BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
330
27

M

8.33.0.27

FRATRIS

ALPHONSI MENDOZAE, EX ORDINE EREMITARVM

D. Auguſtini, in florentiſsima Salmanticenſium Academia, ſacræ Theologiæ Magiſtri, & Scoti cathedræ præfecti,

QVAESTIONES QVODLIBETICAE,

ET RELECTIO THEOLOGICA, de Chriſti regno ac dominio.

CVM TRIPLICI INDICE.

AD GARSIAM LOAYSAM PHILIPPI *Hiſpaniarum Principis diſciplinæ Magiſtrum, & morum eximium moderatorem, & ab ampliſsimis Philippi Regis eleemoſynis, &c.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

15 88.

SALMANTICAE,
Ex Typographia Michaëlis Serrani de Vargas.
Eſta taſſado en nueue reales y veynte marauedis en papel.

Summa Priuilegij.

PHilippi ſecundi Hiſpaniarum Regis Catholici priui legio cautum eſt, ne quis Quæſtiones Quodlibeticas, ac Repetitionem Theologicam Magiſtri Fratris Alphonſi Mendozæ, abſq; eius permiſſu excudat, aut excudi procuret, alibive excuſſas proximo decennio vendat aut diſtrahat, ſub pœna confiſcationis librorum, ac plurima pecuniarum mulcta, pro vt latiùs habetur in regio diplomate. Dat. Madriti Calendis Iulij. 1587.

Lectus hic liber, admiſſus & approbatus eſt à doctiſsimo viro Fratre Ioanne Romero, Minimorum S. Franciſci de Paula, in regia curia eximio Prædicatore.

TASSA.

YO Lucas de Camargo eſcriuano de Camara de ſu Mageſtad de los que reſiden en el ſu Conſejo doy fee que auiendoſe viſto por los ſeñores del vn libro intitulado Quodlibetos y Repeticiō, hecho y compueſto por el Padre Fray Alonſo de Mendoza de la orden de S. Auguſtin Cathedratico de Scoto, en la Vniuerſidad de Salamāca, taſſarō cada pliego de los del dicho libro en papel, a tres marauedis y medio, y mandaron que antes que ſe venda ſe imprima en la primera hoja de cada vno de ellos eſte teſtimonio de taſſa, y para [illegible]
ndamiento de los dichos ſeñores del [illegible]
dicho Fray Alonſo de Mendoza, dieſ[illegible]
a de Madrid a veynte y ocho de Hene[illegible]
enta y ocho años.

Lucas de Camargo.

QVAE-

QVAESTIONVM Quodlibeticarum index,

Scholaſticarum.

PRima: Vtrùm priùs Deus creaturas intellectuales ad gratiam & gloriam prædeſtinauerit, quàm earum naturas prouiderit. pag. 1.

Secunda, An vltima diſpoſitio ad gratiam ſit meritoria gloriæ? & ab ipſo habitu gratiæ proficiſcatur? 107.

Tertia, An per ſcientiam infuſam non beatam Chriſtus euidenter myſterium Trinitatis agnouerit. 196

Quarta, Summum Eccleſiæ Pontificatum an eſſe Romæ ſit de iure diuino, ac proinde humana authoritate immutabile? 293.

Quinta, Homines vita functi an viuis apparere valeant? & Chriſtus poſt Aſcenſionem an vnquam apparuerit. 391.

Sexta: Num damnati intercalarem aliquantulam requiem tormentorũ, aut eorundẽ alternationem ſentiant. 473.

Septima, Futura contingentia conditionata Deus Opt. Max. qua ratione certò ac determinatè ſcire poſsit. 521.

Octaua, Aliquid ne retinere, expendere, aut recipere religioſus ſine prælati ſui licentia poſsit. 561.

Nona: Vtrùm comœdiæ quæ fœminarum miniſterio nũc temporis Hiſpanis ſunt in vſu, licitæ ſint. 579.

Decima, An Chriſtus de toto ac perfecto rigore iuſtitiæ Deo pro peccatis hominum [illegible] 613.

Poſitiuarum.

PRima, Vter numerus alterum ſuperet prædeſtinatorum an reprobrorum? 61.
Secunda, de literali illorum verſuum intelligentia, Dominus dabit verbum, &c. Rex virtutum dilecti, &c. Si dormiatis inter medios cleros. &c. 157.
Tertia, An Pſalmi Dauid ſint vera carmina, & quod carminis genus? 253.
Quarta, de illo Deuteron. 7. Non erit in te ſterilis vtriuſque ſexus. Et, An virginitas nunquam fuerit illicita? 360.
Quinta, De illo Numer. 6. Nouacula non aſcendet ſuper caput Nazaræi. Et Chriſtus ne fuerit legalis Nazaræus? 448.
Sexta, De præcipuis vet. teſt. locis, in quibus de morte ac paſſione Dei ſermo habetur. 508.
Septima, An Abraham idololatra vnquam fuerit. 551.
Octaua, Qualis fuerit ludus ille Iſmaelis cum puero Iſaaco, de quo Gene. 21. &. ad Galatas. 4. 573.
Nona, Oues Iacob an miraculo, naturave varios & diſcolores fœtus ediderint. 610.
Decima, Sacratiſsimum Ieſu nomen an è Græcis an Hebraicis fontibus deriuetur: ſitq; idem cum nomine quadrilitero, Iehouah. 621.

Relectio de vniuerſali Chriſti regno ac dominio, quod creaturarum omnium habet, etiam ſecundùm quòd homo eſt. 643.

CAR-

GARSIAE LOAY-SAE PHILIPPI HISPANIArum Principis diſciplinæ Magiſtro, & morum eximio moderatori, & ab ampliſsimis Philippi Regis eleemoſynis, F. Alphonſus Mendoza, Eremita Auguſtinianus, Salutem dicit, & præſens opus nuncupat.

VT nominis tui claritati nihil me lucis hac nuncupatione allaturum credo, ita meo libro multum ex ea conferri, ſemper exiſtimaui. Vtrumque vt crederem clariſsimus tui nominis ſplendor effecit: nam qui tantos virtutum collucentium radios prætefers, ipſe à nemine vnquam, & alij ſemper abs te lumen capiant neceſſum eſt. Vt enim egregias tui animi dotes, partim Dei beneficio tibi innatas, partim tua induſtria conquiſitas, quæ in te amicè conſpirant, & incredibili pace connexæ nitent, nunc inuoluam ſilentio: ſanè quòd Philippus Rex Catholicus, iudiciorum & virtutum prudentiſsimus æſtimator, vnicè dilecti filij indolem excolendam & inſtituendam tibi crediderit, non te eum eſſe facit, ſed eum te eſſe declarat, cui moribus & doctrina nullus aut ſuppar, aut certè ſuperior, inter tot inſignes Heroas & viros præſtantiſsi-

tiſſimos, quibus exultat Hiſpania, valeat reperiri. Curam vrbium, prouinciarum, regnorum, litium, cenſuum bellorum, & cæterarũ rerum, quæ vnius Philippi Regis acri, prudenti & capaci iudicio adminiſtrantur, aliorum fidei & diligentiæ demandet: tuæ veró vnicum filium amantiſsimum educandum & erudiendum tradat. Illis vt regna, tibi vt regem componas & informes: illis vt ad regulam & amuſsim iuſtitiæ cuncta adminiſtrent, tibi vt regulam ipſam, quæ nihil eſt aliud quã voluntas Principis, dirigas & inſtituas, committatur. Quòd ſi in ſereniſsimi Principis noſtri tenellum corpus tuum ipſe animum, aut in eius animum niueos tuos mores & ingenium aſsidua conſuetudine & exercitatione transfuderis, præclarè te tuo munere perfunctũ, ingenti plauſu acclamabit Hiſpania. Formaueris planè & effinxeris Philippum alterum, magnæ ſpem alteram Hiſpaniæ, Eccleſiæ præſidium longè firmiſsimum, auitarum virtutum hæredem, & Regem demum, qualem Ariſtoteles formauit Alexandrum, Plutarchus Traianum, Lactantius Conſtantinum, Adrianus Pontifex Carolum. V. & Philippum II. Siliceus. Et quidem iam Princeps ipſe tam bene cultæ indolis, iam morum quos teneris auribus te inſtillante accepit & perdidicit, ſpecimen dare cœpit: iam te refert magiſtrum & inſtitutorem, iam omnium animos ſpe magnorum reple-

uit facinorum: nam longè maiora præſtat, quàm ſperati ab illo pro ea ætate poſſent, vt tu mihi, qui oculatus & auritus teſtis es, aliquando referebas. Felicē proinde magiſtrum, cui talis diſcipulus: felicem diſcipulum, cui talis magiſter: feliciſſimam Hiſpaniam, cui Princeps tam piè, tam ſtudioſè, tàmq; prudenter educandus obtigerit. Quare quòd Rex noſter vnicam hanc Hiſpaniarum ſpem tibi fouendā & perficiendam tradiderit, non poteſt non eſſe & Regi & filio & tibi & nobis, & toti tandē Chriſtianæ Reipublicæ multis nominibus auſpicatiſſimum. Cuius itaque fidei vnica Regis proles alenda & inſtituenda cōmiſſa eſt: non debuit proles hæc & fœtura mei ingenij fouēda & protegenda nō tradi. Trado ergo non quòd aliquibus vſibus futurum tibi hoc opus credam, qui Doctoris Theologi, Complutenſis Academiæ calculo approbati, iam diu illuſtri nomenclatione gaudes: ſed quód tu meo operi, magno, vt ſpero, futurus ſis patrocinio & ornamēto. Enimuerò ſimul atque in ſplendidiſsimū tuum nomen, quo inſignitus prodibit liber, lectores oculos coniecerint: dignum planè quem legant & æſtiment omnes putabunt, quē tu ſuſcipere æſtimare & legere dignatus fueris. Suſcipe igitur librū, qua me vultus hilaritate, & verborum comitate excepiſti,

cum

*cum Madriti ſuperioribus diebus obſequium ego ti-
bi meum, ac me totum offerrem. Quòd ſi feceris, nō
ſolùm me, ſed & Diegum Mendozam auunculum
meum, quem pro tua magna in eum beneuolentia,
proque eius in te eximia obſeruantia, vt familiarē
& amicum habes, nouo charitatis vinculo aſtringes
tibi, mihiq́; vt reliquas, ſi quas vnquam edidero
lucubrationes, tibi dicem, calcar appoſitum exiſti-
mabo. Iſtum itaque libellum, ceu antecurſorem,
& iudicij tui exploratorem præmiſiſſe contentus,
precor Deum, vt quò nos multis augere poſſis hono
ribus, re ipſa eos tu ampliores honores conſequaris,
quos iam pridem meritis aſſequutus es.*

*Ex tuo hoc Auguſtinianorum
Salmanticenſi conuentu.
iij. Febr. Anno.
1588.*

Pro-

Procœmium, quo Author ſuſcepti ac editi Operis rationem Lectori reddit.

PRIVSQVAM Lector harũ iter Diſputationũ aggrediatur, in has, quę obuię illi erunt, animaduerſiones veſtigium tantiſper figat precor.

Animaduerſio, quod author coactus hoc op' edit.

Principiò obſeruet, velim, vix vnquam me putaſſe poſſe fieri, vt ad ſcribendum & cudendum libros ego animum appellerem. Nam, vt interim meæ curtæ ſupellectilis cõſcientiam, quæ me ab hoc ſtudio, ſuo veluti iure retrahebat, pretermittam: animaduertebam hoc noſtro naſuto & delicato ſeculo qui libros edũt, rem facere alijs non admodum vtilem, & ſibi valde periculoſam. Cumq; hæc duo ſint, quæ ſibi homines in librorum editione præſtituunt, aliorum vtilitas, & honor ſui, vtriuſq; ſpem fallit exitus. Nam dum qui legunt, eorum qui ſcripſerunt, laboribus carpẽdis intendunt, parùm illis commodi, & ſibi minùs honoris ſcriptores afferre poſſunt. Quamobrem ab hoc timore animum auocare, & cogitationẽ auertere opus mihi fuit, dum has diſputationes, quas pro obtinẽda magiſterij laurea publicè de more dixeram, auditores aſſiduis interpellationibus vt recognoſcerem, & veluti ad incudem reuocarem, ac tandem prælo mandarem, importuniſsimè efflagitabant. Et quidem, vt rebar, id pro eorum iudicio magis amico quàm vero, ſuam in me propenſionem vehementiùs declarantes quàm meo nomini prudenter conſulentes, exigebant. Perſtiterunt tamen improbis clamoribus, nec priùs deſtiterunt, quàm librum de manibus re-

luctantis extorſerint,& volentem nolentem longa concertatione vicerint. Verùm ne gratis illis tanti certaminis conſtaret victoria, hunc ipſos laborem ſubituros pacti ſumus, vt immaturæ, ac penè præcipitis editionis culpam ipſi corã alijs excuſare tenerentur. Hoc itaq; ipſos vt faciant non ſolùm humiliter oro, ſed iure meo exigo, nam niſi per ipſos ſtaret, intra priuatos potiùs parietes, quæſtiones iſtas premerem, quam pręceps eas in lucem iactarem.

ii. Cur non alias, nec plures quã 20. quæstio. edit.

Viginti quæſtiones partim Scholaſticas, partim, quas vocant, Poſitiuas die vna diſſerui. Et quidem numero nequaquam plures, quoniam per Academiæ ſtatuta non licuit: & genere non alias, quia has præ alijs gratas diſcipulis futuras intellexi. Poſtquàm verò à me impetrarunt, ſeu potiùs extorſerunt vt eas euulgarem, pro eo ac debui accuratiùs eas expoliui, minimè tamẽ immutaui, vt vos qui teſtes fuiſtis auriti cum dicerem, eſſe oculati poteſtis, ſi quæ ſcribo legeritis.

Ratio editæ Relectionis

Apposui Relectionem Theologicam, quoniã & eam publicè habitam pro ſuſcipienda licentiæ laurea, vrgentiſſimè auditores flagitabant. Eius copiam priùs amicis feci, eam vt è meo codice tranſcriberent: inde menda irrepere cœperunt, nam mendoſè ſcripta, mendoſiùs in exempla transfuſa, mendoſiſsimè per manus multorum propagata eſt. Et quidem ſi nominis mei iactura dumtaxat ageretur, ferrem equidem moderatè: verùm doctrinæ iacturam ferebam moleſtiſsimè. Eam proinde reuiſere & caſtigare, vt quàm emendatiſsima prodiret cum alijs quæſtionibus oportuit.

iii. Cur tanta doctrinæ varietas hic poſita ſit.

Qui eius actus, quem vulgo Quodlibeta vocant, conditionem norunt, ſciunt niſi aliqua iocundæ vtilitatis illecebra veluti ineſcati detineantur auditores, omnes tam prolixi negotij faſtidia fugere. Qua de cauſa ſubtilioribus & diuinis Theologiæ cõtrouerſijs, humaniores interponere opus

quan-

quandoq; fuit: vt è locis ſcopuloſis emergẽtes, in amœnio ra humanitatis otia velut in portũ ſe reciperẽt. Has ego illis vt amœnitates offerre poſſem, hæc ſtudia, quæ puer didici, prouectus ætate dediſcere nolui. Quanquàm non tàm pro uectus, vt quo tempore hic liber in vulgus datur, vix ſecun dum ſupra trigeſimum annum attigerim.

Stylum adhibeři, quẽ pro nimia dicendi ac ſcribendi cele ritate potui, ornatũ minimè, ſed rudem, ac incõptum, qua lẽ ferè habent Theologi: quorũ cũ textus integros, ac per magna fragmenta meis ſcriptis inſerere debuiſſem, æquum arbitratus ſum, vt eorum dictioni mea non eſſet abſimi- lis, ſed potiùs ſimili filo & cõtextura ſermo procederet, ne- que Sicyonios calceos, vt dicitur, Socrati ineptè induerẽ. Politioris itaq; literaturę candidatos plurimùm rogatos ve lim, vt rhetorum phaleris adornatam orationem aliorſum petant: non enim, vt rectè alicubi Mag. Cano ſcriptum reli quit, debet ſcriptor Theologus duplicem lectori laborem faceſſere, vnum in rerum, alterum in verborum intelligen tia, vt ad Theologum intelligendum, Grãmatico ſit opus interprete. Quanuis non ibunt lectores inficias, Theologo- rũ longè rudiorũ lectioni aſſuetos ſe eſſe. Porrò ſi fallor, in formes iſtas, quas ego illis in hoc libro meo offero materias ipſi acceptas forment & poliant: nam rerũ grauiſsimorũ co pia & multitudine, defectũ ſtyli ſatis cõpenſaſſe me ſcio.

iiij. Excuſat author ſtyli, & dictionis ruditatem.

Authores præterea tàm multos, tam varios, è cunctis fa cultatibus, diuinis, ſcilicẽt, & humanis accerſitos, Theolo- gos, Iuriſprudẽtes, Phyſicos, Grãmaticos, Hiſtoriographos, & id genus alios in hoc libello Lector videbit. Quod æqui boniq; conſulat precor: nam ego leuis meę authoritatis pro bè conſcius, non ſolùm ratione, ſed grauiſsimorum ſcripto rũ frequẽtiſsimis teſtimonijs, aliquod debui meis dictis põ dus fidei conciliare. Eos verò non ſolum in diuerſum, ſed

v. Cur tam multos, & paſsim authores citet author.

in ad-

in aduerſum etiã interdum agentes,& mutuò pugnãtes in aciem produco:non vt eos alternis ſe debellantes & lacerãtes ſpectare geſtiam, aut proſtratis debellatiſq; c õuitier, ſed vt veritas ſic ab inſurgentium calumnijs aſſerta, vindicata, ac propugnata, caput victrix efferat, & dilucidius ac plauſibilius cunctis niteat, & legentium animis ſe inſinuet. Elẽchum verò authorum quos allego, facere vix ad aliud quã ad oſtentandam inutilẽ diligentiam deſeruire ratus ſum.

vi. *Qualiter author Thomiſtarũ viam ſequatur in hoc libro.* Nullius aũt in verba Magiſtri in diſputationibus iuraui. Loquor de Magiſtris recentioribus, nã antiquorũ Patrum pedibus; caput ego meũ non ſolũ humiliter, ſed iuſtè ſuppono. Sed & præ cæteris Theologis D. Thomã ſelegi, cuius doctrinæ & placitis inhæream: quanuis nõ ita hærebo, vt ſi quando alicunde radius veritatis affulgeat, non debeã poſt eam liberè & expeditè currere. Refert Mag. Cano. 12. de locis, Sapientiſsimũ Victoriã à S. Thoma interdũ diſſenſiſſe, maiorẽque in diſſentiendo quã in conſentiendo laudẽ fuiſſe conſequutũ. Et quidẽ, vt fatear ingenuè, vix ego in hoc opere vbi à D. Tho. diſſentiã, recolo. Thomiſta enim ſum, quanuis non de genere eorũ, qui noſtra tẽpeſtate, hac ſe nomenclatura inſigniunt: nam S. Thomã ſequor, alia tamen via quàm eũ ſequantur Thomiſtæ neoterici, vt cùm alibi ſæpè, tùm præcipuè in q. 1. Schol. & q. 2. & in Relect. ad calcẽ libri, experiri lector perfacile poterit. Sed qui Scoti cathedræ in hac Salmañ. Academia præſum, non ita debui Thomiſta prodire, vt Scoticæ doctrinæ profeſſorem me eſſe dedignarer.

vii. *Locaſcripturæ cur interdum non iuxta uulgatam hic adducantur.* Quantum ad ſacrorum Bibliorum teſtimonia attinet, quòd interdum ea vel iuxta ſeptuaginta, vel in Pſalmis iuxta D. Hieronym. vel iuxta nouas tranſlationes, Vatabli, Iſidori, Pagnini, &c. adduco, nullus eſt ſcopulus, in quo impingere iure poſsit Lector. Nam ego Vulgatam editionem

pro eo

pro eo ac decreuit ſacrum Concil. Trid. cæteris præferens, & parum in hac parte timendũ mihi eſſe exiſtimans, ſecuro pede ad alias quandoq; declino verſiones, vt illis auguſtiorem eſſe ſcripturæ campum quam prima facie videatur oſtendam: & ad plura ſenſa eruenda, & ſic exactiùs intelligendam Vulgatam, ſtudioſos Vulgatæ iuuem.

Cùm verò è Græcis & Hebraicis fontibus plurima hauſta & excripta in hoc libro ſint, nolui characteribus Gręcis & Hebræis ea depingere ac diſtinguere. Videlicet, quoniã huiuſmodi characteres ad manum non erant, & mihi nec tempus ad expectandum, nec pecunia ad faciendum vt cuderentur, ſuppetebat. Itẽ, quia pro ijs diſcipulis hæc ſcripſi, quorum cùm linguarum peritia modica ſit, non debui ego eis eius moleſtiæ occaſionem offerre, quam viſum aut auditum & non intellectum idioma ſolet ingerere. Sed & oſtentare, ac arrogare mihi illarum linguarum cognitionem quarũ parum peritus ſum, neq; placuit, neq; licuit. *viij. Cur Græcas & Hebræas dictiones latinis characteribus author expreſſerit.*

Locorum ſcripturæ ſenſum tantùm literalem in hoc libello ſequor: nam myſticorum nullam in eo rationem habendam eſſe putaui. Cuius conſilij rationem reddo Quęſt. 2. Poſit. Eò loci Lector recurrat, nã ego earundem rerum iterata ſcriptione nolo in iuſtæ magnitudinis volumen, meum creſcere librum. *ix. Senſũ literalem ſcripturæ ſolum hic author ſequitur.*

Pro ſacris concionibus faciendis ad populum, habent hîc ſtudioſi Eccleſiaſtæ copioſam rerũ congeſtã multitudinem. Eam ego digerere, & per annuos ſermões diſtinguere nolui. Et quanquam id recentes ſcriptores vulgò faciãt, ea ſpe potiſsimum ducti, quòd venales ſuas ſcripturas concionatoribus faciant: aut quòd popularem auram, & plauſum ſibi concilient: aut, vt credibile eſt, quòd labore inquirendi & digerendi materias pro ſermonibus Lectores leuent: primum niſi auarus ſcriptor non faciet: ſecũdũ, niſi *x. Pro concionatorib⁹ hic cur non ſint loca digeſta.*

vanus: tertium ; niſi nimiùm officioſus. Ego verò quod ad hoc poſtremum ſpectat, Lectorem tam indiligentem, aut tam inſcium, qui hac mea diligentia indigeat, nolo.

xi. Eccleſiæ & orthodoxorũ iudicio cuncta author ſubijcit

Cenſurã ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, quam Catholici & prudentes ſcriptores in Theologicarum diſputationum initio, ſe ſubire velle proteſtantur, ego quidem minimè reluctabor. Quinimò non ſolùm primæ ſedis Romanæ, ſed etiam cuiuſuis orthodoxi correctioni totum quod dicto, vel ſcripto, aut nunc, aut vſquam vnquam docuero, didicero, ſeu quomodocunq; ſenſero ſubiectum eſſe volo. Hinc quando huic libello inſerta teſtimonia lector offenderit, quorundam authorum, quorum opera per ſanctæ Inquiſitionis nouiſſimum catalogum aut expurgantur, aut penitùs abolentur, vt Andreæ Oſiandri, Vuolphangi Lazij, Munſteri, Beati Rhenani, Eraſmi, Ioãnis Rheuclini, Georgij Veneti, Vatabli, Iſidori Clarij, nihil de me ſiniſtrum ſuſpicari debet: nam præterquam quòd doctrina eſt ſana & catholica, quam ex eorum ſuſpectis libris ego circunſpectiſſimè hauſi, hauſi eam planè quando per ſanctum Inquiſitorum tribunal haurire licebat.

xii. Errata Chalcographiæ excuſat, & emendat author.

Erratum pluribus in locis eſt quàm per noſtram licuit diligentiam. Verùm partim peſſima originalia manuſcripta, quibus Chalcographi vſi ſunt: partim verò ſeria alia negotia, quibus impreſſionis tempore diſtrictus ego intendere libri correctioni parum poteram, vt toties erratum fuerit effecerunt. In tot nanq; ac tam diuerſas curas aliquando diſtrahebar, vt vix reſpirandi otium ſupereſſet. Porrò ea tantum errata, quæ animaduerſione digniora videntur, excepimus. Per quæ corrigendus liber eſt, ſi quando eum iterum cudi contigerit. Nullus itaq; me veriùs illud Quidij dicere valet,

De

Defuit & ſcriptis vltima lima meis,
& illud eiuſdem,
Emendaturus, ſi licuiſſet, eram.
At in his quid moror? nam licèt errata quæ ad ſcriptionem attinent, multa ſint, & plura quæ ad dictionem, tamen quæ ad ſententiam, longè plurima. Nec mirum ſanè, quia dum neceſsitate tractus potiuſquàm voluntate ductus ſcribo, & mens aliò quàm ipſa vellet, vocatur, parcè & malignè & verba & ſentẽtias ſuggerit. Quod de ſe prius me dixit Luyſius Legioñ. Magiſter meus ſapientiſsimus, ac Pater obſeruantiſsimus, in ſua ad explanationem Cantici Canticorum præfatione: verùm ipſe modeſtiæ & humilitatis, ego verò veritatis ergò dixerim. Denique quia, vt ille dixit,
Iuueneſq;, ſeneſq;,
Et pueri naſum rhinocerotis habent:
id ſupereſt remedij, quòd, vt idem,
Si nimius videor, ſeráq; corõnide longus
Eſſe liber, legito pauca, libellus ero.

Erra-

Errata, quæ qui ante libri lectionem correxerit, gratiſsimum authori faciet.

VNum quod præ alijs maiori caſtigatione opus habet, ſeorſum libuit adnotare. Id habetur pag. 362. uerſu, qui incipit, Geneb. ubi refertur Epiphanius lib. 1. Cont. hæreſes, hæreſi. 39. aſſerens, quod Abel duxit Saue ſororem ſuam in uxorem. Et quidem dum celeriter legerem Epiphanium, non potui ſatis eius uerbis animum aduertere. Nam ipſe ibi de Setho altero filio Adami dicit, duxiſſe Saue ſororem ſuam, non de Abel: ut pag. 386. iam correxi.

PAg. 8. uerſu. ea. fierit. lege fuerit. p. 62. u. mil. 6. l. mil. 9. p. 63. u. sat. lib. 5. l. lib. 3. p. 91. u. be. infragibiliter. l. irrefragabiliter. p. 94. u. nut. 46. thom. 4. l. 66. tom. 7. p. 149. u. ex. efficitur. l. non efficitur. p. 170. u. Mi. qui. l. quid. p. 176. u. bra. Haijnoth. l. Haijoth & Mebazeroth. p. 200. u. ſes concernentia. l. concernentes p. 213. u. te. ut quem. l. utque non. p. 223. u. quod. alieni. l. alteri. p. 233. u. prin. poſitum. l. poſiti. p. 259. u. bus. colligis. l. colligit. p. 262. u. Iulio l. Tullio. & u. ſuc. re incepta l. re infecta. p. 265. u. ſi omnes. l. ſi amnes. p. 275. u. Heb. ad modos l. admodos cãtilenæ uulgaris. cuius. p. 315. u. uer. Imperator. l. Phoca Imperator. p. 360. u. trac. abrutum. l. abruptum p. 370. refert. l. fertur. p. 377. u. Exodi. l. Leuit. 19. & u. uid. poſteriorum. l. poſterorum. p. 380. Chri. Verbo. l. uerſio. p. 385. u. ca. id quod. l. quanuis. p. 468. u. præ. etiã probet. l. probet. p. 471. u. bo. geſsi. l. geſsit. p. 472. u. aut. Deos. l. Deo. p. 501. u. præ. alboris. l. algoris. p. 507. u. om. exercere. l. exerceri. p. 516. u. teris. Ied. l. Iod. p. 532. u. mi. impedibilis. l. inimpedibilis. p. 541. u. futura. l. futuræ. & accedentijs. l. accedentibus. p. 546. u. bili. offert. l. offero. p. 590. u. ad. Socrates. l. Socrates p. 603. u. fori. lib. 8. l. leg. 8. p. 632. u. quam. l. quem. p. 647. u. & precẽtur in pro. l precentur pro. p. 650. u. pſal. habeatur uideamus. l. habentur. id inſinuãt uideamus. p. 668. in margine. putant. l. putarit. p. 694. in marg. bobis. l. nobis.

A

F. ALPHONSI MENDOZAE AVGVSTINIANI, SACRAE Theologiæ Magiſtri, ac profeſſoris, Quæſtiones Quodlibeticæ.

B

QVAESTIO PRIMA SCHOLaſtica de Prædeſtinatione.

VTRVM PRIVS DEVS creaturas rationales elegerit, ac prædeſtinauerit ad bona gratiæ, quàm bonum naturæ earum prouiderit.

C

QVAESTIO eſt quam non vulgò diſputant Theologi, digna tamen quam diſputent, & diligenter examinent propter incredibilem vtilitatem quam vel ſolus eius titulus pollicetur: quamq; ego polliceor, qui à fundamentis totam huius diſputationis dictionem euolui, conſtruxi, & ordinaui eam, vt ante oculos omnium conſtituerem.

I.

Qua ratione vnus actus diuinus ſit prior alio

PRincipio ipſe quæſtionis titulus euoluendus, & explicandus eſt. In eo namq; tanquam certum conſtituitur, id quod apud omnes non habet eundem gradū certi-

certitudinis, videlicet, actuum & decretorum Dei vnum A
eſſe prius alio. Duæ ſunt extremæ hac in parte ſententiæ, quas vt euitent, & mediam ſequantur viam, qui quæſtionem propoſitam tractare voluerint, paucis commemorabo. Prior eſt quam vulgò imputant Doctori ſubtili Scoto in. 1. ſentent. diſt. 12. q. 2. & in. 2. d. 1. q. 1. art. 2. & in quodlibetis. q. 4. quòd in ipſis actibus diuini intellectus, & voluntatis, ſit ordo quidam naturæ antecedens omnẽ conſiderationem noſtram: ſecundùm quem vnus diuinus actus eſt prior alio. Quod, qua ratione à Scoto dictũ, accipi debeat, non multum mea refert, quò ad preſens attinet, expendere. Videtur autem id dicendi occaſionem B
inde ſumpſiſſe, quòd iam ante in. 1. ſentent. d. 2. quæſt. 7. §. ſed hic reſtat. & . d. 8. quæſt. 4. latiſſimè, quandam cõfinxerat diſtinctionem ex ipſa natura rei antecedentem cõſiderationem noſtri intellectus, in ipſis actibus, & attributis Dei. Vbi autem ordo, & diſtinctio ponitur, prioritas etiam, & poſterioritas ponatur neceſſum eſt, vt tradit S. Thom. 2. 2. q. 26. ar. 1.

Sententia Scoti.

Poſterior ſententia eſt Gabrielis multis in locis: nam in. 1. d. 9. q. 3. ar. 3. dubio. 2. ex Ocham, & Gregorio, ordinẽ naturæ, quem Scotus aſſignauerat, multis refert, ac reijcit. Deinde in. 3. d. 2. q. vnica. ar. 3. dubio. 3. ait, prioritatem C
illam, & ordinem ſignorum Scoti nulla ratione in diuinis admitti debere. Et denique tàm eò loci, quàm. d. 19. eiuſdem libri. 3. q. vnic. ar. 2. concluſione. 4. in fine, contra Scot. & contra omnes expreſſiſſimè, omnem ordinẽ, omnemq́; prioritatem, etiam quam ſecundùm noſtrum modum intelligendi poſſemus excogitare, à diuinis actibus remouet, in hunc modum dicens: Vnus enim eſt actus in diuinis indiſtinctus, quo vnica cognitione præuidit Chriſti incarnationem, omnium electorum futurã beatitu-

Sententia Gabrie.

A titudinem,caſum,& reprobationem : neq; vnum priùs, aliud poſteriùs. Et.d.2. ſic ait: In nullo ſigno prædeſtinauit quencunque ad beatitudinem, quin in eodem prædeſtinauit omnes beatificandos, & præuidit omnes dānandos, & præuidit omnia futura, neq; eſt talis ordo in diuinis: ſed ſimul vidit Deus merita, & demerita, pęnas, & futura præmia. Hæc Gabriel. Iam ergo iuxta hoc dogma Gabrielis, ocioſa eſset, & ſuperuacanea præſens noſtra diſputatio, qua inquirimus, an priùs Deus naturalia quam gratuita, & diuina decreuerit condere: nā dicit ille, non licere nobis ordinem aliquem in diuinis actibus

B aſsignare.

Sed planè Gabriel trepidauit timore vbi non erat timor: Scotus verò non timuit vbi nonnulla erat timendi ratio. Nos verò eorum periculo docti, auream, quam appellauit Horatius, mediocritatem tenebimus: nam verebimur quidem ordinem, & prioritatem realem in diuinis actibus conſtituere. At ſecundùm rationem, & conſiderationem noſtram, ordinem ponere non formidamus, cum ipſomet Scoto in.3.d.32.quæſt.vnic.ar.3.& Alexandro Alenſ.3.par.quæſt.3.membro.5.& noſtro AEgidio Rom.in.1.ſent.d.41.quæſt.1.ar.2. in initio. Caietano. *Vera ſententia communis.*

C 1.p.q.19.ar.5. Syluestro in Roſa aurea ſuper euangelia tractatu.3.q.1. Alberto Pyghio lib.10.de lib.arb.in initio.qua etiam via, inoffenſo incedunt pede, cæteri Theologi. Et, ſi vacaret, demonſtrarem non difficili negocio Scotum à communi Theologorum doctrina, hac in parte minimè diſsidere, vt ferè oſtendit Caietanus.1.part.quæſtione.42.artic.3.quamuis Gregor.in.1.diſt. 9. quæſtione. vnica.§. his præmiſsis. acerbè taxet, & increpet Scotum in hac parte.

Explicatio ſententiæ cōmunis.

Sed hæc miſſa facientes, & in commodiorem reſer-

uantes locum breui oſtendamus, qua ratione conſtituen A
da ſit hæc prioritas in diuinis. Alexand. his verbis lucu-
lenter id explicat.3.part. quæſt.3. ſuprà, vbi differens qua
ratione prædeſtinatio Chriſti ſit prior noſtra, & ſit cau-
ſa noſtræ, dicit ſic: Attendendo ad principale ſignificatũ,
quod eſt diuina præſcientia cum approbatione, præde-
ſtinatio Chriſti, & aliorum ſimul ſunt in mente diuina,
attendendo verò ad connotatum quod eſt gratia, & glo
ria Chriſti, & noſtra, eſt ordo prædeſtinationis Chriſti
ad alias prædeſtinationes, ſecundum quòd gratia & glo-
ria Chriſti eſt cauſa gratiæ, & gloriæ noſtræ. Hæc ille.
Certè hanc ob cauſam S.Thom. 1. contra gentes. c. 87. B
erroneum exiſtimat dicere ſic omnia pendere ex ſimpli
ci Dei voluntate, vt nulla ſit ratio diuinorum actuum
aſsignanda. Ex quo fit quòd ſi petatur, quare Deus con-
didit hominẽ? rectè dicitur, vt decoraretur orbis: ſi qua
re dat gratiam? rectè dicitur, quia vult dare gloriam. Et
D.Bonauentura in.1.diſt.41.ar.1.quæſt.1. ſi quæratur, in-
quit, quare Deus vult pluere? Reſpondetur propter no-
ſtram vtilitatem. Vnde nos colligimus priùs à Deo vo-
litam fuiſſe, & intentam gloriam, quàm gratiam, & de-
corem vniuerſi qua hominem, & vtilitatem hominis
quam pluuiam: hoc autem totum refundi non debet in C
ipſas volitiones, & intentiones Dei, quaſi multæ ſint, qua
rum vna ſit prior alia; ſed in res ipſas volitas, & inten-
tas, quarum vna in ſuo eſſe, & in ſua bonitate dependet
ab alia, & eſt ab alia, aut propter aliam, vt etiam accura-
tè conſiderauit Ferrara.1.contra gentes.cap.86. Ad idem
facit, quod idem doctor fundamentalis Aegidius Roma
nus, D. Thomæ diſcipulus, & auditor multis in locis ſuę
doctrinæ, ſed præſertim in allegatis locis, ſcilicet in. 2.
Sententiar.diſt.1.part.1.quæſt.1. art.2. diſputans, vtrum
Deus

A Deus agat propter finẽ, dicit, eatenus Deũ agere propter finẽ, quatenus rebus talẽ dedit naturã, vt ſint, atq; dirigãt & agãt propter finẽ: quamuis id etiam explicet, alijs modis qui ad noſtrum inſtitutum minimè pertinent.

Iam ergo cum in dubium vocamus, an prius Deus intenderit, & prouiderit gratiam quàm naturam, id ſolum inquirimus, an gratia ſit propter naturam, tanquam propter finem, an vero ſecundò viceuerſa natura propter gratiam, aut tertiò neutra ſit propter alteram, ſed independenter, & ſeorſum vnaquęque fuerit volita, & producta ſine ordine ad aliam. Vt enim doctè tradidit Syl-
B ueſter in Roſa aurea loco citato, multa ſunt in rerum natura, quæ interſeſe nullum habent ordinem excellentiæ, aut prioritatis, nec à ſe viciſsim pendent ſecundùm aliquod genus cauſæ, vt, verbi gratia, lapides, & formicæ: albedo, & logica: & de his rebus certum eſſe debet ſeorſum, & abſque alterna dependentia volitas, & prouiſas eſſe à Deo quantùm nobis licet exiſtimare: eò quòd nullum inter ſeſe, res illæ ordinem habere videantur. Examinare ergo nos debemus an naturalia, & ſupernaturalia ad hoc tertium genus pertineant, quod quidam dicunt, vt neutra ſint prouiſa, aut condita pro-
C pter alia: an verò viceuerſa alia propter alia intenta ſint, & rurſus, an naturalia propter ſupernaturalia: vt inde noſtri dubij reſolutionem comparemus.

SEcundo loco circa verba illa eligendi, & prædeſtinãdi in titulo quæſtionis poſita, præfari breuiter eſt operepretiũ electionem, dilectionem, & prædeſtinationem non vnum, ſed multos actus eſſe noſtro modo intelligendi, ipſoſque magnoperè differentes. Et quidem cùm alias multifariam poteſt inter eos diſcrimen aſsignari, vt latiſsimè, & eruditiſsimè deducit AEgidius in primo lo- II. *Quid nomine electionis dilectionis, & prædeſti.*

co citato: tũ verò maximè quantũ ad noſtrũ ſpectat inſti A
tutum, in hoc diſtingũtur, quòd electio, & dilectio ante-
cedunt prædeſtinationem, vt habet S. Thom. 1. p. q. 23. ar.
4. ſicut enim efficax applicatio, & ordinatio mediorum
ad finem, præſupponit efficacem intẽtionem, & volitio-
nem finis, ita prædeſtinatio (quæ nihil eſt aliud quàm or
dinatio mediorum ad finem beatitudinis, vel ordinatio
aliquorum in finem beatitudinis per certa media) ſuppo
nit in Deo voluntatem efficacem conferendi eis beati-
tudinem, illis inquam præ alijs, in quo ratio electionis, &
dilectionis conſiſtit. Eſt namque dilectio quatenùs eſt
volitio conferendi illis gloriam, eſt verò electio quate- B
nùs illis pluſquàm alijs, vult illũ finẽ beatitudinis. Præ-
terea electio, & dilectio ſunt actiones à diuina voluntate
profectæ: contrà verò prædeſtinatio ab intellectu, vt con
tra Scotum, & Gregorium Arimin. tenent diſcipuli S.
Thomæ, de quo aliàs. Quanuis itaq; his, atq; multis alijs
modis differant diuini iſti actus, in præſenti tamen diſpu
tatione confuſè à nobis, & citra aliquem delectum vſur
pabuntur, videlicèt pro actu illo, quo Deus voluit, ac de
creuit homines, & angelos in gratia, & gloria conſtitue-
re, ſiue id fecerit per actum electionis, ſiue dilectionis, ſi
ue prædeſtinationis. Omnes enim iſti actus ad rerum ſu C
pernaturalium ordinem ſpectant, & quidquid ſupernatu
rale eſt, ab illis habet proficiſci, & prouideri: contrà verò
omnia naturalia à nullo illorum trium actuum habent
fieri, ſed potiùs à quadam alia prouidentia, ac dilectio-
ne naturali, ſecundùm vulgatum modum loquendi
Theologorum: quem tamen quò ad hoc poſtremum,
ego conuellere, & expugnare conabor, & in hoc totos
contendam neruos. Cætera vocabula, ac nomina in titu
lo quæſtionis poſita, dilucidiora, ac manifeſtiora ſunt,
quàm

A quàm vt noſtra indigeant explicatione. Iam ergo quæſtio præſens erit. Vtrùm actus iſte quo Deus decreuit, & voluit quibuſdam gratiam, & gloriam dare, prçſupponat ſecundùm rationem, & conſiderationem noſtram, aliũ actum prouidentiæ naturalis, quo Deus eorundem, ſiue hominum, ſiue angelorum naturam condere deſtinaſſet: an verò priùs elegerit, dilexerit, & prædeſtinauerit certos illos ad diuina bona gratiæ, & prædeſtinationis, & deinde alio actu, ſecundùm noſtrum captum, & intellectum, prouiderit, & decreuerit eos condere. Et quidem, aut ego fallor, aut quæſtio erit cùm iucundiſsima B tùm vtiliſsima, & ſanè non fallor. *Senſus totius quæſtionis.*

III. *Prima ſententia quod prius Deus naturã quã gratiam prouiderit.*

EST iam prima ſententia, quam non vnus, & alter Theologus, ſed omnes ferè vnanimi conſenſione veriſsimam cenſent. Videlicèt naturæ ordinẽ præſupponi ad ordinẽ gratiæ, in diuina mente: atq; adeò priùs Deum naturalia quàm ſupernaturalia ab æterno condere decreuiſſe. Quod adeò verum eſſe exiſtimant, vt ex antiquis Theologis nullum, & ex recentioribus aut nullum, aut vnum, vel alterum reperiant, qui in quæſtionem hoc vſquam verterit. Tam conſtans apud omnes ſemper fuit quòd priora ſint intenta, & prouiſa à Deo naturalia, poC ſteriora verò ſupernaturalia. Vnde in hunc modum ſtatuunt, ordinantque: & enumerant actus diuinos, vt dicãt, primò omnium ſeipſum Deum cognouiſſe, & dilexiſſe: ſecundò voluiſſe manifeſtare ſuam bonitatem, ſapientiam, & alia attributa, profundendo, & communicando rationem entis rebus omnibus alijs extra ſe: tertiò cognouiſſe ſcientia ſimplicis intelligentiæ infinitos modos, quibus ſuam poterat oſtendere, & impertiri bonitatem: quartò autem, cum ventum eſt ad particularem communicationem ſui, voluiſſe primò omnium condere re-

rum

rum naturam, cœlum, elementa, mixta, viuentia, &c. Et A hinc incipiunt diſſentire Doctores: nam Scotus in.3. d. 19.q.vnica.§.In iſta quæſtione. cui velut membra capiti adiunguntur ſui, quos Scotiſtas appellant, contendit perſuadere, quòd poſt decretum de creaturis quantùm ad earum naturas, ſtatim à Deo decretum fierit de omnibus prędeſtinatis, & ibi de Chriſto. Thomiſtę verò (hoc enim nomine ſectatores doctrinæ D. Thomæ Theologorum ſchola appellat) neq; de Chriſto, neq; de prædeſtinatis quidquam Deum dicunt prouidiſſe, quo ad vſq; viſa ſunt omnia naturalia, & omnia gratuita ſpectātia ad ſtatum innocentiæ, & peccatum primorum parentum: B atq; adeò vtraq; Theologorum ſententia in hoc vno videtur conuenire, quòd eſſe rerum naturale præſupponitur ad prædeſtinationem Chriſti & noſtram.

Argumenta huius ſent. Et probatur paucis quidem ſed fortiſsimis medijs (nō enim eſt animus ingentem argumentorum ſyluam congerere, ſed pauca quidem numero, ſed virtute maxima.)

Primum. Primò ergo arguitur, quia illud ſancti Thomæ dictum in.3.p.q.1.ar.3.ad.4. prædeſtinatio ſupponit præſcientiam futurorum, in aperto D.Pauli, Roman.8. teſtimonio niti videtur. *Roman.8.* Quos præſciuit, & prædeſtinauit, &c. vbi Paulus inſinuat, quòd eos prædeſtinare Deus non poterat, C niſi præſciret, id eſt, prius eos ſciret (vt habet gloſſa S. Thomæ, ibi, lectio. 6.) ergo prædeſtinatio non eſt actuū Dei primus, ſed præcedit ſcientia, qua videlicet præſcit & præuidet ſecundùm ſuas naturas eos, quos in ſecundo ſigno prædeſtinare debet.

Secundum. Secundo ex ipſa rei natura conſtat non poſſe intelligi, quòd aliquod donum conferatur alicui, & quòd ipſe nō præſupponatur exiſtens, & habens naturam, præſertim ſi bonum conferendum ſit gratuitum, & ſupernaturale,

(quod

A (quod dixerim propter bonum naturale creationis, quod non ſupponit ſubiectum exiſtens, imò per ipſam creationem producitur ad exiſtentiam) ſanè non niſi in natura gratia fundari poteſt, & ideò ea quæ ſunt gratiæ ſupponere debent ea quæ ſunt naturæ: quæ ſunt verba AEgidij in.2.diſt.28.quæſt.1.ar.2.ſtatim in initio. Confirmatur, quia Deus per potentiam ſuam abſolutam efficere requit creaturam, cui naturalis ſit gratia, & gloria, & cætera bona prædeſtinationis, cuique impeccabilitas ſit naturalis, vt oſtendit S. Thom. in.2.diſt.23.quæſt.1. ar.1. & de verit.quæſt.24.ar.7.& communiter Theologi ibi in.2.d. B 23. AEgidius.q.1.ar.1. Argentina.q.1.art.4. Richardus, Bonauentura, Durandus, & omnes: ſoli Deo naturale eſt habere gratiã, & gloriam nõ ab alio quopiam mendicatam, & acceptam: cæteris autem omnibus ſupernaturale eſt, id eſt, vim ſuæ naturæ longè excedens, ergo intelligi non poteſt, quòd ad ſuſcipiendam gratiam, & gloriam non præſupponatur quis iam habens naturam, cui ſcilicet fiat illa gratia donorum ſupernaturalium. Et ex conſequenti cùm imaginamur Deum excogitantem, & prouidentem de rebus gratuitis, iam præceſsit noſtro modo loquendi prouidentia de naturalibus.

C Tertiò arguitur, præmittendo id quod apud omnes eſt conſtitutum, ſcilicet, prouidentiã in Deo priorem eſſe prædeſtinatione, vt habetur in S. Thoma, de veritate.q.6.art.3. vbi dicit, prædeſtinationem ſe habere ex additione ad prouidentiam. Et.1.p. priùs hac ratione de prouidentia, quàm de prædeſtinatione diſputat. Et idem facit Mag. in.1.& ibi omnes Doctores, & Alexand.1.p.& ratio id conuincit. Nam abſurdum eſſet dicere quòd prædeſtinationi ſuperueniat prouidentia, eſſet enim hoc facere prædeſtinationem inefficacem, & alterius indigen- *Tertium.*

B tem

tem præſidio.Eſt ergo prior prouidentia:aliquem enim A
inter ſeſe ordinem habent.Ex quo iam ſic argumentor,
Prędeſtinatio ſupponit prouidentiam,ergo ea quæ fiunt
per prædeſtinationem,ſupponunt ea quæ fiunt per prouidentiam. Qualis enim ordo inter actiones reperitur talis inter earum terminos, & actiones reperiri debet.
Cum ergo actus prouidentiæ ſit prior prædeſtinatione,
res prouiſæ priores debent eſſe rebus prædeſtinatis: ſed
res prouiſæ ſunt res naturales,hæ ergo præcedunt in intentione Dei eas quæ per prædeſtinationem fiunt, ſcilicet,res ſupernaturales.

Quartum. Quartò res naturales non habent fieri, & produci in B
rerum natura ex vi diuinæ prædeſtinationis: & licet aliquæ earum interdum ex vi prædeſtinationis ſequantur,
at omnes impoſsibile eſt ab ea fieri, ergo quærenda, &
conſtituenda eſt in Deo aliqua alia prior prouidentia,
videlicet,communis,& generalis, ex qua res omnes naturales ſequi debeant. Antecedens patet, quia ex prædeſtinatione nõ ſequuntur niſi quæ cum fine prædeſtinationis habent ordinem,quæq; ad finem ipſum conducunt,qualia ſunt, gratia, merita, & alia quæ numerauit
Paulus,Roman.8.vocatio, iuſtificatio,&c.Quòd ſi notabiliores quidam euentus naturales interdum ex prædeſtinatione electorum ſequuntur,id certe ideo fit,quia tales euentus ad ſalutem electorum conducere debent. (Rom.8.) C
At res quædam minutiſsimæ,& viliſsimæ, vt puta numerus guttarum pluuiæ,numerus arenarum maris,muſcarum,formicarum,pulicum,non apparet quid ad præaltũ,&eleuatiſsimũ prędeſtinatorũ fine faciat:atq;adeò
dici neq; poteſt,neq; debet,quòd minima iſta, per prędeſtinationẽ fiãt,ſed per generale quãdã,& cõmune prouidentiam antecedentem omnem prædeſtinationem.

Quin-

A Quintò ſaltem in via D. Auguſt. & D. Ambroſij, & fe- *Quintum.* rè ſanctorum, quorum ſententias, & loca collegit Marſilius in. 3. quæſt. 1. art. 3. hæc doctrina defendi nequit. Enimvero D. Auguſt. Epiſtol. 105. & 106. & lib. 1. ad Simplicianum. quęſt. 2. & in Enchiridio. cap. 94. & alibi ſępè, docet, totum negocium prædeſtinationis, & reprobationis factum fuiſſe poſt preuiſum originale peccatũ. Et S. Tho. 1. par. quæſt. 23. art. 1. ad. 3. idem habet & vbique locorum docet ferè cum patribus, Chriſtum fuiſſe prędeſtinatum in remedium peccatorum, in ſalutem humani generis, in perfectionem vniuerſi, in naturæ pręſertim humanæ glo-
B riam, & exaltationem. Et. 3. part. quæſt. 1. art. 3. ad. 4. Prædeſtinatio, inquit, ſupponit præſcientiam futurorum. Ex quibus omnibus conſequi videtur, cum ventum eſt ad decretum de prædeſtinatione Chriſti, iam Deum optimum maximum præuidiſſe & præuoluiſſe homines, & eorum ſalutem, & totum vniuerſum, præſertimq; humanitatem, quam aſſumpturus erat. Eò enim ipſò quòd deſtinatur humana natura ad vnionem hypoſtaticam cum verbo diuino, iam pręuolita, & pręuiſa intelligitur ipſa caro, & humanitas. Atq; adeò ante decretũ incarnationis, alia de carnis, & humanitatis, & totius vniuerſi na-
C tura decreta, in diuina mente, intelligimus pręceſsiſſe. Quòd ſi prouidentia, qua res iſtas, Deus eſſe voluit, & decreuit, precedit Chriſti prędeſtinationem, pręcedit & noſtram, hominũ, & angelorũ: nam prędeſtinatio Chriſti noſtrã precedit ad minus, nã de angelis tã certũ nõ eſt. IIII.

Est ſecũda, ipſaq; veriſsima, ſi rectè intelligatur, ſententia, quę aſſerit, nullũ actum pertinentem ad ordinem rerum naturalium, præceſſiſſe in mente Dei prædeſtinatione electorũ: ſed primum omnium actuum fuiſſe prędeſtinationẽ, ex qua ſequuta ſunt cętera decreta, de

Altera ſententia quod ſupernaturalia ſint prio ra naturalibus.

condendo mundo, de creandis Angelis, & hominibus, A
de permittendo peccato,deq; alijs huiuſmodi ad ordinē naturæ pertinentibus.Itaq; primum omnium decretorum Dei fuit prædeſtinatio Chriſti,deinde Angelorum, & noſtra: deinde decretum creationis rerum omnium naturalium:& hæc omnia ex illo primo decreto prædeſtinationis Chriſti,& noſtrę ſequuta ſunt.Neq; verò deſtituta eſt hæc ſententia optimorum Doctorum patrocinio,vt pleriq;,qui præſentem queſtionem à limine ſalutarunt,& in eius tractatione oſcitanter ſe geſſerunt,exiſtimant:nam ex recentioribus multi, & ex vetuſtioribus nonnulli, in gratiam huius opinionis,plurimùm inſudarunt.Eam defendit Iacobus Naclantus,ſuper Epiſtolā ad B
Epheſios.c.1.in digreſsione.Quo ordine,& ratione de rebus definitum fuerit apud Deum.Idem habet Albertus Pyghius,lib.8.de libero arbit. c.3.& lib.10.in initio. Huic etiam parti ſubſcripſit Ambroſius Catherinus, lib. 1. de eximia prædeſtinatione Chriſti,in initio, & infrà adducens ſcripturæ loca, præſertim loco.6.&. 8.ſed loco. 1.id habet expreſsiſsimè.Item Petrus Galatinus,lib.7.de Archanis Catholicæ veritatis,à.c.3.vſq; ad.9.vbi ex mente etiā multorum inter Hebręos doctiſsimorum,oſtēdit, Deū, amore Meſsiæ, & amore matris eius permotum fuiſſe C
ad totam vniuerſi fabricam conſtruendam:atq; adeò primum omnium volitorum fuiſſe Chriſtum,deinde ſecūdum prædeſtinatos, tertium conditionem naturæ rerum,&c.

Sed ex Sententiarijs vnum,qui inſtar mille nobis eſſe debet,depromamus:Is eſt Scotus.3.d.19.q.vnica.§.In iſta quæſtione.Vbi ſic loquitur:Primò Deus intellexit ſe ſub ratione ſummi boni:in ſecundo ſigno intellexit creaturas omnes:in tertio prædeſtinauit hos ad gloriam,& gratiam,

A tiam, &c. Hæc ſunt ſigna Scoti à tàm multis tractari ſolita, & à tàm paucis benè intellecta. Sed profectò illis, aut ego fallor, aut noſtram inſinuat opinionem, non enim ponit decretum de creaturis (vt quidam exiſtimant) ante decretum de prædeſtinatione, vt & verba ſonare videntur: imò, ſi rectè inſpiciatur, primùm omnium ponit prædeſtinationem, videlicèt, in tertio ſigno: nam quę in primo, & ſecundo ſigno ponit ad decreta Dei non pertinent, ſed ad ſimplicem rerum intelligentiam. Vnde conſultò abſtinuit Scotus, cum in ſecundo ſigno dixit, Deum intellexiſſe creaturas, à verbo vidit, prouidit, intendit, decreuit, &c. tantū poſuit verbum intellexit, nimirum per ſimplicem intelligentiam: & hoc veriſſimum eſt, quod per ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, priùs Deus cognouit, & intellexit creaturas quàm Chriſtum, & electos prędeſtinaret. Cæterùm in ſcientia approbatiua, & ſcientia viſionis, & prouidentia, ſeu volitione efficaci, & conſequenti, primum quod prouidit, & voluit, fuit negotium prędeſtinatorum. B

Signa, ſeu inſtantia rationis, Scoti explicantur.

Sed, quoniam hæc explicatio ſententię Scoti, multas poteſt pati calumnias: age, & eius mentem certiùs colligemus, recurrentes ad aliud eius teſtimonium. Id habetur in eodem lib. 3. Sentent. d. 32. q. vnica. ar. 3. cuius verba tu attentè perſpicè, lector optimè: ſola enim attenta lectione, non gloſſa, aut explicatione aliqua egent. Sic ergo dicit. Omnis rationabiliter volens, priùs vult finem, & ſecundò illud quòd immediatè attingit finem, & tertiò alia, quæ remotius ſunt ordinata ad attingendum finem. Cum igitur Deus rationabiliſsimè velit, licèt non diuerſis actibus, ſed tantùm vno, in quantùm illo diuerſimodè tendit ſuper obiecta ordinatè: Primò vult finem, & in hoc eſt actus ſuus perfectus, & voluntas eius beata: C

Locus inſignis Scoti pro noſtra ſententia.

 ſecundò

ſecundo vult illa, quæ immediatè ordinantur in ipſum, A
prædeſtinando, ſcilicet, electos qui immediatè attingũt ipſum &c. Et ſtatim: tertiò vult illa quæ ſunt neceſſaria ad attingendum hunc finem, ſcilicet, bona gratiæ: Quartò vult propter alios alia, quæ ſunt remotiora, puta hunc mũdum ſenſibilem, vt ſeruiat eis, vt ſic verum ſit illud, 2. Phyſicor. homo quodammodò eſt finis omnium ſenſibilium, ſcilicet, quia propter ipſum volitum quaſi in ſecundo ſigno naturę, ſunt omnia ſenſibilia volita quaſi in quarto ſigno. Illud etiam, quod eſt propinquius fini vltimo, conſueuit dici finis eorum, quæ ſunt remotiora. Siue igitur, quia Deus vult mũdum ſenſibilem in or B
dine ad hominem prędeſtinatum, ſiue quia quodammodò vult immediatiùs hominem amare ſe, quàm mundum ſenſibilem eſſe, homo erit finis mundi ſenſibilis. Hæc Scotus. Quibus nihil clarius, & aſſeuerantius à nobis dici potuiſſet, à nobis inquam, qui hanc ſententiam aſſerere, & firmare ſatagimus. Primùm enim omnium ponit, Deum velle finem, id eſt, manifeſtationem ſuæ bonitatis: ſecũdum, prædeſtinationem electorum: tertium, bona gratiæ, quæ ſunt fini prædeſtinationis aptiora, & propinquiora media, quartum mundum ſenſibilem, id eſt, eſſe rerum naturale. Gab. 3. diſt. 32. quæſt. vnica. art. 1. C
notabi. 2. hoc idem Scoti teſtimonium ad verbum refert, & ſequitur. Vnde ponit hæc ſententia, Chriſtum prędeſtinatum, non ſolum ante cæteros omnes homines, quod ponunt omnes Theologi, ſed & ante omnes angelos, quod non omnes, neq; plures fatentur, ſed pauci, id eſt, Scotus, cum relatis ſuperius, & Viguerius, & Iacobus de Valentia, & quidam alij: ſed & ante omnes etiam creaturas: ita vt, qua natione homo eſt, dicatur primogenitus omnis creaturæ, & ante cæteras omnes,

A nes, à Deo intentus, & volitus, de quo multa inferiùs.

SEd priuſquàm ad huius veriſsimæ noſtræ ſententiæ probationes deueniamus, dubium hic non prætereundum occurrit, an, ſcilicet, in doctrina S. Thom. defendi valeat hæc noſtra ſententia. Prima enim, & maxima, quæ in doctrina Sanct. Thom. ſeſe offert, difficultas eſt, quòd Sanct. Thom. exiſtimat, minimè Chriſti prędeſtinationem futuram, ſi homo non peccaſſet. Ex quo fieri videtur conſequens, priùs à Deo viſum fuiſſe peccatum, & volitam eius permiſsionem, quàm volita fuiſſet incarnatio verbi: atque adeò non apparet quo-
B modò, in via Thomiſtarum, ſtare poſsit, quòd primum omnium decretorum Dei fuerit incarnatio, ſeu prędeſtinatio verbi, ſi iam præceſsit peccati viſio, atque permiſsio. Si verò priùs quàm peccatum videretur, fuit Chriſtus prædeſtinatus, iam ergo etiam non exiſtente peccato, Chriſtus, qui ante viſum peccatum prędeſtinatus fuerat, veniret, quod directè pugnat cum doctrina S. Thomę.

V. *An in doctrina S. Tho. defendi poſsit ſecunda ſententia.*

Vt ergo has ſententias conciliemus, ex quorundam recentiorum doctrina, aduertendum nobis eſt, quòd, licèt Chriſtus fuerit prędeſtinatus ante viſum
C peccatum, & ante decretum creationis vniuerſi, non tamen fuit prędeſtinatus independenter ab eis, ſed dependenter, atque adeò non ſequitur, quòd veniret, peccato non exiſtente; ſicut, neque veniret, vniuerſo non exiſtente, & creaturis non exiſtentibus. Licet enim ſit prędeſtinatus ante creaturas, non tamen independenter à creaturis, & vniuerſo. Certè nunquam vult cordatus aliquis prouiſor finem, niſi dependenter à medijs, neque vult finem niſi per media, neque vellet eſſe finem niſi ſimul vellet eſſe media: atque adeò

Quomodo liceet Chriſtus fuit prædeſtinatus ante uiſum peccatum, non ueniret ſi peccatū nō eſſet

quamuis

quamuis priùs velit finem, quàm media, non ſequitur, A quòd ſit futurus finis, non exiſtentibus medijs, quia non intenditur finis niſi dependenter à medijs. Certum eſt, Deum priùs velle gloriam alicui, quàm ei velit gratiam, atque merita: Cæterùm quia non vult gloriam ſinè gratia, & meritis, imò neq; vult eam niſi cum dependentia à gratia, & meritis, tanquàm à medijs; non ſequitur futuram eſſe gloriam niſi etiam ſint merita, & ſit gratia. Similiter priùs Deus, & natura intenderunt hominē, quàm intenderent elementa, quibus homo conſtat. Cū enim homo ſit rerum ſenſibilium finis (vt habet Ariſt. 2. Phyſico. tex. 24. & elucidat ſuſiſsimè & doctiſsimè AEgidius in. 2. d. 1. p. 2. q. 1. ar. 4.) priùs eſt volitus quā volita ſint B elementa: quia tamen non eſt volitus homo, ſine elemētis, ſed potiùs dependenter ab elementis, tanquàm à medijs, ideò non ſequitur, futurum eſſe hominem, ſi elementa non eſſent. Ad hunc ergo modum, habet noſtra ſententia, priùs Deum voluiſſe vnionem hypoſtaticam, & incarnationem verbi, quàm vellet permittere peccatum, & quam vellet condere naturam hominis, & totius vniuerſi. Quia tamen non eſt volita incarnatio ſine peccato, imò dependenter eſt volita à permiſsione peccati, & à natura rerum, tāquàm à medijs, idcircò non ſe C quitur futurum eſſe Chriſtum, ſi peccatum non eſſet, aut ſi vniuerſum non eſſet. Atq; adeò, niſi exiſtente peccato, non veniret Chriſtus, quæ eſt doctrina S. Thomæ.

Argumentū contra præ-dictam explicationē.

Hæc explicatio veriſsima eſt, in eo quòd aſſerit, non fuiſſe volitum Chriſtum, neq; prædeſtinatum, niſi depēdenter ab vniuerſo, & à natura humana: atq; adeò non futurum Chriſtum niſi exiſtente vniuerſo, & exiſtente humana natura. Cæterùm in eo, quod aſſerit, non fuiſſe Chriſtum volitum, niſi dependenter à peccato, ægrè, & non

A non ſine ingenti difficultate ſaluatur. Quanuis enim rectè intelligatur, Chriſtum non fuiſſe volitum, niſi dependenter à creaturis, & à natura humana, & ſimiliter gloriam non fuiſſe volitam, niſi dependenter à gratia, & meritis: atq; adeò hominem minimè fuiſſe volitum, niſi dependenter ab elementis: cæterùm hæc omnia idcircò vera ſunt, quia creaturæ, & natura humana ordinantur tanquam media neceſſaria, & per ſe requiſita ad eſſe Chriſti (niſi enim eſſent creaturæ, & eſſet natura humana, eſſe non poſſet Chriſtus.) Et ſimiliter gratia, & merita ſunt media ad gloriam, & elementa ad conſtitutionẽ B hominis. At verò permiſsio peccati, nulla ratione eſt medium, per ſe requiſitum ad incarnationem verbi, & ideò potuit optimè, & intendi, & prouideri incarnatio indepẽdenter à peccato. Sed ad hoc dici poteſt, quòd licèt permiſsio peccati, ex natura rei, non ſit medium ad incarnationem, cæterùm de facto ex ſpeciali Dei pacto, & volũtate, aſſumpta eſt tanquam medium, per quod incarnatio verbi deduceretur ad effectum, alioqui non deducenda. Sic namq; gratia, & merita ſecundùm rei naturam, & Dei omnipotentiam, non ſunt media per ſe requiſita ad gloriã, quia tamẽ de facto, & ex lege, & ordinatione Dei C habent eſſe media, dicimus, Deum nemini voluiſſe gloriam, niſi dependenter à gratia, & meritis. Similiter ergo licèt peccatum non ſit, per ſe loquendo, mediũ ad vnionem hypoſtaticam, quia tamen Deus voluit ipſum aſſumere pro medio ad ipſam vnionem incarnationis, dicimus, Deum non voluiſſe incarnationem, niſi dependenter à peccato. Atq; adeò non foret incarnatio, ſi peccatũ non eſſet: cum quo benè ſtat, quòd prior fuerit incarnatio in mente Dei, quàm peccati permiſsio. *Solutio.*

Rẽplica contra prædictã ſolutionem.

Sed ſunt qui hanc ſolutionem labefactare contendũt,

C dicen-

dicentes,alium eſſe finem, in quem commodiùs potuit A
permiſsio peccati ordinari, videlicèt, ad oſtendendum modum ſuauis prouidentiæ Dei: ad eam enim ſpectat permittere peccata,& quòd aliquæ creaturæ à fine deficiant,vt habet S.Thom.1. part. quæſt. 23. art.3. In hunc ergo finem ordinari potuit peccati permiſsio, atque ideò non eſt quòd in finem incarnationis dominicæ, fuerit tanquàm medium aſſumpta & ordinata.

Explicatio totius dubij & Solutio.

Sed planè hæc noſtræ ſolutionis confutatio magis firmat noſtram ſententiam.Qua enim ratione credendum eſt,quòd propter bonum prouidentiæ, totam humanam naturam miſerè ruere, & peccare, Deus per- B
miſerit: cùm ad hunc prouidentiæ finem, ſatis fuiſſet permittere aliquos peccare, & à fine deficere? Quin cum Deus per ſuam prouidentiam generalem ſupernaturalem, omnes homines, nemine prorſus excepto, ordinaſſet,& direxiſſet in finem beatitudinis, non apparet, quomodò ad oſtendendam bonitatem, & ſuauitatem ipſius prouidentiæ,omnes peccare,& à fine illo deficere ſineret. Hoc enim potiùs pugnat cum bono prouidentiæ,& illud deſtruit,quàm commendat, & oſtendit:permittere,ſcilicet,omnes deficere à fine illo,ad quẽ per ipſammet prouidentiam,ijdem omnes fuerant ordi C
nati.Reſtat ergo,vt id quod inferre nitebamur, colligamus,quodque omnes qui rem hanc penitiùs introſpexerint, aſſeuerabunt,nempe, quòd ad excellentiſsimum alium,& maximum,& ſupremum finem ordinata fuerit peccati totius naturæ permiſsio, videlicet, ad incarnationem dominicam, vt ſcilicet, huius mirabilis beneficij ſuprema miſericordia magis eluceſceret, dùm per illud præſtaretur remedium inſtaurationis tam generali, ac miſeræ totius humani generis ruinæ: & ſic

huiuſ-

A huiuſmet beneficij efficaciſsima poteſtas,& virtus,amplius manifeſtaretur, quod pro totius humanæ naturæ reparatione, & pro mille alijs effectibus diuiniſsimis, qui ex hac totius naturæ peccati permiſsione, ſequuti ſunt, magno conſilio à Deo factum fuit. In hunc ergo modum conciliari poteſt noſtra ſententia cum doctrina Sanct. Thomæ, aſſerentis, incarnationem non futuram niſi exiſtente peccato. Quam quidem conciliationem, eò ab omnibus approbari vellem, quò hæc noſtra ſententia gratior, & plauſibilior cunctis videatur.

B His ergo ſic ſtatutis, vt ad locum vnde egreſſa eſt oratio,reuertatur,hę à me ſtatuuntur cōcluſiones, noſtræ quæſtionis reſolutiuæ. Prima: Omnium, quæ Deus ab æterno, in mente ſua facere excogitauit, primum fuit vnio hypoſtatica verbi diuini: ſecundum, prædeſtinatio omnium electorum: tertium, naturæ rerum conditio: ac proinde priora ſunt ſupernaturalia, quàm naturalia, & ordo naturæ præſupponit ordinem gratiæ. Hæc ſimul probanda eſt cum ſequentibus. Secunda concluſio: Nullius futuri præſcientia præſupponitur in mente Dei ad prædeſtinationem, ſed omnia ex ipſa ſequuntur: atque adeò nihil prorſus ab æterno decreuit Deus facere, vel in tempore facit,nihil permittit,ſiue intendit, ſiue naturale,ſiue ſupernaturale, ſiue ſit res magni ponderis, ſiue minimi, & ferè nullius, quod non proueniat, ſitque effectus, & medium prædeſtinationis electorum, & Chriſti. Atq; adeò omnia cadunt ſub ordine diuinæ prædeſtinationis,tanquàm media ad Chriſti, & ſanctorū gloriā ordinata. Tertia: Nō eſt aliqua alia prouidentia in Deo,antecedens prędeſtinationem, ex qua ſcilicet, pro

VI. *Quatuor concluſiones, quibus tota quæſtio reſoluitur.*

Prima.

Secunda.

Tertia.

C (margin letter at "ſtinationem")

uidentia proueniant res naturales, & quidam alij effe- A
ctus ſupernaturales: ſed vnica eſt duntaxat prouidentia, ipſaq; eſt prædeſtinatio, ex qua omnia in vniuerſum, nullo prorſus excepto, habent ſequi. Atq; adeò iuxta hanc concluſionem, totum vniuerſum, vt complectitur naturalia, & ſupernaturalia, bona, & mala, ſubſtantias, & accidentia, & omnes in vniuerſum modos eſſendi, & operandi, non ſolùm in generali, ſed in ſpecie, & indiuiduo, ſunt conſideranda tanquam vnicum obiectum totale diuinæ prædeſtinationis: ità vt nihil omninò ſit, quod ſubterfugiat illius obiecti latitudinem, & quod non cadat ſub actu illo prædeſtinationis. Vnde ſit quarta con- B
Quarta. cluſio: ſi electorum prædeſtinatio futura non eſſet, nihil eſſet omninò in rerum natura. Itaq; ſtatuo tanquàm certum, quòd niſi Chriſtus futurus eſſet in mundo, nulla fuiſſet à Deo facta electorum prædeſtinatio: non exiſtẽte autem prædeſtinatione, ex cuius vi ſequuta ſunt omnia, non eſſet cœlum, non terra, non reliqua elementa, non viuentia, non homines, non Angeli, non peccata, non dæmones, non reprobi: & demum, vt vno totum verbo abſoluam, ſolus Deus eſſet, & nihil aliud eſſet à Deo, neq; naturale, neq; ſupernaturale, neq; bonum, neque malum. Loquimur ſecundùm communem rerum C
legem, & ordinem, & iuxta eos fines, quos probabiliter ſuſpicamur, Deum habuiſſe in creaturarum conditione. Nam nequaquam intendimus diuinæ potentiæ maieſtatem, ſic noſtræ imbecillitatis captui alligare, vt negemus potuiſſe Deum, quæ ſua eſt abſoluta potentia, naturam rerum independenter à gratia, & gratiam independenter à Chriſto domino, facere, & ordinare: neque contra hoc ſunt noſtræ concluſiones. Quas ſimul eſt animus explicare, & efficaciſsimis argumentis confirma-

re:

A re. cum enim connexæ ſint inter ſeſe, & concatenatæ, vna ſine alia probari, aut explicari minimè poteſt, imò mutuò ſe ipſas probant, & explicant, ſi attentè conſiderẽtur, & expendantur.

VII. PRincipio autem ſciendum eſt, ex recentioribus quoſdam, quibus hæc noſtra ſententia ſpecie tenus arriſiſſe viſa eſt, eam conatos fuiſſe defendere, ſed planè offendunt eam, potiùs quàm defendunt. & dum illam ipſis arriſiſſe dicunt, irridere ſe eam potius oſtendunt. Nam dicunt in genere quidem cauſæ finalis, verum eſt priorem eſſe in mente Dei ordinem gratiæ, & prædeſtinatio B nis, quàm ordinem naturæ: in genere verò cauſæ materialis, oppoſito contingit modo. Veruntamen huiuſmodi diſtinctio potiùs eneruat noſtram ſententiam, quàm ſtatuit. Eam ergo priùs explodamus, & eneruemus oportet, dicentes: Aliud eſſe rerum, inter ſe ipſas, & in ſeipſis, vnam eſſe priorem alia, atq; vnam eſſe cauſam alterius: & tunc optimè diſtinguitur in genere cauſæ materialis, aut efficientis, aut finalis, &c. Aliud verò eſſe ſi loquamur de rebus, non pro vt in ſeipſis ſunt, ſed pro vt ſunt in mente, & animo artificis, & archytecti: & tunc cauſa materialis non habet locum, ſed ſolùm finalis. Cum er- C go in præſenti quæſtione non inquiramus, quæ nam ſit prior, an gratia, an verò natura, ſed quænam prior fuerit in diuina intentione, volita, & intenta, gratiane, an natura, profectò inaniter diſtinguitur in genere cauſæ materialis, aut finalis: ſolùm enim loquimur de cauſa finali. Et quia in hoc genere cauſæ, & abſolutè prior eſt gratia quàm natura, vt iam probabimus, ideò abſolutè, & modis omnibus priùs eſt volita, & prouiſa.

Quomodo quidã intelligant quod Christus, & ordo gratiæ præceſſerint in mẽte Dei ordinem naturæ.

Refutatur iſta explicatio.

Alij, de quorum numero eſt Franciſcus de Carthagena, recens author, diſcurſu. 4. de prædeſtinatione Dei,

Secunda explicatio aliorum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

hunc in modum deſtingunt, & dicunt: Homines, & angelos dupliciter poſſe conſiderari. Primò, quatenùs media ſunt ad illum finem, quem Deus in ipſis intendit, ſcilicèt, ad gratiam, adque gloriam, & ſic verum eſt, priùs eſſe à Deo volitum, & intentum finem illum, id eſt, illam gratiam, & gloriam, quàm intenderetur eorum eſſe naturale, quia priùs in intentione eſt finis, quam media. Secundò conſiderantur homines, & Angeli, vt ſubiectum, & veluti cauſa materialis prędeſtinationis, & gratiæ, & gloriæ. Et tunc priùs intenduntur, & prouidentur à Deo quàm eorum gratia, & gloria intendatur. Sed planè doctrina hæc recidit in præcedentem à me impugna B tam, de genere cauſæ materialis, & finalis, & ideò ſimilem habet impugnationem. Cui addiderim, ipſos homines, & angelos, & totam naturam in intentione Dei, de qua ſolùm eſt ſermo, nunquàm poſſe conſiderari, niſi vt media ad eſſe ſupernaturale, licèt in ſeipſis optimè conſiderentur ſecundùm rationem ſubiecti, & cauſæ materialis. Et ideò in diuina mente ſemper habent fieri, atque diſponi, poſt decretum de gratia, & gloria, ideſt, poſt prædeſtinationem.

Refutatur.

3. Explic. noſtræ ſent.

Alij tertiò, firmare noſtram ſententiam contendentes, eam planè videntur infirmare, atq; adeò eorum explicatio priùs à nobis infirmanda eſt. Dicunt, diſtinguendum eſſe ordinem intentionis ab ordine executionis, & dicendum, quòd ordine intentionis priora quidem ſunt ſupernaturalia, quàm naturalia, ordine verò executionis oppoſitum accidit. Hæc quidem doctrina veriſsima eſt, ſed ad propoſitum ſatis otioſa. Quis enim vnquam dubitauit, ordine executionis, priorem eſſe naturam, quàm gratiam, cùm priùs Deus condiderit homines, & angelos, & poſterius, ſi non tempore, ſaltim natura, gratiam C

Refutatur.

eis,

A eis,& ſupernaturalia dona concesſerit? Solùm ergo loquimur de ordine intentionis,& de hoc dubitamus,imò iam aſſerimus, hunc Deum ſeruaſſe ordinem in rerum diſpoſitione, vt priùs voluerit diuina, & ſupernaturalia, quàm naturalia condere.

Alij quarto loco diſtinguendum putant,inter ſcientiã ſimplicis intelligentiæ,quæ ad quidditates rerum,abſtrahendo ab exiſtentijs terminatur:& inter ſcientiam viſionis,quæ ad res iam factas,iam præſentes, & exiſtentes,refertur.Et dicũt,quòd licèt ſecundũ ſcientiam ſimplicis intelligentię concedi poſsit,incarnationẽ, & prędeſtinationem priùs fuiſſe à Deo cognitam, & volitam quàm cętera:at per ſcientiam viſionis, in qua de exiſtentijs rerum agitur,cum ſuis circunſtantijs,& conditionibus,modiſq; particularibus eſſendi,priùs viſum eſt vniuerſum, prior totus ordo naturę,prior permiſsio peccati,ipſumq; peccatum,quàm Chriſti,& noſtra prędeſtinatio.Sed nullus eſt,qui non videat diſtinctionem hanc in pręcedentem ſolutionem vergere,& declinare.Nã quod hìc dicit de ordine ſcientię viſionis,ibi dicebatur de ordine executionis,(ſciẽtia enim viſionis res in executione iã factas, & exiſtentes pręſupponit.)Et ſic ſecũdũ iſtũ ordinẽ,nihil retulerit priora eſſe naturalia:nã in intentione,& volitione Dei,de qua in pręſenti tantũ eſt ſermo,ſupernaturalia ſunt priora.Sed de hoc ſcientię viſionis ordine,qualiter intelligendus ſit,ſermo iterũ mihi habendus eſt in fine quęſtionis:nam exiſtimo etiam in hoc ordine priora eſſe ſupernaturalia,quàm naturalia.

4.Explic.

B

Refutatur.

C

Alij tandẽ quintò, vt explicẽt,qua ratione prędeſtinatio Chriſti,& noſtra,ſeu ordo gratię ſit finis rerũ omniũ creatarum, dicunt, priùs quidem à Deo intentam fuiſſe rerũ naturaliũ vniuerſitatẽ,ipſamq; totã indepẽdẽter, & abſque

5.Explic.

& abſq; aliquo ordine ad bona gratiæ, & prędeſtinationis. Et deinde in alio ſigno volitum fuiſſe à Deo totum ordinem gratiæ,& prædeſtinationis. Sed deinde in tertio ſigno creaturas omnes,& rerum naturas, quas iam in primo ſigno decreuerat condere,deinde,in quàm,in hoc tertio ordinaſſe,& direxiſſe in Chriſtũ,& prędeſtinatos, tanquam in finem. Et per hoc verè dici Chriſtum, & prædeſtinatos rerum omnium finem,& omnia dici media ad illum. Sed ſanè hæc explicatio,licèt ſit hominum doctiſsimorum,mihi nunquam placere potuit:imò ſemper plurimùm diſplicuit. Si enim dicamus, creaturas nõ ex primęua ſui conditione,ſecundùm quam creatus eſt mundus,ſed ſolùm ex ſecundaria rerum ordinatione,factas fuiſſe propter Chriſtum, & prędeſtinatos, non ſatis ſaluantur dicta ſcripturę,aſſerentis exprеſsiſsimè,omnia propter electos,& propter Chriſtum fuiſſe cõdita, vt validiſsimis argumentis demonſtraturus ſum ſtatim. Sed dicunt iſti:Propter Chriſtum,quatenùs Deus eſt, condita quidem fuiſſe omnia,ex primęua ſui conditione, non verò quatenus homo eſt. Sed hęc etiam loquutio impro pijſsima eſt,& contra D.Paulum eſſe videtur, vt iam oſtẽdemus. Ergo ad noſtrarum concluſionum probationes deueniamus.

Refutatur. A B C

VIII. *Teſtimonijs Pauli probã tur poſitæ cõcluſiones. 1.Corin. 3.*

HIS itaq; noſtrę ſententię explicationibus refutatis, prima eius probatio deſumitur ex optimis D. Pauli teſtimonijs,quorum primum eſt,quod habetur.1.Corint.3. Omnia veſtra ſunt,ſiue Paulus, ſiue Cephas,ſiue Apollo,ſiue mundus,ſiue vita,ſiue mors,ſiue prеſentia, ſiue futura,omnia veſtra ſunt,vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei. Ecce vbi, qua ratione Chriſtus dicitur eſſe Dei,& prędeſtinati dicuntur eſſe ipſius Chriſti, eadem ratione omnia naturalia,ſiue prеſentia,ſiue futura, ſiue

A ſiue vita, ſiue mors, dicuntur eſſe prædeſtinatorum. Sed ſic eſt quòd ideò dicitur Chriſtus eſſe Dei, & electi dicuntur eſſe Crhiſti, quia Deus eſt finis Chriſti, & Chriſtus electorum, ideſt, quia Chriſtus ordinatur in Deum, tanquam in finem, & electi in Chriſtum tanquam in finem: &, niſi eſſet ille primus finis, ideſt, Deus, vel manifeſtio gloriæ Dei non eſſet Chriſtus, &, niſi eſſet Chriſtus, non eſſent electi. Ergo omninò eadem ratione creaturę ideò dicuntur eſſe electorum, quia ſunt propter electos, & electi ſunt finis earum, & ſic niſi eſſent futuri electi, non eſſent naturæ creaturarum. Ex quo tandem ſequi-B tur, ad creaturarum decretum, iam in intentione Dei pręſupponi electionem, & prædeſtinationem Chriſti, & ſanctorum: imò ex ipſa prædeſtinatione illa omnia ſequi, tã quam eius media, & effectus. Confirmatur ex gloſſa D. Hieronymi ibi dicentis ſic: omnia creata ſunt propter ſanctos. Certè ſi omnia propter ſanctos creata ſunt, priùs intenti ſunt ſancti, & à Deo politi, & electi. Vnde ego non video, quomodò contra tam apertum D. Hieronymi, imò & Pauli teſtimonium, dici poſsit, quòd priùs ſint creaturarum naturæ à Deo intentæ, quàm ſanctorum iuſtitia, gratia, atq; gloria. Quod D. Pauli teſtimo-C nium attentiſsimè expendendum eſt. Neq; verò valet dicere, hyperbolicè ibi, D. Paulum, & per exaggerationem quandam loquutum fuiſſe, Omnia veſtra ſunt, ſiue Paulus, ſiue Cephas, &c. Quamuis enim quædam interdum in ſacris Biblijs loquutiones reperiãtur, quas hyperbolicòs accipi neceſſum eſt, vt illud, Neminem per viã ſalutaueritis, & illud, Semen tuum ſicut arenam maris, & ſtellas cœli, de quo Auguſt. q. 28. in Geneſim: & fortè illud 3. Reg. 5. malleus, & omne ferramentum non ſunt audita, dum ædificaretur templum Dei, ideſt, cum mag-na,

Omnia propter electos, & electi propter Chriſtum.

Hyperboles in ſcriptura.

Luc. 10.

Gene. 15.

3. Reg. 5.

na, & incredibili celeritate ædificatum eſt. Sed tamen A in præſenti, hyperbole non habet locum. Tum, quia propriſsimè, & vt iacet, accipi poteſt illa loquutio: tū etiam quia modus ille loquendi tam expreſſus, & tam per ſingulas partes diſtinctus: Omnia veſtra ſunt, ſiue præſentia, ſiue futura, ſiue vita, ſiue mors, ſiue Paulus, ſiue Cephas, omnia veſtra ſunt &c. non poteſt niſi admodum extortè, per hyperbolem explicari. Niſi in dogma Theophilacti velimus incidere, qui tàm vulgò & paſſim, hyperboles admittit in ſcriptura, vt dicat, verba illa: Et factus eſt ſudor eius, quaſi guttæ ſanguinis decurrentis ſuper terram, hyperbolicè dicta, contra communem B totius eccleſiæ, & patrum ſenſum.

Luc.

Secundò: Accipe aliud Pauli teſtimonium, ad Ephe.1. Elegit nos in ipſo, ante mundi conſtitutionem. Loquitur verò de Chriſto homine, videlicet, de Chriſto capite, vt expreſſè ibi dicit D.Hieronymus, & ex contextu apertiſsimè liquet. Certè, aut ego fallor, aut D.Paulus non id tantùm intēdit, quòd videlicèt nos Deus in Chriſto elegerit, ante veram, & realem mundi conſtitutionē, quæ fuit ab hinc ſex mille annis in tempore facta. Quòd enim nos in Chriſto eligiſſet, ante illam temporariam rerum creationem, non erat quid magnum, & Pauli cala- C mo dignum. Sic enim etiā boues, & lapides elegit, ideſt, decreuit, & præuidit ante temporariam rerum creationem: quandoquidem priùs quàm in tempore quidquam faceret, iam illud ante mundi conſtitutionem, & ab æterno excogitauerat, ac decreuerat, vt faceret. Aliquid ergo altius, & diuinius Paulus intendit, nempe quòd in ſua Deus æternitate, cum excogitauit de conſtituendo mundo, iam priùs, ordine rationis, excogitauerat de electione electorum, iam inquàm Chriſtum intenderat, & proui-

Ephe.1.

derat

A derat,& in ipſo prædeſtinatos elegerat. Et quidem, niſi ego inſigniter fallor,is eſt ſenſus huius loci,Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem. Et ſic ante decretum de condendis creaturis,decreuit de cœtu electorum.

Tertium inſigne etiam eſt eiuſdem Pauli dictum,Roma. 8. Expectatio creaturæ reuelationem filiorum Dei expectat:Vanitati enim omnis creatura ſubiecta eſt,non volens,ſed propter eum qui ſubiecit illam in ſpe. Et ſtatim:Scimus enim quòd omnis creatura ingemiſcit,&parturit vſq; adhuc:non ſolùm autem illa,ſed & nos ipſi primitias ſpiritus habentes,& ipſi intra nos gemimus,adop- Rom. 8.
B tionem filiorum Dei expectantes redemptionem corporis noſtri.Hic quidem Paulinus locus viſus eſt obſcuriſſimus D.Auguſtino,lib. 83. quæſtionum. q. 67. in cuius explicatione multa dicunt Magiſter ibi, ex Auguſt. & Ambroſ.& Origene:multa etiam ex recentioribus Caiet.& obſcuriſsimè:multa & alij.Sed planè,quoniam D. Auguſtinus,quæ ibi dixit,correxit.lib.1.retract.c.26. nos, ex D.Chryſoſtomo,intelligentes nomine creaturæ, nō tantùm hominem, vt intellexit, D. Auguſt. ſed totam mundi fabricam,quæ porrò dicitur expectare, & ingemiſcere,& parturire, & velle, per proſopopeiam: quod Pſal. 97.
C ibi Adamus tradit, eo, ſcilicet, ſchemate, quo flumina plaudere,& montes exultare dicuntur,vt ibidem Chryſoſtomus dicit:aſſerimus,legitimum, ac reſolutorium illorum verborum ſenſum eſſe,quòd finis, in quem omnes creaturę tēdūt,& ad quē à Deo earū autore,directę, & ordinatæ ſunt,eſt filiorū Dei,ideſt, electorū gloria cōſummata. Itaq; ea ratione dicūtur gemere, & expectare ſanctorū gloriā,quia cū propter ipſos factæ ſint,quandiu ipſi ſuo fruſtrātur fine,ideſt finē,ad quē cōditi ſunt, non adipiſcuntur,fruſtrari etiā ſuo fine ipſę ſibi videtur. Vnde

ad finem illorum verborum, Quia & ipſa creatura libe- A
rabitur, &c. dicit in eius loci explicatione, Doctiſsimus
Magiſter Soto: Vbi ingeniolo meo, hoc diuina hæc Phi
loſophia repręſentat, quòd corporeus mundus, quem
Philoſophi propter hominem eſſe docuerunt, tametſi
ob totum humanum genus fuerit conditus, potiſsimùm
tamen ob prædeſtinatos. Ecce magnum Thomiſtam,
apertè fatentem, propter prędeſtinatos totam rerum vni
uerſitatem factam eſſe. Ac proinde priores ſunt prædeſti
nati voliti, quàm rerũ naturæ prouiſæ. Fauet huic quòd
tempus incarnationis Chriſti, dicitur plenitudo tempo-
ris à Paulo Galat. 4. &, Medium annorum ab Abac. c. 3. B
Galat. 4. Abac. 3. quod idem eſt, phraſi Hebraica: quia, ſcilicèt, tota rerum
vniuerſitas finem, propter quem condita fuit, tunc con-
ſequuta eſt: fuit enim condita propter Chriſtum, qui ca-
put erat, & initium omnium prædeſtinatorum futurũ.

Quòd & dia bolus, & hæ retici & om nes iniqui ſint etiã pro pter electos Rom. 9.

Quartò alia Pauli teſtimonia depromamus, quibus id
quod. 2. & 4. cõcl. aſſeruimus, ſpecialiter comprobemus:
Nam quòd permiſsio omnium peccatorum, quæ in mũ
do fiunt, conſeruatio omnium in fidelium, Turcarum,
hæreticorum, &c. ſint propter electos, habet Paulus. Pri
mò de conſeruatione reproborũ, Rom. 9. Quòd ſi Deus
ſuſtinuit in multa pacientia vaſa iræ, apta in interitum, C
vt oſtenderet diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ,
quæ præparauit in gloriã, id eſt, quæ iam prædeſtinaue-
rat ad gloriam. Vbi ſatis inſinuat Paulus., ea intentione
Deum quoſdam punire, & quoſdam in peccatis derelin
quere, vt ſcilicèt, magis ſanctorum gloria commende-
tur, vt ibi habent S. Thom. lectione. 4. Viguerius, Ada-
mus, & alij. Et ita propter ſanctos conſeruantur à Deo
in hac vita, & puniuntur in futura, reprobi. Secundò,
quòd hæreticorum, & hereſeon monſtra à Deo propter
electos

A electos ſinantur, habetur.1.Corint.11.oportet he.eſes eſſe, vt qui probati ſunt in vobis, manifeſti fiant. Ex eo videlicèt, quòd Deus malitiam hereticorum ordinauit in bonum fidelium, quæ ſunt verba S. Thom.ibi, licèt Caietanus ſequutus D. Hieronymum, aliter interpretur. Tertiò, de Iudæis ſpecialiter, quòd eorum cæcitatis permiſsio, ex gentilium electione proueniat, dicit ſic, Rom. 11.Nunquid Iudæi ſic offenderunt, vt caderent? Abſit. Ac ſi dicat, Nunquid finis intentus à Deo, fuit eorum ruina: non, ſed eorum delicto, ſalus gentibus, vt illos æmulentur. Ideſt, vt in eorum ruina periculum faciant,
B & doceantur ne ſuperbire. Et rurſus: Miſericordiam conſequuti eſtis propter eorum incredulitatem. Et preterea: Cęcitas ex parte contigit Iſrael, donec plenitudo gentiũ intraret. Vbi aduerbium, donec, vt ibi S. Thom. lectione.4.dicit, ſignificat cauſam excęcationis Iudęorum, ſic: propter hoc permiſit Deus Iudęos excæcari, vt gentiũ electarum numerus impleatur.

1.Corin.11.

Rom.11.

Ad idem ex ſanctis multam poſſem teſtimoniorum ſeriem texere, ſed omnium vice ſufficiat vnum, aut alterum ex D.P.N. Auguſt. mutuatum. Is ergo lib. 11. de Ciuitate Dei.cap.18. initio, ſic loquitur: Neque enim
C Deus vllum, non dico angelum, ſed neq; hominẽ crearet, quem malum futurum eſſe præſciret, niſi pariter noſſet, quibus eos bonorum vſibus accommodaret. Ecce vbi ad vſus, & commoditates bonorum, & electorum, creata ſunt omnia naturalia, etiam dæmones, & damnati. Et ſuper Pſalm. 54. Ne puteris, inquit, malos gratis eſſe in mundo: omnis malus ideò viuit, vt corrigatur, aut vt per illum bonus exerceatur. Innuit his verbis, malos eatenùs tolerari à Deo, quatenùs eorum malitia, aut eorum, aut aliorũ correctioni, & ſaluti quoquo-

Loca egregia D. P.N, Auguſtini.

modo deſeruire debet. Et in Enchiridio. c. 11. dicit: Deus adeò eſt bonus, vt non ſineret mala fieri, niſi eſſet adeò omnipotẽs, vt ex malis ſciret multò maiora bona elicere. Ecce vbi cum permittit mala, iam præuidet, iamq́ue præuenit quæ bona prædeſtinatis ex illis malis ſequi poſſint: atq; adeò ea intentione ea permittit fieri, alioqui ſcilicet, minimè permiſſurus. Ex quo apertiſsimè ſequitur, ex ſanctorum prædeſtinatione omnia ſequi. A

IX. *Quòd Christi prædeſti natio fuerit diuinorũ decretorũ primum, probatur.*

PRIVS tamen quàm Scoti noſtri rationem pro noſtrarum concluſionum probatione efficaciſsimam adducamus, & elucidemus: exiſtimo rem minimè pœnitendam facturum me, ſi tantiſper à propoſitæ quæſtionis ſcopo deuiauero, egregiam vt tradã doctrinam, quam in Ieſu Chriſti Domini noſtri laudem cedere percupio. B Nam, quoniam Paulus de Chriſti prædeſtinationis antiquitate, mirabiliter eſt loquutus: & alterũ noſtræ primę concluſionis membrũm, id erat, ſcilicet, Chriſti prædeſtinationem fuiſſe omnium decretorum diuinorum primum; & ex ipſo ſequuta fuiſſe cætera de creaturarum conditione decreta: Ex quo rurſus ſequitur, quomodò gratuita præintelliguntur naturalibus, aliquot Paulina loca, in huius rei gratiam, & alia etiam ex vtroq; inſtrumẽto mixtim deſumpta, producamus: initium dicendi lætis auibus facientes à fauſtiſsimo illo, & elegantiſsimo C

Coloſ. 1.

Pauli teſtimonio, ad Coloſſen. 1. Vbi de Chriſto loquens ſic ait: Qui eſt imago Dei inuiſibilis, primogenitus omnis creaturæ. Quoniam in ipſo condita ſunt vniuerſa, in cœlis, & in terra, viſibilia, & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue Dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates: omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnes, & omnia in ipſo conſtant. Et ipſe eſt caput corporis eccleſiæ, primogenitus ex mortuis &c. loquitur ſanè de Chriſto, & Deo, & homine, nam appellat cũ caput Eccleſiæ, mor-

A mortuorum primogenitum &c.Is ergo homo prior omnibus creaturis eſt,is eſt in quo, vel propter quem omnia condita ſunt, & ſine quo minimè conderentur. Et Prouer.8.Ab æterno ordinata ſum, & ex antiquis antequàm terra fieret.Quod explicans Cather. lib.1. de eximia Chriſti prædeſtinatione.§. Quoniam igitur . ſic ait: Sic ergo ordinata eſt, & ſic cõſtitutum eſt in mẽte Dei vt hęc eſſet primogenita omnis creaturæ,vt immediatè eſſet propter Deum ipſũ, & ipſa eſſet principiũ,&fundamẽtũ,in quo omnia cõderẽtur, & cõſiſterẽt,ſiue in ſuis naturis,ſiue in donis.Qua etiã de cauſa dicitur,Eccl. 24. *Prou.8.* *Eccl.24.*

B Ex ore altiſsimi prodijſte, primogenita omnis creaturæ.

Quòd verò tũ à Paulo,tũ ab Eccleſiaſtico dicitur primogenitus creaturarũ Chriſtus, vt homo, explicemus ſupponendo priùs quòd,vt præclarè deducit D.Athanaſius in oratione.3.cõtra Arrianos, lõgè poſt mediũ (vbi multipliciter explicat quomodò dicatur Chriſtus creaturarũ primogenitus,& vnigenitus Dei,quę nõ ſunt omninò extra propoſitũ).Et itẽ,vt tradit IacobusNaclãt.ſuper Epiſt.ad Epheſ.c.1.in digreſsione, in qua oſtẽdit omnia fuiſſe cõdita propter Chriſtũ:de Chriſto homine,in illo loco Pauli,& Eccleſi.eſt ſermo.Enim verò, vt dicit *Chriſtus primogenitus, & vnigenitus.*

C ibi Athanaſius,& alij multi,in quãtũ Deus eſt,nõ habet dici primogenitus,ſed vnigenitus.Eſt enim ſolus, & vnicus filius Dei naturalis,nullos ſecũdũ hãc filiationẽ,habẽs fratres,reſpectu quorũ dici valeat primogenitus. At quatenùs homo eſt, proprijſsimè dicitur primogenitus creaturarum,ideſt,frater creaturarum, atq; earum omnium natu maior,& prædeſtinatus,& præuolitus à Deo ante cæteras creaturas.Porrò quod dicitur,omnis creaturæ primogenitus,non id tantùm ſignificat, quòd rerum à Deo volitarum fuerit prima,licet hoc maximè intenderit Paulus:ſed ꝙ omnes creaturæ ipſum quodãmodò genue-

genuerint,atq; pepererint.Itaq; eſſe primogenitum crea A
turarum,ſit,eſſe primò à creaturis genitum, & partum;
eò quòd in ipſum tanquam in finem, & tanquam in om
nium earum fructum,& communem quendam partum
omnes à Deo primò ordinatæ,& deſtinatæ ſunt.

Chriſtus Germen. Hanc ob cauſam appellatur Chriſtus, in ſacris litteris,non ſemel,Germen. Cuius appellationis præclariſſimas cauſas F.Ludouicus de Leon, huius noſtri Auguſtiniani cœnobij,necnon & Academiæ totius vnicum, ipſumque ſplendidiſsimum lumen, in aureo illo libello de Nominibus Chriſti cùm diligentiſsimè, tùm elegantiſsimè inueſtigauit,& propalauit.Ergo appellatur Chri B
Hiere.23. Iſai.45. ſtus germen: vt Hierem.23.ibi,ſuſcitabo Dauidi germen iuſtum,& regnabit rex. Vbi Chaldæus: ſuſcitabo Dauidi Meſsiam. Et Iſai. Aperiatur terra, & germinet ſaluatorem. Ecce vbi rurſus terra (terræ autem nomine, vniuerſa creaturarum natura ſignificatur) germinare,& parturire Chriſtum dicitur. Et Pſalm. Terra dabit fructum
Pſal.66. Iſai.4. ſuum,vel germen ſuum,ideſt,Chriſtum. Et Iſai.4. Erit germen domini in magnificentia,& fructus terræ ſublimis. Quod tractat Finus Adrianus Finus,lib.2. Flagelli Iudæorum.cap.10.& lib.3.cap.28. Primus ergo creaturarum fœtus,& germen eſt Chriſtus. Et,qua ratione quid C
quid in arbore reperitur,ſiue radicem,ſiue truncum, ſiue ramos, ſiue flores,ſiue folia conſideres: omnia ad vnius fructus ordinantur productionem, &, niſi fructus producendus eſſet,illa omnia minimè eſſent. (Vt quid
Luc.13. enim terram occupat? quod dixit Chriſtus de arbore infructuoſa.) Ad eundem modum, omnis creaturarum vniuerſitas,in vnius Chriſti gloriam ordinatur. Vnde non exiſtente Chriſto, diuino hoc creaturarum germine,atque fructu, nihil eſſet omnino in rerum natura. Et

Pſalm.

A Pſalm. 109. Ex vtero ante Luciferum genui te, ideſt, ante ſtellas, & ante cœlos, omneſq; rerum naturas, & tempora: nam ſtellę poſitæ ſunt in ſigna temporum, dierum, atq; annorum, vt habetur Geneſ. 1. & explicat atq; ponderat D. Auguſtinus, ibi, ſuper illum verſum Pſal. 109. Porrò ſermo eſt etiam ibidem de Chriſto homine, quòd ante tempora omnia ſit prædeſtinatus. *Pſal. 109.* *Gene. 1.*

Certè quod dixit D. Paulus, omnia veteris teſtamenti eſſe vmbras quaſdam, & figuras Chriſti, ego exiſtimo pari ratione dici poſſe de cęteris rebus mundi, vt ſcilicet, omnes dicantur vmbræ, & figuræ: Chriſtus autem veri- *Coloſ. 2.* *Hebr. 10.*
B tas, atq; corpus: dicente ipſo Paulo, omnia illa eſſe vmbram futurorum, corpus autem Chriſti. Etenim hoc & ratio, & experientia docent, ſcilicet, figuras non eſſe niſi earum rerum, quæ iam ſupponuntur, aut exiſtentes, aut futuræ in mente pictoris. Et vmbras identidem non eſſe, niſi exiſtentium corporum. Eò enim vmbræ cauſantur, quòd alicui luminoſo obijciũtur corpora aliqua opaca: ex eorum itaq; obiectu cauſantur vmbræ. Ad hunc ergo modum, ait Paulus, omnia quæ in veteri teſtamento contigerunt, vmbram eſſe, & figuras; corpus autem Chriſti, intrãſitiuè, ideſt, Chriſtus. Itaq; corpus erat Chri- *Chriſtus corpus: creatura, umbra.*
C ſtus, corpus inquam humanitatis aſſumendæ. Vel, corpus, id eſt veritas, & realitas, ad differentiam vmbrarum, & figurarum, vt ibidem, In quo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, ideſt, non vmbraticè, & typicè, ſed verè, & realiter. Corpus ergo quod obijciebatur lumini illi intellectus diuini, ab initio, erat Chriſtus, & illud cauſabat, & efficiebat vmbras illas: Et quemadmodum vbi nulla ſunt ſolida, & opaca corpora, nulla vmbra reliqua eſſe poteſt, ſic, ſi hoc humanitatis corpus, verè, & re ipſa non eſſet, ideſt, ſi Chriſtus non eſſet futurus *Coloſ. 1.*

nulla in tota natura, vmbra, ideſt, nulla omnino creatura A
eſſet: ſolus eſſet Deus, & nihil eſſet aliud ab ipſo Deo.
Apoc. 1. Hac ratione Apoc. 1. appellatur Chriſtus, Alpha, & Ome
Chriſtus alpha, & omega. ga, primus, & nouiſsimus. Sunt enim iſtæ litteræ Alphabeti Græcanici (qua lingua Ioannes ſcripſit) primum, & vltimum elementum. Et licèt D. Aug. ſermo. 2. in natiuit. Domini, de Chriſto, vt Deus eſt, hæc à Ioanne dicta eſſe exiſtimet, contra Arrianos; cæterùm de ipſo homine alij congruenter id explicant. Alpha autem apud prophanos etiam authores pro primati, & eminenti quoppiam accipi ſolennè erat, vt apud Martialem, Alpha penulatorũ. Eſt ergo Chriſtus vt homo, Alpha, ideſt, primus, & B
præcipuus rerũ: eſt etiam Omega, ideſt, finis, in quem omnia directa ſunt à Deo: atq; adeò ipſo non futuro, nihil prorſus futurum eſſet.

X. *Adducitur ratio Scoti pro concluſionibus, & expenditur.* HIS ſic conſtitutis, ratione vnica agamus, ad noſtrarum concluſionum probationem: quę eſt apud Scotum efficaciſsima, & frequentiſsima, ſcilicet, Omnis ordinatè volẽs priùs vult finem, & ex medijs ea priùs, quę ſunt fini propinquiora: ſed Chriſtus, & prædeſtinati, ac perinde omnia ſupernaturalia ſunt fini, ideſt, manifeſtationi diuinæ bonitatis propinquiora, quàm omnia naturalia, ergo priùs quàm naturalia, volita ſunt à Deo ſu- C
pernaturalia, & his priùs ipſa manifeſtatio diuinæ bonitatis, quam conſideramus, vt horum omnium finem. Profectò negari non debet, quòd cum Deus ſit ordinatiſsimum agens, aliquem vltimum, ipſumq; excellentiſsimum finem habere debuerit in rerum cõditione, in quẽ cuncta dirigeret. Quin vniuerſaliter verum eſt, quòd quidquid cauſatur à Deo, effectus eſt alicuius finis efficaciter ab ipſo pręuoliti, vt patet in omnibus: alioqui enim vanè, & à caſu ageret, ſicut nos plerumq;. Et quidem no

bis

A bis multi euentus, præſertim liberi, & contingentes abſque vllo conſilio, & penitùs à caſu videntur fieri; non ſic Deo ſapientiſsimo rerum artifici, cuius nō ſunt incertę prouidentiæ, quemadmodum noſtræ, quod tractat D. Auguſt. lib. 83. quæſt. in quæſt. de prouidentia, & explicat optimè AEgid. in. 1. d. 39. q. 2. ar. 3. Atq; adeò finis ille eſſe debuit optimum opus omnium à ſe condendorū. Quod quidē aliud eſſe non potuit niſi prædeſtinatio ipſa Chriſti & noſtra, teſtante S. Thom. 1. part. quæſt. 20. art. 4. ad 2. vbi ait, maximum omnium bonorum hoc fuiſſe. Et D. Anſel. quem refert D. Bonauen. & Dionyſius Carth. B 3. d. 32. quæſt. 1. vita illius hominis, id eſt, Chriſti præponderabat toti mundo, imò mille mundis. In hoc ergo bonum, in hunc finem cuncta à Deo debuerunt ordinari. Neq; ergo ſanè video qua ratione quiſquam qui Theologiam, vel à limine ſalutauit, hoc valeat inficiari. Hinc apparet quàm conſideratè ab ipſo AEgidio Roma. in. 2. diſt. 1. part. 2. quæſt. 1. art. 4. in ſolutione ad. 5. dictum ſit, creaturarum claſſes, & ordines ſic eſſe à Deo diſpoſitos, vt quędam ſint propter alias, donec ad vnum finem deueniatur. Sic namq; ait: Propter ordinem perfectionis, quodlibet inferius eſt propter ſuum ſuperius: imaginabi C mur namq; quòd ſicut non ſunt duo numeri æqualiter diſtantes ab vnitate, ſic non ſunt duæ ſpecies æqualiter diſtantes à Deo, ſed ſemper vna eſt perfectior alia, & ſic vna tēdit in Deū, mediāte alia, vt imperfecta tēdit in Deū mediāte perfecta. Hæc AEgid. Sic ergo ordinata ſūt omnia vt in Chriſtū tenderent, & propter Chriſtū, in Deū.

Dicere verò, quod quidam dicunt, ſcilicèt, Deum cū primùm mundum facere apud ſe inſtituit, non habuiſſe pro fine, Chriſtum, ſed ipſam rerum naturam, & hanc voluiſſe independenter à Chriſto per generalem *Explicatio aduerſariorum.*

quandam prouidentiam: deinde verò per aliam proui- A
dentiam,ideſt,prædeſtinationem,alium rerum ordinem
excogitaſſe,ita vt bona naturæ,& bona prædeſtinationis
inter ſeſe abſq; aliqua dependentia, & ſubordinatione
fuerint fabricata,profectò indignum eſt illo ſummo, &
ſapientiſsimo,ac ordinatiſsimo prouiſore. Sed dicũt iſti,
poſtquàm independenter,& abſq; aliquo ordine, Deus
ſeorſum naturalia condere decreuit, & ſeorſum ſuperna
turalia, effecit deinde vt hæc in iſta tanquam in finem
dirigerentur.& hunc in modum ſtar(dicunt)illius diui-
ni archytecti ſapientiſsima prouidentia. Hoc inter cæte-
ros Thomiſtas dicit etiam Sylueſter in.q.1. ſuper domi- B
nicam primam Aduentus,dicens, quòd in quinto ſigno
voluit animam Chriſti præſtare gratia,& gloria:& alio-
rum glorias,quas ſcilicet,in ſecundo ſigno iam voluerat
ordinauit ad gloriam Chriſti.&c.Et paulò ante dixerat,
gloriam beatorum nullum ordinem habuiſſe, niſi acci-
dentalem,cum gloria animæ Chriſti,atq; adeò priùs fuiſ-
ſe illam volitam quam iſtam.

Refutatur. Primo. At certè,vt tu facile videris,lector candide, irratio-
nabiliter iſta dicuntur. Tùm primò quia Deo optimo,
maximo,tribuendus eſt optimus,& perfectiſsimus mo-
dus prouidentiæ:eſt autem longè perfectior prouiden- C
tia qua à principio,& antequàm res fiant in eum finem
ordinantur,& propter illum finem fiunt,in quem dein-
de deſeruire debent.Quare ergo doctoribus iſtis viſum
eſt,hunc excellentiorem prouidentiæ modum Deo de
negare,& dicere,quòd non à principio,ſed deinde poſt-
quam in mente Dei factæ ſunt res, & in æternitate præ-
ſentis viſæ ſunt,fuerint à Deo in Chriſti gloriam,& ſan-
Secundo. ctorum ordinatæ? Tum ſecundò, quia prouidentia eò
eſt excellentior,quò magis ad omnia ſe extendit etiam
parti-

A particularia, & minutiſsima, reducendo omnia illa ad vnum finem, & ordinando ea in mente, priùs quàm fiat, in eum finem, cui poſtea deſeruire debent. Ergo nihil futurum decreuit Deus, quo ad vſq; æterna ſua prouidentia, prædeſtinauit finem, ideſt, Chriſti, & ſanctorum gloriam; qua quidem volita, atq; decreta, proceſsit nimirum ad cæterarum creaturarum productionem, in finem illum omnes ordinando. Tertiò, quia dicere quòd per generalem aliam prouidentiam, antecedentem omnem prædeſtinationem, productæ ſunt rerum naturæ, eſt planè multiplicitatem prouidentiæ, ſine neceſsitate admit- *Tertiò.*
B tere: imò plurimùm derogatur vnitati, & ſimplicitati diuinæ ſapientiæ, ad quam ſpectat omnia ad vnum finem reſumere, ac ordinare. Quartò, quia ex poſitione horum ſequitur, prædeſtinationem non directè, & per ſe, & ex primaria intentione Dei factam fuiſſe, ſed quaſi per accidens, & quodammodò ex ſuppoſitione alterius, nempè rerum naturalium. At cùm omnium creaturarum optima ſit ſanctorum prædeſtinatio, dicendum videtur, ex primaria, & directa Dei intentione factam fuiſſe, cæteras verò creaturas ex ſecundaria; nempè ex ſuppoſitione illius, & tanquàm eius media, & effectus. Ita ſanè vt, niſi *Quartò.*
C Deus ſe per gratiam, creaturis rationalibus communicaturus eſſet, nunquam ſe per naturam communicaret, vt habent poſitæ concluſiones, præſertim quarta. Quintò, quis neget creationem vniuerſi ex efficaci alicuius vlterioris finis præuolitione factam fuiſſe à Deo? & is finis quis eſt alius niſi ſanctorum gloria? Nam finis ipſe naturalis non debuit Deo eſſe vltimus, ſed alteri prędeſtinationes fini ſubordinatus. Quòd ſi dicas, tales effectus naturales fieri potuiſſe per communem prouidentiam naturalem, & ſic ordinari in bonum naturæ. Dicam, totam *Quintò.*

hanc prouidentiam ſubordinari prædeſtinationi:nam ta A lem Deus condidit,& conſtituit ordinem per prouidentiam naturalem,qualem vidit expedire ad gloriam electorum,& Chriſti. Vnde ſunt qui dicant,productionem hominis,& totius naturæ elicitiuè quidem à prouidentia eſſe:imperatiuè verò à prædeſtinatione. Sed præſtat dicamus,elicitiuè etiam à prædeſtinatione eſſe, quoniã prædeſtinatio,cum ſit prouidentia perfectiſsima, non ſolùm includit prouiſionem mediorum ſupernaturalium, verùm & naturalium, imò & productionem ſubiecti, cui ſit prouiſio,vt explicatum eſt in concluſionibus.Verùm de hoc multa poteris videre in ſolutione tertij argu B menti.Sed admiſſo,quòd conditio totius naturæ ſit elicitiuè à prouidentia,& imperatiuè à prædeſtinatione,adhuc in concuſſa ſtat mea ſententia, nam ſemper manet quòd prior ſit prædeſtinatio, quàm prouidentia: nam priùs ordine rationis,eſt potentia quæ imperat, quã quæ elicit: nam elicere vnius ſupponit imperij motionem in alia.Sed vberiorem huius veritatis elucidationem,ex argumentorum ſolutionibus petat,præſertim ex ſolutione tertij,qui dictis,ac explicatis nondum eſt perſuaſus.

XI. *Argumentis initio factis ſit ſatis.* AD argumenta itaq; in initio quæſtionis poſita, reſpõdere operoſum ſanè eſt,& ſatis difficile;ſed certè erit C ad maiorem meæ ſententiæ comprobationem vtiliſsimum.In illis nanq; multa tanguntur,quæ ſi ſemel fuerint ritè intellecta,totam rei difficultatem euacuant, & exhauriunt, vt iam videbimus.

Ad.1.explicatur locus Pau. Quos præſciuit, & prædeſtinauit,&c. Ad primum ergo argumentum ex D. Paulo deſumptum(nam locus D.Thom.in ſolutione ad.5.tractandus eſt à me)dicò,plenum eſſe difficultate. Nam, ſiue illum locum intelligas cum Chryſoſto. & Theodoreto, ſic,Quos præſciuit futuros eſſe conformes filio ſuo, per bona

A bona operu, eoſdē prædeſtinauit. Siue cum Ambroſio, & Sedulio ſic: Quos præſciuit ſibi futuros eſſe deuotos. Siue cum Theophilacto, Quos præcognouit dignos, vt vocarētur; quod & dicūt œcumen. & omnes ferè patris Græci: & ex latinis Aug. & ex recentioribus Iacobus Sadoletus eximiæ eloquentiæ, & eruditionis vir, lib. 2. ſuper epiſt. ad Rom. Siue cum Adamo, Quos præſciuit, ideſt, quos cura, affectu, & dilectione proſequutus eſt. Siue cū S. Tho. Quos præſciuit, quia priùſquàm prædeſtinaret eos, ſciuit, neq; prædeſtinare poterat niſi preſciret. Siuè tandem cum alijs, Quos præſciuit, ideſt, vidit ſecundùm ſubſtantiam, atq; ſecundùm eorum naturam, hos præde-

B ſtinauit: Certè iuxta omnium intelligētiam Paulus vult aliquid precesſiſſe prædeſtinationem; atq; adeò non omnia ex prędeſtinatione ſequuntur, ſed ponenda eſt quædam alia antecedens prouidentia, per quam, id quod antequàm prędeſtinaret, præſciebat, effectum fuerit.

Reſpondetur tamen triplicem explicationem, quam breuiſsimè proferam, locum illum habere, quarum quęlibet ſatisfacit argumento. Prima eſt S. Tho. ibi, lectione 6. ſic loquentis: Quos præſciuit ſcientia ſimplicis intelligentiæ, eos prędeſtinauit. Dicitq; Sotus ibidem, hanc interpretationem eſſe communem. Quòd ſi verum eſt, *Triplex explicatio illius loci.* *Prima.*

C planiſsimus eſt ſenſus Pauli, neq; meam deſtruit, imò potius aſtruit opinionem: nam quòd prædeſtinationem præceſſerit in diuino intellectu, ſcientia ſimplicis intelligentiæ prędeſtinandorum, nos ſuprà aſſeruimus, & negari non poteſt, ſiquidem priùs quàm quidquam prouideret, & ſcientia viſionis ſciret, omnia Deus per ſimplicem quandam intelligentiam præcognouit: quod cum mea ſententia minimè pugnat, quia ſolùm contendo poſt ſimplicem rerum intelligentiam,

Deum

Deum primò omnium, ad negotium prædeſtinationis A proceſsiſſe. Et licèt Sotus ibi,aliter explicet,nēpe,Quos præſciuit,ideſt,quos iudicauit bonum fore vt ſaluarentur, hos prædeſtinauit: cæterùm in eandem recidit explicationem: nam iuditium illud ad ſimplicem etiam intelligentiam pertinet:priùs enim quam aliquid Deus decernat,& prouideat facere, iudicat bonum eſſe id facere. Atque adeò iuditium illud cum præcedat omnem prouidentiam,& viſionem rerum, ad ſimplicem intelligentiam referri debet.

Secunda. Altera, ipſaq; valde ſubtilis à Caietano ibidem adducitur expoſitio: quæ vt intelligi valeat, ſupponit: In B duobus illis verbis, Quos præſciuit & prędeſtinauit,nō interpoſuiſſe Paulum relatiuum,quos,vel hos,vel illos, quod tamen poſuit ſtatim inter reliqua verba. Nam ſic habet textus:Nam quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus:quos autem prædeſtinauit, hos & vocauit:& quos vocauit,hos & iuſtificauit:quos autem iuſtificauit,illos & glorificauit,ſiue magnificauit. Itaq; non ſic dicit: Quos præſciuit,hos & prædeſtinauit. Nam ſi hoc diceret,inſinuaret ordinem eſſe inter præſcientiam, & prædeſtinationem, ſicut eſt inter prædeſtinationem, C & reliquos actus, ſcilicet, vocationem, iuſtificationem, glorificationem:inter quos poſuit relatiuum. Et ſic prior eſſet preſcientia,quàm,prædeſtinatio,ſicut prior eſt prædeſtinatio quàm vocatio, & vocatio quàm iuſtificatio, quod non eſt dicendum. Abſtinuit ergo à relatiuis,quos hos,illos,& coniunxit illa duo verba per coniunctionē, &,nempe habentem vim cauſalis,hoc modo. Quos preſciuit & prædeſtinauit,hoc eſt,quos preſciuit quia prædeſtinauit,ideſt,quos priùs prædeſtinauit quàm preſciret.

Hæc

A Hæc Caietanus. Eſt autem familiare in ſcriptura coniunctionē, &, poni loco cauſalis, Quia. vt ibi, Iratus es nobis, & nos peccauimus, ideſt, quia nos peccauimus. Et illud, Pſal. 147. Ne auertas faciem tuam à me, & ſimilis ero deſcendentibus in lacum, ideſt, quia ſimilis ero. Quaſi dicat: Quia ſi auerteris faciem tuam à me, ſimilis ero deſcendentibus in lacum. Nam ſi particulam, &, coniunctiuè, & non cauſatiuè accipias, abſurdus, & falſiſsimus redditur ſenſus. *Iſai. 64.* *Pſal. 147.*

Tertia tandem, ipſaq; facilior intelligentia eſt, vt particula, &, non ſit coniunctiua, ſed declaratiua, pro, ideſt: B hunc in modum, Quos præſciuit, & prædeſtinauit: ſic, quos præſciuit, ideſt prædeſtinauit. Ita vt ſecundum verbum explicet primum, quaſi dicat: Quos præſciuit, volo dicere, Quos prædeſtinauit. Ad idem eſt Iſidorus Clarius. Sic ſæpè in ſcriptura vox, &, declaratiuè ponitur, Vt ibi, Sap. Similiter odio ſunt Deo impius, & impietas eius, pro, ideſt impietas eius: nam impius ſecluſa impietate, eſſe odio Deo non poteſt. Et ſimiliter Geneſ. 3. Aperti ſunt oculi eorum, & cognouerunt ſe eſſe nudos. Pro, id eſt cognouerunt ſe eſſe nudos. Nihil enim aliud eſt eorum oculos fuiſſe apertos, quàm cognouiſſe ſuam miſe C riam, & nuditatem. Et hactenus de primo argumento. *Te...* *Sap. 14.* *Geneſ. 3.*

XII. *Quòd etiam in particulari prius ſit intenta gratia quā natura.*

Ad ſecundum, quod multum etiam nobis negotiū de bet faceſſere: Dicimus primò, facilè poſſe ab eius nos difficultate expedire, ſi aſſeramus intentionem noſtram in hac quæſtione ſolùm eſſe, quòd in communi, & in genere prius voluit Deus gratiam quàm naturam, ſupernaturalia quàm naturalia: atq; adeò prius voluit prædeſtinare quàm cetera bona prouidere. At in particulari prius voluit, & prius vidit rerum naturas, ideſt, homines, & angelos ſecundùm eorum eſſe naturale, quàm ipſis vel-

let gratiam,& gloriã elargiri. Vt enim probat argumẽtum, videtur inintelligibile quòd Deus velit Petrum prędeſtinare,ideſt,ipſum ad gratiam, & gloriã euehere, & tamen non pręſupponatur Petrus ipſe à Deo priùs volitus,atq; præuiſus,cui, ſcilicet,illa prædeſtinationis gratia fiat. Ac proinde oportet vt, cum in particulari Deus aliquem voluerit bonis diuinis cumulare, iam voluerit ſubiectum illorum bonorum,ſecundùm ſuam ſubſtãtiam,& naturam præexiſtere. A

Sed planè propter huius, & aliorum argumentorum difficultatem, veritas à nobis non eſt deſerenda:ſed aſſerendum potiùs eſt,etiam in ſpeciali,& indiuiduo priùs Deum voluiſſe Petro gloriam,quàm naturã,ideſt,priùs voluiſſe illi dare gratiam,& gloriam,& deinde eum condere decreuiſſe. Quinimò,vt luculenter tradit AEgidius in 2.d.1.p.1.q. 1. art. vltimo. non ſolùm naturam ordinat Deus ad gratiam, tanquàm ad ſuam perfectionem, ſed etiam ipſe homo,vt habet naturã, ordinatur in ſeipſum, vt potentem habere gratiam:& ſic priùs gratia quàm natura à Deo prouiſa eſt,non ſolùm in communi, ſed etiã in indiuiduo. Quod intellectu difficile non erit conſiderantibus,vt initio quæſtionis dicebamus, eum ordinem à nobis excogitandum eſſe in diuinis, quem obiecta ipſa inter ſeſe habere videntur. Eſt autem certo certius obiecta ipſa,ideſt,naturam,& gratiam eum inter ſe ordinẽ habere,vt natura non ſolum in genere,ſed in indiuiduo, vt inquàm natura Petri medium ſit ad eius gratiam, atque gloriam. Neq; verò quomodocunque eſt medium ſed omnibus planè modis ad eam eſt medium, adeò vt niſi Deus D. Petrum, verbi gratia,eſſet prædeſtinaturus, & multa gloria affecturus,minimè eum crearet. Et de omnibus identidèm prædeſtinatis id ipſum pari ratione B C

affir-

A affirmandum eſt, quòd, ſcilicet, idcircò eos creare decreuit, & eorum ſingulos, & in eis corpus, intellectum, animam producere voluit, quia nimirum omnia iſta futura erant media ad ea bona diuina gratiæ, atque gloriæ, quæ in ipſis, & eorum ſingulis efficere iam per prædeſtinationem decreuerat. Deus enim fecit hominem vt cognoſceret ipſum Deum; & cognoſcendo amaret, & amando frueretur, vt habet D. Auguſt. Omnes itaque creauit, vt in gloriam ordinaret. Illos autem quos à fine illo defecturos peccando ſciebat, ſimiliter ideò creauit, quia bona diuina eis collaturus erat, nempe gratiæ, charitatis, & fidei, cæterarumque virtutum ſupernaturalium, ſicut de facto contulit omnibus angelis initio ſuæ creationis, & omnibus itidem hominibus in Adamo: omnes enim in gloriam ordinauit, quæ eorum eſt finis, omneſque priùs voluit ſanctos facere quàm creare, atque adeò prior eſt volita eorum gratia quàm natura.

B

Si verò adhuc contendas, & dicas: In illo priori quo Petrus prædeſtinatur ad gloriam, neceſſarium eſt vt ſit Petrus, eo modo quo prædeſtinatur. Cui enim fit illa gratia prædeſtinationis, niſi Petro? Præſupponitur ergo Petrus ſecundùm ſuam ſubſtantiam, atq; adeò prior eſt natura quàm gratia. Reſpondetur primò, non oportere, quòd Petrus ſupponatur ſecundùm ſcientiam viſionis præſens Deo: cum enim prædeſtinatio ad ſcientiam ſimplicis intelligentiæ pertineat, nõ eſt neceſſariũ quòd in illo ſigno Petrus ſecundũ ſcientiã viſionis præſens intelligatur. De quo in fine quęſtionis nonnihil differã. Reſpõdetur etiam ſecundò, hanc noſtram ſententiam non eſſe quòd in aliquo priori Deus prædeſtinet Petrũ, & ipſum velit grẽ, ac gloriç dotibus cõdecorare, in quo ipſemet Obijcitur. Reſpõdetur

C

Petrus non ſit. Itaq; nullum inſtans, aut ſignum conſide- A rari poteſt, in quo Petrus prædeſtinetur, & non ſit: non enim eſt hæc prioritas in quo, ſed à quo, & ordine cauſalitatis, & rationis. Quoniam tamen ſubſtantia, & eſſe naturale Petri, & eius potentiæ media ſunt ad finem illum gratiæ, & gloriæ, quæ in ipſo producendę ſunt, aſſerimus diuinum intellectum, & voluntatem priùs ferri in finem illum, quàm in media: ſemper tamen dependenter à medijs, & volendo, & intendendo ſimul media. Certè homo ex elementis conſtat tanquàm ex materia, & intelligi nequit quòd ſit homo, & non ſit ex elementis compoſitus: at quoniam elementa vt media ſe habent, & ho- B mo vt finis, priùs Deum dicimus hominem voluiſſe, & intendiſſe, quàm elementa: non quòd in aliquo priori intendatur, & videatur homo in quo ſimul non intendantur, & videantur elemēta; ſed quòd cum elementa ſint ad ipſum hominem conſtituendum media, habent ordinem quendam poſterioritatis reſpectu hominis, ac proinde à diuino intellectu, & voluntate poſteriùs dicuntur intendi. Sic ſanè non inconuenit priùs Deum prouidiſſe de diuini verbi incarnatione, quàm de carnis, & humanitatis exiſtentia decerneret: nam per proportionem ad dicta hoc intelligendum eſt, quòd ſcilicet, in nullo priori C volita eſt hæc incarnatio diuina, in quo caro etiam non eſſet volita: nam eſt volita dependenter à volitione carnis, & humanitatis. Per hoc tamen non tollitur, quòd, cū incarnatio per modum finis ſe habeat; productio verò carnis per modum medij, illa prior hac fuerit intenta. Et hæc de ſecundo argumento.

Prior eſt prouiſa incarnatio Verbi quā caro hominis.

XIII. *Qualiter ſe habeat prouidentia ad prædeſtinationem.*

AD tertium vt reſpondeamus, negandum eſt id quod pro certo ſupponitur in argumento, dicendumque eſt prouidentiam reſpectu prædeſtinationis, & reprobationis

A tionis non ſe habere vt ſpeciem condiſtinctam: neque verò vt ſpeciem imperfectam, quæ ſit via ad perfectam, quod aliqui exiſtimant: ſed habet ſe vt genus ad ſpeciem. Ratione cuius forſitan S. Thom. aſſerit, prouidentiam priorem eſſe prędeſtinatione: ea videlicèt prioritate, qua genus prior eſſe dicitur ſuis ſpeciebus: cuius etiam ratione dici poteſt, prædeſtinationem ſe habere ex additione ad prouidentiam, non ècontra. Et idcircò, quòd quemadmodum re vera nullum eſt genus, quod non ſit ad aliquam ſpeciem coarctatum, ita nulla eſt prouidentia, quę non ſit prædeſtinatio, aut reprobatio: & nihil dicitur ca-

B dere ſub diuina prouidentia, quod re vera non cadat ſub diuina prædeſtinatione, aut reprobatione. Quòd ſi dicas, Ex vi cuius actus diuini habent fieri omnia naturalia? Reſpondetur, quòd ex vi diuinæ prædeſtinationis. Si verò pergas obijciere, Ex vi diuinæ prædeſtinationis non fiunt niſi ea quæ pertinent ad beatitudinem electorum. Reſpondetur, ità eſſe, cæterùm omnes res naturales pertinent ad beatitudinem electorum, & ad ſupernaturalia tanquam media, vt in concluſionibus, & earum probationibus probatum eſt: præſertim in fine vltimæ probationis, de quo inferiùs ad quartum.

C Sed contra hoc eſt vnicum difficillimum argumentum, quod ego multis iam olim diebus excogitabam, & ſuprà tactum eſt, quod deſtruere videtur totã à nobis conſtitutam doctrinam: Quia ſi hanc ob cauſam nulla eſt prouidentia, quæ non ſit prædeſtinatio, quia re vera nihil eſt in tota rerum vniuerſitate quod non ſit propter electos, & quod non ſequatur, & proueniat ex prædeſtinatione electorum, ſanè eadem ratione nulla erit reprobatio, quia totum quod in reprobatione reperitur, quod eſt, permiſsiones peccatorum, negationes auxiliorum, dele-

Argumentũ quòd nulla ſit reprobatio.

genuerint,atq; pepererint.Itaq; eſſe primogenitum crea A
turarum,ſit,eſſe primò à creaturis genitum, & partum;
eò quòd in ipſum tanquam in finem, & tanquam in om
nium earum fructum,& communem quendam partum
omnes à Deo primò ordinatæ,& deſtinatæ ſunt.

Christus Germen. Hanc ob cauſam appellatur Chriſtus, in ſacris litteris,non ſemel,Germen.Cuius appellationis præclariſſimas cauſas F.Ludouicus de Leon, huius noſtri Auguſtiniani cœnobij,necnon & Academiæ totius vnicum, ipſumque ſplendidiſsimum lumen, in aureo illo libello de Nominibus Chriſti cùm diligentiſsimè, tùm eleganuſsimè inueſtigauit,& propalauit.Ergo appellatur Chriſtus germen:vt Hierem.23.ibi,ſuſcitabo Dauidi germen iuſtum,& regnabit rex.Vbi Chaldæus: ſuſcitabo Dauidi Meſsiam.Et Iſai.Aperiatur terra, & germinet ſaluatorem.Ecce vbi rurſus terra(terræ autem nomine, vniuerſa creaturarum natura ſignificatur)germinare,& parturire Chriſtum dicitur. Et Pſalm. Terra dabit fructum ſuum,vel germen ſuum,ideſt,Chriſtum.Et Iſai.4. Erit germen domini in magnificentia,& fructus terræ ſublimis.Quod tractat Finus Adrianus Finus,lib. 2. Flagelli Iudæorum.cap.10.& lib.3.cap.28.Primus ergo creaturarum fœtus,& germen eſt Chriſtus. Et,qua ratione quid quid in arbore reperitur,ſiue radicem,ſiue truncum, ſiue ramos, ſiue flores,ſiue folia conſideres: omnia ad vnius fructus ordinantur productionem, &, niſi fructus producendus eſſet,illa omnia minimè eſſent. (Vt quid enim terram occupat?quod dixit Chriſtus de arbore infructuoſa.) Ad eundem modum, omnis creaturarum vniuerſitas,in vnius Chriſti gloriam ordinatur. Vnde non exiſtente Chriſto, diuino hoc creaturarum germine,atque fructu, nihil eſſet omnino in rerum natura. Et

Hiere.23. Iſai.45. Pſal.66. Iſai.4. Luc.13.

Margin letters: B (at "propalauit"), C (at "Chriſtus. Et,qua ratione").

Pſalm.

A Pſalm.109.Ex vtero ante Luciferum genui te, ideſt, an- Pſal.109.
te ſtellas,& ante cœlos,omneſq; rerum naturas,& tempora:nam ſtellę poſitæ ſunt in ſigna temporum,dierum, atq; annorum,vt habetur Geneſ.1.& explicat atq; ponderat D.Auguſtinus, ibi,ſuper illum verſum Pſal.109.Porrò ſermo eſt etiam ibidem de Chriſto homine, quòd ante tempora omnia ſit prædeſtinatus. Gene.1.

Certè quod dixit D.Paulus,omnia veteris teſtamenti eſſe vmbras quaſdam,& figuras Chriſti,ego exiſtimo pari ratione dici poſſe de cęteris rebus mundi,vt ſcilicet, omnes dicantur vmbræ,& figuræ:Chriſtus autem veri- Coloſ.2. Hebr.10.
B tas,atq; corpus:dicente ipſo Paulo, omnia illa eſſe vmbram futurorum,corpus autem Chriſti. Etenim hoc & ratio,& experientia docent,ſcilicet, figuras non eſſe niſi earum rerum,quæ iam ſupponuntur,aut exiſtentes, aut futuræ in mente pictoris.Et vmbras identidem non eſſe, niſi exiſtentium corporum.Eò enim vmbræ cauſantur,quòd alicui luminoſo obijciũtur corpora aliqua opaca:ex eorum itaq; obiectu cauſantur vmbræ. Ad hunc ergo modum,ait Paulus,omnia quæ in veteri teſtamento contigerunt, vmbram eſſe,& figuras; corpus autem Chriſti,intrãſitiuè, ideſt,Chriſtus.Itaq; corpus erat Chri- Chriſtus corpus: creatura, umbra.
C ſtus,corpus inquam humanitatis aſſumendæ. Vel, corpus,id eſt veritas,& realitas,ad differentiam vmbrarum, & figurarum,vt ibidem,In quo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter,ideſt,non vmbraticè, & typicè,ſed verè,& realiter.Corpus ergo quod obijciebatur lumini illi intellectus diuini,ab initio,erat Chriſtus, & illud cauſabat,& efficiebat vmbras illas: Et quemadmodum vbi nulla ſunt ſolida,& opaca corpora, nulla vmbra reliqua eſſe poteſt,ſic,ſi hoc humanitatis corpus, verè,& re ipſa non eſſet,ideſt,ſi Chriſtus non eſſet futurus Coloſ.2.

nulla in tota natura, vmbra, ideſt, nulla omnino creatura A eſſet: ſolus eſſet Deus, & nihil eſſet aliud ab ipſo Deo. Hac ratione Apoc. 1. appellatur Chriſtus, Alpha, & Omega, primus, & nouiſſimus. Sunt enim iſtæ litteræ Alphabeti Græcanici (qua lingua Ioannes ſcripſit) primum, & vltimum elementum. Et licèt D. Aug. ſermo. 2. in natiuit. Domini, de Chriſto, vt Deus eſt, hæc à Ioanne dicta eſſe exiſtimet, contra Arrianos; cæterùm de ipſo homine alij congruenter id explicant. Alpha autem apud propha nos etiam authores pro primati, & eminenti quoppiam accipi ſolennè erat, vt apud Martialem, Alpha penulatorũ. Eſt ergo Chriſtus vt homo, Alpha, ideſt, primus, & B præcipuus rerũ: eſt etiam Omega, ideſt, finis, in quem omnia directa ſunt à Deo: atq; adeò ipſo non futuro, nihil prorſus futurum eſſet.

Apoc. 1. Chriſtus alpha, & omega.

X. HIS ſic conſtitutis, ratione vnica agamus, ad noſtrarum concluſionum probationem: quę eſt apud Scotum efficaciſsima, & frequentiſsima, ſcilicet, Omnis ordinatè volẽs priùs vult finem, & ex medijs ea priùs, quę ſunt fini propinquiora: ſed Chriſtus, & prædeſtinati, ac perinde omnia ſupernaturalia ſunt fini, ideſt, manifeſtationi diuinæ bonitatis propinquiora, quàm omnia naturalia, ergo priùs quàm naturalia, volita ſunt à Deo ſu- C pernaturalia, & his priùs ipſa manifeſtatio diuinæ bonitatis, quam conſideramus, vt horum omnium finem. Profectò negari non debet, quòd cum Deus ſit ordinatiſsimum agens, aliquem vltimum, ipſumq; excellentiſsimum finem habere debuerit in rerum cõditione, in quẽ cuncta dirigeret. Quin vniuerſaliter verum eſt, quòd quidquid cauſatur à Deo, effectus eſt alicuius finis efficaciter ab ipſo pręuoliti, vt patet in omnibus: alioqui enim vanè, & à caſu ageret, ſicut nos plerumq;. Et quidem nobis

Adducitur ratio Scoti pro concluſionibus, & expenditur.

A bis multi euentus, præſertim liberi, & contingentes abſque vllo conſilio, & penitùs à caſu videntur fieri; non ſic Deo ſapientiſsimo rerum artifici, cuius nō ſunt incertę prouidentiæ, quemadmodum noſtræ, quod tractat D. Auguſt. lib. 83. quæſt. in quæſt. de prouidentia, & explicat optimè AEgid. in. 1. d. 39. q. 2. ar. 3. Atq; adeò finis ille eſſe debuit optimum opus omnium à ſe condendorū. Quod quidē aliud eſſe non potuit niſi prædeſtinatio ipſa Chriſti & noſtra, teſtante S. Thom. 1. part. quæſt. 20. art. 4. ad 1. vbi ait, maximum omnium bonorum hoc fuiſſe. Et D. Anſel. quem refert D. Bonauen. & Dionyſius Carth.
B 3. d. 32. quæſt. 1. vita illius hominis, id eſt, Chriſti præponderabat toti mundo, imò mille mundis. In hoc ergo bonum, in hunc finem cuncta à Deo debuerunt ordinari. Neq; ergo ſanè video qua ratione quiſquam qui Theologiam, vel à limine ſalutauit, hoc valeat inficiari. Hinc apparet quàm conſideratè ab ipſo AEgidio Roma. in. 2. diſt. 1. part. 2. quæſt. 1. art. 4. in ſolutione ad. 5. dictum ſit, creaturarum claſſes, & ordines ſic eſſe à Deo diſpoſitos, vt quędam ſint propter alias, donec ad vnum finem deueniatur. Sic namq; ait: Propter ordinem perfectionis, quodlibet inferius eſt propter ſuum ſuperius: imaginabi
C mur namq; quòd ſicut non ſunt duo numeri æqualiter diſtantes ab vnitate, ſic non ſunt duæ ſpecies æqualiter diſtantes à Deo, ſed ſemper vna eſt perfectior alia, & ſic vna tēdit in Deū, mediāte alia, vt imperfecta tēdit in Deū mediāte perfecta. Hæc AEgid. Sic ergo ordinata ſūt omnia vt in Chriſtū tenderent, & propter Chriſtū, in Deū.

Explicatio aduerſariorum.

Dicere verò, quod quidam dicunt, ſcilicèt, Deum cū primùm mundum facere apud ſe inſtituit, non habuiſſe pro fine, Chriſtum, ſed ipſam rerum naturam, & hanc voluiſſe independenter à Chriſto per generalem

quandam prouidentiam : deinde verò per aliam proui- A
dentiam,ideſt,prædeſtinationem,alium rerum ordinem
excogitaſſe,ita vt bona naturæ,& bona prædeſtinationis
inter ſeſe abſq; aliqua dependentia, & ſubordinatione
fuerint fabricata,profectò indignum eſt illo ſummo, &
ſapientiſsimo,ac ordinatiſsimo prouiſore. Sed dicũt iſti,
poſtquàm independenter,& abſq; aliquo ordine, Deus
ſeorſum naturalia condere decreuit, & ſeorſum ſuperna-
turalia, effecit deinde vt hæc in iſta tanquam in finem
dirigerentur.& hunc in modum ſtat(dicunt)illius diui-
ni archytecti ſapientiſsima prouidentia. Hoc inter cæte-
ros Thomiſtas dicit etiam Syluester in.q.1. ſuper domi- B
nicam primam Aduentus,dicens, quòd in quinto ſigno
voluit animam Chriſti præſtare gratia,& gloria:& alio-
rum glorias,quas ſcilicet,in ſecundo ſigno iam voluerat
ordinauit ad gloriam Chriſti.&c.Et paulò ante dixerat,
gloriam beatorum nullum ordinem habuiſſe, niſi acci-
dentalem,cum gloria animæ Chriſti,atq; adeò priùs fuiſ-
ſe illam volitam quam iſtam.

Refutatur. Primo. At certè,vt tu facile videris,lector candide, irratio-
nabiliter iſta dicuntur. Tùm primò quia Deo optimo,
maximo,tribuendus eſt optimus,& perfectiſsimus mo-
dus prouidentiæ:eſt autem longè perfectior prouiden- C
tia qua à principio,& antequàm res fiant in eum finem
ordinantur,& propter illum finem fiunt,in quem dein-
de deſeruire debent.Quare ergo doctoribus iſtis viſum
eſt,hunc excellentiorem prouidentiæ modum Deo de
negare,& dicere,quòd non à principio,ſed deinde poſt-
quam in mente Dei factæ ſunt res, & in æternitate præ-
ſentis viſæ ſunt,fuerint à Deo in Chriſti gloriam,& ſan-
ctorum ordinatæ ? *Secundo.* Tum ſecundò, quia prouidentia eò
eſt excellentior,quò magis ad omnia ſe extendit etiam.

parti-

A particularia, & minutiſsima, reducendo omnia illa ad vnum finem,& ordinando ea in mente,priùs quàm fiãt, in eum finem,cui poſtea deſeruire debent.Ergo nihil futurum decreuit Deus,quo ad vſq; æterna ſua prouidentia,prædeſtinauit finem,ideſt,Chriſti,& ſanctorum gloriam;qua quidem volita,atq;decreta,proceſsit nimirum ad cæterarum creaturarum productionem, in finem illum omnes ordinando.Tertiò,quia dicere quòd per generalem aliam prouidentiam, antecedentem omnem prædeſtinationem,productæ ſunt rerum naturæ,eſt planè multiplicitatem prouidentiæ,ſine neceſsitate admit- *Tertio.*
B tere:imò plurimùm derogatur vnitati, & ſimplicitati diuinæ ſapientiæ, ad quam ſpectat omnia ad vnum finem reſumere,ac ordinare. Quartò,quia ex poſitione horum ſequitur,prædeſtinationem non directè, & per ſe, & ex primaria intentione Dei factam fuiſſe,ſed quaſi per accidens,& quodammodò ex ſuppoſitione alterius, nempè rerum naturalium.At cùm omnium creaturarum optima ſit ſanctorum prædeſtinatio, dicendum videtur, ex primaria,& directa Dei intentione factam fuiſſe,cæteras verò creaturas ex ſecundaria;nempè ex ſuppoſitione illius,& tanquàm eius media,& effectus. Ita ſanè vt, niſi *Quarto.*
C Deus ſe per gratiam,creaturis rationalibus communicaturus eſſet,nunquam ſe per naturam communicaret, vt habent poſitæ concluſiones,præſertim quarta. Quintò, quis neget creationem vniuerſi ex efficaci alicuius vlterioris finis præuolitione factam fuiſſe à Deo? & is finis quis eſt alius niſi ſanctorum gloria?Nam finis ipſe naturalis non debuit Deo eſſe vltimus,ſed alteri prędeſtinationes fini ſubordinatus.Quòd ſi dicas, tales effectus naturales fieri potuiſſe per communem prouidentiam naturalem,& ſic ordinari in bonum naturæ.Dicam,totam *Quinto.*

E 3 hanc

bona operu, eoſdē prædeſtinauit. Siue cum Ambroſio,
A & Sedulio ſic: Quos præſciuit ſibi futuros eſſe deuotos. Siue cum Theophilacto, Quos pręcognouit dignos, vt vocarētur; quod & dicūt œcumen. & omnes ferè patris Græci: & ex latinis Aug. & ex recentioribus Iacobus Sadoletus eximiæ eloquentiæ, & eruditionis vir, lib. 2. ſuper epiſt. ad Rom. Siue cum Adamo, Quos præſciuit, ideſt, quos cura, affectu, & dilectione proſequutus eſt. Siue cū S. Tho. Quos præſciuit, quia priùſquàm prædeſtinaret eos, ſciuit, neq; prædeſtinare poterat niſi pręſciret. Siuè tandem cum alijs, Quos præſciuit, ideſt, vidit ſecundùm ſubſtantiam, atq; ſecundùm eorum naturam, hos præde
B ſtinauit: Certè iuxta omnium intelligētiam Paulus vult aliquid pręceſsiſſe prædeſtinationem; atq; adeò non omnia ex prędeſtinatione ſequuntur, ſed ponenda eſt quædam alia antecedens prouidentia, per quam, id quod antequàm pręde ſtinaret, præſciebat, effectum fuerit.

Reſpondetur tamen triplicem explicationem, quam breuiſsimè proferam, locum illum habere, quarum quęlibet ſatisfacit argumento. Prima eſt S. Tho. ibi, lectione 6. ſic loquentis: Quos præſciuit ſcientia ſimplicis intelligentiæ, eos pręde ſtinauit. Dicitq; Sotus ibidem, hanc interpretationem eſſe communem. Quod ſi verum eſt, *Triplex explicatio illius loci.* *Prima.*
C planiſsimus eſt ſenſus Pauli, neq; meam deſtruit, imò potius aſtruit opinionem: nam quòd prædeſtinationem præceſſerit in diuino intellectu, ſcientia ſimplicis intelligentiæ pręde ſtinandorum, nos ſuprà aſſeruimus, & negari non poteſt, ſiquidem priùs quàm quidquam prouideret, & ſcientia viſionis ſciret, omnia Deus per ſimplicem quandam intelligentiam præcognouit: quod cum mea ſententia minimè pugnat, quia ſolùm contendo poſt ſimplicem rerum intelligentiam,

Deum

Deum primò omnium, ad negotium prædeſtinationis A proceſsiſſe. Et licèt Sotus ibi, aliter explicet, nēpe, Quos præſciuit, ideſt, quos iudicauit bonum fore vt ſaluarentur, hos prædeſtinauit: cæterùm in eandem recidit explicationem: nam iuditium illud ad ſimplicem etiam intelligentiam pertinet: priùs enim quam aliquid Deus decernat, & prouideat facere, iudicat bonum eſſe id facere. Atque adeò iuditium illud cum præcedat omnem prouidentiam, & viſionem rerum, ad ſimplicem intelligentiam referri debet.

Secunda. Altera, ipſaq; valde ſubtilis à Caietano ibidem adducitur expoſitio: quæ vt intelligi valeat, ſupponit: In B duobus illis verbis, Quos præſciuit & prędeſtinauit, nō interpoſuiſſe Paulum relatiuum, quos, vel hos, vel illos, quod tamen poſuit ſtatim inter reliqua verba. Nam ſic habet textus: Nam quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus: quos autem prædeſtiuauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iuſtificauit: quos autem iuſtificauit, illos & glorificauit, ſiue magnificauit. Itaq; non ſic dicit: Quos præſciuit, hos & prædeſtinauit. Nam ſi hoc diceret, inſinuaret ordinem eſſe inter præſcientiam, & prædeſtinationem, ſicut eſt inter prædeſtinationem, C & reliquos actus, ſcilicet, vocationem, iuſtificationem, glorificationem: inter quos poſuit relatiuum. Et ſic prior eſſet preſcientia, quàm, prædeſtinatio, ſicut prior eſt prædeſtinatio quàm vocatio, & vocatio quàm iuſtificatio, quod non eſt dicendum. Abſtinuit ergo à relatiuis, quos hos, illos, & coniunxit illa duo verba per coniunctionē, &, nempe habentem vim cauſalis, hoc modo. Quos preſciuit & prædeſtinauit, hoc eſt, quos preſciuit quia prædeſtinauit, ideſt, quos priùs prædeſtinauit quàm preſciret.

Hæc

A Hæc Caietanus. Eſt autem familiare in ſcriptura coniunctionē, &, poni loco cauſalis, Quia. vt ibi, Iratus es nobis, & nos peccauimus, ideſt, quia nos peccauimus. Et illud, Pſal. 147. Ne auertas faciem tuam à me, & ſimilis ero deſcendentibus in lacum, ideſt, quia ſimilis ero. Quaſi dicat: Quia ſi auerteris faciem tuam à me, ſimilis ero deſcendentibus in lacum. Nam ſi particulam, &, coniunctiuè, & non cauſatiuè accipias, abſurdus, & falſiſsimus redditur ſenſus. *Iſai. 64.* *Pſal. 147.*

Tertia tandem, ipſaq; facilior intelligentia eſt; vt particula, &, non ſit coniunctiua, ſed declaratiua, pro, ideſt: B hunc in modum, Quos præſciuit, & prædeſtinauit: ſic, quos præſciuit, ideſt prædeſtinauit. Ita vt ſecundum verbum explicet primum, quaſi dicat: Quos preſciuit, volo dicere, Quos prædeſtinauit. Ad idem eſt Iſidorus Clarius. Sic ſæpè in ſcriptura vox, &, declaratiuè ponitur, Vt ibi, Sap. Similiter odio ſunt Deo impius, & impietas eius, pro, ideſt impietas eius: nam impius ſecluſa impietate, eſſe odio Deo non poteſt. Et ſimiliter Geneſ. 3. Aperti ſunt oculi eorum, & cognouerunt ſe eſſe nudos. Pro, id eſt cognouerunt ſe eſſe nudos. Nihil enim aliud eſt eorum oculos fuiſſe apertos, quàm cognouiſſe ſuam miſe C riam, & nuditatem. Et hactenus de primo argumento. *Te...* *Sap. 14.* *Geneſ. 3.*

XII. *Quòd etiam in particulari, priùs ſit intenta gratia quā naturæ.*

Ad ſecundum, quod multum etiam nobis negotiū debet faceſſere: Dicimus primò, facilè poſſe ab eiusnos difficultate expedire, ſi aſſeramus intentionem noſtram in hac quæſtione ſolùm eſſe, quòd in communi, & in genere priùs voluit Deus gratiam quàm naturam, ſupernaturalia quàm naturalia: atq; adeò priùs voluit prædeſtinare quàm cetera bona prouidere. At in particulari priùs voluit, & priùs vidit rerum naturas, ideſt, homines, & angelos ſecundùm eorum eſſe naturale, quàm ipſis vel-

let gratiam, & gloriã elargiri. Vt enim probat argumẽ- A
tum, videtur inintelligibile quòd Deus velit Petrum prędeſtinare, ideſt, ipſum ad gratiam, & gloriã euehere, & tamen non pręſupponatur Petrus ipſe à Deo priùs volitus, atq; præuiſus, cui, ſcilicet, illa prædeſtinationis gratia fiat. Ac proinde oportet vt, cum in particulari Deus aliquem voluerit bonis diuinis cumulare, iam voluerit ſubiectum illorum bonorum, ſecundùm ſuam ſubſtã tiam, & naturam præexiſtere.

Sed planè propter huius, & aliorum argumentorum difficultatem, veritas à nobis non eſt deſerenda: ſed aſſerendum potiùs eſt, etiam in ſpeciali, & indiuiduo priùs B
Deum voluiſſe Petro gloriam, quàm naturã, ideſt, priùs voluiſſe illi dare gratiam, & gloriam, & deinde eum condere decreuiſſe. Quinimò, vt luculenter tradit AEgidius in 2. d. 1. p. 1. q. 1. art. vltimo. non ſolùm naturam ordinat Deus ad gratiam, tanquàm ad ſuam perfectionem, ſed etiam ipſe homo, vt habet naturã, ordinatur in ſeipſum, vt potentem habere gratiam: & ſic priùs gratia quàm natura à Deo prouiſa eſt, non ſolùm in communi, ſed etiã in indiuiduo. Quod intellectu difficile non erit conſiderantibus, vt initio quæſtionis dicebamus, eum ordinem à nobis excogitandum eſſe in diuinis, quem obiecta ip- C
ſa inter ſeſe habere videntur. Eſt autem certo certius obiecta ipſa, ideſt, naturam, & gratiam eum inter ſe ordinẽ habere, vt natura non ſolum in genere, ſed in indiuiduo, vt inquàm natura Petri medium ſit ad eius gratiam, atque gloriam. Neq; verò quomodocunque eſt medium ſed omnibus planè modis ad eam eſt medium, adeò vt niſi Deus D. Petrum, verbi gratia, eſſet prædeſtinaturus, & multa gloria affecturus, minimè eum crearet. Et de omnibus identidem prædeſtinatis id ipſum pari ratione

affir-

A affirmandum eſt, quòd, ſcilicet, idcircò eos creare decreuit, & eorum ſingulos, & in eis corpus, intellectum, animam producere voluit, quia nimirum omnia iſta futura erant media ad ea bona diuina gratiæ, atque gloriæ, quæ in ipſis, & eorum ſingulis efficere iam per prædeſtinationem decreuerat. Deus enim fecit hominem vt cognoſceret ipſum Deum, & cognoſcendo amaret, & amando frueretur, vt habet D. Auguſt. Omnes itaque creauit, vt in gloriam ordinaret. Illos autem quos à fine illo defecturos peccando ſciebat, ſimiliter ideò creauit, quia bona diuina eis collaturus erat, nempe gratiæ, chaB ritatis, & fidei, cæterarumque virtutum ſupernaturalium, ſicut de facto contulit omnibus angelis initio ſuæ creationis, & omnibus itidem hominibus in Adamo: omnes enim in gloriam ordinauit, quæ eorum eſt finis, omneſque priùs voluit ſanctos facere quàm creare, atque adeò prior eſt volita eorum gratia quàm natura.

Si verò adhuc contendas, & dicas: In illo priori quo Petrus prædeſtinatur ad gloriam, neceſſarium eſt vt ſit Petrus, eo modo quo prædeſtinatur. Cui enim ſit illa gratia prædeſtinationis, niſi Petro? Præſupponitur ergo PeC trus ſecundùm ſuam ſubſtantiam, atq; adeò prior eſt natura quàm gratia. Reſpondetur primò, non oportere, quòd Petrus ſupponatur ſecundùm ſcientiam viſionis præſens Deo: cum enim prædeſtinatio ad ſcientiam ſimplicis intelligentiæ pertineat, nō eſt neceſſariũ quòd in illo ſigno Petrus ſecundũ ſcientiã viſionis præſens intelligatur. De quo in fine queſtionis nonnihil diſſerã. Reſpõdetur etiam ſecundò, hanc noſtram ſententiam non eſſe quòd in aliquo priori Deus prædeſtinet Petrũ, & ipſum velit grãe, ac gloriç dotibus cõdecorare, in quo ipſemet

Obijcitur.

Reſpõdetur.

Petrus non ſit.Itaq; nullum inſtans,aut ſignum conſide A rari poteſt,in quo Petrus prædeſtinetur, & non ſit: non enim eſt hæc prioritas in quo,ſed à quo,& ordine cauſalitatis,& rationis.Quoniam tamen ſubſtantia, & eſſe naturale Petri,& eius potentiæ media ſunt ad finem illum gratiæ,& gloriæ,quæ in ipſo producendę ſunt,aſſerimus diuinum intellectum,&voluntatem priùs ferri in finem illum,quàm in media:ſemper tamen dependenter à medijs,& volendo,& intendendo ſimul media. Certè homo ex elementis conſtat tanquàm ex materia, & intelligi nequit quòd ſit homo, & non ſit ex elementis compoſitus:at quoniam elementa vt media ſe habent, & ho B mo vt finis,priùs Deum dicimus hominem voluiſſe,& intendiſſe,quàm elementa:non quòd in aliquo priori intendatur,& videatur homo in quo ſimul non intendantur,& videantur elemēnta;ſed quòd cum elementa ſint ad ipſum hominem conſtituendum media, habent ordinem quendam poſterioritatis reſpectu hominis,ac proinde à diuino intellectu, & voluntate poſteriùs dicuntur intendi.Sic ſanè non inconuenit priùs Deum prouidiſſe de diuini verbi incarnatione,quàm de carnis, & humanitatis exiſtentia decerneret:nam per proportionem ad dicta hoc intelligendum eſt,quòd ſcilicet, in nullo priori C volita eſt hæc incarnatio diuina, in quo caro etiam non eſſet volita:nam eſt volita dependenter à volitione carnis,& humanitatis.Per hoc tamen non tollitur,quòd,cū incarnatio per modum finis ſe habeat; productio verò carnis per modum medij,illa prior hac fuerit intenta.Et hæc de ſecundo argumento.

Prior eſt prouiſa incarnatio Verbi quā caro hominis.

XIII. *Qualiter ſe habeat prouidentia ad prædeſtinationem.*

A tertium vt reſpondeamus,negandum eſt id quod pro certo ſupponitur in argumento, dicendumque eſt prouidentiam reſpectu prædeſtinationis, & reproba-

tionis

A tionis non ſe habere vt ſpeciem condiſtinctam: neque verò vt ſpeciem imperfectam, quæ ſit via ad perfectam, quod aliqui exiſtimant: ſed habet ſe vt genus ad ſpeciem. Ratione cuius forſitan S. Thom. aſſerit, prouidentiam priorem eſſe prędeſtinatione: ea videlicèt prioritate, qua genus prior eſſe dicitur ſuis ſpeciebus: cuius etiam ratione dici poteſt, prædeſtinationem ſe habere ex additione ad prouidentiam, non ècontra. Et idcircò, quòd quemadmodum re vera nullum eſt genus, quod non ſit ad aliquam ſpeciem coarctatum, ita nulla eſt prouidentia, quę non ſit prædeſtinatio, aut reprobatio: & nihil dicitur ca-
B dere ſub diuina prouidentia, quod re vera non cadat ſub diuina prædeſtinatione, aut reprobatione. Quòd ſi dicas, Ex vi cuius actus diuini habent fieri omnia naturalia? Reſpondetur, quòd ex vi diuinæ prædeſtinationis. Si verò pergas obijcierę, Ex vi diuinæ prædeſtinationis non fiunt niſi ea quæ pertinent ad beatitudinem electorum. Reſpondetur, ità eſſe, cæterùm omnes res naturales pertinent ad beatitudinem electorum, & ad ſupernaturalia tanquam media, vt in concluſionibus, & earum probationibus probatum eſt: præſertim in fine vltimæ probationis, de quo inferiùs ad quartum.

C Sed contra hoc eſt vnicum difficillimum argumentum, quod ego multis iam olim diebus excogitabam, & ſuprà tactum eſt, quod deſtruere videtur totã à nobis conſtitutam doctrinam: Quia ſi hanc ob cauſam nulla eſt prouidentia, quæ non ſit prædeſtinatio, quia re vera nihil eſt in tota rerum vniuerſitate quod non ſit propter electos, & quod non ſequatur, & proueniat ex prædeſtinatione electorum, ſanè eadem ratione nulla erit reprobatio, quia totum quod in reprobatione reperitur, quod eſt, permiſsiones peccatorum, negationes auxiliorum, *Argumentũ quòd nulla ſit reprobatio.*

dele-

derelictiones finales, punitiones æternę, omnia iſta in bonum etiam electorum ordinata ſunt à Deo. & alioqui non eſſent niſi in maiorem prædeſtinatorum gloriam à Deo dirigerentur, vt expreſsiſsimè habet Paulus, & ad huc expreſsiùs Auguſt. lib. 11. de Ciuitate. cap. 18. illis verbis: Neque enim Deus vllum, non dico Angelum, ſed neq; hominem crearet, quem malum futurum eſſe pręſciret, niſi pariter ſciret quibus eos bonorum vſibus accõmodaret. Ex quo fieri videtur, ex electorum prædeſtinatione ſequi quidquid in reprobatione, & circa reprobo Deus operatur. Ac proinde ſola eſt prædeſtinatiò, non prouidentia, non reprobatio. A B

Notanda ſolutio. In huius argumenti ſolutione notandũ ex parte Dei, & in Deo ipſo non eſſe multitudinem actuum, quorum vnus ſit prædeſtinatio, alter prouidentia, & alter tandem reprobatio: ſed vnicus tantùm actus eſt qui ſecundùm quod refertur ad diuerſa volita, & ad diuerſa obiecta, dicitur nunc prædeſtinatio, nunc reprobatio, & nunc ſolùm prouidentia. Sed tamen magis propriè, & abſolutè, & vltimò habet dici prædeſtinatio, quàm reprobatio, & prouidentia: quia totum quod in his reperitur in illam reducitur. Itaq;, vt tertia concluſione dicebam, quidquid in tota rerum vniuerſitate reperitur, ſiue naturale, ſiue ſupernaturale, ſiue bona, ſiue mala, & peccatorum permiſſiones, & demum omnia, nullo excepto, omnia, inquàm iſta habent ſe tanquàm vnicum obiectum totale, & adęquatum diuinæ prædeſtinationis, nihilque eſt quod ſub hoc obiecto, & ſub hoc prædeſtinationis ordine non cadat: atq; adeò ſuperfluum eſt aliam in Deo conſtituere prouidentiam, ſiquidem omnia per prædeſtinationem habent fieri. Cæterùm iſtemet actus, pro vt dirigitur, & ordinatur in rerum naturas, & ibi iſtit, habet dici prouiden C

A dentia,& quatenùs dirigitur in permiſsionem peccati,de relictionem,& punitionem æternam reprobi, & ibi ſiſtit,dicitur reprobatio:quia tamen in mente Dei ibi non ſiſtitur, ſed vlteriùs proceditur,& ijdem met effectus,& eadem met obiecta cedunt in maius electorum bonum, ideò à diuina prædeſtinatione habent fieri, & ordinari:quandoquidem quidquid ad electorum gloriam quomodolibet iuuat, à prædeſtinatione fit: ſicut ex efficaci volitione finis habet ſequi omnium electio mediorum. Atq; adeò ſimpliciter ſolus actus diuinæ prędeſtinationis eſt in Deo,qui tamen dici habet interdum reprobatio, B interdum verò prouidentia generalis, ſecundùm quòd ad diuerſa refertur volita,& ibi detinetur, & retardatur(vt ita dicam)ab limitata,& imbecilli noſtra cognitione.

Ad quartum facile eſt dicere,vt in vnica ratione, quã adduximus ad concluſiones probandas, quòd, ſcilicet, omnes res etiam viliſsimę, & abiectiſsimæ, licèt nobis à caſu,& citra aliquod conſilium factæ videantur, tamen ſi cum prouidentiſsima Dei ſapientia conferantur, magno conſilio effectæ ſunt:& in vltimum illum finem gloriæ Chriſti,& electorum ordinatæ. Deus enim, Epheſ.1. *Ad quartũ.* C operatur omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuę, vt ſimus in laudem eiuſdem glorię Chriſti. Et 1.Cor.3. omnia, ſiue pręſentia, ſiue futura, ſiue vita, ſiue mors, &c. *Epheſ.1.* *1.Corin. 3.* omnia, nullo certè excepto, vt ſuprà. Quid autem Deus boni ex iſtis minutiſsimis rebus, ad Chriſti gloriam, & electorum elicere valeat, mea non intereſt examinare: intereſt autem certo certiùs credere, à Deo in finem aliquem ordinatas eſſe, Chriſti,& electorum: quanuis neq nobis eſſet difficile aliquem vſum, quem electi ex illis decerpere poſſunt, conijcere. Sed de hoc aliàs.

XIIII. *Quòd prior eſt incarnatio quã promiſsio peccati.* AD quintum argumẽtum, ex doctrina ſuperius à me tradita reſpõdetur, nam dicimus mẽtem D. Auguſt. & patrum, & D. Thom. eſſe quidem quod niſi exiſtente peccato nulla eſſet, nec Chriſti, neq; noſtra prædeſtinatio, aut reprobatio: non tamen inde ſequitur, quòd priùs fuerit volita peccati permiſsio, quã prædeſtinatio. Volita eſt quidem prædeſtinatio depẽdenter à peccato, prior tamen eſt volita quia ipſa futura erat finis totius permiſſionis peccati: quia tamen non niſi dependenter ab ipſo peccato eſt volita, ideò non eſſet niſi peccatum eſſet. Dici etiam poteſt, & debet, quod quoties D. Auguſt. & ex ſanctis plurimi dicunt prædeſtinationem Chriſti, & noſtram factã fuiſſe poſt viſum Adæ peccatum loquũtur planè ſecundùm ordinem executionis, & hoc veriſsimum eſt, vt partim diximus ſupra, & partim dicemus inferiùs. Ant. 3. dici poteſt, ꝙ in carne mortali, & paſsibili in qua re vera venit, non eſt prædeſtinatus, præuiſus, aut volitus donec videretur peccatũ, & hoc etiam eſt veriſſimum, vt quid enim non exiſtente peccato prouideri debuiſſet in carne paſsibili? de quo Scotus in. 3. d. 7. q. 3. A B

Ad aliud, quòd ibi obijcitur, ſcilicet, incarnatio ordinata eſt, in remedium peccati, in ſalutem hominum, in perfectionem vniuerſi, in naturę humanę exaltationem: ergo priùs volita ſunt hæc omnia quàm incarnatio. Reſpondetur hoc argumentum facillimam habere confutationem, nam hęc omnia licèt ſint finis incarnationis, nõ tamen ſunt finis ſimpliciter ſed finis effectus, ſicut operatio eſt finis vniuſcuiuſque agentis naturalis, cùm tamen operatio non propriè ſit finis, ſed potiùs medium per quod agens tendit in alium finem, ſcilicet, in complementum ſuæ cauſalitatis, ſeu potiùs in ſeipſum, vt reductum in vltimam actualitatem. Itaque dicitur agens ordina- C

dina-

A dinari ad operationem, & eſſe propter operationem, vt habet Philoſophus.3.de cœlo.cap.2.nempe tanquam propter finem effectum, cum tamen ipſum agens ſimpliciter ſit finis ſuæ operationis: nam operatio ipſa eſt propter complementum, & perfectionem agentis, vt dictum eſt, & tractat Caietanus.1.2.q.3.art.4. Ad hunc ergo modum illa omnia, quæ commemorantur in argumento, quodammodò ſunt finis Chriſti, ſcilicet, finis effectus, quia Chriſtus quidem ordinatus eſt à Deo in illa omnia, & ſic ſecundùm hanc conſiderationem nihil retulerit, quod quadam prioritate priùs hæc omnia volita fuerint à Deo quàm eſſet volita Chriſti incarnatio, nempe
B in quantùm quodammodo illa ſunt finis incarnationis Chriſti. quia tamen abſolutè, & ſimpliciter ipſa Chriſti incarnatio eſt finis illorum omnium, nam tandem in Chriſtum tanquam in finem illa omnia vltimò referuntur, ideò abſolutè prior eſt volita incarnatio verbi, quã cætera omnia, vt viſum eſt. Ad aliud quod ibi obijcitur, qua ſcilicet ratione priùs fuerit decretum de incarnatione, quàm de ipſa carne, & humanitate quæ à verbo aſſumenda erat, dictum eſt ſuprà ad ſecundum in fine.

R Eſtat cuiuſdam S.Thom.dicti difficultas explicanda.3.p.q.1.art.3.ad quartum, vbi dicit, prædeſtinationem ſupponere præſcientiam futurorum. Nam, ſaltem in via S.Thom. prædeſtinatio non erit primus omnium actuum Dei, ſed prior erit prouidẽtia earum rerum futurarum, quas Deum priùs quàm prædeſtinet, præſcire dicit S.Thom. Reſpondetur ergo primò quòd loquitur S. Thom. de ſcientia ſimplicis intelligentiæ: & hanc præſupponi prædeſtinationi non inconuenit, imò eſt neceſſarium, vt ſuprà à nobis dictum eſt. Reſpõdetur.2. quòd ſi S.Thom. loquitur de ſcientia viſionis, quòd, ſcilicet, XV. *Quomodo prædeſtinatio ſupponat præſcientiã futurorum.*
C

priùs videntur naturalia, quàm prædeſtinentur ſupernaturalia, intelligit ordine executionis: in executione autem verum eſt, quòd naturalia priora ſunt ſupernaturalibus. Et quòd S. Tho. intelligat ordine executionis, præterquã quòd ità aſſerunt multi ex recẽtioribus, de quorum numero eſt Hieronymus de la Rua, modernus author, in ſuis quodlibetis. pag. 219. ſanè ex ipſis S. Tho. dictis colligitur. Primò quia conſultò adiddit S. Tho.. ibi, per orationes aliorum implendam, vt inſinuaret loqui ſe de prædeſtinatione, vt actu adimplẽda, & in genere executionis. Secundò quia contendit ibi S. Tho. quòd ad eũ modum ſupponit prædeſtinatio præſcientiam futurorũ, quo Pauli prædeſtinatio ſupponit præſcientiam orationum B. Stephani: at certè prædeſtinatio Pauli illas orationes non ſupponit niſi ordine executionis. Quod probatur, quia, vt habet ipſemet S. Thom. 1. par. quæſt. 23. ar, 8. ſicut per prouidentiam non ſolùm res ipſæ ordinantur vt ſint, ſed etiam ordinantur, & diſponuntur omnes cauſæ illarum rerum: ita cum Deus prædeſtinat aliquem ad ſalutem, ſub ordine etiam prædeſtinationis cadit quid quid illum hominem promouet ad ſalutem. Ex quo fit quòd orationes B. Stephani, cũ Paulum promouerint ad ſalutem, & eius cauſa extiterint, etiam ab ipſa Pauli prædeſtinatione prouenerunt. Vnde rurſus fit, ordine intentionis, & abſolutè priorem eſſe Pauli prædeſtinationẽ quàm volitionem, & præſcientiam illarum orationum.

Orationes B. Stephani erant effectus prædestinationis Pauli.

Atq; adeò cum S. Tho. ait, priorem eſſe præſcientiam orationum, ſeu aliarum rerum futurarum, ordine executionis ſolùm loquitur, ex quo hunc in modum breuiſsimè formatur ratio: Orationes Stephani erant effectus prædeſtinationis Pauli, ergo factæ ſunt ex vi ipſius, ergo non præſupponuntur ad prædeſtinationem Pauli. Maior pa-

tet

A ter, quia totum illud per quod homo ad ſalutem promouetur, eſt effectus ſuæ prædeſtinationis, & ab ipſa eius prædeſtinatione ſequi habet. Alij alterius opinionis aſſertores, dicunt, orationes Stephani non ſolùm ordine executionis, ſed & intentionis priùs à Deo volitas, & viſas fuiſſe, quàm prædeſtinaretur Paulus: idque quantum ad earum ſubſtantiam, nam vt ſic non erant effectus prædeſtinationis Pauli, neque ad eam conducebant. At verò quatenùs deinde ordinatæ, & directæ ſunt in Pauli ſalutem, effectus ſunt prædeſtinationis eius, atque adeò poſteriores. Sed noſtræ ſolutiones præſtant. Et B hactenus de hac quæſtione.

XVI. *Dubia ex dictis emergẽtia.*

INnumeræ ſunt quæ ex præcedentibus quæſtiones enaſcunntur. Sed non eſt animus iterum me ipſum in idem dubitationum pelagus immergere, à quo ſemel, fauente Chriſto, vtcunque emerſi. Quædam tamen ſunt, quæ ſilentio à me minimè poſſunt præteriri: quorum ſingula ſuo ordine paucis abſoluam.

Dub. 1. quo defenditur triplex ordo à Caiet. poſitus.

Primum eſt circa ordinem illum rerum quem Caietanus 3. part. quæſtio. 1. art. 3. excogitauit, quem video vulgò ab omnibus doctis pariter, & in doctis agitari, & lacerari. Michi enim, vt ingenuè fatear, minimè diſ- C plicet, ſalua eorum pace, qui ipſum impugnant. Sic enim debet defendi, & propugnari: quòd triplex ſit rerum ordo. Primus, naturalium quæ à diuina prouidẽtia cauſantur. Secundus, ſupernaturaliũ, ſeu gratuitarũ, quæ pertinent ad ordinẽ gratię habitualis, & pro ficiſcũtur à generali prouidẽtia ſupernaturali, qua Deus vult omnes homines ſaluos fieri. Sed tamen in hoc ſecũ- *1. Timot. 2* do genere non enumerantur bona gloriæ: nam per bona hæc ſecũdi generis certũ erat nullos homines debere de facto bona glorię, ſuę gratię correſpõdẽtia obtinere, &

 ſaluos,

ſaluos fieri. Huiuſmodi ſunt res omnes ſupernaturales collatæ primo parenti, & in ipſo toti poſteritati, ſcilicet, iuſtitia illa originalis, cum gratia habituali, cæteriſq; virtutibus ex illa profectis ante peccatum hominis. Tertius ordo eſt rerum, ſupernaturalium quidem, & gratuitarũ, pertinentium tamen ad ordinem gratiæ vnionis: & in hoc ordine conſtituuntur non ſolùm ipſa vnionis gratia, & ipſe Chriſtus, ſed etiam quæ ab ipſo ſunt inſtituta, ſcilicet, ſacramenta, & omnia dona ſupernaturalia gratiæ, & iuſtitiæ, charitatis, &c. quæ poſt peccatum, ex Chriſti meritis ſequi habent, ex Chriſti prædeſtinatione tanquã ex cauſa. Nunc triplex peccatorum genus conſtituitur à Caietano, ſecundùm triplicem rectitudinem, qua priuare poteſt peccatum. Primum, quod priuat rectitudine naturali: Secundum, quod priuat rectitudine ſupernaturali, proueniente ex iuſtitia originali, & cæteris donis collatis pro ſtatu innocentiæ. Tertium, quod priuat rectitudine alia ſupernaturali, quæ ex gratia ſacramentorum, & ex iuſtitia per Chriſtum collata, proueniebat. Ex quibus infert Caietanus, quòd cum S. Thom. in illo. 3. art. ad 4. dixit, prædeſtinationem Chriſti ſupponere præſcientiam peccati futuri, loquitur de peccato quod opponitur rectitudini primi, & ſecundi generis: nam & illa duplex rectitudo præſupponitur etiam ad prædeſtinationem Chriſti. At verò peccatum quod opponitur tertiæ rectitudini, & ſimiliter ipſa tertia rectitudo, minimè ſupponitur ad prædeſtinationem Chriſti. Abſurdum enim eſſet dicere, quòd peccata contra ipſum Chriſtum commiſſa, contra ſacramenta, contra gratiam collatam nobis per Chriſtũ, viderit Deus ante ipſam Chriſti prædeſtinationẽ. Vnde verò eſt (ſi loquamur in hac ſententia Caietani, & Thomiſtarum) quòd peccatum originis

A quod priuabat duplici illa rectitudine,ſcilicet,naturali,& ea quæ proueniebat à iuſtitia originali, viſum eſt priùs quàm incarnatio,& prædeſtinatio Chriſti.

Et contra iſtum dicendi modum,ſanè intellectum,& vt à me explicatum eſt, ego non video in doctrina Thomiſtarum,quæ nam argumenta procedant. In doctrina inquàm Thomiſtarum, in quorum gratiam hæc à me dicta ſunt.Nam in doctrina à nobis ſuperiùs tradita, ſtare non poſſunt multa,quæ hic dicuntur, ſcilicet, triplex illud prouidentiæ genus, quod ponit hæc ſententia in Deo,& bona illa naturalia, & ſupernaturalia.1.&.2.generis ante prædeſtinationem Chriſti, à Deo viſa, & volita,&c.Quanuis operoſum non eſſet, hanc Caietani doctrinam cum noſtra conciliare, ſi ſuperiorum dictorum memores,duo dixerimus:Vnum eſt, eundem Dei actũ prædeſtinationis,dici prouidentiam generalem, quatenùs refertur,& ordinatur in productionẽ rerum naturalium:& dici prouidentiam ſupernaturalem,quatenùs ad illa bona ſupernaturalia,in ſtatu innocentię collata, terminabatur,per quæ,ſcilicet,bona nullus ad gloriam erat peruenturus: & eundem dici prædeſtinationem, ſiue Chriſti, ſiue noſtram, quatenùs omnia hæc tandem in aliquod Chriſti,& prædeſtinatorum commodum, atq; vſum,& finem vltimò referebat. Rurſus, ſi diſtinxerimus, vt ſupra diſtinguebamus, ordinem intentionis ab ordine executionis,& dixerimus, totum hunc Caietani proceſſum ſolùm ordine executionis habere verum:nã ordine intentionis,oppoſito modo ſe res habet. Nam dicere debemus,priora in intentione diuina fuiſſe bona illa tertij generis,deinde verò alia: & vltimo loco, naturalia. Sed ſi dubitationes quæ hinc exiliunt, excutere, & decidere nunc conaremur, planè in infini-

tum noſtra prima diſputatio procederet. A

XVII. *Dub. 2. quomodo ante uiſam paſſionem Chriſti fuerint homines electi, non tamē ante uiſū Chriſtum.*

ALterum tamen, quod nulla ratione prætermitti à me poteſt, verſatur circa quinque illa ſigna Scoti, in quorū tertio ipſe ponit prædeſtinationem Chriſti, & electorum: in quinto verò ponit paſsionem & mortem Chriſti. Ex hoc enim hęc inſurgit difficultas: Nullus prędeſtinatorum electus eſt ad gloriam, niſi intercedente Chriſti meritis, morte, & paſsione: ſed hęc Chriſti merita, paſsio, & mors, vſq; ad quintū ſignū non fuere proviſa, vt ſupponit Scot. ibi. d. 19. §. in iſta quæſtione. ergo nec electi prædeſtinati ſunt vſq; ad quintū, aut ſextū ſignū: & ſic iam præſupponuntur naturalia, & peccatū ad prædeſtinationem electorū. Maior à nemine Theologorū negatur: hac enim cauſa dicitur Chriſtus, Agnus occiſus ab origine mundi: Et Coloſ. 1. dicitur, pacificaſſe per ſanguinē ſuum, & quæ in coelis, & quæ in terris ſunt. Et Rom. 5. propoſitus dicitur per fidem in ſanguine ipſius, ideſt, per fidem ſanguinis ipſius, in remiſsionem præcedentium delictorum, & Ioann. 17. niſi moreretur, ipſe ſolus manſurus erat, ſi autem mortuus fuiſſet, multum fructū allaturus. Negari ergo non poteſt, quòd merito mortis ſuæ prædeſtinati ſunt omnes electi. Et ſic prædeſtinari vſq; ad quintum ſignum non potuerunt. Tangitur hoc argumentum ab Almaino in. 3. d. 19. q. vni. pro Scoto. Et poſthabita ſolutione Gabrielis, quem ibi refert, ipſe aliter ſoluit. At vtriuſq; ſolutio prætereunda eſſe mihi videtur, & aliter reſpondendum.

Apc. 13. *Coloſ. 1.* *Rom. 5.* *Ioan. 17.*

B C

Reſpondetur ergo, explodendo primùm aſſertionem quandam Capreol. 3. diſt. 1. q. 1. ar. 3. ad. 2. argument. primæ concluſionis, concedentis Scoto, priorem eſſe prædeſtinationem noſtram, quàm Chriſti prædeſtinationem, via intentionis. Hoc enim erroneum eſt, propter expreſsiſ-

ſima

A ſima Pauli teſtimonia,quibus aſſerit, nos propter Chri-
ſtum fuiſſe prædeſtinatos,& in Chriſto, & per Chriſtũ.
Et.1.Corint.3.omnia veſtra ſunt,vos autem Chriſti,Chri 1.
ſtus autem Dei.Et.Rom.8. quos prædeſtinauit confor- Rom.8.
mes fieri imaginis filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in
multis fratribus.Et Ephe.1.prædeſtinauit nos in adoptio
nem filiorum Dei,per Chriſtum.Et ibidem, Elegit nos Epheſ.1.
in ipſo ante mundi conſtitutionem. Et ibidem, In ipſo
ſorte vocati ſumus. Et,Benedixit nos omni benedictio-
ne ſpirituali,in Chriſto,&c.Et alibi ſæpè.Et in ſacro cõ-
cilio Tridentino Seſ.6.c.7.diffinitur,quòd gloria Dei, &
B Chriſti,eſt finis noſtræ prædeſtinationis. Eſt ergo erro-
nea illa ſententia,niſi explicetur piè,propter honorè Ca
preoli:Ita vt in ſententia,quæ cõmuniter putatur eſſe S.
Tho.priùs prædeſtinati ſint homines, quàm Chriſtus,
non in particulari,ſed in communi,ideſt,priùs Deus vo
luerit naturam humanam redimere,& iuſtitia, & gloria
condecorare,quàm prædeſtinaret Chriſtum. Imò Chri
ſtum ad ſalutem noſtram prędeſtinauit.In qua ſententia
ſic explicata,nullũ eſt erroris periculum:& hanc tenent
Thomiſtæ:nam Catholicè confitentur,nullum in parti
culari hominem,niſi poſt Chriſtum, & per Chriſtum,
C fuiſſe prædeſtinatum,de quo Capr.multa ibi optimè.

His obiter animaduerſis, ad argumenti illius quod Solutio du-
egregiã habet difficultatem reuertamur.Quod,vt diſſol bij.2.
uamus,ſcito,ſecundùm Scotum, prædeſtinationem tan
tũ eſſe propoſitum,ſeu voluntatem dandi gloriam, non
verò ordinationem,& pręparationẽ mediorũ.Rurſus in
eadem Scoti doctrina, ante prouiſionem, & decretum
paſsionis Chriſti,fuit prædeſtinatio, & reprobatio: quia
ante decretũ illud de Chriſti paſsione, habuit volũtatẽ
cõferendi quibuſdã finẽ,ideſt,gloriam: in quo conſiſtit

præ-

prædeſtinatio, vt ipſe dicit: & reſpectu aliorum habuit A
negationẽ talis actus,in quo conſiſtit reprobatio, in via
Scoti. In eius ergo ſententia, & doctrina dicendum eſt
quòd tametſi,vt probat argumentum,in tertio ſigno pr
deſtinauerit,ideſt,habuerit propoſitum dandi quibuſdã
gloriam,non propter paſsionẽ Chriſti,ſed propter Chri-
ſtum abſolutè,& propter actus, & merita illius Chriſti,
non pœnalia,& paſsibilia,quæ tunc cognoſci à Deo po-
tuerunt:qualia ſunt dilectio Dei ſuper omnia, & actus
multarum virtutum: ſed tamen ordinationem effica-
cem mediorum,& conſequutionem gloriæ,& exequu-
tionem illius primi propoſiti,in tertio ſigno habiti, non B
habuit vſq; ad quintum ſignum,in quo decretum eſt de
Chriſto paſsibili, & eius actibus pœnalibus meritorijs.
Propter hos ergo actus, & paſsionem Chriſti, in quinto
ſigno viſam,decreuit dare in tempore media illa, & au-
ferre peccatum, & iuſtificare, & donum perſeuerantiæ
conferre,vt primum illud decretum tertij ſigni,exequu
tioni mandaretur.Iam autem diximus,initio huius quæ
ſtionis,citra vllum delectum vſurpaturos nos hęc nomi
na, prædeſtinationem,dilectionem, & electionem, ſeu
voluntatem,& propoſitum dandi quibuſdam gloriam:
atq;adeò ſatis fuerit aſſeruiſſe,& oſtendiſſe,ante decretũ C
de permiſsione peccati, & de condendis creaturis, iam
Deum voluiſſe quoſdam eligere ad gloriam,ſeu præde-
ſtinaſſe.Licèt prædeſtinatio,pro vt accipitur à S.Thom.
pro ordinatione illa, ſeu præparatione mediornm, cum
conſequutione finis,vſq; ad quintum ſignum, facta non
fuerit,vt oſtenſum eſt. Ex qua doctrina retundere lice-
bit rationes Almaini in.3.d.2.q.vnica.dub.3. quibus vehe
menter ſententiam Scoti impugnare, & expugnare ſe
exiſtimat. Sed noſtram,vt dilucidiùs mente percipias,
accipe

A Accipe exemplum ſatis appoſitum. Voluntas, & intentio efficax ſanitatis, prior ordine rationis, eſt in infirmo, quã ſit præparatio mediorum, & medici, atq; medicinæ, ad illius finis conſequutionem. Eodem ergo modo intentio, & volitio, qua Deus quibuſdam conferre voluit beatitudinem propter Chriſtum abſolutè (ideſt, non propter Chriſtum, vt medicum, aut redemptorem) in tertio ſigno fieri potuit: & deinde ordinatio, & præparatio medici, & medicinæ, quæ futura erãt media, per quæ executioni erat mandanda prior illa volitio, in quinto ſigno poſt decretum de Chriſto paſsibili, eſſe potuit.

XVIII. *Dub. 2. An Chriſtus fuit prædeſtinatus paſsibilis, l. impaſsibilis ante decretum de permiſsione peccati.*

B Sed ſtatim nobis, aliò volentibus tendere obuiũ aliud eſt dubium, quo petitur, an in illo tertio ſigno, quo volitus eſt, & prædeſtinatus Chriſtus, prædeſtinatus fuerit vt paſsibilis, vel impaſsibilis. Communis eſt hæc difficultas, & ab omnibus agitatur. Ego tamen lectorem ad alia remittens loca, breuiter quod mihi plurimùm placet, explanabo. Certè ſi prædeſtinatio pertineret ad ſciẽtiam viſionis, difficillimum eſſet explicare, quomodo in tertio ſigno viſus fuerit Chriſtus, & non paſsibilis, vel impaſsibilis: cùm enim viſionis ſciẽtia in res, pro vt ſunt in proprijs exiſtentijs, cum omnibus ſuis circunſtantijs,
C & conditionibus particularibus, feratur: Et Chriſtus in propria exiſtentia futurus non eſſet, niſi paſsibilis, vel impaſsibilis: in illo autem tertio ſigno paſsibilis videri non potuiſſet, quia nondum intelligebatur peccatum: nec impaſsibilis: tùm quia re vera, non erat futurus impaſsibilis: tùm verò quia iam decretum quinti ſigni, quo paſsibilis erat decernendus, deſtrueret decretum tertij, & illi aduerſaretur, quod dicere eſt abſurdum, quod, ſcilicet, in Deo ſit decretorum pugna, & oppoſitio. Dici itaq; non poteſt, quòd prædeſtinatio Chriſti ad ſcientiam viſionis per-

pertineat, ſed ad ſcientiam ſimplicis intelligentiæ. At ſecundùm ordinem, & naturam huius ſcientiæ, non eſt incommodum, quòd in illo tertio ſigno cognitus, & volitus fuerit Chriſtus, vt abſtrahens à paſsibili, vel impaſsibili. A

Vel dico id quod mihi plurimum placuiſſe, dicebam nuper, quòd in tertio illo ſigno, non eſt prædeſtinatus Chriſtus, niſi ſecundùm quòd ſolùm dicit vnionem naturæ humanæ cum perſona diuina: ad hanc tamen vnionem, neceſſariò, & quaſi naturali ſequela, & reſultantia ſequebatur in illa natura aſſumpta, ſumma gratia, ſumma gloria, & impaſsibilitas, tàm corporis quàm animę, B
ſicut naturali ſequela, ad naturã hominis, ſequitur riſibilitas. Et quẽadmodũ, nõ eſt alia actio, vel generatio, qua producitur homo, & alia, quà riſibilitas: ſed vna, quæ per ſe terminatur ad hominẽ, & ſecũdariò ad riſibitatẽ, quia riſibilitas ſuapte ſpõte nata eſt ſequi ex natura humana: ita vnica tantùm fuit in illo tertio ſigno, prædeſtinatio, qua prædeſtinatus eſt Chriſtus, & decretum eſt, quòd Deus fieret homo: ad quod decretum, ſine noua alia prouidentia, & volitione, ſequebatur in illo homine impaſsibilitas. Atque adeò ex vi illius decreti in tertio ſigno habiti, futurus eſſet Chriſtus omninò impaſsibilis: propter eà quòd impaſsibilitas ſequitur ad vnionem illam hypoſtaticam. C
Et cum arguis, Quòd in quinto ſigno decretum iſtud fuit, vt Chriſtus veniret paſsibilis, & ſic videtur quòd decretum iſtud fuerit contrarium alteri. Reſpondetur quòd licèt in hoc quinto ſigno, decretus fuerit paſsibilis, Chriſtus, non ideò infertur mutatio, & contrarietas decretorum: quia illud aliud decretum in tertio ſigno habitum, non fuerat de impaſsibilitate, ſed de Deo vniente ſibi humanitatem: id eſt, de incarnatione

verbi:

A verbi: Quòd ſi ex vi illius futurus erat impaſsibilis, id non proueniret ex vi decreti alicuius, quo Deus decreuiſſet ipſum fore impaſsibilem: ſed ex natura ipſius vnionis hypoſtaticæ, & incarnationis diuinæ, ad quam naturaliter, & ſuapte ſponte impaſsibilitas conſequebatur. Et ideò decretum quinti ſigni non aduerſatur alicui alteri decreto, aut prouidentiæ: aduerſatur tamen illi naturali reſultantiæ, ſecundùm quam ex humanitate vnita Deo, habente animam glorioſam, & beatam, debebat naturaliter reſultare impaſsibilitas.

XIX. *Dub. 4. An etiam ſecundũ ſcientiam uiſionis priora ſint ſupernaturalia.*

B Sed non ſunt adhuc rationes dubitandi exhauſtæ: nam reliquum eſt breue dubium, ſed non ideò facile, An ea, quæ hactenùs à nobis aſſerta ſunt, non ſolùm procedant ſecundùm prouidentiam, prædeſtinationem, & ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, ſed ſecundùm etiã ſcientiam viſionis. An, inquam, non ſolum prouiderit, voluerit, ordinauerit, & intellexerit Deus priùs ſupernaturalia, quam naturalia: Chriſtum, quàm totum creaturarum ordinem, ſed etiam viderit ſecundùm ſcientiam viſionis. Et ſanè apparet pars negatiua vera, affirmatiua vero & falſa, & inintelligibilis. Qua
C enim ratione fieri, aut intelligi valeat, quòd priùs videat ſibi præſentem Deus in æternitate gratiam, quàm naturam? priùs Petrum cum gloria quam cum eſſe naturali, & ſecundùm ſubſtantiam? Enimuerò ſcientia viſionis ad res ipſas terminatur, ſecundùm ſuas exiſtentias veras, & reales: atque adeò ſecundùm ordinem executionis quo res ipſæ fiunt. Ex quo iam ſequitur, priùs terminari ad naturam, quàm ad gratiam: & ſic naturalia præſupponi ad ſupernaturalia: præſertim in indiuiduo v.g. natura Petri ad eius gratiã, & gloriã. de quo ſup. nu. 12.

Reſpondetur, problematicè hæc defendi poſſe: ſunt A
enim pro vtraq; parte rationes non inualidæ. Verùm ad
mei inſtituti explicationẽ minimè faciunt: atq; adeò ab
eis conſultò abſtineo. Vnum tamen decerno breuiſsimè
videlicet, etiam ſecundùm ſcientiam viſionis, eundem
aſsignari poſſe ordinem cognoſcendi, quem ſeruari diximus, ſecundùm ſimplicem intelligentiam. Nam ex ordine reali, quem habent inter ſeſe, ipſa obiecta, quo ad
cauſalitatem, & præcipuè in genere cauſæ finalis (quoniam cauſa finalis prior eſt cæteris cauſis, quo ad cauſalitatem) deſumi poteſt ordo in ipſa viſione Dei, ſecundũ
noſtrum modum intelligendi. Ex quo fit, quòd quanuis B
quoad ſubſiſtẽtiam, & durationem in tempore, & in aliarum cauſarum genere, futurus erat Chriſtus homo, poſterior multis alijs rebus, nam poſterior duratione fuit
Chriſtus, quàm cœlum, terra, & plurima indiuidua omnium ſpecierum, &c. & ſimiliter in genere cauſæ efficiẽtis, erat poſterior quàm beata Virgo, quàm beatus Ioachim, quàm Sol, quàm cœlum, & quàm alia quæ efficientiam aliquam mediatam, ſiue immediatam habuerunt reſpectu Chriſti domini: quia tamen in genere cauſæ finalis, ipſe Chriſtus erat futurus prior illis, atq; alijs,
& omnibus rebus, eò quòd omnia producenda erant propter Chriſtum, & ordinanda in ipſum, tanquam in finẽ, C
vt probatum eſt, idcircò videtur mihi dicendum eſſe, nõ
ſolùm quòd priùs omnibus rebus fuerit Chriſtus à Deo
volitus, prouiſus, prædeſtinatus, ſed etiam viſus præſens,
ſecundùm ſcientiam viſionis. Ex quo tamen non ſtatim
illatum putare debemus, quòd fuerit viſus ſine rebus ipſis, cœlo, terra, elementis, peccato, &c. Nam neq; viſus,
neq; volitus, aut prædeſtinatus fuit ſine ordine ad iſta
omnia: ſed potiùs dependenter ab ipſis, vt fuſiſsimè ſu-

A perius explanauimus. Sanè ſi eo ordine Deus res vidit ſibi in ſua ęternitate pręſentes, quo ipſę inter ſeſe gerũtur, & exequutioni mandãtur in tempore, & nõ potiùs vidit eas iuxta ordinẽ cauſalitatis præſertim finalis quo ſe viciſsim cauſant, iam fieret quod prius Deus vidiſſet Abelem, Abrahamum, Dauidem, &c. cum gratia quàm Chriſtum, ſiquidem illi in tempore, & ordine exequutionis priùs habuerunt gratiam quam eſſet Chriſtus in rerum natura. Cum ergo veriſsimum ſit quòd priùs Deus vidit ſcientia viſionis Chriſtum quàm gratiam illorum, eo quòd propter Chriſtum priùs volitum, & viſum da-
B turus erat gratiam illis hominibus, profectò dicendum eſt quòd etiam in ſcientia viſionis attendi debet prioritas ſecundum rationem cauſalitatis, præſertim finalis. Et quia Chriſtus, ac prædeſtinati futuri erant finis omnium creaturarum, ac totius naturæ, ideò ſcientia etiam viſionis priora ſunt ſupernaturalia quam naturalia. Et hactenus de iſta quęſtione.

A tis, Omnes in vniuerſum rationabiles creaturas, ſiue homines, ſiue Angelos aliquãdo tãdẽ ſaluatũ iri: & pœnas ipſas Tartareas, licèt poſt multa tẽporũ ſpatia, finiẽdas eſſe. Quæ ſententia, ſi vera eſſet, quæſtio à me propoſita, ocioſa eſſet, quãdoquidẽ omnes eſſent prædeſtinati. Sed ocioſa non eſt quæſtio noſtra, quoniã ſententia illa vera non eſt. Et præterquã quòd error iſte in libris nunc Origenicis inſinuatur, D. Hieronymus, in cõm. epiſt. ad Eph. c. 2. & 4. & ſuper Iſa. c. vltim. & in epiſtola ad Auitum: & D. Auguſtinus lib. 21. de ciuit. & lib. de hereſibus, & omnes ferè eccleſiæ patres eundem errorem Originem tenuiſ-
B ſe, dicunt. Et ex recentioribus per multi, vt Cœlius Rodig. lib. 1. lectionũ antiquarum. c. 36. & Alphonſus Caſtro de hereſibus, verbo infernus, hæreſi. 2. Vega ſuper concilium, lib. 12. c. 2. Et quidem Ruffinus. lib. 1. Inuectiuarum in D. Hieronymum, de eodem Hieronymum errore notat. Tũ, propter id quod ait ipſe Hieronymus, lib. 5. cõm. in Paulum, ad Gal. in illis verbis, Fructus autem ſpiritus eſt charitas, ſcilicet, nullam creaturarum rationabilium apud Deum perire perpetuò. Tùm verò quoniam lib. 18. comm. ſuper Iſai. c. 66. hunc errorem referens, & multis ſcripturæ teſtimonijs niti dicens, ipſum non reprobat.
C Tùm tertiò, quia in comment. ad Ephe. 1. 2. & 4. eidem dogmati vehementer annuit. Et ſunt qui dicant D. etiã Ambroſium huic errori ſubſcripſiſſe. Armeni verò ſub Iſai. 14.
ſcripſerunt apertè, vt autor eſt Alphonſus Caſtrenſis, loco citato. Anſelmus verò Laudun. gloſſæ interlinearis author, ſuper Iſaiam capit. 14. illa verba, Tu autem proiectus es, &c. allegoricè ad Diabolum trahit, & dicit: Et ſi omnes animæ aliquando habebunt requiem, tu nunquam habebis. Videtur ſaltem gloſſa hæc, hominum damnatorum tormentis finẽ imponere.

Orige-

Origenis autem fundamenta non vacat in præſenti adducere: neq;, ſi vacaret, ad noſtrum modò ſpectaret propoſitum. Videat qui voluerit in D. Hieronymo, lib. 18. in Iſai. cap. 66. & in Abulen. ſuper Matth. c. 25. q. 540. vſq; ad q. 543. Expugnabitur nihilominùs error iſte à nobis inferiùs, ijs, qui eius videntur authores, minimè expugnatis, ac laceratis, ſed per amicè potius, & beneuolè excuſatis. Nam D. Hieronymum, Ambroſ. gloſſam, & forſitã Origenem ab hoc errore vindicabimus. A

II. *Sentẽtia D. Hieronymi quod omnes fideles ſaluãtur.*

SEcundo loco examinandum eſt à nobis aliud dogma, quod, ſi quàm eſt gratum legentibus, tàm eſſet verum intelligentibus, nos qui per Dei gratiam, fideles ſumus, non eſſemus admodùm de noſtra ſalute ſolliciti. Sententia certè D. Hieronymi, ea eſt, ſcilicet, Omnium quidem infidelium, videlicet, Turcarum, Iudæorum, Paganorum, & dæmonum tormenta fore perpetua: cæterùm omnium fidelium, quantunuis ſceleratorum pœnas, temporarias futuras eſſe, non æternas. Eſt ergo ſententia Hieronym. prædeſtinatos eſſe omnes, ſoloſq; fideles: contrà verò ſolos, & omnes infideles eſſe præſcitos. Ne autem quiſquam me aliquid D. Hieronymo imponere exiſtimet, videat eius loca, quæ ſequuntur, & audiat eius expreſsiſsima verba. lib. enim. 1. dialogorum aduerſus Pelagianos, circa eorum titulum. 72. quem tunc expugnabat, ſic ait: Illud verò, quod in ſequenti ponis capitulo, in die iuditij iniquis, & peccatoribus non parcendum, ſed æternis eos ignibus exurendos, ferre quis poteſt? Et interdicere te miſericordiam Dei, vt, ſi voluerit iniquis, & peccatoribus parcere, te præſcribente, non poſsit? Dicis enim, ſcriptum eſſe in. 103. Pſalmo, Deficiant peccatores à terra, & iniqui, ita vt non ſint: non dicit, æternis eſſe ignibus exurendos, ſed à terra deficere, & iniquos eſſe ceſſare. Et B C

Pſal. 103.

mox

A mox: Deniq; Iſaias, de quo ponis teſtimonium, combu- *Iſai.*
rentur, inquit, peccatores, & iniqui ſimul. Non addidit, in
æternum. Quòd verò ſequitur in Iſaia, Et qui dereliu-
qunt Deum, conſummabuntur, propriè de hereticis di-
citur, qui in æternum cruciabuntur. Et ſtatim: Deinde,
cuius eſt temeritatis, iniquos, & peccatores impijs iunge
re? Impietas enim propriè ad eos pertinet, qui notitiam
Dei non habent: iniquitas autem, & peccatum pro quali
tate vitiorum, poſt peccati, & iniquitatis vulnera, recipit
ſanitatem. Et infrà: Apoſtolus ad Rom. in eodem ſenſu *Rom. 2.*
loquitur: Quicunq; ſine lege peccauerũt, ſine lege peri
B bunt, & quicunq; in lege peccauerunt, per legem iudica-
buntur. Sine lege impius eſt, & hic, ſine lege, in æternũ
peribit: in lege peccator credens in Deum, qui per legem
iudicabitur, & non peribit. Et mox: Chriſtiani, ſi in pec-
cato præuenti fuerint, ſaluandi ſunt, poſt penas. Et poſt
multa, idem his verbis repetit: Si Origenes omnes ratio-
nabiles creaturas dicit non eſſe puniendas, quid ad nos?
qui & diabolum, & ſatellites eius, omneſq; impios dici
mus perire perpetuò, Chriſtianos verò, ſi in peccato prę
uenti fuerint, ſaluandos eſſe poſt penas. & lib. 18. iam cita
to, ſuper Iſai. c. 66. dicit rurſus: Sicut diaboli, & omnium
C negatorum, atq; impiorum, qui dixerunt in corde ſuo,
Non eſt Deus, credimus æterna tormenta, ſic peccato-
rum, atq; impiorum, & tamen Chriſtianorum, quorum
opera in igne purganda ſunt, atq; probanda, moderatam
arbitramur, & mixtã clemẽtia ſentẽtiã iudicis. Hactenus
Hiero. Vnde meritò, hãc ſententiã illi tribuit Staniſlaus
Pannonius, Anabaptiſta hæreticus, lib. de diuina Philan
tropia, referente Sixto Senenſi lib. 6. Bibliothecę, annota
tione. 290. Habemus ergo ex D. Hieronymo, quòd quan
uis ex omnibus hominibus non ſaluentur plures, at ſaltẽ

omnes fidem veram habentes, quantunuis mortalibus A
criminibus depreſſam & extinctam, ſaluantur: atq; adeò
ſunt prædeſtinati. Quod nobis, qui per Dei gratiam, fide
les ſumus, ſi verum eſſet, ſufficeret. Sed hoc infra exami
nabitur.

III. *Mirabilis doctrina D. Hiero. de ſalute hominũ perditiſſimorum.*

POſtquàm verò in D. Hieronymi dogmata incidimus, accipite aliud eius dogma mirabile, ne dicã horrendum, & incredibile dictu, quod & ad noſtrum propoſitum plurimùm facit. Is ergo ſuper Naum. c. 1. cũ inueheretur in hęreticum Martionem, qui Deum appellabat crudelem, ipſe Hiero. exaggerare Dei bonitatem conatus, planè aſſeruit, neq; homines qui tẽpore diluuij, aquis B
fuerunt præfocati, dãnatos fuiſſe: imò neq; Sodomæ, &
Gene. 7. Gomorræ ciuitates, quas Deus igne, & ſulphure à Domi
Geneſ. 19. no, de cœlo miſſo, ſtirpitus abſumpſit. Sed nec AEgyp-
Exod. 14 tios, quos mare rubrum inuoluit, & tandem neq; Iſraeli
Exod. 32. tas, qui in deſerto, irato Deo fuerunt interempti: ſed his omnibus, ait Hieronymus, hæc ſuplicia in hac vita reddidit Deus, ne in æternum puniret. Quod totum in illo fundat quod habetur Naum. 1. Non conſurget duplex tribulatio. Seu, vt ſeptuaginta interpretes verterunt, Non pu
Naum. 1. niet Deus bis in id ipſum. Quæ autem, & quàm grauia,
eorum hominum, quos Hieronymus autumat non eſſe C
damnatos, fuerint peccata, ſatis patet ex ſacra pagina. De primis enim dicit ſcriptura, Gene. 6. omnis caro corrupe rat viam ſuam. Quod Chaldęus Beroſus, his verbis paraphraſticòs elucidauit: Procurabant illi homines aborſus, & in edulium præparabant: commiſcebantur matribus, filiabus, & ſororibus, maſculis, & brutis: contemptores religionis, & Deorum. Parũ autẽ refert examinari, an Beroſus ille à Ioanne Anio Viterbiẽſi confectus ſit, de quo aliquando inferiùs occurret dicendi occaſio: nam & ſcri

ptura

A ptura eorum peccata etiam notat, Gen. 6. Et Sodomitarum etiam Geneſ. AEgyptiorum autem, quæ fuerint, ſatis conſtat, cum & illi infideles eſſent, & omnium gentium maximè ſuperſtitioſi, & idololatræ, Iſraelitæ autem plurima etiã in deſerto patrauerunt ſcelera, etiam idololatriã. Et tamẽ his Deum peperciſſe, & perpetuas futuræ vitæ pœnas, cũ breui, & ferè inpomentaneo præſentis vitæ ſupplicio, cõmutaſſe, autor eſt D. Hiero. quoniam Deus non punit bis in idipſum: puniret autẽ bis, ſi quos ſemel in hac vita tam acerbè puniuit, in alia deinde puniendos reſeruaret. Si verò quis opponat Hieronymo, illud Iſai. *Gen. 18. & 19.*

B 40. ſuſcepit de manu domini duplicia, vel, vt legunt. 70. ſuſcepit de manu domini duplicia peccata, id eſt, duplices peccatorum pœnas: Et Hiere. 17. duplici contritione conterere eos. Quibus verbis inſinuare videtur, Deum punire bis in id ipſum: Dicit Hieronymus, primum horũ de duplici captiuitate, quam Iudæi paſſi ſunt, ſcilicet, Babylonica, & Romana: alterum verò, de duplici contritione tẽporali, ſcilicet, quæ ſit gladio, & fame, interpretandum eſſe. Atq; adeò in hac vita, nihil obſtat, quo minus bis quiſpiam puniatur: verùm hìc, & in alia vita quenquam puniri, hoc negat Hieronymus, & hoc negari exiſtimat à *Iſai. 40. Hiere. 17.*

C ſacro vate Naum. Cyprianus, Ciſtertienſis monachus, eloquenter, & copioſè locum hunc, cum Hieronymo diſputans, tractat, nobis, quoniam aliò properamus, ſufficiat explicaſſe quomodo, ſecundùm mentem Hieronymi, numerus prædeſtinatorũ auctior, & cumulatior ſit, quàm vulgò putant reliqui.

SED ſanè continere me non poſſum ab explicatione loci cuiuſdam difficillimi, & in cuius gratiam multùm, diuq; elaboratum à me eſt. Eò autem libentiùs eũ adducam, quò magis eum facere video, cùm ad *IIII. Explicatur locus recondititiſsimæ difficultatis*

I 2 nume-

numerum ſaluandorum venandum,tùm ad perſcrutan A
dum etiam,vtrùm homines illi,qui cataclyſmi inunda-
tione ſubmerſi ſunt,ſalui facti fuerint,vt dicit Hierony-
mus. Locus habetur.1.Petri.3.Chriſtus ſemel pro pecca-
tis noſtris mortuus eſt,vt nos offerret Deo,mortificatos
quidem carne,viuificatos autem ſpiritu. Hæc tàm clara
ſunt,quàm quæ ſequuntur,obſcura.In quo & his, qui in
carcere erant,ſpiritibus, veniẽs prædicauit,qui increduli
fuerant aliquando,quando expectabant Dei pacientiam,
in diebus Noe,cum fabricaretur archa, in qua pauci, id
eſt,octo animæ,ſaluæ factæ ſunt per aquam.Nihil in præ
ſenti moror,an legendum ſit ſpiritu,vel ſpiritibus: & an, B
expectabat Dei pacientiam,vel expectabant Dei pacien
tiam: ſuper quo video alios variare,Bedam,Dionyſium,
Eraſmum,Gagneium.Et quidem fatentur œcumen. &
Dionyſius, locum hunc intricatum eſſe, ac ſatis obſcu-
rum,ac varijs tranſlatum modis;& re vera ita eſt.Verũ-
tamen,ſiue hoc,ſiue illo,aut illo modo legas,neq; ſenſus
variatur,neq; loci difficultas minuitur.

Philaſter Brixienſis,contemporaneus D. Hieronymi
relatus à Caſtro,verbo infernus,hereſi.2.refert quorũdã
ſententias,aſſerentium,Chriſtum quidem ſuo deſcenſu
ad inferos,hoc indulſiſſe damnatis, vt ibidem confiten- C
tes,ſaluarentur.Clemens Alexand.libr. 6. Stromatum,
Origenis præceptor,deluſus authoritate Hermetis, pu-
tat, Chriſtum euangelium prædicaſſe damnatis, & eo-
rum aliquos liberaſſe, qui ex gentilibus ſanctè vixerant,
vt Platonem.Nicætas Græcus Gregorij Nazianzeni pa
raphraſtes,in Gregorij oratione.2.in Paſcha, dicit, Chri-
ſtum prædicaſſe gentilibus apud inferos, & nonnullos
ibi ad fidem vocaſſe,& liberaſſe: quorum vnum fuiſſe
Platonem, multos dicere, dicit ipſe.Exiſtimat autem Bil
lius,

A lius,qui eſt Nicetæ interpres,ibidem,totum hoc alluſionem eſſe ad præſentem locum.1.Petri.3.D.Ioannes Damaſcen.in ſermone,cuius titulus eſt, Quòd qui in fide hinc migrarunt,ſacris operationibus,& viuorum beneficis multùm iuuentur,aliquos in inferno damnatorum Chriſtum ſaluaſſe,ſatis inſinuat. Quanuis poſt multa, ſe hoc non definiendo aſſeruiſſe,dicat his verbis: At nos (indignum enim foret) definimus nihil:tantùm fraternitatis ſtudio ratiocinamur.Poſt quę ſaluatum Traianum etiam oratione B.Gregorij,dicit,& id atteſtari totum occidens & oriens. Armeni,referete Guidone Carmelita, B & Caniſtren.ſupra hereſi.3. dicebant,Chriſtum,cum ad inferna deſcendit,omnes damnatorum animas inde eduxiſſe.D.Hieronymus ſuum etiam circa hoc iuditium tulit, in comment.epiſt.ad Epheſ.c.2.ſic dicens:Deſcendit Chriſtus ad inferiores partes terræ, vt quaſdam occultas diſpenſationes,quas ſolus ipſe nouit cum Patre, compleret:neque enim ſcire poſſumus, quomodò ijs, qui in inferno erant,ſanguis Chriſti profuerit,& tamē quin profuerit,neſcire non poſſumus.Caiet.ibi.1.Petri.3.contendit,Chriſtum prædicaſſe damnatis,non tantùm manifeſtatione ſuæ virtutis,& maieſtatis, ſed certè prædicatio- C ne fructuoſa,vt ipſe dicit.Quibus,& alijs verbis ſatis inſinuat,Chriſto ad inferna deſcendente,& prædicante,plures,qui tempore diluuij, increduli fuerant, & ſic è viuis deceſſerant,conuerſos fuiſſe ad fidem, atq; adeò à pęnis erutos eſſe.Et liquet hoc ſentire Caietanum,licèt ipſius verba explicatore indiguiſſe,quoniam obſcurè loquitur, viſum eſt Franciſco de Chriſto,in.3.ſent.d.22.q.3. de deſcenſu Chriſti, vbi eam multis explicat, & expugnat. Et quidem Iſidorus Clarius ibidem obſcurè loquitur: ſemel tamen,& iterum repetit, prædicante Chriſto apud

inferos ſaluos factos fuiſſe eos,qui crediturí eſſent, ſi tem A
pore Noe Chriſtus eis prædicaret. Videtur autem appro
bare ſententiam Nicetę in Grego.Nazian.iam comme-
moratam.Porrò ſi neq; iſte,neq; quiſquam alius,ex præ
fatis ſenſibus, intenditur à D. Petro, oſtendatur quid
nam verbis illis ſignificet, In ſpiritu veniens prædicauit
his,qui in carne erant,ſpiritibus,qui increduli fuerant ali
quando,in diebus Noe,&c.nõ enim de deſcenſu ad lim
bum Patrum,aut purgatorium loquitur, ſed de deſcen-
ſu ad Tartara,vbi ſcilicet,detinebantur illi,qui increduli
fuerant in diebus Noe.

Veræ expli cationes illius loci obſcuriſsimi.

Veruntamen poſtquàm huius primi generis inter- B
pretationes retulimus,ad veriores, & quæ teneri poterũt
accedamus. Nam ſi Chriſtum ad damnatorum inferna
deſcendiſſe dicamus,dicere ſanè cum D.Damaſceno de
bemus,lib.3.de fide orthodoxæ.c. 29. Chriſtum deſcen-
diſſe, & prædicaſſe damnatis, non vt eos ad fidem con-
uerteret, ſed vt eorum infidelitatem improperaret,&

Prima.

redargueret. Quæ explicatio teneri poteſt, na eam ap-
probat Sanct.Thom.3.part.quæſtione.52. artic.2.ad ter-
tium.Et eam tradũt Scholia Græca.cap.4.eiuſdem epi-
ſtolæ D. Petri. & communiter doctores Græci eam ſe-
quuntur,vt Athanaſ.in Epiſtola ad Epictaticum, vt re- C
ſert Dionyſ.Cart. in.3.d.22.q.6.

Secunda.

Diuus Auguſtinus, qui in maioribus difficultati-
bus ſcripturarum elucidandis principem obtinere lo-
cum ſolet, in hac etiam obtinuit. Et principiò, loci dif-
ficultate pene obrutus, obteſtatus Euodium, cui il-
lam epiſtolam.99. dirigebat, vt alios conſuleret eru-
ditiores, qui locum interpretarentur. Interpretatus eſt
nihilominùs Auguſtinus egregiè ſicut cætera, de ip-
ſis

A ſis temporibus Noe:ita, vt Chriſtus in ſpiritu apparuerit temporibus Noe, & tunc prædicauerit illis ſpiritibus,qui in carcere erant, ideſt, hominibus illius ſeculi,qui more ſcripturæ,ſpiritus appellantur, vt. 1. Ioann. *1.Ioan.4.* Omnis ſpiritus qui non credit Ieſu Chriſto, &c. ideſt, omnis homo. Qui in carcere erant,ſcilicet,cæcitatis, & ignorantiæ,erroris,& peccatorum. Vel, in huius vitæ carcere. Vel ſic, Prædicauit tunc temporis Chriſtus ſpiritibus, ideſt, animabus exiſtentibus in carcere corporis,qui appellari ſolet carcer in ſcriptura, à quo diſſolui cupiebat Paulus,& eſſe cum Chriſto. *Phil. 1.* Hanc eandem
B explicationem ſequitur Beda,ibi,& Albertus, & Sanct. Thom. ſuper illum locum quos etiam ſequitur Diony.vnde Beda ſic legit, His qui in carne erant, ſpiritibus.

Quòd in veteri teſt.perſona Verbi diuini iam olim apparuit in forma humana.

Quòd autem Chriſtus in veteri teſtamento iam olim multoties apparuerit, etiam in forma humana viſibili, quanuis non verè,& ſubſtantialiter factus homo,ſed ſecundùm ſpeciem, & apparentiam conficta,& aſſumpta humani corporis effigie, quaſi illis apparitionibus ſe exerceret, ad veram humanitatem aliquando aſſumendam:habent innumeri Patres Eccleſiæ, &
C concilium Syrmienſe, can. 13. & . 14. & Diui Leonis Papæ, in Epiſtola ad Pulcheriam Auguſtam (eſtque numero Epiſto.13.) verba ſunt iſta: Potuerat omnipotentia filij Dei, ſic ad docendos, iuſtificandoſque homines, apparere, quomodo Patriarchis, & Prophetis in ſpecie carnis apparuit: cum aut luctam iniȷt, aut ſermonem conſeruit, ſed illæ imagines, huius hominis erant indicia. Clemens etiam Romanus libro. 5. conſtitut. Apoſtol. c. 19. dicit, quòd hunc, ideſt, [illegible] Chri-

A illa verba, In inſpiritu veniens prædicauit, ad Noe tempora pertineant: & tunc Chriſtus veniſſe, & prædicaſſe dicatur: Sed tamē quod ſequitur, His qui in carcere erāt, ſpiritibus, non ſit referendū, vt vult Auguſtinus, ad illos homines, quatenùs tempore Noe viuebant, ſed ad ipſoſmet, pro vt tempore Chriſti erant iam in inferno: ita vt ſit ſenſus: Chriſtus, in ſpiritu iam olim temporibus Noe veniens, prædicauit illis, qui nunc temporis ſunt ſpiritus, & in carcere inferni detinentur: tunc autem in mundo viuentes, Noe credere recuſabant. Itaq; his, qui modo ſunt ſpiritus, Chriſtus tunc prædicauit. Facit ad *1. Petr. 4.*

B hoc locus alter eiuſdem Petri. c. ſequenti, Propter quod & mortuis euangelizatum eſt, ideſt, prædicatum eſt euāgelium eis, qui nunc quidem ſunt iam mortui, olim tamen dum viuerent, euangelium audierunt. Ac ſi diceret non eſſe nouam, aut recentem euāgelij prędicationem, nam & mortuis annunciata eſt, ideſt, ſuperiorum temporum hominibus, iam pridem mortuis. Ex his porro interpretationibus colligitur, perantiquam, & vetuſtiſsimam rem eſſe prædicationem euangelij: non tamen ſequitur, quod illi exiſtimabant, ſcilicet, perditiſsimos illos homines ſaluatum iri. Quin potiùs, id quod proximè accedit

C ad noſtram quæſtionem, fit, quòd, ſicut pauci tempore diluuij ab aquis ſeruati ſunt, ſcilicet. octo, pèrunte reliqua ferè innumerabili hominum multitudine, per totū orbem terrarum longè, lateq; diſperſa, ita quàm pauciſſimi ſunt, qui nunc temporis ad patriam perueniunt, cæteris omnibus (miſerabile dictu) pereuntibus. Atq; adeò ſi prædeſtinatorum numerus cum numero pręſcitorum comparetur, vix octo ſaluantur, præ magno eorum qui damnantur, numero. *4. Explicatio illius loci.*

Alterum etiam ſenſum difficilis ille locus forſan admittit,

mittit,vt ſcilicèt,non de carcere huius mundi,aut inferni,ibi ſit loqutus D.Petrus:ſed de carcere lymbi,aut purgatorij. Et in eum locum dicatur deſcendiſſe Chriſtus, & inde eos homines extraxiſſe, qui tempore Noe, aliquando quidem increduli fuere,ſed ipſius Noe prædicatione commoniti,tandem reſipuerunt,& ſic,vel ad limbum,vel purgatorium deſcenderunt. Itaq; conſiderare oportet,ex hominibus illis,qui tempore Noe fuerunt increduli,quoſdam quidem fuiſſe ſemper incredulos,quoſdam verò aliquando:hoc eſt,aliquo temporis illius interuallo:Et quidem qui ſemper fuerunt rebelles,& obſtinati,ad damnatorum inferna contruſi ſunt:in quem tamen locum Chriſtus minime deſcendit.Qui verò aliquando fuerunt increduli,ſed non ſemper, nam ſacris Noe concionibus acquieuerunt,ac ſic pœnituerunt, iſti quidem ad purgatorium,vel ad limbum patrum deducti ſunt:& in hunc locum deſcendit Chriſtus,ibidemq; ipſis prædicauit,annunciando pacem,atq; ſalutem, vt longo quaſi poſtliminio, in cœleſtem patriam perducerentur. Plurima itaq; mihi videtur habenda eſſe ratio illius aduerbij, aliquãdo,præcipuèq; ſi vox Græca id patiatur.Illud porrò quod dicit ibi D.Petrus,Quando expectabant Dei patientiam,alluſio eſt ad illud, Erunq; dies hominis.120. annis.Tot enim annorum ſpatio eos Deus ad pœnitentiam expectauit.Iſq; eſt illius loci ſenſus,vt vult D.Hieronymus,in Quæſtionibus Hebræ.Chryſoſtomus, Beda,& Albinus,vel Alcuinus in Gene.quamuis alij ignorãter exiſtimauerint,præfixum ibi fuiſſe à Deo terminum humanæ vitæ,quæ ab illo tempore protendi minimè iã deberet,vltra centeſimum vigeſimum annum: Quod ita intellexerunt Lactant.Firm.alioqui eruditus, & elegans

Geneſ.6.

A gans ſcriptor lib.2.diuin.inſti.cap. 14. & Ioſephus lib. 10. antiquita.cap.3.& Petrus Apon.conciliator Medicorum. Quod tamen ſuſtineri minimè poteſt, cùm poſt diluuij tempus, multi illum vitæ terminum pluribus annis ſuperauerint:ſcilicet,Abraham,Iacob, &c. Et hactenus hoc tam abdito,& inuio teſtimonio.

Quoniam tamen plurimùm vereor ne præſens quæſtio creſcat in tractatum,vt creuit præcedens,operæpretium faciam,ſi per quaſdam propoſitiones dogmata ſuperius tradita breuiter confutauero, & quæſtionis difficultatem reſoluero.Vt ergo ab Origene incipiamus.

V. *Refutatur error Origenis de reputatione damnatorum.*

B SIt prima propoſitio: Intolerabilis error eſt, & apertiſsima hæreſis aſſerere,quòd dānati,ſiue Angeli, ſiue homines debent aliquando pœnitere, & ad Deum reuerti, & ſic ſalutem adipiſci:quod erat dogma Origenis. Neq; ego video quomodo ab hoc ipſum poſsimus errore vindicare. Scio ſanctiſsimum Pamphilum Martyrem Apologiam pro Origene cōfeciſſe,vbi à multis eum defendit,& purgat erroribus.Et Ruffinus etiam nō ſolum illum Pamphili librum fecit Latinum, ſed & alium eiuſdem argumenti conſcripſit,in cuius quidem fine,ſic ait:Si quid inuentum fuerit in libris Origenis,quod cum C fide Catholica non conſonet, hoc & ab hæreticis ſuſpicamur inſertum,& tā ab illius ſenſu,quàm à noſtra fide ducimus alienum. Multi etiam Eccleſiæ patres ſuper hac re digladiati ſunt. Sed ex modernis Iacobus Merlinus,Apologiam pro Origene facit, quam tertio Origenicorum operum thomo affixit. Et in probatione ſecundæ propoſitionis, articulo ſecundo Origenem ab hoc errore eripit, proditis vndecim, quæ ipſe fideliſsimè, & diligentiſsimè collegit, ac retulit

ex eius libris teſtimonijs,in quibus catholicè nobiſcum A confitetur,Dæmonum,prauorumq; hominum ſupplicia futura perpetua. Quod & oſtendere mollitur Picus ille Mirandulanus,ob raram formoſiſsimi corporis, & animi venuſtatem,cum generis nobilitate, & ingenij acrimonia cōiunctam, Phœnix appellatus.Nam in ſuarum quæſtionum Apologia.q.7.art.1.in. 2. hereſi Origeni attributa,ipſum etiam ab hac,& alijs hęreſibus immunem eſſe demonſtrat.Quod & ego exiſtimo,nam (vt è multis vnum,aut alterum locum depromamus)ipſe Origenes acerrimè conqueritur de aduerſarijs ſuis,quòd ipſius libros multis erroribus reſperſerint.¦Quia in Epiſtola ad B Alexandrinos,quam refert Ruffinns in Apolog. ſic ait: Quidam tractatus noſtros calumniantur, & ea ſentire nos criminantur,quæ nunquam ſenſiſſe nos nouimus.Et rurſus:Quidam eorum qui libenter habent criminari proximos ſuos,aſcribunt nobis, & doctrinæ noſtræ crimen blaſphemiæ,quod à nobis nuſquam audierunt,&c.Et de Origene hactenns.Ad id verò quod obijciebatur,D.Hieronymum,& Ambroſium eiuſdem etiam fuiſſe ſententiæ.Reſpondetur,eos tale non aſſerere: imò oppoſitum apertiſsimè confitentur,vt videre licet in Syxto Senenſi,lib.6.Bibliothecæ.annotat.290.&.298. quod de Hiero- C nymo oſtendam ſequenti concluſione: nam Hieronymus eſt qui explicatione multa indiget, eo quòd varius loquutus eſt. Quod verò author gloſſæ interlin. videtur aſſerere, Animas omnium damnatorum aliquando tandem gloriam habituras.Soluitur cum S.Thom.4.d.46. q.2.id ſub hypotheſi impoſsibilis dictum eſſe, ad exaggerandam grauitatem peccati diaboli,qui typicè ibi deſcribebatur.

Defenditur Origenes.

His hunc in modum ſtatutis, ad noſtræ propoſitionis

pro-

A probationem redeamus. Quoniam enim de numero prę deſtinatorum inquirimus, conuellere oportet, & deſtruere errorem hunc, ſiue ſit Origenis, ſiue non: qui, omnes damnatos eſſe reparandos, dicens, conſequenter omnes ponit prædeſtinatos, & nullos reprobos. Cum autem ex nouo teſtamento vulgò nobis teſtimonia ſuppetant, in quibus aſſeritur, inferni ignes futuros eſſe perpetuos: videamus, an ex veteri teſtamento id ipſum oſtendere valeamus: idq́; ad litteram, (nam allegoricus ſenſus ad fidei dogmata confirmanda, infirmus eſt valde.) Vide nō eſt quòd illum locum depromamus Pſalmi. 6. Non eſt *Pſal. 6.*
B in morte qui memor ſit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi? Et illud Iob, Terram tenebroſam, & opertam mortis caligine, terram miſeriæ, & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Et ſimilia. In his enim non de Tartareo damnatorum barathro, ſed de ſepulchro tantùm eſt ſermo. Ac proinde cum ferè ſemper inferni nomen, ſepulchrū ſonet in veteri teſtamento, difficile eſt locum inuenire, in quo ad litteram penæ Tartareæ perpetuitas deſignetur. *Iob.*

V I. *Ex locis vet. teſt. probatur perpetuitas inferni.*

VErùm neſcio vtrùm iſte locus ad rem faciat, Pſalm.
C 48. Laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem. Ecce labores, & vita damnatorum pari paſſu currunt, & vtrunq́; perpetuo, in æternum, & adhuc in finem. Sed tamen Hebræa aliter habent. Et poſt pauca: Sicut oues (in inferno poſiti ſunt) mors, mors inquit, depaſcet eos: Non enim eradicabit eos, non euellet ſtirpitus, non conſumet, ſed paſcet, vt ſolet ouis herbam paſcere, non radicitùs vellere: atq; adeò herba durat, & permanet. Sic planè de iecore Titij comminiſcebantur Poetę, quod perpetuò à vulturibus rodebatur, nunquàm tamen ab ſu-

mebatur. Ouidius lib.1.de Ponto. A

Sic inconſumptum Tytij, ſemperque renaſcens
Non perit, vt poſsit ſæpe perire, iecur.

Quo rodendi vocabulo forſitan adumbratur ver-
mis ille etiam perpetuus, qui ſimul cum igne, perpetuò
Iſai.66. torturus eſt damnatorum conſcientiam, dicente Iſai.cap.
66. ſitq; hoc ſecundum teſtimonium pro noſtra conclu-
ſione literaliſsimum (nam omnes patres, & ipſe ſa-
cer textus Euangelicus de hoc ipſo illum intelligunt
Matt.25. Matthæi.25.) Vermis eorum non morietur, & ignis
eorum non extinguetur, & erunt vſque ad ſatieta- B
tem viſionis omni carni. Nam, vt ibidem dicitur, Egre-
dientur, ſcilicet, beati mente, & conſideratione, & vide-
bunt cadauera virorum, ideſt, damnatorum, qui præua
ricati ſunt. Cui conſonat alter mirabilis, & literaliſsi-
Dani.12. mus locus, & ſit ordine tertius, Daniel. 12. Multi ex his
Rom.5. qui dormiunt, reſurgent. Multi, ideſt, omnes phraſi
Luc.7. ſcripturæ, vt ibi, Per vnius inobedientiam peccatores
conſtituti ſunt multi, ideſt, omnes. Et Lucæ.7. Remit-
tuntur ei peccata multa, ideſt, omnia. Sequitur in Da-
Pſalm.. niel. Alij in vitam æternam, Alij in opprobrium æter-
num, vt habetur Hebraicè: vel, vt videant ſemper, vt C
habet Vulgatus: vel, vt videantur ſemper, nam verbum
ibi poſitũ, paſsiuè poteſt accipi, ſicut ibi, Interficitis vni-
uerſi vos, pro interficiemini, tanquam paries inclinatus,
& maceria depulſa. Sicut autẽ dicit Iſaias, beatos egreſ-
ſuros, vt damnatos videant, ſic dicit Daniel, damnatos
Iudith.16. videndos ſemper, ſcilicet à beatis, & irridendos, & aſper-
nandos. Et erunt, inquit Iſaias, vſq; ad ſatietatem viſionis
omni carni. Quartò Iudith.c.16. Dabit ignem, & vermẽ,
(quod mirè conſonat Iſaiæ) in carnes eorum, vt vran-

tur,

A tur,& ſentiant vſq; in ſempiternum.Poſuerat ignem, & vermem,& vnicuiq; ſuum appropriat effectum, vt vran tur,& ſentiant:nam ignis vret, & vermis ſentire eos faciet,& dolere,& vtrunq; in ſempiternum.Quid clarius? Sunt autem hæc loca eò maioris ponderis,quò nullã habent aliam literalem intelligentiam,quàm de damnatorum æternitate pœnarum.Quanuis autem,teſte D.Auguſtino.q.31.ſuper Gene.hæc vox,æternum, aut ſempiternum,in ſcriptura,interdum ſumatur pro eo quod eſt longiſsimæ durationis,temporale tamen, & finibile, vt ibi,Gene.17.Dabo tibi terram Chanaam in poſſeſsionem Geneſ.17.
B æternam,ideſt,longiſsimæ durationis,& illud Horatianũ in epiſtola,quod & adducitur ibi ab Auguſtino:

Seruiet æternùm qui paruo neſciet vti.

Ideſt, ſeruiet multa temporis curricula. Quod latiſſimè diſputat Finus Adrianus lib.4. flagelli Iudæorum. c.7.ex tribus Hebraicis vocibus,quæ pro longiſsima tẽporis duratione ſignificanda,vſurpantur ſæpè in ſcriptura,de quo etiam doctiſsimè ſcripſit Andreas Maſius ſuper Ioſue cap.24.Sed tamẽ in quatuor illis locis vox æternitatis ſecundùm proprietatẽ ſermonis Hebraici,& ſig-
C nificationem vocis Hebrææ, quæ ibi habetur, non niſi æternum,& perpetuò duraturum poteſt ſignificare. De hac tormentorum perpetuitate multa videre licet in D. Auguſtino,lib.21.de Ciuitate,vbi & oſtendit quomodò damnatorum corpora,cum naturâ ſint corruptioni obnoxia,& ignis alioqui ſummam habeat vim, & poteſtatem ad deſtruendum,& tranſmutandum quidquid ſibi fuerit obiectum, non tamen agat in damnatorum corpora actione corruptiua,ſed ſint ipſa corpora tam miris, & ineffabilibus modis à Deo temperata,& ſolidata,vt in

ſem-

ſempiternum habeat ignis in ipſis ſuæ actiuitatis, & com- A
buſtionis materiam indefectibilem. Et hanc ipſam horū ſuppliciorum perpetuitatem, ex Gentilibus etiam quàm plurimi quadantenus olfecerunt, luce etiam fidei deſtituti. Quod Auguſtinus Eugubin. lib. vltimo de perenni Philoſophia, à c. 19. vſq; ad finem libri oſtendit, productis multis teſtimonijs Ethnicorum, potiſsimū verò Platonis, Tullij, Plutarchi, Senecæ, Iamblichi, & ex poetis antiquiſsimis vetuſtæ gentilitatis Theologis, Orpheo, Pindaro, Lino, Muſęo, Heſiodo, Sophocle, &c. Et hactenùs de iſta propoſitione.

VII. *Quòd non omnes fideles ſint prædeſtinati.*

SEcunda propoſitio. Quòd omnes fideles ſint ad gloriam prædeſtinati, quòdq; ſoli infideles ſint pręſciti, & reprobi, dogma etiam eſt hæreticum, ſiue id aſſeruerit Hieronymus, ſiue non. Certè doctrina hæc non multū à Lutheranorum recentiſsima hęreſi diſsidere videtur. Quemadmodùm enim iſti ſolam fidem dicunt ſufficere ad ſalutem, contrà verò ſolam infidelitatem eſſe peccatum, ob quod æterna infertur damnatio: ſic illa ſententia omnes fideles ſaluat, ſoloſq; infideles damnat, & reprobat. Et quidem D. Hieronymus eam nō tenuit, quod duplici via oſtendi poteſt. Prima quidem, quoniam D. Hieronymo familiare eſt de mente aliorum ſępiſsimè C loqui, & eorum dogmata ſuis ſcriptis inſerere: quod & fecit in illius ſententiæ aſſertione. Et quòd Diuus iſte id facere ſolitus ſit, patet tùm ex multis alijs eius teſtimonijs: tùm verò maximè ex quadam eius Epiſtola ad Auguſtinum, quæ incipit. Tres ſimul epiſtolas. non longè à principio vbi dicit: Vt ſimpliciter fatear, legi hęc omnia, & in mente mea plurima coacerbans, accito notario, vel mea, vel aliena dictaui, neq; ordinis, neq; verborum, interdum neq; ſenſuum memor. Ecce expreſsiſsimum teſtimo-

Defenditur Hierony. à ſuprà relatis erroribus.

A ſtimonium,quo à multis Hieronymum protegere valemus calumnijs,dicendo plerunq; ex Origenis, & aliorum multorum ſcriptis quaſi farraginem ſcriptorum cõpilaſſe:atq; adeò de mente non propria, ſed aliorum ſæpè ſæpiùs eſſe loqutnm. Et quanuis id ipſe non tam expreſſè ibi,& alibi ſæpè fateretur,conſtat certè his qui in eius,& aliorum antiquorum ſcriptis verſati ſunt, multa paſsim in Hieronymo offendi, quæ in Origene, & alijs peruetuſtis authoribus ad verbum reperiuntur. Quod vel maximè videre licet lib. 18. iam relato in Iſai. c. 66. vbi longam,quam ibi adducit explanationem, ad verB bum in Origene reperiet lector,thom.2. Origenicorum operum,homil.9. in diuerſos Matthæi locos. Quin præclara ſunt quæ ad propoſitum Syxtus adducit,lib.4. verbo,Hieronymus Stridon. vbi ait: Solet Hieronymus in colligendis veterum explanationibus ſæpenumerò illorum ſententias, & interdum quoq; nonnullas aberrantes,& abſurdas opiniones referre, ſuppreſsis authorum nominibus,& omiſsis aliquando modeſtiæ gratia, confutationibus earum opinionum, quòd eas alibi pleniſsimè confutaſſet. Quo fit, vt dum indiſcriminatim permiſcet aliena ſuis, videatur nonnunquam aliorum erC rores recipere, & ex animi ſui ſententia pronuntiare.

Secunda via fortiùs, & certè infragibiliter oſtenditur D.Hieronymum illi ſententiæ non annuiſſe, ſed abnuiſſe potiùs:nam ipſe in Apologia aduerſus Ruffinum, & aliàs ſæpe conſtantiſsimè aſſeuerat, omnes damnatos etiam fideles,& Chriſtianos perpetuis ignibus excruciandos,& errorem eorum,qui oppoſitum ſentiunt,omnino deteſtandum. Sed omnium eius locorum optimus, & apertiſsimus eſt quem habet,ſuper Ionam.c.3. vbi longo diſcurſu id oſtendit.Primò,quia doctrinam hanc de-

ſiniendis damnatorum ſupplicijs nunquam ſcriptura do A
cet. Secundò, quia in euangelio æternus dicitur ignis in-
ferni ſæpenumero. Tertiò, quoniam doctrina aduerſa-
riorum funditus euertit timorem Dei, ſi omnes improbi
ſunt, etiam poſt longas pænas, tandem aliquando ſaluan
di. Quartò, quia ſi omnes tandem eandem in gloriam
ſunt reſtituendi, & reponendi, nulla iam erit diſtantia in
ter Virginem, & proſtibulum: inter matrem Domini, &
inter victimas libidinum publicarum: idem erit Gabriel,
& Diabolus: Apoſtoli, & Dæmones: idem Propheta, &
pſeudopropheta: idem Martyres, & perſecutores, &c.
Quod verò tam expreſſè de Chriſtianis videtur aſſere- B
re poſt ignes tandem eos eſſe ſaluandos, intelligit planè
poſt ignes purgatorij temporales, non poſt æternos in-
ferni. Necverò oportet meam concluſionem alijs ſacræ
ſcripturæ locis comprobare, & patrum, & conciliorum
Eccleſiæ authoritate firmare, cum luce ſtellarum clario
ra, & earum numero plura teſtimonia ſint, quibus aſſeri
tur, non ſolum fidem, ſed opera, ſed charitatem ad ſalu-
tem eſſe neceſſaria. Atq; adeò innumeros eſſe homines
in inferno, qui Chriſtiani quidem illi, & fideles fuerunt,
quia tamen mortalis peccati nexu implicati deceſſerunt
è viuis, ab æternæ vitæ ingreſſu perpetuò retardari, & C
ſempiternis inferni ignibus puniendos detineri.

VIII. *Quòd longè plures ſint prædeſtinatis reprobi.*

Tertia propoſitio: Quantùm ex diuinis ſcripturarum voluminibus, ſanctorũ patrũ ſcriptis, & quibuſdam apparentiſsimis rationibus licet colligere, longè maior, & incõparabiliter numeroſior eſt hominum reproborum multitudo, quàm electorum. Conferimus in præſenti concluſione homines hominibus, nec ſolũ de Chriſtianis loquimur: nam Chriſtianorum, & verè fidelium maior pars an condemnetur, dicemus propoſitione ſequenti.

A quenti. Certè ſcriptura ſaluandos ſolet paucorum nomine ſignificare. Pſalm. 16. Domine, à paucis de terra diuide eos. Et hæc eſt communis intelligentia, vt ibi pauci iuſtos ſignificent, licet D. Hieronymus, Flaminius, Campen. & alij ex Hebræo aliter vertentes locum illum, longè alium ſenſum reddant. Porrò quod ſequitur, De abſconditis tuis adimpletus eſt venter eorum, ideſt, malorum, exponitur optimè à Flaminio (quod & per parentheſim referre libet) de opibus, auro, & argento, quæ abſcondita Dei vocat, quòd Deus ea terræ venis occultauerit, idq́; certè magna induſtria, & data opera. Præui- Pſal. 16.
B dens enim Deus quantum damni hominibus immineret ex auro, & opibus, ab eorum oculis amouit ea, inq́ue terræ viſceribus condidit, & maris, & fluuiorum alueis depoſuit, vbi non niſi cum magna difficultate reperiuntur. Veruntamẽ, vt diuinè cecinit Ouidius. 1. Metamor. (Dauidi ſacro vati prophanus hac in parte mirè concinens.)

-Itum eſt in viſcera terræ,
Quaſq́; recondiderat, Stygyſq́; admouerat vmbris,
Effodiuntur opes irritamenta malorum.

C His ergo abſconditis adimplentur mundani, aut adimpleri ſatagunt, quo maximè à iuſtis differunt, qui pauci præ mundanis meritò appellantur, vt ibi etiam: De negligentia tua purga te cum paucis, ideſt, cum bonis. Et ibi. Pauci verò electi, ideſt, boni. Eccl. 7.

Dicuntur porrò eadem ratione in ſcriptura, lapides pretioſi: Apocal. & vaſa aurea: Rom. 6. & argentum, & aurum. Sicut enim perpaucæ ſunt gemmæ, per pauca vaſa aurea, quàm plurima vero vaſa fictilia, ferrea, lignea, teſtacea: Sic longè plures præſciti ſunt quàm electi. Huic Rom. 6.

doctrinæ conſonat quod lib. 4. Eſdr. c. 8. habetur: Hoc ſæculum fecit Altiſsimus propter multos, futurum autem propter paucos. Et mox: Terra dabit multam terram vnde fiet fictile, paruum autem puluerem vnde aurum fit. Sic, multi quidem creati ſunt, pauci autem ſaluabuntur. Ecce vbi qua proportione terra puluillos auri ſuperat, ea reprobi electos excedunt, teſtante Eſdra, cuius in illis libris ſecundùm canonicos, eſt multa authoritas. Qua idẽtidem, & alijs ſimilitudinibus vtitur D. Pater Auguſtinus. lib. 3. contra Creſconium. c. 46. thom. 4. A

Eſd. 8.

Matt. 7. Facit ad hoc, tertio loco illud. Matthæ. 7. Arcta eſt via quæ ducit ad vitam: lata quæ ad perditionem. Cuius ratio eſt quam Heſiodus attulit, relatus à Tullio. 4. familiarium, Epiſtol. 18. F

Virtutem poſuere Dei ſudore parandam,
Arduus eſt ad eam longuſq; per ardua callis, &c.

Et duas haſce vias identidem Pythagoras per literam Y. ſignificabat: quarum quæ ducit ad vitam, arcta eſt, & difficultatibus, & inuolucris implicata. Contrà verò quæ ad perditionem, lata, & multorum per eam tranſeũtium pedibus detrita, aperta, & omnibus peruia.

Litera Pythagoræ diſcrimine ſecta bicorni, &c. G
Nam via virtutis dextrum petit ardua callem:
Molle oſtentat iter. &c.

Ephеſ. 1. Coloſ. 1. Quartò, Appellatio ſortis mirè quadrat electorum ſaluti, Qui dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum: & illud, Sorte vocati iſtis. Quẽadmodũ enim ſortes pauciſſimis cadunt, cũ tamen inter multas hominum centurias mitti ſoleant, ita perpaucis inter multa hominum millia ſors

A ſors prædeſtinationis contingit. Rurſus, ſors dicitur, vt oſtendatur ad ſortem prædeſtinationis nihil referre dignitatem, aut virtutem naturalem hominis, ſed ſolam Dei voluntatem: ſicut enim ſortes interdum cadunt, & contingunt homini pauperculo, mācipio: & nobiles, potentes, ſapienteſq; ſua ſpe fruſtrari ſolent, & exortes euadere. ita meritorum, dignitatum, virtutumq; humanarū nulla prorſus habetur ratio à Deo optimo Maximo, ad aliquē prædeſtinandūm.

Adde quintò ante tēpora Chriſti, quando notus in Iudæa Deus, & in Iſrael tantūmodò notū erat nomē eius, B & erat inſuper in pace, ideſt, in Hieruſalē locus eius, quia ibi præſertim colebatur, vt habetur pſal.75. & quando ca minus eius erat in Sion. Iſai.31. Iſraelitæ tantū, ijq; nō omnes, ſed pauci ſaluabantur. Et quanuis ex gentibus nonnulli iter aliquando ſalutis offenderent, & ſalui fierent, tamen cum magno eorum qui in toto terrarum orbe miſerè peribant, numero comparati, aut nullus, aut vnus erat. Non enim ſine cauſa muribundus Moſes exclamās dicebat: Beatus es tu Iſrael, quis ſimilis tui, popule qui ſaluaris à Domino? Itaq; eo tempore ante aduentum Chriſti deſideratiſsimum, quis inficiabitur paucitatem electo C rum nulla ex parte cum perditorum multitudine poſſe conferri? Ad hæc: Etiam poſt aduentum Chriſti per multas annorum centurias vſq; ad auorum noſtrorum ætatem, quot miſerorum hominū millia, in illis vaſtiſsimis Indiarum regionibus, ab hinc centum annis adinuentis (Prohdolor) condēnabantur? Quot pueri? Quot adulti? Quot ſenes? &c. Verùm tantæ, tamq; miſeræ perditionis conſideratio lachrymas excutit etiam lapideis oculis: noſtri autem carnei ſunt, & ijs quæſtionibus diſpiciendis, & conſcribendis per neceſſarij.

Pſal.75. *Iſai.31.* *Deut.34.*

IX. Quòd fidelũ Chriſtianorũ maior pars damnetur.

SIt ergo quarta propoſitio: Saluo Eccleſię, & rectiùs ſentientium iuditio, dicendum videtur, quòd hominum etiam Chriſtianorum, & verè fidelium maior pars damnetur, quàm ſalua fiat. Et quidem cum in huius probatione concluſionis, firmum aliquod, & conſtans argumẽtum producere non poſsimus, coniecturis nobis agendũ eſt primò, & deinde locis aliquibus ſiue ex ſcriptura, ſiue ex patribus mutuatis. Primò autem inſignis coniectura eſt quòd finis iſte ſalutis, & gloriæ valde eſt improportionatus, & totam naturæ noſtræ facultatem multis poſt ſe relinquens interuallis, & longè excedens. Adde quòd homines ipſi naturâ ſunt in malum omne propenſi, nã ſuapte ſponte in bonũ ſenſus inclinantur, quod ſiue per ſe, ſiue per accidens cum bono rationis perpetuò pugnat. Inſuper ex peccato originis relicti ſumus omnes vulnerati, infirmi, & ad bonum omne ſatis imbecilles. Ex quibus omnibus ſequitur mirandum non eſſe, quòd ex hominibus perrari præaltum illum, & eleuatiſsimum beatitudinis attingant ſcopum. A B

Secundò, Recurramus obſecro ad cœleſtia ſcripturarum oracula, & inde prędeſtinationis ſigna petamus: quę videlicet ſunt, vera cordis humilitas, vera in aduerſitatibus pacientia, charitas, & miſericordia erga egenos, pietas in res diuinas, mundities corporis, & animi, verbi Dei libens auditio, & obſeruatio. Hæc ergo ſigna cum meditati fuerimus, inueniemus ſanè aut paucisſimos eſſe prædeſtinatos, aut indicia illa inania eſſe prorſus, & fallacia: quorum hoc ſecundum dici non debet, nam illa aliaq; eius generis prædeſtinationis veſtigia, ad fidelium ſolatium relicta nobis eſſe à Deo, dicunt ſancti patres. Reſtat ergo primum eſſe dicendum, & conſequenter minorem fidelium partem ſaluam fieri, cum minor C

pars

A pars ſit in quibus ſigna illa reluceant.

Tertiò concedimus quidem ex veris fidelibus multā partem ſuſcipere in mortis articulo ſacramenta, cum cō tritione ſuorum peccatorum, aut ſaltem cum attritione, quæ cum ſacramento ſatis eſt ad ſalutem. At ſi omnes totius Chriſtianitatis prouincias mente perambulemus, præſertimq; militum, nautarum, & aliorum eius generis perditiſsimorum hominum mortes conſideremus, in ueniemus planè quàm paucos eorum ſacramenta in illo mortis cardine ſuſcipere: aut ſi ſuſcipiunt, certè in iuditium, & condemnationem, quantùm fas eſt ſuſpicari de B perditiſsima, & profligatiſsima gente, & ad poſtremam vitæ metam pœnitentiam prolatante, videatur D. Anto. 3.p.tit.10.c.2.

Quartò, adde hominum etiam fidelium maiorem partem, imò & maximam, dum viuunt ſani, & incolumes, ſe citra timorem & ſcrupulum multis ſceleribus, varijſque peccatorum generibus inuoluere: ita vt paucißimi ſint quorum ſi conſcientias ęquo examine penſes, non reperias ſemper, & pro quolibet temporis articulo, ſaltem vnius, aut alterius peccati mortalis labe coinquinatos: prę terquam vno, aut altero die, cum tempore Paſchali ad ſa C cramenta ſe vtcunq; præparant: idq; in aulis Regijs, in tribunalibus, in mercatorum, & nummulariorū menſis, in opificum domibus, in plateis vulgò. Quid in hoſpitum, ac viatorum diuerſorijs? in lenonum, & meretricum latibulis? vbi omnes vndiq; velut ſigno dato ad fas, nefaſq; miſcendum cohorti ſunt. Adi nundinas, militiam, foros iudicum, nautarum, & piſcatorum commertia, & ibi puerorum, adoleſcentium, viroru, ſenumq; corruptiſsimos mores intuere, periuria, inuidias, detractiones, fraudes, cōuitia, rixas, obſcœnitates, corrupta deſideria, ſuperbiam, *Corruptiſsimi noſtri ſeculi mores.*

auaritiam,edacitatem,vinolétiam,&c.profectò mecum A
ſenties,diceſq;,Nemo Hercule nemo,aut vnus, & alter horum eſt,qui ſalutis ſuæ memor ad Deum aliquando reuertatur.Nam eccleſiaſticas curias,& cleri ſtatum totum,ita ſit,ſaluemus,& ſaluet Deus.Si inquam hæc omnia mente perambulaueris,non poteris non dicere cum Dauide vociferabundum,Quis dabit mihi pennas,ſicut columbæ?Cuius ratio ſequitur,Quoniam vidi iniquitatem,& contradictionem in ciuitate:Die,ac nocte circun-
Pſal.54. dabit eam ſuper muros eius iniquitas, & labor in medio eius,& iniuſtitia:& non defecit de plateis eius vſura, & dolus.Die,inquit,ac nocte non defecit de plateis pecca- B
tum. Quota enim hora plateas adeas, qua non eas reperias peccatis,& peccantibus refertas? Circūdabit,inquit, eam,& ſuper muros eius iniquitas: ducta metaphora ab hoſtibus,cum oppida obſident,&occupant,& ſuper muros vexilla in victoriæ ſignum erigunt.Super muros,inquit,eius iniquitas,quaſi populi victrix, &c. Et labor in medio eius,& iniuſtitia. In medio inquit, quod Hebraica Phraſi,plenitudinem ſignificat.Hanc peccantium effrenatam licentiam Ouidius.1.Metamorphoſeos ſic deſcribit. C

Protinùs irrupit venæ peioris in æuum
Omne nefas,fugere pudor,verumq;,fideſq;,
In quorum ſubiere locum fraudeſque, doliq;ue,
Inſidiæque, & vis, & amor ſceleratus habēdi.

Et Seneca,Epiſtol.98.Ad deteriora faciles ſumus,quia neq; dux poteſt nec comes deeſſe, & res etiam ipſa ſine comite,ſine duce procedit,non pronum iter eſt tantùm ad vitia,ſed præceps.Et lib.2.de ira.cap.7.8. &. 9. Si iraſci ſapiens

A ſapiens debet factis turpibus,& contriſtari ob ſcelera, nihil eſt ærumnoſius ſapiente:omnis illi per iracundiam, mœroremq; vita tranſibit.Quod enim momentum erit, quo non improbanda videat? Quoties proceſſerit domo per ſceleratos illi auaroſq;, & prodigos, & impudentes incedendum erit.Nuſquam oculi eius flectentur, vt nõ quod indignentur inueniãt, &c. Si ergo tam ſe in omne vitium omnes ferè homines, etiam illi qui Chriſti baptiſmo ſuſcepto,fidem habent veram,præcipites dedunt, quare credendum eſt tam facilè in mortis articulo Deũ eorum miſereri,& abundantiſsima, & efficaciſsima eis B auxilia conferre vt ſaluentur:cum ipſi quandiù vixerũt, immemores Dei fuerint? Videatur Auguſtinus lib. de vera pœnitent.

Quintò,Accedit quòd huius tam magnæ,& excellentis Dei miſericordiæ pauciſsima nobis exempla proponuntur,hominum,qui in vita peccatores,& in morte iuſti effecti ſunt,nempe vnius latronis,vnius Magdalenæ, vnius Zachæi,vnius Matthæi,vt nimirum ſanctus Spiritus in ſcripturis ſuis nos edoceat,omnibus quidem quantumuis peccatoribus Deum auxilia ad ſalutem non denegare,omnibuſq; ad gloriam patere aditum,paucos tamen C eorum,qui vitam perditè tranſegerũt,in hora mortis Dei miſericordiam conſequi.

HIS adijce ſcripturæ loca,Eccleſ.1.ſtultorum infinitus eſt numerus.Pſalm.14.Non eſt qui faciat bonũ, non eſt vſq; ad vnum.Omnes declinauerunt; ſiue effœtuerunt,vt habent Hebræa,ſimul inutiles facti ſunt. Et rurſus(quaſi intercalari verſu interiecto.) Non eſt qui faciat bonum,&c.Rurſus toto Pſalm.11. hæc bonorum raritas à Dauide deploratur:Saluum me fac Deus,quoniã defecit ſanctus,quoniam diminutæ ſunt veritates à filijs

X. *Locis ſcripturæ probatur concl. 4. Pſalm.14. Pſal.11,*

hominum. Veritates,phraſi Hebraica,omnes virtutes:ſi- A
cut mendacia,omnia vitia ſignificant. Et vltimo tandẽ,
ipſoq; mirabili verſu,In circuitu impij ambulant, id eſt,
omnia impijs plena ſunt:quoquo te vertas,circundatum
te impijs videas neceſſum eſt,circumquaq; licenter va-
gantibus. Vel ſic(&ad noſtrum etiam facit propoſitum)
Cum virtus in medio centro ſita ſit,impij per circuitum
obambulant, ideſt,per circunferentiam circuli. Sicut ve
rò ſcopus,vel centrum difficilè attingitur, facilè verò
erratur ab illo: eſt eniam multiplex latitudo circuitus,
ſimplex verò,& indiuiſibile centrum:ita paucifsimi vir
tutis ſcopum,& beatitudinis centrum actionibus ſuis re- B
ctâ, tendentibus aſſequuntur,plurimi autem ab eis deſciſ
cunt.

Mich.7. Et Miche.7. bonorum paucitas pulchro ſchemate de-
pingitur, Væ mihi quia factus ſum ſicut qui colligit in au
tumno racemos vindemiæ, & non eſt botrus ad come-
Iſai.24. dendum. Conſonat locus iſte ei qui habetur apud Iſai.
Quomodò ſi paucæ oliuæ quæ remanſerunt, excutian-
tur ex olea,& racemi cũ finita fuerit vindemia,&c. Qui-
bus locis bonorum raritas, & inopia cum raris illis race-
mulis,cumq; oliuis,etiam raris,poſt plenam integramq;
vindemiam vſui pauperum derelictis,comparatur. Con C
trà verò iniquorum copia cum plenifsima illa vuarum
& oliuarum ſegete, quæ ad vinum, & oleum conficiẽn
dum,& exprimendum, & ad vſus etiam comedendi tẽ
pore vindemiæ, à proprijs dominis colligi ſolet, aptiſsi-
mè comparatur.

Adde ex innumera filiorum Iſrael multitudine ex
AEgyptiorum finibus profecta,& in terram promiſſam
contendente, duos tantùm ad illam perueniſſe ex ſex-
[illegible] cen-

A A centis inquam hominum millibus, intellige ad arma capeſſenda iam aptis: nam puerorum ſenum quoque, fœminarumque numerus reticetur: & horum non dubium quin permulti ad promiſsionis terram deuenerint. Sicut ergo ex ſexcentis millibus virorum armatis, ijſque fidelibus duo tantùm aſſequuti ſunt terram illam, ita perrari ſunt qui etiam ex fidelibus ad patriam perueniant, comparatione eorum qui ab illa exules in deſerti Tartarei vaſta ſolitudine permanent. Tractatur ab Auguſtino ſermone. 102. de tempore. Sed & illud Pauli huc ſpectat: Omnes quidem currunt, ſed vnus *1. Corin. 6.*
B accipit brauium, ex currentibus inquàm per veram fidē, quam qui non habent, non currentes, ſed ſtantes, imò retrorſum euntes dici poſſunt.

SED exquiramus cauſas huius bonorum inopiæ, & prauorum copiæ: nam naturales eſſe nobis virtutes, dicit Damaſcenus libro. 3. fid. orthod. capitul. 14. & Gloſſa, Matthæi. 4. in illa verba, circuibat Ieſus. Quamobrem Diuus Thom. 1. 2. quæſtione. 71. articul. 2. docet, vitia eſſe contra naturam hominis. Porrò quæ ſecundùm naturam ſunt, in pluribus reperiuntur: quæ verò contra naturam, in paucioribus. Quod *XI. Arguitur cō tra prædicta*
C prius dixerat. 1. parte, quæſtione. 23. articulo. 7. in. 3. argum. & ſanè in cæteris naturis malum reperitur in paucioribus, cur non ſic in humana? Secundò, in ſcriptura copioſiſsimus ſanctorum numerus paſsim exprimitur, Matthæi. 8. multi ab Oriente, & Occidente venient, &c. Et Apocalyſis. 7. Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, &c. Et, Redemiſti nos Deus ex omni tribu, & lingua, & populo. Et Apocalyp. 14. Diabolus cauda traxit ſecum tertiam partem *Matth. 8. Apc. 7. Apoc. 14.*

ſtellarum, ideſt, Angelorum: reliquæ verò duæ ſaluæ factæ ſunt. Si ergo angelorum plures electi ſunt, cur non idem de hominibus dicemus. A

Prima cauſa ob quā tam pauci ſaluantur. Ad horum primum optima eſt S. Thom. reſponſio, in illa. q. 23. 1. p. ar. 7. vbi dicit, finem hunc beatitudinis ſupernaturalis non eſſe naturę noſtræ proportionatum, ſed excellens eam, & ideò in paucioribus reperiri. Quod ſi eſſet naturæ proportionatum, in pluribus reperiretur. Addit S. Thom. *Secunda.* ſecundam cauſam, nempè naturam noſtrā eſſe gratia Dei deſtitutam per corruptionem peccati originalis, ac proinde pauci ſunt qui ad virtutis cacumina conſcendunt. *Tertia.* Prӕterea, bona hæc ſenſibilia ſunt magis nota nobis, atq; adeò vehementiùs nos mouent, alliciūt, imo trahunt, ne dicam rapiunt, atq; præcipitant. Præſertim cum ſenſitiuæ ſimus naturæ, nihilq; ad intellectum deduci valeat niſi medijs ſenſibus. Retardamur ergo à ſenſibus, quorum eſt nobis familiariſsimus vſus: bona autem ſenſus cum bono rationis plerunque pugnant, ſiue ſuapte natura, ſiue per accidens. Et ideò bono rationis rariùs ducimur, bono autem ſenſibili frequētiſsimè. *Quarta.* Quartò, bona hæc ſenſibilia ſecum afferunt ſuum præmium, videlicèt voluptatem, & delitias: at verò bona honeſta, & rationis in longa futura tempora mercedem pollicentur. Quæ erat ratio perditorum illorum apud Ezechielem. c. 12. Viſio quam hic videt, in dies multos, & in lōga tempora iſte prophetat. Et Iſai. 28. expecta, reexpecta, mā da remanda, modicum ibi, &c. & 2. Petri. 3. Vbi eſt promiſsio, aut aduentus eius? Ex quo enim patres dormierunt, omnia ſic perſeuerant ab initio creaturæ. Et præ alijs inſignis eſt ſenſus, quem ſecundùm Galatinum, lib. 4. c. 2. facit ille locus Deuteronomij. 5. Ego ſum dominus, faciens miſericordiam in multa millia diligentibus B C

Ezech. 12. Iſai. 28. 2. Petr. 3. Deut 5.

me;

A me. Ideſt, facio diligentibus me miſericordiam poſt multa temporum, & annorum millia, Et hanc eſſe traditionē Hebræorum dicit Galatin. Quintò deinde ratio Lactantij Firmiani ad idem eſt lib. 1. diuinarum inſtitutionum. cap. 1. dicentis ſic: Quia virtutibus amaritudo permixta eſt, vitia verò voluptate condita ſunt, illa offenſi, hac verò deliniti feruntur in preceps, ac bonorum ſpecie falſi, mala pro bonis amplectūtur. Fallit enim vitium virtutis ſpecie, vt ille dixit. Sextò, & eſt ratio Ariſtotelis, Voluptas carnis, & rerum ſenſibilium vſus, &(quod miſerabilius eſt) neceſsitas nobiſcum alitur, nobiſcum incipit, pro
Quinta.
Sexta.

B ficit, adoleſcit, ſeneſcit: non ſic rationis opera, & vſus iudicij. Cùm enim ratio, quaſi à longo excitata ſomno, ſeptimo, aut octauo ætatis anno expergiſciſcitur, oculos aperit, caliginem excutit, & ſui ipſius dominium vſumq́ue exercere incipit, iam multis pars ſenſitiua præcucurrit ſpatijs, & temporibus. Iam homo aſſuefactus eſt bonis ſenſibus, quibus ab infantia ſolis affectus, & quibus cum conuerſatus eſt. Atq; adeò non ita facile exturbatur, & deponitur ſenſilis iſte affectus, vt ad rationis claſſem trāſire poſsit homo. Vnde Ariſto. 2. Ethi. c. 3. hunc in modū loquitur: Voluptas communis eſt animalibus, & omnia

C quæ in expetitione cadunt, comitatur: quippe cum & honeſtum, & vtile videatur eſſe iocundum. Præterea, cunctis vnà cum hominibus ab ipſis incunabulis voluptas eſt enutrita: quapropter arduum eſt hunc affectum inſitum vitæ extrudere. Hæc Ariſt. Septimò hoſtes infeſtiſſimi, callidiſsimi, atq; fortiſsimi quibuſcum inceſſantem, neq; inducijs quieſcentem pugnam, & bellum gerimus, teſte Paulo, ad Epheſ. 6. Non eſt nobis colluctatio, &c. Sed aduerſus principes, & poteſtates, &ct. Et illud, Aduerſarius veſter Diabolus tanquàm leo rugiens, circuit.
Septima.
Ephe. 6.
1. Petr.

 &c. Hi

&c. Hi hoſtes nobiſcum colluctantes indeſinẽter, faciũt A nos frequentiſsimè miſerabiliter, & interdum irreparabiliter ruere. Quæ omnia qui expenderit non mirabitur tã multarum hominum ruinarum, ſed harum mirari deſinens, mirabitur planè quòd tàm multi ſint, qui his omnibus diſſicultatibus ſuperatis, & obicibus glorioſè ruptis, excellentiſsimum illum beatitudinis finem aſſequãtur: idq; Dei miſericordiæ tribuendum, pariter & potentiæ catholicè confitebitur.

Ad aliud admittimus lubentiſsimè multos, & quàm plurimos, & ferè innumerabiles eſſe qui ſalui fiunt, atſi cum numero eorum qui damnantur, conferantur, rari ſunt. Quin quod in argumento adducitur, Redemiſti nos ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione. Et, Vidi turbam magnam ex omnibus gentibus, &c. Explicatur à Sanct. Thom. quàm optimè ibi, vt ſcilicet, illa præpoſitio, ex, cum dicitur, Ex omni tribu lingua, populo & natione: delectum quendam, & ſegregationem paucorum denotet ex multis. Non enim dicit, redemiſſe Chriſtum omnem tribum, linguam, populum (intellige quantum ad efficaciam) ſed ex omni tribu, lingua, populo, & natione aliquos quoſdam ex Iudæis, quoſdam ex Gentilibus: quoſdam ex Latinis, quoſdam ex Græcis: quoſdam ex maſculis, quoſdam ex fœminis: quoſdam tandem ex Africa quoſdam ex Aſia, quoſdam ex Europa: Inſinuat planè multitudinem reproborum comparatione eorum qui ſeligũtur à Deo, eſſe innumerabilem. Quod verò Angelorum plures prædeſtinati ſint quàm reprobati, admittimus, at de hominibus longè alia videtur eſſe ratio, propter difficultates, quæ ſeſe illis obijciunt ſuperandæ: quæ tamen ab eorum paucioribus ſuperantur, vt in ſolutione præcedentis

A dentis argumenti videre licet. Quæ eſt doctrina luculenter à S. Tho. conſiderata. 1. p. q. 63. ar. 9. ad. 1. &. 1. 2. q. 71. ar. 2. ad tertium.

Quod ſi quemquã moueat quòd Matth, c. 22. cum intraret Rex vt videret diſcumbẽtes, non inuenit niſi vnũ tantùm qui ſordida eſſet veſte indutus. Reſpondetur cum Hieron. ibidem, nomine vnius intelligi in illo loco totam impiorum hominum congregationem, qui in vnum coniuncti, quaſi ſpinæ ſe inuicem complectuntur vt habet propheta. &c. *Matth. 22.* *Nau. 1.*

XII. *Authores vtriuſque ſententiæ perccenſentur.*

Iam videamus qui ſint, quotque authores qui noB ſtram tenent ſententiam, qui verò oppoſitam Diuus Damaſcen. contra nos eſſe videtur: nam in ſermone citato de deffunctis, omnes ferè fideles ſaluos dicit. Tenent idem authores neoterici non ignobiles: Syluester in Roſa aurea tractat. 2. ſuper Euangel. Domin. in Septuageſ. in quæſt. quadam ad calcem poſita, vbi in hunc modum quærit: Vtrùm Chriſtiani eligendi ad gloriam ſint pauciores damnandis ad pęnam. Et reſpondet ſic: Probabiliter dici poteſt quòd maior pars Chriſtianorum habentium fidem rectam, & viuentium in obedientia ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, ſaluantur. Rationes C verò quæ ab ipſo producuntur, iam à me ſuprà commemoratæ ſunt. Hoc idem tenet Franciſcus de Chriſto, in. 1. ſentent. diſtinctione. 40, &. 41. quæſtione vltim. de reprobatio. concluſ. 3. Cuius ratio etiam adducta à me, & confutata eſt in probatione tertiæ, & quartæ concluſionis. Et nouiſſimè hoc ipſum tradit Franciſcus de Carthagena, in ſuis de prædeſtinatione diſcurſibus, & quidam alij.

Noſtram verò concluſionem, atq; ſententiam tenent imprims Sancti patres: D. Gregor. homil. 19. ſuper euan-

euangelia, vbi ait: Ad fidem multi veniunt, ſed ad cœleſte regnum pauci perducuntur. Ecce vbi de fidelibus loquens, docet paucos eorum ſalutem aſſequi D. Chryſoſtom. homil. 65. ſuper Matth. ad idem accõmodat il- A
Matt.22. lum locum Matth. 20. Multi ſunt vocati, pauci verò electi. Sed accuratiſsimè, & expreſsiſsime hom. 40. ad populum Antioche. cum populo fideli loquens, Quot, inquit, putatis eſſe in hac ciuitate noſtra, qui ſalui fiant? (infeſtũ eſt quod dicturus ſum, dicam tamen.) Non poſſunt inueniri in tot millibus centum qui ſaluentur, quin & de his dubito. Quanta enim in iuuenibus malitia? quantus in ſenibus torpor? &c. D. Auguſt. hoc habet expreſſè in illo B
libro. 3. contra Creſconium. vbi comparat malos Chriſtianos paleis, & bonos frumentis dicens: Longè plures eſſe malos Chriſtianos quàm bonos ſicut plures ſunt paleæ quàm grana frumenti. Ad idem eſt. capit. 66. Præ-
Matt.25. terea Caiet. ſuper illud Matth. Quinq; autem ex eis erãt fatuæ, &c. ait, ex ipſiſmet Chriſtianis, qui apparent boni, & habent aliqualem curam ſalutis medietas perditur. Et hactenus de mea ſententia, quam ſub ſanctæ Eccleſiæ, & ſapientium correctione tulerim.

QVAE- C

A QVAESTIO SECVNDA SCHOLAſtica, de Contritione.

VTRVM VLTIMA DISPOſitio ad gratiam ſit meritoria gratiæ, aut gloriæ, aut vtriuſque augmenti.

B NOMINE vltimæ diſpoſitionis in præſenti diſputatione contritionem intelligo, aut actum delectionis Dei ſuper omnia, quo vltimo ad ſusceptionẽ gratię, & ad iuſtificationẽ pręparamur. Ex alijs porrò Theologiæ materijs iã natura cõtritionis, & dilectionis Dei cognita ſupponitur. Idcircò in præſenti id ſolũ in quęſtionẽ vertimus, An per actũ illũ, quo vltimò ad gratiã diſpo C nimur, promereamur primam gloriam, an verò augmẽtum gratiæ, ſimul & glorię. Nam quòd primam gratiam non mereamur, quòdq; gloriam noſtris mereamur operibus ex condigno, quoniam fides catholica docet, & cũ hęreticis modo manus conſerere non eſt animus, nõ eſt à me hodierna diſputatione tractandum. I.

EST opinio quæ primo nobis ſeſe offert loco, quæ affirmat vltimam diſpoſitionem ad gratiam non eſſe meritoriam primæ gloriæ, atq; adeò nullius gloriæ. Hæc ſentẽtia aſſeritur ab Andrea Vega, huius Academiæ Ma-

Prima opinio quòd prima gloria nõ cadat ſub merito.

 giſtro,

giſtro, & in Franciſcanorum cenobio Theologiæ profeſ- A
ſore, opuſc. de iuſtifi. q.6. in ſolut. ad.9. arg. quãque Mag.
Cano, releƈt. de pœnit. p.1. circa finem quæſtionis. §. Ad
ſecundam verò. dicit, tenuiſſe ſe dum erat iuuenis. Et pro
qua eſt Gabriel.4.d.14.q.1.ar.2. circa finem dicens: In in-
ſtanti infuſionis gratiæ nullum aƈtum hominis eſſe me-
ritorium de condigno: nam licèt tunc temporis ſint ali-
qui aƈtus boni, & gratia informati, quia tamen non eli-
ciuntur à gratia, ideò non ſunt meritorij. Idem habet
Coſmas Philiarchus traƈtatu de prædeſtinatione. c. 12.
Idem Ruardus Taper, Decanus Louanien. art.9. diffini-
tionum Louanien. Academiæ, vbi ſpeciatim de his qui B
in vltimo vitæ ſuæ termino pœnitent (& adducit pro
exemplo bonum latronem) docet non habere gloriam
ex meritis. ac proinde illam contritionem, vel diſpoſitio
nem, qua ſe ad gratiam diſponunt non fuiſſe meritoriam
primæ gloriæ. Conſentit Vega, ex diƈtis duo deducens:
primum eſt, contingere, quòd adultus aliquis in gloria
exiſtens, habeat ipſam gloriam ſine proprio merito, & ſi
ne ſacramento, ſed gratis collatam cum prima gratia. Se-
cundum, neminem ſanƈtorum habere totam ſuam bea-
titudinem ex proprijs meritis: nam eam beatitudinis
partem, quæ primæ gratiæ correſpondet, ſine meritis C
habet.

Argumenta huius ſent. Probatur primò hæc ſententia: Illa contritio, ſeu diſpo
ſitio vltima non procedit à gratia, aut charitate, ſed an-
tecedit eam, non ergo eſt meritoria. Conſequutio argu-
menti certior eſt, quàm vt probatione indigeat: conſtat
enim apud omnes nullum opus alicuius eſſe valoris, &
meriti apud Deum, niſi à Dei gratia, & charitate pro-
feƈtum, in Deum ipſum, finem ſuper naturalem, ſpecia-
li relatione ordinetur, vt habent Durand. in. 2. diſt. 40.
quæſt.2.

A quæſt.2.Scotus.diſt.41.quæſt.1.& omnes cum S.Thom. 1.2.q.114.artic.4.in corpore & ad.3. vbi ait, Quòd nullus meretur apud Deum, niſi ex charitate operetur: neque ipſi actus habent vnde ſint meritorij, niſi per hoc quod eliciuntur, vel imperantur à charitate. Fauet Concil. Trident.Seſsi.6.cap.16.&.can.32.explicante Vega ſuper Concili. &multis alijs. Antecedens verò non vnico, ſed multiplici argumento probandum eſt à nobis inferiùs.Interim à doctoribus præallegatis breuem hanc probationem mutuemur,quia per illam diſpoſitionem, ad gratiam recipiendam præparamur: illa ergo diſpoſitio B gratiam antecedit.Quòd ſi quis reſponderit, illam contritionem, licèt non eliciatur à gratia, informari tamen gratia,idque ſufficere vt ſit meritoria, quod videtur dicere Caietan.1.2.quæſt.21.artic.3. & Sotus.3. de natura & gratia.cap.4.& ipſe Sanct.Thom.in illa quæſt.21.articul. 4.ad vltimum.vbi ait,omnem actum bonum eſſe meritorium apud Deum,ſi non ſit peccati impedimentum: Quod ibi ad hoc propoſitum explicat Caietan. Contra obijcitur, & confirmatur argu. quia iam ſequeretur, etiam attritionem, quæ durat vſque ad inſtans, in quo per ſacramentum infunditur gratia, eſſe meritoriam: C quandoquidem iam informatur gratia. Quod ſi conceſseris, pergo obijcere, & confirmo ſecundò. Etiam actiones bonæ naturales, & quotquot ex viribus naturæ fiunt ab homine iuſto, erunt etiam meritoriæ, quia omnes informantur gratia, ideſt, eliciuntur ab homine grato. Vt enim actus dicatur formatus gratia,ſat eſt quòd illi gratia coaſsiſtat, non requiritur vt eliciat, vt rectè Sanct.Bonauent.4. diſtinct. 17. artic.6. quem refert,& ſequitur Gab.ſuprà,hoc eſt,ſat eſt vt homo ſit in gratia.

Secundò arguitur: Illa diſpoſitio non eſt meritoria primæ gratiæ, ergo neq; primæ gloriæ. Antecedens fide catholica tenendum eſt,& ideò ratione à me probandũ modò non eſt. Conſequentia verò probatur, quia eò ipſò quòd quis intelligitur habens primam gratiam, eſt acceptus ad primam gloriam: imò ipſa gratia, vel formaliter, vel cauſaliter nos acceptos ad gloriam facit. Confirmatur primo, quia teſtante Paulo ad Galat.4. Omnis filius Dei eſt hæres beatitudinis, Quòd ſi filius, inquit,& hæres, per Deum. Vbi præpoſitio, per, iuxta aliquos vim habet iuramenti. Iurat ergo Paulus, per Deum, eò ipſo quòd quis eſt filius, eſſe hæredem. Quo ergo titulo,& ratione nobis à Deo confertur hæc filiatio, eodem ſanè cõfertur hæreditas: cùm ex lege Dei inſeparabiliter ſint cõiunctæ,& indiuiduæ comites ſint. Atq; adeò qui non meretur filiationem, ideſt, gratiam, qua efficimur filij, ſimiliter hæreditatem, ideſt, ius ad gloriam non promerebitur: aut, ſi gloriam promeretur, etiam gratiam promereatur neceſſum eſt. Et Rom.6. gratia Dei, hac ratione dicitur eſſe vita æterno. Et pſalm.102. Qui coronat te in miſericordia,& in miſerationibus. Confir.2. quia licèt in quãtùm diſpoſitio eſt noſter actus, præcedat gratiam, at in quantùm meritorius eſt informatur gratia, & ideò in genere cauſæ formalis eam præſupponit. Ex quo ſic conficitur argumentum: Illi merito præintelligitur gratia, ergo & præintelligitur ius ad primam gloriam, ergo illo merito non meremur ius illud, quandoquidem nullus meretur id quod in ſeipſo iam præhabet. Sed contendet ſciolus aliquis hoc vnum effugium adinuenire quo ab huius argumenti ſe expediat anguſtijs,& dicet, non eſſe inconueniens quòd duplici titulo homo ius illud ad gloriam habeat, nam & Chriſto multiplici titulo multa collata

Gal.4. Rom.8. Rom.6. Pſal.102.

A B C

A lata ſunt. Tertiò, contra hoc aſſertum arguitur: quia ſanè ꝙ duplici titulo aliquid alicui cōferatur, per ſe loquēdo nō repugnat. At ſi tituli inter ſeſe ſint pugnātes & mutuò ſe impediant, iā fieri nequit vt in vno, & eodē opere coniungantur: ſed titulus ex gratia maximè pugnat cum titulo ex iuſtitia, imò ſe inuicem deſtruunt: Nam ſi quis ex iuſtitia aliquod præmium promeruit, omninò repugnat, quòd gratis ei conferatur: & viceuerſa, ſi gratis aliquid mihi collatum eſt, quì fieri poteſt, vt illud ex debito iuſtitiæ etiam, in meorum laborum mercedem conferatur? Cum ergo ex gratia, & miſericordia Dei col- Rom. 8.
B latum ſit vnicuiq; iuſto ius ad primam gloriam, eò ipſò quòd confertur ei prima gratia; nam gratia dat ius ad gloriam, Quod ſi filij, & hæredes: certè non apparet quomodò per illam contritionem homo ex iuſtitia ius illud ad primam gloriam mereatur. Confirmatur: Si Rex ex amicitia, & beneuolentia mihi conferret officium, aut beneficium gratis, deinde verò in præmium alicuius ingentis obſequij, quod ei ego impendiſſem, idem officium, aut munus mihi contuliſſet, rem ſanè feciſſet ſatis indignam cùm ſe, tùm verò me. Se quidem, quia datum videretur reuocare, ſi eo munere, quod ſemel mihi liberaliter de-
C derat, denuò meos labores in eius gratiam impenſos rependit. Me verò, quoniam iniuria inferret mihi, ſi quod alio titulo meum erat, in operis mercedem denuò tribuat.

Quartò, ad idem efficaciùs: Idcircò Theologi aſſeuerant, Chriſtum Dominum, ſicut vnionem ipſam hypoſtaticam mereri non potuit, ita nec gratiam, & gloriam animæ mereri potuiſſe: quoniam hæ ſequebatur ex vnione illa, & naturali quodam fluxu manabant. Sed ita intrinſecè ad primam gratiam conſequitur ius ad primam

A gloriam, non inde prouenit quòd in illo inſtanti iam eas habebat, ſed certè quia ſibi alio titulo debebantur, & ſequebantur ex vi vnionis hypoſtaticæ. Cum ergo iam gloria ſimiliter debeatur homini habenti iam gratiam, licèt nihil operanti, & naturali ſequela à prima gratia deriuetur, non apparet quomodo vir iuſtus eam poſſit promereri.

Altera ſententia docet illam vltimam diſpoſitionem non quidem mereri primam gloriam, propter argumenta facta, ſed mereri augmentum gloriæ, & ſimiliter augmentum gratiæ. Probatur, primo quidem quia ſi in B puncto iuſtificationis homo eliciat actum miſericordiæ, aut charitatis ſimul cum contritione (quod eſt valde poſsibile) per illos actus merebitur augmentum gratiæ, & gloriæ: dici enim non poteſt quòd actus illi meritorij non ſint, cùm ſint boni, & ſuper naturales, & ab amico Dei exerciti: primam autem gratiam promereri non poſſunt, vt patet: ſed neque primam gloriam, quia tota prima gloria eſt præmium adequatum contritionis: Reſtat ergo vt augmentum gratiæ, & gloriæ promereatur, ergo & illa contritio, vel vltima diſpoſitio augmentum gratiæ, & gloriæ promerebitur. Non enim videtur eſſe C potior ratio de actibus miſericordiæ, vel charitatis quàm de actu contritionis. Secundò, quia quanquàm contritio illa, qua ratione antecedit gratiam, ſit diſpoſitio ad illam, & iuxta hanc rationem gratia ei commenſuretur: cæterùm ſecundùm quòd in eodem inſtanti conſideratur vt procedens à gratia, & informatur illa, non videtur eſſe inconueniens, vt mereatur augmentum eiuſdem gratiæ, vt ſcilicet, gratia, quæ danda erat vt quatuor propter contritionem quæ, vt erat diſpoſitio, erat vt quatuor, nunc augeatur vſque ad octo propter

II. 2. Opinio q. vltima diſpoſitio mereatur augmentum gratiæ, & gloriæ.

vim

A promereri nos per bona opera augmentum gratiæ, cauit dicere mereri nos gratiam: quia ſanè ſi diceret mereri nos gratiam, & augmentum gratiæ, dictum putaremus, primam gratiam cadere ſub merito. Cum ergo eodem verborum tenore diffinierit, nos vitam æternam, & eius augmentũ promereri, diffinitum exiſtimare debemus quòd prima gloria, ſeu prima vita æterna cadit ſub noſtro merito. Ac proinde ſub merito primæ contritionis, vt probatum eſt. Non hic in dubium vocamus quod Lutherani negant, ſcilicet, an gloria cadat ſub noſtro merito, ſed an cadat ſub merito illius primi noſtri actus, illa prima B gloria, nam de primo ſatis contra Lutheranos diſputatur à Vega, Caſtro, Soto, Decano, Roffenſi, &c.

Rationibus probatur noſtra concluſio.

Secundò rationibus agendum eſt: & prima ſit quam Vega ſibi oppoſuit, loco ſuperiùs commemorato, quia ſcilicet, illi actui diſpoſitionis vltimæ nihil prorſus deeſſe videtur vt ſit meritorius: eſt enim actus bonus, ab homine iuſto elicitus: eſtq; propter Deum, vel eſt ipſa formalis delectio Dei: elicitur inſuper à principio ſupernaturali, ideſt, ab habituali gratia, vel actuali, ſcilicet à Dei ſpeciali auxilio, & ab Spiritus ſancti motione, & impulſu ſpeciali, à quo & refertur in ſupernaturalem finem. Quid C ergo in illo inſtanti deſideratur in illo actu, ad hoc vt rationem habeat meriti: atq; adeò vt primam gloriam mereatur? Dices, non elicitur à gratia habituali: Verùm ad hoc facilè reſpondetur, non eſſe requiſitum vt ab habitu gratiæ proficiſcatur, ſed ſufficit ab auxilio, vt multis tractabimus in ſolutione. 1. argu.

Tertiò pro concluſione arguitur argumento, quo vtitur Cano: Fingamus hominem poſt primam illam contritionem è vita diſcedere, vt ferè contigit bono latroni, & inquiramus ab aduerſarijs, ſi illi dabitur gloria? ſed

quoniam dari minimè negabunt, pergamus inquirere, An illam gloriam talis homo meruerit? Si meruit, habemus intentum, ſcilicet, quod prima contritio ſit meritoria primæ gloriæ. Si verò non meruit, vt Decanus art. 9. ſuprà, & ferè Vega aiunt, iam ſequitur quòd adulto datur gloria abſq; proprijs meritis, extra ſacramentum, reclamante Paulo. Vnuſquiſq; propriam mercedem accipiet ſecundùm ſuum laborem. Et Pſal. Tu reddes vnicuiq; iuxta opera ſua: & Matth. Redde operarijs mercedem ſuam: &c. A

1.Corin.4. Pſal. Matt.20.

Obiectio. Sed obijcis, Qui iuſtificantur virtute ſacramenti, contingit habere gloriam ſine proprio merito, ergo pariter nõ eſt incõueniẽs iuſtificatum virtute contritionis ſecluſo ſacramento, habere gloriã ſine merito. Sed conſequutio nulla eſt, nã qui ſacramento, iuſtificationis gratiã adipiſcitur, habebit gloriã meritis Chriſti in ſacramento operãtibus, reſpõdentẽ: ac proinde licèt habeat gloriã ſine merito proprio, nõ tamẽ ſine merito Chriſti, cuius virtutẽ in ſacramẽto ſuſcepit. At quãdo quis ſine ſacramentõ, per cõtritionẽ effectus eſt iuſtus, ſi dicamus gloriã per illam contritionem non meruiſſe, non ita facile dici poteſt virtute cuius meriti habeat gloriam in alia vita. B

Solutio.

Altera ſolutio. Dici etiam poteſt eum, qui iuſtificatur cum ſacrameto, mereri gloriam, non ſolùm per contritionem ſi eam habet, ſed per attritionem etiam, quam neceſſum eſt habere, ſi duret vſque ad inſtans in quo infunditur gratia ſacramenti, vt in ſolutione primi argumenti tractandum eſt. Imò & per primum actum fidei, licèt ordine naturæ antecedat charitatem, & gratiam: ſi tamen ſit vltima diſpoſitio ad gratiam, & informetur illa, meretur homo gloriam, vt optimè deducit Franciſcus de Chriſto. in 3. diſt. 23. quæſtione. 3. de actu fidei, in dilutione argumentorum C

A rum, licèt oppoſitum ſenſerint quidam Theologi, ſcilicè Marſil. in. 3. queſtione. 14. art. 1. dub. 3. concluſion. 6. ad quartum, & Almain. diſtinctione. 24. quæſtione vnica. dub. 2. nec oppoſitum habet S. Tho. vt ibi oſtendit Chriſtus.

Ex dictis porrò ſequitur falſitas duorum aſſertorum quæ ſuperiùs ex ſua ſententia intulit Vega:, primum, poſſe aliquem in cœlo habere gloriam, quam in hac vita non promeruerit, neque per ſacramentum acquiſierit. Secundum beatos omnes non totam gloriam, quam habent promeritos, ſed partem gratis fuiſſe cõſequutos:
B quorum vtrumq; falſum eſſe, ex dicta tertia ratione ſatis liquet. Falſa etiam ſunt duo alia, quæ à Decano Louanien. aſſeruntur, primum quod bonus latro abſque vllis meritis ex ſola diuina miſericordia habet gloriam, ſecundum quod identidem qui in vltimo vitæ puncto pœnitent, gloriam quam nunquam meruerant, aſſequuntur. Hæc quidem falſitatis facilè cõuincuntur. Et quoad bonum latronem attinet, vide D. Bonauent. in. 4. diſt. 4. in expoſitione literæ. c. 4. & S. Thom. ibidem, cum Magiſtro, ex D. Auguſt. & Hieronym.

Quartò tandem arguitur, ex omnibus ferè Patribus,
C & communi modo loquendi fidelium, præſertimque ex D. Auguſtin. libr. de vera, & falſa pœnitentia. capitul. 17. & cap. vltimo. vbi non ſemel dicit, pœnitentiam ſuũ in alia vita habere præmium: per pœnitentiam porrò nihil aliud intelligunt niſi actum contritionis, quo ad gratiam diſponimur vltimo, & per præmium, gloriam. Quod & habet Gratian. de pœnitent. diſt. 1. cap. Conuertimini: & multis alijs capitulis illius diſtinctionis ex Patrum libris deſumptis id ipſum inſinuat.

IIII. *Quod vltima diſp. non poteſt mereri augmentũ gratiæ, aut gloriæ.* SEcunda propoſitio: Quòd illa vltima diſpoſitio ad A gratiam, ſcilicet, contritio, vel delectio Dei ſuper omnia mereatur augmentum gratiæ, aut gloriæ, omninò eſt improbabile, & falſiſsimum. Nihil retulerit ſi dicamus augmentum gratiæ, aut gloriæ: eadem enim eſt de vtroque ratio. Quandoquidem certo certius eſt neminẽ poſſe vnum mereri ſine eo quòd & aliud mereatur, vt etiã concedit Vega, & tractat optimè Capreolus.4.d.14.q.2. art.3.ad primum Sco.contra.2.concluſionem, ex S.Tho. 1.2.q.114.art.8.ad.3. Valet ergo hæc argumentatio: Meretur quis augmentum gloriæ, ergo meretur augmentum gratiæ, & èconuerſo. Non tamen inde illatum putes vale B

Obijcitur. re etiam hoc argumentum, Meretur quis primam gloriam, ergo meretur primam gratiam. Quod ſi obijcias: Cum gratia ſiue formaliter, ſiue cauſaliter ſit acceptatio ad gloriam, impoſsibile videtur quòd quis mereatur acceptationem ad aliquem gradum gloriæ, & quòd non mereatur aliquem gradum gratiæ: atq; adeò ſi per vltimam illam diſpoſitionem quiſpiam primam meretur gloriam, & ſic meretur gloriam, conſequens eſt quòd ipſam primam gratiam, aut aliquem gradum ipſius primę gratiæ debeat promereri. Sed hoc argumetum, quod eſt præcipuum noſtrę diſputationis, diſſoluendum nobis eſt C in ſolutione ſecundi principalis.

Probatio conclu. Iam ergo probatur concluſio: Ille actus contritionis ſecundùm totam ſuam latitudinem, non eſt niſi diſpoſitio, ergo gratia illi correſpondens, non eſt niſi prima gratia ſecundùm totam ſuam latitudinem, & ſimiliter gloria ſecundùm ſe totam non erit niſi prima gloria. Maior huius argumenti explicatur, quia ſanè quanuis multam habeat graduum latitudinem contritio illa, & intra limites diſpoſitionis ad gratiam ſemper poſsit creſcere, & augeri

A & augeri, tamen ſemper habet eſſe diſpoſitio gratiam, & conſequenter tota gratia, & gloria illi correſpondens erit prima gratia, & prima gloria. Ex quo rurſus fit quòd nullum augmentum, neq; gratię, neq; glorię poterit promereri. Poterit quidem illemet actus contritionis idem numero manens continuari per horam, verbi gratia, & tūc licèt principio ſui fuerit diſpoſitio ad gratiam, & meritorius primæ glorię, poterit deinde deſinere eſſe diſpoſitio, & ſequi ex gratia, atq; adeò augmentum gratiæ, & gloriæ promereri. Cæterùm quandiù manet intra limites diſpoſitionis ad gratiam, ſemper gratia, & gloria ei cor-
B reſpondentes ſunt prima gratia, & prima gloria, licèt ſint multæ intē ſionis, & perfectionis iuxta valorē, & intēſionē illius cōtritionis. Et ſi inquiras, an ille actus cōtritionis priùs natura conſideratus vt diſpoſitio, licèt vt ſic non ſit meritorius augmenti, an inquam conſideratus vt informatur gratia, & ab illa procedit, poſsit in eodem inſtāti temporis in quo eſt diſpoſitio, mereri augmentum illud? Reſpondetur quod hæc percontatio continetur ſecundo argumento ſecundæ opinionis, cui propterea ſuo loco dicemus.

Quòd ſi obieceris, Actus miſericordiæ, vel temperan- *Obijcitur.*
C tiæ, ſi in eodem inſtanti eliciantur & fiant, in quo elicitur vltima diſpoſitio, erunt meritorij augmenti glorię, & gratiæ. Quare ergo vltima illa diſpoſitio illud augmētum non promerebitur? Reſpondetur, tam bonum qui- *Reſpond.*
dem tamque diuinum, & ſupernaturalem eſſe actum diſpoſitionis quàm ſic actus miſericordiæ, vel temperātiæ: atq; adeò ex hac parte tam meritorius eſſe poteſt quàm ſint illi: cæterùm diſcrimen in eo maximè ſitū eſt, quòd actus illarum virtutum, cum non ſint diſpoſitiones ad gratiam, non intelliguntur vt antecedentes gratiam: ac

proinde prima gratia non proportionatur eis ſicut proportionatur vltimæ diſpoſitioni, ſcilicet, contritioni, vel dilectioni Dei ſuper omnia. Certè S. Thom. 3. p. quæſt. 85. art. 5. & 6. actus harum virtutum moralium, non tanquã diſpoſitiones antecedentes, ſed velut operationes conſequentes actum pœnitentiæ, & charitatis conſtituit. A

Cur cõtritio & dilectio Dei ſint diſpoſitio ad gratiã, magis quã alij actus.

Quod ſi rurſus roges: Vnde prouenit quòd actus cõtritionis, vel dilectionis Dei ſuper omnia potiùs ſint diſpoſitiones ad gratiam, quam actus miſericordiæ, vel temperantiæ? Ratio ſanè in promptu eſt, nam deſumitur ex ſpecie, & natura effectus, vel formæ ad quam diſponũt: formæ autem, ſeu effectus qui in iuſtificatione impij per ſe, & primariò intenduntur à Deo, præcipuo noſtræ iuſtificationis authore, ſunt expulſio peccatorum, cõdonatio offenſæ, infuſio gratiæ, & reductio animæ in Deum: B

Prima.

ad hæc autem certum eſt quòd directè, & per ſe, & cum magna proportione, & cõnaturalitate diſponitur homo per actum contritionis, quo deteſtatur peccata, & curat quantùm ex parte ſua eſt, illa deſtruere, & vindicare per actum charitatis, vel contritionis quo ad Deum directè reducitur, & quem placare contendit, vt in eius gratiam, & amicitiã reuocetur. Præterea, iſti duo actus contritionis, & dilectionis Dei ſuper omnia non poſſunt eſſe neq; intelligi de lege communi, ſine gratia, & charitate: at actus aliarum virtutum ſecundũ ſuam naturam bene poſſunt. Vnde, vt optimè uidit S. Tho. 3. p. q. 85. ar. 2. ad 3. actus iſti, præſertim contritio, habent efficientiam ad repellendũ, & deſtruẽdũ omne peccatũ mortale, quod tãgere inferiùs debeo. Itaq; iſti actus quandã præ actibus cęterarum virtutum habent generalitatem: nam actus contritionis, & pœnitentiæ omnibus peccatis bellũ mouet, omnibus opponitur, proq; omnibus Deo reddere æquivalens C

Secunda.

A valens conatur, & omnia expiare mollitur. Actus itidem charitatis, cũ propinquiùs nos Deo cõiungat fini noſtro, & rectitudinem totalem voluntatis efficiat in ordine ad Deum, & non partialem, & in certo genere, quã actus cæterarum virtutum faciunt, hinc eſt quòd illi potiſsimùm duo actus habẽt dici, & eſſe vltimæ diſpoſitiones ad gratiam, quod tamen actui miſericordiæ, vel temperantiæ, vel fidei, non ita propriè & intrinſecè competit.

Tertia propoſitio: Nullũ videtur inconueniens quòd quis ſimul mereatur primam gloriam, & eius augmentum, & quod ſimul ſuſcipiat primã gratiam, & eius B augmentum: ac proinde fieri poteſt quod gratia ſimul creetur, & augeatur, & ſimul detur ex gratia, & augeatur ex iuſtitia. Primum omnium explicatur concluſio: ſi quis cum attritione per ſacramentum iuſtificatur, inq; ipſo iuſtificationis inſtanti eliciat actum cõtritionis, quẽ elicere eſt admodum poſsibile; tunc hunc in modum diffinio, quòd ſi illa contritio habet rationem diſpoſitionis, atq; adeò eſt prior natura quàm gratia ſacramenti, non auget gratiam, neq; gloriam, ſed ſimpliciter diſponit ad primam gratiam, & meretur primam gloriam. Nam, vt non ſemel diximus, tota gratia, & tota gloria quæ correſ C pondet illi contritioni quatenùs diſpoſitio eſt, ſecũdùm totam ſuam latitudinem, eſt prima gratia, & prima gloria: prima autem gratia, & prima gloria datur ad menſuram diſpoſitionis. Cæterùm ſi illa contritio verè nõ fuit diſpoſitio, quia per attritionem ſufficienter ſe ille homo diſpoſuit ad gratiam ſacramento ſuſcipiendam, tunc planè licèt in eodem inſtãti iuſtificationis elicita fuerit, promeretur augmentum gratiæ, & gloriæ: ita vt præter quatuor gradus gratiæ, & gloriæ qui dantur virtute ſacramenti propter attritionem, dabuntur alij propter con-

V. *Quòd primã gloriam & eius augmẽtũ poteſt quis ſimul mereri.*

Quòd ſimul poteſt produci, & augeri gratia.

contritionem, præſertim ſi eſt intenſior. Itaq; tunc tem- A
ris producitur gratia, & ſimul augetur: augetur quidem contritione, non vt diſpoſitione, ſed vt opere meritorio: producitur vero vi attritionis, & ſacramenti. Atq; adeò diuerſis actibus nihil incõuenit ſimul primam gloriam, & eius augmentum promereri, & ſimul ſuſcipi primam gratiam, & eius augmentum: & conſequenter eandem gratiam duplici titulo dari, videlicet gratis, & ex meritis: gratis quidem quatenùs eſt prima gratia attritioni, & ſacramento correſpondens: ex iuſtitia vero, & ex meritis inquantum ſimul augetur virtute operis meritorij, ſcilicet, contritionis. B

VI. *Arguitur primo quòd nõ poſsit eadem gratia ſimul dari gratis, & augeri ex iuſtitia.*

Obijcio tamen tripliciter aduerſus iſtam doctrinam, primò quidem quia non videtur ſatis tutum, neq; ſatis conforme ſcripturis, & ſanctorum doctrinæ, & communi modo loquendi Theologorum, quod eademmet gratia, quæ in primo iuſtificationis momento confertur peccatori, & per quam peccata remittuntur, & condonatur offenſa, & efficitur peccator diuinæ conſors naturæ, verè filius Dei per adoptionem: quod totum ex pura miſericordia, & abſq; vllo iuſtitiæ titulo ex parte hominis fieri, clamant ſcripturæ, concilia, Patres, & tota Theologorum ſchola: non inquam ſatis fidei conſonum videtur C
aſſerere, quòd illamet gratia detur aliquo iuſtitiæ titulo, & ex meritis ipſius peccatoris.

Secundo. Secundò, quia contritio illa quam, non vt diſpoſitio, ſed vt opus meritorium eſt, diximus promereri augmentum illud primæ gratiæ, ſi conſideretur vt antecedens gratiam, & vt diſpoſitio, ſic quidem non eſt meritoria: quandoquidem non conſideratur in illo priori vt ab homine grato, & amico Dei profecta: ſi verò conſideretur vt à gratia profecta, ſic quidem iam ſupponit illam gra-

A gratiam in homine, non ego meretur illam, neque aliquos illius gradus. Confir. quia cum illa gratia qualitas ſit indiuiſibilis, & indiuiſibiliter detur, non videtur dicẽdum quòd illamet gratia ſecundùm partem ſui remittat peccata, & condonet offenſas, & conſtituat hominem in ſtatu filiorum Dei, atq; adeò ſit prima grima gratia, & detur gratis: ſecundùm verò aliam partem ſui cadat ſub merito, deturq; ex iuſtitia.

Tertiò quoq; obijcio doctrinam ſuprà poſitam, quam veriſsimam eſſe inferiùs in ſolutione tertij videbimus. Repugnat aliquod munus ſimul ex gratia, & iuſtitia cõ-B ferri, cum ergo gratia illa iuſtificationis ex pura Dei miſericordia, & gratia conferatur, fieri nequit quòd eadem titulo iuſtitiæ, & meriti tribuatur. Hæc argumenta labefactare videntur concluſionem.

Veruntamen ad primum horum reſpondetur, quòd ſi illa gratia quantumuis ſit natura ſua indiuiſibilis, non haberet plurimos intenſionis, & perfectionis gradus, conuincerent obiectiones iſtæ nos falſitatis: at cum diuerſos habeat gradus, aſſerimus non eſſe primam gratiam ſecũdùm omnem ſui partem, ſed ſolùm ſecundùm aliquos. Et idcircò ſecundùm illos datur purè gratis, & ſecũdùm C alios ex iuſtitia. Quòd ſi inſtes: Quotiens datur homini prima gratia, datur in aliqua intenſione, & cum gradibus latitudinis, vt de ſe patet: & tunc inquiras, an tota illa ſecundùm omnem intenſionem quam habet, & ſecundũ omnes gradus latitudinis quos habet, ſit prima: an verò ſolùm ſecundùm primum gradum? Cum enim per vnũ gradum gratiæ, ipſumq; minimum (ſi minimum gratiæ dabile eſt) fiat remiſsio omnium peccatorum, & iuſtificatio impij, videtur quòd ille ſolus gradus dicatur prima gratia: cæteri verò ad augmentum gratiæ pertineant.

Reſp. ad. 1.

Replica.

Et conſequenter apparet quòd nunquam detur impio ſo A la prima gratia, & inſuper quòd ſemper detur ei gratia aliqua ex merito contritionis,nempe tota illa intēſio gratiæ,& omnes illi gradus qui ſimul adiuncti cum primo illo gradu gratiæ faciunt eam intenſam.Sed ad hæc reſpōdetur,non dici primam gratiam ſolùm illum primum, & minimum gradum gratiæ,qui in ipſa gratia eſt conſiderabilis:ſed neq; per aliud extremum , ſemper dici primam,totam illam quæ datur in pūcto iuſtificationis,ſed omnem,& ſolam illam dici primam, quæ commenſuratur diſpoſitioni,ſcilicet,attritioni cum ſacramento,vel cōtritioni vt diſpoſitio eſt,& ſecundùm eos omnes,&ſolos B gradus dicitur prima. Nam ſecundùm illos habet efficere illos omnes mirabiles effectus,qui in prima obiectione commemorantur.Sicq; ex hac parte,& pro vt eſt prima gratia,datur omnino gratis,& ex pura miſericordia Dei, nulla ex parte hominis interueniente ratione iuſtitiæ.At verò quatenùs eſt gratia aucta:eſt autem aucta ſecundū alios gradus,qui videlicèt reſpondent actibus meritorijs, qui in eodem puncto haberi poſſunt ab illo homine,non eſt inconueniens ex iuſtitia,& ex meritis dari.

Notanda ſolutio.

Vnde vt hæc firmiùs procedant,ad ſecundam reſpōdetur obiectionem,quod ſi illa cōtritio re vera ſit ad gra C tiam diſpoſitio,antecedit quidem gratiam, & ſic nihil ipſius promeretur:at verò ſi nō eſt diſpoſitio,ſed opus meritorium à gratia profectum , non eſt cur gratia quæ illi correſpondet, ſit prima gratia , ſed potiùs augmentum gratiæ.Et cum obijcitur,Vt eſt opus meritoriu,& à gratia proficiſcitur , iam præſupponit gratiam illorum diuinorum effectuum productricem, ergo nihil illius gratiæ promeretur. Reſpondetur , quòd id quod præſupponit non promeretur:cæterùm non præſupponit gratiam ſe-

cundùm

A cundùm omnem ſui gradum, & partem, ſed ſolùm ſecũ dùm eos gradus qui correſpondent contritioni, vt diſpoſi tio eſt. Atq; adeò ſolùm præſupponit eam ſecundũ quòd eſt prima gratia illorum effectuum productiua: & vt ſic eam non promeretur: At verò ſecundùm quod eſt gratia aucta, non inconuenit quòd eam promereatur: nam vt ſic, ideſt, vt aucta non eſt prima gratia, nec illorum effectuum cauſa: & ſic optimè ſub merito cadere poteſt. Itaque, vt vno verbo dicam, gratia vt aucta præſupponit ſe ipſam vt productam, & vt primam & inter duo hæc mediat illud opus meritorium contritionis, nam elicitur B à gratia producta, & antecedit auctam. Ad confirmationem ex his patet quid dicendum ſit, videlicet illam gratiam gradus habere, & partes intenſionis, quemadmodũ, & aliæ qualitates tertiæ ſpeciei. Et proinde nihil incõuenit quòd ſecundũ quoſdã ſui gradus ſit prima, & illorũ effectuũ cauſatiua, ſecundũ verò alios cadat ſub merito.

Ad tertiã obiectionẽ reſpõdetur, repugnare quidẽ idẽ munus, aut eandẽ rem ſecundũ omne ſui partẽ dari titulo iuſtitiæ, & ſimul titulo gratiæ: de quo infrà. §. 10. Ceterũ ſecundũ diuerſam partẽ nõ repugnat. Quid obſecro inconuenit (vt ex moralibus petamus exẽplũ) quòd C Petro mihi debẽte. 50. aureos, & totidem volẽte mihi ex amicitia, & liberalitate cõferre, tũc vnica ſimul elargitione cẽtũ mihi Petrus aureos cõferat. 50. gratis, & alios. 50. ex debito iuſtitię? Nã ſecundũ eandẽ partẽ repugnat planè duplicẽ tã diuerſum titulũ reperiri. Sic ergo illa met gratia ſecundum diuerſos ſui gradus gratis, & ex iuſtitia ſimul à Deo effici nihil impedit: & conſequenter ſimul eam creari & augeri: creari quidem ex gratia, augeri autem ex iuſtitia. Sed quo penitus iſta examinentur, accipe aliam concluſionem præcedentis declaratiuam.

Titulo gratiæ & titulo iuſtitiæ una res dari non poteſt.

VIII. QVarta propoſitio præcedentis appendix: Neq; in naturalibus neq; in ſupernaturalibus eſt impoſsibile, vnam & eandem qualitatem ſimul produci, & intendi: fieri, & augeri. Licèt Vega ſupra hoc neget. Et præter morale præallegatum exemplum, accipe rei huius aliud naturale. Creet, verbi gratia, Deus corpus luminoſum habens lucem vt quatuor, & in eodem creationis inſtanti conſtituat lucem illam, aut corpus illud coram ſole, ſanè in vno, & eodem inſtanti, & omnimoda temporis ſimultate, lux illa producitur, & augetur. Eſt veruntamen apprimè intelligendum, id non vnica, ſed duplici actione, & inſuper nō ab vno eodemq; agenti, ſed à duobus fieri. Vnum enim, & idem agens duas actiones eiuſdem ſpeciei, ſiue trāſeuntes, ſiue immanentes producere nō poteſt ſimul: duas, ſcilicèt, calefactiones, duas illuminationes. Cū ergo duplex actio eiuſdē ſpetiei neceſſaria ſit ad producēdā, & augendā qualitatem, duplex etiam agens eſt neceſſarium, ſi ſimul & in eodem temporis inſtanti produci debeat, & augeſcere. Nā quòd alicui videri poterat, nempe tunc non ſimul produci, & augeri illam qualitatem à duobus agentibus totalibus, ſed potiùs à duobus partialibus, & per actiones partiales ſimul produci, aliquando verum erit. Per hoc tamen non tollitur quòd vnum agens priùs natura quàm aliud agat, producat totaliter, & per actionem totalem illam qualitatem: & poſteriùs natura, ſimul tamen tempore, aliud agens per aliā actionem totalem augmentatiuam, eandem augeat qualitatem. Quòd verò vnum agens ſimul producere, & augere qualitatem non poſsit euidens eſt. alioqui enim ſol, verbi gratia, quando illuminat aerem, duas, imò tres, & centum, & mille actiones ſimul exerceret. Semper enim lumen producitur in aliqua intenſione: imò cum infinitorum

Tractatur latiſsime an eadē forma ſimul poſsit produci, & augeri.

Idem agens non poteſt ſimul rem producere & augere.

A B C

torum

A torum graduum intenſione, & latitudine: atque adeò ſi vnum & idem agens ſimul produceret, & augeret qualitatem, & ſimul etiam duas actiones produceret, vnam productiuam, alteram intenſiuam: ſanè eadem ratione produceret multas, & infinitas actiones iuxta multitudinem graduum, qui ſunt in qualitate producta. Dicẽdum eſt ergo, vnicam tantùm ſolem exercere actionem illuminatiuam, qua producit lumen. Et licet lumen producatur intenſum (nulla enim qualitas intenſibilis intelligi poteſt quantunuis remiſſa, quæ non habeat gradus intenſionis) non ex eo fit ſolem, duplicem circa illud actionẽ B exercere, vnam quæ ſit illuminatio, & aliam quæ ſit intenſio. Sed vnam, & eandem, qua ſimpliciter, & per modum vnius actionis producitur lumen. Licèt autem producatur in aliqua intenſione, hoc per accidens contingit, propter naturam illius qualitatis quæ niſi intenſa, eſſe, aut produci non poteſt. Cæterùm quando præter ſolem lumen illud producentem, aliud agens, verbi gratia, ignis extrinſecùs adhibetur, in eodem inſtanti temporis, & applicatur luminoſo: aut quãdo ipſemet ſol alia actione circa idem luminoſum deinde operatur, tunc quidem optimè intenditur actione intenſiua, diuerſa à productione, C lumen illud. At in eodem inſtanti idem agẽs duas actiones exercere circa eandem qualitatem, aut vnica actione ſimul eã producere, & augere omnino eſt impoſsibile.

Sed enaſcitur ex hac doctrina difficultas quæ labefactare, & deſtruere videtur quod à nobis ſupra aſſertum eſt. Quia ſi ab eodem agenti ſimul augeri, & produci vna qualitas non poteſt, ſed ad eam augendam, vel intendendam adhiberi debet aliud agens, aut expectari altera illius primi agentis operatio intenſiua, tempore diſtans: iam ſequitur non poſſe gratiam ſimul à Deo produci *Argum. contra prædicta.*

& intendi,creari & augeri,& ſimul produci gratis,& augeri ex iuſtitia:quandoquidē non eſt niſi vnicum agens, A & vna actio illius gratiæ productiua.Non enim eſt dicendum,quòd duas tunc intelligamus eſſe actiones,vnā qua gratia creatur,& alteram qua augetur à Deo: neq; verò dicendum eſt duos eſſe agentes illius gratiæ collatores, quorum alter eam producat,alter verò augeat.

Quòd Deus ſimul creat & auget gratiam.

Reſpondetur dupliciter.Primò quidem de Deo aliter loquendū eſſe,quā de cæteris agentibus naturalibus. Cū enim Deus propter ſuam magnam perfectionē,& immēſam infinitatē,omnes modos cauſandi,& operandi omniū etiā diuerſiſsimorū agentiū in ſe ipſo præhabeat,atq; B cōtineat ſimplicisſimè & perfectiſsimè, non eſt incōueniēs quòd in quantū eſt agēs per miſericordiā,illam gratiā creet gratis,iuxta proportionē attritionis, vel cōtritionis,vt diſpoſitio eſt.Et in quātū agens per iuſtitiā, eandē augeat,& intēdat gratiā ratione alterius actus meritorij, qui in illo iuſtificationis inſtāti interuenire poteſt in homine pœnitēte.Profectò ſi in mom ēto iuſtificationis homo eliciat actū miſericordiæ,vel iuſtitię ſequutū ex gratia,& charitate(quod cōtingere poſſe eſt ſatis certū imo de facto euenire eſt ſatis vſitatū)tunc planè merito illius actus,Deus in ipſomet inſtanti,quo producit primā gra- C tiā quantitati diſpoſitionis correſpondetē,auget,& intendit eā,iuxta valorē,& quantitatē illius actus miſericordiæ,& iuſtitiæ.Et eſt exeplum deſumptū ex materia de pœnitētia.Quando homo reſurgit per cōtritionē ad gratiā,certè iuxta probabiliſsimā multorū opinionē,præter eos gradus gratię qui pręſenti cōtritioni,vt diſpoſitio eſt, correſpōdēt gratis à Deo collati,qui oēs ſunt gradus primæ gratiæ:reſtituūtur alij gradus gratiæ ex iuſtitia, correſpōdētes ei gratię & illis meritis,quæ ante lapſum ha

bebat

A bebat homo ille,& à quibus cecidit,& ad quæ modo reſurgit.Atq; adeò illius gratię,quę nũc in pũcto reuiuiſcẽtię datur,aliqui gradus dãtur gratis, correſpõdẽtes præſenti diſpoſitioni:alij vero ex iuſtitia, quia correſpondẽt ijs meritis,quę ante lapſum fuerat operatus.Quod ad vnguem nunc examinari,neq; vacat,neq; debet.

Reſponderi etiã ſecũdo,& explicari poſſunt hæc omnia,dicẽdo,hoc nõ eſſe ꝓducere ſimul, & augere gratiã. Et ſic nõ eſſe duas actiones,quarũ vna ſit creatio grẽ, altera augmẽtatio:ſed eſſe vnicã,& ſimplicẽ eiuſdẽ grẽ ꝓductionẽ,duplici titulo à Deo factã,ſecũdũ diuerſos gra B dus ipſius gratiæ : eo ꝙ quidã eius dãtur gratis, quidã ex merito.Nã peto,Quidnã obſtat,quominùs vnica collatione,& elargitione mihi aliquis cẽtũ aureos tribuat,quorũ tamẽ.50.donet gratis,& alios ex iuſtitia ſoluat? Sic ergo ſimul tota illius gratiæ latitudo vnica actione cõfertur,duplici tamẽ titulo,ad modũ dictũ:quoniam videlicet homo duplicẽ actũ exercens,vnũ diſpoſitiuũ,alterũ meritorium,duplicem offert Deo materiam conferendi gratiam,vnica tamẽ,& ſimplici actione,licèt virtualiter duplici.At ſi vnum tantũ exerceat, ſcilicet,contritionẽ, ſeu vltimam diſpoſitionẽ,de qua in præſenti quæſtione C eſt ſermo,fieri nequit vt per illam augmentum aut gratiæ,aut gloriæ promereatur , ſed ſolum primam gloriã, vt in ſecunda propoſitione aſſertum,& explicatum à nobis fuit.Et de propoſitionibus hactenùs.

VIII. *Argumẽtis initio factis fit ſatis.*

REliquum eſt vt argumẽtis initio pro prima opinione factis,reſpõdeamus: ꝙ non minimã quęſtionis partẽ eſſe certum eſt.Primum argumentũ expoſtulat grauẽ, & difficilem diſputationem de contritione,an verum ſit quod vulgò tàm docti quàm indocti dictitãt,ſcilicèt,cõtritionẽ,ſeu vltimam diſpoſitionẽ in genere cauſæ materialis

rialis priorem eſſe gratia,poſteriorē verò in genere cauſæ efficientis.Quod,quoniam prolixam exigit tractationem,inferiùs diſputabo,ne tam longa parentheſi,queſtionis ordo turbetur,& confundatur. Breuiter ergo reſpondetur argumento,quòd ſi contritio illa re vera procedit à gratia in genere cauſæ efficientis, ſic quidem facilè intelligitur quòd ſit meritoria.Si vero,(quod ego probabilius,imo veriſsimū eſſe exiſtimo)ſolum eliciatur ab auxilio ſupernaturali, & in omni genere cauſæ antecedat gratiam,ſic quidem quanuis nō ſit tam facile intellectu, diffinio tamē eam eſſe meritoriam.Satis enim ad hoc vt actus aliquis ſit meritorius apud Deum, eſt quòd ſit bonus,& ſupernaturalis,& à principio ſupernaturali eliciatur,ideſt ab auxilio Dei ſpetiali, & ab illo reducatur in finem charitatis, & procedat ab homine grato, & iuſto. Quod totum quia reperitur in illo actu contritionis, & ex alia parte homo eſt in gratia pro illo inſtanti temporis,eſtq; iuſtus,& amicus Dei,nihil illi actui deſideratur quominus meritorius eſſe poſsit:nam quòd à gratia habituali eliciatur,non eſt neceſſarium, licèt ſit neceſſarium quòd pro illo inſtanti homo habeat gratiā habitualem, quæ in iuſtitia,& Dei amicitia ipſum conſtituat, & quæ informet actum ipſum contritionis,non eliciendo,& efficiendo ipſum,ſed coaſsiſtendo ei,vt veriſsimè dixit D. Bonauent.in.4.diſt.17. quæſt.1.art. 6. quem in hac parte ſequitur Gab.4.diſt.14.q.1.ar.2.circa finem.Sot.3.de Nat. c.4.Caiet.12.q.21.art.3.&.4. Neq; verò S.Tho.oppoſitū docuit nam licet.1.2.q.114.art.4.in corp.& ad.3. &.1.p.q. 62.art.4.ad.2.& communiter Theologi requirant ad meritum quod ſit à gratia,& charitate, tamen per hoc non intelligunt quòd debeat procedere ab ipſis habitibus gratiæ,& charitatis.Sed ſat fuerit quòd ſit à motione gratuita,&

A

B

Non eſt neceſſarium q. actus meritorius procedat ab gratia,& charitate.

C

A ta, & auxilio ſpeciali Dei, & ab his referatur in finem ipſum charitatis, & gratiæ: & ex alia parte ipſe homo iam ſit conſtitutus in gratia, & charitate. Certè quamuis contritio, & dilectio Dei, quibus quis vltimò ſe diſponit ad gratiam, non fiunt ab habitibus pœnitentiæ, & charitatis, vt ego exiſtimo, & infrà probabimus: tamen communiter, dicuntur, & appellantur actus pœnitentiæ, & charitatis, ſuntq; eiuſdem ſpeciei cum ijs actibus, qui deinde eliciuntur ab ipſis virtutibus pœnitentiæ, & charitatis, vt ibi videbimus. Sic ergo illæ diſpoſitiones ſunt meritoriæ, & poſſunt dici eſſe à charitate, eò quòd ſunt eiuſdem B ſpeciei cum alijs actibus, qui à charitate deinde ordinantur in ipſummet finem, ſub eadem ratione formali. Præterea, ſatis eſt ad hoc vt dicãtur eſſe à charitate, quòd informentur in illo inſtanti, in quo ſunt meritoriæ, ab ipſa charitate, & gratia, & ex alia parte dirigantur ab auxilio Dei ſpeciali in finem ipſum charitatis. Atq; adeò nihil omnino eis deeſt, quominùs ſint meritorij actus illi.

Ad confirmationem reſpondetur, actum attritionis, quæ vſq; ad inſtans iuſtificationis cum ſacramento durat, eadem ratione eſſe meritorium, quia eſt bonus, & ab auxilio ſpeciali profectus, & ex alia parte informatur gra- C tia coaſsiſtente. Iam enim in illo inſtanti homo eſt in gratia, & amicitia Dei. Quod vt rectiùs intelligas patere me lector optime, tantiſper expatiari ac diuagari ad venandum valorem attritionis. *Attritio etiã meritoria eſt primæ gloriæ.*

Eſt ergo ſciendum, attritionem quæ cum ſacramento ſufficit ad gratiam ſuſcipiendã, debere neceſſariò procedere ex auxilio ſupernaturali, & diuino: alioqui ſi naturæ viribus tantùm fiat, & concurſu generali Dei, ſufficiens ad ſacramentum diſpoſitio non eſt. Enim vero S. Thom. 3. p. q. 84. ar. 1. ad. 2. apertè dicit, actus pœnitentis, *Quòd attritio nõ poteſt haberi uiribus naturæ.*

quiſunt illius ſacramenti materia ſufficiens, & neceſſaria,elici,ex ſpeciali inſpiratione,& auxilio Dei. Idque ſacrum Concil.Trident.ſatis inſinuat,ſeſſ.6.can.3. dicens, Neminem pœnitere poſſe,ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia conferatur, ſine præuenienti Spiritus ſancti inſpiratione,& auxilio. Et concil.Mileui.& Arauſi. iam olim aduerſus Pelagianos, iiſdē penè verbis definierant. Cum ergo attritio actus ſit ſufficiens, vt gratia iuſtificationis per ſacramentum peccatori conferatur,neceſſariò dicendum eſt,haberi non poſſe ſine ſpeciali Spiritus ſancti adiutorio. Quod ſi contendas concilia intelligenda eſſe extra ſacramentum,ſcilicet,Neminem iuſtificationem poſſe conſequi extra ſacramentum,ſine præuenienti Dei auxilio,cum ſacramento verò non requiritur ſpeciale Dei auxilium:Atque adeò attritionem,quę cum ſacramento ad iuſtificationem ſufficit, ſine Dei auxilio ſpeciali haberi poſſe.Contra hoc obijcitur, quia in ipſomet Arauſi.concilio diffinitur, ipſum credulitatis affectum quo ad baptiſmum volumus accedere, ex Dei ſpeciali gratia prouenire.Et in Trident.Seſsio.6.cap.6.aſſeritur,excitari peccatores diuina gratia ad deteſtandum peccata,per illam pœnitentiam; quam ante baptiſmum agi oportet.Si ergo ad eam attritionem,quæ cum baptiſmo ſufficit ad gratiam,excitantur ſpeciali Dei auxilio peccatores,cur non ad eam attritionem,quæ ad ſacramenti pęnitentiæ gratiam eſt neceſſaria? Tandem Seſsio.14. c.4. eiuſdem Concilij, apertiſsimè dicitur, attritionem donum Dei eſſe,& Spiritus ſancti impulſum. Habet ergo illa attritio,quæ ad ſacramentum eſt neceſſaria, hoc in primis quòd à Dei gratuito auxilio proficiſcitur,& præterea ſi vſq; ad inſtans iuſtificationis duret, habet iam hominem in gratia conſtitutum, & amicum Dei, nihil ergo

A ergo obſtat quominùs primę glorię meritoria eſſe poſsit. Quòd vt melius adhuc intelligi valeat, qua ſcilicèt, ratione ſine eo quòd ſpecialiter à gratia, & charitate actus procedat, poſsit eſſe meritorius, attende doctrinam ſequentis ſolutionis.

Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, actiones quidem bonas naturales dupliciter poſſe conſiderari, primò quidem quatenùs naturæ viribus, & concurſu generali Dei fiunt: & quidem hoc modo quantumuis bonę, & perfectæ ſint, & à virtutibus naturalibus moralibus proſiciſcantur, vt ſunt comedere, bibere, etiam temperate, miſeratio erga pauperes, ius ſuum vnicuiq; reddere, &c. quoniam intra ordinem actuum naturalium continentur, nō ſunt meritoriæ apud Deum alicuius gloriæ, aut gratiæ: idq; etiam ſi homo talium actionum author, ſit in Dei gratia, & amicitia. Ratio eſt quoniam licèt tales actiones gratia quodammodò informentur, propterea quòd ab homine habente gratiam eliciuntur, at non eliciuntur ab aliquo principio gratuito, ideſt, neq; ab ipſa gratia, neque ab auxilio aliquo ſpeciali Dei. Et conſequenter neq; diriguntur, aut ordinantur in finem ſupernaturalem relatione aliqua virtuali, aut actuali, atq; adeò meritorię eſſe nō poſſunt. Cęterùm eędem actiones, quantumuis ex parte ſua ſint naturales, & extra ordinem gratiæ, & meriti ſint, ſi tamen ab extrinſeco, à gratia, & charitate, aut ab auxilio ſpeciali actualiter, aut virtualiter referantur in finem ſupernaturalem, ideſt, fiant propter Deum vt finis eſt ſupernaturalis, iam certè meritoriæ ſunt, & Deo æquè gratæ, ac ſi intrinſecè, & natura ſua eſſent diuini, & ſupernaturalis ordinis. Quando enim dixit Paulus, Siue comedatis, ſiue bibatis, ſiue quidquā aliud faciatis, omnia in gloria Chriſti facite, bene vidit Apoſtolus, actiōes naturales

Quomodò actiones bonæ naturales poſsint etiā eſſe meritoriæ.

B (margin letter beside "ſeratio erga pauperes")

C (margin letter beside "poſſunt. Cęterùm")

1. Corin. 10.

per actum comedendi, & bibendi ſignificatas, eſſe poſſe A
meritorias, ſi in Dei gloriam à charitate referantur.

Nota. Veruntamen ijs adijciendum eſt, hoc diſtare inter operationes iſtas bonas moraliter, & ordinis naturalis, à virtutibus acquiſitis elicitas, ex vna parte, & inter opera ſupernaturalia virtutum infuſarum, ex alia: quòd illæ non cenſentur procedere à gratia Dei, nec eſſe ordinis diuini, & ſupernaturalis, ex eò quòd fiant ab homine grato, niſi ex ſpeciali gratiæ influxu, & charitatis imperio referantur in finem ſupernaturalem. At verò opera virtutum infuſarum, licèt non imperentur à gratia, & charitate, ſuapte natura ſunt ordinis diuini, & ſupernaturalis. Ex B quo fit quòd illæ non poſſunt eſſe meritoriæ, ſcilicèt, comedere temperate, miſereri pauperibus, ius ſuum vnicuique reddere, quatenùs à virtutibus acquiſitis, & naturæ viribus factæ ſunt, etiam ſi homo ſit in gratia, niſi à gratia imperentur, & referantur in finem charitatis. Cæterùm actiones ſecundi generis, ſcilicèt, virtutum infuſarum, vel quæ natura ſua procedunt à principio ſupernaturali, licèt non imperentur à charitate, neq; ex ſpeciali influxu gratiæ procedunt, meritoriæ ſunt, dummodò homo ſit in gratia, vt actus iuſtitiæ, miſericordiæ, temperantiæ, quod tradit Franciſcus de Chriſto in. 3. diſt. 23. de actu C fidei. q. 13. vbi pro comperto habet huiuſmodi actus bonos, ſi gratia informentur, eſſe meritorios licèt ab ea non eliciantur. Et ratio eſt, quia iſti actus ex eo quòd ſunt virtutum procedentium à gratia, & ſupernaturalium, iam ſuapte natura tendunt in finem ſupernaturalem, ſuntq; apti, idonei, & proportionati gloriæ, & cuicunq; pręmio. Cum ergo ex alia parte homo in gratia, & amicitia Dei ſit conſtitutus, nihil illis actibus deficit, quominùs ſint meritorij. His adde, quòd iſti actus à virtutibus infuſis pro-

A procedentes, non ſolum quo ad modum, & ex accidenti, ſed ſecundùm ſuam ſubſtantiam, & entitatem ſunt ſupernaturales, & ordinis diuini: atq; adeò ſecũdùm ſe, & abſque aliquo extrinſeco adminiculo, non poſſunt non eſſe meritorij apud Deum. Hoc dixerim propter quoſdam graues aliàs, & doctos viros, qui actus iſtos, imò non tantum iſtos, ſed actum etiam dilectionis Dei ſuper omnia, actum contritionis, actum fidei, dicunt eſſe naturales ſecundùm ſubſtantiam, & ſupernaturales quoad modum tantùm. Ita habent, Scotus, Dur. in. 2. diſt. 28. & in. 3. d. 23. Gab. Capreolus, & Caieta. 12. quæſt. 109. art. 4. Sotus lib.

Actus uirtutum infuſarũ ſunt ſecũdũ ſe totos ſupernaturales.

B 1. de Natu. & gra. cap. 22. prope finem, & videtur habere, S. Thom. 2. 2. q. 171. art. 2. ad. 3. Verum iam cõmunis Theologorum omnium ſententia habet oppoſitum. Sed de hoc aliàs. Igitur ſi actus illos naturales idcircò dicebamus eſſe meritorios, quia ſaltem virtualiter, & ab extrinſeco à charitate referuntur in diuinum finem, potiori iure idem dicendum eſt de actibus virtutũ infuſarum, licèt à charitate, & gratia non referantur. Nam maiorem ſupernaturalitatem maioremq; porportionem cum fine ſupernaturali, habent iſti actus virtutum infuſarum, ex eo ſolum quòd ſint à virtutibus infuſis, quàm illi alij ex

C eo quòd extrinſecè à gratia in finem ſupernaturalem reducantur. Hanc ergo ob cauſam dixerim ſæpiùs, actum contritionis in omni genere cauſæ antecedentem gratiam, in ſuper actum attritionis, qui vſq; ad iuſtificationem durat, licèt à gratia non eliciatur, aut dirigatur, eſſe meritorios: quandoquidem ex vna parte iam ſuapte natura ordinantur in finem ſupernaturalem à principio ſupernaturali, id eſt, ab auxilio Dei quo intrinſecè, & per ſe eliciuntur (quæ ſupernaturalitas maior eſt quàm ſi ab extrinſeco à charitate, & gratia referrentur in illum finẽ)

& ex alia parte homo eſt in gratia Dei, & ob id inquàm eſſe meritorios. Et hactenùs de primo argumento. A

IX. *Cur prima gratia datur gratis, & tamē acceptatio ad primā gloriā nō fit gratis, ſed ex merito.*

AD ſecundum libenter concedo, illam vltimam diſpoſitionem, ideſt, contritionem non eſſe meritoriam primæ gratiæ. Sed cum procedis, ergo nec primæ gloriæ, negatur conſequentia. Quin eſſe conſequentiam Lutheranorum, dicit Sotus.3.de Natura, & gratia.c.9.initio. Negatur ergo conſequentia, primo cum Mag. Cano relect. cita.p.1.circa finem. Cum ergo obijcis, Gratia eſt acceptatio ad gloriā, Cano negat, ſed eſt, inquit, forma per quā aliquis eſt amicus Dei, & per quam homini grato, & admiſſo in naturæ diuinæ conſortium, facultas datur ad gloriam per opera bona promerenda. Adducit Cano exēplum de anima, quam quoniam eſt actus primus dans eſſe, & viuere, conſequuntur pōtētiæ naturales, intellectus ſcilicèt, & voluntas: per quas operatur ad ſui finis conſequutionem. Sic gratia forma eſt dans eſſe, & viuere animæ noſtræ ſupernaturale: hanc charitas, & cæteræ virtutes conſequuntur, quarum operationibus homo finem ſuum conſequatur, ideſt gloriam promereatur. Hæc Cano. Ad idem ferè eſt Sot.in.4.diſtinct.14.quæſtione.2. artic.6. gratia, inquit, duo facit, ſcilicet, conſtituere hominem in eſſe ſupernaturali filij Dei, & hac ratione antecedit actum contritionis, ſcilicet, in eſſe meriti, & facit illum eſſe meritorium. Sed habet ſecundò vt ſit acceptatio ad gloriam, & hac ratione actus eſt prior illa, ipſaque ſequitur poſt actum. Itaque docere videtur, illam gratiam, vt præintellectam contritioni non facere nos acceptos ad vitam æternam, niſi deinde media contritione, quæ etiam eſt mens Magiſtri Cano. Libro autem.3. de Natura, & gratia.cap.9. remiſsius Lutheranis reſpondit. Idcircò præſtat quod cum ſcholaſticis agens, B C

dixit

A dixit in. 4. Sentent. Veruntamen inſtari adhuc poteſt, quia pro illo eodem inſtanti naturæ, quo homo habet gratiam, intelligitur etiã vt acceptus ad vitam æternam, ſiue id faciat gratia primariò, ſiue ſecundariò, & ab extrinſeco, & ex lege Dei. Iam ergo cum pro inſtanti quo contritio eſt meritoria, præſupponatur homo gratus, prę ſupponitur etiam ad primam gloriã acceptus: atq; adeò primam gloriam per illum actum promereri non poteſt ſi quidem iam prima illa gloria vt debita præſupponitur. His ergo reſpondere reliquum eſt.

Concilium Tridentinum Seſsione. 6. c. 16. dicit. Vitam B æternam conferri iuſtis, & tanquàm gratiam filijs Dei per Chriſtum Ieſum miſericorditer promiſſam, & tanquam mercedem ex Dei promiſsione bonis ipſorum operibus, & meritis debitam. Ex qua doctrina difficilius redditur noſtrum ſecundum argumentum, quia ex ea iã ſequitur, priùs quàm homo opus eliciat meritorium, iam ſibi deberi gloriam ſecundùm proportionem, quæ eſt filij ad hæreditatem, licèt non ſecundùm eam, quę eſt operis ad mercedem. Cũ ergo priùs natura quam homo faciat actum meritorium intelligatur vt filius Dei, certè iam intelligitur collatum ſibi eſſe ius ad hæreditatem, C ideſt, ad gloriam: licèt ſuis operibus adhuc nõ debeatur, quia non nondum intelligitur fuiſſe operatus.

Gloria datur iuſtis ut præmiũ operum, & ut hæreditas filiorum.

Iam ergo reſpondetur ad argumentum, quòd licèt gratia in illo priori, antequàm contritio ſit meritoria, ſit ius ad gloriam per modum cuiuſdam proportionis, & connaturalitatis: idoneus enim eſt, & ſatis proportionatus homo ille, ex eo quòd conſideratur vt habens gratiam, vt etiam gloriam habeat. Sed tamen abſolutè in illo priori, in adultis, & extra ſacramentum, illa gratia ius non dat ad gloriam, neque facit acceptum

Vera ſolutio 2. Argumẽti

ad

ad gloriam, quo ad vſq; homo actu proprio illam promereatur. Fundatur namq; noſtrum meritum in ordinatione, & ſtatuto Dei, vt habet S.Thom.1.2.q.114.art.1. ad.3. & art.4. Statuit autem, & ordinauit Deus, legemq́; tulit, vt in illo qui per propriam diſpoſitionem iuſtificatur extra ſacramentum, gratia non ſit ius ad gloriam, niſi mediante tali actu, & diſpoſitione, quæ ſit meritoria glorię. Idcircò quo ad vſq; illam diſpoſitionem homo intelligatur habere quantumuis habeat gratiam extra ſacramentum, nondum habet plenum & abſolutum ius ad gloriã: Vt autem non tumultuario ſed ex magno conſilio oſtẽdamus hæc à nobis aſſeri, certè legem hanc tùm alibi ſæpè, tùm verò maximè tuliſſe videtur Deus, ex eò quòd A B

Rom.8. Paulus Rom.8. cum dixiſſet. Quod ſi filij, & hæredes: hęredes quidẽ Dei, cohęredes autem Chriſti. Quibus verbis oſtenderat eo ipſo quòd quis efficitur Dei filius (efficitur autem per gratiam) ſtatim eſſe hæredem per modũ cuiuſdam condignitatis, & connaturalitatis: & ſic priùs quàm contritio ſit meritoria iam hominem habere quodammodò ius ad gloriam. Vt tamen explicaret nobis poſſeſsionem huius hæreditatis, ac proinde perfectum ius ad illam nobis non conferri quo ad vſq; operemur, & illud promereamur, ſiue per contritionem, ſiue per qualemcunq; aliam actionem, vel etiam paſsionem propter Deum, qua perfectum ius ad illam gloriam acquiramus, ſubiecit. Si tamen compatimur, vt & conglorificemur, quod præclarè conſideratum eſt à Franciſco de Chriſto in.3.d.26.q.4. de ſpe, in ſolutione ad.4.5.& vltimum. Inſinuauit explicatiſsimè Paulus, ad hoc vt quiſpiam glorificetur, neceſſarium eſſe illi meritum aliquod, ratione cuius ius habeat ad mercedem, & ad gloriam, ſicut ratione gratiæ habet filiationem, & conſequenter proportionem, C

A tionem,& idoneitatem cum eadem gloria.

Dicet quis: Etiam ſtatuit, legemq́; tulit Deus, vt niſi media eadem contritione quis iuſtificetur: iam ergo contritio illa iuſtificationem promerebitur. Conſequentia patet, nam ea ratione dictum eſt diſpoſitionem illam eſſe meritoriam gloriæ, quoniam Deus ſtatuit niſi ea mediante, alicui conferre ius ad gloriam. Rurſus, ſi tota hęc meriti ratio reducitur ad ſtatuta,& ordinationem Dei, iā ſequitur quòd ęquè per actum naturalem, verbi gratia, per albedinem, per comeſtionem mereremur vitā æternam, ſicut per actiones bonas ſupernaturales, ſi Deus ſta B tuiſſet nemini dare gloriam niſi habenti albedinem, aut comedenti. *Arguitur cōtra ſolutionem.* *Secundo.*

Sed his duobus ſatisfacere non eſt arduum, nam ad hoc poſterius breuiter dico, quòd actiones noſtræ ſupernaturales, non ſolum habent extrinſecam ordinationem illam Dei, ſed & habent intrinſecè valorem, & condignitatem quandam, ſeu proportionem ad gloriam: non ſic actiones naturales vt ſatis conſtat. *Solutio ſecūdi.*

Ad illud vero prius reſpondetur, primò quòd illa contritio cum intelligitur eſſe meritoria gloriæ iam præſupponit gratiā,& antecedit gloriam, vt vidimus, & ſic C poteſt eſſe glorię meritoria. Hoc enim requiſitum eſt ad hoc vt actus ſit meritorius: primum quidem quòd ſit à gratia, ſecundum verò quòd antecedat præmium. Horum autem aut alterum, aut certè vtrunq; deficit illi contritioni in ordine ad primam gratiam promerendam. Nā ſi conſideretur vt præcedens gratiam ſic non eſt à gratia, neq́; informatur gratia,& ideò meritoria eſſe non poteſt. Si verò conſideretur vt procedens à gratia (nam procedit ab illa in eſſe meriti) ſic quidem meritoria eſſe poteſt, cæterùm non illius primæ gratiæ, quæ iam præſupponitur *Primi.* IX

R

ponitur: non enim debet præmium merito præſupponi. A
Reſpondetur ſecundò, non eodem modo promiſiſſe Deum gloriam operantibus, ſicut promiſit iuſtificationem, & gratiam diſponentibus ſe per pœnitentiam: nam illis promiſit gloriam tanquàm mercedem operum, & tanquàm ſtipendium pro labore: atq; adeò ex iuſtitia. At verò alijs, id eſt, habentibus contritionem, & facientibus pœnitentiam, non promiſit iuſtificationem, & gratiam tanquàm mercedem, & ex iuſtitia, ſed tanquàm donum quoddam gratuitũ, ex pura miſericordia ſua. Vtrunque patet ex ſcriptura.

X. *Titulo gratiæ, & titulo iuſtitiæ nõ poteſt aliquid dari.*

AD tertium reſpondetur, proculdubiò concedendum B eſſe, non poſſe aliquid duplici illo titulo, ſcilicet, ex gratia, & ex iuſtitia conferri: viciſsim enim ſe deſtruunt, & excludunt, vt argumentum probat, & explicatum eſt ſuprà. §. 6. At, vt ex præcedenti ſolutione patet, nos minimè aſſerimus ius ad gloriam duplici tituto dari illi, qui per propriam diſpoſitionem iuſtificatur, ſed vnico dumtaxat, & ſimplici titulo, ipſoq; ex meritis, & iuſtitia. Iam enim ſatis ſuperq; explicatum eſt. §. 9. qua ratione gratia illa, pro vt in ratione meriti antecedit actum diſpoſitionis, vel cõtritionis non dat ſimpliciter, & abſolutè ius ad gloriã, neq; facit ad illã acceptũ, niſi tantũ per modũ cuiuſdam proportionis, quo ad vſq; propriam diſpoſitionẽ C intelligatur homo exercuiſſe, per quam ſimpliciter, & abſolutè gloriam promereatur. Idq; ex pacto, & lege Dei, ad ſenſum explicatum.

XI. *Cur Chriſtus non meruit gratiam, & gloriã animæ, bene tamẽ gloriam corporis.*

AD quartum reſpondetur, ſimul & ad quintum, rationem ob quam Chriſtus non meruit gratiam, & gloriam animæ, vtramq; eſſe. Videlicèt, quia naturaliter ſequebantur, & debebantur ei, ſuppoſita vnione hypoſtatica. Et ſecundò, quia iam eas habebat à principio ſuæ incar-

A carnationis. Vtraq; autem ratio hæc examinanda à nobis eſt, vt eius vires experiamur. Arguitur ergo contra primam, quia ſi idcircò non meruit gratiam, & gloriam, quia ſequebantur, & debebantur, &c. planè eadem ratione, neque Chriſtus gloriam corporis mereri debuiſſet; quod eſt argumentum Scoti, & ponderat Almain. in 3. diſt. 18. quæſt. vnic. in 4. concluſione, cuiq; non facit ſatis. Sed neq; nos mereri deberemus primam gloriam. Primum quidem, quia gloria corporis iam debebatur Chriſto alijs titulis, & ſequebatur naturaliter ex gloria animæ quam iam habebat ex merito: ſecundum verò quia ſimi-

B liter prima gloria, ſequitur, & debetur nobis, ex eo quòd habemus primam gratiam.

Reſpōdetur tamen, nullā aliā huius diuerſitatis rationē quæ ſatis argumēto faciat, aſsignari à nobis poſſe, niſi eā quā ſuprà tetigimus, ſcilicèt quòd præcipua ratio meriti fundatur in ordinatione & pacto Dei, p vt habet S. Tho. 1.2. q. 114. ar. 1. ad. 3. & ar. 4. & adducit Capr. in 3. d. 21. q. vni. ar. 3. in fin. ad. 4. Aureoli, & ex ſacra licèt ſcriptura colligere. Colligimus aūt ex ſcriptura ſtatutū & conuentū fuiſſe à Deo cū Chriſto Dño, vt gloria corporis ei nō conferretur, niſi paſsionis, & mortis ſuæ merito. Patet pſal. 109.

C De torrēte in via bibet, propterea exaltabit caput. Luc. oportuit pati Chriſtū, & ita intrare in gloriā ſuam. Phil. 2. Chriſtus factus eſt pro nobis obediens vſq; ad mortem, propter quod, &c. Et Heb. 2. vidimus Ieſum per paſsionē gloria & honore coronatum. Vnde dicendum non eſt, quòd duplici titulo gloria corporis collata Chriſto fuerit, neq; quod ex gloria animæ, aut ex vi vnionis hypoſtaticæ ſequeretur (certiſsimum enim reputo id quod datur ex meritis alio titulo dari non poſſe de quo ſuprà, numer. 6. & 10.) Quamuis enim ex vnione, & gloria

Pſal. 109.
Luc.
Phil. 2.
Hebr. 2.

animæ alioqui ſequi potuiſſet & debuiſſet corporis gloria, vt quantùm ad hoc rectè dicit Almainus ſuprà, iam tamen ordinatum à Deo fuit, vt niſi merito ſuæ mortis non ſequeretur: atq; adeò de facto hoc ſolo titulo ſequuta eſt. Rurſus ſtatutum, & ordinatum à Deo eſt, ne cuipiam adulto extra ſacramentum iuſtificato gloria conferatur, niſi merito ſuæ diſpoſitionis, & operationis, vt ſuprà dictum eſt: ac proinde quantumuis alioqui ex natura gratiæ, & ex eius vi ſequi potuiſſet gloria, tamen de facto ſequi non debet, niſi merito diſpoſitionis, atq; adeò hoc ſolo titulo meritorum, & iuſtitiæ ſequi debet, non multis titulis. A

Meritũ, & præmiũ poſſunt eſſe ſimul tẽpore. B

Ad ſecundam rationem deuenientes arguitur contra illam, vt in quinto argumento initio poſito, probatum eſt, quia ſcilicèt, optimè poteſt quis promereri id quod iam habet: nam in inſtanti quo quis elicit actum charitatis intenſiorem, habet auctam charitatem, & tamen meretur per actum illum illud augmentum. Non ergo eſt incommodum, ad hoc vt aliquid cadat ſub merito, quòd ſimul ſit, & ſimul conferatur cum ipſo merito. Reſpondetur, quòd quando illud quod cadere debet ſub merito, & habere rationem præmij, non ſolùm eſt in illo inſtanti in quo eſt meritum, ſed etiam præſupponitur vt principium meriti, non poteſt cadere ſub illo merito. In Chriſto autem omnia eius merita, etiam primus actus liberi arbitrij, quo ſe in vtero materno diſpoſuit ad gratiam, iſte inquàm etiam actus in quantùm meritorius erat, præſupponebat gratiam, & gloriam, non ſolùm in eodem inſtanti iam exiſtentes, ſed etiam vt principia omnium meritorum: Et ideò gratia, & gloria ſub nullo eius merito cadere poterant. At vero actus intenſior charitatis non præſupponit charitatem intenſam, vt principium illius C

Actus intenſus charitatis quomodo poteſt eſſe ab habitu remiſſo.

actus:

A actus: licèt enim in eodem inſtanti, in quo actus intenſus elicitur, intendatur etiam charitas, at charitas vt intenſa, non eſt principium, ſed terminus illius actus: & ideò poteſt optimè eſſe illius præmium.

Quod ſi vrgeas, charitatem intenſam debere eſſe principium illius actus intenſi, quia remiſſa vim non habet ad actum perfectiorem, & intenſiorem ſe, & conſequenter illam charitatem intenſam non poſſe eſſe præmium illius actus, ſiquidem eſt eius principium: Reſpondetur, quòd vt intenſa non eſt eius principium, ſed vt remiſſa. Si verò dicas, remiſſam non poſſe eſſe principium B actus intenſi. Negatur: tùm primò, quia licet ſit remiſſa adiuuatur tamẽ auxilio Dei, quo redditur fortior ad actũ intenſum eliciendum: tùm ſecundò quia habitus ſupernaturales quantumuis remiſsi habent virtutem in actum cuiuſcunq; intenſionis: ſunt enim cauſæ æquiuocæ ſuorum actuum: atq; adeò ſunt maioris perfectionis quoniã ſunt omnino ſupernaturales, à ſolo Deo producti, quod actibus minime conuenit: nam iuxta plurimorum Theologorum ſententiam omnes actus noſtri etiam dilectio Dei ſuper omnia, & viſio ipſa beatifica ſunt ſecundum ſubſtantiam naturales, vt vidimus ſuprà in ſolutione ad C 1. argum. in fin. §. 8. ſaltem ex ea parte qua à libero arbitrio exercentur, quodammodò ſunt naturales, neq; ſecũdum ſe totos à ſolo Deo habent produci. Prætereà optima eſt illa doctrina S. Thom. 1. 2. q. 114. art. 8. ad. 2. vbi ſic ait: Augmentum gratiæ non eſt ſupra virtutem præexiſtentis gratiæ, licet ſit ſupra quantitatem ipſius: ſicut arbor, & ſi ſit ſupra quantitatem ſeminis, non tamen eſt ſupra virtutem ipſius. Et huc ſpectat exemplum de pullo equi qui ſtatim natus, minor quidẽ eſt quam aſinus iam adultus, ſecundum actualem quantitatem: at ſecundum

Obijcitur. *Solutur.* *Replica.* *Solutio. Prima.* *Secunda.*

virtutem longè maior eſt. Et eſt exemplum S. Tho. de A
verit. q. 9. ar. 1. ad. 14. ſic ergo habitus remiſſus potens eſt generare, & elicere actū intenſum. Dici etiā poteſt quod licet phyſicè charitas aucta in caſu poſito præcedat actū

Tertio. intēſum, quoniā eſt eius cauſa phyſica, at moraliter prior eſt actus quoniā eſt meritum, & charitas aucta præmiū. Et ſic in eſſe meriti prior eſt actus, ac proinde poteſt præmium illud promereri.

XII. *Argumentis ſecundæ opinionis fit ſatis.*

ARgumenta ſecundæ opinionis ſoluenda reſtant: quorum quidē prius tàm eſt facile quā ſecundum difficile, & prolixū: ſed vtrumq; diſſoluendū nobis eſt. Ad primum ergo breuiter ex dictis reſpondetur, actum miſericordiæ in puncto iuſtificationis elicitum, augere gratiā, B & gloriam: non ſic contritio. Huius diuerſitatis ratio, & explicatio tradita eſt in ſecunda propoſitione. §. 4.

Prima cōtritio non promeretur augmentū gratiæ, aut gloriæ.

Ad ſecundum argumentum vt reſpondeamus, oſtendere oportet quomodò contritio illa, quæ eſt diſpoſitio ad gratiam, non poſſit, etiam pro vt informatur gratia, & ab illa ſequitur in eſſe meriti, non inquam poſſit eſſe meritoria alicuius augmenti gratiæ. Dico ergo, quòd tota illa gratia, quæ in illo puncto virtute contritionis confertur, ſecundùm omnem ſui latitudinem eſt prima gratia: atq; adeò ſecundùm nullum gradum cadit ſub merito. Et quòd ſit prima gratia, probatur, quia tota illa eſt prima gratia quæ correſpondet diſpoſitioni ſecundùm totam ſuæ latitudinem intentionis: ita vt ſi contritio fuit vt quatuor, prima gratia erit vt quatuor. Non eſt enim dicendum, quòd exiſtente diſpoſitione vt quatuor, detur gratia vt octo (ſecludimus modo alios actus meritorios, qui in illo inſtanti interuenire poſſunt, & ratione quorum poſſit vſque ad octo augeri illa gratia: & ſolùm loquimur quando non eſt alius actus, neque alia ratio au G

gen-

A augendi gratiam, niſi illa contritio) tunc ergo exiſtente contritione vt quatuor, eſſe non poteſt gratia vt octo, ſed ſolum vt quatuor. Si ergo iuxta latitudinem illius contritionis datur gratia: & contritio pro vt diſpoſitio eſt, non poteſt eſſe meritoria alicuius gradus gratiæ, quia vt ſic omnino antecedit gratiam, iam ſequitur quòd tota gratia, & nullus gradus eius detur ſub merito. Ac proinde illa diſpoſitio nihil gratiæ promeretur, ſcilicet, augmentum gratiæ; quæ eſt doctrina noſtræ concluſionis.

Sed contra hoc ſtatim obijcitur, quia, vt petit ſecun- *Arguitur.*
B dum argumentum principale ſecundæ opinionis, licèt illa diſpoſitio vt ſic omnino antecedat gratiam, & nõ mereatur illam, ſed tota gratia ei correſpondens ſit ſecundũ ſe totam prima gratia: at ſecundùm quòd in eodem inſtanti informatur gratia, & ab ea ſequitur, videtur incommodum quod gradum aliquem auctioris gratiæ nõ promereatur in eodem momẽto conferendæ. Reſpondetur *Reſpond.* tamen, impoſsibile eſſe quòd illa contritio pro illo inſtãti temporis mereatur aliquem gradum gratiæ, etiam pro vt informatur gratia. Si enim ex eo quòd informatur prima gratia (quæ fuit, verbi gratia, vt quatuor) ideò mere-
C tur quatuor alios gradus gratiæ, iã dabitur gratia vt octo in illo primo inſtãti. Et tũc ſimiliter ex eo quòd informatur ipſemet actus contritionis gratia illa augmẽtata vſq; ad octo (ſi quidẽ in ipſomet inſtanti augeretur, vt dicunt aduerſarij) iam acquireret nouum valorem, & mereretur aliquem gradum gratiæ in eodem inſtanti conferendum. Et rurſus, idemmet actus hac eademmet gratia augmentata informatus, creſceret in valore, & augeret eam amplius: & rurſus hac informatus augeret eam amplius, & ſic in infinitum abiretur. Ne ergo

ab

abeamus, ſiſtamus in principio, & dicamus, quòd ille A actus contritionis cum non ſit niſi vt quatuor, non diſponat niſi ad gratiam vt quatuor: vt verò informatur hac eadem gratia, non meretur gratiam, meretur tamen gloriam, gloriam inquam primam: quia; vt diximus, ex lege, & ordinatione Dei non eſt homo ille acceptatus in illo priori ad aliquam gloriam, etiam primam, quo ad vſq; eliciat actum contritionis: Atq; adeò augmentum gloriæ non promeretur, neq; gratiæ: ſed primam gloriam, & nullo modo gratiam, vt explanatum eſt in ſecunda concluſione.

B

Dubium, an diſpoſitio ad gratiam in aliquo genere cauſæ procedat ab ipſa gratia.

XIII. *Tractatur latiſsimè hæc quæſtio.*

PRAECEDENTIS longiſsimæ quæſtionis primum argumentum explicare reliquum eſt: explicare autem minimè poſſumus, niſi in forma etiam ſcholaſtica diſputemus, an vltima diſpoſitio ad gratiam in genere cauſæ efficientis, ab ipſa procedat gratia. C

Thomiſtæ affirmant, ſcilicèt Caiet.1.2.q.113.art.8. Ferrara.3.contra gentes.c.153. Sot.4.d.14.q.2.art.6.& lib.2. de Natura, & gratia.cap.18. propoſitione.3. Cano Relect. de pœnit.p.1.ad fin. Sylueſter in Roſa aurea ſuper euangel. Dominica 24.q.69.& idem videtur tenere Franciſcus de Chriſto.q.13.citata in.3.d.23.de actu fidei, & alij Thomiſtæ recentiores. Fauet S.Thom. in illa.q.113.art.8.ad.2. ſed & eſt alius qui Thomiſtas, & ipſum Thomiſtarum authorem.

A thorem, & anteſignanum præceſſit, ſcilicet, Alexand. Alen. qui huic parti vehementer annuit. 3. part. quæſt. 70. memb. 7.

Et quidem quod hæc ſententia, quæ aſſerit contritionem elici à gratia, & charitate, ſit vera, probatur primò, quia ſi contritio omnibus modis antecedit gratiam, iam remiſsio peccatorum antecederet gratiam: conſequens eſt falſum, ergo. Probo ſequelam: nam contritio cauſat expulſionem peccati, etiam effectiuè, vt expreſſè habet S. Tho. 3. p. q. 85. art. 2. ad. 3. nec apparet quòd in aliquo ſigno intelligere poſsimus illum actum, quin in eo- *Arguitur primò quòd cõtritio procedat à gratia.*
B dem intelligamus remiſſa peccata. Si ergo priùs omnibus modis eſt contritio quàm gratia, iam remittuntur, & expelluntur peccata ante introductionem gratiæ: quod eſt abſurdum dictu, cum gratiæ effectus formalis, & proprius ſit peccata remittere. Confirmatur, quia non eſt dicendum quòd contritio procedat ab homine peccatore, procedit ergo ab homine grato, & ſic à principio ſupernaturali, ideſt, à gratia: hæc enim ſola eſt quæ facit hominẽ gratum de lege.

Argumentor ſecundò: Ille actus eſt dilectio Dei ſuper omnia, vel formaliter, vel virtualiter, & eſt merito-
C rius vitæ æternæ, vt longa quæſtione præcedenti abundè probauimus: quin & eſt eiuſdem ſpeciei cum cæteris actibus ſiue charitatis, ſiue pœnitentiæ: procedit ergo à gratia in genere cauſæ efficientis, & formalis. Confirmatur hoc argumentum, licèt confirmatione non egeat, nam ſe ipſo corroboratiſsimum eſt. Confirmatur tamen, quia niſi potentia, vel cauſa ſit conſtituta in actu primo, elicere actum ſecundum minimè poteſt. Qua ergo ratione elicere homo actum contritionis, & dilectionis Dei ſuper omnia poterit, niſi in actu primo ſupernaturali ſit

cõſtitutus,ſcilicèt,in gratia Dei?atq; adeò gratia quæ eſt A actus primus,ordine naturę pręcedet omne actum ſecundũ meritoriũ,& ſupernaturalem,qualis eſt actus contritionis,vel dilectionis.Confirmatur ſecundò ex Gregorio homil.30.in euangel.initio: Qui mente(inquit) integra Deum deſiderat, profectò iam habet quem amat: quia non poſſet Deum diligere, ſi eum quẽ diligit non haberet.Quid clarius?Vnde S.Tho.1.2.q.110.art.10. ad implẽdum mandatum diligendi Deum,prærequiri dicit charitatem infuſam.Et Auguſtinus optimè tractatu.74.in Ioann.in initio: Quomodo diligimus, vt Spiritum ſanctum accipiamus,quem niſi habeamus,diligere non valemus?ergo negari non poteſt,quòd actus dilectionis,& B contritionis,& alij huiuſmodi, quantumuis ſint diſpoſitio ad gratiam,& charitatem, præſupponunt ordine rationis, & naturæ ipſam gratiam, & charitatem in homine.

Tertiò arguitur:quia vt Soto,& Thomiſtæ contendunt, in naturalibus vulgò nobis exempla ſuppetunt, quibus diſpoſitiones diſponentes ad aliquam formam efficiuntur ab ipſa forma,verbi gratia,apertio feneſtræ diſponit ad ingreſſum aeris,& ex hac parte prior eſt aere ingrediente,in genere cauſæ materialis: at efficitur apertio C eadem in genere cauſæ efficientis ab ipſo aere ingrediente vt patet. Itẽ creatura in genere cauſæ materialis prior eſt quàm actio tranſiens creãdi,nam eſt eius ſubiectum: at in genere cauſæ efficientis prior eſt creatio illa; nam efficit creaturam. Rurſus negari non debet, imò nec in dubium verti quòd vltima diſpoſitio ad formam ignis, quæ ſit,verbi gratia,calor vt octo,prior eſt in genere cauſæ materialis,quàm ignis ad quem diſponit: at in genere cauſæ efficientis,& formalis,prior eſt forma ignis in ma-

A teria prima, quàm ſit ille calor vt octo: quandoquidem nullum accidens in materia præintelligitur formæ ſubſtantiali, ſed forma præintelligitur omnibus accidẽtibus. Sic ergo contritione in genere cauſæ materialis, & quà diſpoſitio eſt, præcedente gratiã fieri poteſt quòd gratia in genere cauſæ efficientis, & formalis præcedat eam.

Vnica propoſitione reſpõdetur, quæ talis eſt. Nec poteſt eſſe, nec intelligi quòd cõtritio vel quęcũq; alia vltima diſpoſitio ad aliquã formã, ſequatur ex illa tãquã ex cauſa efficiente. Ac proinde cõtritio efficitur à gratia, ſed à potentia creata, ideſt, à voluntate cũ auxilio Dei B ſupernaturali, licèt in eodẽ inſtanti ſit gratia gratũ faciẽs in ſubiecto. Hæc planè eſt ſentẽtia S. Tho. AEgidij, Dur. Palu. Sco. Capr. Ricar. Gab. Veg. & cõmunis. Principio S. Tho. 1. p. q. 62. ar. 2. ad. 3. ſic loquitur: Triplex eſt conuerſio in Deum, vna quidem per dilectionem perfectã, quæ eſt creaturæ iam Deo fruentis: & ad hanc conuerſionem requiritur gratia conſummata. Alia conuerſio eſt quę eſt meritum beatitudinis, & ad hanc requiritur gratia habitualis, quæ eſt merendi principium. Tertia conuerſio eſt per quam aliquis præparat ſe ad gratiam habendam, & ad hanc non exigitur aliqua habitualis gratia, ſed operatio C Dei ad ſe animam cõuertentis. Certè ſi in noſtra S. Thomas, verba iuraſſet, & ex propoſito noſtram vellet diffinire ſententiam, ego non video quibus clarioribus verbis vti potuiſſet, quàm illis, ſcilicet, Cõuerſio, per quam aliquis ſe præparat ad gratiam habendam, non prærequirit gratiam habitualem, ſed operationem Dei, ideſt, auxilium Dei. Quod vt maius robur oſtendamus habere, cõſideremus ſi placet cui nam argumẽto illam aſsignabat ſolutionem. Certè inquirebat, An Angelus indiguerit gratia, ad hoc vt ſe ad gratiam præpararet. Et dicit quòd

XIIII. *Quòd vltima diſpoſitio ad gratiã non procedit ab ipſa gratia.*

Loca notanda S. Thom.

Primus locus.

ad vltimam illam diſpoſitionem,qua ſe Angelus diſpo- A
ſuit(de vltima enim loquitur,nam in Angelis cũ in gratia
creati fuerint, alia diſpoſitio antecedens nulla fuit)nõ
præſupponebatur gratia habitualis,ſed auxilium. Sed ecce
aliud teſtimonium.3.par.quæſt.89.art.1.ad.2. vbi dicit:
Actus primus pœnitentis ſe habet vt vltima diſpoſitio
Alter locus S.Thom. ad gratiam conſequendam,ſcilicèt,contritio:alij verò ſequentes
actus pœnitentis procedunt iam ex gratia,& virtutibus.
Diſtinguit S.Tho. inter primam contritionem
& cæteros ſubſequentes actus pœnitentis,& dicẽs quòd
iſti iam procedunt ex gratia , inſinuat apertè illum primum,ſcilicet,contritionem
ex gratia non procedere. Verùm eſt aliud apertius,meo iudicio, teſtimonium eiuſdẽ B
S.Thom.1.2.q.109.art.6.in corpore,vbi ſic loquitur:Duplex
Tertius. eſt præparatio voluntatis humanæ ad bonum (notanda
ſunt verba D. Thomæ) , vna quidem qua pręparatur ad bonum
operandum,& ad Deo fruendum,& talis præparatio voluntatis
non poteſt fieri ſine habitualis gratiæ dono,quod ſit principium
operis meritorij , vt dictum eſt.Alio modo poteſt intelligi
præparatio voluntatis humanæ ad conſequendum ipſum gratiæ
habitualis donum:ad hoc autem vt præparet ſe homo ad ſuſceptionem
huius doni,non oportet præſupponere aliquod C
aliud donum habituale in anima. Hæc ille. Quia tamen
poſſet quis dicere mentem S.Thom.eſſe quòd non quidem
requiritur aliud donum , ſed quòd ipſummet donũ
gratiæ habitualis ſufficit ad hoc vt homo ſe præparet:&
ſic ipſa gratia habitualis præcederet præparationem , ideſt,actum
contritionis:ſubdit S.Thom.ſed oportet præſupponi
aliquod auxilium gratuitum Dei interius animam
mouentis , ſiue inſpirantis bonum propoſitum, id
eſt,actum diſpoſitionis.Ecce vbi apud S.Thom.conſtantiſsi-

A tiſsimum eſt ad contritionem non prærequiri gratiam habitualem, ſed auxilium. Et ſic contritionem non eſſe effectiuè ab habitu gratiæ, ſed ab auxilio. Vnde cum. 1.2.q. 113. art.8. in corp. & ad.2. dicit gratiæ infuſionem eſſe primam in iuſtificatione, dici debet per gratiæ infuſionem non intelligi à S. Thom. productionem habitus, ſed motionem per auxilium: alioqui S. Thom. pugnaret ſecum. Licèt aliter hunc locum S. Thomæ intellexerit Sot. 2. de natura & gratia. c.8. paulò antè finem: cuius intelligentiam permulti ſequuntur. Præter allegata loca eſt etiam alius eiuſdem S. Tho. 2.2.q.24.ar.3.ad.1. qui huic parti fa- *Quartus.*
B uet ſi attente legatur.

AEgidius in.2.d.28.q.1.art.3. eam expreſsiſsimè tenet. Nam ſic loquitur: Non poſſumus nos ſufficienter præparare ad gratiam, quæ eſt quoddã bonum habituale, ſine gratia præcedente, quæ eſt diuina motio, vel diuina vocatio. Et paulò ante: Ergo ad infuſionem, inquit gratiæ primò præcedit diuina vocatio, poſteà ſequitur liberi arbitrij ad Deum conuerſio, & poſteà gratiæ infuſio. Et infra: Gratia quæ eſt diuina motio præuenit liberum arbitrium, & ſequitur gratia, quæ eſt doni habitualis infuſio. Hæc AEgidius. Ad idem ſunt pleraq; alia eiuſdem ver- *Alij authores pro hac ſententia.*
C ba lib.2.d.5.q.2.ar.2. vbi diſſerens, An Angeli indiguerint gratia, ſe vt in Deum conuerterent non ſemel aut bis, terve, ſed centies, & millies repetit, talem conuerſionem diſpoſitiuam, qua ſe ad gratiam vltimò diſpoſuerunt, à gratia auxilij, ſeu à diuina motione proceſsiſſe, & omnino fuiſſe priorem gratia habituali. Duran. in.4. diſt.17.q. 1. num.8. idem intendit, nam ſæpè dicit, contritionem ordine naturæ antecedere gratiam, & nunquam dicit ex ea ſequi. Et q.2. num.7. ad.1. argum. idem rurſus inſinuat. Capreolus in.4.d.14.q.2.ar.3. ad 1. Henrici. quodlib.5.q.23. di

cit ſic:Non oportet quòd diſpoſitio poſitiua ad gratiam, A
ſcilicet,deteſtatio peccati,& appetitus iuſtitiæ procedat
à gratia gratum faciente,ſed à motione auxilij.Et ad idē
refert S.Thomam multis in locis,& Bernardum deGan
naco in impugnatione prædicti quodlibeti Hērici. Idem
tenet Gab.in.4.d.14.q.1.art.2. ſed & Scotus in.4. eadem
diſtinctione.q.2.ar.1.&.2.Ricar.Palude & omnes antiqui
idem aſſerūt.Et ex modernis Vega lib.6. ſuper.6.Seſsio.
Concil.Trid.c.28.ex mente Scoti.Et.c.29. idem repetit,
& apertiùs.c.35. dicens: Fatemur dilectionem Dei ſuper
omnia non eſſe ſine charitate, ſed charitatem infuſam
præcedere hanc dilectionem(loquitur de dilectione quę B
eſt vltima diſpoſitio)hoc negamus.Et mox:Scio hoc vl
timum nobiles authores de cōtritione defendiſſe (quod
ſcilicet, ab habitu gratiæ & charitatis eliciatur.) Mihi ta
men, vt cum venia eorum dixerim, inintelligibile appa
ret dari à Deo charitatem propter dilectionem,& contri
tionem,& tamen charitatem eſſe dilectionis cauſam, &
ex conſequenti ipſis priorem. Et opuſc. de iuſtifi.de hoc
latiùs.Et de doctoribus ſatis vt exiſtimo dictum eſt.

XV. *Probationes concluſ.* PRobatur nunc à me paucis, (licèt multis probare eſ-
ſet facile.) Primò quidem, quia ſatis eſt conformis
modo loquendi Concilij Trident.Seſsio.6.cap.5.& can. C
3.&.4.aſſerentis, per internam Spiritus ſancti illumina-
tionem, per gratiam præuenientem, per inſpirationem
præuenientem Spiritus ſancti,& eius adiutorium per ex-
citationem, & motionem Dei ſe hominem præparare,
atq; diſponere ad iuſtificationem.Illis autem verbis pla-
nè Concilium ſignificare non ſolet donum gratiæ ha-
bitualis,aut habitum charitatis,ſed ſolùm auxilium. Eo
ergo auxilio ſe homo vltimo præparat, atque diſponit.
Vtque habet idem Concil.cap.7.hanc diſpoſitionem,ſeu
præpa-

A præparationem iuſtificatio ipſa conſequitur,&c. Fit itaque quòd iuſtificatio nulla ratione antecedit diſpoſitionem,& ſic neque gratia præcedit contritionem qua diſponimur.

Secundò: Commodum ſatis eſt illud Zachariæ: Conuertimini ad me,& ego conuertar ad vos: Prior ergo eſt conuerſio noſtri ad Deum per contritionem,& dilectionem,quàm Dei ad nos per gratiam, & iuſtificationem. Ex quo ſic deducitur argumẽtũ: Ridiculum eſſet quòd Deus diceret alicui,Si tu videris, ego dabo tibi potentiã viſiuam,ſi ambulaueris,dabo tibi pedes,quibus, ſcilicet, *Zach. 1.*
B videas,& ambules. Sed ſanè eãdem riſus materiam obijcit qui dicit,quòd Deus exigit à nobis contritionem, vt det gratiam,ſi contritio elici nõ poteſt niſi à gratia. Dici ergo debet,contritionem non elici ab ipſa gratia habituali,ſed eam præcedere: ac proinde Deum meritò, & iuſta de cauſa præexigere à nobis contritionem, & dilectionẽ ad hoc vt det ipſam gratiam,& remittat peccata: iuxta illud conuertimini ad me.&c. Et, Dimiſſa ſunt ei peccata multa quoniam dilexit multum. Et,Si quis diligit me diligetur à patre meo,& ego diligam eum. Et,Si quis diligit me,pater meus diliget eum,& ad eum veniemus, & *Luc. 7.* *Ioan. 14.* *Ioan.*
C manſionem apud eum faciemus. Quaſi apertè diceret, gratiam habitualem minimè daturum ſe nobis (per hanc enim ſolam dicitur tota Trinitas ad nos venire, & manſionem apud nos facere) niſi prius nos ipſum dilexerimus. Vnde cum de præſenti bis dixiſſet, Si quis diligit me,de futuro ſubiecit, Diligetur à patre meo,& ego diligam eum,& Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus,&c. Vt his futuri temporis verbis inſinuaret, priùs nos ipſum debere diligere, ſcilicèt; per dilectionẽ, & contritionẽ, qua nos ad gratiã diſponimus,quã ipſe diligat

ligat nos,conferendo ſcilicèt gratiam gratum facientem, A
cæteroſq; diuinos habitus.

Obijcitur. 1.Ioan.4. Quòd ſi iam diu ſeſe tibi offert illud S.Ioann. Non quòd nos priùs dilexerimus eum,ſed quia ipſe prior dilexit nos.Et illud Bernar.Epiſt.107.Libenter amor Dei noſtrum,quem præuenit,ſequitur.Et illud quod canit Eccleſia,Tua nos domine gratia ſemper præueniat, & ſequatur.Et Pſalm.Miſericordia eius preueniet me.Et qui mane vigilauerint ad me inuenient me.Et,In foribus aſſidentem inueniet,&c.quibus aſſeritur Deum nos prius diligere Deiq; gratiam præuenire nos. Accipe facillimã ſolutionem(nam te vſq; ad aliorum argumentorum ſolutiones ſuſpenſum,& anxium detinere nolo.) Dico ergo priorem eſſe gratiam Dei,quàm noſtri illi actus: non tamen gratiam habitualem, ſed auxilium, vel gratiam præuenientem,& excitantem, qua Deus priùſquàm infundat habitum,vel iuſtificet, mouet nos ad actus illos. Atq; adeò nullo ordine neq; temporis, neq; naturæ, ſed neq; rationis,gratia gratum faciens antecedere poteſt noſtros illos actus diſpoſitionis. Hanc explicationem iam olim adduxerat AEgidius in 2.d.27.quæſt.1.ar.4. dub.1.laterali,&.d.5.q.2.ar.2.§.Tenebimus ergo, & alij antiqui & ex modernis Vega,lib.6.c.29.&.35.in ſolut.ad.7. obiectionem.

Pſal.58. Prou.8. Sap.6.

Reſpõdetur

Quomodo nos prius diligamus Deũ, quam Deus nos,& econuerſo.

B

C

Ratio efficax pro noſtra concluſione. Tertiò probatur concluſio:Impoſsibile eſt formam intelligi aliquid operari,quo ad vſq; præintelligatur recepta in ſubiecto:eſſe enim ſupponitur ad operari:habet autem eſſe vnaquæq; forma, præſertim ſi ſit accidentalis, qualis eſt gratia,per hoc quod producitur in ſubiecto, ergo implicat formam efficere diſpoſitionem neceſſariam ad ſui met introductionem:alioqui priùs natura efficeret quàm introduceretur:& conſequenter priùs natura efficeret

A ceret quam eſſet. Vnde aut dicendum eſt quòd gratia non efficit contritionem, aut quòd contritio, vel dilectio Dei non ſunt diſpoſitiones ad introductionem gratiæ. Horum ſecundum dici ſine periculo erroris non poteſt, propter Concilium Tridentin. Seſsio.6. ſæpè contritionem, & dilectionem dicens eſſe diſpoſitiones ad iuſtificationem, quod bene explicat Vega. lib.6.c.28. dici ergo debet primum. Confirmatur, nam & ſi gratis daremus, vltimam diſpoſitionem ad aliquam formam, verbi gratia, calorem vt octo, præcedere formam ignis in ratione cauſæ materialis, conſequi verò ab illa in genere cauſæ effi-
B cientis: at quando vltima diſpoſitio eſt actio, id omninò fieri repugnat. Quomodo enim actio, quæ procedit à forma, verbi gratia, viſio à potentia viſiua, poterit in aliquo genere cauſæ præcedere ipſam formam? cum ergo contritio, & dilectio Dei actiones quædam ſint, impoſsibile omnino eſt quòd ſi ex gratia procedunt, diſponant ad ipſam gratiam, ſintq; ea priores. Confirmatur ſecundò, Quòd lux, cum recipitur in aere in primo ſui eſſe illuminet parietes, tectum, & pauimentum, hoc quidem optimè intelligitur, quoniam veriſsimum eſt. Cæterùm quòd ipſa illuminatio, quæ ab illa luce efficitur, ſit diſpo-
C ſitio ad receptionem ipſius lucis in aere, hoc quidem ab ſurdiſsimum dictu eſt, & penitus inintelligibile, & incredibile, neq; ego, omnes licèt Thomiſtæ vno ore aſſererent quin tametſi omnes philoſophi in vniuerſum dicerent, exiſtimarem quidqua habere probabilitatis, & multò minus veritatis.

Quartò: Non apparet quomodò gratia habitualis ſit nobis libera, & voluntaria, ſi priùs nobis infunditur quàm nos habeamus motum liberi arbitrij, quo ad eam præparemur. Ea quippe ratione quædam aliæ gratiæ præ

uenientes,& excitantes, vt vocatio, illuminatio, &c. non A
cenſentur eſſe nobis voluntariæ, quia nimirum priùs nobis Deus eas exhibet quàm eis nos conſenſum præbeamus, aut quouis modo nos ad illas præparemus. Ergo vt gratiam habitualem dicamur nos ſponte, & vltrò ſuſcipere, neceſſium eſt vt omninò priùs nos ad eam præparemus, eo ſcilicèt, præparationis genere, quod ab ipſamet gratia habituali minimè proficiſcatur, ſed ab auxilio ſpeciali. Nam ſi præparatio procedit ab ea gratia, iam gratia abſq; conſenſu noſtro nobis infuſa præintelligitur. Porrò qui vim harum argumentationum nõ videt, accuſet tarditatem ſuam, vel potius cæcitatem, qua ignorantiſsime B
laborat. Nam vniuerſa ſcriptura, atq; concilia, & Doctores eccleſię conſenſum noſtrum, & cooperationẽ noſtrã liberam exigunt à nobis, quibus idonei efficiamur gratię ſuſcipiendæ. Et quanuis talis noſter conſenſus, ac libera cooperatio ſine diuina gratia haberi non poſsit, nempe ſine gratia auxilij præuenientis, & excitantis: at cum illũ conſenſum præexigat Deus, ad hoc vt conferat gratiam habitualem, dici debet quod talis conſenſus ab ipſa habituali gratia minimè proficiſcatur.

In naturalibus ultima diſpoſitio nõ eſt à forma.

Quintò tandem de naturalibus tantiſper Philoſophemur: In his ſanè vltima diſpoſitio ad formam producit C
effectiuè formam tanquàm inſtrumentum generantis, (imò ſunt qui dicant, etiam contritionem effectiuè attingere gratiam) ergo non poteſt diſpoſitio effectiuè eſſe à forma: alioqui in eodem genere cauſæ efficientis, ſibi alternis eſſent cauſæ, quod implicatorium eſt. Confirmatur fortiſsimè: quia toto tempore quo eſt vltima diſpoſitio ad formam ignis, non eſt forma ignis, in via Thomiſtarum: aſſerunt enim reſolutionem omnium accidentium fieri in generatione rei vſque ad materiam primã.

Rur-

A Rurſus cùm primò eſt forma ignis, non eſt vltima illa diſpoſitio, ſed fuit toto tempore præcedenti. Qua ergo ratione hæc diſpoſitio fiet ab ipſa forma, cum forma tunc non ſit? Sed dicunt, calorem, qui eſt vltima diſpoſitio ad ignem, non eſſe illum qui præcedit, ſed alium, qui ſimul tempore cum forma ignis aduenit: & hic, inquiunt, ſequitur ex forma ignis in genere cauſæ efficientis, præcedit verò eã in genere cauſæ materialis. Hoc mihi vt & alijs arridebat olim. Verùm re maturiùs conſiderata, non video, quomodo calor, qui ſimul cum forma ignis producitur, quiq; eſt eius proprietas & affectio fluens ex princi-B pijs eſſentialibus ignis, & ex vi vnionis formæ cum materia, diſponat ad ipſam vnionem, & præcedat eam in aliquo genere cauſæ. Eſt quidem calor iſte diſpoſitio concomitans formam ignis, neceſſariuſq; ad eius in materia cõſeruationem, non verò ad introductionem, magis quàm anima requirit potentias animales ad ſui vnionem cum materia, quamuis ad conſeruationem requirat. Dicũt & quidem ſubtiliter ex D. Tho. 1. p. q. 76. ar. 6. ad. 1. & de Spiri. creat. ar. 3. ad. 20. & q. de Anim. ar. 9. formam ſubſtantialem. v. g. formam hominis præhabere in ſe diuerſos gra-C dus, ſcilicet, entis, corporei, vegetatiui, ſenſitiui, &c. quos communicat materiæ in eodem inſtanti temporis, quo ei vnitur. Et quidem ad formam ſecundùm. 1. aut. 2. gradum, non opus eſt diſpoſitione ex parte materiæ: nam materia ſeipſa ſatis eſt diſpoſita ad illos gradus: & ſic dixit S. Thom. 1. p. q. 76. ar. 6. formam immediatè vniri materiæ. At verò ad vlteriores & perfectiores gradus requiruntur diſpoſitiones, & iſtæ procedunt à forma ſecundùm priores eius gradus, in genere cauſæ efficientis & formalis: & præcedunt eam ſecundùm alios, in genere cauſæ materialis: vt verè dixerit D. Thom. 2. contra gent. c. 71. omnem formam vniri materiæ diſpoſitæ.

Fuga aduerſariorum.

Refutantur.

Calor qui ſimul cum igne producitur non eſt diſpoſitio ad ignem.

Alia fuga ſubtilior.

Cæterùm hæc licèt ſubtiliter dicta ſint, adhuc impoſſi-

Refutatur hæc philoſophia dupliciter. bile eſt quòd in genere cauſæ materialis præcedat res ſuā A
cauſam efficientem: nam licèt diſpoſitio præcedat formā
ſecundū vlteriorem gradum in genere cauſæ materialis,
quia ad illam diſponit: at non ſequitur ex illa ſecundum
illum gradum tanquàm ex cauſa efficienti, ſed ſecundū
alium priorem. Rurſus licèt ſequatur ex illo priori gradu
in genere cauſæ efficientis, at non præcedit illum in genere
cauſæ materialis, ſed alium. quia illum primum iam
Secundò, & eſt notand. præſupponit vnitum materiæ, & ſic ad eius vnionem nō
diſponit. Sed preſsiùs adhuc philoſophemur. Certè forma
ignis. v.g. non habet vt ſit principiū caloris ſecundū
priores & ſuperiores illos gradus eſſendi & corporei, ſed B
ſecundum gradū ignis: ac proinde talis calor nòn ſolū præ
ſupponit formā vnitam materiæ ſecūdū illos gradus, ſed
etiam ſecundum gradū ignis: & conſequenter ſicut non
diſponit ad illos priores, ita nec ad gradum ignis: & ſic nequit
fieri, quòd aliqua res diſponat ad productionem ſuæ
cauſæ efficientis. De quo leg. Ariſt. 12. met. 16. & Aug. lib.
de Immort. ani. c. 3.

Quis calor dicatur ulti. diſp. ad ignē. Quòd ſi percōteris, Quis calor diſponit ad introductio
nem formæ ignis in materia? Dico calorem alterum, qui
tempore præceſsit formam ignis. Dices: Si calor iſte non
eſt in illo inſtanti temporis, quomodò eſt vltima diſpoſi C
tio ad ignem? Dico, ſat eſt, quòd fuerit toto tempore præ-
cedenti, ita vt primum eſſe ignis ſit primum non eſſe
illius caloris: & huius ſuppetunt vulgò exempla in natu
Obiectio. ralibus. Sed adhuc contendis, diſpoſitionem illā non eſſe
vltimam, eò quòd non eſt calor vt octo, vel in ſummo,
Solutio. ſiquidē tantus calor nō datur niſi vbi eſt ignis, ignis autem
tunc nondū eſt. Dico, adhuc ille calor eſt vltima diſ
poſitio ad ignē: nā licèt non ſit ſummus, tamen citra ſum
mum eſt maximus, ac proinde eſt tantus, vt non poſsit
XVI. dari maior quin ſit ignis.

Argu. reſp. ¶ Argumentis initio factis reſpondemus. Primæ obiectio

A ni, qua tangitur punctum longè difficillimum, quidam dicunt verum eſſe quòd contritio expellit effectiuè peccatum: verùm id facit in quantùm ipſa procedit à gratia, atq; adeò non ſequitur quòd antecedenter ad gratiã ſint remiſſa peccata, vt Caiet. 3. par. q. 86. ar. 6. Soto in. 4. d. 14. q. 3. ar. 6. Ledeſma. 4. p. q. 27. ar. 1. & 6. & alij. Itaque dicunt quòd contritio expellit peccatum in quantùm ipſa procedit à gratia: à gratia inquàm, non habituali, vt perperam intellexit Soto, ſed à gratia auxilij ſpecialis. Et quidem quòd contritio vt procedens à gratia habituali, nõ poſsit effectiuè remittere peccata, patet, quia omnis forma priùs communicat ſuum effectum formalem ſubiecto, quàm aliquid efficiat, vt videre licet in calore, qui priùs informat aquam, quàm in illa calefaciat rem aliam, & lux priùs recipitur in aere, & facit illum lucidum, quã illuminet domum. Ergo ſimiliter gratia habitualis priùs dat ſuum effectum formalem, qui eſt remittere peccatũ, & facere ſubiectum iuſtum, bonum, & gratum Deo, quàm efficienter aliquid agat vt veriſsimè dixit AEgidius in. 2. d. 26. q. 1. art. 3. in ſolutione ad. 4. Atq; adeò ſi gratia agit effectiuè contritionem, iam præintelligitur ordine rationis expulſum peccatum, quia ille eſt ſuus effectus formalis: & conſequenter ipſa contritio non poterit illud efficienter expellere, quandoquidem in inſtanti naturæ, quo ipſa contritio intelligitur eſſe, iam intelligitur expulſum peccatum. Ex quo fit quòd ſi contritio debet effectiuè pellere peccatum, vt vult S. Tho. id debet efficere in quantùm procedit à gratia auxilij ſpecialis, & antecedit gratiam habitualem.

Contritio an effectiuè remittat peccata.

B

C

Sed tunc ſtat, curritq; adhuc primum argumẽtum: nam ſi antecedenter ad gratiam habitualem contritio remittit peccatum, iam ergo antecedenter ad gratiam habitua-

Obijcitur adhuc.

bitualem remittuntur peccata, & ſic non erit remiſsio A
peccati effectus illius gratiæ. Propter hoc argumentum
Soluitur. omnino dicendum eſt,quòd contritio non expellit effe-
ctiuè peccata,ſed neq; formaliter, vt videtur concedere
Sot.2.de Nat.& grat.c.18.prope finem:ſed ſolùm diſpoſi
tiuè,& in genere cauſæ materialis, eo modo quo cauſat
ipſam gratiam.Itaq; cauſat gratiam, & remiſsionem pec
Replicatur. cati diſponendo ad vtramq;, & ideo vtriq; præſupponi-
tur:quæ eſt noſtra ſententia. Quod verò obijcitur ex S.
Thom.3.p.q.85.ar.2.ad.3.vbi ait, contritionem effectiuè
expellere peccata, alibi explicandũ eſt, nam varias ha-
Solutio. bet explicationes. Pro nunc verò facilior ea eſt, vt intel- B
ligatur de efficientia morali, quæ ad genus cauſæ effi-
cientis referri poteſt.Idque facit diſponendo ad gratiam,
qua formaliter expelluntur peccata. Ac proinde non ſe-
quitur quòd ante infuſionẽ gratiæ præintelligantur re-
miſſa peccata per contritionem.

Sed explicatiùs adhuc nodum hunc diſſoluamus, ip-
Inſtatur ad- ſum priùs hac obiectione preſsiùs firmantes,& implican
huc. tes.Nam obijcitur: Cõtritio inuoluit dilectionem Dei ſu
per omnia,imo præſupponit eam,eò quòd ab illa cauſa-
tur,vt habet D.Tho.1.2. q.113.ar.2.ad.2.& ar.8.latius &.3.
p.q.85.ar.5.&.6.ergo ſupponuntur peccata remiſſa, & ho C
mo conſtitutus in gratia,alioqui (vt dicitur in confirma-
tione) dilectio,& contritio procederent ab homine pecca
Cõtritio an procedat ab homine iuſto uel peccatore. tore.Reſpondetur quòd ſecundùm rem non procedunt
niſi ab homine iuſto,quandoquidem in illo inſtanti tem
poris iam habet homo gratiam:cæterùm ordine naturæ,
& rationis non eſt incommodum quòd intelligantur
actus illi dilectionis,& contritionis procedere ab homi-
ne peccatore,quia cũ rectitudo illorũ actuũ in illo priori
ſit facilè tranſiens, & per modũ actus ſecũdi, obliquitas
autem

A aũt peccati ſit per modũ habitus, & per modũ actus primi in voluntate, non opponuntur iſtæ duæ formæ, atq; ideò in illo priori intelligitur ille homo vt in peccato, & vt inimicus Dei per modũ actus primi, & ſimpliciter: at verò per modũ actus ſecundi, & imperfectè amicus Dei, & iuſtus. Ad hoc etiam propoſitum plurimum facit ſequentis argumenti ſolutio.

AD ſecundum ergo reſpondetur: admitto illum actũ eſſe dilectionis Dei ſuper omnia & quod homo ille Deum diligit. Et cum obijcis, ergo & diligit eum Deus, ergo & in illo priori habet gratiam quæ faciat eum obiectum diuinæ dilectionis, Reſpondetur quod in illo priori illum hominem diligit ſimiliter Deus, ſcilicet, per modũ actus ſecundi, & ſecundùm quid, ideſt, diligit illum actũ, non verò hominem, quoniam adhuc homo intelligitur ſub peccato per modum actus primi: & ideò non oportet quòd in illo priori intelligatur, vt habẽs gratiam. Sed inſtas: Ille eſt actus charitatis, atq; eiuſdem ſpeciei cum cæteris charitatis actibus, eſt ergo actus amicitiæ mutuę. Non ergo ſtat intelligere illum hominẽ, vt diligentem Deum, ſine eo quod etiam Deus illum diligat. Reſpõdetur, concedo quod Deus illum diligit eo modo quo ipſe Deum. Ipſe autem non diligit Deum in illo priori perfectè, nec intelligitur adhuc vt perfectus eius amicus, niſi tantùm ſecundùm quid, ideſt, in actu ſecundo, remanente inimicitia per modum actus primi. Sic ergo Deus diligit illum per modum actus ſecundi, ideſt, diligit illum actum, & odio habet hominem. Ad id vero quod amplius petebatur in argumento, dico, actum quidem illum meritorium eſſe gloriæ, non tamẽ ideò quia elicitur à gratia, aut charitate: ſed quia elicitur ab auxilio Dei, & informatur gratia in eſſe meriti, vt ex Franciſc.

XVII. Quomodo Deus diligat eum qui habet contritionem.

B

Replica.

Solutio.

C

de

de Chriſt.d.23.q.13.vidimus ſuprà.Cum enim,vt ſæpè di A
ctum eſt,pro illo inſtanti temporis iam ſit homò ille in gratia: & ex alia parte actus ille eliciatur à principio ſupernaturali,ſcilicet ab auxilio non eſt negandum quòd ſit meritorius,quod negant quidam vt ſupra. §.1. Neque verò oportet,vt omnis actus meritorius à gratia, & charitate procedat,quod Canum fefellit de pœnit.p.1.vt ſuprà.Neque tandem quatuor illos modos referendi aliquem actum meritorium ſequi oportet,quos poſuit Viguerius,Inſtitut.Theolog.cap.9.§.3.verſic.4.Quòd ſi S. Thom.1.p.q.62.ar.4.ad.2.&.12.q.114.ar.4.&.2.2.q.2.ar. 9. & in.2.Sentent.d.28.&.40.& vbique locorum exigit ad B
actum meritorium,quòd ſit à gratia & charitate, hoc iã explanatum relinquitur ſupra.§.8.

Prima dilectio,& contritio ſunt eiuſdem ſpeciei cum alijs quæ deinde eliciuntur.

Petebatur etiam in ſecundo argumento,an ille actus ſit eiuſdem ſpeciei cum reliquis, qui deinde ab habitibus proficiſcuntur. Reſpondetur affirmatiuè,quia in idẽ obiectum formale,& ſub eadem ratione formali tendũt. Quod verò iſti ab habitu,& ille à potentia cum auxilio eliciantur,ſpeciem non mutat: nã ſimiliter in habitibus acquiſitis actus elicitus ab habitu temperantiæ eiuſdem ſpeciei eſt cum eo, quem ſola potentia in principio acquiſitionis habitus,elicuit. Si enim eiuſdem ſpeciei non C
eſſet,certè ex illo,alijſq; eiuſmodi,habitus vnius ſpeciei generari non poſſet:licet negari non debeat actum ab habitu ſimul cum potentia profectum, perfectiorem eſſe. Et ſic actus dilectionis, qui deinde à charitate elicitur, perfectior eſt actu illo dilectionis,qui eſt diſpoſitio, & à ſolo auxilio producitur,& non à charitate.

Ad confirmationem primam reſpondetur,iam præintelligi potentiam,vt conſtitutam in actu primo, cum elicit illum actum,ſcilicèt,per modum tranſeũtis. Et ad

A hanc conſtitutionem ſatis eſt auxilium. Ita multi.

XVIII.

An voluntas ſine habitu poſsit elicere actum ſupernaturalem, &c.

VEruntamen prætereūda nobis non ſit difficultas iſta Thomiſtæ, Capreol. 4. d. 49. ad finem, Soto, ibi. q. 2. ar. 4. Ferrar. 3. cont. Gent. c. 54. Caie. 1. p. q. 12. ar. 5. quibus ipſe D. Tho. patrocinari videtur. 12. q. 65. ar. 2. & 22. q. 75. ar. 3. ad 2. & de verit. q. 2. ar. 2. cenſent, ad hoc vt homo eliciat actum dilectionis, vel viſionis beatificę, vel fidei, &c. adeò eſſe neceſſarium vt potentia ſit conſtituta in actu primo per habitum, vt oppoſitum de potentia Dei abſoluta fieri nequeat. Probatur. 1 Reſpectu illarum operationum habet ſe voluntas vel intellectus vt cauſa principa- *Arg. 1. quod nō poſsit.*
B lis, ergo neceſſe eſt vt operetur per virtutem intrinſecã, per quam ſit conſtituta in actu primo. Sed ad id, auxiliũ, cum non inhæreat, non ſufficit. Patet, quia illud auxiliũ & motionem etiam habent inſtrumenta, & tamen per hoc non ſunt cauſæ principales. Rurſus. Actus eiuſdem *2. arg.* ſpeciei non poteſt elici niſi à cauſa, quæ vel formaliter, vel eminenter ſit eiuſdem ſpeciei, id eſt, contineat in ſe totam illam perfectionem ſpecificam, quam debet trãsfundere in effectum. Sed voluntas, ſecluſo habitu charitatis, non habet in ſe aut formaliter aut virtualiter illam entitatem
C vel perfectionem ſupernaturalem, quã debet transfundere in actum dilectionis Dei ſuper omnia: ergo talẽ actum non poterit elicere voluntas, ſi præſcinditur habitus. Nam dicere quòd auxilium dat voluntati vt contineat in ſe ſupernaturalitatem illius actus, penitùs eſt falſum. Tum quia ipſi auxilio debet præintelligi cauſa, ſi verè cauſa eſt: & conſequenter ante auxilium debet præhabere in ſe perfectionem ſui actus, vel effectus, tùm quia illud auxilium cum non inhæreat, non poteſt dare voluntati vt ſit cauſa, ſi ipſa aliàs non ſit cauſa. Breuiter reſpondeamus.

Primus modus dicendi in hoc dubio. Sunt qui dicant, Voluntatem ipſam ſuapte natura eſſe A
conſtitutam in actu primo reſpectu illius dilectionis: &
ab auxilio non recipere niſi complementum quoddam
Refutatur. ad exercitium operationis. Iſte tamen modus refutatur,
quia, vt dixi, cauſa præhabere debet in ſe totam perfectionem, quam debet transfundere in effectum: at voluntas
de ſe non continet perfectionem actus ſupernaturalis, cũ
ipſa ſit de genere naturalium, atq; adeò inferioris ordinis,
2. Modus. ergo. Alij dicunt, Voluntatem conſtitui in actu primo
per modum quendam ſe habendi ipſius voluntatis, quẽ
Refutatur. acquirit ex vi & efficacia diuini auxilij. Veruntamen, vel
iſte modus eſt naturalis, & tunc non erit potens dare vo- B
luntati facultatẽ ad actum ſupernaturale: Vel eſt ſupernaturalis, & tunc erit realitas aliqua diſtincta à voluntate, & ſuperaddita, quod ipſi negant, & meritò, vt iam pro
3. Modus. bo. Vnde.3. dicunt alij, hoc quod ſuperadditur voluntati
eſſe qualitatem & realitatem ſupernaturalem, diſtinctam
à voluntate, quæ tamen non habet rationem habitus, ſed
Refutatur. diſpoſitionis tranſeuntis. At facilè & hoc refutatur, nam
poſtquã iſta eſt verè qualitas recepta in voluntate, inintelligibile eſt quòd nõ ſit charitas, cùm inclinet in idem
obiectum formale, & ſit principium actus charitatis eiuſdem ſpeciei. Sicut calor ignis & aquæ, & lumen Solis & C
4. Modus. ſtellarum, ſunt eiuſdem ſpeciei. Alij.4. dicunt, hoc quod
ſuperadditur voluntati non eſſe qualitatem, ſed motionem quandam, ſeu vſum paſsiuum, quo voluntas moue
Refutatur. tur à Deo ad illum actum. Reijcitur hoc, nam per motionẽ iſtam nunquam dicitur agens conſtitui in actu primo:
nam inſtrumenta ſimilem motionem paſsiuam habent,
qua mouentur à principali agenti, & tamen per hoc non
XIX. conſtituuntur in eſſe cauſæ.

Reſolutio ¶Eſt concluſio: Poteſt volũtas creata producere actũ
dile-

A dilectionis Dei ſuper omnia ſine habitu charitatis. Patet, quia de facto ante inſtans iuſtificationis elicit actum attritionis, timoris ſeruilis, & alios, qui re vera ſunt ſupernaturales: & tamen non elicit eos mediante habitu ſupernaturali, ſed ſolo auxilio, vt de ſe patet. Rurſus de facto voluntas habens charitatem remiſſam, elicit ſæpenumerò dilectionem intenſam: alioqui nunquam charitas augeretur in hac vita, in via S. Tho. At ille exceſſus non videtur, quòd ab habitu proueniat, ſed à potentia cum auxilio: iā ergo voluntas noſtra potens eſt in aliquid, reſpectu cuius non eſt conſtituta in actu primo per habitū. Tertiò: quia B ſi tota cauſalitas & actiuitas prouenit ab habitu, iam volūtas ſic ſe haberet ad diligendum Deū, ſicut ſe habet aqua ad calefaciendum, ſuſcepto calore, quod falſum eſt. nam voluntas intrinſecè eſt potentia volitiua & productiua amoris & dilectionis. Tametſi autem aliquando propter excellentiam obiecti ipſa de ſe non ſit ſatis proportionata ad eliciendum actum perfectum, nō ideò tollitur quin ſit cauſa: &, ſi iuuetur ſpeciali Dei auxilio, poſſit ſine aliquo ſuperaddito perfectè ferri in bonum illud. Vnde per auxilium non conſtituitur voluntas in actu primo: nam ipſa de ſe habet actum primum in ordine ad omne C diligibile, ſicut intellectus ad omne intelligibile, & viſus ad omne viſibile. Per hoc tamen quòd aliquod ſit viſibile aut intelligibile tam excellens, vt illud potentia attingere perfectè nō valeat, non tollitur quin potentię verè ſint cauſæ reſpectu omnis viſibilis & intelligibilis, & omnis viſionis & intellectionis. Quartò: Deus nō poteſt producere illum actum dilectionis, niſi per voluntatem noſtram: ſignum ergo eſt quòd voluntas propria virtute concurrit ad talem effectum tanquam cauſa. Alioqui ita poſſet mediante aqua vel lapide produci dilectio, ſi vo-

Quòd poteſt voluntas ſine habitu. &c.

Nota bene rationem.

Voluntas ante habitum, vel auxilium eſt vere cauſa actuum ſupernatur. licèt non proportionata.

Alia ratio efficax ad idem.

luntas non habet aliquem concurſum ex proprijs,quem non habet aqua. A

Argumentis reſp. Ad primum ergo dico,antecedenter ad habitum, vel auxilium iam voluntatem eſſe cauſam conſtitutam in actu primo,vt explicaui. Ad 2. dico, continere voluntatem totam illam perfectionem,quam debet in ſupernaturalem actum transfundere:at non continet eam perfectè,ſed radicaliter & inchoatiuè: in quantum eſt radix & principium diligendi,vt patet.Ideò enim aqua non eſt de ſe cauſa caloris,quia neq; radicaliter,neq; imperfectè eum continet, &c.

XX.

Exemplum de aere ingrediente, & apertione feneſtræ refutatur. AD 3.argum.initio poſitum,dico,apertio feneſtræ ab aere quidem procedit in genere cauſæ efficientis, tamen non præcedit ipſum in genere cauſæ materialis, ſiquidem,vt patet,non diſponit ad ipſum. At ad ipſum aeris ingreſſum, qui habet ſe veluti forma producta per actionem aeris;ſic apertio quidem diſponit præceditque ipſum in genere cauſæ materialis,cæterùm non efficitur ab ipſo ingreſſu,ideſt,non procedit ab eo in genere cauſæ efficientis,ſed formalis.In genere verò cauſæ formalis & materialis nihil inconuenit vnam rem eſſe priorem & poſteriorem alia.Quod exemplis probant Aegid.2.d. 28.q.2.art.1.ad.3. Alexan.3.p.q.70.memb.6. Itaque hoc exemplum de aere,inane eſt, & leue, non ſecus ac ipſe aer.Licet magnum pondus habere,dicat Sot.4.d.14.q.2.ar.6.& lib.2.de nat. & gra.c.18. prop.3.Aliud exemplum nihilo deſeruit,ſiquidem actio non eſt cauſa efficiens rei. Vltimum uerò ſatis explicatum arbitror in ſuperioribus. B C

QVAE-

A

QVAESTIO SECVNDA POSITIVA, de literali illorum verſuum intelligentia ex Pſal.67.

Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa:

Rex virtutum dilecti dilecti, & ſpeciei domus diuidere ſpolia:

B

Si dormiatis inter medios cleros penna columbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi eius in pallore auri.

VNA eſt trium horum verſuum intelligentia, & vniuſcuiuſq; ſenſus, atq; conſtructio ab alterius ſenſu viciſsim pendet. Atq; hac de cauſa ſimul eos oportuit proponere, ſimul exponere, ſi vnius eorum inueſtiganda erat interpretatio.

C OPportunum autem mihi videtur, ne dicam neceſſarium, animaduertere id quod à pleriſq; noſtra tempeſtate malè intellectum, ad ſanctarum ſcripturarum expoſitionem præcludit viam. Sunt enim qui in veteris teſtamenti voluminibus, præſertim in pſalmis, nullas audent interpretationes adducere, neq; ab alijs adductas approbare, ſi nouum aliquid quod à ſanctis patribus acceptum non fuerit, præſeferre videantur. Ego verò cum Caietano, præfatione in Pentat. veneratus in primis & ſanctos patres, & eorũ ſtudia, & ſanctiſsimas expoſitiones,

I. *Quòd ſẽſus literalis plurima eſt habenda ratio.*

minimè formidabo præſentia Dauidis carmina, noua ali A
quã adhibita interpretatione, declarare.

Animaduertendum autem eſt in ſcholis potiſsimè, in quibus nunc agimus, & in quibus de fide, & religione diſ putationes inſtituũtur, perquam neceſſariũ eſſe omne ſtudium, & omnem diligentiam impendere in ſenſu hiſtorico, ſiue literali tradendo. Si enim à ſimplici & abuſitata verborum interpretatione, & ab ſenſu hiſtorico, quẽ primò voces faciunt, ſermo ad arcanas illas myſticaſq; ſententias traducatur, nulla ferè vis reliqua eſt ſacræ ſcripturæ ad veritates fidei deducendas, aut ad refutandos errores, vel ad alias ſcholaſticas diſputationes pertractã B das. Hæc planè eſt ſententia D. Dionyſij, dicentis, Theologiam Symbolicam non eſſe argumentatiuam. Et Auguſt. in epiſt. ad Vincentium Donatiſtam, quæ eſt. 48. Et Hieron. Matth. 13. Parabolæ, & dubia ænigmatum intelligentia non poſſunt ad autoritatem dogmatum proficere. Quod ex ſcholaſticis tractat Caſtro lib. 1. de hęreſib. cap. 3. & tangit Durand. in. 2. d. 6. quæſt. 1. num. 4. Alia eſt etiam ratio ob quam de hiſtorico ſenſu multùm curandum eſt, quia iſte ſenſus fundamentum eſt planè totius ſpiritualis ædificij. Gregor. homil. 40. in Euangel. In verbis, inquit, ſcripturæ priùs eſt ſeruanda veritas hiſtoriæ, C
& poſt requirenda ſpiritualis intelligentia. & Auguſt. lib. 8. ſuper Geneſ. ad lite. cap. 7. tom. 3. de quatuor illis paradiſi fluminibus loquens. Et lib. 17. de ciuitate. c. 3. tom. 5. & Hierony. lib. 5. ſuper Iſai. cap. 13. ibi. Et erit Babylon. Spiritualis interpretatio, inquit, ſequi debet ordinem hiſtoriæ, quod plerique ignorantes lymphatico in ſcripturis verſantur errore. Et idem fatetur cum eſſet iuuenis, & hiſtoriam non intelligeret in Abdia, allegoricè ſcripſiſſe,

A ſiſſe, affirmatque puduiſſe ſæpius facti, ita dicit in proœmio ſuper Abdiam, ad Pammachium. Quamobrem hodierna diſputatione ſenſum tantùm tractabimus literalem trium illorum verſuum, quoniam in ſcholis agimus, in quibus Dei beneficio ab inueterato Iudæorum errore parum nobis timendum eſt, aſſerentium ſolam literam ſequendam eſſe in veteri teſtamento, nullumque ſub ea latere ſpiritum. Nos tamen catholicè confitentes ſpiritum latere ſub litera, ſecuro pede ad literam deueniamus.

OCcurrit tamen hoc loco triplex dubitatio. Prima II.
B quidem, quia explicare præſentem Dauidis pſalmũ ad literam de Dauide ipſo, de geſtis eius, de ſynagoga, de bellis populi Iſraelitici, & nõ de rebus altioribus: eſt ſanè Dauidem cum Virgilio, aut Homero comparare, qui res ducum carminibus celebrant. Atq; adeò aſcenſum illum Dei in curribus, de quo in hoc pſalmo tam ſæpè fit mentio: Iuuenculas tympaniſtrias coniunctas pſallẽtibus: fœminas illas magna fortitudine nunciantes victoriam: Inſuper illud de cleris, ſeu tripodibus nigris, de columba deargentata, &c. intelligere velle hiſtoricè, & literaliter, perabſurdum videtur. Pręſtat ergo vt in altiori, & myſti
C co tantùm ſenſu interpretẽtur, vt ſenſum Spiritu ſancto dignum reddant.

Triplex argumentum quo impetitur ſenſus literalis.

Altera quia multi huius pſalmi verſus à Diuo Paulo adducuntur de Chriſto, & de eius geſtis, Epheſ. 4. Totus ergo pſalmus de Chriſto ſolo, deque eius geſtis interpretandus eſt. Quis enim alium ſenſum ab eo quem Paulus in illis verbis adinuenit, depromere ſuo marte audeat? quam obiectionem ſibi etiam oppoſuit Caiet. in titulo præſentis pſalmi. 67.

Epheſ. 4.

Ter-

Tertia dubitatio eſt quia hærere literæ Rabbinorum A
eſt,& Iudæorum,non Chriſtianorum. Et planè qui pſal
mum hunc de Dauide, & Iſraelitis, & Synagoga fuerit
interpretatus,diſsidet omninò à communi Patrum intel
ligentia.Habemus autem decretum ſacri concilij Tridē
tini Seſsio.4.de vſu & editione ſacrorum librorum, quo
præcipitur,vt nemo ſuæ prudentiæ innixus,ſacram ſcri-
pturam ad ſuos ſenſus contorqueat,aut contra eum ſen-
ſum,quē tenuit, & tenet ſancta mater Eccleſia,aut etiā
contra vnanimem conſenſum patrum, eam interpretari
audeat.Et in concilio Lateranen.ſub Leone X. Seſsio.11.
præcipitur,vt ſanctam ſcripturam, iuxta interpretationē B
doctorum,quos Eccleſia, vel vſus diuturnus approba-
uit, explanent,& eis ſemper inſiſtant,quæ à præfatorum
doctorum interpretationibus non diſcordent. Ita ibi ad
verbum.& D.Dionyſius.cap.1.de cæleſti Hierar.& Cle-
mens Romanus,lib.10.Recognitionum & Clemēs Ale
xand.lib.7.ſtromatum & Ambr. Hiero.& omnes patres
idem eiſdem ferè verbis ſuadent.Et fauet D.Paul. Gala.
Galat. 1. c.1.Si Angelus de cœlo euangelizauerit præter id quod
euangelizatum eſt,anathema ſit.Cum ergo vnanimi cō
ſenſione Patres de Chriſto,deq; Eccleſiæ myſterijs hūc
pſalmum,& alios qui,In finem,habent pro titulo, expli- C
cauerint:tantaque ſit eorum authoritas, & tantum pon-
deris in Eccleſia ſemper habuerint,ſanè temerarium eſt,
præter id quod ab ipſis dictum eſt, aliquid velle dicere.

Ad primam obiectionē. Mihi tamen qui ad hæc reſpondere poſsim,ſtatim oc-
currit.Scilicèt id quod conſideratiſsimè à D. Hilario ſu-
per pſalmum.63.Aſſertum relictum eſt:Eſſe plures (in-
quit) memini,qui omnia quæ in libris pſalmorum ſcrip-
ta ſunt, ad perſonā Domini vnigeniti filij Dei exiſtimāt
eſſe referenda.Quæ eorum opinio argui non poteſt:om-
nis

A nis enim ex affectu religioſæ mentis hic ſenſus eſt, &c. Et inferiùs: Quanquam enim id ipſum interdum imperitè fiat, tamen per id quod ad eum cuncta referuntur, neceſſe eſt vt ea quæ ei ſunt propria, verè ac fideliter prædicentur. Cauendum autem eſt ne, dum omnia in eum conuenire æqualiter opinamur, plurimùm & diuinitati ſuæ, & corporationis ſacramento, & operationum poteſtati, & paſsionis virtuti, & reſurrectionis gloriæ detrahatur. Tenendus igitur modus eſt. Hęc ille. Itaq; interdum imperitè tribuuntur Chriſto loci aliqui pſalmorum, & auferuntur ab eis de quibus ſcripti ſunt. Quin D. Auguſt.
B maiorem nobis copiam facit hiſtoricum ſenſum perſequendi, lib.2. de Gene. contra Manich. c. 2. tom.1. dicens: Quod ſi quis voluerit omnia ſecundum literam accipere, ideſt, non aliter intelligere quàm litera ſonat, & potuerit euitare blaſphemias, & omnia congruentia catholicæ fidei prædicare: non ſolùm ei non eſt inuidendum, ſed præcipuus, multùmque laudabilis intellector habendus eſt, &c. vſq; ad illud. Non præiudicantes meliori, diligentioriq; tractatui, ſiue per nos, ſiue per alios, quibus dominus reuelare dignatur. Quo circà ſi quis hunc pſalmum. 67. de Dauidis, & Iudæorum geſtis interpretetur, cum
C ſic omnes euitare poſsit blaſphemias, & congruentia fidei catholicæ dicere, hic quidem non eſt reijciendus, ſed laudandus. Imo mea ſententia, ſi velimus hunc pſalmũ, & plures alios ad literam de Chriſto ſermonem habere nec hiſtoriam tractare vllam, eſt in multis locis ſcripturam nimium coarctare, vt illum ſenſum tantùm habeat. At explicando ad literam de populi Iſrael geſtis, quando pſalmus id optimè ferre poteſt, & ſcripturam reddimus auguſtiorem, & non anguſtam, & illi tribuimus id quod nulla alia ſcriptura habet. Aperimus enim in illa viam

ad altiores ſenſus quærendos, & inueniendos, in quo ab A
Homero,& Virgilio maximè differt, quorum libri non multorum ſenſuum diuites & fœcundi, ſed vnius tantùm præſtant materiam.Et ex his patet ad primam dubitationem.

Ad ſecundã. Ad ſecundam,ex Ianſenio in Epiſtola, quã vice prooemij libro pſalmorum præfixit,reſpondendum eſt, nam Ioannes Driedo lib.3.de Regulis,& dogmatibus ſcripturæ tractatu.3.cap.2.fol.154.contra Hebræos, & Iudæos ſatis piè aſſerere videtur multos pſalmos, quorum aliqui verſus citantur in nouo teſtamento,totos eſſe ad literam de nouo ipſo intelligendos. Vt Pſalm.18. pſalm.21. B
pſalm.108.pſalm.77.Quod tamen ego minimè mihi perſuadere potero:ſed dicendum potiùs videtur cum Ianſenio in illa epiſtola breuiter(nam de hoc in Relectione, ad finem huius operis dicemus plura) & Caietano in explicatione tituli huius pſalmi,eos quidem verſus, qui in nouo teſtamento citantur ex veteri, ita omni proculdubio eſſe intelligendos iuxta propoſitum ad quod adducuntur(non diſputo an literaliter,an myſticè)non tamẽ inde fit totum pſalmum ad idem propoſitum pertinere. Sed de hoc alibi.

Ad tertiam. Rabbini nõ ſemper deſipiunt. Ad tertiam dubitationem dicendum, Rabbinos He- C
bræorum nõn in omnibus eſſe deliros(licet in multis deuient à veritate)ſed quãdoq; veriſsimum literæ ſenſum nobis explicare.Veritas aũt à quocunq; dicatur,ab Spiritu ſancto eſt.Neq; verò per hoc maiorem deferimus authoritatem Iudæis quàm patribus,cũ nullum illi in hac parte authoritatis pondus obtineant, qui tam frequenter deſipiunt & inſaniunt.Sed eorum interpretationes amplectimur interdum,quia veræ ſunt,non quia ab illis traditæ ſunt:contrà verò expoſitiones ſanctorum patrum,

& quia

A & quia veræ ſunt, & quia ab illis traditæ ſunt. Tradidit autem nobis Auguſtinus mirabilem regulam. lib. 2. de doctrina Chriſtiana.cap.40.tom.3.ab his perfidis,& induratis Eccleſiæ hoſtibus,tanquã ab iniuſtis,& iniquis poſſeſſoribus,ſi quid bene dictum eſt,auferendum eſſe, & in noſtros vſus transferendum.

Quod ſi diuinum illud Hieron.ad Lætam,teſtimonium nobis quis obijciat:Nemo ad lupanar mittit virgines ſuas, quamuis quædam ibi reperiri poſsint de turpi corruptione lugentes: nemo hæredem ſuum latronum turbæ committit,vt diſcat audaciam:nemo in perforatã B intrat cymbam, vt diſcat vitare naufragium: & ad planum proſtibulum, & hæreſibus plenum volumen animam tuam dirigis adhuc innocentem mali; immunem doli,vt ibi diſcat catholicam veritatem? Quod præclariſsimum & elegantiſsimum dictum intercludere videtur nobis viam adeundi Rabbinos: Solos ergo ſanctos patres in ſcripturæ intelligentia debemus conſulere. Verum ad hæc & ea quæ ex Concilio Lateran. Trident. & ex Paulo dicta ſunt,reſpondetur,ſenſus contrarios interpretationibus patrum non licere nobis adducere. Et concilia & ſancti id præcipiunt ne faciamus. At cum ex pa- C trum ſanctorum ſententia, vnus & idem locus ſenſum habeat multiplicem, etiam literalem, non eſt incommodum nouam aliquam interpretationem adducere:neque hoc Eccleſię,aut patribus aliquo modo derogat. Nemo (inquit S. Thom. de potentia.quæſt.4.art.1.)ita ſcripturam ad vnum ſenſum cogere velit, quòd alios ſenſus qui in ſe veritatem continent, & poſſunt ſalua circunſtantia literæ, ſcripturæ aptari, penitus excludantur. Vide ibi alia perquàm neceſſaria ad noſtrum inſtitutum.

Præclara uerba D. Hieron.

Quidſit euãgelizare præter id quod euãgelizatum eſt. Rurſus noua dogmata, nouam doctrinam in ſcriptura reperire velle præter id quod à ſanctis patribus, & ab Eccleſia accepimus, hoc quidem minimè licet. Vnde Theophila. ad Rom. cap. 14. in illa verba, Vnuſquiſq; in ſenſu ſuo abundet, ſic ait: Quando ſermo eſt de dogmatibus, vel doctrina non oportet nos proprio ſenſu abundare, ſed quæ accepimus firmiter tueri, etiam ſi Angelus de *Prou. 22.* cœlo aliud prædicauerit. Huc pertinet illud, Ne tranſgrediaris terminos quos poſuerunt tibi patres tui. Et, State ſuper *Hier. 6.* vias bonas, interrogate de ſemitis antiquis. At in his quæ nec ad fidei dogmata, nec ad doctrinæ nouitatem ſpectant, aliquid nouum bene licet antiquis adijcere. Ea B enim eſt cæleſtis huius agri vaſtitas, & fœcunditas, vt par illi frumentorum numerus nullus eſſe poſsit. Vincẽtius certè Lirinen. aduerſus profanas nouationes, luculenter de hoc loquitur, ab illis verbis: Si te, doctor, diuinum munus idoneum fecerit, &c. Quæ ad integrum nõ adduco, quoniam multa ſunt, & ad verſuum à me propoſitorum explanationem feſtino. Illud verò quod ex Hiero. ad Lętam obiectum eſt, ſignificat, ijs quibus periculum lapſus eſt minimè licere ſcrinia Hebræorum euoluere. Hac enim ratione librorum hæreticorum lectionem Eccleſia & nunc, & olim omnibus interdixit. At hominibus C & eruditis, & cordatis nullum imminet periculũ ſi Rabbinorum ſcripta, Eccleſia permittẽte, perlegerint, vt quędam ibi quæ ridicula reperient irrideant, & confutent: quædam verò verè dicta in noſtros vſus conuertant.

III. *Argumentũ & materia totius pſal. 67.* HIS hunc in modum ſtatutis, vt noſtrorum verſuũ intelligentiam comparemus, ſciendum, cum in hoc pſalmo multi multa tractari dicant, in hoc tamen omnes conueniunt, ſcilicèt, pſalmum hunc continere victorias, quas Dei populus de ſuis hoſtibus reportat. Quæ autem

A autem ſint iſtę victorię, qui hoſtes, qui populus, non vno modo explicatur. Sunt qui putent totum pſalmum myſticum eſſe, & Chriſti victorias de diabolo ſolùm continere. Alij eſſe hiſtoricum de victorijs, quas Iſrael ante tẽpora Dauidis tulerat de AEgyptijs. Alij eſſe propheticum, & continere vaticinium de victoria, quam Iudæi ſperant ſe de Romanis inimicis ſuis habituros. Alij tandem eſſe etiam propheticum, ſed victoriam quam prædicit eſſe quam Iudæi conſequuti ſunt, tempore Ezechię Regis, de Sennacheribo Rege Aſſyriorum, de qua Iſa. 37. & 4. Reg. 19. Ego tamen, vt ingenue fatear, exiſtimo de Iſai. 37.
B omnibus iſtis à Dauide in pręſenti carmine decãtari, deque multis alijs, quę noſtræ cogitationis anguſtia nequaquam poſſunt exhauriri. Sequor in hoc Cornelium Ianſenium literaliſsimum, nec minus pium, & catholicum pſalmorum interpretem, qui in argumento huius pſalmi, exiſtimat cantari quidem hìc à Dauide ſecundùm hiſtoriam, exitum Iſrael de AEgypto, deductionem mirabilem per deſertum, inductionem glorioſam in montem pinguem terræ promiſsionis, victorias deinde omnes, quas dedit daturuſq; erat eis Deus de hoſtibus. Vnde precatur vt cœptam in populum ſuum benignitatem, Deus 4. Reg. 19.
C proſequatur. Et tandem ex perſpecta Dei bonitate, pollicetur populo Iſrael Dei virtutem adfuturam contra ſuos inimicos. Inter multas vero victorias quas precatur, & pollicetur, meminit etiam eius, quam contra Aſſyrios famoſiſsimam Deus contulit: deq; hac præſentibus verſibus loquitur, nam ibi de columba deargentata dicit, quæ erat Aſſyriorum inſigne, vt iam dicemus. Occaſio autẽ, qua Dauid permotus hunc pſalmum cecinit, his verbis aſſeritur à Iacobo de Valentia, in commentario huius pſalmi, cui & fauet Caiet. ſuper eundem pſalmum. Poſt

quam Moyſes ſuſceperat legem, & fabricauerat taberna A
culum cum arca, & erexerat ipſum, & columna nobis ſimul cum tabernaculo cœpit moueri, tũc Moyſes cum Leuitis cantarunt primum verſum huius pſalmi, ſcilicet, Exurgat Deus. Et quãdocunq; arca Domini mouebatur de aliqua manſione, ſemper repetebant hunc verſum, & omnes inimici fugiebant à facie eorum, vſquequo arca introducta fuit in terram promiſſam, & collocata in ſylo, vt patet per totum librum Numerorum, & Ioſuæ.

IIII. *Dominus dabit uerbum euangelizantibus.*

IGitur, Dominus dabit verbum euangelizantibus. Vox euangelizantibus, cum Latinè ſit communis generis, accipi poteſt maſculinè, & fœmininè. Et quidem Grecis B
eſt maſculina, ſicq; vertunt. 70. viri, & Chaldeus etiam paraphraſtes maſculinè vertit, ſic: Dominus dedit verba legis populo ſuo, mediantibus Moyſe, & Aaron, qui annunciauerunt verbum Dei exercitui magno Iſraelis: Hebraicè tamẽ fœmininè habetur propter vocẽ Haijnoth, quæ fœmininam, vt patet, habet terminationem. Vnde D. Hiero. ex Hebrço vertit: Dominus dabit verbum annũtiatricibus. Flami. Dominus dedit ſermonẽ laudatricibus. Campen. Felix, Pagnin. Vatab. & Caiet. & Iſidorus Clar. in ſcholio & quotquot ex Hebrço hũc vertunt pſalmũ, inſuper & vniuerſi Rabbini eodẽ legunt genere fœ- C
mineo. Et proculdubio ità legendum eſt. Quòd ſi nobis

Vox euangelizantibus hic eſt fœminina.

Obijcitur.

obijcias primò vulgatam tranſlationem cæteris, ex decreto concilij Tridentini, eſſe præferendam, quæ fœmininam terminationẽ non habet. Secundò, quòd Chaldaicus paraphraſtes, & ipſi. 70. viri, quorũ Hebraicè erat maior intelligẽtia quã Hieronymi, & omniũ noſtri tẽporis doctorũ, verterũt maſculinè. Tertiò, quòd vniuerſi patres maſculinè poſitã illã vocẽ exiſtimarũt, dicere aũt fœminine eſſe interpretandã eſt planè contra eorũ mẽtem

ſentire.

A ſentire. Quartò quòd cum de bellis hîc, & victorijs ſermonem faciat Dauid, non apparet cur mulierum meminerit, ſed virorum tantùm, qui tantùm bellis gerendis apti ſunt, atq; idonei.

Ad horum quidem primũ reſpondetur, quòd nos vulgatam quidem approbare, & defendere tenemur: nõ prout in 70. interpretibus continetur, ſed prout latinè reddita circunfertur: at Latinè, vox euangelizantibus, non magis eſt maſculina quã fœminina, & ideò cõtra vulgatæ verſionis authoritatem non eſt vocẽ illam accipere fœmininè. Ad ſecundũ reſpondetur, Chaldaicum quidẽ *Reſpond.*

B &. 70. viros peritiores fuiſſe Hebraicæ linguæ quàm cæteros, at illi exiſtimarunt planè vocem Hebraicam fœmininam pro maſculina poſitam, & vſurpatam à Dauide fuiſſe, more Hebræorum qui vnum genus pro alio interdum ponunt. Sic Salomõ dicitur apud eos Coheleth, quæ vox concionatricem ſignificat, & eſt fœminina, cũ tamen Salomoni maſculinè tribuatur. Suppetunt exempla apud Oleaſtrum in procemio ſuper Penta.can. 12. & ſuper Exodum.c.1. In illa verba, AEdificauit eis domos. *Exod.1.* Et ſanè Gen.3. quod dicitur, Ipſa conteret caput tuum, *Geneſ.3.* Hebraicè habetur, Ipſum conteret caput tuũ. Poſitũ eſt

C ergo maſculinũ pro fœminino, & ſic in noſtro carmine fieri potuit vt poneretur Hebraicè fœmininum pro maſculino: & hunc in modum ſaluare ab ignorantia poſſumus Chaldæum, &.70. Ad tertium quòd vniuerſi patres maſculinè legerint, non arguit non poſſe etiam legi fœmininè: nam, vt ad ſecundum dicebamus, interdum vnum genus pro alio ſumitur, & vtrumq; fieri poteſt vt ab Spiritu ſancto intentum fuerit. Et licèt Patres vnum ſequuti ſint, non aduerſatur eis quòd alterum nos ſequamur. Sed & ex patribus vnus D. Hieron. fœmininè tranſtulit,

ſtulit,atq; adeò non eſt præter omnium patrum ſenten- A
tiam noſtra lectio. Ad quartum reſpondetur,& eſt notan
da ſolutio,nam hinc incipit noſtrorum iam verſuum ex
planatio.

Mulieres ca nebant uiro rum uicto rias.

Eſt ergo ſciendum,quòd apud Hebręos,licèt fœmi-
næ ineptæ eſſent ad bellum,ſicut & ad regnum, & ſacer
dotium,quemadmodum apud nos: Veruntamen erat
Hebræis ipſis familiare,vt victorias de hoſtibus à viris la

Exod. 14. & 15.

tas committerent mulieribus decantandas. Sic illuſtrem
victoriam quam Deus Iſraelitis aduerſus AEgyptios cō
tulit,Maria Soror Moyſi,& aliæ mulieres rythmis, & cā
tilenis,tympanis etiam,& fiſtulis celebrarunt, Exod. 15. B
Egreſſęq; ſunt omnes mulieres poſt eam cum tympa-
nis,& choris cantãtes,Cantemus Domino glorioſè, &c.

1.Reg. 18.

Et.1.Reg.18.cum Dauid reuerteretur victor de certami-
ne inito cum Goliath, egreſſæ ſunt mulieres cantantes,
& ducentes choros,& precinebant dicentes,Saul percuſ

Pſal. 67.

ſit mille,& Dauid decem millia,&c. Quin & in hoc etiā
eodem carmine,Præuenerunt principes coniuncti pſallē
tibus,in medio iuuencularum tympaniſtriarum,ſcilicèt
dicentes: In eccleſijs benedicite Deo domino de fonti-
bus Iſrael. Vel,per apoſtrophen,Vos qui eſtis de fonti-
bus,ideſt,de ſanguine,& genere Iſrael,vt vult Caie. Vel C
ſic diſpungentes(& eſt præclara interpretatio.) In eccle-
ſijs benedicite Deo domino de fontibus Iſrael,ideſt,Do
mino Chriſto oriundo,& futuro de genere Iſrael,de ſan
guine Iudæorum. Dominus ergo dabit verba,ſermonē-
que cantatricibus,vt victorias virorum decantent.

V.

Quid ſigni ficet uirtute multa.

QVod ſequitur,virtute multa,quantùm ex voce He-
braica Tſaba,vel Zaba, cui Latina illa correſpō
det,conijcio,non tam vim & robur quàm exercitum ſig
nificat. Ac proinde loco illius particulæ, Virtute multa,
omnes

A omnes ex Hebræo vertunt exercitus multi, vt infrà dicetur, vel exercitus magni: quidquid. 70. viri intenderint Græcè ponentes vocabulum quod vim, roburq; ſignificat. Ergo vox quæ ibi ponitur, exercitum ſignificat Tſaba. Vnde genitiuus pluralis, Tſabaoth, vel Zabaoth, exercitus fœmininè ſignificat: fœmininè inquàm, quod eſt plurimùm conſiderandum. Nam exiſtimo hoc loco per fœmineos hoſce exercitus ſignificari mulieres, mulieres, inquã, quaſdam, quæ in ſtar militum vigilabant in caſtris, & excubabant in oſtio tabernaculi, de quo etiam Caieta. infrà. Quemadmodum enim noſtra, & maiorum noſtro

B rum ætate, fœminarum monialium conuentus videmus, quibus fœminę ſanctè, & religioſè Deo militant, & Dei cultus ſpecialem curam gerunt: ſic in veteri teſtamẽto mulierum quoddam erat quaſi monaſterium, quæ ex voto, ieiunijs, & orationibus vacantes, & à mundialibus curis expeditæ in templo Salomonis, & ante tempora Salomonis circa oſtium tabernaculi in loco ad id deputato exiſtentes, Deo inſeruiebant. Hoc dicit Origenes tractatu.26.in Matth. Cyril. lib. aduerſus Antropomor.c.27.& Georgius Cedrenus, in compendio hiſtoriæ Gregor. Niſſenus, & Theophi. Matth.27. & alij permul

Quòd fœminarũ monaſteria erant in ueteri teſtam.

C ti, quos refert Petrus Caniſius noſtri temporis pius, & diligens ſcriptor lib.1.de Maria.c.12. Sed ex ipſis ſacræ ſcripturæ locis apertiſſimè colligitur, Exod.38. Fecit Moyſes labrum æneum cum baſi ſua, de ſpeculis mulierum, quæ excubabant in oſtio tabernaculi. Excubare propriũ eſt militũ verbum. Verum hanc metaphoram plano ſenſu explicuit Chaldæus, docens quæ eſſent illæ excubiæ. Nam vertit, Quæ orabant. 70. quæ ieiunabant. Et.2. Machab.3. Sed & virgines quæ concluſæ erant, ad Oniam ſacerdotem procurrebant, &c. Et in hoc cœnobium exiſti

Exod. 38.

2. Machab.3.

mãt Lyra,& Vat.Iepte recluſiſſe filiam ſuam,quam ma A
Iudic.13. ctare,& occidere vouerat.Licèt communis patrum intel ligentia dicat verè eam occidiſſe,& ita dicendum ſit, de quo infra.q.4.poſitiua.Et ſane,vt obiter admonuerim,cũ feſtum præſentationis Virginis celebramus,& cũ Lucę. *De præſentatione B. Mariæ.* 2.habetur de vidua illa ſancta Anna,quòd ieiunijs,& orationibus in templo vacabat Deo,nihil aliud ſignificatur *Luc.2.* niſi celebris ille,& ſanctus mos ab Hebræis tunc temporis vſitatus,quo fœminę,aut ſpõte propria,ſi adultæ erãt, aut iuſſu parentum,ſi paruæ,in illo monaſterio recludebantur in Dei cultum,& obſequium.De his etiam fœminis locus alter habetur.1.Reg.2.vbi inter peccata grauiſ- B
1.Reg.2. ſima,quæ filij Heli ſacerdotis patrabant,illud enumeratur,quod & refert Ioſephus lib.5.antiquitatum.c.11.& habetur ibi.1.Reg.hæc in verba: Dormiebant cum mulieribus,quæ quæ obſeruabant ad oſtium tabernaculi. In cuius tamen explicatione hiſtoria ſchol.1.Reg.capit. 4. ſic ait:Quidam volunt quòd non admiſcebantur mulieribus, ſed corrupti pecunia dabant mulieribus licentiam commiſcendi viris ſuis intra dies purificationum, &c. Porrò quod dicit obſeruabant ad oſtium dicit Caiet.ibi. 1.Reg.2.eſſe Hebraicè verbum deductum ab exercitu, ita quòd ſignificantur mulieres per modum exercitus C
conuenientes ad oſtium tabernaculi.Quod multum fauet inſtituto noſtro.

Vt ergo ad noſtrum verſum hæc omnia accommodemus,ſanè ex Hebræo ferè omnes, Pagni. Vatab. Flami. Caiet.Campen.vbi nos legimus,Virtute multa, legunt, exercitus magni,ſic:Dominus dabit verbũ ,vel canticũ laudatricibus exercitus magni,ſcilicèt,mulieribus illis glorioſi & religioſiſsimi exercitus, quæ in oſtio tabernaculi inſtar militũ excubabant in Dei cultũ.Quòd, vt cũ vul

gata

A gata verſione quadret,ſic explicari debet. Dominus da-
bit verbũ euangelizãtibus virtute multa,ideſt,ex illa vir
tute multa,ideſt,mulieribus quæ ex illo diuino exercitu
ſunt,vt ſcilicèt populi Dei victorias canant,nuntient, &
celebrent,vtq; alia exerceant munera,de quibus infrà.

REx virtutum dilecti dilecti:& ſpeciei domus diuide- VI.
re ſpolia.Prior huius verſus pars facilẽ habet intelli- *Quid ſit di-*
gentiã,iuxta id quod habet vulgata verſio: nã explanat *lecti dilecti.*
qui nam ſit dominus ille,qui daturus eſſet verbum euan
gelizantibus,& dicit iſtum eſſe Deum,qui eſt rex virtutũ
dilecti dilecti,ideſt,populi ſui dilectiſsimi.Nam illa repe
B titio,dilecti dilecti,per epizeuxim,vehementiam ſignifi
cat dilectionis,vt etiam dicit Titelmanus hoc loco. Sic *Iſai.40.*
aliàs ſæpè apud Hebręos,conſolamini cõſolamini, ideſt, *Pſal.132.*
vehementer conſolamini.Et pſal.132.Barbã,barbã Aarõ,
ideſt,barbã prolixã.Vel,vt placuit Ruffino Aquileiẽ.ve
tuſtiſsimo ſcriptori,vox dilecti ſecundo loco ponitur vi *Exod*
ce relatiui,ſui,vbi & adducit locũ Exod.Et fecit Moyſes
ſicut præceperat dñs Moyſi,ideſt,fecit Moyſes ſicut præ
ceperat dñs ei.Sic ergo,Rex virtutũ dilecti dilecti, ideſt
Rex virtutũ dilecti ſui.Et ſpeciei domus diuidere ſpolia,
ideſt,Dabit populo ſuo, quẽ ſpecioſum appellat,ſeu fa- *Et ſpeciei do-*
C miliã,vel domũ ſpecioſam,vt diuidat ſpolia ex hoſtibus *mus,&c.*
accepta.Dabit ergo domui ſpecioſæ ſynagogæ populo Iſ
rael,diuidere ſpolia quę rapuerit ab hoſtibus.Sed vt poſte
rior hæc particula rectiùs intelligatur, videamus ex He-
braicis fontibus,quem totus verſus ſenſum habeat.

D.Hieronymus ſic vertit:Reges potẽtiſsimi fęderabũ
tur fęderabũtur.Pagn.Campẽ. Reges exercituũ fugient *Alter ſen-*
fugient.Flaminius,fugerunt fugerunt:& ita ferè omnes *ſus.*
ex Hebræo. Et tunc ſenſus erit iſte:Tam lætè,& fœlici-
ter cantatrices illæ mulieres canent victoriam, vt reges

inimici,& hoſtiles,qui iam victi deficere cœperant, nunc fugiant fugiant attoniti,& obſtupefacti. Non enim ad victoriam parum refert,quòd victores ipſi etiam ante partam victoriam ſe victores clamitent, & rumor iſte per inimicorum caſtra ſpargatur. Sic ergo fœminæ illæ, quæ præliorum euentum circa caſtra,& locum pugnæ ſpectare,& expectare ſolent,& debebant, tam confidenter, & eleuata voce victoriam appellitabunt, vt reges potentiſſimi aduerſarij id ferre non valentes,& victos ſe eſſe arbitrantes, terga ignominioſè vertant,& fugiant. Aut cum D.Hieron.fœderabuntur,fęderabũtur,ideſt, ſemineces, & proſtrati miſericordiam implorabunt, & pacis fœderiſq; pacta nobiſcum inire contendent, magna quidem & iniqua tributa ſoluturi,vt vel ſic vitam ſuam ab vltimo ſupplicio redimant,quod eis imminet. A B

Species domus quod ſint mulieres hoc loco.

Alterum autem hemiſtichium, Et ſpeciei domus diuidere ſpolia, optimè præcedentibus nunc cohęret. Nam ſciendum eſt datiuum illum, ſpeciei, Hebræis eſſe poſſe nominatiuum. Vnde D.Hieron.Pag.Fœlix Praten. Caieta.Campen.Vata.Flam.& tandem omnes ex Hebræo per nominatiuũ vertunt. Et regimen domus, vt Symmachus apud Theodoretum, hic vel familia domus, vt Flami. Et habitatio domus, & habitaculũ domus, vt Pagn. Et pulchritudo domus, vt Hieron.&c. Sed præalijs mihi maximè probatur lectio illa qua Caietanus,& Folengius Monachus Caſſinas attulere, Et habitatrix domus diuidet ſpolia, vel quã adduxit Clarius in ſcholio huius verſus, Quæ ſedet domi diuiſit prædam. Nam tunc, quæ ſedet domi, vel habitatrix domus, ſeu ſpecies domus, aut pulchritudo domus, niſi mulieris ſignificare aliquid non poteſt, ad literam, quam ſolam hîc ſequimur. Quòd ſi quiſpiam dubitet; Quare, quæ ſedet domi, & habita- C

A trix domus,ideſt mulier,ſpecies domus hic à Dauide ap pellatur? Solutio ſanè dubitationis in promptu eſt: nam apud Hebræos mulier hac appellatione interdum gaudet,ſcilicèt,ſpecies domus,eò quòd ad ipſam pertinet co lendæ,mundandæ,& ſpecioſæ reddēdæ domus cura,iux ta illud Eccleſ. 26. Mulieris bonæ ſpecies in ornamentū domus ſuæ. Dicitur,ſpecies mulieris bonæ, ideſt, ſpecies quæ eſt mulier bona. Nūc ergo erit ſenſus,tam plenam, tamq; integram futuram victoriam,vt reges inimici, & omnes milites aduerſarij caſtra debeant deſerere, & tentoria derelinquere, & præ magno metu inglorij fugere: *Eccleſ.26.*

B & tunc ſecuro, & audaci animo mulieres ipſæ (animal alioqui timidiſsimum, & quod ad minimum armorum crepitum ſolet exanime conſternari) illæ inquàm quæ iam victoriam celebrare cœperant,nunc in caſtra inimicorum graſſatæ, multam eorum ſupellectilem rapere, & diuidere inter ſe poſsinnt. Sed quo plauſibilior hęc ap pareat intelligentia,oſtendamus eam à vulgata verſione non diſsidere,imò & cum ea conciliari poſſe,hunc in mo dum. Rex ille virtutum populi ſui dilectiſsimi,de quo dictum eſt quòd dabit virtutem cantatricibus,dabit etiam ſpeciei domus,ideſt,mulieribus quę ſunt ſpecies domus,

C diuidere,ideſt, vt diuidant ſpolia,quæ ex inimicorum tē torijs diripuerint ſecuriſsimæ.

SI dormiatis inter medios cleros pennæ columbæ deargentatæ,& poſteriora dorſi eius in pallore auri. Verſus iſte eſt de quo tanquam de cruce pependerunt omnium ingenia. Hic quot capita,tot ſunt ſententiæ. Sunt autem innumera capita, nam vnuſquiſq; cum in huius verſus expoſitionem incidit,alios ſequi dedignatus ſuam ab alijs diſsidentem ſententiam profert. Ego allegorias, & myſticos ſenſus,vt initio pollicitus ſum,aliò remittens,ſenſum tan- *VII. Verſus obſcuriſsimus explicatur.*

tantùm literæ ſequar.Eſt autem multiplex literæ ſenſus A
in hoc verſu.Communior intelligentia eſt,vt per cleros
intelligamus Chitropodas,vel Tripodas, & ollas, lebetes,caldaria,& cætera vaſa coquinarum.Pagninus,ſi dormiatis inter medios tripodas, Campenſis in paraphraſi, Inter fuligine obductas ollas,& atri tanquam carbo. Et demum ferè omnes ex Hebręo eodem vertunt modo. Felix inter chitropodas.Flaminius,inter ollas, Iſidorus, Inter nigras ollas.Et tunc iſte eſt ſenſus, vt adducitur ex Rab.Dauid in Cõm.à Sanctes Pagni.in Theſauro, verb. Saphat.Si ambulaſtis adhuc nigris induti veſtibus ob inimicorum afflictionem,adhuc eritis albi ſicut alæ colum B
bæ,quæ tecta eſt argento.Et ſic ferè omnes ex Hebræo.

Cleri ſunt uaſa coquinæ.

Pro quo in memoriam reuocare vos debetis id quod apud omnes in confeſſo eſt, videlicèt, tàm apud ſacros, quàm apud prophanos authores,per album,candentem ve colorem ſignificari quidquid fauſtum erat,lætum, & bonum.Contrà verò per nigrorem,& colorẽ atrum ſupremam ſignificari miſeriam,& calamitatem. Sciẽdum quòd ficus alba(verba ſunt Macrob.lib.3. ſaturna. c. 20.) ex fœlicibus ſit arboribus, contrà nigra ex infœlicibus. Docent nos vtrumq; pontifices. Per me (dixit Perſius) ſint omnia protinus alba, ideſt, fauſtè & fœliciter eueniant.Et idem: C

Per albũ & nigrũ,proſperũ & aduerſum.

Et potis eſt nigrum vitio præfigere theta.

Per literam,theta, olim ſignificabatur mors, vel pœna mortis,vt apud Mart.lib.2.

Noſti mortiferum quæſtoris, Caſtrice,ſignum,
Eſt operæpretium diſcere theta nouum.

Theta litera infauſta.

Et Auſon.in pædagogum liguritorem:

Tuumq;

A *Tuumq; nomen theta ſectilis notet.*

Cuius ratio ea erat, quia ſcilicèt, nomen mortis, quæ Grecè dicitur, Thanatos, per theta inciperet. Hoc ergo theta, quod erat mortale, & infœliciſsimum ſignum, nigrum dicitur à Poeta vt ſummam miſeriam ſignificaret. vide Couar.c.alma mater.de ſentent.excõm.lib.6.1.p.relectio nes.§.8.nu.8.vſq; ad finem. §. Per candorem vero quidquid lætum erat: nam, referente Tullio de natura Deorum, is color dijs ſacer erat, cui & ſacri ſcriptores fauent, qui colore albo veſtitũ dicunt Chriſtũ in transfiguratio-
B ne glorioſa, eodẽ Angeli in eius reſurrectione, & aſcenſio ne apparuerunt, eodẽ apud Apoc. ſępè. Vnde & apud antiquiſsimos tabellis albis, nigriſq; vtebantur in iudicijs, quod in multis nunc cõmunitatibus eſt in vſu, præcipuè in noſtra Auguſtiniana, vt ſcilicet albis cũ ſuffragantur, approbent, cum verò nigris reprobent. Quò pertinet id quod Didymus, ſuper lib.16. Odyſſ. Homeri, ait: Cum Mercurius apud Deos accuſaretur aliquando, & ad iuditiũ corã eis deferretur, Dij poſt examen cauſę tabellas albas, & nigras ad eũ abſoluendũ, vel condẽnandũ habebãt. Surrexeruntq; & ad pedes Mercurij (honoris gratia)
C nec approbantes, nec cõdẽnantes tabellas proiecerunt. Hoc factũ cũ mortales hoc in mundo intellexiſſent, Mercuriũ in triuijs ſtantẽ, lapidũ ad ipſius pedes proiectione honorare conſtituerũt. Sicq; intelligetur quod habetur Prouer.26. Sicut qui proijcit lapidẽ in aceruũ Mercurij, ſic qui dat honorẽ inſipiẽti (parcet, ſcio, lector parẽtheſi breuiſsimæ:) Nã ſicut ille honorat Mercuriũ, ita iſtẽ inſipientẽ. Quã ob cauſã nũc inter Chrĩanos, cruces ligneæ in triuijs poſitę, lapidũ ꝓiectione honorant à viatoribus vulgò, Hocq; ceremonię ſignũ inde cępiſſe exiſtimare debe-

Albus color Dijs ſacer. Matth.17. Matth.28. Act.1. Apoc.4. & 7.

Prou.26. Cruces ligneæ in triuijs unde cœperint.

debemus, quòd piè fideles honorem quem olim Mercurio impiè dabant, cruci Chriſti cœperunt deferre. Ergo albus color lætitiam, gloriam: niger verò miſeriam, & triſtitiam ſignificat. Vnde Threnorum. 4. Candidiores Nazaræi eius niue, &c. denigrata eſt ſuper carbones facies eorum. Ideſt, Qui erant glorioſi & fœlices, quomodò ef fecti ſunt lugentes, miſeri, atq; deſpecti? Sic ergo pulchrã anthitheſim habet noſter verſus: Si dormiatis inter medios cleros pennæ columbæ deargentatæ, &c. ideſt. Quãuis præ magno hoſtium timore, & belli periculo ſitis, nigri, anxij, & calamitoſi, Deus vos victores faciens reddet candidos, albos fœlices ſicut columbam dearg entatam. Eſtq; præclarus ſenſus literalis.

Thren. 4. A

Explicatio totius verſus. B

2. Explicatio. Cleri pro ſortibus.

Altera etiam intelligentia literalis eſt ſi nomine clerorum legamus cum D. Auguſt. ſortes, non tamen cum ipſo ad allegoriam aſcendamus duorum teſtamentorum duarum hæreditatum, ſed plano ſenſu hunc in modum. Si dormiatis inter medias ſortes, ideſt, inter media pericula. Si de vobis, & de bonis veſtris ſortiantur inimici, vt ſolent victores ſuper miſeris victis, & ſuper eorũ bona ſortiri, vt apud Virgilium,

Miſerum ſeptena quotannis
Corpora natorum, ſtat ductis ſortibus vrna. C

Ioan. 19.

Et ſuper Chriſti domini veſtibus miſerunt ſortes impij Iudæorum ſatellites, tanquàm ſuper bonis victi. Si ergo verſemini inter medias ſortes, in rei cardine, in extrema alea: vos tamen glorioſè eruemini, ſicut columba, & auolabitis fœlici pernicitate, præ vobis ferentes victoriç ſymbola, nitorem, ſcilicèt, auri, & argenti. Eritis victores, qui vinci paulò ante formidabatis.

3. Expoſitio.

Tertiò etiam literaliſsimè legentes, hunc in modum cum

A cum D. Hieron. ſi dormiatis inter medios terminos, nempe inimicorum: ſi ſitis inter media regnorum cõfinia, vt etiam habet verſio Caietani, en las rayas de los Reynos, vbi maiora, & frequentiora ſolent eſſe pericula, propterea quòd inibi ſeditioſi, & ſcelerati licentiùs viuant, propter facile remedium, atq; perfugium quod habent tranſeundi ad aliud regnum poſt patratam noxam, in quo capi, & apprehendi non poſſunt à lictoribus, & ſatellitibus alterius regni. Si ergo ſitis inter media pericula, inter malleum, & incudem, in acie nouaculæ, vos tamen minimè paueatis, quia facillimo negocio liberos vos ceu co-
B columbas auolare faciet Dominus, & inimicos qui vos demoliri, & vſq; ad internecionẽ affligere ſperabant, ſpe ſua fruſtratos relinquetis.

Cleri pro terminis, uel cõfinijs regnorũ, ubi maiora ſunt pericula.

VIII.

SEd his adijciamus quartã expoſitionem: quã vt omnes percipiant, ſcire oportet, vocem, quæ ſignificatur vocabulo clerorum, Hebraicè eſſe ſephataim, deduciq; à verbo ſaphat, quod ſignificat ordinare, ſeu diſponere, vt docet Oleaſter ſuper Geneſ. cap. 49. & latiùs Pagninus in Theſauro, verbo Saphat. Vnde putant hîc optimè verti, Inter medios ordines, vel acies, ex R. Abrah. Et ipſe Oleaſter ibi Gene. 49. vbi nos legimus, Iſachar aſi-
C nus fortis habitans inter terminos, vel inter cleros. legit, inter ordines: nam vox Hebræa quæ ibi, habetur, eadem eſt cum iſta quæ in noſtro habetur verſu: licet ex R. Dauid, in lib. radicum, alij ſic putent legendum: Aſinus fortis habitans inter duas ſarcinas, ideſt, adeò fortis, vt cubet inter duas ſarcinas, & ſurgat cum illis. Alij ibi, Habitans inter duos terminos: & aſsignant terminos hos mare Mediterranum, & mare Galileæ, inter quæ ſuam habuit ſortem tribus illa. Rurſus ex eodem Pagn. in theſauro ſciedum, vocem illam ſephataim, quæ in his duobus

Quarta ſingularis intelligentia.

Cleri Hebraicè hîc ſunt ordines, & acies Geneſ. 49.

locis habetur,ſcilicet,Gen.49.& in hoc noſtro verſu,eſſe numeri dualis,vt iſte ſit ſenſus:Si dormiatis, vel ſitis, & verſemini inter duas acies & ordines,ſcilicet,inimicorũ: & vos dormientes, ideſt expoſiti magno periculo,ita vt nec defendere vos vllo modo valeatis,& lõgè minùs offendere aduerſarios veſtros. Et hũc in modũ explicatur prius hoc huius verſus hemiſtichiũ,quo iã paratur via ad egregiam interpretationem,quæ inde elicienda eſt. A

Deinde vt noſtra hæc explanatio non coacta, & extorta videatur à litera,in mentem oportet reducere id quod ſuperiùs aduertiſse me memini,ſcilicèt, in hoc Dauidis pſalmo, victoriã etiam decantari,quam de Aſſyrijs,Chaldæis,& Babylonijs laturus erat populus Dei.Cum enim multas Dauid hìc decantet victorias iam præteritas,præſenteſq; populi Iſraelitici,ex pręteritis illis,& pręſentibus ominatur,& vaticinatur multas alias quę de finitimis hoſtibus erat reportaturus. In hoc ergo verſu triumphum ex Aſſyrijs reportandum vno tetigit verbo. B

IX. *Columba de argentata.* *Columba Syris erat ſacra.*

IAm ſciendum eſt ex profanis ſcriptoribus, qui hac in parte multum cõſonant ſacris,Columbam apud Aſſyrios,Babylonios, & Paleſthinos in tã multo olim precio & veneratione fuiſſe habitam,vt diuinos ei honores deferrent,eamq; veluti Deã colerent. Apud eos erat ingẽs nephas columbam occidere,ſicut apud Athenienſes, noctuam. Tibul.lib.1.elegia.7.hoc illo pentametro tetigit. C

Alba Paleſthino ſancta columba Syro.

Et quanuis in hoc Tibulli carmine erratum fuiſſe ab impreſſoribus,exiſtimet Ioſephus Scalig.ponentibus,Syro,pro,ſuo,atq; adeò ipſe emendauerit,ſuo:quia ſicut nõ dicimus Romanus Italus,neq; Gallus Celta,ita non eſſe dicendum videtur,Palęſthinus Syrus:Cęterùm quoniã

Syria

A Syria multas habet prouincias,ſcilicèt,Palęſthinã, Phœnicem,Meſopotamiã,&c.licitum fuit poetæ ponere Palęſthinum Syrum.Sed hæc parum referunt: refert verò multùm quòd profanus Tibullus multum iuuat illo carmine noſtram explanationem. Quòd ſi ſciſciteris, quid in mentem venit Syris columbas vt colerent? Dicendũ ex Diod.Sicul.lib.3.c.5.id ea cauſa feciſſe, quia exiſtimabant Semiramidem reginam ſuam nobiliſsimam in auẽ huius generis,ideſt,columbam,poſt mortem fuiſſe conuerſam.Compluribus enim auibus domum egreſsis,illã cum illis auolaſſe dicunt.Ouid.4.Met. *Semiramis Aſſyriorum regina in columbã, &c.*

B

Sumptis illius filia pennis,
Extremos altis in turribus egerit annos.

Et eſt ſermo de Semiramide filia Dercetis,deq; Palęſthinis,& Babylonijs, quos ibi nominat Poeta. vnde & vox ipſa Semiramis,Syra lingua,auem & columbam ſignificat,vt etiam dicit Ambr.Calepinus.

Nunc ad ſacros veniamus ſcriptores,&an profanis hac in parte faueant,videamus.Certè apud Oſeam, ſic dicitur:Auolabunt quaſi auis ex AEgypto, & quaſi colum- *Oſe.11.*
C ba de terra Aſſyriorum.AEgyptij multas colebant aues, ſed præcipuè accipitrem. Aſſyrij verò, vel Syri columbas. Nihil enim moror, ſiue legas Aſſyriam, ſiue Syriam:nam quæ ante dicta fuit Aſſyria, deinde Syria dicta eſt regio vaſtiſsima,& nobiliſsima, apud Plinium, Melam, & Strabon. de quo etiam commentator Iuuenalis Ioannes Bitranicus,ſuper ſatyram.2.in illo carmine. *Aſſyria,Syria idem.*

Quod nec in Aſſyrio pharetrata Semiramis orbe.
Vide Viuem,lib.de ciuit.16.c.12. Nã Xenophon. lib.1.

de pędia Cyri diuerſas eſſe putat Syriam & Aſſyriam. Ita A
que Aſſyrij, vel Syri columbas colebant. Vt ergo propheta ſignificaret incolumes, & indemnes futuros filios Iſrael, & tanquam rem ſacram, & diuinam multis ab inimicis honoribus eſſe afficiendos, & ſic in patriam glorioſè reducendos, dicit: Auolabunt quaſi auis ex AEgypto (per auem intelligit accipitrem, vel etiam Ibin, quas præ cæteris auibus AEgyptij colebant) & quaſi columba de terra Aſſyriorum. Quis enim ignoret vnamquanq; gentilium nationem diuinos honores tribuiſſe auibus, quadrupedibus, piſcibus? &c. Quin ne ipſi ſoli harum rerum viderentur cultores, Iudæis, & Chriſtianis ſimilem cul- B
tum imputauerunt. Nam dicebant eos aſinum, vel aſini imaginem adorare ſolitos, vt dicit Cornelius Tacitus, au thor gentilis, & Chriſtianis infeſtiſsimus, lib. 5. & refert Tertul. in Apolog. & Sixtus lib. 2. Bibliothecæ, verbo, Marię ſtirps. De quo dicam. q. 4. poſsit. vbi & huius cauſas referam. Similiter cæteris nationibus ſua auis, aut piſcis, aut quadrupes erant ſacra: nam & AEgyptij Draconem etiam colebant, adeòque toti AEgypto ſacer erat Draco, ipſum vt in vexillis geſtarent. Hac ratione Theodoret. ſuper illum verſum Pſalm. 77 Contribulaſti capita Draconis in aquis, dicit per Draconem intelligi AEgy C
ptios. Et apud Ezechielem. Rex ipſe etiam AEgypti appellatur Draco magnus. Quibus hunc in modum præiactis quidam noſtri temporis recentiſsimus ſcriptor ſic noſtrum verſum explanabat. Si dormiatis, &c. ideſt, Etiam ſi dormireris languidi, & ſegnes, timori eratis, & religioni omnibus ſiue Philiſtæis, ideſt, Paleſthinis, ſiue Idumæis, ſiue Moabitis, &c. ſicut colũba timori eſt ipſis Paleſthinis, & Syris: Quia, vt habetur Ioſue. cap. 10. Nullus contra Iſrael etiam mutire auſus eſt. Vide quanto Hebręi honori

Gentiles imputabant Chriſtianis quod aſinũ colerent.

Pſal. 77.
Ezec. 29. 31.

Ioſue. 10.

A nori,& timori erant hoſtibus ſuis, vt neq; mutire,& muſitare aduerſus eos auderent. Exod. 15. Robuſtos Moab obtinuit tremor, obriguerunt omnes habitatores Chanaan: Tunc conturbati ſunt principes Edon,&c. Et, Nō reliquit hominem nocere eis. pſal. *Exod. 15.* *Pſal. 104.*

SED productis alijs ſacræ ſcripturæ locis, oſtendamus ampliùs quam celebris apud Aſſyrios columba fuerit, vt inde noſtram producamus explanationem. Certè nō ſolum multo Aſſyrijs honori columba fuit, ſed etiam cū ad bella procedebant eam in vexillis militaribus geſtabant. Quod, ne vt meo cerebro ortum paradoxon quiſq; *X.* *Columbā in uexillis geſtabāt Syri, ſicut Romani aquilas.*

B irrideat, refert Nicolaus Lyr. Solertiſsimus ſacrarum ſcripturarum interpres, ſuper Hierem. c. 25. Itaq; quemadmodum Romanorū inſigne, quod in vexillis gerebant, erat aquila, Luca. lib. 1. Pharſal.

Signa, pares aquilas, & pila minantia pilis.

Et AEgyptiorum inſigne erat Draco, vt tetigimus, ita Syrorum inſignia, & imagines erant Columbæ.

Verùm quantum fas eſt colligere ex lib. Numer. c. 2. ipſis etiam Hebręis ſua erant inſignia. Et tractat Lyran. Vatab.& Abulen. in illo loco Num. Vtq; cæteros omit- *Num. 2.* *Tribus Iuda leones pro inſignibus habebat.*

C tam, tribus Iuda Leonis imaginem geſtabat in vexillis. Quod ex Rabbinis refert Vat.& Abul. in illo loco Num. 2. q. 5. Hoc inde ſumpſiſſe videtur initium, quòd iā olim Sanctus Iacob Geneſ. 49. ad benedicendum Iudam procedens, ipſum appellauit Leonem, dicens, Catulus Leonis Iuda. Inde Salomon etiam pro inſignibus ſuæ nobilitatis imaginibus, habere voluit Leones, tanquam oriundus de genere, ac ſanguine & tribu Iudæ. Quamobrem 3. Reg. 7. &. 2. Paral. 9. Leones ſemel & iterum, & multoties in ſuis ædificijs exprimi, & depingi voluit. Videor au- *Geneſ. 49.* *3. Reg. 7.* *2. Par. 9.*

tem mihi ſubolfacere quandam alluſionem ad iſtam do A
ctrinam in ſacra Ioannis Apocalypſi:nam volẽs Prophe
ta per periphraſim deſcribere Chriſti victorias,dixit:Vi-
cit Leo de tribu Iuda.Ideſt, vicit ille,cuius Maiorum,ac
Apocal. progenitorum imagines erant leones. Vicit Chriſtus,Vi
Nota. cit tribus Iuda. Ac ſi olim diceretur, Vicerunt Aquilæ,
ideſt,Vicit Cæſar,vicerunt Romani.Sic ergo vicit Leo,
vicit tribus Iuda,vicit Chriſtus.

Hiere.25. Ad rem:Columbæ erant inſignia,& imagines Aſſyrio
46. & 50. rum.Et ſic intelligetis vos quid ſibi velit Hiere.c.25.in fi
ne,ibi,Facta eſt terra eorum in deſolationem, à facie iræ
columbæ.Et.c.46.&.50.à facie gladij columbæ. Et vul- B
gò adagium,Cauete ab ira columbæ.Nam Nabuchodo
noſor his in locis columba appellatur, qui Rex erat Ba-
bylonis,non illius quæ in Ægypto ſita erat,quæq; nunc
tẽporis dicitur, El Cayro:ſed eius Babylonis quæ in Sy-
ria erat,quamq;Semiramis condidit,quæ, vt diximus,cõ
uerſa fuit in columbam.Igitur huius Babylonis Rex me
ritò appellatur columba, à ſacro vate Hieremia,& ira co
lumbæ,& gladius columbæ.Quanuis.70.& Theodore-
tus,& Vata.& Clarius, & communiter ex Hebręo nul-
lus ibi,Hiere.25.legat columbã,ſed vel iram,vel oppreſ-
ſionẽ,vel furorẽ,loco columbę.Sed in idem recidit,imò C
meam firmat ſententiam: nã per columbam contendo
intelligi id quo Aſſyrij iratos,furentes,& formidabiles ſe
Sophon.3. oſtendebant.Quin & apud Sophoniam.c.3.habetur:Væ
prouocatrix,& redempta ciuitas,columba.Vbi ſacer va-
tes,iuxta id quod multi ſentiunt,teſte Hierony.ſuper il-
lum locum, nomine columbæ ſignificat Niniuen fa-
moſiſsimam, & populoſiſsimam vrbem quondam Aſ-
ſyriorum.Quæ eadem ratione columba dicitur,qua eius
rex Nabuchodonoſor columba etiã dicebatur. Vbi Pag

nin.

A nin.loco illius,Ciuitas colūba,vertit,Ciuitas quę ſpoliat, ideſt,ciuitas crudelis,vt conſonet alteri vati,ſcilicet,Hieremiæ,qui toties gladium columbæ, & iram columbæ dicit.Eſt autē huius vocis ſignificata crudelitas præ oculis habenda,ad ordinem literæ verſus noſtri: quam ſic intelligo.Si tamen prius rurſus aduertero, nunc ad primū, & ſecundum verſum nobis redeundum eſſe,nam, vt initio admonui,vna eſt trium horum verſuum intelligentia,vnus ſenſus,& explanatio poſtremi à primo pendet, & primi mutuò à poſtremo,vt iamiam explico.

XI. *Colligitur trium verſuum explicatio.*

Igitur ſenſus iſte eſt:Etiam ſi languidi,& ſegnes verB ſemini,& dormiatis inter duas acies hoſtium, & ſint pennæ columbæ, cuius imago in eorum vexillis depicta conſpicitur:ſint inquam,vt argentum,& aurum promicantes, & reſplendentes: Dominus tamen dabit vobis tam fœlicem exitum,tam glorioſam victoriam,vt etiam mulieres triumphi celebratrices magna virtute prędītæ, & metum prorſus exutæ, egregiam laudem canant, & ſpolia ampla referant: Nam Rex ipſe virtutum Deus, Dominus dilectiſsimi populi ſui benigniſsimus, & beneuolentiſsimus dabit ipſis mulieribus, vt audacter prædentur, & ſpolient inimicos, & prædam inter ſe diC uidant.

Paraphraſis prędictorū trium verſuum.

Aut ſic paraphraſticos ab initio totum elucidemus: *Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa, Rex virtutum dilecti dilecti, & ſpeciei domus diuidere ſpolia: Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & poſteriora dorſi eius in pallore auri.* Sic ergo accipito paraphraſim ex ſuperioribus collectā.Cū ad bella pceſſeritis,pręcipueq́;cōtra Palęſthinos,Aſſyrios,Chaldęos,& Babylonios:(prędico

nanq;

nanq; vos ab his omnibus oppugnatum iri,) Dominus da A
bit virtutem mulieribus illis ſanctis, quę in modum exer
citus multi, ante oſtium tabernaculi, & templi excubare
ſolent, quæ q; ad prælia ſiue mente, ſiue corpore egreſſu-
ræ etiam ſunt. Mente quidem, quia votis ſuis, & precatio
nibus Deũ pro victoria veſtra orãtes, ante arcã & propitia
torium tandiù erunt, quandiù pugna durauerit. Corpo-
re verò, ſi exire etiam ad bellum debeant, non vt pugnẽt
ſed vt à longe finem videant, & expectent. Dominus er
go dabit illiusmodi mulieribus ſermonem, verbum, can
ticum, laudationem, quibus Deum pro victoria è tẽplo
precentur: aut quibus circa militum caſtra victoriam cõ B
clamare & perſonare audeant. Quibus ſiue orationibus,
ſiue vociferationibus fiet, vt Reges potentiſsimi fugiant
attoniti, aut fœdera pacis, iniquis etiam conditionibus ig
nominioſè à nobis petant. Aut, hoc facit Rex ille ſum-
mus Deus opti.max. qui eſt rex virtutum, & eſt rex dile
ctiſsimi populi ſui. Qui itidem rex, & dominus qui dede
rat ſiue preces, ſiue rythmos in ore mulierum, nunc da-
bit iiſdem mulieribus diuidere ſpolia, ideſt, audaciam, ro
burq;, & firmitatẽ, vt adortæ, & aggreſſæ tẽtoria hoſtiũ,
prædam inde quamcunq; repererint, auferant, diuidant-
que. Siue hyperbolicòs: Tam fauſta, & omnibus nume- C
ris plena erit victoria, vt poſsint etiam mulieres, quę alio
qui timidæ ſunt, infirmæ & ad bellandum, & prædandũ
ineptiſsimæ, ingredi in caſtra hoſtium, & quæ in eis inue
nerint, rapere. Idq; facere poterunt fœminæ ipſæ, quæ ha
bitatrices, & pulchritudo, atq; ſpecies domus ſunt: & qua
rum ea tantùm eſt cura, vt domi manentes eam mun-
dent, & verrant. Tunc verò præmagna lætitia egredien-
tur domo, & ſui muneris oblitæ, virorum munus auda-
ciſsimè ſubibunt. Euenient porrò fœliciſsima omnia
iſta,

A iſta, etiam ſi vos ſitis medij inter duos ordines inimicorum, etiam ſi hincinde oppugnemini: & ex vna parte vna acies ſiue ala: ex alia, alia acies inimicorum ſit: & vos dormientes, ideſt, expoſiti omnium iniurijs, adeò vt nec offendere hoſtes, verùm nec ab illis offenſoribus defendere vos valeatis. Rurſus, etiam ſi iam iam pennæ columbæ deargentatæ, & cuius poſteriora ſunt pallida ſicut aurum: etiam inquàm ſi Aſſyrij quibus cum belligeraturi eſtis, vos adoriantur, & eorum vexilla columbis ornata, & depicta, & ſplendentia tanquam argentum, & aurum vobis dormientibus iam ſuperſint, & immineant. Etiam B ſi vltimum vobis ſupplicium præſto ſit, & columbas Aſſyrij oſtendant victoriæ, apud eos ſymbola: Dominus tamen dabit verbum, dabit victoriam, &c. Et quidem hunc ſenſum quem literaliſsimum iudico, audientibus offero corrigendum.

QVAESTIO A
TERTIA SCHOLASTICA: De ſcientia indita animæ Chriſti.

Vtrùm myſterium Trinitatis per ſcientiam inditam non beatam, Chriſtus euidenter cognouerit.

MVLTA inuoluit præſentis quæſtionis titulus, quæ explicari, & euolui breui temporis gyro mihi ad dicendum præſcripto, minimè poſſunt. Vnum ideò quod prima facie titulus præſefert, reliqua in alium traſmittentes locũ, differere pollicemur. B

I. *Prima quæſtio præambula.* DVas tamẽ quæſtiones præambulas expedit ventilare, vt modũ loquendi confutemus quorundã, qui magno, vt ipſi putant, pietatis affectu permoti contendunt, myſterium Trinitatis rem quidem eſſe ſublimem ac diuinam: at intellectu perfacilem, & quæ omnibus ſanæ mentis hominibus, rationibus è natura ipſa deſumptis, perſuaderi poſsit, propter magnam conuenientiam quam natura ipſa rerum cum diuina Trinitate habet. C

Sententia, quòd naturaliter poſsit Trinitas cognoſci. Hoc exiſtimandi anſam præbuit Richardus Victorinus, lib.1. de Trinitate. c.4. vbi dicit: Erit itaq; intentionis noſtræ in hoc opere, ad ea quæ credimus, in quantum dominus dederit, non modo probabiles, verùm etiam neceſſarias rationes adducere. Et ſtatim. Credo namq; ſine dubio quoniam ad quorumlibet explanationem, quæ neceſſe eſt eſſe, non modo probabilia, imò & neceſſaria argumenta nõ deeſſe, quãuis illa interim cõtingat noſtrã in-

A induſtriā latere. Hoc facit à lib.3.c.2.contēdens multis argumentis lumine naturæ confectis oſtendere, in diuinis eſſe perſonarum Trinitatem. Quæ collecta,& confutata videre licebit apud Marſilium in.1.q.2.ar.3. & Diony. Carth.in.1.d.3.q.3.Bonauent.AEgid.&c.Quorum etiam meminit D.Tho.1.p.q.32.ar.1.& alij.

Raymundus Lullus(quem diuinis illuſtrationibus edoctum iactant ſui diſcipuli)locis citandis,adeò euidēter exiſtimabat myſterium ſe Trinitatis oſtendere, vt Gentiles etiam ſe cogere diceret ad aſſenſum præſtandum.Id efficere nititur ex principijs quibuſdam tranſcē-
B dentibus, quæ arte quadam à ſe conſcripta euulgauit. Hanc artem excitatam,& propugnatam à multis huius ſectę profeſſoribus videmus hodie.Raymundus alter de Sabunde illius Raymundi diſcipulus, librum confecit, quem prætitulauit,Theologia naturalis,ſeu,liber creaturarum:in cuius prologo non ſemel aiebat, citra ſupernaturale lumen poſſe ex creaturis notitiam deduci myſteriorum Dei.Verùm iſte prologus nunc temporis in catalogo inquiſitorum ſanctè eſt iuſſus expungi.

Patrocinantur his Theologis Philoſophi,Ariſtot. lib. 1.de cœlo,dicit,Pythagoricos propter quendam ordinē
C quem in creaturis obſeruabant,ſolitos eſſe Deum colere *Pythagoræ* triplici honore,hymno,adoratione, & oblatione, quod *Plat.Ariſto.* refert præ alijs AEgidius in.2.diſt.9.quæſt.2.ar.1.in primo *Macrob. &* argumento, & latiſsimè explicat Iacobus de Valentia, *Virg.de Tri* ſuper Te Deum laudamus,in illum verſum,Tibi cherubim,& Seraphim,& elegantiſsime Beſarion Cardi. lib.2. *nitate ſententia.* defenſionis Platonicæ.c.5.Quin & ipſe Ariſtot.non om *Pythag.* nia de mēte Pythagoræ, ſed aliquid etiam ibi de propria *Ariſtot.* mente profert dicens.1.cœli.c.1. Ipſa tria omnia ſunt, & ter ipſum omni ex parte.Nam,vt Pythagorici etiam in-

quiunt, ipſum omne, ac omnia tribus ſunt definita: Finis A enim, medium, ac principium ipſius omnis numerum habet, hæc autem Trinitatis. Quapropter hoc à natura numero ſumpto, perinde atq; quadam illius lege, & in Deorum ſacrificijs celebrandis vti ſolemus. Hæc Ariſt. Quibus ſatis docet in natura ipſa quandam Trinitatis ſcintillam emicare, qua conſpecta homines acutioris ingenij numinis Trinitatem obſeruarunt. Platonis in Epiſt. 2. ad

Plat.

Dionyſiũ Regem Siculum, verba ſunt iſta: Ais non ſufficienter tibi à me de prima natura demõſtratum fuiſſe: Dicendum eſt igitur tibi per ænigmata quædã, vt ſi quid huic tabellæ vel mari, vel terra cõtingat, qui eam legerit, B intelligere non poſsit. Eſt autem ita: Circa omnium Regem cuncta ſunt: ipſius gratia omnia: ipſe pulchrorum omnium cauſa: circa ſecundum ſecunda: tertia circa tertium. Aug. Eugubi. lib. 2. de perenni philoſoph. c. 3. & Beſſarion Cardin. lib. 1. Platonicæ defenſionis. c. 2. huius meminere latiſsimè, D. etiam Cyrillus, aduerſus Iulianum Imperatorem. Sed breuiter Marſilius Ficinus, in argumento ad hanc ſecundam Platonis epiſtolam, ænigma illud explicabat his verbis: Circa omnium Regem cuncta ſunt, ideſt, circa ipſum Bonum ſunt ideæ, & per ideas omnia. Circa ſecundum, ideſt, Mentem ſunt ſecunda, ideſt, C rationes quæ ſequuntur Ideas. Circa tertium verò tertia, ideſt, circa Animam mundi, formæ. Hæc ille. Quid verò

Bonũ, Mẽs, Anima mundi quid apud Platonem.

per Bonum, Mentem, Animam intellexerint Anaxagoras, Plato, Ariſtoteles, minimè dubitant qui in humanioris Theologię ſtudijs verſati ſunt. Certè ſecretò, & quaſi velata facie inſinuabant perſonarum diuinarum Trinitatem: licèt quid dicerent non penitus intelligerent. Nam nomine Boni Patrem æternum quodammodo ſignificabant, quòd totiùs bonitatis fons eſſet, atq; principium.

Per

A Per Mentem verò Filium à Bono illo genitum per intellectum. Animæ vero nomine ſanctum Spiritum. Quocirca Macrobius non Chriſtianus, lib. 1. in Somnium Scipionis. c. 2. chriſtianiſsimè loquitur, ab illo: Sciendum eſt non in omnem diſputationem Philoſophos admittere fabuloſa, &c. Et infrà. c. 6. paulò poſt initium ſic ait: Aut Deus ſummus eſt, aut Mens ex eo nata, in qua ſpecies rerum continentur, aut mundi Anima, quę animarum omniũ fons eſt, &c. Et. c. 14. eiuſdem lib. 1. latius ab illo: Deus qui prima cauſa eſt, &c. Et infra ſic dicit: Hunc rerum ordinem & Virgilius expreſsit: nam, & mundo Animam dedit, &, vt puritati eius atteſtaretur, Mentem vocauit. *Verba Macrobij.* *Virgilij.*

B

Cœlum & terram, campoſque liquentes,
Humentemq; globum lunæ, Titaniaq; aſtra,
Spiritus intus alit, totamq; infuſa per artus
Mens agitat molẽ, & magno ſe corpore miſcet:
Inde hominum, pecudumq; genus, &c.

Spiritus intus alit, ideſt Anima, ſicut alibi pro ſpiramento, animam dicit. Quantum ignis, animæque valent

C & vt illius Animæ aſſereret dignitatem, Mentem eſſe teſtatur, Mens agitat molem. Nec non vt oſtenderet ex ipſa anima conſtare, & animari vniuerſa quæ viuunt, addidit: Inde hominum pecudumq; genus, &c. Hæc ille. Quid rurſus Platonici de Bono ſenſerint, latiſsimè tractat Euſeb. Cæſarien. lib. 11. de præp. Euangel. capit. 11. Et non ne idem Virgilius in Pharmaceutria ternarium etiã magnoperè commendauit?

Terna tibi hæc primum triplici diuerſa colore

Licia circundo, terq; hæc altaria circùm A
Effigiem duco: numero Deus impare gaudet.

Vnde obſecro in mentẽ venit Virgilio quòd impari Deus numero gaudeat? Quodq; numero ternario toties replicato inuocandus eſſet, & adorandus? Niſi in ipſa rerum creatarum natura, cùm ingenitũ quoddam diuinarum ſcientiarum ſemen ſit, tum verò maximè myſterij Trinitatis.

II. *Quòd ſine diuino flamine non poteſt Trinitas innoteſcere.* VEruntamen perabſurda, & erronea eſt talis opinatio eorum, qui naturali lumine oſtendere naturam Trinitatis contendunt. Quocirca Ricardus de Sancto Victore aut explodendus, aut piè explicandus nobis eſt, cum D.Thom.1.p.q.32.ar.1. De Raymundo autem quid Theologi ſentiant facile dicam. Bernard. de Lutzeburgo in catalogo hæreticorũ, verbo, Raymundus Lulli dicit quòd doctrinã ſuam habuit à Diabolo, licet ipſe aſſerat quòd eam habuit in quodam monte à Chriſto ſibi apparente in forma Crucifixi, &c. Poſt quæ recitat quaſdam hæreſes ipſius Trinitatem concernentia. Gabriel Prateolus Marcoſsius, Elenchi hæreſum libro.16. verbo Raymundus Lullus. idem ad verbum ex Bernardo prædallegato refert. Sed & in libro qui dicitur: Directoriũ inquiſitorũ, parte.2. in tract. de.58. quæſtionibus. q.9. dicitur quòd à Fratre Nicolao Eimerici. Ord. Prædic. fuere præſentati Gregorio XI. Pont. Max. viginti volumina Raymundi Lulli: & de mandato Pontificis commiſſa fuit cauſa Cardinali Hoſtien. qui ſimul cum viginti Magiſtris Theologis condemnarunt quingentos articulos erroneos: de quibus centum inſeruntur Directorio. Et.96. eſt quod omnes articuli fidei, & Eccleſię ſacramenta, ac poteſtas Papæ poſſunt probari, & probantur per rationes neceſſarias de

De Raymundi, & Lulliſtarum erroribus. B C

A demonſtratiuas,& euidentes. Ex lib. de articulis fidei.& lib. Contemplationum,& lib. de Eccleſiaſtic. prouerbijs, & lib. de planctu Raymundi. Præterea. 97. error erat iſte: Quòd fides eſt neceſſaria hominibus inſcijs, ruſticis: & quòd homines groſsi ingenij, & illiterati diligunt noſcere articulos fidei per fidem, & non per rationem. Sed homo ſubtilis facilius trahitur per rationem, quam per fidem. Ex lib. contemplationum. Et. 98. eſt: quòd qui cognoſcit per fidem ea quæ ſunt fidei, poteſt decipi, ſed ille qui cognoſcit per rationem, non poteſt decipi. Et. 100. error erat: Quòd Deus contulit ipſi Raymundo iſtam artem,

B & doctrinam generalem in quodam monte qui ſibi apparuit crucifixus, & contulit eam ſibi pro huius ſæculi tenebris illuſtrandis. Ex prolog. lib. ſent. & lib. de planctu Raymundi. Sed & poſt centum errores, commemorantur alij Lulliſtarum, ideſt, diſcipulorum Raymundi, quorum primus eſt, quòd doctrina Raymundi excedit omnem aliorum doctrinam in bonitate, & veritate, etiam Auguſtini. Tertius, quòd Theologi noſtri temporis nihil ſciunt de vera Theologia. Quintus: quod omnes doctrinæ deſtruentur niſi doctrina Raymundi, &c. Inſuper Ioannes Gerſon etiam Pariſienſis Cancellarius, & Pe-

C trus Ciruelo Darocen. huius noſtræ Salmantinæ eccleſiæ Canonicus lib. de. 9. quæſtionibus paradoxicis. q. 6. metaphyſicali multis inuehuntur in Raymundum, & dicunt, illuſum illum fuiſſe à Dęmone transfigurante ſe in Angelum lucis, & omnem eius artem eſſe phantaſticam & inutilem. Genebrardus etiam noſtri ſeculi diligẽtiſsimus ſcriptor lib. 1. de Trin. pag. 20. idem in hac cauſa iudicium tulit. Sed quidquid ſit de hac arte (nam à multis & eruditis, & catholicis in multo habetur pretio) quod tamen de myſterio Trinitatis ſentit, hæreticum eſt. Nã

vt habent aurea illa ſanctiſſimi martyris Cypriani verba (alijs enim teſtimonijs, & rationibus illam imaginationem refellere non eſt opus): Certè ſibi ſoli nota eſt Trinitas, & ſolus Pater ſcit Filium, Patremq; nouit Filius: neq; à quoquam niſi eo reuelante eſt cognitus. In hac diuini magiſterij ſchola Pater eſt qui docet, & inſtituit: filius qui arcana Dei nobis reuelat, & aperit: Spiritus ſanctus qui nos replet, & imbuit. Hæc ille in ſermone de Baptiſmo Chriſti, & manifeſtatione Trinitatis. A

Ad argum. Quomodo Philoſophi agnouerint Trinitatis myſterium *Prima explicatio.*

Id verò argumentum quod ex authoritate Philoſophorum petebatur, nam omnes Philoſophi, omnes Sybillæ, & quotquot ex gētilibus adduci poſſunt, myſterium Trinitatis videntur olfeciſſe, dicendum eſt cum Alberto, Dionyſio, Marſilio, & S. Thom. ſuprà, multas ſolutiones habere: nam primò dici poteſt, quòd non per propria, vt fides docet, ſed per communiſsima quædam appropriata; & attributa explicarunt, & cognouerunt Deum eſſe ſummum Bonum, eſſe Mentem puriſsimam, eſſe Animā benigniſsimā, & cauſam rerum. Quòd ſi tria hæc vt diſtincta concipiebant, errabant planè toto cœlo, nam Mentē inferiorē, & factam à Deo putabant: Animam etiam vtroq; inferiorem, & factam, & alia plurā his ſimilia, quibus ignorantia apertè teſtabantur ſe huius habere myſterij. Dici etiam poteſt ſecundò, habuiſſe eos quidē Trinitatis notitiam, nō naturę lumine, ſed quia libros legis, & prophetarum legebat, vt dicit, ac inculcat ſæpius Euſeb. præſertim lib. 11. de præp. Euang. c. 10. Aut tertio, quia per cōſultationē Dęmonū addiſcebāt, vt dicit Dion. Carth. ex Petro de Taran. Aut quarto, vt ego exiſtimo, reuelante illis Deo, & interiùs ſuggerēte illa myſteria, vt dicerēt, ſcriberētq; ad ſuorū errorū cōfutationē, & fidei perſuaſionē: vtq; in eorū libris arma quibus illos expug- B C

Secunda. *Tertia.* *Quarta.*

A expugnare poſſemus, haberemus. Nam quòd numine diuino Sybillæ afflatæ tàm multa de fidei myſterijs dixerint, dicunt Auguſt. lib. 18. de Ciuit. c. 23. Hiero. contra Iouinia. Lactantius lib. 1. diuinarum inſtitutionum, Euſebius, & alij. Quintò etiam dicendum videtur, per traditionem de ore in os, deq; pectore in pectus transfuſam eſſe ab Adamo, à Moyſe, ab Abrahamo, à Noe, & alijs ad Gentiles myſteriorum fidei notitiam. Nam cum AEgyptijs Græci conuerſati ſunt, teſte Euſeb. lib. 10. de præparat. euangel. c. 2. fuſiſsimè ex Ioſepho multa mutuante. Videlicet, Thales Mileſius, Pythagoras, Solon, Plato. AEgyptij autem edocti ab Hebræis fuere, quandiù inter eos diuerſati ſunt à tempore Iacob ad tempora Moyſi. Ab his ergo Pythagoras, & Plato, & alij Philoſophi obſcurè aliquid de fidei noſtræ myſterijs acceptum, illud ad Philoſophiæ præcepta accõmodarunt, & poſteris vera falſis commiſcentes tradiderũt, vt verbis vtar Genebrardi lib. 1. de Trinitate. pag. 19. & docet D. Auguſt. 2. de doctrina Chriſtiana. c. 28. & lib. 18. de Ciuitat. c. 37. Vide Theodoret. lib. Græcan. affect. Euſeb. lib. 10. de Præparatione euangel. c. 1. 2. & 3. Iuſtin. ad Gentes, Ioſephum contra Apionem, Sixt. Senen. lib. 2. Bibliothe. verbo, Sybilla. Eugub. lib. 1. de Peren. Philoſ. c. 15. & S. Thom. 1. p. q. 32. art. 1. Dionyſ. 1. d. 3. q. 3 latiſsimè.

Sybillæ numine diuino afflatæ ſunt.

Quinta.

A b Hebræis didicerunt Gentiles.

B

C

III.

VTrùm verò non ſolis naturæ viribus, ſed fide præſuppoſita tales demonſtrationes Trinitatis haberi poſsint, dubium eſt. Nam Raymundus dicebat, huiuſmodi euidentes demonſtrationes de arcano Trinitatis myſterio haberi poſſe, præſuppoſito tamen diuino lumine. Quibus demonſtrationibus iam confectis, neceſſariò conuincebantur Gentiles, & Iudæi, modò non eſſent in infidelitate obſtinati, aſſentiri prædictis myſterijs. Fauent

Secũda quæſtio præambula.

An fide præſuppoſita poſsit demõſtrari Trinitas.

Henricus Gand.quodlib.8.q.14.vbi initio,& ferè per totam quęſt.adnititur Ricardum defendere,& demum cõcludit quæſtionem his verbis: Articuli fidei conſiderantur vno modo,vt credibilia ſolùm,& ſic non innituntur niſi lumini ſupernaturali, & non poſſunt demonſtrari. Alio modo poſſunt conſiderari vt intelligibilia,poſtquã ſunt credita,& ſic non tam innituntur lumini ſupernaturali quàm naturali,& ſic demonſtrari poſſunt. Et rurſus fuſè,& latè idem conatur aſtruere quodlibe.12.q.2.Idem videntur docere Marſilius loco citato.D.Bonau.lib. Itinerarij,& lib.Breuiloquij,quem refert Diony.ſuprà,in.1. d.3.quæſt.3. A

Reſponſio negatiua. Nos tamen vnica ratione probabimus huius ſententiæ falſitatem:Si enim de lege communi, haberi poteſt demonſtratio de myſterio Trinitatis,etiam ſuppoſita fide, iam qui huiuſmodi demonſtrationem aſſequutus eſſet, fide non indigeret:imò fidem habere non poſſet. *Obiectio.* Dicit Raymundus, illum habiturum fidem in præparatione animi:nam paratus eſſet illud credere myſterium, ſi de eo demonſtrationem non haberet. Sicut de Chriſtianis Philoſophis vulgò dicimus, eos in præparatione animi tantùm,fidem habere de exiſtentia, vnitate, æternitate, & bonitate Dei, quoniam de his demonſtrationem habent. *Dilutio.* Verumtamen quanuis exemplum de Chriſtianis Philoſophis adductum bene habeat, at ſanè doctrina illa perabſurda eſt. Eo enim ipſo quòd de omnibus fidei myſterijs,aliquis,etiam ſuppoſito lumine ſupernaturali, demonſtrationes conficeret, iam nullius myſterij fides reliqua illi eſſet, quandoquidem omnium haberet demonſtrationes.Dicere vero quod in via,& de lege communi quis loco fidei demonſtrationem, & euidentiam myſteriorum ſupernaturalium habeat,&nullam fidem, B C

A eſt planè contra illud Pauli: Per fidem ambulamus, & non per ſpeciem. Et, Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Et, Iuſtus ex fide viuit. Et, Iuxta fidem hi omnes defuncti ſunt, &c. Si ergo omnes ſancti vtriuſque teſtamenti, ipſique Apoſtoli Chriſti, aliíque permulti & illuminatiſsimi, & magno & excellenti ingenio præditi, fidem quo ad vixerunt in hac vita, exuere minimè potuerunt, neque vnquam aliquis illas adinuenire potuit demonſtrationes, quibus diuinorum myſteriorum ſibi compararet euidentem notitiam, & ſic fidem à ſe depelleret: profectò vanū B eſt aſſerere quòd id fecerit Raymundus, cæteriq; Lulliſtæ, aut Henricus, Ricardus, aut quiſquam alius, etiam mediante fide, & ſuppoſita diuina reuelatione, quam de lege communi omnes fideles, per Dei gratiam, habent. Verum eſt tamen quod Henricus quodlib. 12. citato. q. 2. ſuperius clariuſq; lumen quàm ſit lumen fidei, videtur exigere ad huiuſmodi demonſtrationes Trinitatis inueſtigandas. Quidquid tamen ſit de hoc, id certum eſſe debet tales demonſtrationes commemoratas myſteriorū ſupernaturalium excludentes fidem, à viatore non poſſe de lege comparari. Vnde quid citra legem à Deo hac in C parte fieri poſsit, quid ve cum anima Chriſti domini (cui non ſecundum legem, & ad menſuram datus eſt ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, ſed theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ Dei commiſsi, & traditi ei ſunt) factum fuerit explicemus.

2. Cor. 5. 1. Corin. 13. Rom. 1. Abac. 2. Hebr. 4. & 11. Ioan. 3. Coloſ. 2.

IIII.

QVæſtio itaque hinc inde excutienda, & agitanda ea eſt, An citra viſionem beatificam, alicui Viatori communicari poſsit, aut cōmunicata vnquam fuerit animæ Chriſti euidens notitia Trinitatis.

Quæſtio præcipua diſputanda.

Ad huius intelligentiam præmittamus oportet tres

Tribus modis ſtat rem cognoſci.

 à D. Tho.

à D. Thom. enumerari modos, quibus res cognoſci poteſt. 1. p. quæſt. 56. art. 3. Primus eſt quando nulla ſpecie, aut ſimilitudine media, res ipſa immediatè coniungitur potentiæ cognitiuę, quo quidem modo lux ab oculo corporeo cernitur, vt dicit D. Thom. ibi & in. 2. Sentent. d. 13. q. vni. ar. 3. in corpore. & de ver. q. 8. art. 3. ad. 17. & q. 14. ar. 8. ad. 4. & ſimiliter vnuſquiſq; Angelorum ſuam intuetur eſſentiam, vt habet idem. 1. p. q. 56. ar. 1. 2. & 3. & libr. 2. contra Gent. latè quo etiam modo beati in patria diuinam contemplantur naturam, vt docet. 1. p. q. 12. ar. 2. & 3. p. q. 11. ar. 1. & vbiq;. A

Secundus modus quo res cognoſci valet eſt per propriam ſimilitudinem, vel ſpeciem immediatè miſſam ab obiecto, & receptam in potentia: quo quidem modo albedo conſpicitur à potentia viſiua, & quidditas rei materialis ab intellectu humano. Tertius modus eſt quo res cognoſcitur, non per ſuam eſſentiam immediatè, nec verò per propriam ſui ſpeciem, ſed per ſpeciem alterius rei habentis aliquem intrinſecum ordinem ad illam aliam, ſiue cauſæ ad effectum, ſiue effectus ad cauſam, ſiue ſimilitudinis, & analogiæ, &c. Et hoc modo per ſpeciem fumi cognoſcitur ignis, & per ſpeciem ignis fumus, & per ſpeciem creaturarum Deus, & per ſpeciem imaginis res imaginata. B C

Et quidem ex his tribus cognoſcendi modis, primus ad nos non attinet, nam firmiter aſſerimus, animam Chriſti myſterium Trinitatis primo illo modo, ideſt, per viſionem beatificam noſcere, vniente ſeſe diuina eſſentia ipſi animæ Chriſti. De ſecundo verò modo eſt præcipua dubitandi ratio, nempe, An ſpeciem aliquam propriam ſuæ diuinitatis communicare Deus animæ Chriſti potuerit, per quam abſtractiuè, quidditatiuè tamen, & euidenter

A denter diuinitas conſpiceretur. Non tamen inquirimus, Vtrùm ne beatifica viſio per mediam ſpeciem diuinæ naturæ fieri poſsit,nam hoc alibi tractandum eſt: & veriſsimum cenſeo quòd data illa ſpecie non ideò deſineret viſio illa eſſe beatifica,& intuitiua,vt inferiùs obiter oſtendemus. Tertius etiam cognoſcendi modus pertractandus relinquitur,An per ſpeciem alterius rei,videlicèt,alicuius creaturæ potuerit ſaltem quantùm ad quæſtionẽ, an eſt,anima Chriſti extra facialem Dei viſionem, cognoſcere euidenter myſterium Trinitatis, Quartus item alius modus,qui præteritus eſt à D.Thom. quoniam ad B ſuum propoſitum minimè faciebat,non eſt à nobis prætereundus,quoniam ad noſtrum facit. An etiam quo ad an eſt,vel quia eſt,potuerit per reuelationem,& atteſtationem claram Dei,citra viſionem beatam, innoteſcere myſterium Trinitatis euidenter. Et ad hos modos reliqui reduci poſſunt,qui interdum apud probatos authores varijs nominibus diſtincti reperiri poſſunt.

Ergo primum dubium principale illud erit, An animæ Chriſti,& cuiuſuis alterius viatoris communicari poſsit notitia quidditatiua,ideſt, quantùm ad quæſtionem quid eſt,abſtractiua tamen, & non beatifica & facia C lis huius myſterij. Idq; per propriam ſpeciem Trinitatis (ſi enim quidditatiua eſt, per propriam ſpeciem eſſe debet)quam quidem ſpeciẽ Deus produceret ſui ipſius, non quatenus ipſe eſſet obiectum cognitionis (hoc enim modo contendit D. Thom.ſpeciem Dei dari non poſſe, quæ ſcilicèt,ab ipſo Deo tanquàm ab obiecto naturaliter proficiſcatur,ſicut ſpecies,quæ proficiſcitur ab albedine)ſed in quantùm Deus ipſe eſſet efficiens, & agens talis ſpeciei.

V. *Primũ dub. princip. An notitia quidditatiua abſtractiua Trinitatis dari poſsit.*

Eſt prima opinio, quæ hunc dicendi modum amplectitur:

1. Opinio affirmatiua.

ctitur. quòd ſcilicèt, 'myſteriorũ fidei bene poteſt Deus communicare viatori notitiam euidentem, quidditatiuam, abſtractiuam, non beatificam, &c. Ita ſentiunt innumeri Theologi, quos debito ſtatim ordine percenſebimus. Verùm hæc vt ſententia percipiatur, notandum eſt quòd per notitiam abſtractiuam Gab. q. 1. prologi ar. 2. notab. 2. ex Gerſone, intelligit eam quæ abſtrahit ab exiſtentia rei, qualis eſt notitia qua cognoſcimus roſam, quæ tamen roſa nõ exiſtit hybernis his noctibus quibus iſta ſcribuntur. Scotus verò in. 2. d. 3. q. 9. §. Ad queſtionem igitur. & in Quodlibetis, & vbiq; locorum, intelligit eam notitiam quæ licèt non abſtrahat ab exiſtentia, abſtrahit tamen à præſentia rei. Vt ſi quis rem alicubi exiſtentẽ, non tamen ſibi præſentem cognoſceret, diceretur abſtractiuam eius habere notitiam. Vt Aſtrologus domi ſuæ latens tempore quo re vera eclypſis exiſtit, cognoſcit euidenter eclypſim eſſe, abſtractiuè tamen, quia abſens illi eſt. Sic explicat mentem Scoti Dur. q. 3. prologi, numer. 7. Franciſcus de Maironis. q. 17. Argentina. q. 3. ar. 1. Franciſcus de Chriſto. q. 2.

Vera explicatio notitiæ abſtractiuæ, & intuitiuæ ex Scoto.

Doctores pro hac ſententia.

Igitur doctores qui huic parti ſuffragantur, ſunt graues in primis & docti. Scotus in illa. q. 9. d. 3. §. Dico igitur breuiter. apertè dicit, de facto communicatam fuiſſe hanc ſpeciem Angelis, initio ſuæ creationis, repræſentantem quidditatiuè diuinam eſſentiam abſtractiuè. Quanuis autem deinde ſentire videatur quòd per talem ſpeciem non cognoſceretur perſonarum Trinitas, ſed ſolùm natura diuina qua ratione præſcindit à perſonis, tamen ſtatim in oppoſitam declinat partem. Nam cum ſibi obieciſſet in hunc modum dicens: Quando ſuppoſita ſunt in natura ex naturali neceſsitate intrinſeca, illud quod eſt ratio diſtinctè cognoſcendi naturam, erit ratio diſt in-

A diſtinctè cognoſcendi ſuppoſita: & tunc videretur quòd Angelus poſſet cognoſcere naturaliter eſſentiam diuinam in tribus ſuppoſitis,&c. Hoc non negat Scotus, ſed ſolùm oſtendit modum quo id tunc fieret: dicit enim, quòd illa talis cognitio non eſſet naturalis,ſed ſupernaturalis,quia eſſet ab ſpecie illa intelligibili tanquam à cauſa ſupernaturali,&ſupernaturaliter agente,licèt quodam modo poſſet dici naturalis,quia poſſet Angelus ſpecie illa vti naturaliter. Id ipſum habet expreſsiùs,& ad noſtrũ propoſitum accommodatiùs in quodlibet.quæſt.7.concluſione.2.

B Franc.de Mairo.q.15.prologi.ar.2.concluſione.2. ſubſcripſit eidem ſententiæ dicens:Intellectus noſter ſupernaturaliter eleuatus, citra beatitudinem, poteſt per aliquam ſpeciem infuſam cognoſcere diuinam eſſentiam ſub propria ratione,& ſpecifica.Et concl.4.&.q.16.&.17. idem tradit.Idipſum habet Aureolus.q.2. prolog.ar.3. & alij,quorum loca,& nomina videre licet apud Alphonſum Tolet.Archiepiſ.Hiſpalẽſem, & Auguſtinianũ Eremitam.q.1.prolog.ar.3.&.4.His annumera Ioannem Maioris.q.3.prologi ad.4.dubitationem, vbi contra Durandum multis contendit, poſſe Deum communicare viatori notitiam euidentem abſtractiuam Trinitatis diſtin- C ctam,ſicut presbyteri Ioannis exiſtentis in India. Alliacenſem.S.R.E.Cardin. quæſt. 1. prologi. art.2. latiſsimè. Et Ioannem Baſolis, & Liquetum Scoti interpretem. Sed & Thomas Argentinenſis, Generalis noſtri ordinis.q.3.prolog.ar.1.in initio,idẽ in hac eadem parte ſentit. Quanuis conſilium ſuum in melius poſt pauca retulerit. Idem ſentiũt alij,qui initio lib.1.ſent.hanc quæſtionẽ ſub præſcripta à nobis forma propoſuerunt, & diſputarunt. Quãuis noſtris hiſce tẽporibus,doctores iſti apud noſtrũ hoc

Contra eos qui libros ueteres nõ euoluunt, ſed ſolum nouos, & manuſcriptos.

hoc Theologiæ gymnaſiũ tàm in obſcuro dormiant, vt A nullus ferè ſit qui ipſos excitare, nedum puluerem excutere, quem ob noſtram incuriam cõtraxerunt, aut poſsit, aut velit. Sed manuſcriptis codicibus auidiſsimè arreptis, quò à moleſtia euoluendi libros veteres leuari poſsimus, Profeſſorum Theologiæ nomenclatura arrogantiſsimè honorari percupimus. Sed vt ad locum vnde digreſſa eſt oratio, reducatur, dico complura eſſe huius ſententiæ argumenta, quæ in medium producere non grauabor, vt impugnata illis veritas, & examinata, vt aurum igne magis fulgeat.

Argumẽta. huius ſent. Primò ergo arguitur ratione Scoti: Quidquid Deus B poteſt facere mediante ſua eſſentia, poteſt immediatè per ſuam voluntatem, cùm voluntas diuina ſit cauſa prima, & immediata omnis motionis ad extra: ſed mediate ſua eſſentia in ratione obiecti cogniti, poteſt cauſare notitiã claram, & euidentem de eſſentia ſua, ergo poterit immediatè per ſuam voluntatem, non concurrente ſua eſſentia. Talis autem notitia non erit intuitiua, quia abſtrahit à præſentialitate eſſentiæ diuinæ, igitur abſtractiua.

Secundò, & eſt argum. Mairon. ſuprà: Quandocunq; ſunt aliquæ potentiæ adæquatæ, quidquid poteſt vna, poteſt & alia: ſed memoria, intellectus, & voluntas ſunt po C tentiæ adæquatæ, ergo, cum intellectus Pauli, & Moyſi cognouerint per intellectum diuinam eſſentiam, dicendum eſt quòd potuerunt eius per memoriam recordari: hoc autem fieri debuit per aliquam ſpeciem, qua abſtractiuè cognoſceretur obiectum: ergo. Scio Caiet. 1. p. q. 56. ar. 3. ad fin. dicere, quòd quanuis potuerit in intellectu Pauli, & Moyſi manere ſpecies rerum viſarum in obiecto, non tamen ipſius obiecti. Verùm hæc explicatio facilius refellitur quàm aſſeritur hoc argumento quod ex Scoto delu-

A deſumitur. Tertiò, itaq; arguitur ex Scoto, in.4.d.45.q.3.§.dicente, Quòd recordatio eſt duplicis obiecti: vnius remoti, ſcilicet, illius circa quod recordans aliquando habuit actum: & alterius vt proximi, ſcilicèt, ipſius actus præteriti habiti circa tale obiectum, verbi gratia, recordor me vidiſſe Petrum: proximum obiectum huius recordationis eſt actus ille quo vidi Petrũ: obiectũ vero remotũ eſt Petrus ipſe quē vidi. Ex his ergo ſic formatur argumentum: Fieri non poteſt quòd quis recordetur eui dentes ſui actus, quo vidit Petrum, niſi actu cogitet, & cognoſcat Petrum. Imò nihil aliud eſt me recordari actus

Omnis recordatio eſt gemini obiecti.

B mei quo vidi Petrum, niſi recordari ipſius Petri, vt à me viſi, ergo illius ſpecies reſeruari debet in potentia recordatiua, ſi illius debet homo recordari. Cum ergo Paulus recordaretur vidiſſe ſe diuinam eſſentiam, vt modò ſupponimus, & infrà tractabimus, ſit, vt aliquam ſpeciem haberet diuinæ eſſentiæ, & ex conſequenti notitia abſtractiua, quidditatiua, euidens Trinitatis dari poteſt citra beatitudinem. Confirmatur contra Caietanum: quia intelligi non poteſt quomodò D. Paulus recordaretur rerum in diuina eſſentia viſarum, & non diuinę eſſentię. Res enim illæ quas in eſſentia diuina viderat, nihil ſunt aliud quã

Contra Caie.

C diuina ipſa eſſentia, dicēte. D. Anſelmo, Creatura in Deo eſt creatrix eſſentia. Qua ergo ratione dici poteſt recordari Paulum rerum in Deo viſarum, & non eius eſſentiæ?

Quartò arguit Maior. q.3. prologi, circa finem, contra Durand. ſic: Quidquid Deus poteſt facere mediante cauſa ſecunda in genere cauſæ efficientis, poteſt facere ſe ſolo: ſed mediante notitia intuitiua, poteſt Deus alicui cõmunicare notitiam abſtractiuam Deitatis, qua cognoſcat quòd Deus eſt trinus, & vnus, ergo hoc poteſt facere ſine notitia intuitiua. Proſequitur Maior dicens: Si notitia

tia intuitiua efficientiam habeat reſpectu abſtractiuæ, A (quemadmodum debet dicere,ſcilicet Duran.) videtur maior vera:&,ſi ſit diſpoſitio præuia ſubiectum diſponēs eodem modo currit argumentum:talis diſpoſitio non requiritur reſpectu Dei.

Poſtremò:Quidquid dicat Duran.q.3.prologi nu. 14, nullum apparet incommodum,quòd me intuitiue vidēte aliquam rem,Deus ſubtrahat obiectum, & conſeruet in mea potentia eundem numero actum cognoſcendi: qui licèt,propterea quòd obiectum eſt abſens, nō debeat dici cognitio intuitiua,at certè abſtractiuam dici, & eſſe, non eſt inconueniens,vt Sotus dum olim ſcriberet lib. 1. B Summularum.c.3. de termino mentali, etiam aſſeruiſſe videtur.Confirmatur, Quia in ſacramento Euchariſtiæ, in quo Deus miraculosè remouet panem,aliquo infidele ipſum cum ſuis accidentibus intuente,& illum eſſe panem intuitiuè iudicante (licèt nullam cognitionem in hac vita nos habere poſſe intuitiuam,contendit Franciſcus de Chriſto,quæſtione.1.prologi,contra Maī.in fin.ad 1.& Scot.in.4.d.45.q.3.& quodlib.9.&.13.)cōtingit eandē conſeruari cognitionem in abſentia obiecti,vt Sot. dicit. 4.Sentent.diſt.9.quæſt.2.art.5.propoſitione.1. Poterit ergo Deus,quæ ſua eſt potentia,hoc ipſum facere cum bea C tis,auferre ſcilicèt,ab eorum intellectibus ſuam diuinam eſſentiam,& in ipſis viſionem, quam paulò ante habebant,conſeruare: quæ eadem numero manens diceretur abſtractiua,nam nihil pugnat,vt optimè dicit idem Alphon.Toletan.quæſt.illa.1.artic.1.propoſitione.5.Quam colligit poſt impugnationem ſententiæ Aureoli dicens: Manente eadem notitia numero quantùm ad eius abſolutum,qua nunc Angelus, vel homo cognoſcit roſam intuitiue,roſa deſinat eſſe præſens intellectui in ſe ipſa,

A & fiat præſens in eius imagine, vel ſpecie, patet quòd eadem notitia numero non variata in aliquo abſoluto, quæ priùs fuit intuitiua roſæ, nunc erit abſtractiua eiuſdem. Non enim ſine cauſa dixit Ariſtot. 2. de ani. text. 138. Abeũte ſenſibili manet viſio in oculo. Quod & dixit D. Auguſt. 11. de Trinit. c. 1.

SVPERIVS dixiſſe me memini, non hîc à me in dubium eſſe vocandum, an beata, ac facialis viſio Beatorum, media ſpecie aliqua poſsit fieri. Quoniam hanc controuerſiam à meo inſtituto paulò alieniorem iudicabam. Et in eadem adhuc perſto ſententia. Quo-
B niam tamen tanquàm baſis, ac fundamentum dicendorum illa diſputatio ſupponatur, ac præmittatur neceſſum eſt, & eam mihi præmittere per tempus non licet, remittere libuit diligentem Lectorem ad AEgidium qui in Deſenſorio D. Thomæ, artic. 1. rem hanc pro virili parte tractauit. Vtque nunquàm ego à propoſito ſcopo non digrediar, Thomiſtas certiores volo reddere, multis titulis obſtrictos ſe teneri AEgidio Romano, primùm quidem Generali noſtri Ordinis Magiſtro, Archiepiſcopo deinde Bituricenſi, ac demum S.R.E. Cardinali longè digniſsimo. Fuit is D. Thomæ Aquinatis
C diſcipulus, & auditor, non degener, nam in eius doctrina tantos fecit progreſſus, vt Doctoris Fundamentarij cognomentum iure ſortitus ſit. Tantæque fuit erga præceptorem obſeruantiæ, vt non ſolùm in eum nunquam recalcitrauerit, ac licenter eius veſtigia conculcauerit, ſed ipſius potius doctrinam acerrimè propugnauerit. Fuere qui eò temporis doctrinam S. Thomæ prorſus abijcerent, aut quia ægris oculis lucem Doctoris Angelici ferre non poterant, aut, vt aiũt, quia nebulones quidam multorũ errorum nebulis puriſsimos eius libros

AEgidius Rom. quis fuerit, & quantum ipſi debeãt D. Thomas, & Thomiſtæ.

A gentin.in illa.q.3.prolog.art.1.circa finem in probatione. 2.concluſionis,quia illa notitia diuinæ eſſentiæ aut ferretur immediatè ſupra diuinam eſſentiam,vel mediatè: Primum dici non poteſt,quia tunc eſſet ſimpliciter intuitiua,de qua modo non loquimur. Reſtat ergo vt dicatur ſecundum.Et tunc arguitur:nam illud quod mediaret inter potentiam intellectiuam,& diuinam eſſentiam, aut mediaret vt obiectum cognitum,aut vt ratio cognoſcendi tãtùm. Primum eſt impoſsibile,quia tale medium continere deberet ipſam diuinam eſſentiam, virtualiter, & perfectè,ſicut cauſa continet effectum, qui in cogni-
B tione cauſæ cognoſcitur virtualiter: aut ſaltem deberet æquari illi quod per ipſum cognoſcitur:ſicut effectus adæquatus cauſæ ducit in cognitionem quidditatis cauſæ. Sed nullum medium creatum dabile eſt quod diuinam contineat eſſentiam virtualiter, aut illi adæquetur, ergo nullatenùs poterit medium aliquod dari per modum obiecti cogniti,in quo diuina eſſentia quidditatiuè, & vt in ſe eſt cognoſcatur.Sed neq; medium quod ſit ratio cognoſcendi tantum,ideſt,ſpecies intelligibilis,per quam abſtractiuè quidditatiuè Deus cognoſcatur, eſt poſsibilis, quia poſito tali medio,illa cognitio eſſet planè intuitiua:
C nam ſi ſpecies medians,quæ habet ſe vt ratio cognoſcendi tantùm,impediret intuitionem,tunc cognitio coloris, cum fiat per ſpeciem,non eſſet intuitiua. Reſtat ergo vt abſtractiua notitia euidens,& quidditatiua dari non poſſit diuinæ eſſentiæ.Hanc eandem rationem adducũt Toletanus, Duran.Chriſtus,&c.

Secunda ratio:Quia ſi concedatur aliqua notitia quidditatiua Dei,illa debet eſſe propria ipſius Dei,ſicuti eſt: nam quæ haberetur per ſpecies alienas, qualem modò habemus de vnitate,& infinitate Dei per ſpecies creatu-

 rarum,

rarum, cùm non ſit per propria, ſed per aliena & extra- A
nea, non habet dici quidditatiua, ſeu quantũ ad quid eſt, ſed ſolùm quãtùm ad an eſt. Eſſet itaq; per propria ipſius Dei. Quo poſito etiam eſſet intuitiua, & beatifica, quod negat Scotus. Et probo. Quia notitia intuitiua eſt notitia rei pro vt exiſtentis actu: ſed illa quam haberet viator, eſſet Dei pro vt exiſtentis actu, ergo eſſet intuitiua. Maior eſt Gabrielis, de quo Ferrara.2.contra Gentes.c.96.§. ſed occurrit. Maior verò probatur, quia cum eſſet cognitio quidditatiua, vt ſupponimus, non appareret quomodò abſtraheret ab eo quod eſt de quidditate Dei: exiſtentia au tem de quidditate, & eſſentia Dei eſt, non minùs quàm B
eius vnitas, eius Trinitas, & potentia, &c. ergo ſicut non eſſet quidditatiua Dei, ſi abſtraheret ab vnitate, Trinitate, &c. ita non erit quidditatiua, ſi abſtrahat ab exiſtentia. Dicendum eſſet ergo quòd non abſtraheret ab exiſtentia, & ſic nec eſſet abſtractiua, ſed potius intuitiua.

Non poteſt dari notitia quidditatiua Dei quin ſit intuitiua.

Scio Aureolum apud Argentin. conari infringere hanc rationem, eò quòd eſſe & eſſentia in Deo differunt conceptibiliter: ac proinde notitia illa poſſet eſſe eſſentiæ, & non exiſtentiæ. Atque adeò eſſet quidditatiua ababſtractiua.

Obiectio Aureoli.

Verùm hoc faciliùs deſtruitur quàm aſtruitur: nam licèt ex eo quòd eſſentia, & exiſtentia Dei dif- C
ferunt conceptibiliter, optimè inferatur poſſe aliquem viatorum, qui imperfectè diuina cognoſcunt, & non per propria, vnum ſine alio concipere. at ſi conceptio, & cognitio eſt quidditatiua, & per propriam ſpeciem, fieri nequit quòd vnum ab alio præſcindatur, & vnum ſine alio concipiatur in re ſimpliciſsima, & ipſiſsima. Sicut qui videret albedinem, impoſsibile eſſet quòd à viſione coloris abſtraheret, & qui intelligeret leonem, non poſſet præſcindere ratione animalis, aut entis, propterea quòd intrin-

Dilutio, & confirmatio noſtræ rationis.

A intrinſecè, & eſſentialiter clauditur ratio entis, & animalis in leone, ergo, &c.

Si verò quiſpiam cum Scot. & Mairone, qui accuratiùs hac in parte loquuntur, dixerit, notitiam intuitiuam eſſe rei præſentis, vt præſens eſt: ac proinde illa notitia viatoris non eſſet intuitiua, quia non eſſet rei præſentis, licèt eſſet exiſtentis. Contra hoc arguitur, noſtram vt corroboremus rationem. Primò quidem, quia Deus abſens eſſe non poteſt ab intellectu, qui omnibus rebus intimus, & præſentiſsimus eſt: ſi ergo ſemel ablato velo fidei, Deus quidditatiua, propriaque notitia ſe demonſtraret alicui, neceſſario deberet etiam intuitiuè ſe demonſtrare, quia abſens minimè eſſet, & ſic neque abſtractiuè cognoſceretur. Secundò, quia admiſſo quòd Deus eſſe abſens poſsit ab intellectu, adhuc tamen notitia ſubſtantialiter eſſet eadem, modò eſſet per propria, & quidditatiua, & ſic potens eſſet beatificare, quod negat Scot. ſuprà, dicens illam non fore beatificatricem. De quo adhuc infrà. §. 7. Sanè ſi in ſenſu viſus continuaretur viſio alicuius obiecti, abeunte ſenſibili, licèt obiectum eſſet abſens, viſio tamen intrinſecè, & quo ad omne abſolutum immu-

Non poteſt dari notitia quidditatiua Dei, quin ſit beata.

B

C tata permaneret, dummodò maneret propria eius ſpecies, quæ vicaria obiecti poteſtate fungeretur, de quo infrà in ſolutione ad vltimum. Si ergo aliquis haberet notitiam propriam, expreſſam, & quidditatiuã Dei ſicuti eſt, parùm refert habeat Deum præſentem, vel abſentem ad effectum beatificandi illum. Certè ſi beatitudo Aſtrologi ſita eſſet in notitia eclypſis quidditatiua, & ipſe haberet propriam illius ſpeciem, ipſa quidditatiuè, & ſicuti eſt, eclypſim agnoſceret, & [illegible] con-

[illegible]

contemplaretur, non minus eſſet beatus contemplando eclypſin abſentem, quàm præſentem. Habemus ergo poſt tam longas ambages, quòd ſi daretur quidditatiua Trinitatis notitia, quantunuis eſſet abſtractiua, quia tamẽ eſſet per propriam ſpeciem, ſanè ſubſtantialiter eſſet eadem in perfectione, & excellentia, ſolùmq; differret extrinſecè per relationem præſentialitatis. Ac proinde aut eſſet etiam intuitiua, aut ſaltem beatificatiua, quorum vtrunq; Scotus, & ſequaces conſtantiſsimè inficiantur. A

Intuitiua, & abſtractiua notitia ſolũ differunt extrinſecè, nã ſubſtantialiter ſunt una, & eadem.

Tertia ratio quæ præcedentem corroborat eſt, quia, vt præclarè demonſtrat Argentina ſuprà, in quarta ratione, præſentialitas obiecti nihil aliud eſt quàm relatio quædam, quæ ſi superueniat, & addatur notitiæ abſtractiuæ, nullo abſoluto in ea variato, facit eam intuitiuam: quandoquidem intuitiua cognitio illa eſt quæ, ſcilicet, eſt rei præſentis. Si verò auferatur ipſamet præſentialitas, notitia relinquitur abſtractiua, nulla eius facta mutatione. Dicit autem Scotus quòd ſi ſit intuitiua, erit beatificatiua, non verò ſi eſt abſtractiua. Contra quod ſic arguitur: Non eſt dicendum quòd ſolùm per hoc quòd illamet notitia ex abſtractiua fiat intuitiua, fiat ex non beatificatiua beatificatiua: alioqui relatio ſola poſita, vel ablata faceret nos beatos, quod non eſt dicendũ, ergo negari non debet, quòd illamet notitia intrinſecè, & ſuapte natura ſit beatificatrix: atq; adeò ſiue fiat abſtractiua, ſiue intuitiua propter præſentiam, vel abſentiam obiecti, non tollitur quin ſit beatificatrix. Sed hujus rationis vim Aureolus apud eundem Argent. conatur effugere dicens, quòd relatio præſentialitatis non beatificat intuentem, ſed ipſa diuina eſſentia, quæ cùm eſt potentiæ præſens, nobiliſsimo modo apprehenditur: atq; adeò cum intuitiuè videtur, beat, non ſic cùm abſtractiuè. Verùm hæc ex dictis facilè B C

Obiectio Aureoli.

Reſponſio.

A facilè refelluntur, nam poſtquàm in abſentia obiecti, adhuc notitia illa eſt eſſentiæ diuinæ, diſtincta, euidens, & quidditatiua, conſpiciturque eſſentia ipſa diuinitatis per propria, & ſicuti eſt, licèt abſtractiuè: profectò non appa ret quomodò deſinat eſſe beatificatiua. Pręſertim contra ipſum Aureolum retorquetur argumentum, & contra Scotum, & alios, quos eleganter retundit, ac conuincit AEgidius in Correctorio, ſeu Defenſorio in Corruptorem doctrinæ S. Thom. iam allegato, art. 1. aſſerentes, poſſe per potentiam abſolutam Dei dari ſpeciē impreſſam, qua intuitiuè, & beatificatiuè Deus videatur. Arguitur B ergo: nam impreſſa illa ſpecie potentiæ, & conſeruante illam Deo in abſentia obiecti, quod poſſe fieri diximus ſuprà, & dicemus infrà in ſolutione ad vltimum, iam notitia illa eſſet beatificatiua, quandoquidem eſſet eadem, atque anteà erat, & ſic præſentialitas obiecti non ponit, tollit ve beatitudinem, ſed cognitio quidditatiua euidens, & diſtincta obiecti, qualem haberet viator ille, vt dicit horum Theologorum ſententia.

Quarta ratio pro concluſione eſt quæ adducitur à Duran. q. 3. prol. Omnis cognitio abſtractiua ſupponit aliam intuitiuam: ſed viatori non poteſt communicari intuiti- C ua Trinitatis, ergo nec abſtractiua. Qua etiam ratione vſus videtur Franciſcus de Chriſto. q. 1. d. 3. ad. 3. At hanc rationem facile eſt ablegare quo ad vtramq; antecedentis partem, nam quo ad primam, dicit Mai. aduerſus Durand. q. 3. prologi ad. 4. dubitat. dicit etiam Sotus in Summulis, quòd & videtur conceſſiſſe Durand. hoc non procedere ſecundum potentiam Dei abſolutam, nam poſſet Deus infundere alicui intellectui notitiam abſtractiuam ſine præuia intuitiua. Nos verò de potentia abſoluta loquimur. Quod verò attinet ad minorem, facile etiā

Refutatur hæc. 4. ratio & merito.

eſt eam refellere, nam non eſt incommodum quòd intuitiuam Deus ſui notitiam communicet viatori: imò hæc faciliùs conceditur quàm abſtractiua, ſicut cõmunicauit Paulo, & Moyſi: & tũc hac intuitiua præuia, poſſet haberi abſtractiua de eodem obiecto. Hac ergo quarta ratione poſthabita, recurrendum eſt ad tres illas præcedentes, & præcipuè ad primam iam poſitam, & explicatam. A

VII. *Ad Scotum reſpõdetur.* AD ea verò argumenta quæ ab aduerſarijs obijciũtur, reſpondentes, primùm omnium, quod Scotus aſſerebat, videlicet, naturaliter poſſe obtineri ab angelo hanc notitiam, ſpeciem tamen ad ipſam requiſitam eſſe ſupernaturalem, hoc inquàm à Theologis admitti non debet. B
Nam ſi ſpecies ſupernaturalis eſt, exigit ex natura ſua concurſum Dei ſupernaturalem ad operationem, ideſt, ad cognoſcendum per illam ſpeciem. Diceret aliquis: Forma ſupernaturaliter producta producit, & elicit ſuam operationem naturaliter, videlicèt oculus miraculoſè reſtitutus cæco. Sed qui hæc diceret, non attenderet quòd oculus, licèt ſupernaturaliter reſtitutus, eſt tamen forma naturaliſsima animalis, & ideò concurſu Dei naturali contentus eſſet ad operandum: non ſic illa ſpecies, quæ cum ſupernaturaliter produceretur, & eſſet ordinis ſupernaturalis, vt pote quæ obiectum ſupernaturaliſsimum repræſentaret, exigeret planè concurſum ſupernaturalem naturæ ſuæ debitum: ſicut gratia, fides, lumen gloriæ, quoniam formæ ſunt ſupernaturales, niſi concurſu Dei & motione ſupernaturali, ad opus applicari non poſſunt. Quòd ſi Scotum quiſquam tueatur dicens, illam ſpeciem ſecundùm ſuam ſubſtantiam eſſe naturalem, licèt ſupernaturaliter infuſam, quæ planè videtur eſſe eius ſententia in illa quæſt. 9. ſub litera C

Formæ ſupernaturales exigunt cõcurſũ Dei ſupernaturalẽ ad hoc ut operentur.

Replica pro Scoto.

Nam

A N.in.2.diſtinct.3.atque adeò ſolo concurſu Dei naturali contenta eſſet. Opponimus ei quod iam natura ſua non haberet infundi niſi naturaliter, nec haberet operari niſi naturaliter, cùm ipſa ſuapte natura ſit naturalis, licèt ex accidenti miraculoſè, & ſupernaturaliter infundatur, & operetur. Dicere autem, videri poſſe Deum quidditatiue, & euidenter quo ad perſonarum Trinitatem, & myſteria fidei, per principium naturale, perque motionem Dei naturalem, & concurſum generalem, non eſt admodùm pium: imò videtur impium, & contra illud, Nemo nouit patrem niſi Filius, aut cui Filius voluerit reuelare. Et, Beatus es Simon Bariona, quia caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus, &c. Et, Hæc eſt vita æterna vt cognoſcant te, &c. Atque adeò hac in parte non poſſumus non Scotum deſerere, quod inuiti facimus, quandoquidem præ alijs nos qui eius cathedræ in hac vniuerſitate Salmantin. meritis licèt imparibus, præfecti ſumus, arctiùs eum tueri, & propugnare tenebamur. *Solutio.* *Matt. 17.* *Matt. 10.* B *Ioan.*

Ad primum ergo argumentorum, quod erat Scoticæ imaginationis fundamentum, reſpondetur primò, retorquendo argumentum in caput Scoti, quòd eadem ratione probaret, poſſe Deum per ſuam voluntatem ſolam, non concurrente ſua eſſentia, communicare notitiam intuitiuam ſui alicui intellectuali creaturæ. Si enim mediante ſua eſſentia in ratione obiecti cogniti, cauſat notitiam intuitiuam ſui: & rurſus, Quidquid facit mediante ſua eſſentia, poteſt facere ſola voluntate non concurrente eſſentia, vt concedit Scot. certè ego non video cur non per voluntatem poſsit Deus, citra ſuæ cõcurſum eſſentiæ, dare notitiam intuitiuam ſui. Sed ſcio quid huic noſtræ *Ad primũ.* C

Arguit Aureol. pro Scoto, cōtra nos

obiectioni Aureolus.q.2.prologi art.3. pro Scoto reſpondeat, dicit enim, quòd ſignanter dicitur in illa maxima quidquid poteſt Deus facere, &c. & non dicitur, omne ad aliquid quod poteſt Deus facere,&c. Cum enim intuitiua includat neceſſariò reſpectum ad actualitatem, & exiſtentiam,& præſentiam obiecti, ſecundùm Scotum: abſtractiua verò non ideò non ſequitur quòd poſſet cauſare intuitiuam, abſente obiecto, ex eo quòd poſsit abſtractiuam: quia reſpectum illum ad obiectum præſens ſupplere non poteſt, in eius abſentia: ſicut neq; Patrem ſine filio facere. Hanc tamen Scoti Apologiam redarguit optimè Toletanus ſuprà. Sed quidquid ſit de hoc, quoniam in ſolutione vltimi.§. tantiſper in huius difficultatis enodatione immorabimur, pro nunc dicimus, quòd illa Maiori æque probaret Scotus, illam notitiam abſtractiuam potentem eſſe ad beatificandum, quod tamen ipſe negat: nam vt in ſecunda concluſionis probatione oſtendebamus.§. 6. non conſiſtit beatitudo ſanctorum in reſpectu illo ad obiectum præſens, ſed in intrinſeca perfectione, quam habet illa cognitio, ex eo quòd eſt quidditatiua diuinæ eſſentiæ, Trinitatis, atributorum diuinorum,&c.& eſt euidens,& ſicuti eſt,&per propria, vt ibi oſtendimus. Cum ergo omnis notitia quidditatiua Dei ſit beatificatiua, vt oſtenſum eſt,& Scotus aſſerat beatificam nō poſſe dari citra intuitiuam, certè fateri tenetur neque poſſe dari aliquam quidditatiuam abſtractiuam, ſed aut nullam quidditatiuam, aut verò ſolam intuitiuam, beatificatiuam.

Solutio.

A B C

Altera ſolutio.

Reſpondetur ſecundò cum Argentina ſuprà.q.3.prologi.art.1.§. Ad primum igitur quæſtio. negando illam Maiorem Scoti, ſcilicèt, Quidquid poteſt Deus facere mediante ſua eſſentia, poteſt immediatè per ſuam voluntatem:

A tatem: quia eadem ratione ſequeretur, quidquid poteſt Deus mediante ſua potentia poſſe immediate per ſuam voluntate ſine potentia, & ſic poſſet ſine potentia, quod eſt contradictio. Item quia cùm diuina eſſentia ſit totius entitatis & cauſalitatis pelagus infinitum, dicẽdum eſt, quòd nec voluntati, nec alieni attributo competit infinita virtus, niſi in quantum idẽtificatur eſſentiæ. Præterea vel hoc competeret voluntati diuinæ vt voluntas eſt, vel vt diuina eſt: non primo modo, quia tunc competeret omni voluntati: nec ſecundo modo, quia vt ſic eſt idẽ cum eſſentia diuina, ergo in nulla actione reali poteſt ab ea præſcindi. Præterea, Omnem actiuitatem habet volũ-

Attributa Dei non habent infinitatem, prout præſcinduntur ab eſſentia.

B tas magis ab eſſentia quàm èconuerſo, cùm eſſentia formaliter ſit primus, & puriſsimus actus: primum autem in quolibet genere eſt cauſa omnium aliorum, & hoc realiter in his quæ realiter differunt: vel ſaltem ſecundùm rationem in his quæ ratione differunt. Neganda itaq; eſt illa Maior, ſcilicet, Quidquid poteſt Deus facere mediante eſſentia, poteſt facere ſola voluntate.

Quod ſi quiſquam obijciat, vt res hæc radicitùs enucleetur, id quod optimè vidit ipſe Argentina, quòd hæ omnes rationes concludunt de eſſentia diuina, vt abſolutè ſumitur, & tunc verum eſt quòd nihil facit volun-

Adhuc obijcitur pro Scoto contra nos.

C tas niſi priùs ordine rationis eſſentia faciat, & moueat voluntatem: at Scotus non loquitur de eſſentia hoc modo conſiderata, ſcilicèt abſolutè & ſecundum quòd eſt realis omnium rerum cauſa, ſed ſecundùm quòd habet rationem obiecti in eſſe intentionali & cognito: ſic enim habet rationem quaſi contractam, & ſubordinatam voluntati diuinæ, & eſſentiæ ipſi abſolutè & realiter conſideratæ. Itaque eſſentia ipſa diuina in ratione obiecti ſubordinatur ſibi ipſi in ratione rei, & voluntati: & ſic abſque

 eſſen-

eſſentia ſecundùm hanc ſecundam conſiderationem poſ A
ſet voluntas,& eſſentia diuina ſecundùm primam conſi
derata,cauſare in meo intellectu illam notitiam abſtracti
uam,quod contendit Scotus.

Solutio. Et quidem, vt verum fatear, plurimùm mihi arridet modus iſte ſuſtentandi Scoticum fundamentum. Atq; adeò aliter à nobis euerti poteſt,nimirum ſtatuendo tanquàm firmum & certum,cauſæ effectiuę mouentis obiectiuè vicem,& cauſalitatem Deum non poſſe ſupplere: quia omnis cognitio importat intrinſecè reſpectum attingentiæ ad rem præſentem in ratione obiecti cogniti. Quę quidem præſentia dato caſu quòd non ſit rei in ſua actua B li exiſtentia, & reali præſentia (hoc enim optimè poſſet Deus ſupplere,quòd eſſet cognitio vera,& quidditatiua rei non exiſtentis realiter,& non præſentis realiter,& de facto contingit in notitijs abſtractiuis) at neceſſariò debet eſſe ſecundùm præſentiam & exiſtentiam intentionalē, ſeu in eſſe cognito,& ſic in aliquo repræſentatiuo. Cum verò vt vidimus tale repræſentatiuū Dei nō poſsit eſſe, certe reliquum eſſe debet, quòd ſola ſua voluntate ſine eſſentiæ ſuæ præſentialitate,dare ſui quidditatiuam notitiam,etiam abſtractiuam,Deus non poſsit. Elicitur ſolutio præſens ex Durand.quæſt.3.ſuprà num.13.&.14.& ex C Franciſco de Chriſto ſupra quæſt.2.prologi. in ſolutione ad.4.argumentum. Et hactenùs de primo iſto dicta ſint: quæ ſi alicui multa videntur,ſciat ad ſequentium etiam argumentorum deciſionem multum iuuare, quod cum viderit,æqui bonique conſulet noſtram moram prudens lector.

Deus nō poteſt ſupplere uicem cauſæ mouentis obiectiuè in eſſe cognito.

VIII. *Moyſes, & Paulus euidēter recordabantur ſe uidiſſe Deum.*

AD ſecundum principale quod nobis à Mairon. obijciebatur, reſpondetur, Diuum Paulum recordari quidem,& ſcire euidenter ſe vidiſſe diuinam eſſentiam, negamus

A gamus tamen id per aliquam ſpeciem, aut imaginem diuinitatis propriam effectum fuiſſe: quandoquidem negamus illam notitiam recordatiuam fuiſſe quidditatiuam, licèt eſſet abſtractiua euidens, quantùm ad an eſt ipſius eſſentiæ, & Trinitatis. Et quanuis memoria, & intellectus æqualem habent latitudinem, ita, vt quidquid intelligimus poſsimus memorari non tamen eo modo quo intelligimus: nam rem quam intelligimus intuitiuè non poſſumus memorari intuitiue. Et item, ſi res quam præſentem intelligebamus, talis eſſet naturæ, vt citra ſpeciẽ per ſeipſam videretur, & ſui ſpeciem relinquere non poſ
B ſet impreſſam potentiæ: tunc non fit vt quidditatiue poſſimus eius memorari, licet quidditatiue eam cognouiſſemus. Huiuſmodi eſt diuina eſſentia. & ideò licet eam quidditatiue per intellectũ conſpexerint Paulus, & Moyſes, non ſequitur quod poſsint per memoriam recordari eiuſdem diuinitatis quidditatiue, & per propria deitatis, ſed per aliena, & quo ad an eſt. Quæ omnia in ſequentibus examinanda nobis ſunt, an & quomodò fieri poſsint. Sed interim vide ſequentem ſolutionem.

AD tertium principale concedimus primum omniũ Scoto, D. Paulũ non ſolũ recordari euidenter rerũ in C eſſentia diuina viſarum, ſed ipſius etiã eſſentiæ, quidquid Caiet. in aduerſum ſenſerit, vt ibi dictum eſt in. 2. & 3. argumento. §. 5. negamus tamen illam recordationem fieri potuiſſe per propriam diuinitatis ſpeciem, & quantùm ad quid ipſius diuinitatis, ſed ſolũ quantũ ad an eſt vt dicebã modo, & dicã inferiùs. Verũ quidem eſt quod doctores fere omnes ſuperiùs commemorati Dur. q. 3. prologi, num. 19. Franc. de Chriſto. q. 2. ad. 5. & Tolet. ar. 3. & 4. ad rationes Landulphi. Argent. quæſt. 3. art. 1. ad. 7. imo & S. Thom. 1. part. quæſt. 12. artic. 9. ad. 2. & 2. 2. quæſtione. 175. ar.

IX. *Quòd Moyſes, & Paulus recordantur.*

art.4.ad.3.& Caietan.ibi ſolùm admittunt quòd Paulus A
indiſtinctè & confuſe meminerit eſſentiæ diuinæ, quod
1.Cor.12. quadamtenus ab ipſo eſt inſinuatum.1.Corint.12.ſiue in
corpore,ſiue extra corpus,neſcio,Deus ſcit,&c. Quod ſi
verum eſt,faciliùs nos ab his tricis & ambagibus extrica
bimus.Verùm quoniam,vt ego opinor,euidenter, & di-
ſtinctè viſionis illius,atque adeò eius obiecti Paulus me
minerat,& in ſubſequentibus fateri debemus.§.13. diſtin
ctam euidentem Trinitatis notitiam quoad an eſt viato-
ri communicari poſſe à Deo,& communicatam fuiſſe de
facto Chriſto Domino,citra viſionem beatificam, vt in
frà.§.14.quoniam id videtur innuere S. Thom.3. p. q.11. B
art.1. idcircò præſtat in præſenti dicere,quòd dictum per
ſæpè eſt, videlicet,diſtinctè,& euidenter Paulum recor-
dari diuinæ eſſentiæ,ſed id ſolùm erat quoad an eſt, & per
Obiectio. alienas ſpecies,vt.§.16.determinabimus.

Porrò cum obijcitur in argumento quarto, Recorda-
tio illa duplex habebat obiectum,ſcilicet,& actum præ-
teritum,& obiectum illius actus:& non apparet quomo
dò euidentiam habere potuerit de vtroq;, niſi ab vtroq;
Diluitur. relictam ſpeciem in memoria conſeruaſſet. Reſponde-
tur.ſpeciem illam non fuiſſe diuinæ eſſentiæ, quod erat
obiectum illius actus:cuius autem fuerit dicendum eſt à C
nobis in ſubſequentibus.§.16.ad quæ iam toties lectorem
X. remiſimus. Sed patientem aurem præſtare debere diſci
Omnis cognitio terminatur ad aliquod obiectum: nec Deus poteſt facere oppoſitum. pulum,& oculum ſimiliter patientem,monuit Horatius
in Epiſtolis.

AD quartũ principale,quidquid ſit de his quæ à Maio
re ibi inuoluuntur,reſpõdetur facilè, oportere omnẽ
cognitionem terminari ad aliquod obiectum, & inſuper
non poſſe Deum ſupplere vicem cauſæ effectiuæ mouẽ
tis obiectiuæ,intelligo quantum ad omnia,nam licèt poſ
ſit

A ſit ſupplere præſentiam veram ipſius cauſæ motiuæ, non tamen eam præſentiam quæ per ſpeciem, vel per aliud repræſentatiuum fieri ſolet, & debet. Quia, vt ſupra dicebamus. §.7. cognitio importat intrinſece reſpectum attingentiæ ad obiectum cognitum. Et quia obiectum attingi non poteſt niſi in ſeipſo intuitiuè (quomodò attingitur à beatis diuinitas in patria) aut verò per ſpeciem ſui, aut in proprio repręſentatiuo: & diuinitatis ſpecies, aut proprium repræſentatiuum, vt iam oſtendimus. §.6. in. 1. ratione conclu. non poteſt dari, hinc eſt nõ poſſe dari quid ditatiuam diuinitatis notitiam niſi intuitiuam beatificam (vt dictum eſt) aut verò imperfectã, & quantùm ad an
B eſt, vt dixi ſuprà, & dicam inferiùs.

Ad quintum reſpondetur ex ipſo Tolet. & ex dictis, negando quòd aliquis intellectus habere poſſit omnia requiſita ad abſtractiuam notitiam de diuina eſſentia: nam vt alia prætermittamus, ſanè habere non poteſt eſſentiã diuinam in ratione obiecti motiui, (quod tamen oporteret habere) niſi intuitiuè, vt eam habent beati: non verò abſtractiuè. Patet, nam hoc eſſe deberet per aliquam ſpeciem obiecti vicariam, aut repræſentatiuum creatum, quod Deus produceret ſuæ eſſentiæ: quod tamẽ dari omnino repugnat, vt viſum eſt. §.6. Ad confirmationem reſ *Ad. 5. Arg.*
C pondetur ſimiliter, efficientiam cauſæ ſecundæ mouentis obiectiuè minimè ſupplere poſſe Deum, vt vidimus §.7. ad. 1. in fin. & nunc in ſolut. ad. 4. propter intrinſecum ordinem, atq; reſpectum, quem dicit cognitio, attingentiæ ad obiectum præſens, ſiue in ſe, ſiue in aliquo alio repræſentatiuo: quorum nullum eſſet in illo caſu. Itaq; non eſſet præſens in ſe, quia ſic ſolùm eſt præſens beatis per beatificam, & intuitiuam viſionem: nec verò eſſet præſens in aliquo proprio repræſentatiuo, quod dari non

poſſe multoties diximus. A

XI. *Notitia dicit intrinſecum ordinem ad obiectum præſens.*

AD vltimum reſpondetur, quòd Deo ſubtrahēte omnem præſentialitatem obiecti, ita ſcilicèt, vt præſens non maneret obiectum potentiæ nec ſecundùm ſe, neq; ſecundùm ſpeciem, aut aliquod aliud repræſentatiuum, impoſsibile eſt cognitionem, aut notitiam aliquam remanere neq; intuitiuam, nec abſtractiuam propter intrinſecum ordinem attingentię ad obiectū aliquo modo præſens, quem dicit notitia. Concedimus quidem quod aſſerebatur in argumento, videlicèt, notitiam intuitiuam & abſtractiuam non differre eſſentialiter, & ſpecificè. Nam quæ differunt ſpecie, differunt numero, ex Ariſt. 5. met. c. B de vno. at hæ duæ notitiæ poſſunt non differre numero, quandoquidem eadem notitia nòn variata in aliquo abſoluto, quæ nunc eſt intuitiua, verbi gratia, roſæ, poſſet eſſe abſtractiua eiuſdem ſi roſa deſineret exiſtere, & maneret præſens potentiæ cognitiuæ per ſuam ſpeciem. Et rurſus, ſi fiat præſens non ſolùm per ſpeciem, ſed per ſe ipſam, Deo illam de nouo producente, eſſet rurſus notitia intuitiua quæ paulò antè fuit abſtractiua, vt bene Toleta. tamerſi Dominicus Soto, lib. 1. Summularum, c. 3, lectione vnica, vbi de termino mentali diſſerit, id negare videatur. Noſter Toletan. forſitan hac in parte accuratiùs loquitur, dicens manere eandem numero notitiam, & ſpeciem etiam eandem, quod & ipſemet Sotus tandem ſeipſo doctior apertè docuit in. 4. d. 9. q. 2. ar. 5. propoſitione. 1. Quanuis vt propoſit. 6. ſubinſert Toletan. prout includunt diuerſos reſpectus attingentiæ ad obiectum, nam vna attingit præſens, altera abſens, dici poſſunt differre ſpecificè: ſed hæc erit diuerſitas ſpeciei accidentalis, quandoquidem ſecundùm ſubſtantiam, & abſolutè maneret eadem. Ad rem ergo: Dico quòd cum Deus præſens C

Eandem numero notitiā fieri de intuitiua abſtractiuā, & è cōuerſo, per ſolam extrinſecam mutationem.

manere

A manere non poſsit intellectui per aliquam ſpeciem, aut repræſentatiuum ſui, ſicut poteſt manere roſa, ideò non poteſt Dei dari notitia abſtractiua, ſicut datur roſæ. Videatur Durand. quæſtio. 3. prologi num. 13. & 14. vbi doctè diſſerit qua ratione potentiæ animalis ſi omnino à ſuis obiectis diſtent, non poſsint proprias ſenſationes elicere.

XII. *Viſio panis conſecrati in Euchariſtia an ſit eadem & continuetur cum ea quæ erat prius.*

AD id vero quod de accidentibus in ſacramento Euchariſtiæ poſt conſecrationem remanentibus, opponitur, dico quòd ſiue ſit eadem, ſiue alia notitia illorum accidentium, panis vel vini, hoc tamen certiſsimum eſſe debet, ſcilicèt, idem obiectum aut in ſe, aut in ſui B ſpecie, & ſimilitudine in potentia derelinqui, ex quo præſens notitia gignitur, aut præcedens conſeruatur. In noſtro autem propoſito nec eſſentia diuina ipſa relinquitur præſens in ſe ipſa, ſic enim eſſet intuitiua notitia, neque verò in aliquo repræſentatiuo, vt eſſet notitia abſtractiua: quoniam tale repræſentatiuum, tanquam impoſsibile, iam ſuprà propulſatum, & reiectum eſt. §. 6. Quod ſi ſciolus quiſpiam noſtrum de hac re iudicium petat, paucis illud proferemus, ſi tamen prius conſideremus Magiſtrum Sotom iam prius nobis in 4. diſtinctio. 9. C quæſtio. 2. artic. 5. propoſitione. 1. & 2. ſuam de hac re pronunciaſſe ſententiam dicentem. Primò, poſt conſecrationem manere eaſdem notitias ſenſitiuas, quæ erant ante, ſcilicèt huius albi, huius ſapidi, huius rotundi, non ſolùm in ſenſu exteriori, verùm in interiori. Et ſi arguas: Erunt ergo illæ notitiæ intuitiuæ panis, & vini, ſicut erant antea. Reſpondet, quæſtionem eſſe de nomine, libentius tamen ſe aſtruere, manere intuitiuas. Dicit ſecundò, nõ ſolum in abſtracto notitias manere eaſdem reſpectu

ſcilicet,accidentium coloris,ſaporis,quantitatis, &c. ſed A etiam reſpectu panis,& vini eſſe eaſdem, ipſaſq; intuitiuas:licet enim panis, & vinum non ſint in ſe præſentia, ſunt tamen in virtute,ſcilicet,in accidentibus, quæ vim retinent conſeruandi eaſdem notitias. Dicit tertiò:Etiam intellectiuam notitiam eſſe eandem,& itidem eſſe intuitiuam panis & vini ſicut antea:notitiam inquàm ſimplicem, & abſolutam, vel apprehenſiuam: nam iudicatiua non eſt eadem ſiquidem ibi non ſunt panis & vinũ. Quod ſi obijcias:Iam ergo illæ notitiæ ſenſitiuæ, & illa intellectiua apprehenſiua erunt fallaces, & deceptoriæ, quandoquidem apprehendunt aliter quàm res ſit. Colligitur ſolutio ex ſolutione eius ad tertium argumentum, B in fine articuli: Tales notitias falſas non eſſe,quia nõ ſunt iudicatiuæ,ſed apprehenſiuæ: in ſimplici autem apprehenſione non eſt veritas,aut falſitas. Dicit quartò, in homine infideli iudicante ibi eſſe panem & vinum, eſſe quidem notitiam falſam,& falſum iudicium,id tamen ex accidenti contingit,aut quia ipſe credere fidei myſterium renuit:aut verò ſecundò;quia ipſum iudicium falſum res ipſæ naturales ſua virtute inducunt. Veluti qui rectam haſtam videt,cuius media pars eſt in aqua,& altera pars in aere,fallitur exiſtimans eſſe curuam, ab ipſa ſpecierum C viſualium refractione. Hæc ex multis quæ ibi dicit Sotus,collecta ſunt.

Refutantur duo aſſerta Mag. Soti.

CAEterùm quoniam & meum ſenſum pollicitus ſum hac in cauſa depromere, ſentio plane quædam hîc à Mag. Soto ſcribendi celeritate compulſo, non ſatis accuratè dicta eſſe,ſalua pace tanti viri. Primum quidem quod aſſerit,poſt conſecrationem manere notitiam intuitiuam ſubſtantiæ panis tàm in ſenſu quàm in intellectu. Cum enim de ratione notitiæ intuitiuæ ſit præſentia,

A tia, & exiſtentia obiecti, aut altera ſaltim, vt omnes fatentur, de quo ſuprà. §. 5. initio, non apparet qua ratione nec præſentis, nec exiſtentis panis haberi poſsit intuitiua notitia: quamuis accidentium eandem intuitiuam remanere dici debeat, ſiquidem accidentia ipſa omnino eadem & ipſiſsima remanent, & præſentia, & exiſtentia. Alterum aſſertum Soti mihi ſimiliter diſplicet, quòd ſcilicet res ipſæ naturales ſua virtute inducunt iudicium falſum in Euchariſtia, & in exemplo de haſta. Præſtat ſanè dicere falſitatem illam iudicij minimè ex rei viſæ natura prouenire, ſed aut ex infidelitate hominis ſumentis occaſio-
B nem errandi ex illis accidentibus: aut ex ignorantia ruſtici, ſolem paruæ eſſe quantitatis, & haſtam illam partim aeris, partim aqua circunſcriptam, eſſe obliquam & curuam, ignoranter exiſtimantis: non dolo Dei, aut naturæ rerum, ſed culpa propriæ ruſticitatis, & imperitiæ. Et hæc de prima noſtræ quæſtionis quodlibeticæ parte dicta ſint. In ſecunda verò, & tertia mutabo conſilium, & breuiter me ab illis liberabo.

Diſputatio, An quantùm ad quæſtionem,an eſt, cognouerit Chriſtus per ſcientiam infuſam myſterium Trinitatis. A

XIII. *Opinio affirmatiua,uera & tenenda.*

PArtem affirmatiuam,quæ vera, & à nobis ſequenda,& amplectenda eſt,aut tenent, aut tenere videntur Caietan.Durand.Gerſon. Henric.Diony.Tolet.&c. Principio Caiet.2.2. quæſt.171.ar.5. contendit euidentiam Trinitatis, & incarnationis, &c. quo ad an eſt vel quia eſt,habuiſſe prophetas. Vnde apertiſsimè ſequitur Chriſto eam non eſſe denegandam ſecundùm ſcientiam infuſam. Quòd ſi quiſpiam opponat Caietano,quòd reuelata prophetis non videbantur ab illis,& ſic non poterant euidenter illa noſſe. Dicit Caieta. quòd quantùm ad id quod de myſterijs reuelabatur illis,videbantur ab ipſis:reuelabantur autem eis myſteria quantùm ad an eſt eorum non:quantum ad quid eſt.At que ita non videbant Trinitatem, non Verbum incarnatum,ſed Trinitatem eſſe,& Verbi incarnationem futuram eſſe. Similiter in eadem.2.2.quæſtione.5.articulo.1. docet Angelos in ſui creatione huiuſmodi euidentiam myſteriorum habuiſſe,non quòd ea in ſeipſis viderent, nec euidentiam terminorum aut extremorum, quibus illa myſteria cõnectebantur,haberent,ſed quia videbant ea in Deo reuelante,& atteſtante ea:nam ſciebant, euidenter, Deum eſſe qui atteſtabatur, & reuelabat eis talia myſteria : ac proinde euidenter aſſentiebantur illis vt veris,idque propter efficaciam huius diſcurſus:Omne reuelatum à Deo eſt verum. Hæc myſteria reuelantur

Prophetæ euidenter norant myſteria fidei in atteſtanda. B

Obijcitur.

Diluitur.

C

Angeli etiã habebãt euidentiã myſteriorum in atteſtante.

A lantur nobis à Deo, Ergo ſunt vera. Maior euidens erat illis, vt conſtat. Rurſus Minor etiam euidens erat Prophetis, Angelis, & Chriſto. Certò enim ſciebant non ab alio quam à Deo fieri ſibi tales reuelationes rerum ſupernaturalium, & ſic euidens erat eis quod tales res erant omninò veræ. Tandem ipſemet Caietan. 3. part. quæſtione. 11. articulo. 1. fatetur ingenuè, Animam Chriſti per ſcientiam infuſam clara reuelatione nouiſſe Deum eſſe trinum & vnum: non tamen ipſam diuinam eſſentiam nam vtrunque dicit D. Thom. ibi. Cum enim ſtatuiſſet Sanct. Thom. omnia quæ per diuinam reuelationem *Chriſtus etiã habuit euidẽtiã in atteſtãte myſteriorum.*
B hominibus innoteſcunt, nouiſſe animam Chriſti extra ſcientiam beatam, excepit diuinam eſſentiam dicens: Ipſam tamen Dei eſſentiam per hanc ſcientiam non cognouit, ſcilicet infuſam, ſed ſolùm per primam, ideſt, per beatam. Quaſi diceret, quòd ipſa myſteria, & complexa propoſitionalia, & articulos fidei, vt Deum eſſe trinum, eſſe hominem, Deus reuelauit ſæpiſsimè eſſe vera: ac proinde ea nouit Chriſtus per ſcientiam infuſam, non tamen diuinam eſſentiam, eò quòd diuina eſſentia non computatur inter reuelari ſolita à Deo.

C Durand. in. 3. diſtinct. 23. quæſtione. 9. numero. 12. dicit: Hanc credibilium euidentiam habuiſſe Angelos à principio propter efficaciam illius diſcurſus ſuprà poſitum, omne reuelatum, &c. & in hoc quidem conſentiunt ſibi Caietanus, & Durand. Diſſentiunt tamen in hoc quòd Durand. exiſtimat huiuſmodi euidentiam, licèt ſolùm eſſet in atteſtante Deo, & non in rebus ipſis atteſtatis, deſtruere fidem: & ſic Angelos nunquam ambulaſſe per fidem. Et priùs in eodem libr. 3. diſtinctione. 14. quæſtione. 3. numero. 6. & 9. dicit Chriſtum citra *Deus ſentit quod cũ euidẽtia in atteſtãte nõ ſtat fides.*

viſio-

viſionem beatificam cognouiſſe omnia myſteria Trinitatis,incarnationis,&c. Cùm verò hæc non cognouerit per fidem,quia eam nõ habuit,nec verò per ſpeciem aliquam,aut repræſentatiuum Dei, nam hoc genus cognitionis iam ipſe confutauerat in.q.3.prologi & in.2.d.23. q. 2.apparet ſecundùm Durand.non reſtare aliud cognitionis genus, quo Chriſtus myſteria iſta cognoſceret, niſi per reuelationem & atteſtationem. A

Alij authores pro hac ſen.ent.

Tolet.q.1.prologi.ar.2.concluſione.3.& infrà,& ar.3.& 4.in ſolutione ad argumenta contra eam.Dionyſius Carthu.q.1. prologi & alij hoc ipſum approbaſſe videntur. Quin Dion.ipſe exiſtimat præter Chriſtum, angelos,& B prophetas,etiam quoſdam alios ſanctiſsimos,ac Deo deditiſsimos viros hanc myſteriorum fidei euidentiam in atteſtante fuiſſe conſequutos.Sed & Gerſon Alphab. 13.lit.H.huic adhæret doctrinæ, nam dicit poſſe manere fidem cum euidentia Trinitatis,qualis eſt, inquit, in doctoribus contemplatiuis mirabiliter illuminatis à montibus æternis.Dion.verò ſic ait:Spiritus ſanctus poteſt mẽtem humanam ſola interiori alloquutione plenariè informare,&certificare de ſua ſupernaturali informatione, abſq; hoc quòd videant ipſum Verbum , aut Spiritum ſanctum.Imo ſic plurimos erudiuit, & ſic fit in viſioni- C bus myſticæ Theologiæ,& in raptu,& ecſtaſi.Et ſtatim: Per donum intellectus clariſsimè,certiſsimè, ac ſubtiliſſimè intelligunt ea quæ ſunt fidei:ſed illuminatio iſta ſolis datur eis qui in puritate cordis, & charitate magis proficiunt,qualis fuit ſanctus frater AEgidius, qui noluit dicere,Credo in Deum,ſed ſcio Deum. Hæc Diony. ſubdit autem hæc verba:In hoc lumine veritates fidei euidẽter,& prorſus indubitãter cernuntur.Ad idem eſt Henricus de Gãd.multis in locis vbi ſupra allegatus eſt, Quòd

lib.

A lib.8.q.14.& quodlib.12.q.2.& quodl.6.q.2. Thomas etiã Villanouanus in Concione de feſto Trinitatis, vir planè ecſtaticus, ac plurimæ deuotionis, & ex Monacho Auguſtiniano in Archiepiſcopum Valentinum euectus, huic arridet ſententiæ, hæc verba proferens ardentiſsimã eius charitatem redolentia: Dicam fratres, dicam, & cum nimio cordis mei gaudio dicam: & ſi vobis forſan temerarius viſus fuero, dicam: Fides tua, Domine, ſanctis tuis iã vix fides eſt, quoniam de fide iam quodammodò tranſit in lucem. Et infrà: Hæc tamen lux, vt ego exiſtimo, tranſit, & non diù remanet in intellectu, Deo ſic volente, ne B fidei meritum deperdatur. Hæc ille. Vt verò ipſe ibidem docet, huiuſmodi euidentia minimè deſtruit fidem, quoniam & ipſa Beatiſsima Virgo quæ omni proculdubio plures, ac illuſtriores cæteris viatoribus habuit in hac vita reuelationes Dei, ac clariorem rerum credibilium notitiam, adhuc fidem nunquam exuit, quoniam illa euidentia ſolùm reducebatur ad euidentiam in atteſtante. Niſi fortaſsis aliquando facialem, ac beatificam diuinæ eſſentiæ habuit in hac vita degẽs intuitionem: cum hac enim fides minimè ſtat.

Tẽpus me deficeret ſi exactè, & adamuſsim expẽdere C vellẽ omnia quæ hac in parte expendenda deſiderantur. Sed diſputationes nr̃as tẽpori accõmodemus, quãdoquidẽ ipſis tẽpus accõmodare nõ poſſumus. Vnica itaq; cõcluſione breuiter quid hac in parte tenẽdũ ſit explicabo.

XIIII. *Chriſtus per ſcientiam infuſam nouit euidẽter Trinitatẽ per reuelationem, & atteſtationem, quoad an eſt.*

Vnica concluſio: Quidquid ſit de Angelis, ac prophetis, quantùm attinet ad ſacratiſsimam animam Chriſti, negandum non eſt, imò conſtanter affirmandum, quòd præter ſcientiam beatam cognouerit myſteriũ Trinitatis, & cætera fidei ſacramenta per atteſtationem, ac reuelationem Dei. Sanè Chriſtum Dominum ſecundùm

quòd viator erat, ac populi prædicator & doctor, notitiã A myſteriorum diuinorum perfectiſsimam habere dicebat. Non enim à ſcientia beata, & à ſe ipſo in quantùm erat comprehenſor implorare, & quaſi emendicare debebat notitiam eorum myſteriorum quæ populos edocturus erat. Cũ ergo notitia quã de his habere debuit, obſcura & ænigmatica eſſe non deberet, poſtquã fidem nõ habebat: ſed nec intuitiua, vt patet, ſiquidẽ non erat beata. Nec verò abſtractiua per propriam myſteriorũ ſpeciem, quia talis nõ eſt dabilis vt.q.præced. vidimus, reſtat vt in atteſtãte, & per diuinam reuelationẽ habuerit euidentẽ eorũ cognitionẽ. Rurſus, actiones Chriſti quibus mere- B batur, & ſecundũ quas erat viator, à qua cognitione regulabãtur? Certũ eſt enim omnes humanas operationes ad aliquã iudicij, & cognitionis amuſſim eſſe perpẽdas, & regulandas. Vt actio bona moralis naturalis ſecundũ rectã rationẽ naturalẽ habent dirigi. Et actiones ſupernaturales cognitione ſupernaturali, ideſt, à fide menſurantur. Actiones patriæ à viſione beatifica &c. Iã ergo inquiro, Actiones Chriſti meritoriæ ſupernaturales, præſertim dilectio Dei ſuper omnia, cuius cognitionis regula mẽſurabãtur? Non rectæ rationis naturalis: nã hæc ſolũ metitur actiones naturales. nõ fidei, quæ in Chriſto nõ erat: non C viſionis beatæ, nã illa ſolũ regulat actiones cõprehenſorũ, & non viatorum meritorias, reſtat ergo vt agnitionẽ myſteriorũ diuinorum regulatricem illarum actionum in Chriſto conſtituere debeamus, & ſic habemus intẽtũ.

XV. *Arguitur cõtra hanc euidentiã in atteſtante. Primo.*

Sunt quibus plurimũ diſplicet hæc euidẽtia in atteſtãte. Nã primũ arbitrãtur dari nõ poſſe, niſi ſimul detur in re atteſtata. Vnde pro cõperto habẽt id ꝙ Dur. aiebat, ſcilicèt, euidentiã in atteſtante deſtruere fidẽ. Probãt, quia ſcientia à poſteriori vnitatis, & exiſtẽtiæ Dei excludit fidem

A dē de ipſa vnitate & exiſtētia Dei: vnde Chriſtiani Philoſophi qui huius vnitatis Dei ſcientiam habebant à poſteriori, ideſt, ab effectibus, & per creaturas, fidē eius nō habebāt, ergo à fortiori, euidentia in atteſtāte & habita per diſcurſum illū, omne reuelatū à Deo eſt verū repellit fidē. Patet conſequentia, quia illa ſcientia à poſteriori ſolū generabat euidētiā quo ad an eſt vnitatis Dei, & per hoc excludebat fidē, ergo ſimiliter euidētia in atteſtāte, quę gignit euidentiā concluſionis quo ad an eſt, excludet fidē. Cōfirmatur, quia ſi effectus Dei viſi, & inueſtigati à Philoſophis, inducebant euidētiā expulſionem fidei, quare teſtimonium expreſſum & euidens ipſius Dei non genera-
B bit euidentiam, quæ ſimiliter excludat fidem?

Secundò arguūt, quia intelligere nequeunt quomodò quis habeat euidentiā quòd Deus reuelat, & non ipſius Dei. Si enim nō videt Deū ipſum, quomodo ſcit Deū eſſe qui reuelat? Equidē qui non cognoſcit euidēter Petrū, certus eſſe nō poterit an ipſe ſit qui ſibi loquitur. Cū ergo Chriſtus per ſcientiā infuſam, & ſimiliter Angeli, & prophetæ, nō viderent Deū ipſum, nō eſt vero ſimile ꝙ euidenter ſcirent Deū eſſe reuelatorē, & atteſtatorē myſteriorū. Confirmatur, & eſt argumentū quo vtitur Tolet. q. 1. prologi ar. 2. in probatione. 3. concluſionis, quia nō *Secundò.*
C apparet vnde ſcirent euidenter ꝙ tales reuelationes, & loquutiones nō fiebāt ſibi ab aliqua creatura. Vnde enim ſciebat anima Chriſti per ſcientiā infuſam, & ſupremus Angelus, quòd Deus aliquam creaturam perfectiorem & illuminatiorem ſeipſis non produxiſſet, à qua reuelationes illæ proficiſcerentur? Quippe creare potuiſſet Deus Angelum aliquem qui lateret ipſam animam Chriſti, Deo ipſum occultāte, & hoc poſſe Deum facere bene ſciebat Chriſtus per ſcientiam infuſam. Quòd autem

 ipſum

ipſum non creaſſet, non ſciebat euidenter Chriſtus per illam ſcientiam, imò ſciebat ſe id non poſſe ſcire. Ab illa itaque creatura, aut ab aliqua alia poterant ſibi tales reuelationes fieri. Et ſic euidens non eſſet quod à Deo fieret. Et hęc quidem duo argumenta poſuiſſe ſat eſt. Nam breuitati conſulo. A

Ad. 1. arg. Ad horum primum dicitur, creaturas habere ordinem intrinſecum ad ipſum Deum, qualis eſt ordo effectus ad ſuam cauſam. Et ideò qui ex huiuſmodi effectibus demonſtrat Deum eſſe, demonſtrat per intrinſeca rei, & ex præmiſsis intrinſecis habentibus neceſſariam connexionem cum concluſione, & ideò generat euidentiam ſciẽtificam, excludentem fidem. Qui verò propter teſtimonium dicentis quantumuis infallibile, & veraciſsimum infert concluſionem, nõ procedit per intrinſeca rei, ſed per medium omninò extrinſecum, & ideò non facit tantam euidentiam, quamuis poſsit facere maiorem certitudinẽ. B

Euidẽtia in atteſtãte nõ excludit fidẽ: eam tamẽ excludit ſciẽtia à poſteriori.

Obijcitur. Sed obijcies: Nam huiuſmodi teſtimonium Dei reuelantis, facile eſt reducere ad demonſtrationem. Quia: ita vt procedatur ab effectibus intrinſecis ad ſuam cauſam, vt ſic generetur euidẽtia excludẽs fidem, hoc modo: Deus reuelat mihi quod verbum caro factum eſt, ergo hæc veritas in mente Dei eſt, & ſic eſt vera. Antecedens eſt euidens, vt ſupponunt Durand. & Caieta. & eſt effectus intrinſecus conſequentis, nam intrinſecè præſupponitur ad reuelationem diuinam illius veritatis, quòd Deus illam veritatem præſciat, & præhabeat in mente ſua. C

Soluitur. Reſpondetur tamen, quòd quamuis Deum præhabere illam veritatem in mente ſua, ſit cauſa quòd reuelet, & ex eo quòd reuelat, cognoſcam euidenter Deum illam veritatem in ſua mente præhabere, & ſic eſſe veram: adhuc nullam euidentiam veritatis ipſius myſterij habeo: quæ exclu-

A cludat fidem: nam omnia illa media reuelationis, & mentis Dei ſunt prorſus extrinſeca. At verò cum ex creaturis proceditur ad oſtendendum quòd Deus ſit, verè acquiritur euidentia expulſiua fidei: nam proceditur per intrinſeca, & per medium habens intrinſecam dependentiam, & connexionem naturalem cum ipſa veritate, qualem habent effectus cum ſua cauſa præcipua, & efficienti. Nam ſcribat Deus in pariete, aut reuelet per Angelum quandam propoſitionem lingua Arabica, & reddat me Deus euidēter certum quòd ipſe eſt qui eam ſcribit, aut reuelat: proculdubio euidens mihi erit talem propoſitio
B nem eſſe veram, vi illius diſcurſus: Omne reuelatum à Deo eſt verum, illa propoſitio reuelatur à Deo, ergo eſt vera. Et tamen veritatis ſub illa latentis euidentiam in re ipſa atteſtata nullam habeo, ſed ſolùm in atteſtante, & reuelante.

Ad alterum dico, nō eſſe intellectu difficile quòd ego habeam euidentiam quòd Deus reuelat, ſine eo quòd Deum videam. Vt enim ego euidenter ſciam quòd quis mihi loquitur, ſat eſt ſi per certiſsima, & infallibilia ſigna arguitiuè deducam non poſſe eſſe alium qui mihi loquitur, niſi illum, licèt illum ego non videam, verbi gra-
C tia, ſi ſciam euidenter omnes homines eſſe ignaros aliquarum veritatum, & videam mihi aliquam earum reuelari, iam euidenter elicio non eſſe hominem qui mihi loquitur, ſed ſuperiorem aliquem, licèt illum ego nō videam. Rurſus, & adducitur à Tolet. ſi ſciam Deum annihilaſſe omnes creaturas intellectuales, vt certum eſt Deum poſſe facere, & poſſe me ſcire, reuelante Deo, & rurſus, ſi reueletur mihi tunc Trinitatem eſſe, iam euidenter ſcio Deum eſſe qui id reuelat, cum ſciam euidenter aliunde prouenire non poſſe talem reuelationem. Tunc itaque

Bene poteſt quis ſcire euidenter quòd Deus ſibi loquitur, ſine eo quod videat Deū.

haberem euidentiam quòd Deus reuelat, quòdq; vera eſt res reuelata, ſine eo quòd Deum viderē. Ad Confir. reſpondeo, illud magnum eſſet miraculum quòd in natura aliquam Deus condidiſſet creaturam, quæ lateret Chriſtū per ſcientiam infuſam: Nam eo ipſo quòd aliquā Deus crearet, innoteſceret illa Chriſto. Recurrendo aūt ad miraculū, fateor Deū poſſe illā creaturā cōdere, & abſcondere à Chriſto vt homo eſt: & tūc neſciret Chriſtus; an à Deo fierent ſibi tales reuelationes, an aliunde. Similiter viſo fumo, euidenter ego iudico eſſe ignem: ſi verò Deus faceret miraculoſè fumum ſine igne, iam nulla mihi reliqua eſſet euidentia. Relinquendę itaq; res ſunt ſuis naturis: & quia rebus ſic relictis, anima Chriſti euidēter ſciebat nullā creaturam ſibi reuelare talia myſteria, profectò conſequenter ſciebat Deum eſſe reuelatorem, ac proinde veritatis reuelatæ euidentem notitiam habuit in atteſtante myſterij Trinitatis ſecundū ſcientiā infuſam. A B

XVI. *An Paulus poſt raptum recordabatur euidēter Trinitatis, & per quod medium.*

Vnum ſupereſt enodare. An Paulus poſtquā in raptu diuinā vidit eſſentiā, vt ſupponimus, habuerit notitiā euidentem ipſius eſſentiæ, & per quod medium? Dico; habuiſſe talem euidētiam, cum Tolet. q.1. prolo. ar.2. ſub fine. Medium verò per quod eā habuit, erat omnino extrinſecum rebus viſis, vt mihi videtur. Nempe propriū teſtimonium quo ſibi teſtificabatur, & reddebat certum de tali viſione, ſcilicet, iudicaret euidenter eſſe Trinitatē quo ad an eſt, non verò quo ad quid eſt ipſius. Nam ipſius diuinæ Trinitatis non potuit habere ſpeciem, aut proprium repræſentatiuum, cum tale non ſit dabile. Forſitan Paulus cū videbat diuinam eſſentiam, habuit actū, quo ſiue voce, ſiue mente dixit, Ego video Trinitatem. Huius autem actus ſpeciem reſeruare potuit in memoria: & ſic tranſacta viſione potuit per ſpeciem illam recordari C

A dari euidenter illius actus, quo aliquando ipſe iudicauit ſe videre Trinitatem. Et ex conſequenti ſeipſum reddere poterat deinde certum quod eſſet Trinitas in diuinis, nõ quia recordaretur Trinitatis in ſe, ſed illius actus quem formauit, & quo dixit ſe videre Trinitatem tempore quo illam videbat. Hocq; ſufficeret ad iudicandum euidẽter quòd eſſet Trinitas, nam ſic arguere poterat. Ego recordor euidenter me habuiſſe aliquando iudicium, quo iudicaui me videre Trinitatem: & nunc ſcio euidenter me tunc nõ fuiſſe mentitum eò quòd raptus ille fuit diuinus & ſupernaturalis, quod mihi etiam eſt euidens, ergo euidenter mihi eſt verum quod ſit Trinitas. Reducebatur
B itaq; totum hoc ad euidentiam in atteſtante infallibili. ſ. in ſeipſo. Et pro nunc hoc mihi occurrit, aliud forſan dicturo ſi oculatius hæc liceret meditari.

POSTREMVM DVBIVM, quo oſtenditur quòd per creaturas Chriſtus myſterium Trinitatis inueſtigabat, & cognoſcebat.

C QVemadmodum in creaturis aliquid contemplari licet, ex cuius cognitione deducitur euidenter Deum eſſe, ita merito in quæſtionem vocamus, an aliquod etiam lateat diuinæ Trinitatis veſtigium in ipſis, per quod medio aliquo diuino, & ſupernaturali lumine, citra beatitudinem, poſsit aliquis acutiſsimus & illuſtratiſsimus intellectus deducere Deum eſſe Trinum. Breuiter me expediam.

Pars

XVII. *Opinio quorundã quòd ex creaturis non poteſt Trinitas cognoſci. Argumenta huius ſent.* PArs negatiua perſuaderi efficaciſsimè poteſt, eo quòd pluralitas perſonarum cum vnitate eſſentiæ eſt proprium diuinæ eſſentiæ: cuius ſimilitudo reperiri non poteſt aut veſtigium in tota rerum natura. Secundò, quia quamuis verum ſit quod in omnibus effectibus eſt reſpectus, ac relatio quædã ad ſuas cauſas, & ex hac parte creaturæ omnes reſpectum habeant ad ſuum authorem, ac creatorem Deum, & creator ipſe ſit trinus: non tamen inde fit conſequens quòd reſpectus quem creaturæ habẽt, ſit ad Deum vt trinum, ſed ad Deum vt vnum. A

Confirm.1.quia cognitio relationis, natura ſua, ſolùm ducit in cognitionem termini per ſe, & formalis: ſicut cognitio filij ſolum ducit nos in cognitionem patris vt pater eſt, non vt albus eſt, vt muſicus eſt, nam eſſe album, aut muſicum habet ſe per accidens ad terminandam filiationem, & fundandam paternitatem. Ergo ſimiliter ex cognitione creaturarum tantùm deueniri poteſt in cognitionem Dei vt author eſt, ac cauſa creaturarũ, vt vnus eſt, vt potens, vt bonus, vt ſapiens, vt æternus, vt immobilis, quia omnia iſta per ſe & formaliter concurrunt, & neceſſaria omnino ſunt ad condendum creaturam. At verò eſſe trinum, eſſe incarnatum, &c. nulla ratione ex illo reſpectu qui in creaturis eſt, cognoſci poteſt: quia eſſe trinum & incarnari omninò impertinenter, & quaſi per accidens, & materialiter ſe habet ad ipſum Deum, vt creet. B C

Confirmat.ſecundò, nam S.Thom.1.p.q.32.art.1.creaturas dicit fieri à Deo ratione vnius potentiæ quæ eſt attributum eſſentiale. Et.q.39.artic.4.ait, hoc nomen Deus aliquando ſupponit pro eſſentia ſicut in hac; Deus creat. Et.3.part.quæſt.3.art.3.ait, quòd ſi per intellectum ſeparemus à deitate perſonalitates, adhuc poſſemus intelligere

deita-

A deitatem poſſe aſſumere naturam humanam. Certè & creare. Et Ric. de S. Vict. 3. de Trini. c. 16. Si ſolùm, ait, eſſet vna perſona in diuinis, in illa eſſet plenitudo poteſtatis ad creandũ. De quo Sco. 2. d. 1. q. 1. initio. Ex quo fit, Deũ vt vnũ eſſe per ſe, & formaliter creatorem: & ſic nõ referri creaturas ad trinũ, ſed ad vnũ Deũ. Confir. 3. quia hoc diſcriminis verſatur inter productionẽ Spiritus ſancti, & productionem creaturarũ: quòd illa per ſe & neceſſariò exigit plures perſonas, hæc verò per ſe vnam tantũ expoſtulat. Quartò, quia ſi vnaquæq; creatura ex eo pręciſè quòd eſt creata à Deo, refertur ad Trinitatẽ, iã pertineret ad ordinem naturæ talis relatio, ſi quidem Deus vt author naturæ eſt creat, non vt author gratiæ. Atq; adeò Angelus qui naturaliter cognoſcit omnia naturalia, cognoſceret etiam naturaliter illam relationẽ, & conſequenter eius terminum quia totum clauditur ſub ordine naturæ, & ſic Trinitatem.

B

Exiſtimo nihilominùs in omnibus creaturis eſſe reſpectum ad Trinitatem, & ſic poſſe Deum producere ſpeciem, per quam medio ſupernaturali lumine, extra ſcientiam beatam, poſſet aliquis reſpectum illum, ac proinde extremum, euidenter cognoſcere. Quod & arbitror contigiſſe benedictæ animæ Christi. Non loquor de creaturis ſupernaturalibus, quales ſunt, gratia, fides, charitas, lumen gloriæ: nam per has & in his, quòd Chriſtus euidenter Trinitatem cognoſceret, nullus ambiget. Enimuerò effecta hæc ſupernaturalia per ſe & ex propria natura referuntur ad Deum vt Trinũ. Et ſic ſi Deus daret alicui viatori, vt naturam horũ effectorũ euidenter noſſet, vt dare poteſt, & de facto dedit Chriſto, iam ille euidenter cognoſceret Trinitatem. Loquor ergo de effectibus naturalibus, & in his dico Chriſtum euidenter cognouiſſe

XVIII. *Vera ſent. quòd ex creaturis poteſt cognoſci Trinitas.*

C

 Trini-

Trinitatem, per ſcientiam infuſam.

Pro hac aſſertione priuſquam agamus rationibus, videri alicui poſſet, nonnihil agere S. Thomam, Henr. Tolet. Iacobũ de Val. Genebr. præter Ricardũ, & Raymundũ ſuperiùs allegatos. Initio S. Tho. 1. p. q. 27. ar. 1. ad. 3. & q. 45. ar. 6. ait, omnes tres diuinas perſonas habere cauſalitatem reſpectu creaturarum ſecundùm rationem ſuarum proceſsionum. Ac proinde creaturas habere ordinem ad primum creaturarum artificem, qui eſt Pater, & ad Verbum expreſſum, quod eſt omnium creaturarum exemplar, & ad Spiritum ſanctum, qui eſt amor & impulſus ad creaturas producendas. Certũ eſt enim quòd in ratione artificis concipiuntur tã exemplar in intellectu eius productũ, per quod artifex operatur, quã affectio volũtatis, quæ ad vſum artis determinatur. Priùs tamẽ quã vlteriùs pergam, præmonitum Lectorem velim, neq; S. Thomam, neq; nos vbi infra de hoc ſermonem ſuſcipimus, in ea eſſe ſententia, quòd aut ex parte Dei, creatio proueniat à Deo ſecundum diuerſitatem diuinarum proceſsionum: aut verò ex parte creaturarum aliquid ſit in vnaquaque earum, quod à ſolo Patre productum ſit, & aliquid quod à ſolo Filio, & aliquid tandem quod à ſolo Spiritu ſancto: quod dicebant Lulliſtæ. Hoc enim à fide diſſonat, ſicut & illud quod Origeni tribuitur, lib. 1. Periar. quòd Pater dat eſſe rebus, Filius dat eſſe rationale, Spiritus ſanctus dat eſſe iuſtum. Intelligi ergo illa omnia debent per quandam accommodationem, cum Caie. 1. p. q. 45. art. 6. ad quem remitto Lectorem. Et vellem vt Henricus, ſi eius verba talis ſunt intelligetiæ capacia, hoc eodem modo à nobis intelligatur. Ait Quodlib. 6. quæſt. 2. in hunc modum: Notitia & amor ſecundùm quòd ſunt procedentes, ſunt rationes ſecundùm quas creaturæ pro-

A ducuntur. Et ſtatim: Sapientia, & amor procedentes ſunt rationes in intellectu eſſentiali, & voluntate Trinitatis diſpoſitiuæ ad creaturarum productionem: ſapientia enim vt eſſentialis, non eſt niſi ſpeculatiua; ſapientia verò vt perſonali, ſiue genita, non tantum eſt ſpeculatiua, ſed etiam practica reſpectu operandorum. Hæc ille. Ex quibus fit, per ſe, & neceſſario diuinam eſſentia in tribus illis ſuppoſitis debere ſubſiſtere vt producere valeat creaturas. Sanè in rebus artificiatis, forma producta, non ſolum dicit relationem ad agentem, ſed ad ideam etiam, & exẽplar quo facta eſt. Tolet. q. 1. prol. ar. 2. concl. 3. ponit cogni
B tionem deductiuã quam poſſunt habere viatores de myſterio Trinitatis euidentem, quæ nulla alia eſſe videtur, niſi hæc, qua per alienas ſpecies creaturarum arguere, & deducere poſſunt Trinitatem, diuino lumine. Iacobus etiam de Valent. ſuper Pſalm. 144. initio, conniuere videtur huic parti, nam dicit Adam in initio mundi per ordinem creationis potuiſſe noſſe in ſpiritu myſterium Trinitatis, eo quod articulus creationis præſupponit articulũ Trinitatis. Et eatenus intelligi, & explicari poſſunt Ray. Ricar. & Henric. quos initio retulimus. Sed & Greg. Genebrardus noſtri temporis ſcriptor doctus, & diliges lib.
C 3. de Trinitate; ſuffragatur huic ſententiæ, pag. 169. & ad id producit exẽplum de tribus eandẽ nauim trahentibus: nam vna quidem tractio eſt, ſed tamen nauis tracta ad omnes pariter tres ea trahentes reſpectu habet. Ita creatio actio eſt trium diuinarum hypoſtaſeon, & inſeparabiliter ad condendũ, & architectandũ mundũ, & creaturas adunantur. Mundus ergo, & creaturæ omnes ad tres illas referuntur. Quæ verba præ oculis conſtituiſſima oportet habeamus ad argumentorum ſolutiones inde eruendas. Quibus adde non caſu, ſed magno conſilio,

Geneſ.1. vt paulò ante notauit Genebr. Moyſem his verbis creationis hiſtoriam auſpicatum fuiſſe, In principio creauit Dij cœlum,& terram:nempe ad innuendam Trinitatis communitatem in creatione: quæ vna cum ſit, à tribus perſonis æquè primo facta eſt. Et de authoribus hactenus. A

Adducuntur rationes pro hac ſententia.

Pro intelligentia verò rationum adducendarum, aliqua carptim ex alijs Theologiæ materijs excribere,&cõgerere oportet. Primum quidem,quòd licèt probabile ſit quòd in diuinis tantùm ſit vnum ſubſiſtere, quod tenet Duran.in.1.d.13.q.2.& in.3.d.1.q.2.Capr.q. vnic.artic.3. Marſilius,& alij:& forſitan probabilius,quòd tres ſint in diuinis ſubſiſtentiæ relatiuæ,& vna abſoluta, quod placuit Scoto in.3.d.1.q.2.Caie.1.p.q.39.&.3.p.q.2.&.3.& alijs, vt videre licet in Dur.in.1.d.26.q.1.nu.5.at longè probabilior eſt ſententia quæ docet,quòd in diuinis nulla ſit ſubſiſtentia communis,ſed tres relatiuæ, & in illis, & per illas ſubſiſtat natura diuina.Hoc tenent Bonauent. Ricar. Alexand.Henric. Quanuis autem exiſtentia non ſit niſi vnica in Deo,ipſaq; communis, & abſoluta, quod tradit Caiet.1.p.q.3.ar.4.&.q.39.ar.3.non ideò fit quòd ſit vnica etiam ſubſiſtentia:nam quanuis in creaturis conuertantur exiſtere per ſe,& ſubſiſtere:at in Deo longè differũt, quia exiſtentia conuenit naturæ diuinæ adæquatè,& cõuertibiliter:ſubſiſtentia verò primariò perſonis conuenit:eſt enim id quod intrinſecè conſtituit ſuppoſitum tãquam vltimus naturæ terminus, & actualitas. Quanuis Caiet.3.p.q.4.ar.2.quem ſequitur, & commendat Ferra. 4.contra Gent.cap.43.dicat entitatem quandam diſtinctam à ſubſiſtentia,quàm vocat perſonalitatem, conſtituere perſonam. Tres itaq; ſubſiſtentias relatiuas ponere oportet cum antiquis eccleſiæ cõcilijs,& Patribus, ſicut autem

In diuinis nulla eſt abſoluta ſubſiſtentia, ſed tres relatiuæ, & per has ſubſiſtit primo Deus.

B C

A autem nulla ponitur in diuinis perſona abſoluta, & eſſentialis quocunq; modò differens à tribus perſonis relatiuis, quidquid falſo opinetur Caiet.3.p.q.3.ar.2. circa ſolut. ad.3. ita eſt mihi ſatis certum nullam eſſe in diuinis ſubſiſtentiam abſolutam communem, ſed ſolas tres relatiuas.

Secundò ſcire oportet, non eſſe ponendum in diuinis indiuiduum Deitatis præintellectum tribus ſubſiſtentijs, ſeu perſonis. Licèt enim præintelligamus hunc Deũ exiſtentem ante perſonas, nám ante perſonas ipſas præintelligimus Deũ eſſe purũ actum, & habere eſſe exiſtentiæ ſuæ naturæ debitum, à qua ſingulari exiſtentia deſu- *Quod ante perſonas nõ intelligimus indiuiduum deitatis ſubſiſtens, ſed ſolum exiſtens*

B mere & denominare licebit concretum hoc, ſcilicet, hũc Deum exiſtentem ante perſonas: quæ videtur expreſſa ſententia Scoti, ponentis hunc Deum per ſe exiſtentem, communem tribus perſonis, ipſiſq; identificatum, quæ in parte eſt ſententia Caiet. non tamen illud concretum præintelligitur vt ſuppoſitum, quia nondum vltimò terminata intelligitur natura, donec per ſubſiſtentias terminetur. Atq; adeò primum ſubſiſtens quod intelligitur in natura diuina ſunt æquè primò tres diuinæ perſonæ, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, vt videtur tenere Dur.in.1. d.4.q.2.Capr.q.1.Torres.q.39. Itaq; in diuinis duo ſunt po

C nenda concreta ſingularia, ſcilicèt, Hic Deus exiſtens in deitate, & Hic Deus ſubſiſtens in deitate. Nam à deitate exiſtente ante perſonas, ponimus, Hunc Deum exiſtentem ante perſonas (noſtro modo loquendi, nam rè ipſa nihil eſt in diuinis anterius, nihil poſterius) at verò à Deitate ſubſiſtente, ſcilicet, per tres ſubſiſtentias relatiuas (nam alia non eſt) ſumimus, Hunc Deum ſubſiſtentem, ſcilicèt, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum. Horum concretorum prius, Hic Deus exiſtens, eſt commune ſecundùm rem, atq; adeò præintelligitur perſonis & prædica- *Duo concreta ſingularia in Deo.*

tur de ipſis: ſumitur enim ab exiſtentia communi eſſen- A
tiali, quæ etiam communicatur tribus perſonis, & ipſis
præintelligitur. Aliud verò concretum, ſcilicet, Iſte Deus
ſubſiſtens, nullum eſt niſi Pater, Filius, & Spiritus ſan-
ctus, ſicut nulla alia eſt ſubſiſtentia, niſi Patris, Filij, &
Spiritus ſancti.

An illud concretum exiſtens præintellectũ perſonis creet.

His huncin modum ſtatutis, dubitari & meritò poſſet,
An illud indiuiduum deitatis, vel concretum exiſtens,
prout præintelligitur huic Deo ſubſiſtenti, ideſt, Patri,
Filio, & Spiritui ſancto, ſit creans, vel potens creare. Itaq;
dubium eſt, an creatio conueniat primariò huic Deo exi
ſtenti, & ſecundariò huic Deo ſubſiſtēti, ideſt, tribus per B
ſonis, ita vt quando formatur hæc propoſitio Deus creat,
illi voci, Deus, correſpōdeat immediatè in ſe ipſa aliquod
præintellectum tribus perſonis, quod creare poſsit: an ve
rò nihil aliud quod creare poſsit illi voci correſpondeat
immediatè, niſi tres perſonæ, ſcilicet, Pater, Filius, & Spi
ritus ſanctus. Quoniam tamen magnum eſſet piaculum
me nunc tot, tamq; grauium diſputationum pelago im-
mergere, cum plura alia ſpacia enauiganda ſuperſint, &
ſatis ſuperq; in hac iam moratus ſum, idcircò breuiſſi-
mè ſtatuo, illi voci, Deus, in hac propoſitione, Deus creat
immediatè correſpōdere tres diuinas perſonas. Itaq; actio C
ipſa creandi per ſe primò, & immediatè tribus perſonis
conuenit: ac proinde nihil præintelligi poteſt illis, quod
creare poſsit. Ratio facilè ex hypotheſibus colligitur, ſi-
quidem id quod præintelligitur tribus perſonis non eſt
ſubſiſtens, non eſt ſuppoſitum, quantumuis ſit per ſe exi-
ſtens. Id ſupponimus ex dictis: ergo nec eſt potens crea-
re. Patet conſequentia, quia actiones non ſunt ſolum per
ſe exiſtentium, ſed ſubſiſtentium & ſuppoſitorum, & ſic
actio creatiua conuenire illi concreto deitatis nō poteſt,

Nō poteſt intelligi Deus ut creans, donec intelligatur ſubſiſtēs in tribus perſonis

A ſcilicèt, huic Deo exiſtẽti, ſed ei quod primò ſubſiſtit: & hoc eſt illud indiuiduũ ſubſiſtens, ꝙ primò & immediatè eſt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Porrò ꝙ toties inculco, non poſſe Deũ creare, donec intelligatur ſubſiſtés intelligo, non quòd à ſubſiſtentijs habeat potentiam ad creandum, niſi tantũ tanquã à conditione ſine qua non: formale namque principium non habet à ſubſiſtẽtia, ſed ab eſſentia, ab intellectu, à voluntate. &c. Itaq; creaturæ debent dicere reſpectum ad creatorẽ, ſed huiuſmodi eſt primò & immediatè illud ſubſiſtés deitatis, Pater, Filius & Spiritus ſanctus, ergo ad illum referuntur. Et quidem
B hæc ratio ſolutionibus argumentorũ adiũcta, inſtar mille nobis eſſe debet, temporis anguſtia magnopere preſsis.

XIX. Arg. reſp.

AD primum fateor, pluralitatem perſonarum in vna natura eſſe propriã Dei: at inde non ſequitur quod in alijs à Deo non poſsit eſſe reſpectus ad illam pluralitatẽ. Ad 2. patet ex dictis. Ad prima confir. concedo, creaturas per ſe, non exigere talem reſpectum ad Deum vt Trinũ: at quia de facto cauſa productiua earum eſt trina in perſonis, & ipſæ de facto procedunt à tribus illis, idcircò ad tres perſonas referuntur. Sanè aqua calida per ſe loquendo ſolum reſpicit cauſam habentem calorem: quòd verò talis

Creaturæ per ſe nõ referuntur ad Trinitatem, de facto tamen referuntur.

C cauſa ſit Sol, aut ignis, ab aqua calida per ſe loquendo nõ reſpicitur. Si tamen de facto calefacta eſt à ſole, opus eſt vt de facto ad ſolem referatur. Ita ergo licèt non per ſe, ſed per accidens habeant creaturę quantũ eſt ex ſe, quòd à Deo trino procedant, quia ab vno æquè poſſent procedere: quia tamen de facto à trino producuntur, apparet quòd referri ad tres perſonas debeant. Illud verò de reſpectu ad patrem muſicum vel album, non facit ad rem. Nã Patrem eſſe album vel muſicum non ſolũ accidit filio, ſed & patri: at verò Deum eſſe trinum vt creet, licèt accidat

cidat creaturis, non tamen accidit Deo. Et quidem pro A
nunc ſatis, ne in immenſum creſcat opus.

In hac, Deus creat, Deus pro quo ſupponat.

Ad 2. confir. dico, ita eſſe vt S. Tho. vult. verùm inde ſolū habemus, quòd creatio eſt actio communis diuinarum perſonarum, & quæ vno & eodem formali principio exiſtēte æqualiter in tribus, habet fieri, nimirum vna & eadem ſapientia, bonitate, potentia, &c. ad differentiam actionum notionalium, quarum formale principiū non eſt aliquid commune. Ad aliud ex q. 39. reſpōdemus mentem D. Thomę eſſe quòd in hac, Deus creat, nomē Dei ſupponit pro eſſentia, id eſt, non ſupponit determinatè pro aliqua perſona diuina, ſicut in hac, Deus generat, B
ſed communiter pro omnibus. Ad aliud ex 3. p. dico ex doctrina eiuſdem, ibi. q. 3. ar. 3. ad 1. vbi ſic ait: Excluſis per intellectum proprietatibus perſonalibus, remanebit in cōſideratione noſtra natura diuina vt ſubſiſtens, & vt perſona. Quibus verbis ſatis enucleatè D. Tho. aperit, non loqui ſe de eo quod nunc eſt, alioqui abſtractis per intellectum proprietatibus, id eſt, tribus perſonis, illud quod remanet, erit perſona, & ſic de facto erunt quatuor perſonæ. C
Loquitur ergo de eo quod eſſet, ſi per impoſsibile excluderentur tres illæ ſubſiſtentiæ & perſonalitates relatiuæ. Et tunc, remaneret eſſentia diuina, aliter quàm nunc ſe habet: nam tunc ſe haberet vt ſubſiſtens, & vt perſona, & vt aſſumens & creans: quo quidem modo nunc nō ſe habet. Nā præciſis ſubſiſtentijs perſonalibus, nulla remanet ſubſiſtentia, qua Deus aſſumat, aut creet. Porrò Ricardus contendit, non quòd modò creet illa vnica perſona præintellecta tribus, quia ſanè nulla eſt talis: ſed quòd ſi non eſſet niſi vna perſona, illa quidem crearet, vt & habet Scotus explicans Ricardū, in 2. d. 1. q. 1. ad fin. ad 1. arg. in oppoſitum. Sed tamen tunc negotiū diuinitatis, & crea-

Seclusis perſonalitatibus, an Deus poſsit aſſumere, &c.

A & creationis aliter ſe haberet: nam tunc crearet vna perſona, nunc verò tres ſunt quæ creant.

Ad. 3. confirmationem dicimus, inter productionem Spiritus ſancti, & productionem creaturarum, quàm plurimas, imò & innumeras & infinitas differentias eſſe aſſignabiles. Verùm quæ ad propoſitum ſpectat, eſt quòd productio Spiritus ſancti non ſolùm quantum eſt ex parte ipſius productionis, ſed etiam quantum eſt ex parte rei productæ, & ipſius etiam principij productiui, exigit per ſe & ſuapte natura quòd ſit à pluribus ſuppoſitis. Cæterùm creatio, licèt quantum eſt ex parte principij productiui, per ſe habeat produci à pluribus ſuppoſitis, ad hunc ſenſum quòd principium creans natura ſua ſunt tria ſuppoſita, & quoaduſq; intelligatur diuina natura ſubſiſtens in his tribus ſuppoſitis, non intelligitur vt actu creans vel operans ad extra, nam non ſine cauſa dixit Ariſt. Actiones eſſe ſuppoſitorum: nihilominùs tamen natura ipſa creationis aut creaturarum non exigit quòd ſit à tribus, quādoquidem ex ſe æquè bene ab vna perſona, ſi ſola eſſet vna in diuinis, fieri poſſet, ſicut modò de facto fit à tribus. Per hoc tamen non tollitur quin ſuppoſito quòd à tribus de facto procedunt creaturæ, ad tres de facto referantur. Illud vero axioma, Actiones ſunt ſuppoſitorum, Scotus in. 4. d. 12. q. 3. ad. 2. principale, dicit eſſe falſum, nec eſſe Ariſtotelis, vt vulgò refertur ex. 1. Metaph. Sed quid quid de hoc ſit, negari non poteſt axioma illud; nam & D. Tho. eo vtitur in. 1. d. 5. q. 1. art. 1. & fere de verit. q. 20. ar. 1. ad. 2. & . 3. & communiter omnes. Verùm hoc preſſiùs examinari per tempus non vacat.

Spiritus ſanctus exigit ut procedat à pluribus perſonis, nō ſic creaturæ.

B

Actiones ſunt ſuppoſitorum.

Reſpectus creaturarū ad Trinitatē eſt naturalis & tamē non cognoſcitur ab Angelo.

Ad vltimum, admitto, reſpectum illum ad ordinem naturæ pertinere: nego tamen inde colligi quòd Angelus, qui comprehendit creaturam, cognoſcat illum reſpectum.

A ctum. Nam bene ſtat comprehendi rem, non cognitis illis reſpectibus, qui per ſe non conueniunt tali rei: & talis eſt reſpectus ille creaturarum ad Trinitatem. Sed inſtas, *Obijcitur.* ille reſpectus ſecundùm ſuam entitatem eſt naturalis, vt faſsi ſumus, ergo intra ordinem naturæ eſt producibile aliquod lumen, cui ille reſpectus ſit proportionatus in ratione obiecti: & conſequenter terminus, qui eſt Trinitas. *Soluitur.* Concedimus, illum reſpectum eſſe naturalem, atq; adeò cognoſci per naturam poſſe. Verùm ex hoc non ſequitur, quòd diſtinctè & in particulari etiam ſit eius terminus cognoſcibilis per naturam. Suppetunt exempla paſſim: nam non oportet, vt qui cognoſcit potentiam viſiuam, cognoſcat diſtinctè & in particulari omnem colorem. B Rurſus, appetitus & reſpectus, qui in nobis eſt ad Deum clarè viſum, naturalis eſt, vt doctiores aſſeuerāt: neque tamen inde fit quòd ad cognoſcendum hunc reſpectum & appetitum, oporteat eius terminum diſtinctè & in particulari cognoſcere, ideſt, ſub propria ratione viſionis beatificæ ſupernaturalis.

QVAE-

A QVAESTIO TERTIA POSITIVA,

Vtrùm Pſalmi Dauidici ſoluta oratione, an verò carmine conſcripti ſint, & quo carminum genere.

B Vt legentium voluptati, & nõ ſolum vtilitati conſulamus: ſi tamen futuri ſint qui lucubrationes has noſtras legant, ſiq; voluptas aliqua ex earum lectione capi poſſit, operæprecium factu rum me exiſtimo, ſi difficillimis ſcholaſticæ Theologiæ quæſtionibus, pariter & vtiliſsimis, quaſdam alias, quas gratiores & plauſibiliores futuras credo, adpoſuerim. Nam materiarum varietate, & permutatione leuatur tædium, aut minuitur. Ac proinde poſteriores iſtæ quæſtiones nouitate & iucunditate ſui, lectorem à moleſtia liberum, beneuolum reddent pariter & attentum. Et quidem licet quæſtiones curioſas examina C re velle meritò prohibeamur à D. Paulo, & à Patribus, non ideò à propoſita ego diſputatione deterrebor, quandoquidem quæſtio quæ à me ſuſcipitur diſceptanda, non minus habet vtilitatis quàm curioſitatis, vt iam licet videre. 1. Timot. 6.

I. Profectò vtiliſsimum erit oſtendere Pſalmos Dauidicos carmine conſcriptos eſſe: nam Iulianus Auguſtus apoſtata olim, noſtra vero tempeſtate Anabaptiſtæ (primum horum referente D. Cyrillo Alex. lib. 7. contra Iulianum: alterum Syxto Senen. lib. 8. Bibliothecæ ſanctæ) *Hæretici exibilant nos quód dicamus Pſalmos eſſe carmina.*

ſtæ) hinc arma ad impugnanda veteris teſtamenti volumina deſumpſerunt. Accuſabat Iulianus Euſebium Cæſarien. quòd multas carminum ſpecies in veteri teſtamẽto reperiri, falſò perſuaſiſſet. Anabaptiſtæ videntes multis carminum generibus olim quoſdam veteris teſtamenti libros eſſe compoſitos, qui tamen nunc proſa, ſolutaq; oratione leguntur, irrident & exibilant noſtra Biblia, quaſi adulterata ſint & corrupta. Nam quòd vitiati ſint ab impijs Iudæis libri veteris teſtamenti, quodq; Hebraici codices, quibus nunc vtimur, ſæpeſepiùs à veris originalibus differant, licet ego ſequutus alios negem, affirmant tamen quàm plurimi ſcriptores cum primis docti & catholici, Iacobus de Valentia in Prologo Pſalmorum, Tractatu.6. Lætmatius lib.8. de inſtauranda religione. c. 6. Lindanus lib.1. de optimo genere interp. cap.1. 2. 3. & 4. Melchior Cano lib.2. de locis. c.13. & 14. Titelmanus, Galatinus, &c. & alij quàm plurimi, vt ex antiquis ſilentio nunc prætereamus Iuſtinum Martyrem, & alios. A B

Negandũ eſt quòd ſacri codices fuerint unquam à Iudæis corrupti.

Heretici appellant Dauidem, vatẽ profanum.

Sciendum etiam referente Philaſtrio Brixien. in Catalogo hæreſeon. c. 117. fuiſſe hæreticos, qui aſſererent Dauidem profanarum ac ſæcularium cantilenarum fuiſſe compoſitorem. Et in Epiſtola Concilij Antiocheni, quæ habetur in Euſebio, lib.7. hiſt. Eccle. c.25. & in Elencho hæreſum Gabrielis Prateoli, idem error Paulo Samoſateno aſcribitur. Anabaptiſtæ noſtro ſeculo aſſerunt, librum Pſalmorum non à Dauide, ſed à recentioribus quibuſdam Iudæorum Rabbinis poſt mortem Chriſti fuiſſe conſcriptum, vt haberent Hebræi ad captiuitatis ſolatium cantilenas nonnullas, quibus publicè in ſynagogis ſuis conuenientes orando, & canendo, ſuis inimicis multas calamitates, ſibi verò multam ſalutẽ, & fœlicitatem precarentur. C

A Tandem ſunt qui exiſtimantes metricum ſcribendi genus eſſe molle, & profanum, & duntaxat ad fabulas componendas aptum, aut ad vanos & impuros affectus iræ, vel amoris delineandos adinuentum, perſuadere ſibi non poſſunt aliquos ſacros libros poeticè conſcriptos eſſe. Quin & hanc ob cauſam librum Iob fuerunt qui putarent non eſſe rem veram, quę geſta ſit, ſed Tragicomędiam Hebræorum, vt eam appellant Anabaptiſtæ, ac purum figmentum poeticum: aut ſanè rem quodammodò veram, ſed multis permixtam fabellis, & figmentis, ſicut Homerici, aut Vergiliani libri, qui perpaucas veritates
B multis conſperſas nugis, & mendacijs continent. Vides iam, bone lector, diſputationis noſtræ neceſsitatē, & vtilitatem? Sed vt voluptatem etiam experiaris pauliſper expecta.

Alia obiectio hereticorum.

PRincipiò vt altiùs rem iſtam repetamus, ſupponendũ eſt magnoperè decuiſſe, vt aliquot veteris teſtamẽti libri carmine conſcripti eſſent. Eſſet itaq; ſacrorum Bibliorum libris intertextus aliquis, qui poematum theſaurus compellaretur, quiq; non proſa, ſolutaq; oratione, vt reliqui, ſed poeticè & rythmicè procederet. Et quidem hanc hypotheſim fulcire & confirmare multis debemus
C præſidijs, & tribus præſertim. Primo, oſtendendo quàm gratiſsimam ſemper Deo Opt. Max. fuiſſe poeſim & muſicam. Secundo, multam eſſe vim Muſicæ, & poeſeos ad animos hominum permouendos, & concitandos, & in vtranuis partem flectendos. Tertiò, qua ratione in hoc vniuerſitatis libro, ideſt, in mundo iſto viſibili carmina rerum fecerit Deus, vtq; creaturæ omnes debito, & congruentiſsimo ordine inter ſe diſpoſitæ, miram poeſim, & pulcherrimam muſicam reddant. Quæ tria ſi oſtenderimus, patebit certè aditus ad conuincendum, decuiſ-

Iacitur fundamẽtum totius quęſtionis.

ſe vt aliqui bibliorum libri carmine conſcripti ſint, Deo ita diſponente,& prouidente. A

II. *Quod magis vult Deus laudari ſe uerſu quàm proſa, tractatur latiſſimè.* PRimum horum trium initio probabimus, ſi ex ſeculari literatura aliquot exempla,& teſtimonia mutuauerimus,& in noſtros vſus conuerterimus,iuxta præſcriptum canonem D.Auguſt.2. de Doctrina Chriſtiana.c. 40. Nam quòd carmina auribus Dei gratiſsima ſint, Flaccus ad Auguſtum in Epiſtola.1. lib. 2. dixit hunc in modum.

Carmine Dij ſuperi placantur, carmine Manes.

Et Ouidius.1.Triſt.

Exorant magnos carmina ſæpe Deos. B

Quinimò neq; preces olim ad Diuos fundebantur ſoluta oratione,apud Ethnicos Theologos,ſed metrica,vt patet ex hymnis Pindari. Et Macrobius lib.2. in Som. Scipionis.cap. 3. in ſacrificijs, & Deorum laudibus carmina olim adhiberi ſolita, dicit. Quod ex Neotericis tradit Bartholomæus Caſſanæus Catalogi gloriæ mundi, parte.10.conſideratione.51. ſed & Ariſtotel.1. cœli, hymnis Deum honorari ſolitum à Pythagoricis, tradit. De quo Iacobus de Valen.ſuper TeDeum laudamus,in illo verſu;Tibi cherubim.Sed profanis ijs ſacra miſceamus.Filij C Aſaph,& Hemam,& Idithum prophetabant in cytharis

1. Par. 25. & pſalterijs. Heliſæus vt vaticinaretur,iuſsit adduci ſibi

4. Reg.3. pſaltē.Cumq; caneret pſaltes facta eſt ſuper eum manus Domini,ideſt,requieuit ſuper eum prophetia vt explanat Chaldaicus. Ecce carminum & muſicæ vim, quæ tanta eſt vt illa diſponerent ſe prophetæ ad ſuſcipiēdum propheticum ſpiritum: quod minimè facerent, niſi exiſtimarent rem gratiſsimam ſe Deo facere, ſi eum rythmis & inſtrumentis muſicis inuocarent, imo & quodāmodo

Cātu,& muſica diſponebant ſe prophetæ ad prophetādū.

modo

A modo prouocaſſent ad prophetiæ donum conferendum quod & tradit Lyranus ibi. 4. Reg. 3. Et Stunica Auguſtinian. lib. 1. de vera relig. cap. 19. latiſsimè, contra noſtri ſæculi hęreticos, qui ſacra carmina, & cantum damnant.

Eſt verò præclariſsimum huius veritatis argumentũ, quòd diabolus vehementiſsimo odio proſequitur muſicam. Cum enim in Saulem nequam nequior ſpiritus irrueret, Dauid carmine & cythara dæmonem propulſabat, & Saulem exhilarabat. Quod non ſolius diuini verbi virtute, ſed virtute etiã muſicæ factum, dicit Ioſephus B lib. 6. antiq. cap. 9. & D. Aug. 10. Conf. c. 33. & Iacobus Valent. prologi in Pſalterium tractatu. 1. cap. 3. & Burgenſis in Addit. 1. Reg. 16. dicens: Dicere quod hoc fieret ex merito Dauid, ſeu per orationes eius alienũ eſt à litera, quæ ſolum facit mentionem de actu pſallendi. Dæmon itaq; qui (vt verbis vtar F. Thomæ à Villanoua Valentini Archiepiſcopi in ſermone de viſitat. Virg.) deridet vibrantem haſtam, & duriſsimos malleos pro nihilo pendit, ad citharę ſonitum tremefactus recedit, & quem nulla vis ſuperat, ſuperat harmonia. Hæc ille. Et ratio eſt. Nam cum alioqui perturbata tumultuantium confuſio, & in C ordinatus clamor ſit illi gratiſsimus, non poteſt concors carminum, & muſicæ ordo non eſſe illi infeſtiſsimus. Sed & gloſſ. Ordina. ibidem. 1. Reg. 16. ex mente Boetij, philoſophum quẽdam tactu citharæ dicit ab obſeſſo corpore pepuliſſe dæmonium.

Quod vehementer Diabolus odit cantum, & muſicam. *1. Reg. 16.* *Iob. 41.*

Demùm publicus ſanctæ Eccleſiæ vſus, & mos collaudandi Deum hymnis & canticis, plurimum habet authoritatis ad demonſtrandum id Deo eſſe gratiſsimum. Quod tractat D. Thom. 2. 2. quæſtione. 91. articulo. 2. ex Ariſt.

Mos ſanctus Eccleſiæ cantandi hymnos, &c.

Ariſt.Aug.& Boethio. Nec contra hoc eſt D. Hierony. A
in c.cantantes.92.d. Vnde & organa, pſalteria, cæteraq; in
ſtrumenta muſica tùm nunc temporis in lege gratiæ,
tùm verò olim ſub veteri lege, maximè fuerunt in vſu
viris eccleſiaſticis. Adde in eccleſia etiam triumphanti,
muſicæ & carminum vſum eſſe: nā quod paſsim in Apo
calypſi legimus ſanctos homines perſonaturos Alleluia,
& laudes & cantica, non tranſlatitiè & metaphoricè, ſed
voce vera ac ſonora intelligendum eſſe, habet D. Tho.
ex D.Auguſt.& Gloſſa, in.2.d.2.q.2.art.2.ad.5. & lib. 4. d.
44.q.2.art.1.q.1.in corp.& ad.4. Quod tamen qua ratione
fieri poſsit, nam planè eſt punctum longè difficillimum B
explicatu, quomodò voces illæ & loquelæ formentur in
cœlo empyreo, cum ibi non ſit aer, in quo ſolo nata eſt
vox formari, & deferri ad aures audientium, quæ difficul
tas difficillima viſa eſt Henrico quodli.7.q.7. forſan an-
tequam ab hodiernis diſputationibus me expediam, diſ-
putabo.q.6.ſchol.ad finem.

Quòd in cælo etiam eſt vera, & ſenſibilis muſica.

III. *Tractatur latiſsimè quòd magna ſit uis muſicæ ad animos commouendos. Iſai.48. Nota.*

SEcundū preſidium, quo munire illam debemus hypo
theſim, eſt oſtendendo quanta ſit vis muſicæ ad ani-
mos hominum concitandos. Hùc ſpectare dicit D.Tho.
2.2.q.91.illud Iſai.48. Laude mea infrænabo te ne intereas
Nam diuinis canticis infrænatur homo, & coercetur ne C
per viciorum præcipitium rapiatur. Nihil verò refert
hunc locum Iſaiæ ab alijs ſic verti, Frænum inijciam mi-
hi tui cauſa, vt ſint verba Dei, qui propter nos aliquando
humanitatis frænum ſibi iniecturus erat, quo à furore &
ira, qua olim in homines ſolebat excandeſcere, ſe ipſum
tēperaret, & cohiberet. Sed vim muſicæ ampliùs oſten-
damus. Ariſtot.8.Politicorum.cap.5.ſic dicit: Habet Mu
ſica naturalem voluptatem, per quam illius vſus cun-
ctis ætatibus, cunctiſque moribus eſt acceptus. Et
in-

A infrà: Harmoniarum diſtincta eſt natura, ita vt qui audiũt aliter diſponantur, nec eodem modo ſe habeant ad vnã quanq; ipſarum, ſed ad quaſdam flebiliter, & contractè magis, puta ad eam quæ appellatur Lydia mixta: ad quaſdam verò mollius ſecundùm mentem, ad aliam mediocriter. Phrigia vero diſtrahit ac rapit animum, &c. Ex quibus tandem colligis, muſicam poſſe animi mores in melius permutare, quã ob cauſam in ea pueri ſunt inſtituendi: quod & docet Philo. lib. de agricultura pag. 166. Docet autem ibidem Ariſt. cognationem quandam eſſe nobis cum harmonijs, & rythmis, & multos iam olim ſapiẽ- *Mẽs noſtra, & animus habet cũ cãtu, & muſica cognationem multã.*
B tes dixiſſe animum hominis aut eſſe, aut habere harmoniam. Iſti verò ſapientes fuere ante Ariſtot. Pythagorici, & Platonici: poſt ipſum Iamblichus Alexãder Afrod. lib. 1. probl. prob. 119. Quint. lib. 1. c. 16. Boetius lib. 1. de muſica. c. 1. Plutarchus in Sympoſiacis, & ex modernis Cœlius Rhodig. lib. 5. lect. antiqua. à cap. 20. Præ reliquis verò D. Auguſt. 10. confe. c. 33. vbi ſic loquitur: Omnes affectus noſtri habent proprios modos in voce & cantu, quorum neſcio qua occulta familiaritate excitantur. Et infrà, Cũ reminiſcor lachrymas meas, quas fudi ad cantus Eccleſię tuæ in primordijs recuperatæ fidei meæ, & nunc ipſo cõ-
C moueor. Platonis verò in Tim. verba ſunt iſta: Data nobis eſt harmonia non ad voluptates rationis expertes, ſed vt per eam diſſonantem circuitum animarum componamus, & ad concentum ſibi proprium redigamus. Refert Franc. Geor. Venet. tom. 5. ſect. 4. nu. 316.

Sed Macrobium pulcherrimè hanc tractantem materiam lib. 2. in ſomnium Scipionis. c. 3. auſcultemus. Ideo, inquit, in hac vita omnis anima muſicis ſonis capitur, quia in corpus defert memoriam muſicæ, cuius in cœlo fuit conſcia. Et ita delinimentis canticis occupatur, vt nul- *Nota uerba Macrobij.*

Ii lum

lum ſit tam immite, tam aſperum pectus, quod non oble A ctamentorum talium teneatur affectu. Et mox. Deniq; omnis habitus animæ cantibus gubernatur, vt & ad bellum progreſſui, & item receptui canatur cantu & excitante, & rurſus ſedante virtutem. Dat ſomnos adimitq;, nec non curas & immittit, & retrahit: iram ſuggerit, clementiam ſuadet, corporum quoq; membris medetur. Et quid mirũ ſi inter homines muſicæ tanta dominatio eſt, cum aues quoq;, vt luſcinia & cygni, aliæve id genus cantum veluti quadam diſciplina artis exerceant? Nonnullæ verò, vel aues, vel terrenæ, vel aquatiles belluæ, in uitante cantu, in retia ſponte decurrant: & paſtoralis fiſtula paſtum progreſsis quietem imperet gregibus. Hæc B ille, & alia. Ex quibus multa in ſuas lectiones tranſcripſit Cælius lib.5.cap.21.& Caſſanæus parte.10. conſideratione.51. Sed & Quintilianus lib.1.cap.16. Natura, inquit videtur ad tolerandos faciliùs labores muſicam, veluti munere nobis dediſſe. Siquidem & remiges cantus hortatur, & quamlibet rudis modulatio, &c. Sed & apud antiquos exploratum fuit mutationem muſicæ mutationem etiam morum in Remp. inducere. Nam Boethius lib.1. de muſica. cap.1. ſic dicit: Plato cauẽdum exiſtimat, ne de bene morata muſica aliquid permutetur: nulla C enim magis ad animum diſciplinis via, quàm auribus patet.

Omnes actus animæ gubernantur muſica.

Bruta etiam cantu alliciũtur.

Quòd cantu & muſica leuãtur, ac exhilarãtur miſeri, & afflicti.

Experientia quoq; hanc firmat doctrinam. Quis enim neget miſeris, & afflictis hoc vnum ſupereſſe remedium, quo moleſtias & calamitates, quibus anguntur, æquo animo ferant?

. . . . Inopem ſolatur, & ægrum,
Auertit morbos, metuenda pericula pellit, &c.

Quod

A Quod dixit Horat. Agricolæ, meſſores, & quiuis alij operarij medijs æſtatis ſolibus, cum pecudes vmbras, & frigora captant, laborantes, ſi cantilenam aliquam, & rythmum quamlibet rudem perſonent, nihil infeſtum præſentiſcunt: eſtq; eis cantus vice auræ ſubfrigidæ, & ameniſsimæ. Viatoribus etiam pedeſtribus itinere longo feſsis cantus eſt pro vehiculo. Vincti in carceribus liberos ſe eſſe exiſtimant quandiu dulce aliquod melos occinunt: Propertius.

Crura ſonant ferro, ſed canit inter opus.

B His apponamus illud factum de Diuo Paulo, & Syla, qui noctu carcerem horridum, & ſqualidum in ſacrum, ac lætum chorum conuertentes, laudes Dei carmine perſonabant. Etiam nocte Chriſtus Dominus hymno ſeu carmine, quod idem eſt, teſte Auguſt. ſuper Pſal. 72: ſe ad paſsionem præmuniuit. Vtrumque adducebat Stunica libr. 1. cap. 19. de vera religion. Nox verò in figurato, & arcano ſcripturæ ſermone, aſpera, & ærumnoſa tempora ſignificat, vt obſeruauit etiam Dyſius noſter ſuper cap. 3. Cantic. in Explanatione, in illis verbis, In lectulo meo quæſiui per noctem. Quadrantiſsimum C porrò his omnibus eſt, quod ſane ſanctus Iob illis verbis cap. 35. Qui dat carmina in nocte, ſignificat, ſcilicet, cum in tenebris, & denſa caligine verſemur miſeri, ſi tamen Deus talem eis mentem immitat, vt cantem, continuò metum quem nox incutere ſolet, excutiunt. Ita explicabat idem Didacus Stunica illo loco ſuper Iob, poſt Eugubinum, quamuis aliter ex Hebræis fontibus ambo putent verti poſſe.

Act. 16.

Mat. 24.

Cant. 3.

Iob. 35.

Quocirca omnibus æquè neceſſariam eſſe muſicam, A exiſtimauerunt antiqui, & omnibus addiſcendam eſſe, referente Georgio Veneto in problem.tom.5.ſect.4. nu. 316.ex Mercurio, Muſice nihil erat aliud niſi cunctarum rerum ordinem ſcire, &c. & mox: Muſarũ chorus à Deo in hominum cœtum demiſſus eſt ne terrenus mundus videretur incultior, ſi modulorum dulcedine caruiſſet. Hæc Mercur. D. Iſid.lib.3.Etymolo.c.14.tàm turpe dicit eſſe neſcire muſicam quam neſcire literas. Quis ignoret, ait Quintil. Muſicen tantum iam illis antiquis temporibus venerationis habuiſſe, vt ijdem muſici, & vates, & ſapientes iudicarentur? Et mox: Socrates iam ſenex inſtitui Lyra non erubeſcebat. Lyræ imperitum cum ſe Themiſtocles confeſſus eſſet, vt verbis vtar Ciceronis, habitus eſt indoctior. Vnde generaliter omnes in M.Catonẽ inuehebantur, quòd diceret non eſſe rem viro ſerio dignam, muſicam. Vide Macrob.lib.3.ſatur.c.14. Ariſt.8. Polit.c.6. Cœlium, lib.5.c.28. Quod vero ait B.Greg. 92. diſt. c. in ſancta. ſi rectè expendatur, contra nos minimè eſt. B

Quod omnis etatis & conditionis homines decet Muſica.

IIII. Exempla verò de vi, & (vt ita dicam) omnipotentia Muſicæ, & poeſeos, pauca ex multis promo. Refert Quintil. lib.1.c.16. Seneca, lib.3. de ira Boeth. lib.1. de Muſica, c.1. D. Thom. lib.4. de regim. princi. c.21. ex Ariſtot. C & Iulio, Iuuenem quendam Tauromiritanum, ad mulieris ædes expugnandas, vino calidum, amore percitum cum tibijs, & citharis veniſſe ſonantem, ibiq; furentem perſeueraſſe: donec Pythagoras, vt rythmum mutaret, & verſus Spondaicos ad Phrygium modum caneret, citharistam iuſſit: quibus manſuetis verſibus iuuenis manſuefactus, ab incepto deſtitit, & reincepta, domum rediit. Plutarch.lib.de muſica, refert de magno illo muſico Timotheo, quòd animum Alexandri Magni nunc ad pacem,

Exempla de vi, & efficacia muſicæ, & carminũ, pulchra adducuntur.

A cem, nunc ad prælium, carmine & muſica, prout volebat, inclinabat, Homerus. 9. Iliad. Achillem memorat carmine, & cithara ſolitum ſuas iras frænare, & compeſcere. Sed & lib. 3. Odiſſ. Agamemnonem Troiam pergẽtem, tradit, vxoris ſuæ pudicitiam cuidam peritiſsimo muſico cuſtodiendam commiſiſſe: Qui carmine, & muſica ipſam continebat ab adulteris: at muſico illo vita functo, facilè mulierem proci expugnauerũt. Quid de Orpheo, ac Amphione memorem? Ouid. 3. de art. am.

Saxa, feraſq; lyra mouit Rhodopeius Orpheus

Et Horat.

B *Dictus & Amphion Thebanæ conditor vrbis*
Saxa mouere ſono teſtudinis, & prece blanda.

Sed quid hæc ſibi volunt? Horatius idem expoſuit.

Syluestres homines ſacer, interpreſque deorum,
Cædibus, & victu fœdo deterruit Orpheus:
Dictus ob hoc lenire tigres, rapidoſque leones.
Sic honor, & nomen diuinis vatibus, atq;
Carminibus venit, &c.

Res itaq; cœleſtis ac omninò diuina eſt muſica, atque C cantus, quanuis iam olim ab initio, & noſtra potiſsimum tempeſtate ijs homines, ſicut & alijs rebus honeſtis abuſi ſunt in prauos, ac inhoneſtos vſus. Quod iure deplorabat Luyſius noſter Legion. lib. 1. de Nominibus Chriſti. Nomine, Monte.

V. *Quod muſica, & carmina non uerborum, ſed rerũ ſint in hoc mũdo niſibili.*

TErtium quod probaturum me fidem dedi, eſt quòd in hoc vniuerſitatis theatro rerum carmina, & conſonantiſsimam muſicam fecerit Deus D. Auguſt. lib. 11. de ciuit. cap. 18. ſic pulcherrimè loquitur: Ordinem ſæculorum tanquam pulcherrimum carmen ex quibuſdã quaſi

antithetis honeſtauit Deus. Et mox: ſicut contraria contrarijs oppoſita, ſermonis pulchritudinem reddunt, ita quadam non verborum, ſed rerum eloquentia contrariorum oppoſitione ſæculi pulchritudo cõponitur. Hæc ille. Sed bone lector, non miraris ingenium huius Diui? Appellauit mundum iſtum carmen quoddam, vel epigramma, vn ſoneto, in quo vice vocabulorum ſunt res: & vice antithetorum, ideſt nominum contrapoſitorum, quibus elegãtiora ſolent metra fieri, eſt iugis rerum pugna, & oppoſitio, nam, vt ille dixit, A

Corpore in vno

Frigida pugnabant calidis, humentia ſiccis, B

Mollia cum duris, ſine pondere habentia pondus.

Sunt itaq; carmina rerum in hoc mundo elegantiſsima; nam omnigena contrariorum varietas, & diſcordia diuino æterni opificis ingenio diſpoſita, & ſuis numeris abſoluta reddit concordiſsimam, ac ſuauiſsimam muſicam oculis, ſicut auribus muſicam reddit altera vocabulorum varietas, & ſonorum diſcordia bene temperata. Adijce his quæ Quintil. lib. 1. c. 16. ait, Pythagoræ, & omnium ſequacium fuiſſe ſententiam, Mundum muſicæ ratione eſſe compoſitum, & eum deinde lyram fuiſſe imitatam. Quæ autem ſit hæc rerum Muſica, quæ rerum antitheta, quis ordo, quod carmen, quæ demum vniuerſi pulchritudo, qui oculis hactenus non cõſpexit, percipiat auribus, vt in Senecæ lib. de Conſol. ad Martiam. c. 18. eleganti ſsimè, & ingenioſiſsimè continetur. Parcat autem, ſi velit lector, moris hiſce, nam ego impetrare à me nequaquam potui, quin aurea hæc ex Seneca verba tranſcriberem. C

Lyra imitatur mũdi cõcentum, & muſicam.

Puta, inquit, O Martia, naſcenti me tibi venire in cõſilium.

A lium. Intratura es vrbem Dijs hominibuſq; communē, omnia complexam, certis legibus, æterniſq; deuinctam. Videbis illic innumerabiles ſtellas, miraberis vno ſydere omnia impleri, ſolem quotidiano curſu, diei noctiſq; ſpatia ſignantem: annum, æſtatem, hyemem æqualiter diuidentem. Videbis nocturnam lunæ ſucceſsionem à fraternis occurſibus lene, remiſſúmq; lumen mutuantem, & modò occultam, modò toto ore terris imminentem, acceſsionibus damniſq; mutabilem, ſemper proximę diſſimilem. Miraberis conjecta nubila, & cadentes aquas, & obliqua flumina, & cœli fragorem. Cum ſatiatos ſpecta-

Vniuerſi pulcherrima fabrica deſcribitur ex Seneca.

B culo ſuperiorum in terram oculos deieceris, excipiet te alia forma rerū, aliterq; mirabilis. Hinc camporū in infinitū patentiū fuſa planities: hinc montiū magnis, & mirabilibus ſurgentiū iugis erecti in ſublime vertices: deiectus fluminū, & ex vno fonte in Orientē, Occidētemq; diffuſi omnes, & ſummis cacuminibus nemora nutantia, & cātū ſyluarū cū ſuis animalibus, auiūq; concentu diſſono. Varij vrbium ſitus, & ſecluſæ nationes locorum difficultate, &c. & mox: Quid lapidū, gēmarumq; fulgor? Et inter rapidorū torrentium arenas aurum interfluens. Et in medijs terris, medioq; rurſus mari nitentis ignium faces.

C His ſimilia ſunt quæ D. Aug. conſcripſit de Vera religione. c. 29. Non fruſtra, & inaniter intueri oportet pulchritudinem cœli, ordinem ſiderum, candorem lucis, dierum & noctium viciſsitudines, lunæ menſtruæ curricula, anni quadrifariam temperationem quadripertitis elementis congruentem: tantam vim ſeminum, ſpecies numeroſque gignentium: & omnia in ſuo genere modum proprium naturamque ſeruantia, &c. Rurſus Tertulli. libro. 1. aduerſus Martionem, ante medium, ponderat tàm pulchrum eſſe ordinem vniuerſi; tàm

Aug. etiā de mundi pulchritudine verba.

appo-

appoſitum & apprimè fabricatum, vt Philoſophi eius magnitudinem,vim,poteſtatem,honorē,decorem, opē, fidem,legem elementorum conſiderantes, formidauerint initio,ac fine mundum conſtare, dicere. Plinius etiā lib.2.c.1.numen eſſe dixit Mundum,neq; genitum, neq; interiturum vnquam.Et vterq;,ſcilicet,Plinius, & Tertulianus notauerunt,Græcè,Coſmon, & Latinè Mundum,ab ornatu & munditie dictum eſſe. Et D. Iſidorus lib.13.Etymolog.c.1. A

Mūdus à mūditie & ornatu dicitur.

Quis igitur hæc attentè meditatus, non terq; quaterq; elegans illud Auguſtini dictum repetat: Ordinem ſeculorum tanquam pulcherrimum carmen, ex quibuſdam quaſi antithetis honeſtauit Deus. Et, Non rerum, ſed verborum eloquentia ſeculi pulchritudo componitur. Et ne nihil ex ſacris Theſauris depromamus, planè Vates regius hanc ordinatiſsimam Vniuerſi muſicam, & elegantiſsimum rerum carmen elegātiſsimis ipſe deſcripſit carminibus, Cœli enarrant, &c. Vſq; ibi, In omnem terrā exiuit ſonus eorum, vel, vt habent Hebraica, Exiuit linea eorum, amuſsis eorum. Hoc eſt, eorum muſica tam ad regulam & amuſsim concinnata, vt nihil exactius inueſtigari queat. Quod vt magis conſtet, obſeruemus, ſi placet, id quod ex officina Pythagorica, Cenſorinum, Plinium, & Eratoſthenem hauſiſſe Georgius Venetus in problematibus referebat, quòd à terra vſque ad orbem ſignorum ſit harmonia diapaſonica perfecta. A terra vſq; ad Lunam, tonum: à Luna vſq; ad Mercurium, ſemitonium, à Mercurio ad Venerem, tantundem. à Venere ad Solem, tonum & dimidium, &c. Vides diuini huius templi mundani muſicam? Totius naturæ concordiam? Nōne ergo pulcherrimum carmen & epigramma, iure optimo, Auguſtinus nuncupat mundum? Meritò Magiſter noſt B C

Pſal. 18.

Harmonia diapaſonica perfecta conſtat mundus.

A noſter Luyſius Legionenſis in.c.2. Canti.obſeruauit totùm poeſis ſtudium in imitanda natura verſari.

VI. Poſtremò omnium,quod de cœlorum vero ſonitu,ac vera muſica antiqui ſenſerunt, adducere non grauabor,ſi ea lector legere non grauabitur.Pythagoras,Plato, Tullius,Plinius,Macrobius,Proculus,Chalcidius, & innumeri alij,etiam ſancti patres,cœlos verum ac dulciſsimum ſonum edere faſsi ſunt: quanuis non propriè canere:nam ſolus homo propriè canit,ſicut ſolus propriè loquitur,vt dicit S.Tho.in.2.diſt.8.q.vni.ar.4.

Cœli ſuis motibus ſonum, ac cantũ ſuauiſsimũ reddunt: tractatur latiſsime.

Principiò,quod verum ſonum & cantum edant cœli,
B ex Virgilio in illo verſu,

Tacitæ per amica ſilentia lunæ,

deducit Seruius. Nam putat appellari lunam tacitam, eò quòd præ ſono cæterorum planetarum, ipſa tacere videatur.Vnde dicuntur ſilentia tacẽtis lunæ. Verum hoc leue fundamentum eſſe ad aſtruendam cœlorum muſicam,eleganter & eruditè oſtendit Angelus Politianus, in Miſcellaneis.c.100.vbi cõtra Seruium docet,appellari ſilentem & tacitam lunam,ibi apud Virgilium,quaſi nõ lucentem, vt latere inſidiæ Græcorum magis poſſent.
C Et ideo dixit,Amica ſilentia lunæ,quaſi amicam,ac propiciam ſe luna oſtenderet Grçcis,ſubtrahendo propriam lucem,vt ſic commodiùs Troiam inuaderent, ac licentiùs diriperent.

Silentia tacentis lunæ apud Virgil.

Ad rem: Tullius in Somn.Scip.dulciſsimum cęlorum cantum aure percipiens,&animo meditatus,ſic ait:Quis eſt qui complet aures meas,tantus & tam dulcis ſonus? Hic eſt ille qui interuallis coniunctus imparibus, ſed tamen pro rata portione diſtinctis, impulſu & motu ipſorum orbium efficitur,& acuta cum grauibus temperans,

Verba Tullij de ſono,ac cantu cœlorum.

varios æqualiter concentus efficit. Et inferius: Quam ob A
cauſam ſummus ille cœli ſtellifer curſus, cuius conuerſio eſt concitatior acuto excitatur, & mouetur ſono. Hęc Tullius. Quæ Macrobius lib.2. in Somnium Scipionis. c. 1. ſic commentatur, & Pythagoram, ac Platonem in eandem inducit ſententiam. Ergo ait: Ex ipſo circũductu orbium ſonum naſci neceſſe eſt: quia percuſſus aer ipſo interuentu ictus, vim de ſe fragoris emittit: ipſa cogente natura, vt in ſonum deſinat duorum corporum violenta colliſio. Et ſtatim: Ex his inexpugnabili ratione collectũ eſt, muſicos ſonos de ſpherarum cœleſtium conuerſione procedere: quia & ſonum ex motu fieri neceſſum eſt, & B
ratio quæ diuinis ineſt, fit ſono cauſa modulaminis. Hoc Pythagoras primus omnium Græciæ gentis hominum, mente concepit & intellexit, compoſitum quiddam de ſphęris ſonare, propter neceſsitatem rationis, quæ à celeſtibus non recedit. Hæc ille. Quod ex ijſdẽ philoſophis c. ſequenti probat & explicat. Et. c. 3. ſic exorditur: Hinc Plato in Republica ſua, cum de ſpherarum cœleſtium volubilitate tractaret, ſingulas ait Syrenas ſingulis orbibus inſidere. Significans ſpherarum motu cantum numinibus exhiberi: nam Syren, Deo canens, Græco intellectu, valet. Et mox: Ideò canere cęlum etiam Theologi C
comprobantes, ſonos muſicos ſacrificijs adhibuerũt, &c. Hæc ibi, & alia quæ gratia breuitatis prætereo. Et quod cuiq; cęlorum vna Syren inſit, retulit Georgius Venetus to. 5. problem. ſect. 5. num. 321. ex Plat. de Repub. Proculo in Cratylo, & in Repub. Chalcidio in Timæo. Huc ſpectat Hemiſtichium Angeli Poli.

Verba Macrobij ad idẽ optima.

Pythag.

Plato.

Vnicuique cœlorũ unã Syrenã ineſſe cãtatricẽ.

Sua cuique innoxia Syren.

Plinius, ad idem.

Plinius lib. 2. cap. 3. idem ſic: An dulci quidem & incredibili

A dibili ſuauitate concentus, nobis qui intus agimus, iuxta diebus noctibuſque tacitus labitur mundus? Ludou. Cœlius. Rhodig. lib. 5. c. 25. ſic ait. Quo pacto fiat vt tãto rum orbium rotata vertigo, tacito ſilentiq́ue feratur ambitu, etiam ſi nobis minus audientibus miranda ſonorum tranſeat iucunditas? Hanc Plato aſſeruit: hunc conſectati omnes approbarunt: nec Boethio diſplicuit.

Sed noſtros conſulamus doctores. Philo Iudæus diſertiſsimus (quanuis Philonem an noſtris, an exteris Doctoribus annumerem, non ſatis ſcio.) Ergo lib. de Somnijs, ſic ait, & ſunt verba notatu digniſsima: Cœlum perpetuo B concentu ſuorum motuum reddit harmoniam ſuauiſsimam: quæ ſi poſſet ad noſtras aures peruenire, in nobis excitaret impotentes amores, & inſanum deſiderium: quo ſtimulati rerum ad victum neceſſariarum obliuiſceremur, non paſti cibo, potuq; per fauces demiſſo, ſed quemadmodum immortalitatis candidati, diuinis conſummatæ muſicæ cantibus, quales cum Moſes extra corpus raptus audiuiſſet, fertur quadraginta dies, totidemq; noctes nec panem, nec aquam guſtaſſe. Et quod ſequitur diuinè: Itaq́; celũ inſtrumentum muſicę archetypum, videtur mihi non propter alia elaboratum, quàm vt rerum C Parenti hymniſcitè decãtarentur, & muſicè. Hęc Philo. Conſonat D. Amb. in prefatione ſuper pſalmos ſic dicẽs: Laudant Angeli dominũ, pſallunt ei Poteſtates cœlorũ, Ipſum quoq; axẽ cęli fert expreſsior ſermo, cũ quadam perpetui concentus ſuauitate verſari, vt ſonus eius extremis terrarum partibus audiretur, vbi ſunt quędam ſecreta naturę: nec id ab vſu naturę videtur alienũ. HęcAmb. Anitius etiã Seuerinus Boethius, de muſica lib. 1. c. 2. ſic ait: Qui fieri poteſt vt tam velox cęli machina tacito ſilẽ

Philo Iudæus idẽ elegantiſsimè.

Cœlũ inſtrumentum quo Deo canitur

D. Ambr. eſt eiuſdẽ ſent.

Boethius quoque.

tioq; curſu moueatur,& ſi ad noſtras aures ſonus ille nõ A
Et D. Iſid. peruenit? Et alia ibidem. D. Iſidorus lib.3. Etym.c.16. ſic ait: Ipſe mundus quadam harmonia ſonorum fertur eſſe diſpoſitus,& cœlum ipſum ſub harmoniæ modulatione reuolui. Sed & quidam Licentius quem refert Syxtus, lib.5. Biblioth. annot.105. de Deo loquens, hoc ipſum eleganter cecinit dicens:

Licentius Poeta Chriſtianus.

Aptauit numeros cœlis, iuſsitque ſonoros
Exercere modos, pariles q; agitare choreas.

Et D. Anſel.

Anſelmus lib.1. de Imagine mundi, ſic ait: Septem cœlorum orbes cum dulciſsima harmonia voluuntur, ac ſuauiſsimi concentus eorum circuitione efficiuntur. Qui ſonus ideò ad aures noſtras non peruenit, quia vltra aerẽ fit,& eius magnitudo noſtrum anguſtum auditum excedit. Hæc Anſelmus. De his multa paſsim in problematibus Franciſci Georgij Veneti Minoritę videre licuit, quã diu per ſanctum Inquiſitorum tribunal licebat ea legere. Sed vice huius libri, relictus eſt nobis alter eiuſdem, de Harmonia Mũdi: vbi multa ad totum hoc propoſitum doctiſsimè tractat. D. Epiphanius lib.1. Panarij hanc doctrinam videtur reijcere eandem Baſil. homil.2. Exaemeron. Sed & omnes Peripaterici eam irrident, & ſuggillant, vt Georg. Venetus refert. Cuius etiam meminit Hẽricus quodlib.7.q.7. Sed quoniam alio tendimus videatur S. Thom. ſuper Iob. c.38. & ſuper Dionyſium de diui. no. cap.4. lect.2. & lib.2. de cœlo lect.14. & lib.2. de Anima, lect. etiam.14. B C

Cur non audiamus ſones cælorũ.

Mundus iſte eſt templum Dei, ideò debuit muſicis inſtrumẽtis non carere.

Ratio autem congruentiſsima ad aſſerendam hanc cœlorum melodiam, eſt, quòd mundus iſte ab antiquis appellatum eſt templum Dei, videlicèt à Tullio in Somn. Scip. à Seneca,& Cęlio lib.1.c.22. Philone, lib. de Somnijs,

pag-

A pag.510.& lib.2.de Monarchia,primis verbis:& à Macrobio ſuper ipſum Somnium lib.1.cap.14.Ex quo ipſe deducit quotquot in templo hoc viuimus ſanctè victuros, nã ait:ſciat quiſquis in vſum tẽpli huius inducitur,ritu ſibi viuendum ſacerdotis. Vnde quę vitæ puritas,& ſanctitas in ſacerdote requiritur ingreſſuro templum ad immolandũ ea in quouis homine,qui in hunc mundum venit,neceſſaria eſt. Cum ergo mundus iſte ſit templum Dei: decet autem templa & eccleſias Diuorum ſine organis & cantoribus eſſe,idcircò in hoc vniuerſitatis templo,cęlorum ſonum & harmoniam vice organorum,& cantorum à Deo fuiſſe adinuentam,voluerunt antiqui, vt ſic verum ſit cœlos enarrare gloriam Dei,& vniuerſum habere ſcientiam vocis,id eſt, vocem, ac ſonum ſcientiſsimum:vt habent Scripturæ.

Huius tẽpli mundani ſacerdos eſt quiuis homo.

Pſalm. 18. Sap. 1.

B

Fecimus hactenus quod facturos polliciti ſumus. Vt autem poſt tot circuitus ad noſtram hypotheſim regrediamur,dico decentiſsimum fuiſſe,vt librum aliquem,ſiue Theſaurum poematum haberet Eccleſia ad Deum collaudandum,ad ſpiritum hominum commouendum & eleuandum,vt & per carmen,& ſine carmine (vt verbis vtar Philonis lib.de Plantatione Noe,pag.204.) vtraque tam proſa quam vorſa oratione mundi opificem veneraremur.

C

VII.

Prima probatio ex ſcriptura quòd Dauid carmine Pſalmos fecerit.

PRobemus iam Dauidem carmine ſuos compoſuiſſe pſalmos.Prima probatio nititur ſacræ ſcripturæ.2.Paralipo.7.ſic dicitur:Sacerdotes ſtabant in officijs ſuis; & Leuitæ in organis carminum Domini, quæ fecit Dauid Rex,hymnos Dauid canentes per manus ſuas. Et. 1. Eſdræ.3.idem dicitur. &.2. Reg.23. elegans locus ſic habet: Hæc ſunt verba nouiſsima, quæ dixit Dauid filius Iſai, egregius pſaltes in Iſrael.Et Eccleſiaſ. 47. de Dauide ſic

2. Par.7. 1.Eſd.3. 2.Reg.23. Eccl.47.

 dicitur:

dicitur: Stare fecit cantores contra altare, & in ſono eorũ dulces fecit modos. Sunt qui exiſtiment, quoties in ſcriptura de carminibus fit mentio, de pſalmis Dauidis intelligi, vt Eccleſiaſ.44. Laudemus viros glorioſos, &c. & in pueritia ſua narrantes carmina ſcripturarum. In pueritia enim ſua videtur ibi legendum eſſe, non peritia, quã uis vox Græca, quæ ibi habetur vtrunque ſignificet. Amauit autem ab incunabulis & à pueritia ſanctus Dauid muſicam piam (verba ſunt Auguſtini epiſtola.131.ad finem) & in ea ſtudia nos magis ipſe, quàm vllus alius author accendit. A

Eccl.44.

VIII. Secunda probatio deſumitur ex concordi totius Eccleſiæ, & Patrum voce, aſſerentium, Dauidem diuinum poetam, & eius pſalmos carmina eſſe. Vnde in hymno de paſsione Domini, cuius author eſt Venantius poeta Chriſtianus, ſic dicitur. B

Omnes patres Eccleſiæ idem de Dauide ſentiunt.

Impleta ſunt quæ concinit
Dauid fidelis carmine

Et Sedulius in ſuo Paſchali opere, ſic ait:

Cur ego Dauidicis aſſuetus cantibus, &c.

B. Hierony. in prologo Bibliorum ad Paulinum, de Dauide ſic loquitur: Dauid Simonides noſter, Pindarus, & Alcęus, Flaccus quoq;, Catullus, atq; Serenus Chriſtum lyra perſonat, & in decachordo pſalterio ab inferis excitat reſurgentem. Idem habet in Præfatione ſuper libros Regum, & in procemio ſuper Iob, & in Epiſ. ad Paulam Vrbicam. D. Ambroſ. præfatione in pſalmos, de Dauide carminum pręcentore ſacro, ſimul & de Moyſe duorum carminum compoſitore, diuina loquitur. De ijſdem duobus Euſeb. lib. 11. de præpar. Euang. c. 3. dicit, eorum carmina eſſe hexametra, ſiue trimetra, ſiue tetrametra: & quæ C

ad di-

A ad dictionem pertinent, elegantiſsima, grauiſsima, & iocundiſsima eſſe: quæ verò ad ſenſum, nulli hominum ſcripturæ comparanda, ita ille. D. Aug. lib. 17. de ciui. c. 14. & Epiſt. 131. ad fin. omnino videatur: mirè effert carmina Dauidis, cauſaſq; quæ ipſum ad condenda carmina pepulerunt tractat. His adijce D. Athan. in Synopſi de Dauide præclarè loquētē. Nec hoc prætérijt. D. Iſid. lib. 6. Etym. c. 2. Et Ioſeph. lib. 6. Antiq. c. 9. ab illo. Factū eſt vt Dauid, &c. vſq; ad, Voce ac fidibus ſacros hymnos caneret. Sed in alio eiuſdem Ioſephi teſtimonio Syncopen nequaquam faciam, ſed extenſum referam. Sic ergo ait, libr. 7. B capit. 10. Dauid perſunctus iam bellis ac periculis, & in altiſsima pace degens, vario genere carminum Odas, & hymnos in honorem Dei compoſuit trimetro verſu, partim pentametro, inſtrumentiſq; muſicis comparatis, docuit Leuitas ad pulſum eorum laudes Dei decantare. Demum, idem hac in cauſa iudicium omnes habent. Sileri tamen minimè debeo id quod Caſsiodorus, Prologi in Pſalterium, capit. 15. aduertit. Id habetur. cap. legimus. 37. diſtinct. & in Catalogo gloriæ mundi, parte. 10. conſid. 45. Omnem modum poeticæ loquutionis ſumpſiſſe à diuinis ſcripturis exordium, nempe à Da- C uide. Sicut omnem aliam literaturam ab Hebræis ad Græcos, & Latinos deriuatam, tradunt omnes. Nominatim Euſeb. Cæſa. libro. 10. 11. &. 12. de præpar. Euange. imo & literas ipſas Græcas ab Hebræis: & earum nomina, ſcilicet Alpha ab Aleph: Bita à Beth, Gamma, à Guimal, &c. deduci, tradit idem Euſeb. libr. 10. cap. 2. & D. Iſidor. lib. 3. etymolog. cap. 3. & ex recentioribus Lętmatius lib. 8. de inſtauranda relig. cap. 11. vbi dicit ante Troiam conditam, ante Argonautarum nauigationem, ante exordium Olympiadum, iam Moyſem, iam De-

Ab Hebræis Græci poeti cen didicerunt.

Deboram, iam matrem Samuelis, iam Dauidem carminis legis ad amuſsim obſeruaſſe, metro ſuo carmina conſcribentes. Et hinc multa mutuaſſe profanos, teſtes ſunt Ioſephus, Iuſtinus, Origenes, Lactantius, Euſebius, quos ibi refert Lermatius. De quo etiam Auguſt. Eugub. lib. 1. c. 1. de Per. Philoſ. A

IX. *Pſalmi cōpoſiti ſunt, ut canerētur cū inſtrumentis & organis.*

TErtia probatio ex eo deſumitur quòd, vt eos cum organis & inſtrumentis muſicis decantarent, Pſalmi cō poſiti ſunt. Id patet ex locis ſcripturæ, & Patrum relatis, maximè verò omnium ex ipſis pſalmorum titulis, quorum plurimi voces quaſdam habent, quæ ipſa inſtrumenta muſica ſignificant, ad quæ cantandus erat pſalmus B talis, verbi gratia, Pſa. 4. titulus ſic habet: In finem, in carminibus, pſalmus Dauid. Vox, In finem, non vno modo ſed varijs explicatur à doctoribus. D. Hieronym. vertit, Victori. Alij, Vincenti, vt Caiet. Victor autem hic ſignificat, vt Hebræi exiſtimant, præfectum cantorum, el maeſtro de capilla. Erat enim in choro, Dauidis tempore, dux aliquis & magiſter, qui vrgebat cantores alios, cui & excellentior erat vox, & exactior rei muſicæ peritia: huicq; dabat Dauid pſalmos canendos ad inſtrumenta muſica. De hoc victore, ſeu quod nunc vocamus, Chantre, à cantando: vel, Capiſcol, quaſi caput chori, ſunt qui putent, ſcilicet, Bredembarchius, in titulo pſalmi quarti, C intelligendum illud Abach. 3. Et ſuper excelſa mea deducet me Victor, in pſalmis canentem. Victor, ideſt, Archimuſicus, vel dux cantorum.

Pſal. 4. Vox, In finē in Pſalmorū titulis, quid ſit.

Abac. 3.

In titulis Pſalmorum notantur inſtrumēta, ad quæ cantandus erat pſalmus.

Quod verò ſequitur in eiuſdem pſalmi titulo, In carminibus, multùm nobis fauet. Nam ex Hebręis multi putant, vocem Hebraicam quæ ibi habetur, ſignificare certum inſtrumentum muſicum conſtitutum ad canendas res lętas, & triumphales. Vnde totus titulus qui apud nos

A nos ſic habet: In finem, in carminibus, habent Hebræi Præfecto cantorum, ad inſtrumenta muſica. Sic Vat. & Fœlix, &c. Quod verò tranſtulit Hiero. loco, In finem, Victori, vel, Pro victoria, placet Lyrano, qui, Ad Victoriam in organis, dicit ſecundùm Hebræos eſſe vertendum. Subiungit verò ex Rabbi Salomone, in expoſitione tituli pſalmi quarti, cuius etiam meminit Titelma. in titulo, per hunc titulum ſignificari conatum illum, quo ſe certatim cantores in cantando cum iubilo ſuperare, ac vincere conabantur: omnes ſic ex animo pſallẽtes, vt quaſi pro victoria contendere viderentur. Fauet Caiet.

B Negari itaq; non poteſt ad literam inſinuari, Pſalmum ipſum carmen eſſe: atq; adeò tanquam carmen cantandum in Dei laudẽ, licet in ſenſu ſpirituali & altiori vox, In finem, Chriſtum, qui finis eſt, & Eccleſię myſteria, quæ in fine ſeculorum gerenda erant, ſignificet, vt bene Theodor. pſal. 17. & omnes Patres. Sed nos, qui in ſcholis nunc agimus, ſolius literalis ſenſus in hoc opere rationem habemus.

Rurſus, Pſalm. 5. ſic habet titulus ex Hebræo: Carmen Dauidis lyricum, præfecto cantorum. Vbi Vatab. Hebr. ad hannehiloth. Erat inſigne aliquod inſtrumentum muſicum. Cõmiſſus fuit igitur hic pſalmus Dauidis præfecto citharœdorum periiſsimo, vt decantaretur ad hannehiloth. Sic etiam Lyranus. Et titulus pſalmi. 6. Pro octaua, id eſt, intentiſsimo tono, & clariſsima voce: nam octauus tonus intentiſsimus eſt. Hic pſalmus datus fuit præfecto ſymphoniacorum admodum inſigni, decantandus ad neginoth, inſtrumentum muſicum, videlicèt, octochordũ. Vnde Chaldæus ſic vertit: In laudem laudatorio, citharaque octo fidium. Et pſalm. 9. Hebraicè habetur: Pſalmus ad Muthlabbem, ideſt, ad

Tituli pſalmorum indicãt pſalmos carmina eſſe.

Pſal. 5.

Pſalm. 6.

Pſalm. 9.

Pſal.21. cuius initium erat Muth Labben. Et Pſal.21.titulus habet: Carmen Dauidis de cerua matutina, ideſt, canendus ad modum cantilenæ vulgaris, cuius initium erat, Cerua matutina. Sic Vatab. nam & D.Hiero. etiam vertit, Pro cerua matutina. Fœlix, Pro cerua auroræ. Quæ omnia apertè exprimunt pſalmos ipſos carmina eſſe. Alioqui proſas orationes ad inſtrumenta muſica decantari, fateri debemus, quod penè inſolitum eſt, & abſurdum, apud omnes nationes. Et eſt ſciendum quòd ſicut inter poetas Comicos, Tragicoſq;, ſtatim in titulis comędiarũ ſignabatur inſtrumenti genus, videlicèt, Tibijs paribus, vel imparibus, & apud Terentium, Acta ludis Megalenſibus duabus tibijs: quod notabat Eugubinus in titulo Pſalmi quarti, ita in Pſalmorum titulis certa reperimus inſtrumenta, vt viſum eſt. A B

Pſal.8. *Torcularia in titulo pſalmi 8.* Sed & Pſalmi.8. titulus præteriri non debet. Nam ſic habet: In finem pro torcularibus. Rabbi Dauid putat, vocem Hebraicam quæ ibi habetur, ſcilicet, Githith, eſſe nomen inſtrumenti muſici, ad quod canendus erat pſalmus ille. Alij, eſſe nomen vrbis Philiſtinorum, quæ vocatur Geth: ita quòd in illa ciuitate fuerit à Dauide decantatus ille pſalmus: ſeu quòd inſtrumentum ad quod erat canendus, ex vrbe illa eſſet abductum, vt apud Pindarum, Formx Doria. Ita etiam Rabbi Salomon, vt in Lyrano hìc. Addit & hìc Caiet. eam citharam habuiſſe formam torcularis, & etymologiam eius vocis à torculari ſumi. Vnde.70.& D.Hiero. verterunt hic, torcularia. Alij dicunt, ideò nuncupari hunc pſalmũ, Githith, quòd traditus fuerit decantandus cuidam cantori filio Obededon Gethei. Alij eſſe cantilenam Gethenſem, vt ſi Hiſpanè diceremus, es tonada Portugueſa. Sunt qui dicant decantatum eſſe à Dauide hunc pſalmum C

cum

A cum eſſet in torcularibus Philiſtinorum. Iacob. de Val. tractatu. 5. prologi, & Bredembachius dicunt, quòd iſte pſalmus dicatur eſſe pro torcularibus, hoc eſt, cantandus tempore torcularium, in feſto Tabernaculorum, paulò poſt collectas fruges, & expreſſas vuas in torcularibus: de quo Leuitici. 23. Nec eſt incommodum in gratiarum actionem pro feracitate anni, & vbertate vindemiarum, hunc pſalmum tempore torcularium cantari ſolitum, ſimul & pſalmum. 80. & . 83. qui eodem titulo ſunt inſigniti. Dummodò hæc in ſenſu myſtico, altiora myſteria Chriſti & Eccleſiæ ſignificent, quod ego B non ſolùm non damno, imò vehementiſsimè eos condemno, & obiurgo, qui cortice illo literæ nudæ contenti, & ſiliquis paſti, verum cibum, qui in ſpirituali ſenſu præſtatur, abijciunt. *Leuit. 23.*

QVarta etiã huius probatio deduci inde poteſt, quòd in pſalmis frequentiſsimè ponitur vox, ſelah, ſeu D. apſalma, quæ niſi in odis & metris inter cantandum, abſurdiſsimè poneretur. Quid autem ſit vox iſta, Selah, ſolet multùm negotij faceſſere doctoribus. Initio vox iſta in codicibus Hebræis nunquam reperitur, vt bene Caieta. in Pſalm. 3. niſi in Pſalmis, ſe- C ptuaginta tribus vicibus, & in cantico Abacuch. cap. 3. ſemel. Inde redditur probabilis ſententia communis Hebræorum, quòd ſit vox ad metri cantum pertinens. Vnde quidam dicunt, per vocem illam ſignificari mutationem metri. Alij, mutationem cantus. Alij, eleuationem vocis. Alij, pauſæ, vel ſilentij interiectionem, ſeu pauſationem Spiritus ſancti. Alij, diuiſionem ſententiæ, ideſt, finem vnius, & exordium alterius. Alij, cuiuſdam muſicæ varietatis exordium. Atque ita fieri poteſt (vt bene Titel- X. *Vox Selah. 73. vicibus in pſalmis poſita quid ſignificet.*

man.in titulo pſalmi.3.) vt omnes iſtæ ſignificationes in A vnum conglobatæ totalem & plenam huius particulæ vim exprimant. Deducitur autem vox Selah, à radice Salal, vt Pagninus, in Theſauro linguę ſanctę notabat, Verbo, Sal, & verbo Salal. Vbi ex Rab. Abrah. dicit, vocem Selah, non eſſe ſignificatiuam, ſed directiuam cantus, & deduci à verbo ſalal, quod ſignificat exaltare, vel eleuare, vel exaggerare. Quo circa Vat. in maioribus tertij pſalmi ſcholijs, ſic ait: Olim ſolebant cantores, quoties hæc vox occurrebat, vocem intendere, & exclamare, ac ſi dicerent, O grauem calamitatem: videant eam, & perpendant omnes amici noſtri. Caiet. ſuper pſalmum. 3. idem B habet, & dicit, hanc vocem eſſe officioſam, ideſt, habere officium eleuandæ, & producendæ vocis. Adrianus Finus lib. 4. flagelli. c. 7. ex Rabbi Abenezra, dicit idem, & idem Bredemb. Ianſen. Genebr. Ex quibus colligo, eleuationem cantus, & intermiſsionem cuiuſdam ſilentij ſignificari per hanc vocem, ſicut ſi Hiſpanicè cantantes pauſando tantillùm, & eleuatiùs canendo, diceremus, hala, vel Ay, vel Ea, vel quid ſimile.

Hiero. putat vocē ſelah eſſe ſignificatiuam, ſed uere nō eſt.

Hæc omnia irridet D. Hieron. nam putat, hanc vocem eſſe ſignificatiuam, ſignificareq; aſſeuerationem quandam quaſi dicatur, Amen: vel, ſemper: vel, In ſempiternum: vel, Ita eſt: vel, Proculdubio, &c. Ipſum ſequitur C Campen. in paraphraſi pſalmorum. Et ſubdit Hierony. vbi de hoc loquitur, in Epiſtola ad Marcellam, quæ incipit: Quæ acceperis reddenda ſunt. Tomo. 3. Hæc nos de intimo Hebræorum fonte libauimus, non opinionū riuulos perſequentes, &c. Allegat pro ſe Origenem, & Aquilam. Quoniam tamen D. Hieron. hac in parte Thalmudiſtas ſequutus eſt, vt Valentin. & Genebrar. dicunt, non poſſumus ei aſſentiri. Vnde dicimus, hanc vocem

A non eſſe ſignificatiuam, ſed potiùs directiuam cantus, ad ſenſum dictum. Quo fit vt carmina ſint Dauidici pſalmi, quibus toties vocula præſens interponitur.

QVinta probatio inde petenda eſt, quòd multi pſalmi ordine alphabetico conſcripti ſunt. Qui ſcribendi ſtylus per literas alphabeti, ita vt vnuſquiſq; verſus ab vna litera, ſuo ordine, incipiat, proprius eſt metro rum & carminum. Et quidem. D. Hilarius ſuper pſalm. 118. tres tantùm pſalmos dixit eſſe acroſtichos, id eſt, ordine alphabeti compoſitos, videlicèt pſalmum. 110. & 111. &. 118. D. Hieronym. in Epiſtola ad Paulam Vrbicam, illis tribus addidit alium, videlicèt. 144. fallique di B cit eos qui plures exiſtimant. Quod ſi verum eſt, ipſe etiã deceptus videtur, nam in præfatione ſuper lib. Reg. quæ incipit, Viginti duas literas. addidit & alium nempe. 36. ſed tamen, veritas ipſa Hebraici pſalterij certè præter illos quinque, habet etiam pſalm. 24. 33. ſed. 36. interpollato progreditur alphabeto. Quod obſeruabat Caieta. ſuper illos Pſalmos. Titelm. Ianſe. Geneb. & Syxtus Senen. libro. 1. ſuæ Bibliothe. verbo Pſalterium. Hoc etiam alphabetario ordine conſcripti ſunt Threni Hieremiæ, & cap. 31. Prouerb. quæ appellatur, Metropœdia Lamuelis Regis. Ratio autem, quæ literalis eſſe videtur huius C compoſitionis acroſtichæ, ea eſt, vt traditur à Rabbi Dauid Chimhi, & à cæteris Hebræorum doctoribus, vt Sixtus & omnes aduertunt, ſic: Hæc poetis Hebræis eſt conſuetudo, vt carmina quibus illuſtria quædam argumenta tractantur, iuxta ſeriem alphabeti diſponant, vt facilius memoriæ imprimantur, & impreſſa tenaciùs hæreant. Verum eſt quod D. Hieronym. & veteres alij, vt notabat Genebr. in Procemio Pſalm. 118. nõ ſine magnis myſterijs, & Eccleſiæ ſacramentis, hac literarum ſerie

XI. Pſalmi alphabeti ordine compoſiti, & cantati.

Septem ſunt pſalmi conſcripti alphabeticè.

Ratio compoſitionis acroſtichæ.

digeſtos pſalmos exiſtimant. Vide Hieronym. in Epiſt. A illa ad Paulam Vrbicam,quæ incipit, Nudiuſtertius.to. 3.Sed mea nunc non intereſt tropologias & anagogias, ſed nudam literam perſequi. In hymnis Eccleſiæ habemus exemplum : nam Presbyter Sedulius hymnum compoſuit alphabeticè,à litera A.incipiens, A ſolis ortus cardine. deinde B.Beatus author ſeculi.Et tertiò, C. Caſtæ parentis viſcera, &c. Cuius quidem hymni pars eſt ille qui canitur in die Epiphaniæ, Hoſtis Herodes impie.Et deinde.I.Ibant magi quam viderant,deinde L.lauacra puri gurgitis,& ſic proceditur vſq; ad,x.&.z.

Quòd in Pſalmisacroſtichis aliquando omittitur aliqua litera.

Sed prꝫterire non poſſumus id quod ab alijs tangitur, B quid videlicet cauſæ fuerit,quòd in illis commemoratis ſeptem pſalmis, aliquando alphabeti ordo peruertitur. Nam in pſalm.24.duæ literæ amittuntur, ſcilicèt, Vau, & Quoph, à quibus nullus incipit verſus. In pſalm.33. omittitur rurſus, litera Vau.In pſalm.36.à qualibet litera Hebraica incipit duplex verſus, & interdum triplex omittitur verò Hain: nam ab illa nullus incipit verſus: & loco eius bis ponitur Zadic, vel Tſade. In pſalmo verò.144. deeſt litera Nun, atque adeò etiam in Hebraico codice deſideratur verſus ille, qui ab illa litera incepturus erat: quamuis.70. interpretes de ſuo C addiderint verſum qui illi literæ correſpondebat, ſcilicèt, Fidelis dominus in omnibus verbis ſuis. vt integrum facerent verſuum numerum. Quid hic habeat myſterij, aliqui tetigerunt, plures omninò prætererunt. Bredembachius quantùm attinet ad pſalm. 24.&.33.&.36.fatetur ingenuè ſe ignorare. Vide ipſum & Genebrard. ibi verſu.31. Pſalm. 36. &. 144. Et Ianſen. Pſalm.144.

A Sexta probatio quòd pſalmi ſint vera carmina, ſumitur ex eo quòd in pſalmorum volumine nulli non reperiuntur verę poeſeos modi, tropi, ſchemata, metaphoræ, hyperboles, alluſiones, proſopopœiæ, apoſiopeſes, apoſtrophes, epiphonemata, &c. & alia ſiue dictionis, ſiue ſententiæ quàm plurima ornamenta Poetarum, & verſuum propria. Præſertim verò quæ ad dictionem pertinent, ſine rythmo, ac ſine metro vix benefiunt. Cum ergo in Dauidis pſalmis tam bene, tam appoſitè & exactè fiant, dicendum pſalmos ipſos eſſe vera carmina: nec ſolùm vera, ſed & elegantiſsima. Ergo in pſalmis multæ ſunt

XII. *In pſalmis Dauid reperiuntur omnes flores, & ſchemata Poetarum.*

B figuræ poeticæ. Primùm epizeuxes, vt Pſam. 136. Qui dicũt, exinanite, exinanite. Et illud, Qui dicũt mihi, Euge, euge, Pſalm. 36. Rex virtutum dilecti dilecti, Pſal. 67. Qua ſimiliter vtuntur poetæ, vt Virgil.

Epizeuxes in Pſalmis. Pſal. 136. 36. & 67.

Ipſa ſonant arbuſta Deus, Deus ille, Menalca.

Et Anadiploſes, vt Pſal. 121. Stantes erant pedes noſtri in atrijs tuis Hieruſalem: Hieruſalem quæ ædificatur, &c. Et poeta,

Anadiploſis. Pſal. 121.

Pierides, hæc vos facietis maxima Gallo,
Gallo, cuius amor tantum mihi creſcit in horas.

C Et, *Sit Tytirus Orpheus:*
Orpheus in ſyluis, inter delphinas Arion.

Anaphoræ, & epanaphoræ. Pſal. 28.

Et Anaphoræ, vel Epanaphoræ, vt pſalm. 28. ferè per totum quo ab eadem voce ſæpiùs repetita ſententiæ incipiunt: Afferte Domino filij Dei, Afferte Domino filios arietum, Afferte Domino gloriam, & honorem, Afferte Domino, &c. Et ſtatim, Vox Domini in virtute, Vox Domini in magnificentia, Vox Domini confringentis cedros. Sic idem poeta,

Nate

Nate, meæ vires, mea magna potentia ſolus, A
Nate patris ſummi. &c.

Et Epanaphora,

Venit & vpilio, tardi venere bubulci,
Vuidus hiberna venit de glande Menalcas.
Tibi venit Apollo,
Venit & agreſti capitis Syluanus honore,
Pan Deus Arcadiæ venit, &c.

Et.4.Georg.

Te dulcis coniux, te ſolo in littore ſecum, B
Te, veniente die, te, decedente canebat.

Pſal.135. Epiſtrophe. Et Epiſtrophe, cuius eſt elegantiſsimum exemplum in Pſalm. 135. Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia eius: Confitemini Domino Dominorum, quoniam in æternũ miſericordia eius. Quæ repetitio, niſi in carmine & metro, omninò eſſet intolerabilis. Sic in Martial. lib. 2.

Capto tuã, pudet heu, ſed capto, Maxime, cænã:
Tu captas alias, iam ſumus ergo pares.
Manè ſalutatum venio, tu diceris iſſe C
Ante ſalutatum, iam ſumus ergo pares.
Sũ comes ipſe tuus, tumidiq; anteambulo Regis:
Tu comes alterius, iam ſumus ergo pares:

Verſus intercalaris. Pſal.105. Et interpoſitio verſus intercalaris, ad quod orationis genus niſi ad metricum, pertinet? Vt Pſal. 105. Confiteantur Dño miſericordię eius, & mirabilia eius filijs hominum Et. Et clamauerunt ad Dominum cum tribularentur. Qui ſexies in illo pſalmo repeṫuntur. Et pſal. Conuer-
Pſ.l.
tentur

A tentur ad veſperam, & famē patientur vt canes, &c. bis repetitur. Et Pſalm. 117. Confitebor tibi quoniam exaudiſti me, & factus es mihi in ſalutem, ſæpiùs iteratur. & Pſal. 23. Attollite portas, &c. bis etiam repetitur verſus. Vt ſexies in Virgilio, in Pharmaceutria. Pſal. 117. Pſal. 23.

Incipe Mænalios mecum, mea tibia, verſus, &c.

Et, *Ducite ab vrbe domum, mea carmina, ducite*
Daphnim

Et illud.

Voluite maiores, vaga flumina, voluite curſus.

B Et demùm familiariſsimus eſt tropus iſte & Dauidi, & vatibus profanis. Et Apoſiopeſis, vt Pſalm. 6. Sed tu Domine, vſq; quo? Eſt reticentia, vt illud, Pſalm. 6.

Quos ego: ſed motos præſtat componere fluctus.

Et Terentius.

Ego ne illam? quæ illum? quæ me? quæ non?

Et Epiphonema, ſeu Acclamatio, vt Pſalm. 86. Sicut lætantium omnium, &c, Et Pſalm. 83. Domine virtutum, beatus homo qui ſperat in te. Et poeta: Pſal. 86. & 83.

Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

C Et *Improbe amor, quid nō mortalia pectora cogis?*

Et Apoſtrophe, Seu conuerſio ad diuerſam perſonam, vt Pſal. 136. Filia Babylonis miſera, &c. Et pſal. 113. Quid eſt tibi mare, quod fugiſti? &c. Et poeta: Pſal. 136. & 113.

Troiaq; nunc ſtares, Priamiq; arx alta maneres.

Et Proſopopœiæ frequentiſsimè, Pſal. 18. Cœli enarrant gloriam Dei. Et Pſal. 94. Flumina plaudent manu, &c. Et Poeta. Pſal. 118. & 94.

Mænalus argutumq; nemus, pinoſq; loquenteis
Semper habet, ſemper paſtorum ille audit amores.

Demum reuerſio ad primum initij verſum, ita vt extre A
mus verſus & primus pſalmi ſit idẽ, argumento eſt pſal
Pſal.8.102. 103. mum metrum eſſe. Vt Pſal.8. Domine dominus noſter, quàm admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra. Epilogus eſt qui fuit proœmiũ. Et pſal 102.&.103. idem. Sic Homerus in hymnis ſuis, & Theocritus vt videbis in Eugubino Pſalm.8. in fine. Quæ non ſine myſterio facta, arbitratur Euthymius. Nam ſicut Chriſtus, de quo in illo Pſalmo.8. erat ſermo, tanquam per circulum, illuc vnde venerat per incarnationem, reuerſus eſt per aſcenſionẽ: ita pſalmus tanquàm in orbe recurrens, in hoc ipſum deſinit vnde ſumpſit initium. Hanc ob cauſam per Mem B
clauſam, & quæ in orbem reducta, principio caret & fine, ſignificatur Chriſti regnum perpetuum, contra totam naturam illius elementi Hebraici, quod apertum aliàs ſemper eſſe ſolet in initio & medio dictionis. Vide Iſa. c. 9. in verbo Multiplicabitur. Sed de hac probatione ſatis ſuperq; dictum eſt.

XIII. *Dauid Poeta Tragic', Comicus, Satyricus Heroicus, Elegiacus, &c.* POſtrema probatio ſit quòd Dauidem Lyricum, Tragicum, Comicum, Satyricum, Heroicum, Drammaticum, Epithalamicum, Elegiacumq; poetam contemplari licet, cũ Iacobo de Valentia Tractatu. 1. Prologi in pſalmos. c.3. Aug. Eugubi. præfatione in pſalmos, Euthy C
mio in eadem præfatione, & Georg. Edero ſuæ œconomiæ, vel Partitionum Theologicarum lib. 2. p. 3. Tabula. 105. vſq; ad. 115. vbi multa coaceruat ex patribus ad hoc propoſitũ. Iuxta exigẽtiam enim materiarũ, iã canit heroicè regnũ Chriſti, & eius victorias, & ſanctæ Eccleſiæ progreſſus & gloriam. Aut ſecundò canit tragicè, ſeu potius deflet caſum Adæ, & humanæ conditionis miſeriam, & Chriſti innocentiſsimi agni atrociſsimã mortem. Aut tertiò ſatyricè inuehitur in corruptiſsimos ſui ſeculi mores.

A mores. Aut quartò elegiacè epithalamiũ Chriſti & Eccleſiæ perſonat. Quintò ſuorum maiorum, & antiquarũ rerum memoriam ſuſcitat, heroicè etiam decantando. Et demùm diuinas laudes intonat, omneſq; mortales ad eas inuitat, & excitat. Et etiam parænetice monet, & bonis imbuit moribus. Introducit interdũ veluti in comœdiam diuerſas perſonas: iam Adam cum tota ſua poſteritate, ſuam deflentẽ ſortem: Iam Chriſtum de ſuis perſecutoribus conquerentem. Iam Eccleſiam ſanctam circumquaq; ab hoſtibus cõcuſſam, cœleſtem implorantẽ opem. Iam hoſtes ipſos ſeipſos ad flagitia cohortantes. Iã Deum eorum ſcelera vindicantem. Iam Chriſtũ de hoB ſtibus, glorioſè triumphantem, &c. Iam loquitur author ſolus, vt facit Virgilius in Georg. Iam more dammatico, vt interdum in Eclogis, ſolæ loquũntur perſonæ quæ introducuntur. Iam mixtim, & poeta, & interloquentes dicunt, vt aliquãdo in Eclogis, & in AEneide. Quæ tria genera enumerauit Diuus Iſidor. lib. 8. etymolog. cap. 7. in fine. Iam ſoliloquia quibus animam ſuam alloquebatur & ſolabatur tacitus, quibuſque Deum mente precabatur, cõponebat, &c. Atq; adeò nullum poematũ & metrorum genus excogitari potuit vnquam, in quo vates noſter, cœleſtiſq; Poeta Dauid nõ C eſſet diligentiſsimè verſatus.

XIIII. *Quo carminis genere Pſalmi cõſcripti ſint.*

VNum ſupereſt, ſcilicet, examinare, quo carminis genere hęc Dauidis carmina ſeu pſalmi cõſcripta ſunt: Hierony. ad Paulam Vrbicam, in Epiſt. quæ incipit. Nunius tertius, tomo 3. quoſdam pſalmos dicit, trimetro iambico conſtare, alios tetrametro iambico. Et duo prima alphabeta Threnorum Hieremiæ quaſi ſapphico metro, inquit, ſcripta ſunt. Tertium alphabetum trimetro ſcriptum eſt, &c. Et in Pręfatione libri Iob, ait à tertio capite

Iob,vſq;ad.41.ait,Hexametros verſus eſſe dactylo, ſpōdeoq; currentes. Et ſuper Pſalmum.118.initio, ſic ait: Refert Ioſephus,hunc Pſalmum, & Deuteronomij canticum vno metro eſſe compoſitum.& putat Elegiacum metrum in vtroq; poſſe deprehendi:quòd,ſcilicet,prior verſus ſex pedibus conſtet,inferior vno minus in pentametrū finiatur, Hęc ille.Rurſus Ioſephus lib.7.antiquitatum.c.10.ait(vt ſupra referebamus)trimetro verſu,& partim pentametro compoſitos eſſe pſalmos Diuidis. Præterea Euſebius ille doctiſsimus Pamphili,ob arctiſsimā cum Pamphilo neceſsitudinē,ſic cognominatus, & Cæſarienſis Epiſcopus, lib.11.de præp.Euang. c.3.ſic ait: Sunt etiā apud eos (Iudęos) artificioſiſsima carmina, vt Moyſi cantus ille magnus,&.118.Pſalmus, heroico metro,quod hexametrū dicitur, cōponuntur.Sunt alia quoq; trimetra & tetrametra:ſed quæ ad dictionem pertinēt elegantiſsimè, grauiſsimè, iocundiſsimeq; compoſita ſunt. Quæ vero ad ſenſum,nulli hominū ſcripturæ cōparanda.Hæc ille.Et deinde lib.12.c.15.de Dauidis odis mentionem etiam facit.Rurſus D.Iſido.in præclaro illo ſuarum Etymologiarum volumine, lib. 6. c. 2. ſic ait. Omnes autem Pſalmi apud Hebræos, metrico carmine cōſtāt eſſe compoſiti. Nam in morē Romani Flacci, & Græci Pindari,nunc alij iambo currunt, nunc elegiaco perſonant,nūc ſapphico nitent, trimetro vel tetrametro pede incedentes.Et hæc ſunt quæ apud Hiero. Ioſephum,Euſeb.Iſidorumq; omnigena literatura pręſtantes reperire potui,na recētiorum doctorum in re hac vetuſtiſsima,rationem habendam non eſſe putaui.

Eugubini de modo, ac genere carminum quibus Pſalmi conſtant, ſententia.

Veruntamen in explicandis his trimetris,hexametris, ſapphiciſque verſibus non poſſumus à dictis recentiorum omninò abſtinere. Principiò ſolebat plurimùm mihi

A mihi placere quod Augu. Eug. omnium linguarum peritiſsimus, in Præfatione ad ſuam pſalmorum enarrationem, dicebat ſic: Carmen Hebraicum non idem eſt atq; Græcorum, Latinorumq;: vt neq; Italicum, ſiue Hetruſcum idem atq; Latinum. Ac potiùs cum Italico, quã Latino ſimilitudinem habet Hebraicum. Latinum ad imitationem Græci tempora ſyllabarum obſeruat: Hebraicum nulla tempora, ſed numerum duntaxat, atq; ſimilitudinem cadentium ſyllabarum. Vt non eſt in Italico carmine Spondæus, Trochæus, Dactylus, ſed numeratio tantùm ſyllabarum & obſeruatio, vt ſimiliter deſi-
B nant. Simile quoddam ſequitur Hebraicum. Quare cum Hieronymus ſcribit, aut Iob, aut Pſalmos dactylo ſpondæoq; decurrere: & cum in præfatione, de Iob dicit: verſu labitur: Quæq; Auguſti. cum cæteris de carminibus Hebræorum teſtantur, noris non hos ipſos præcisè pedes, noſtrumq; carmen ab eis, ſed ſimile quiddam deſignari Itaq: neq; Heroicum carmen apud Hebræos extat, neq; Iambicum, aliaq; genera: ſed ſimile quiddam, & quale Barbari diuerſis ritibus canunt: Pſalmi, Iob, libri Salomonis, & Prophetarum rationem carminis præſeferunt, ſed neq; Latini, neq; Græci: numeroſum quiddam, & ab
C oratione ſoluta parumper recedens, ſermonis genere, figuriſq; poeticis, verbiſq; minùs vſitatis obſcuriores. Hæc ibi. Eſt verò perpetuus in hac ſententia Eugubinus. Nam & in Præfatione Enarrationum in Iob, ſic loquitur: Iob à principio vſq; ad illum locum, Pereat dies, in qua natus ſum, ſimplex eſt hiſtoria: deinceps eſt veluti carmen, ſimiliterq; Pſalmorum, & Prophetarum, librorumq; Salomonis oratio. Hieronymo autem ab illo loco totum, excepta extrema hiſtoria, librum pedibus ſpondęo & dactylo decurrere, ſcribente, intelligendum eſt non prorſus

Eug. putat Pſalmos non magis eſſe metra quam libri Salomonis & Prophetarũ ſint.

ſus his pedibus,& eo ſyllabarum numero,ſed quaſi ſimi- A
li:Cum apud Hebræos minimè,vt apud Græcos , & La
tinos tempora ſyllabarum numerentur , neq; ſimilia car
mina habeantur: ſicut non ſunt apud Latinos rythmici
Etruſci.Hæc Eugubinus in illis locis.

Refutatur Eugubinus ex Hieronymo,Ioſepho, Euſebio, & Iſid. iã citatis.

Cæterùm cum D.Hiero.Euſebiuſq;,& Ioſephus Eugubino longè peritiores linguæ Hebraicæ fuerint : nam Ioſephum quis neſciat natione Hebræum fuiſſe, patria Hieroſolymitanum,genere ſacerdotem,&ob ingenij excellentiam à ſenatu,& populoRomano multis affectum honoribus:& è lingua Hebraica in Græcam paraphraſticè vertiſſe,& explicaſſe omnes fermè veteris teſtamenti B libros,vt eos Græcis & Gentilibus omnibus vulgaret,& propalaret:referente hæc omnia ipſo Ioſepho de ſe ipſo, ſuarum Antiquitatum,lib.20.c.vltimo , & in Vita quam de ſeipſo conſcripſit:& Hieronymo,lib. de Viris Illuſtribus.

Quis fuerit Ioſephus.

Hieronymus quam doctus Hebraicè fuerit.

Ipſe verò D.Hieron.quod fuerit Hebraicè doctiſſimus,& Syriacæ,atq; Chaldaicæ linguæ æquè atq; Dalmaticæ ſiue maternę ſcietiſsimus,ignorat nemo:quodq; totum vetus teſtamentum ex Hebraica veritate in Latinam linguam verterit. Quin tam expeditè & promptè Hebraica & Chaldaica tractauerit,vt trium dierum labore tres libros Salomonis Prouerbia,ſcilicet , Eccleſiaſtẽ, C & Cantica canticorum ex Hebræis Latinos fecerit.Et librum Tobiæ ex Hebræo in Latinum vnius diei opera verterit:vt tradit Syxtus Senen.lib.4.Bibliothecę,verbo Hieronymus Stridonen.

Euſebius Hebraicè doctiſsimus.

Sed & Euſebium Cęſarienſem linguæ etiam Hebraicæ fuiſſe callentiſsimum,teſtatur liber ille ſuus de locis Hebraicis,quem è Græco Latinum fecit D.Hiero.& tota illa Hebraicorum voluminum in linguam Græcam conuerſio,cujus meminerũt Socrates lib.1.hiſtori.& Sozomenus lib.2.Cum itaq; tres iſti, Ioſephus,

A phus, ſcilicet, Euſebius, atq; Hieronymus eruditiſsimi viri, ſi quos vnquã habuit antiquitas, apertè teſtentur pſalmos Dauidis trimetro, tetrametro, pentametro, hexametro, Sapphico, & ſimilibus verſibus eſſe conſcriptos, ſanè iſtis annuendũ, abnuẽdũ verò Eugubino videtur nobis, alioqui eruditiſsimo, eò quò nõ magis exiſtimat pſalmos eſſe carmina, atq; ſint oẽs Salomonis, & Prophetarũ libri.

Quã certiùs quamq; cõſideratiùs D. Aug. cũ in hanc incidiſſet difficultatem, loquutus eſt, Epiſt. 131. quæ eſt ad Memorium, dicens. Quibus numeris conſiſtant verſus Dauidis, nõ ſcripſi, quia neſcio: neq; enim ex Hebręa lin B gua, quã ignoro, potuit etiã numeros interpres exprimere: ne metri neceſsitate, ab interpretandi veritate, ampliùs q̃ ratio ſentẽtiarũ ſinebat, digredi cogeretur: certos tamẽ eos conſtare numeris, credo illis qui eã linguã probè callent. Amauit enim vir ille ſanctus muſicã piam, & in ea ſtudia nos magis ipſe, quàm vllus alius author accendit. Hæc Aug. Qui omni proculdubio fatetur, vt patet, communẽ illa omniũ linguã callentiũ eſſe ſententiã, metro cõſtare Dauidicos pſalmos: nec decuiſſe vt interpres metricè eos verteret, propter leges metri, quæ fidelitatem verſionis minimè paterentur. Quanuis fuerunt qui Lati- C nis verſibus elegantiſsimis Dauidicos reddiderint Pſalmos. Videlicèt Matthæus Toſcanus, B. Arias Mõtanus, M. Antonius Flaminius, Bucãnanus & quidem alij. Et hæc quidem eſt ſententia D. Aug.

D. Augu. de Pſalmorum metro ſentẽtia.

Cur interpres Latinus non uerterit carmine Pſalmos.

XV.

Authoris ſẽtẽtia in hac quæſt.

NE verò nihil in re hac tã obſcura dicamus, viſum mihi eſt annectere ſuperioribus alia, cũ Syxto Senen. lib. 8. ſuæ Bibliothecæ ſanctæ, quæ lucem aliquam tenebris iſtis afferre alicui fortaſſe videbuntur. Ergo non eſt exiſtimãdũ Hexametros, trimetros, & ſapphicos Hebręorum verſus eſſe eiuſdem generis cum carminibus Poe-

tarum

tarum noſtrorum, eademq; pedum qualitate, quantitate; A
ac diſpoſitione conſtare. ſed diuerſam eſſe diſpoſitionem
ſitum, & ordinem pedum. Quia peruetuſta illa Hebræorum
poeſis ſæpe inter Dactylos & ſpondeos, alios quoq;
pedes recipit, variato interdum etiam ordine ſedium, in
quibus apud nos collocari ſolent pedes. Quin. D. Hieron.
huic noſtræ ſententiæ multùm fauet, nam Præfatione in
Iob, ſic ait, de Hebraicis verſibus loquens: Propter linguæ
idioma crebrò recipiunt alios pedes, non earundem
ſyllabarum, ſed eorundem temporum. Interdum quoq;
rythmus ipſe dulcis, & tinnulus numeris pedum ſolutis:
quod metrici magis quàm ſimplex lector intelligũt. B
Et ex præfatione eius ſuper Iſai. manifeſtè expugnatur
Eugubinus, aſſerens non magis Pſalmos eſſe metricè
ſcriptos quàm Prophetarum libros. Sic autem dicit Hieronym.
Nemo cùm Prophetas verſibus viderit eſſe deſcriptos,
metro eos exiſtimet apud Hebræos ligari: & aliquid
ſimile habere de pſalmis, & operibus Salomonis.
Sed quod in Demoſthene, & in Tullio ſolet fieri vt per
cola ſcribantur, & commata: qui vtiq; proſa & non verſibus
conſcripſerunt. Hæc ille.

Ex Hieron. refutatur Eugubinus.

Ad rem igitur dico, Hebræos interponere ſolere, contra
noſtrorum poetarum conſuetudinem, ſuis carminibus
rythmos quoſdam inuſitatos, quos ſimplex lector in- C
telligere non poteſt, ſed ſolùm metricæ artis peritiſſimus.
Sanè nec apud nos ſingula rythmorum genera eũdem
ſyllabarum numerum, ac eoſdem fines carminum
retinent. Nam quidam Hiſpanicorum verſuum vndecim
habent ſyllabas, decantandis heroicis rebus accommodati:
alij ex ſeptem ſyllabis modulandis ad lyram cõ
ſtant: Quæ duo carminum genera Hiſpanicè, & Italicè
coniungi ſolent eodem poemate, eademque cantilena:
quem-

Varia rythmorũ genera, & verſuũ apud omnes linguas.

A quemadmodum apud Latinos familiare eſt, vt in Horatio, longiorem vnum quàm alterum eiuſdem odæ verſum facere. Alij ſunt duodecim ſyllabarum apud nos, & Italos, in dactylum ſemper pedem terminantes, quos vocamus, eſdruxulos, citatos, ac lubricos, comœdijs aptiſſimos. Alij demùm ſunt, qui nullam finalium vocum ſimilem cadentiam, ſeu conſonantiam habent, qui appellantur verſus ſoluti. Sic igitur in pſalmis Dauidicis multa multorum generum ſunt carmina, multi verſus, atq; rythmi: quæ non ſolùm à me Hebraicè parum perito, verùm nec à mediocriter doctis penetrari poſſunt, niſi ab B eius linguæ peritiſsimis, vt D. Aug. & D. Hieron. atteſtãtur. Et hæc quidem quæ dicerem in re difficili, habui.

XVI. *Peroratio authoris, & exhortatio ad Pſalmorũ ſtudium.*

PArenesim ad pſalmorum lectionem & cantum facere, mei non eſt muneris: eſt tamen remittere Lectorem ad quatuor Diuos, qui de horum cœleſtium metrorum laude, vtilitate, atq; iocunditate diuiniſsimè & fuſiſſimè loquuntur. D. Amb. D. Auguſt. D. Hilar. D. Baſiliũ, in ſuis ad pſalmos Præfationibus: qui omnino videndi ſunt, & poſt ipſos Euthymius in ſua etiam ad Pſalmos Præfatione. Ego verò de Dauide ipſo pauca hæc apponere præcedentibus non dubitabo. Videlicèt, Dauidicæ C lyræ tantam eſſe vim, tantam gloriam Dauidici carminis, vt ſolus ipſe ſuis poematibus mirabiles & incredibiles effectus habuerit. Fabulæ ſunt, & Poetarum commenta de Amphione, & Orpheo, quòd lyræ ſono ſyluas & ſaxa mouerint, fluuios decurrentes continuerint, feras edomuerint, & Euridicen Orpheus ab inferis reuocauerit. Solus eſt noſter hic alter diuinus Orpheus, qui maiora effecta verè fecit, quàm illi falſò confinxerunt. maius eſt quod iſte geſsit quàm quod illi fingunt. Hic cithara ſua petras fregit, ſyluas flexit, fluuios affectuum rapidiſsimè

per præcipitia delabentes, cohibuit, feros & immanes A animorum mores domuit: cacodæmonem de multorum Saulorum animis exturbauit, atque deiecit. Neque vnam tantùm reduxit Euridicen, eamque continuò amiſit, ſed innumeras hominum animas è barathro inferorum abductas in auream diei lucem reuocauit: non in huius mundi ærumnas, ſed in ipſum cœlum, vi etiam ſuæ citharæ apertum, & reſeratum. Quid glorioſius? Quid mirabilius huius Citharœdi virtute? Omnia hæc effecta ſublimia feciſſe Pſaltem noſtrum, non ſtultæ multitudini falſis commentis ſuadetur, ſed diuinis teſtimonijs, omnibus ſapientibus aſſeritur.

QVAE-

A

QVAESTIO QVARTA SCHOLASTICA:

Vtrùm Syxtus V. qui nunc temporis eſt Pon. Max. Papatum ab Epiſcopis Romanis adeptum, conferre & annectere Salmanticenſibus poſsit.

B

CVM in omnibus ſacræ Theologiæ diſputationibus, decet virum Theologum Romani Pontificis pedibus proprium caput ſubmittere: tùm præcipuè in præſenti controuerſia, in qua de eiuſdem ſupremi Pontificis poteſtate diſſerendum eſt, neceſſum erit ipſius correctioni, atque iudicio dicenda ſubijcere. Subijcio ergo, vt quod incautè inter diſputandum dixero, Romana Eccleſia corrigat, & emendet.

C Qua quidem ſubiectione præmiſſa, tria ſunt præiacienda fundamenta, quibus vniuerſa, quæ inferiùs tractabuntur, niti debent. Primum eſt, quòd Beatiſsimus Apoſtolus Petrus in ſua propria perſona poteſtatem vniuerſalem ſupra totam Eccleſiam, ſupraque totum orbem in ſpiritualibus ſuſceperit à Chriſto Domino. Alterum, quod hæc tam longè lateque patens poteſtas alicui alteri perſonæ, poſt Diui Petri mortem, commiſſa ſit tam vniuerſalis, & ampla quàm fuit in Beato Petro. Tertium, quòd *Tria iaciuntur fundamēta.*

nominatim Romanis Epiſcopis, tanquam veris Petri ſuc- A
ceſſoribus, hæc fuerit poteſtatis amplitudo relicta, inq; ip-
ſis ſemper reſederit monarchica totius Eccleſię guberna-
tio. Hæc tria qui non putauerit eſſe perquàm neceſſaria
ad eam, quam ſuperſtruere debemus diſputationem, tan-
tiſper expectet: & videbit quàm probè ſuper his funda-
mentis, noſtrę Quæſtionis conſurgat ædificium. Quia ve-
rò fundamenti firmitas ad conſtructionem ædificij pluri-
mùm facit, firmabo tria hæc paucis quidem, ſed firmiſſi-
mis præſidijs.

I.

Primũ fundamẽtũ quod D. Petrum Chriſtus inſtituerit Paſtorẽ totius Eccleſiæ.

INter alia verò innumera ſacræ ſcripturæ loca, quibus primum debemus aſtruere fundamentum, primus eſt B ille Ioa. 21. Simon Ioãnis, diligis me plus his? Paſce oues meas, &c. Vbi nõ expreſſit ſolum Simonis proprium nomen, ſed patris etiam nomenclaturam adiecit, ne vlla poſſet ambiguitate Petri poteſtas eludi, aut peruerſè in alium detorqueri. Paſce, inquit, oues meas. Verbo paſcendi non nudum miniſterium (vt hæretico ſpiritu deceptus Lutherus exiſtimat) ſed authoritatem etiam ſignificauit Chriſtus ſe Petro conferre. Vnde, adnotante Ioannе Roffenſi, inclyto Martyre & Epiſcopo, art. 25. contra Lutherum, & Thoma Stapletono luculenter deducente, in magno illo & præclaro opere Principiorum fidei doctrinalium, lib. 6. c. 10. quanuis Latinè ter verbo paſcendi fuerit vſus interpres: at ſacer Euangeliſta verbum C Paſcendi Græcè bis poſitum, tertiò commutauit in verbum Regendi. Paſce, inquit, oues meas: & Rege etiam oues meas. Præter quàm quòd per paſcendi verbum cùm ſacri, tùm profani authores regimen, & imperium ſignificabant: quod adnotauit Franciſc. Turrianus, lib. 1. de Summi Pontif. authorit. pag. 29. & Didacus Stunica, lib. 1. de Vera religione. capit. 5. Nam Homerus, & Pla-

Paſcere non ſignificat nudum miniſterium.

Paſcere, & regere, idẽ.

A & Plato Reges appellant Paſtores. Et pſalm.21 idē eſt, Dominus regit me, ac ſi cum D. Hiero. vertas, Dominus paſcit me: nam quod ſequitur ad paſtum pertinet, In loco paſcuæ ibi me collocauit. Porrò quod dicit, Oues meas, D. Bernar. lib.1. de Conſideratione ad Euge. c. 6. & Innocentius.3.c. ſolitæ. de Maioritate & obedientia, & Bonifacius.8. in Extrauag. Vnam ſanctam. aſſerunt, ſignificare omnes oues Chriſti Paſtorem Petrum habituras: non enim dixit, Paſce has, illasue oues, ſed abſolutè & citra limitem, Oues meas, ita vt non plurium Chriſtus ſit ouium paſtor, quàm ſit Petrus. *Pſam.21.*

B Secundum teſtimonium tantundem roboris habet, Matth.16. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, &c. & tibi dabo claues, &c. Et anteceſſerat, Beatus es Simon Bariona, &c. Vbi paterni etiam nominis meminit, ne ad Simonem Cananæum quiſquā hæc verba deflecteret. Vtq; obſeruabat Luiſius noſter Legionenſis, ſuper Cantica. c.1. Non ſaxeum, aut de petra natum, ſed Cephan, ideſt, ſaxum & petram ipſum appellauit, Dicens: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo, &c. Fuere qui putarēt illud relatiuum, Hanc, non referre Sanctum Petrum, ſed eius fidem & confeſ- *Matth.16.*

C ſionem, quam paulò ante fecerat dicēs: Tu es Chriſtus filius Dei viui. Super hanc ergo tuam fidem & confeſſionem fundabo Eccleſiam meam. Aut ſic: ſuper hanc petram, ideſt, ſuper me ipſum, qui ſum Chriſtus, ædificabo eccleſiam meam. Ita D. Auguſt. Sermone.13. de Verbis Domini, & Tract.124. ſuper Ioan. Cæterùm ipſemet, lib.1. Retract. cap.21. docet, commodè etiam intelligi ſic: Super hanc petram, ideſt, ſuper te, Petre, qui petra es, &c. Citat pro hac ſententia D. Ambroſium, vbi de gallo gallinaceo dicit in hymno:

Quod in illo loco, Super hanc petram, petra ſit Fides, & Petrus, & Chriſtus.

Hoc, ipſa Petra Eccleſiæ,
Canente, culpam diluit. A

D. etiam Hierony.lib.3.ſuper Matth.ca.16.& lib.1.contra Iouinianum,& Magnus Baſilius, ſuper Iſai. cap. 2.& Chryſoſto.homil.55.in Matth.& ferè in vniuerſum Patres eodem explicant modo:vt,ſcilicet, Diuus Petrus ſit petra illa, ac fundamentum cui tota Eccleſiæ machina nititur. Vnde neſcio quid Eraſmum mouerit, in Operibus Diui Hilarij apponere in margine ſcholium huiuſmodi:Eccleſiæ fundamentum eſt fides. Quaſi D. Hilarius ibi, & ſuper Pſalmum.103. aſſeuerantiſsimè non dixerit, ipſum etiam Diuum Petrum eſſe rupem & fundamentum ſolidiſsimum Eccleſiaſtici ædificij. Idem Eraſmus, in Indice. D.Chryſoſtomi, hanc etiam propoſitionem, quaſi ex operibus Chryſoſtomi excerptã, appoſuit:Eccleſia non ſuper hominem, ſed ſuper fidẽ ædificata eſt. Verùm nunc temporis Sanctæ Inquiſitionis Catalogus talem propoſitionem expunxit. Nec erat ſanè Chryſoſtomi:nã Diuus iſte Homil.3.&.55.in Matth. apertè tradit, Petrum eſſe fundamentum Eccleſiæ. Sanè, vt accuratè animaduertit Ioannes Driedonius, lib.4. de dogmatibus varijs & lib.Apocri.cap.3.p.2. & noſter Stunica, loco citato, conſequutio ipſa verborum Chriſti magno nobis argumento eſſe debet, vt credamus, D. Petrum eſſe hanc petram. Nam quorſum meminiſſet nominis Petri:& quaſi vocabulo ludens diceret, Tu es Petrus, ideſt, Tu habes nomen deductum à petra, niſi id quod ſtatim ſubiecit, ſuper hanc petram, ad ipſum etiam Petrum pertinere debuiſſet? Meritò Concilium Chalcedonen. vocat Petrum, petram & crepidinẽ catholicæ Eccleſiæ. Et referente D. Diony. in Epiſt. ad Timoth. D.Pau-

Cõtra Eraſ. qui non uult Petrum, ſed eius fidem, eſſe petram.

B

C

A D. Paulus nominare ſolebat D. Petrũ, Fundamentũ eccleſiarũ. Sed tamen non eſt quòd in re nõ dubia vtamur teſtibus non neceſſarijs. Porro qui plura deſiderat, legat Thomam Vvalden. lib. 2. Doctrinalis fidei antiquę, ar. 1. c. 6. Alb. Pyghium, in Eccl. Hierarchia, Gaſparẽ Caſalium, Axiomatũ Chriſtianorum lib 2. ar 3. c. 11. Petrum Soto in Defenſione Catholicæ Confeſsionis. p. 1. ca. 80. Iacobum Latomũ de Primatu Romani Pontif. Naclantum, Tractatione. 7. Theologica, Cardinalem Iacobatiũ in prægrandi illo ac copioſo Tractatu de Cõcilijs, lib. 10. artic. 7. Syxtum Senen. lib. 6. Biblioth. annot. 68. Caietan.
B Oſium, Victoriam, Canum, Sotum, Cordubenſem, Roſſen. Echium vbi infrà referentur.

Ex his cõfutatur Lutherus, qui perfrictiſsima frõte ſic loquitur apud Roſſen. ar. 25. Impiam & intolerabilẽ blaſphemiam eſſe dico, per petrã, qua ſolus Chriſtus, ideſt, Verbũ & Fides eius inſuperabilis ſignificatur, intelligere poteſtatẽ illã monarchicã, Sathanæ ſeruam, & officinã. Nos tamen, Patres & doctrina, & grauitate, & vetuſtate præſtantiſsimos ſequuti, catholicè confitemur, Chriſtũ quidem eſſe fundamentũ, & Petrum etiam: non ꝙ duo ſint fundamenta, nã Petrus nõ niſi vicè accepit Chriſti, *Contra Lutherum.*
C vt Bonifacius optimè tradit in Extrauaganti, vnã ſanctã, & ca. 1. de homicidio in. 6. & ad idem facit. c. in nouo. 21. diſtinctione. Sed verba. D. Leonis præclariſsima ſunt. & ideò meritò ea cõmendat Bredebachius. ſuper Matt. 16. D. ergo Leo ſic ait. Quia tu es Petrus, ideſt, Cùm ego ſim inuiolabiliter petra, ego lapis angularis, qui facio vtraq; vnum, ego fundamentum, præter quod nemo poteſt aliud ponere: tamen tu quoq; petra es quia mea virtute ſolidaris, vt quæ mihi poteſtate ſunt propria, ſint tibi mecum participatione communia. *Non ſunt duo fundamenta, Petrus, & Chriſtus ſed unum, &c.*

Tan-

Marc. 16. Petrus columen & uertex Apoſtolorum.

Tandem ex illo. Marc. 16. Ite, dicite diſcipulis eius, & Petro, colligi poteſt D. Petrum, columen & verticem, caputq; cæterorum Apoſtolorum fuiſſe. Nam emphaſim habet quod poſtquàm nominauit diſcipulos, qua nominatione Petrus etiam comprehenſus videbatur: peculiarem Petri mentionē fecerit dicens, Et Petro. Quale certè eſt illud, A

Troas reliquias Danaum, atq; immitis Achilli.

Nam & Vlyſſes vnus erat Danaorum. Et in Titulo Palmi. 3. Pſalmus Dauid, in die qua liberauit eũ Dominus de manu inimicorum ſuorum, & de manu Saul. Nam & Saul vnus erat inimicorum: ſed ceu omnium ſupremus, & anteſignanus, ſeorſum à cæteris enumeratur. Sic & D. Petrus. Multis hanc veritatem catholicam arietibus argumentorum concutere & impetere ſatagunt hæretici. Sed eos redarguendi, & retundendi labore me doctores allegati iam pridē leuarunt. Vnde ſi D. Hiero. viſus eſt in principio Comment. ad Galat. D. Paulum æquare Petro, congruam habet explicationem, in Sixto Senen. lib. 6. annot. 269. Demum Roffenſ. ar. 25. producit 20. ſcripturæ loca ad huius probationem: quæ & enumerat Petrus Soto ſupra. p. 1. c. 80. Cordubenſis lib. 4. Quæſtionarij. q. 1. propoſit. 8. producit. 10. Multa etiam Caiet. in Opuſc. de Primatu Papę, Caſtro, de Hereſibus, Victoria in Relectione, &c. B C

II. Secundum fundamētũ, quòd Petri dignitas alicui relicta ſit in Eccleſia.

SEcundum fundamentum erat, quòd hæc Petri dignitas & principatus fuerit, poſt eius mortē, in Eccleſia alicui peculiari prælato traditus, atque cõmiſſus. Non enim acephalum, ideſt, ſine capite relinqui debuit corpus Eccleſiæ. Atque adeò multùm deſipiunt qui Chriſtum exiſtimãt, ouili perpetuo Paſtorem temporarium ſuiſſe-

A ſuffeciſſe.. Quin imò vt Caiet.ſuprà.c.12.adnotauit, of-
ficium paſtoris, quod ipſe Chriſtus contulit Petro,coæ-
uum ouili eſſe debuit.Ridiculum nanq; eſſet , quòd tri-
ginta,aut quadraginta annis tantùm durante paſtore, du
rẽt oues trecentis, & termillibus annis.De quo D. Tho.
4.contra Gentes.c.76.& facit exemplum apum, in qui-
bus vnus eſt dux.Et adducitur ex D.Hiero.ca. in apibus
7.quæſt.1.Iſque erat.27.error Vvicleph,apud Vvalden.
lib.2.Docti.artic.3.c.41.imò & octauus, &. 13. &. 15.ſcili-
cèt:Non eſt ſcintilla apparentiæ,quòd oporteat eſſe vnũ
caput in ſpiritualibus, regens Eccleſiam , quod ſemper
B cum ipſa cõuerſetur,& conſeruetur.Sed & doctè Staple
tonus ille animaduertit , ideò verbo paſcendi,& nomi-
ne Paſtoris , collatam fuiſſe D.Petro hanc poteſtatem,
eò quòd Paſtor ſignificat ordinarium rectorem ouium,
& ſine quo ouile non eſt : nam alia officiorum nomina,
vt Apoſtolorum,Prophetarum,Euangeliſtarum, extra-
ordinariam quandam authoritatem notant certis tempo
ribus neceſſariam:non ſemper . At nomen officiumque
Paſtoris ordinarium,& perpetuum eſt.

Paſtor durare debet quãdiu oues durant, non ſic prophetæ Euangeliſtæ, &c.

Sed opponunt nobis Hæretici , Chriſtum eſſe ve-
rum caput verumq; Paſtorem:& quanuis in cœlis agat,
C & circa cardines cœli perambulet , vt illi dicebant, non
ideò noſtra non conſiderare, imò eſſe rebus Eccleſiæ
præſentiſsimum . Et ſic minimè oportet ſucceſſorem
Petri,aut Chriſti eſſe in Eccleſia . Verum his facilè oc-
currimus,dicentes cum D.Thom. 4. contra Gentes ſu-
prà : Chriſtum eſſe qui baptizat,qui conſecrat , qui pec-
cata remittit : & tamen quia corporaliter non erat cum
fidelibus permanſurus,elegit ac deſtinauit miniſtros, qui
poteſtate tradita,prædicta munia exercerent . Addit Ia-
cobatius,lib.10.artic.7.circa finem , decuiſſe vt Eccleſia

Obiectio hæreticorum.

Iob.22.

vnum haberet caput immediatum, omogeneum, ideſt, A
non ſolùm eiuſdem naturæ, ſed eiuſdem etiam ſtatus, & conditionis ſociabile, acceſsibile, tractabile, &c. Neq; ex hoc ſequitur quòd ſit duplex eccleſiæ caput: nam Papa non eſt niſi Chriſti vicarium caput.

Papa tanta nunc pollet poteſtate, quanta pollebat D. Petrus.

Neq; verò vtcunq; habet perpetuum paſtorem Eccleſia, ſed habet paſtorem qui tanta polleat poteſtate, quanta pollebat D. Petrus vt præter allatos doctores, tractat. Iacobus Septimãcen. in Catholicis inſtit. tit. 45. n. 6. Quãuis enim Papa non ſit Petri ſucceſſor quo ad Apoſtolatus dignitatem, at ſuccedit in præcipuo Apoſtolatus officio, quod eſt totius eccleſiæ gubernatio. Quam ob cauſam eius ſedes dicitur Apoſtolica, & ipſe Apoſtolicus B
Quod tractabat Michael de Medin. reconditæ eruditionis vir lib. 7. de recta in Deũ fide. c. 24. Quòd ſi Papa nõ tanta fungeretur poteſtate, quãta functus eſt Petrus, non diceretur eius ſucceſſor, ſed vicarius: at ſummus põtifex non eſt Petri vicarius, ſed ſucceſſor: Chriſti verò non ſucceſſor, ſed vicarius. Ita definit Con. Florent. quod Græci vocant. 8. Synodum Generalem: &. c. pro humani. de homic. in. 6. Quo circa non immeritò in Directorio Inquiſit. p. 2. tract. de. 58. quæſtionib9. q. 9. inter errores Raymundi refertur iſte, quòd Papa ſit vicarius Diui Petri. C
Quem etiam cõfutat Driedo, lib. 4. ſuprà. c. 3. p. 1. Quòd ſi interdum Vicarius Petri appellatur Papa, vt in. c. Ego Ludouicus, ſanè loquutio eſt impropria, vt præ alijs tradit Turrecremata, in illo. c. Ego Ludouicus. 63. d. & lib. 2 ſummæ. c. 4. ad ſecundum.

Papa nõ eſt vicarius, ſed ſucceſſor D. Petri.

III.

Tertium Fũdamentum quòd Romanis Epiſcopis ſit relicta poteſtas Petri.

Tertium fundamentum, quod veluti proximum dicendorũ anteceſſorẽ oportet præmittere, quo cæteris pandatur via illud eſt, Quòd hæc vniuerſalis Petri poteſtas, verè fuerit relicta Romano Pontifici. Id negant Luthe-

A Lutherus, & Bucerus, excucullati monachi, & priores illis Vviclephus, & Ioannes Hus. Verum non eſt quòd in hos hæreticos iam proſtratos calamum ego acuere debeam: cum vnanimis ſit, fueritque ab initio naſcentis Eccleſiæ omnium fidelium ſenſus, Romano Epiſcopo, præ cæteris, Petri principatum fuiſſe relictum. Quod nec Arriani negare auſi ſunt vt tradit Sozomenus lib. 4. hiſtoriæ Tripartitæ. cap. 15. & 16. quod tamen recentiſsimi hæretici nunc temporis negant impudentiſsimè. Sed decretum Anacleti aduerſus eos præ alijs militat. 22. diſtin. cap. ſacroſancta quod B ego metu prolixitatis interceptus, taceo. Fuit verò Anacletus tertius, aut quartus à Beato Petro Romanus Epiſcopus, vt videas quàm ſit antiquum & vetuſtum in Eccleſia, quod Romanus epiſcopus Petri referat dignitatem. Et hoc Euariſtus Alexander primus, Sixtus primus, Eleuterius, Pius primus, Victor, Zeferinus, Marcellus, &c. diffinierunt. Quorum, & aliorum decreta pontificum Gratianus diligenter collegit, ac fideliter retulit per multa decretorum capita. Et in decretalibus paſsim id ipſum habetur. Sed & ſacra Concilia, tàm Orientalia C quàm Occidentalia, quorum in ijſdem decretis meminit Gratianus, eandem catholicam veritatem amplexata ſunt.

Si verò perpetuus vſus eccleſiæ optimus eſſe ſolet legum interpres: ſanè vſu firmatam hanc videmus veritatem. Nam in fidei quæſtionibus, & rebus ſerijs, ad Romanum epiſcopum, à primordijs eccleſiæ, cuncti fideles omni ſemper ætate recurrerunt: & omnes totius eccleſiæ epiſcopi authoritatem Romani præſulis expectabant, vt in ſuis ſedibus firmarentur. Neque hoc *Vſus Eccleſiæ à ſuis primordijs recognoſcendi Romanum Epiſcopum.*

vi Romanus ſibi Epiſcopus arrogabat, vt obganniunt A
Magdeburgenſes, apud Turrianum, lib. 2. Pro Epiſto. Pontif. c. 4. ſed & ad ipſum appellabant, ceu ad ſuperiorē. D. Chryſoſtomus ad Innocentium Papam: D. Athanaſius Alexandrinus, Paulus Conſtantinopolitanus, Lucianus Adrianopolis, Aſclepas Gazę, Marcellus Ancyrę. & alij totius Orientis Epiſcopi ab Arrianis pulſi, ad Romanam Eccleſiam appellabant, vt in hiſtoria Tripar. lib. 4. c. 15. & expreſsiſsimè in Socrate, lib 2 Hiſt. Eccleſ. c. 15. & Sozomeno, lib. 3. c. 8. Hiſt Eccl. Theodoretus etiā Cyrenſis Epiſcopus longè doctiſsimus, ſede ſua depoſitus, ad Leonem Romanum Epiſcopū cauſam detulit, vt B
patet ex eius Epiſt. præfixa Comment. in Paulum. Imò & Hæretici ab Aphrica reiecti, ſi Cypriano credimus, appellabant ad ſucceſſorem Petri, Romanum pontificem. Nec eſt extra propoſitum, quòd ſolus ſemper fuit Romanus Epiſcopus, qui & Reges, & Imperatores aut confirmauit, aut depoſuit: & omnibus in vniuerſum leges tulit, excōmunicauit, abſoluit, ordinauit, affecit præmijs, pœnis, &c. vt omnes tradunt hiſtoriæ. Et habetur ad manus in Syxto Sen. lib. 6. annot. 73. Lætmatio ſupra. c. 3. p. 5. in. 8. arg. Stapletono, lib. 6. c. 17. & vlti. & lib. 4. c. 19. Simāc. in Inſti. Cathol. ti. 45. n. 24. Quæ omnia magnū, & C
ineluctabile conficiunt argumentum ad probandum Romanum Pontificem eſſe ſucceſſorem Petri, ac vniuerſalem paſtorem Eccleſiæ. De quo etiam Gaſpar Caſalius lib 3. de Cœna & calice Domini. c. 18.

Epiſcopi totius orbis appellabant ad Romanum Epiſc.

Obijcitur. Quod D. Gregorius noluit appellari Paſtor Vniuerſalis.

Verumtamen offenſionis, & ſcandali materiam videtur fidelibus obieciſſe Diuus Gregorius Magnus, qui cum eſſet Romanus Epiſcopus, titulum Vniuerſalis Paſtoris, à Synodo Chalcedon. ſibi oblatum, recuſauit, vt ipſe ſcribit lib. 4. Epiſt. Indict. 13. Epiſt. 80. 82. 76. & 2.

Idem

A Idem ad Eulogium ſcribens, lib. 7. Indict. 1. Epiſ. 30. vetat ſe vniuerſalem Papam dici. Et habetur. 99. d. c. ecce. Rurſus in Conc. Aphric. & habetur. c. primæ ſedis. 99. d. ſic dicitur. Primæ ſedis Epiſcopus non appelletur princeps ſacerdotum, vel ſummus ſacerdos, vel aliquid eiuſmodi: ſed tantùm primæ ſedis Epiſcopus: Vniuerſalis autem, nec etiam Romanus Pontifex appelletur. Et in. c. nullus. ead. d. idem habet Pelagius Papa. Non ergo eſt Romanus Epiſcopus cui vniuerſalis Petri poteſtas relicta eſt.

Negare tamen vir Catholicus non poteſt Romanum Epiſcopum eſſe Vniuerſalem illum Paſtorem, ac caput, quod Petro ſuccedit. Tractat. S. Thom. in Opuſc. B contra errores Græcorum. c. 66. vbi ex can. 17. Concilij Chalced. refert Leoni Papæ in illo Concilio acclamatum fuiſſe, Viuat Leo ſanctiſsimus œcumenicus, ideſt, Vniuerſalis. Ipſum etiam refert D. Ant. 3. part. tit. 22. c. 4. §. 1. Turr. c. nullus. 99. d. Iacobat. lib. 10. art. 7. circa finem. Turrian. lib. 3. pro. Epiſt. Pont. c. 1. Catalog. gloriæ mun. p. 4. conſid. 7. Mich. de Medina, lib. 7. de Recta in Deum fide. c. 24. *Explicatur quo pacto Papa nō ſit Vniuerſalis Paſtor.*

Obiectionibus occurro dicendo D. Gregorium humilitatis ergò, abnuiſſe, ac recuſaſſe titulum Vniuerſalis C Paſtoris: & ne poſteris de tàm ſuperbo titulo gloriandi anſam præbuiſſe videretur. Vt etiam vel ſic Ioannes ille ſuperbiſsimus Conſtantinopolitanus Epiſcopus, tali ſe titulo cognominare deſineret. Patet ex ipſo Gregor. ſuprà. libr. 4. Indict. 13. Et eundem ſenſum habent citati canones. *Reſp. ad obiectionem.*

Tamen ille canon. 99. d. c. primæ ſedis. multum nos pũgit: nam eo diffinitur ſic: Vniuerſalis autem nec etiam Romanus Pontifex appelletur. Franciſc. Turr. ſuprà, dicit illa verba, Vniuerſalis autem, &c. quæ ſunt vltima il-

lius capitis, non eſſe ex ipſo canone concilij Afric. ſed ex rubrica Gratiani in caput proximè ſequens. Aliorum intelligentia eſt, vt in Iacobat. quod ille. §. Vniuerſalis autem, &c. non referatur ad Papam, ſed ad Patriarcham, de quo ibi loquitur, & quē ibi appellat Primæ ſedis epiſcopum: ita vt ſit ſenſus: Patriarcha non appelletur princeps ſacerdotum, nec ſummus ſacerdos, nec Vniuerſalis, nec Romanus Pontifex. Alij melius ſic explicant, quòd nec ipſe Papa appelletur Vniuerſalis paſtor, ne ſi ipſe dicatur Vniuerſalis videatur detrahi alijs Epiſcopis, & Pontificibus ſua poteſtas, & iuriſdictio. Itaq;, vt verbis vtar S. Thom. in Opuſc. contra impugnantes religionem. c. 4. quando dicitur Papam non eſſe vniuerſalem epiſcopū, ſignificatur quod non præficitur cuilibet particulari eccleſiæ, vt proprius, & ſpecialis illius eccleſiæ rector, quia ſic ceſſarent aliorum Pontificum poteſtates. Ita etiam Turr. c. nullus. 99. d. & lib. 2. Sum. c. 17. ad. 5. & colligitur ex ipſis cap. Ecce. & Nullus, & Ant. Cordub. lib. 4. q. 4. ad fin. in ſolut. ad. 11. argum. A B

Papa nō eſt Vniuerſalis paſtor, id eſt, non eſt ſpecialis omniū Eccleſiarum Epiſcopus.

Hæc quæ iecimus fundamenta, alijs viam muniunt, atq; pandunt. Nam iam hinc ſubintrare incipit quæſtio agitanda: vtrùm illa vniuerſalis poteſtas primùm Petro collata, & in ſuos ſucceſſores tranſmiſſa, & quæ de facto reſidet, ſemperq; reſedit penes Romanum Pontificem, reſideat apud ipſum ex iure diuino, an verò ex beneplacito D. Petri, & ipſius eccleſiæ: atq; adeò, an ex voluntate Papæ, & eccleſiæ detrahi poſsit papatus à Romanis Epiſcopis, & ad Salmanticenſes, vel Toletanos trahi, ipſiſq; perpetuò annecti. C

IIII.

Argumenta difficillima, quòd Papa nō poſsit eſſe niſi Romanus Epiſcopus.

ARguitur ergo more ſcholaſtico, & probatur quòd Papa non poſsit nec tota eccleſia Pontificatum ſummum transferre ad alium Epiſcopum, & ad aliam vrbē. Quia

A Quia verò res leuis non eſt, ideò non ego leues rationes, ſed ferreas, & adamantinas, vt in Gorgia dicebat Plato, profero. Primũ ergo argumentũ deſumitur ex ipſis ſummorum Pontificum diffinitionibus, quibus ſatis inſinuatur de iure diuino eſſe, vt ſuprema ſedes ſit Romæ. Anacletus Papa in illo. c. Sacroſancta. 22. d. ſic ait: Sacroſancta Romana & Apoſtolica Eccleſia non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo Domino ſaluatore primatum obtinuit, &c. Et mox: Prima ergo ſedes cęleſti beneficio, Romana Eccleſia eſt. Ponderandum eſt quod dicit, Non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo Chriſto, & cęleſti beneficio, hoc eſt nõ humano iu-

Authoritates põtificũ pro hac parte.

B re, ſed diuino. Et Nicolaus. I. Mediolanenſibus ſcribens. c. omnes, eadem. d. ſic ait: Omnes ſiue Patriarchæ cuiuſlibet apicem, ſiue Metropoleon primatus, aut Epiſcoporũ cathedras, vel Eccleſiarum, ſiue cuiuſcunq; ordinis dignitaté inſtituit Romana Eccleſia: illã verò ſolus Chriſtus fundauit, &c. Et ſtatim: Non ergo quælibet terrena ſententia, ſed illud verbum, quo conſtructum eſt cœlum & terra, per quod deniq; omnia condita ſunt elementa. Romanam fundauit eccleſiam. Et adhuc: Qui autem Romanæ eccleſiæ priuilegium ab ipſo ſummo omnium eccleſiarum capite traditum auferre conatur, hic proculdubio

C in hæreſim labitur: fidem quippe violat qui aduerſus illam agit, quæ eſt mater fidei: & illi contumax inuenitur, qui eam cunctis eccleſijs prætuliſſe cognoſcitur. Hæc ibi. Eſt autem approbatũ decretum hoc à Patribus. 8. Synodi generalis ſub Adriano. 2, Papa etiã Vigilius in epiſt. ad Eutherũ. c. 7. ſic ait: Quãobrem ſancta Romana eccleſia eius merito, Dñi voce conſecrata, & ſanctorũ patrum authoritate roborata, primatũ tenet omnium eccleſiarũ. Et Pelagius huius nominis primus, qui ſucceſsit Vigil. in. c. Quamuis. 21. d. ſic ait ad vniuerſos epiſcopos Orthodoxos:

Romana

Romana Eccleſia Catholica,& Apoſtolica nullis ſyno- A
dicis conſtitutis, cæteris eccleſijs prælata eſt:ſed Euangelica voce Domini,& Saluatoris noſtri primatum obtinuit. Pius primus in Epiſtola ad omnes eccleſias:Hanc ſanctam ſedem Apoſtolicam, omnium eccleſiarum caput Dominus eſſe præcepit.

Expreſſa Pōtificū,& Cōciliorū decreta, quòd diuino iure, papatus ſit in Romana eccleſia.

Adde & expreſsiores textus:Iulius primus in Epiſtola ad Epiſcopos Antiochiæ congregatos, ſic ait: Sanctam Romanam eccleſiam,& Apoſtolicam ipſe Dominus decenter alloquutus eſt:Inquiēs:Tu es Petrus.Habet enim poteſtatem ſingulari priuilegio ſibi conceſſam, & Domini voce ſacrata, atq; deſuper exaltata eſt:& ſicut B.Pe- B
trus,primus fuit Apoſtolorum omnium,ita & hæc eccleſia ſuo nomine conſecrata,Domino inſtituente,prima& caput eſt cæterarum.Hæc Iulius. Quorum verborum irrefragabilem authoritatem tractat V valden.lib.2.Doctinal.ar.3.c.33. & Oſius in Confutatione Brentij,lib.2.de legit.Iudicib.rerum eccleſ.& Canus,lib.6.cap.4.vbi & docet,eundem canonem nomine Nicæni Conci.prolatum fuiſſe in.6.Synodo Carthagin. à Fauſtino, Philippo, & Aſellio Apoſtolicæ ſedis legatis, ex literis Zozimi Romani pontificis.Et vide.c.dudum.3.q.6.Et Damaſus Papa ad trium Conciliorum Africanorum Epiſcopos, ait: C
Summas cauſarum definiri abſq; Sedis Romanæ authoritate,non licet.Et mox:Eſt enim firmamentum à Deo fixum & immobile omnium epiſcoporum, Apoſtolica Sedes,& vertex eccleſiarum,ſuprà quam Chriſtus vniuerſalem conſtruxit eccleſiam, &c. Et Marcellus iam olim ante mille quadringentos annos epiſcopis Vniuerſis per Antiochiam conſtitutis,ſic ait: Beatus Petrus caput eſt totius eccleſiæ, cuius Sedes primitùs apud vos fuit,(ſcilicet apud Antiochenos)quæ poſteà,iubete Domino,

A mino, Romam tranſlata eſt. Hæc ibi, & habetur. 24. q. 1. c. Rogamus. Et Ignatius Conſtātinopolitanus Patriarcha, in Epiſtola ad Adrianum Papam, quæ recepta eſt in. 8. Synodo Generali, ait, Verba Chriſti, Tibi dabo claues, &c. de omnibus diuiniſsimis ſacriſq; pontificibus ſenioris Romæ eſſe ex Domini ore intelligenda, vt Turre. lib. 2. Sum. c. 36. Et Innocentius. 4. in Conci. Lugdunen. & habetur. c. pro humani. de homicid. lib. 6. dicit, Diſponente Domino, Romanum epiſcopum Petri Apoſtoli ſucceſſorem eſſe. Et in. c. damnamus. ab Innocen. 3. & à Patribus Concilij Lateranen. eiuſdem Papæ tempore cele-
B brati, Romana eccleſia dicitur diſponente Domino cunctorum eſſe fidelium mater, atq; magiſtra. Et clariſsimè in. c. fundamenta. de electio in. 6. vbi dicit Nicolaus. 3. Sacerdotij principatum, & Chriſtianę religionis caput in vrbe Romana Imperator cęleſtis inſtituit. Et mox, vt nulli ſubeſſet homini quæ ore diuino cunctis dignoſcitur eſſe prælata. Et Innocent. 3. in. c. per venerabilem. Qui filij ſint legitim. Quem locum in ſequenti argumento relatū videbis. Et tandem Patres concilij Florentini, Diffinimus, inquiunt, ſanctam Apoſtolicam Sedem, & Romanum pontificem in vniuerſum orbem tenere primatum
C & ipſi Romano Epiſcopo in Beato Petro paſcendi & gubernandi vniuerſalem eccleſiam, à Domino noſtro Ieſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe: ſicut in geſtis œcumenicorum conciliorum continetur. In concilio etiam Later. ſub Iulio. 2. diuina inſtitutione obtinere primatum Romanam Eccleſiam dicitur, vt latè in Simanca, in Inſtit. Cath. tit. 24. num. 20. Hæc habui quæ ex antiquis Pontificum, & conciliorum decretis reſumerem: quibus quidem aperriſsimè aſtruitur de iure diuino eſſe, quòd Romanus epiſcopus ſit totius paſtor eccleſiæ. Om

nia ſiquidem illa teſtimonia id vel maximè præſeferunt, **A**
quòd voluntate Dei, quòd diuino ore, quòd diſponente
Domino, quòd inſtitutione Chriſti Romana eccleſia cæteris ſit præfecta: atq; adeò nulla humana poteſtate poterit ab vrbe Romana in aliam quoquo modo transferri. Poſſunt fateor ex conciliorum & Decretorum Theſauris alia produci loca, verùm ne lectorem, auditoremve oneraremus teſtimoniorum ſarcinis, ea ſelegimus, quæ licèt numero plura non ſint, vi tamen ſunt maxima.

Arguitur. 2. ex hiſtorijs Eccleſiaſt. quòd Chriſtus inſtituerit Papatũ eſſe Romæ.

Secundò arguitur ad idem ex hiſtorijs B. Petrus non ſuo arbitrio ex vrbe Antiochia ſuam paſtoralem ſupremam ſedem tranſtulit Romam, ſed cœleſtibus edoctus **B** oraculis, non ergo eſt inuentum hominum, ſed Dei, Romæ vt ſit prima ſedes. Antecedens eſt B. Marcelli Papæ in dicto. c. Rogamus. 24. q. 1. vbi ſic loquitur: Beati Petri ſedes primitus apud Antiochenos fuit quæ poſtea iubente domino Romam tranſlata eſt idem habet Nicolaus papa. 3. & habetur. c. fundamenta. de electione in. 6. ſed adhuc expreſsiorem hiſtoriam, & commodiorem textum nobis offert Innocentius. 3. cuidam viro nobili ſcribens in c. per venerabilem. Titulo, Qui filij ſint legitimi: vbi ſic definit. Locus quem elegit dominus, Apoſtolica Sedes eſſe dignoſcitur: Cùm enim Petrus vrbem exiuiſſet **C** fugiens, volens eum Dominus ad locum, quem elegerat, reuocáre, interrogatus à Petro Domine quo vadis? reſpondit, Venio Romam iterum crucifigi. Quod intelligens pro ſe dictum, ad locum ipſum protinus eſt reuerſus. Hæc ibi. Porrò hæc hiſtoria authentica eſt: cùm quia à doctiſsimo illo viro, ſanctiſsimoque Pontifice Innocentio, niſi multæ eſſet authoritatis, non adduceretur: tùm quia antiquiſsimi eccleſiæ Patres eius meminerunt, Abdias Apoſtolis Synchronos, & eorum diſcipulus, Babylo-

Hiſtoria de D. Petro Roma fugiente: & Chriſto ci apparente & fugam obſtante.

A bylonię epiſcopus,lib.1.Hiſtoriæ Apoſtolicæ in vita B.
Petri prope finem.Quem librum Iulius Africanus, cu-
ius meminit, D.Hieronym. ex Græco Latinum fecit. *Authores*
Eandem Chriſti apparitionē refert antiquiſsimus AEge- *grauiſsimi il*
ſippus lib.3. de excidio Hieroſolymitano cap.2. D. Am- *lius hiſtoriæ*
broſ.in oratione contra Auxentium, de Baſilicis conſe-
crandis,lib.5. Epiſt.poſt Epiſt. 32. Sed ex recentioribus
ſunt innumeri qui illam referant hiſtoriam D. Anto. 1.
part.hiſtor.titulo.6.capit.4. §. 2. in fine. Vvaldenſ. libr.2.
Doct.articulo.1.cap.7. Turrecremata.cap.Rogamus. 24.
quæſtione.1.& lib.2.Summæ.cap.36.Naclantus ſuper ad
Rom.capit.1.in Digreſsione quadam. Nicolaus Sande-
B rus lib.7. de viſibili Monarchia: Ioachimus Perionius
in Vita Beati Petri ad finem,& Mathias Feliſius in Elu-
cidatione Decalogi,ſuper primum præceptum.§. Deus
licèt ſit inuiſibilis. Cætera.Iacobatius,Cordoua,Soto, lo-
cis citatis,&c.Fit autem id veroſimilius ex eo quòd, vt
refert Euſebius,libro.3.Hiſtoriæ eccleſiaſt.capit.5. & Epi-
phanius, libr.3. contra hæreſes, vt transferretur eccleſia
Hieroſolymitana in ciuitatem Pellam,voce Domini ad-
moniti ſunt Apoſtoli: & Moyſi reuelatus eſt locus à
quo Iudæi diuina erant oracula petituri. Multò ergo
C magis Deum reuelaſſe locum, vbi eccleſia Vniuerſalis
ſupremam ſedem collocaret,credendum eſt. Et ſic hu-
mana poteſtate inuerti non poterit.

Tertium argumentum: Quando alicuius ſyllo-
giſmi altera præmiſſa eſt de fide, aut de iure diuino, *Arguitur.3.*
& altera naturaliter, aut moraliter euidens, conclu- *ex præmiſsis*
ſio inde deducta ad fidem debet pertinere, vel ad *ex quibus in*
ius diuinum. Vt latè explicat Cordubenſis libr. 1. *fertur Papa*
quæſt.19.Andreas Vega,libro.9.ſuper Concil. capit. 39. *tum eſſe Ro*
& Cano vbi ſupra, verbi gratia. Quòd Chriſtus *mæ.*

Dominus duas habeat voluntates,ad fidem pertinet: eò A quòd deducitur ex vna de fide, quæ eſt, Chriſtum eſſe Deum & hominem:& ex altera euidenter cognita, videlicèt,Deum habere voluntatem,& ſimiliter hominem. Rurſus quòd concil.Nicænum non errauerit in diffinitionibus fidei & morum,eſt de fide:quia ſequitur ex vna de fide,ſcilicèt, Omne concilium legitimè congregatū non poteſt errare: & ex altera moraliter euidenti, quæ eſt:Concil.Nicænum fuit legitimè congregatum. Similiter ergo quòd Romanus epiſcopus ſit paſtor ſupremus, ſequitur ex vna quæ eſt de fide, & de diuino iure:& ex altera euidenti,ſic: De iure diuino eſt quòd Pe- B trus habeat ſucceſſorem tanta poteſtate præditum quantam ipſe habuit:ſed ſic eſt quòd Romanus epiſcopus eſt Petri ſucceſſor, Ergo de iure diuino erit quòd Romanus epiſcopus papalem Petri poſsideat poteſtatem. Et quidem quòd prima illa propoſitio ſit de iure diuino,& de fide,patet ex fundamentis initio poſitis. Quòd verò ſecunda propoſitio ſit moraliter euidens, nempe, Romanus epiſcopus Petro ſuccedit, negari non poteſt, propter concordem Hiſtoriographorum fidem id affirmantium. Quis enim neget. B.Petrum Romæ ſediſſe? Niſi Velenus,& Sebaſtianus Francus, & Caluinus, & C Molinæus,& quidam alij herętici quos referunt Vvald. ſuprà.c.7.& Sanderus lib.7. de Viſib. Monar. circa annū Domini.1568.numero.2026.Lutherus verò dubium eſſe dicit,an Petrus Romæ ſederit.Verùm certa res eſt quòd poſtquàm D.Petrus ſedit Antiochiæ.7.annis, deinde.4. anno Claudij Imperatoris,Romam venit, ibiq; Pontificalem Vniuerſalis eccleſiæ cathedram rexit per.25.annos:donec.37.poſt Chriſti aſcenſionem anno,etiam vltimo Neronis,vitam cum morte Romæglorioſè commutauit.

Euidens eſſe quòd D. Petrus Romæ uixerit, & obierit, probatur ex hiſtorijs.

A tauit. Referamus pro hac indubitata veritate viros omni exceptione maiores. Ij ſunt Abdias Babylonicus in vita Sancti Petri, Dorothæus Epiſcopus Tyri in Synopſi in initio AEgeſippus lib. 3. de exci. Hieroſol. Tertul. de Præſcrip. hære. Euſeb. in Chronic. & lib. 2. Hiſtor. Eccleſ. c. 15. Nicephorus, lib. 2. c. 36. & . 37. Hierony. Beda & Oecumen. explicantes illud. 1. Petri. 5. Salutat vos Eccléſia, quæ eſt in Babylone, ideſt in vrbe Romæ, quā appellat Babylonem, ex qua illā ſcribebat Epiſtolā. Paulus Oroſius lib. 7. c. 4. D. Iſidorus, lib. de Ortu & obitu Sanctorum. His adijce ex Eccleſiæ poetis antiquis nonnullos, 1. Pet. 5.

B qui huius meminere. Hi ſunt Proſper in Carminibus, de ingratis,

Sedes Roma Petri.

Arator etiam ſub Iuſtiniano Imperatore, in lib. de Hiſt. Apoſt. ad. Vigilium Papam, ſic dicit:

Venit ad excelſæ ſublimia culmina Romæ
Petrus in Eccleſiæ ſacrato corpore princeps.

Et Prudentius in hymno. S. Laurentij:

Romæ iam regnant duo Apoſtolorum principes:
Alter vocator Gētium, Alter cathedrā poſsidens.

C Et ſuauiſsima illa & eruditiſsima Elpis vxor Boethij, in hymno.

O fælix Roma, quæ tantorum Principum
Es purpurata precioſo ſanguine.

Arbitror otioſum omnino negotium eſſe his plures accumulare. Euidens itaque eſt D. Petrum Romæ ſediſſe, ac obijſſe. Euidens quòd Romanus illi ſuccedat epiſcopus: quod probare nitebamur.

Arguitur. 4 ex perpetua traditione Eccleſiæ, quæ ſemper fuit Romæ.

QVartò ex ſacris arguo Traditionibus. c. Eccleſiaſticarũ. 11. d. &. c. cũ Matt. de Celeb. Miſſa. ſacra enim fides noſtra nõ ſcripturis ſolùm cõſtat, ſed perpetuis Traditionibus. Quidquid contrà Lutherus, Bucerus, Philippus, Anabaptiſtæ blaterent. Quorũ in ſcriptis hæc tertio quoq; verbo vox reperitur: Solis Dei verbis & ſcripturis ſtandũ eſt. Et, Neq; Papa, neq; epiſcopus neq; vllus hominũ habet ius vnius ſyllabæ cõſtituendæ ſuper Chriſtianũ hominẽ. Sed nos pro cõſtitutiſsima veritate Catholica habemus Fidẽ, & Eccleſiã conſtare etiã traditionibus. De quo aliàs. Licet ergo Romanũ epiſcopũ Petro ſuccedere in ſacris biblijs nõ cõtineatur, nec ex illis colligi valeat: ab Apoſtolis quaſi de ore in os deq; pectore in pectus trãsfuſum eſt ꝙ ſucceſſor Petri ſit Romanus Põtifex. Imò inſignis eſt cõiectura ꝙ ad ius diuinũ hoc pertineat, quòdq; ex interno diuino dictamine ſuprema ſedes ſit Romę, cũ per tot annorũ curricula ab Vrbe dimoueri non potuerit. Enumerabat. D. Irenæus lib. 3. contra hęre. Val. c. 3. duodecim Petri ſucceſſores, qui ad ſua vſq; tepora Romę decurrerãt, ab illis verbis, Fundantes igitur, &c. Vſq; ad illa, Nũc duodecimo loco ab Apoſtolis Epiſcopatũ habet Eleutherius, Optatus Mileuitanus, lib. 2. contra Parmenianũ hæreticũ Donatiſtam, plures alios recēſebat, cuius teſtimoniũ fuſiſsimè tranſcriptũ, iacet in lib. 7. de recta in Deum fide. c. 26. Michaelis de Medina, vbi hoc tractat argumẽtũ. D. Aug. plus ducẽtis annis poſterior Irenæo longã Romanorũ Pontificũ ſeriem, nunquam à B. Petro interciſam recẽſebat: nẽpe præter illos duodecim, quos retulit Irenęus, alios. 26. ad ſua vſq; tempora, ſcribes Generoſo Epiſtola. 165. Poſt quæ intulit lib. 4. contra Epiſtolã Fundamenti. c. 4. Tenet me in Eccleſia Catholica, ab ipſa ſede Apoſtoli Petri, cui paſcendas

Quòd ſit de iure diuino Papatum eſſe Romæ probat Succeſſio Romanorum Pont. à D. Petro uſque nunc nũquam interciſa.

A B C

oues

A oues ſuas poſt reſurrectionē Dñs cōmiſit, vſq; ad præſentē Epiſcopū ſucceſsio Sacerdotū. Quid porrò diceret D. iſte noſter Pater, ſi hăc mille quingentorum, & quinquaginta annorū ſucceſsionē Pontificū, qui Romæ pontificiā ſedem defixā perpetuò conſeruarunt, vidiſſet? Diſcurre per cæterorum Apoſtolorū ſedes: & jam aut oēs vacuas, aut non legitimū habentes ſucceſſorē inuenies. Soli Petro ſua ſedes permāſit incolumis. Non igitur humanū inuentum, ſed diuinū potiùs ius & inſtitutū eſt, ꝙ Petri cathedra Romæ ſubſiſtat. Adde multis diaboli machinis, & mille nocēdi artibus ac crepūdijs fuiſſe impugnatā hanc Romanorū cathedrā. Imò & Græci cum

Aliæ ſedes Apoſtolorū ferè perierunt.

B pro ſe haberēt Imperatores, arma, ſummū rerū ius: & vehemēter deſiderarēt Papatū in nouā illā Romā, Conſtātinopolim, transferre, tātū abeſt vt id efficerēt, ꝙ pro hæreticis, & ſchiſmaticis ſemper ſunt habiti, qui Pōtificiam hanc dignitatē in aliū Epiſcopum transferre moliti ſunt. Vtq; habet preclarū illud Nicolai decretū. c. omnes. 22. d. Qui Romanę Eccleſiæ priuilegiū, ab ipſo ſummo Eccleſiarū capite Chriſto traditū, auferre conatur, fidē violat, q a aduerſus illā agit, quæ eſt mater fidei. De quo plura ſtatim in. 6. &. 7. ar. Quid ergo reliquū eſt niſi vt, ne-

Romana Eccleſia plures paſſa uexationes nunquam ſuccubuit.

C mine reclamante, clamemus oēs cū Pelagio Papa. c. quāuis. 21. d. Non Principū ſtatutis, nō ſynodicis ordinationibus: ſed Dñi Saluatoris voce Romanā Eccleſiā obtinere primatū? Et cū Nicolao, in dicto. c. oēs. Nō quælibet terrena ſentētia, ſed illud Verbū, quo fabricatū eſt cœlū & terra, Romanā fundauit Eccleſiā. Nā licèt multis humanis imo diabolicis telis, arietibus, machiniſq; ſit impugnata, expugnari tamē minimè vnquā potuit. Vnde de illa intelligi debet illud, Sæpe expugnauerūt (pro impugnauerūt) me à iuuētute mea, etenim nō potuerūt mihi.

Pſal. 126.

Quin-

5 Arg. ex eo quod hæretici id contẽdũt quod humano iure Papatus ſit Romæ.

Referuntur uerba hæreticorũ cõtra Rom. Põt.

QVinto arguitur, quia profectò aſſerere, eſſe de iure A
humano, & inuentum hominum quòd papatus ſit
Romæ, & id non eſſe de iure diuino, eſt plurimùm ſuf-
fragari hæreticis noſtri temporis. Nam Lutheranorum
vox illa eſt, qua inter cæteros articulos Vuormantiæ de
fendendos poſitos, hunc etiam poſuere: Vt abrogaretur
Romani Pontificis poteſtas, quam ſibi ſumit ſupra cæ-
teros Epiſcopos. Mich. de Medina lib. 7. de Rectâ in Deũ
fide. c. 24. hęreticorum vocem hanc eſſe dicit: Non rece
dimus ab Eccleſia vniuerſali, ſed à Romana. Rurſus O-
ſius in Confutatione Brentij, lib. 2. dicit quòd Brentius,
Romanenſium adulatorum cantilenam dicebat eſſe B
quòd Romana Eccleſia ſit mater omnium. Idem refert
Petrus Soto in Defenſ. Cathol. Confeſ. p. 1. c. 99. Pręterea
quòd Romanus Epiſcopus ſit Eccleſiæ primas, dicunt
Hęretici, ſolùm probari frigidis Pontificum decretis, vt
refert Driedo. lib. 4. de Dogma. & lib, Apoc. c. 3. p. 2. in fi-
nę. Deinde Vviclephus ſic loquitur, Quòd Roma ſit
locus, vt Papa ibi reſideat, nõ eſt color, niſi quia Papa ibi
infideliter perdit vitas animarum, ſicuti prius ibi Cæſar
infideliter perdidit vitas corporum Chriſti Martyrum.
Refert Vvalden. in Doctrinal. lib. 2. artic. 3. cap. 41. Et Lu
therus primùm omnium id efficere conatus eſt, ſcilicet, C
Romanum Pontificem in ordinem cogere, vt ipſe dice-
bat referente Iacobo Simanca, in Cath. Inſtitut. titu. 45.
num. 1. & illuſtriſsimo Card. Staniſlao Oſio, in confu-
tatione Brentij, lib. 1. de Hæreſibus noſtri temporis. Sed
& apud Roſſenſem, artic. 30. Lutheri verba ſunt iſta: Ego
verò etiam ſi Sanctus Petrus hodie præſideret Romæ,
negabo Romanum Epiſcopum eſſe Papam: Papa enim
res ficta eſt in mundo, neq; fuit, neque eſt. Et apud eun-
dem Roſſ. artic. 25. Romanam ſedem appellat Lutherus

Sathanæ

A Sathanæ ſeruam & officinam. Et apud Iacobum Latomum, Tractatu de primatu Rom. Pontif. c. 1. Papam appellat Raptorē & Flagellum Dei. Et, teſte Medin. lib. 7. c. 26. ad fin. Romanam tyrannidem occupantem Eccleſiam, papatum vocant. Magdeburgenſes etiā apud Turrianum, lib. 2. pro Epiſt. Pontif. c. 4. &. 5. idem dicunt.

Quod nō ante Conſtantinū, & Phocam cæperit Romanæ Eccleſiæ primatus, dicunt Hæretici.

Vveclephiſtæ referente Thoma Vvaldenſe lib. 2. doctri. or. 3. c. 33. contendebant, Romanam ſedem à temporibus Conſtantini Imperatoris, trecentis annis poſt Chriſtum, deriuatam, non antè. Nam. in. c. Conſtantinus. 2. 96. d. dicitur: Conſtantinus Imperator quarta die ſui baB ptiſmatis, priuilegium Romanæ Eccleſiæ Pontifici contulit, vt in toto orbe Romanum, Pontifices vel Sacerdotes habeant caput, ſicut Iudices Regem. Et infra. Sancimus, vt principatum teneat, tàm ſuper quatuor ſedes, Alexandrinam, Antiochenam, Hieroſolymitanam, & Conſtantinopolitanam, quàm etiam ſupra omnes in vniuerſo orbe terrarum. Hæc ibi. Et Imperator hoc ipſum Romanis Epiſcopis contuliſſe videtur, vt refert Beda lib. de temporibus. c. de Phoca, & Vvalden. c. 33. & Cano lib. 6. c. 8. ad. 10.

Hieroſolymis, & non Romæ, dicūt Hæretici, eſſe Eccleſiæ primatum.

Quin & iiſdem Hæreticis videtur conniuere, quod C quidā eorū videtur ſomniaſſe, & nō nihil videtur habere apparentiæ. Brētius, inquā, qui apud Petrum de Soto, in Defenſione Catholicæ Cōfeſsionis. c. 100. callidè affirmabat Hieroſolymitanam Eccleſiam Matrem eſſe omnium eccleſiarum, non Romanam. Verba Brentij ſunt: Dauid magnus auus Chriſti proponit nobis pro eccleſiarum matre, Sionem, Virgam virtutis tuæ emittet Dn̄s ex Sion: & Iſaias atq; Micheas, De Sion exibit lex Et ipſe Chriſtus, inquit, Prædicandam in nomine eius remiſsionē peccatorum, initio facto ab Hieroſolymis. Hāc

Pſal. 109.
Iſai.
Mich.

igitur nobis dant Prophetæ, & Chriſtus pro Matre: cur A
ad Romā confugiemus? ſed ad montem illum domus Dñi, & ad illā doctrinā, &c. Hæc Brentius. Et Vvalden. in Doctrinal. c. 41. refert, Vviclephum etiam potiùs velle Hieruſalem eſſe Matrē Eccleſię, quia ibi paſſus eſt Chriſtus: vel Bethlehem, quia ibi natus: nō Romam. Et vide etiam Lætmatium, Tractatu illo de Prima Rom. Ponti. c. 3. p. 5. in. 11. argumento. Qui eo ſanè cōſilio vidētur nobis auferre Matrem Romanā, quę extat, & afferre Hieroſolymitanam, quæ nullo modo extat, vt vel ſic abſq; matre orphani derelicti, in luporum fauces incidamus.

Cur Hęretici volūt Hieruſalem eſſe caput Eccleſiæ, non Romam.

Confirm.

Sed neq; fuit primus Vviclephus, aut Brentius eorū, B
qui Hieruſalem conati ſunt facere matrem fidei: nam aliquod videtur habuiſſe fundamētum in eo quod Beatus Clemens lib. 1. Recognit. propè finem, Iacobum Epiſcopum Hieroſolymitanum appellat Principem Epiſcoporum. Et apud Nicepho. in Hiſt. Eccleſiaſt. lib. 12. c. 16. in fine, in Concilio Conſtantinop. tempore Theodoſij Imperatoris celebrato, in Epiſtola ad Eccleſiam Romanā, dicitur Hieruſalem mater omnium Eccleſiarum. Quibus nixi Hæretici ſtirpitùs contendunt arcē Romanam ſolo æquare, & peſſundare. Ac imitātur inſaniam Iudęorum, qui magno odio Eccleſiam Romanam proſequen C
tes, expectant finalem illius interitum: & velut inſtitutum humanum irrident, quòd Romani Pontifices ſibi vniuerſale Eccleſiæ regimen arrogauerint: non enim id, inquiunt, eſt de iure diuino. Ergo quò cum hæreticis nec latum vnguem conueniamus, ſatiùs erit aſſerere, eſſe de iure diuino, & non ſolùm de iure humano, quòd ſuprema ſedes ſit Romæ. Nam ſi ſolùm de iure humano eſſe dixerimus, quantumcunq; Canonico, Pontificio, Cæſareoq;, certè parùm à modo loquendi Hæreticorum diſtamus

A ſtamus : qui hoc vel maximè in votis habent ſuadere, quòd Romani Pontifices humano iure paſtoralem Eccleſiæ curam ſibi vſurpauerint.

SExtò ad idem : Neminem latet multas & Aſiæ & Aphricæ Eccleſias, id eſt, Orietales & Meridionales iam olim ſupremam Eccleſiæ dignitatẽ magnoperè deſideraſſe, & ambijſſe. Nam Epiſcopi Cōſtantinopolitani Romanum ſuperiorem nolebant agnoſcere: imò Paſtores Vniuerſales ſe ipſos iactabant, vt patet ex D. Gregor. lib. 4. Indict. 13. Epiſt. 32. & lib. 7. Indict. 1. Epiſt. 3. Conſtantius, Valens, Valentinianus, Anaſtaſius Imperatores Græci vehementer in Grçciam primam ſedem trãſferre moliti ſunt. Quod eò vel maximè moliebantur, quòd à Romanis Pontificibus ſe priuari videbant, in ſuarum hæreſum ſupplicium, dominatu Italiæ & Imperij. Sed & Africani Hæretici, videlicet, Donatiſtæ, Eccleſiã Chriſti in ſolis Aphricæ partibus eſſe contendebant : eò quòd Cant. 1. percontanti Sponſæ dilectum ſuum, Indica mihi, vbi paſcas ? Vbi cubes ? (hic enim diſpungebãt periodum per interrogationem) reſpondebat ſponſus, In meridie. Hoc eſt, ad partem Auſtralem, ſeu Aphricanam plagam Meridionalem. Et illud Abac. 3. ad idem adducebant, Deus ab Auſtro, vel ab Aphrico, veniet. Sic enim legunt cum Auguſt. 18. de Ciuitate. c. 32. quaſi per Meridiem, & Aphricum, eorum regio deſignaretur, in qua ſola Chriſtus coleretur.

Arg. 6. ex eo quòd multæ Eccleſiæ Papatum ſibi procurarũt, nunquam tamen è Roma abductũ eſt.

B

Cant. 1.

Aba. 3.

C

Veruntamen Græci, & Orientales erant qui magnum Romanis Epiſcopis negotium faceſſebant, contẽdentes primam ſedem in Græciam ex Italia demutare. Et quidem ſi id aliqua potentia humana, ſiue Papæ, ſiue eccleſiæ fieri poſſet, vero ſimile eſt quòd per tot annorum centurias aliquando factum eſſet, vt ſcilicet,

Orientales ab Occidẽtalibus Papatum uſurpantes.

componendarum harum litium gratia, & conciliandi illas tam ex diametro pugnantes eccleſias, Occidẽtalem, & Orientalem, Græciam, ſcilicet, & Latinam, aliquando inquàm factum fuiſſet vt ſummus Pontifex Roma demigraret in Greciam cum ſede ſuprema: Preſertim cum ad ſedandas multas de fide & religione obortas queſtiones & ad quam plurimis inde enaſcentibus malis obuiandum, & ad multa & quàm maxima cõparanda bona, & demum (vt dicebam) ad cõciliandam Græciam cum fide Romana, illud ſolùm & vnicum medium perquàm neceſſarium eſſe videbatur. Intellexerunt ergo Romani Pontifices, intellexit & Eccleſia hanc tranſmigrationem ſedis ſummæ nequaquam poſſe fieri, imò diuinum eſſe inſtitutum & ius vt Romæ ſemper maneret. A B

7. arg. ex uehementiſsimis perſecutionibus quibus afflicta eſt, ſed nõ uicta Eccleſia Rom.

SEptimò (quod in quarto argumento perſtrinxi,) vix vnquam hactenus à Tyrannorum, hoſtiumque perſecutionibus libera fuit Romana eccleſia. Primis enim trecentis annis ab Imperatoribus adhuc infidelibus ſæuitum eſt vehementiſsimè in Chriſtianos. Deinde à Conſtantio, Iuliano, &c. Poſt tam à Theodorico, & alijs Italiæ Regibus, quàm à Conſtantinopolitanis Imperatoribus. Interim non ceſſauit Hæreticorum, contra eandem Romanam eccleſiam, furor & rabies. Quòd ſi paulò poſt, non ſolùm Gentilium, ſed & Hæreticorum, videlicèt, Manichæorum, Pelagianorum, Marcionitarum, Sabellianorum, Arrianorum, Monothelitarum, Iconomachorum, & ſimilium ſecte quieuiſſe videtur, ſurrexit filius ille perditionis Mahometus, ad vexandam eccleſiam natus, vt verè poſſet Diuus Bernardus eccleſiæ illud appropriare, Ecce in pace amaritudo mea amariſsima. Domeſticis etiam ſchiſmatum & ſchiſmaticorum cuneis plurimũ eſt laceſſita C

Iſai. 38.

A ſita Eccleſia. At inter tot preſſuras & calamitates Cathedra Petri non ſolùm non conculcata eſt, & abolita, verũ ſtat, viget, & regnat.

Quæ verò ſunt cæterarum Eccleſiarum ſedes, quæ non hæreticos modò, verùm Archihæreticos admiſerint Epiſcopos? Nam Paulus Samoſatenus in Antiochena ſedit eccleſia, Ioannes Origeniſta in Hieroſolymitana, Dioſcorus in Alexandrina, Neſtorius, & Macedonius in Conſtantinopolitana, &c. At verò quanuis perplura hæreſeon monſtra, velut agmine facto, eccleſiam Romanam aggreſſa ſint, poſſetq; ipſa maximè impunè præ

Fere omnes aliæ Eccleſiæ lapſæ ſunt in hereſim: ſola Romana in fide ſemper perſtitit.

B cæteris delinquere & aberrare, eò quòd ſuprema ſedes à nemine iudicatur. c. ſi Papa. 40. d. & c. aliorum, &c. nemo 9. q. 3. nunquàm tamen per mille quingentos & his plures annos, vlla dies, nec hora ſignari poteſt, in qua oſtendatur à fide eccleſia Romana deſciuiſſe. Licèt enim Petri nauicula fluctuare poſsit, perire tamen non poteſt. 24. q. 1. c. Non turbatur. Quinimò ad ipſam Rom. Eccleſiã, ceu ad lapidem Lydium (vt verbis vtar noſtri Fra. Laurentij Villauincentij Regij Concionatoris, ac de Rom. Eccleſia apud Germanos, & Flandros optimè meriti, in lib. 1. de Ratione ſtudij Theologici, in Præfat.) omnes

C aliæ Eccleſiæ, & ſcripturæ depurandæ afferri debent. Nomine autem Romanæ eccleſiæ non ſolùm intelligo Papam, ſed congregationem illam populi fidelis Romani cum ſuo paſtore, & hanc immaculatam ſemper ſeruaſſe, ac ſeruaturam fidem, contendo. Ita id intelligit Turrecremata, lib. 2. ſummæ. c. 112. ad. 5. & Caſtro, de Hæreſibus lib. 1. cap. 8.

OCtauo loco nonnulla Patrum teſtimonia depromamus, in præcedentis argumenti confirmationem. D. Hieronym. lib. 3. contra Ruffinum, ſic ait: Scito Roma-

8. Argu. ex Patribus qui Eccleſiã

Rom. dicunt ſolā eſſe quæ errare, & ibi nō poteſt.

nam fidem Apoſtolica voce laudatam, huiuſmodi præſtigias non recipere: & etiam ſi Angelus aliter annunciet quàm ſemel prædicatum eſt, Apoſtoli authoritate munitam, non poſſe mutari. Et idem Hieronym. & habetur 24. quæſt. 1. cap. hæc eſt fides. ſic dicit: In ſancta Romana Eccleſia ſemper extra maculam eſt catholica ſeruata religio, &c. Et infra: Quæ per Dei gratiam, à tramite traditionis nunquam erraſſe probatur, neque hęreticis prauitatibus deprauata ſuccubuit, &c. Diuus Cyrillus libro. 2. Theſauri quem refert V valdenſis. cap. 48. ſic ait: Eccleſia Petri ab omni hæretica circunuentione immaculata manet: & cùm aliæ eccleſiæ quorundam ſint errore circundatæ, ſtabilita inquaſſabiliter ipſa ſola regnat, ſilentium imponens, & omnium obturans ora hæreticorum. D. Bernardus ad Innocentium Romanum Epiſcopum, quem etiam refert Driedo lib. 4. ſupra. c. 3. p. 3. & Simancas in Cath. Inſtit. tit. 45. nu. 21. ſic ait, Epiſt. 190. Oportet ad veſtrum Apoſtolatum referri pericula quæq;, & ſcandala: ea præſertim quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi potiſsimùm reſarciri damna fidei, vbi nō poſsit fides ſentire defectum. D. Cyprianus lib. 1. Epiſtol. ad Cornelium Papam, ſic dicit: Petri cathedra eſt vnde vnitas eſt ſacerdotalis exorta, illaq; eſt Romanorum Eccleſia, quorum fides eſt Apoſtolico ore laudata, ad quos perfidia habere non poſsit acceſſum. Et in Expoſ. ſymboli, ait: In eccleſia vrbis Romæ, nec hæreſis vlla illic ſumpſit exordium, & mos ibi ſeruatur antiquus. Innocentius etiam, in Sermone de Octau. Apoſt. qui incipit, Duc in altum rete, ſic ait: Dignum Deus prouidit, vt ille qui erat princeps Eccleſiæ, ſedem conſtitueret apud vrbem, quæ tenebat principatum. Et ideò Dominus ait ad Petrum, Duc in altum, ideſt, Vade Romam, & laxa ibi retia in capturam

A

B

C

A pturam. Et ſtatim: Ne tanti honoris dignitas ad aliam ciuitatē quacunq; ratione tranſiret: ſed in hac vrbe, iuxta diſpoſitionem diuinam, perpetua lege maneret. Et de patribus hactenus. Hæc autem ex eorum Theſauris non citra delectū excerpſimus, quòd peculiariter de ipſa Vrbe loquentes, ipſam in fide faciunt impeccabilem: ipſam ſingulari Dei indulgentia cuſtoditam: atq; adeò ipſam diuino inſtituto cæteris antecellere. Multa congerit præcitatus Iacobus Simancas tit. 24. qui eſt de Eccleſia. nu. 17. vſque ad. 24. Deuouamus proinde perfidum Caluinū, qui, referente Oſio, in Confutatione Brentij lib. 2. eatenùs di

B cebat Romanam fidē nūquam defeciſſe, quia ſolum, ſeu locus Romanus, propter aſpectus ſyderū, minus eſt turbulentus alijs, & magis ſedatus. Nā Occidentales, inquit, ſunt minùs acuto & celeri ingenio quam Orientales, qui ob proprium Orientis, & Aſiæ clima, leuiores & inconſtantiores ſunt Latinis: nam Græci de leuitate, & inconſtātia ſemper ſunt notati à Tullio, D. Hiero. &c. Verū antè diem clauſo componet veſper Olympo, vt Poeta ait, quàm argumentorum, quæ hac in parte ſuccurrunt memoriæ, materies abſumatur. Hæc proinde ſufficiant, vt tempus alijs impertiamur.

Caluinus dicit, ideo Romā̃m nō mutaſſe fidē, ac ſectam, quia clima Romanorū non eſt turbulentū, & uariū.

C HAEC, quam tot productis argumentis ſententiam ſtabiliuimus, nō poteſt non eſſe probabiliſsima. Cui & alterū reſtat adhibere præſidium, ſcilicet, Iuriſtarū, ac Theologorum recentiorum authoritatem, qui ſcholaſticè diſputantes eam aſſerunt: quidam quidem expreſſè, & in proprijs terminis: quidam tacitè, & latenter.

V.

Referuntur authores pro hac ſententia, quod iure diuino Papatus ſit Romæ.

Ioannes Driedo, libro. 4. ſuprà. cap. 3. part. 3. poſt multa hunc in modum diffinit: Non temerè, ſed pia fide cum Patribus noſtris prædeceſſoribus credimus, quòd fides, & primatus Eccleſiæ, Cathedra Petri, claues regni

cœlo-

cœlorum, poteſtas ligandi, & ſoluendi ſunt à diœceſi A Romana inſeparabiles. Et ſtatim in ſolutione ad.2. Credimus Romanum Pontificem ſemper eſſe Vniuerſalis Eccleſiæ pontificem, & eundem non poſſe ſuam ſedem in aliam diœceſim, niſi Deus reuelauerit, transferre. Ioannes Cardinalis de Turrecremata in Gloſſa ſuper. c. Rogamus. 24. q. 1. poſt multa ſic dicit: Dicunt quidam, quòd Papa poteſt ſedem in alium locum transferre, rationabili cauſa: ſed nobis, iuxta Petrum de Palude, videtur contrarium. Et idem lib. 2. Summæ. c. 40. ad finem, ſic ait: Ad tertiam videtur reſpondendum, quòd Dominus Papa non poteſt transferre ſedem ſuam de Roma, ſine ſpeciali reuelatione Chriſti. B Cardinalis alter Iacobatius, lib. 8. de Concilijs, ar. 6. id ipſum tenet, & allegat Archidiaconum, Ocham, Albericum, & alios pro eadem parte. Ipſe autem ſic loquitur: Sine aſſenſu Generalis Concilij ſuper hoc ſpecialiter conuocati, & Dei reuelatione ſuper hoc inuocata, non eſſet tranſlatio hæc facienda, quia non niſi cõtraria Dei iuſsione mutandum eſt, quod ſemel iuſsit. D. Anton. 3. p. Scho. Titulo. 22. cap. 4. §. 1. paulò antè finem, hæc eadem habet verba, ſub proprijs terminis: ex quo ea deſumpſit Iacobat. & in ſuum tranſtulit librum. Aluarus Pelagius, Scoti in Theologia, & Archidiaconi in ſacra C Canonum peritia diſcipulus, lib. 1. de Planctu Eccleſiæ, art. 32. initio, ſic ait: Fateor quòd non poſſet mutari Sedes Apoſtolica, & papalis ab vrbe Romana in aliam ciuitatem, propter verbum iſtud. c. Rogamus. 21. q. 1. Iubente Domino, &c.

Alij authores qui idem tenent, licet nõ tã clare.

His adde alios, qui licèt non tam aperte, in hanc declinant ſententiam. Roffen. in libro illo Confutationis Aſſertionis Lutheranæ: quem ſua glorioſa deinde morte firmauit, cuiq; proprio ſubſcripſit ſanguine, art. 25. Iacobum

A bum Simancam, in ſuis Inſtit. Cath. tit. 24. qui eſt de Eccle. nu. 23. Melchiorem Canum huius ſcholæ Profeſſorē primarium lib. 6. de locis. c. 4. & 8. in ſolut. ad. 10. Cardin. Caiet. de Primat. Rom. Eccl. c. 13. quanquam ob ingenitā ſtyli obſcuritatem, vix ſatis ſe explicat. Couar. lib. 4. Variar. Reſolu. c. 14. nu. 11. Lętmatiū, Tract. de primat. Rom. Pont. c. 3. p. 1. & 5. in ſolut. ad. 12. & 15. contra Lutherum.

VI. *In Vet. teſt. facta memoria Romanæ urbis, & ſedis.*

IN ampliorem huius ſententiæ gratiam, patimini me, Viri clariſsimi, non quidem diuertere, ſed tantiſper im morari in oſtendendo quàm congruè ſuprema Eccleſiæ poteſtas Romanæ vrbi addicta fuerit. Sunt enim in Vete B ri teſtam. loca, vnde id deduci valet. Benedictus Arias Montanus, ſuper Micheam. c. 2. In illis verbis, Congregatione congregabo Iacob. Vſq; ad, Ponam illum quaſi gregem in ouili. Sic dicit: Hebraicè, quaſi oues Boſra. Boſra conſtantiam ſeu valentiam ſignificare dicebamus. Valentiam verò, Romam, Vrbem totius orbis quondam principem, dictam priùs fuiſſe, antiqui authores memoriæ prodiderunt. Idem nanq;, Romi, Græcè, quod Latinè Valentia eſt. Atq; hac quidem in parte Antiquorum Hebræorum traditionem recepimus, qui Boſram eandē eſſe Romam dixerunt. Hæc ille. Vnde colligit, nihil eſſe C aliud id quod Deus ibi pollicetur, Congregaturum ſe in Boſra, ſiue in Valentiam, hoc eſt, in Romam, gregem ſuum, niſi in Romanam Eccleſiam, veluti in caulam & ouile, cooptaturum ſe eſſe omnes fideles.

Roma, fortitudinē, & conſtantiam Græce ſignificat.

Sed arcanam hanc propalemus intelligentiam. Primùm omnium, quòd vox Rhoma Conſtantiam, Valentiamque, ſiue fortitudinem, & etiam ſublimitatem ſignificet, inficias ire nemo poteſt. Nam D. Hieronym. omnium linguarum periti ſsimus, libro. 2. aduerſus Iouinianum, in fine, magnificè pariter & benignè Romam allo-

quens, dicit: Loquar ad te quæ ſcriptam in fronte blaſphe A
miam Chriſti confeſsione deleſti: Vrbs potens, Vrbs orbis domina: vrbs Apoſtoli voce laudata. Interpretare vocabulū tuū. Roma aut fortitudinis nomen eſt apud Græcos, aut ſublimitatis iuxta Hebræos, &c. Hæc Hieron. Et lib. de Interpretatione nominum Hebr. ex Actis Apoſtolorū dicit: Romā, ſublimē ſiue tonitruū ſignificare. Fran

Iſai. 15. ciſ. etiam Forerius ſup. Iſai. c. 15. verſu. 2. in illis verbis, Vrbem fortem in ruinam, domū alienorū, &c. obſeruauit, ibi haberi vocem Hebræā, Roma quæ ſignificat celſitudinē. Videatur ibi Vatab. in ſcholijs huius loci: ſed & Iſai.

Roma Hebraicè eſt ſublimitas, uel tonitruus.

c. 26. in illis verbis, Incuruabit habitantes in excelſo, ciuitatem ſublimem humiliabit, &c. habetur etiam vox, Roma, quæ excelſum & ſublime ſignificat. Eſtq; inſigne va B

Iſai. 26. ticinium de deſtructione idololatriæ, & aliorum vitiorū, quę Romę reſidebāt. Hùc pertinet quod habetur in Iſai.

Iſai. 6. c. 6. Vidi Dñm ſedentem ſuper ſoliū excelſum. Quaſi diceret, Super ſolium Romanum: nā ibi pro, excelſo, habetur Hebraicè vox deducta à radice Romæ. Vide Pagni. ibi. Ad idem ſunt multa, quę traduntur à Galatino, lib. 4. de Arc. Cath. Verit. c. 26. Vrbem ſublimem humiliabit, ideſt, Romā, & Italiā. Nā cum ſublimitas Romani imperij cœlum penè tangeret, iugo Chriſtianæ fidei humiliter collū ſubiecit, vſq; ad pauperū & humiliū vices Chriſti gerētium, pedum oſcula. Nam locus Iſai. ſic habet. Ciuitatem ſublimem humiliauit: humiliabit eam pes pauperis, greſſus egenorum. Nempe Petri pauperis piſcatoris, pes exoſculandus à Romanis Imperatoribus. C

Sed expendamus ampliùs quod Montanus Hiſp. dicebat. ſ. Romā & Valētiā ſiue Cōſtantiā idē ſignificare, & eandem eſſe vrbē: nam inde certiùs augurabimur, Romā eſſe conſtantē illam & valentem vrbem, à qua pote

Roma & Valentia, idem ſunt.

ſtas

A ſta; pontificia dimoueri nõ poſsit. Ioan. Annius Viterb. in Cõm. ſup. Supplementum Manethonis, ad antiquitates Beroſi Chaldæi (niſi fortaſsis Annius ipſe Supplemẽtũ illud confinxit, cum cęteris Beroſi, Fabij Pictoris Metathenis: & aliorum monumentis, vt ſentiunt Viues lib. 18. de Ciuit. c. 1. Faber in Ariſt. lib. 1. Polit. Beatus Rhenanus lib. 1. Rerum Germanicarũ: de quo Vergara Tolet. Canonicus, & Couar. lib. 4. Vari. c. 14. nu. 5. Syxtus, lib. 8. Biblioth. hęreſi. 11.) Itaq; Annius ille dicit: Romum Celtiberorum Regem non procul Sagunto Romam ædificaſſe, per interpretationem, Valentiam nuncupatam: nã B Romus dicitur Valens, & Roma Valentia. Idem habet Solinus in Poliſthor. c. 1. Porrò qui alia de ſecretiſsima, & arcana huius vocis, Roma, ſignificatione videre voluerit, legat Plinium (ſed vereor ne intelligat) lib. 28. c. 1. & lib. 3. c. 6. nec in hac parte negligendus eſt Annius ſuper Beroſum in. 16. Rege Aſſyriorum, & lib. de primis temporibus c. 23. & in Cõment. Sẽpronij ad finem libri. Sed ſilere nõ debeo, ꝙ Abulẽ. in. Leu. 24. q. 10. ex Solino refert: Nomẽ Romæ tã ſanctũ olim fuiſſe, vt Dij Gentiles vetuerint illud publicare: & quia Valerius Soranus illud publicauit, morti traditus eſt, ſicut inter Hebræos nomen Tetragrã C maton nõ licebat eſſari. Vides quàm fuerit rationi cõſentaneũ, vt Roma in ſpiritualibus, ſicut in temporalibus, apicem omnium vrbium obtinuerit. Et adhuc auſculta. Perpetuitatem Romæ, ac Romani imperij, pueris etiam notum erat inter Gentiles, Iouem promiſiſſe Romanis, apud Virgil. 1. AEneid.

Ab urbe Valentia Hiſpaniæ denominata Roma Italiæ.

Romæ nomen ſacrum & ineffabile.

Perpetuitas Romanæ urbis.

His ego nec metas rerum, nec tempora pono,
Imperium ſine fine dedi.

Et omnem proſperitatem Romæ precabantur, & efflagitabant à ſuperis. Horat. in Epod. Ode. 18.

Romulæ genti date remq; prolemq;,
Et decus omne A

Hinc Hieronym. q. 11. ad Algaſiam, ſic ait: Romanũ imperium ipſi qui imperant, æternum putant. Vnde ſecundũ Apoc. in fronte Meretricis purpuratę, ſcriptum eſt nomen Blaſphemiæ, ideſt, Romæ æternæ. Ita ille. Certum enim eſt per Meretricem illam, ideſt, Babylonem, de qua ibi loquitur Ioannes, intelligi Romam, quatenùs peccantium, ac peccatorum confuſione erat plena. Nam dicit ibi Ioan. Apoc. 17. & 18. Meretricẽ illã ſedere ſuper ſeptẽ mõtes: & eſſe Reginã, & luctũ nõ viſurã, ideſt, perpetuò regnaturã. Quòd verò Babylon illa, Roma ſit, patet: nã B proinde Roma ſicut illa Babylon ſuper ſeptem montes ædificata eſt. Quò reſpiciunt Poetæ: Virgil. 6. AEneid.

Apoc. 17.

Apoc. 18.

Roma ſuper ſeptẽ mõtes.

Septemq; vna ſibi muro circundedit arces.

Et Ouid. 1. Triſt.

Sed quæ de ſeptem, totum circunſpicit orbem,
Montibus, Imperij Roma, Deumq; locus.

Et Horat. loco citato.

Dij, quibus ſeptem placuere colles,
Dicere carmen.

D. Aug. 18. de Ciuit. c. 12. dicit Romã eſſe illã Babylonẽ, C Idẽ habet Tertul. lib. aduer. Iudæos. §. Probatio natiuit. Chriſti, & lib. 3. contra Martionem, ſed vice omniũ lege Hiero. ſuper Iſai. 24. in illis verbis: Attrita eſt ciuitas vanitatis. Quinimò D. Petrus in. 1. Epiſt. c. 5. nomine Babylonis intelligit Romã. Ita dicit Papias Apoſtolorum auditor, apud Euſeb. lib. 2. hiſt. Eccl. c. 14. & Nicephor. lib. 2. c. 15. Perpetuitas itaq;, ſublimitas, & conſtantia huius vrbis omnibus modis ſignificata eſt.

Arbitror inſtituti mei, tam longa parentheſi, vos obli-

A tos: imò, vt veriùs dicã, vobis ego videbor oblitus. Sed nihil minùs. Nam ideò hæc à me dicta ſunt vt non ſolũ rem ipſam, quæ eſt Roma, oſtenderem Eccleſiæ clauum gubernaturam: verum & vocem ipſam Roma, non tantùm apud Hebræos, quorum omnia vocabula ſancta ſunt, & multis myſteriorum inuolucris circumuoluta: ſed & apud Græcos & Aramæos oſtenderem, ſignificare firmitatem illam, & celſitudinem, quam habet ſedes Beati Petri Romæ: vt vel ex hoc coniectari liceat Diuinum eſſe placitum, & inſtitutum vt Romæ prima ſuæ Eccleſiæ, ſponſæ amantiſsimæ, ſedes, ac thalamus ſemper
B per conſtet. Et hactenus de hac parte.

Aſſertio, & explanatio alterius opinionis oppoſitæ.

His nihiloſecius omnibus argumẽtis nõ obſtantibus ſit prima concluſio: Non videtur eſſe de iure diuino quòd Papa ſit Romanus Epiſcopus. Itaque licèt ſit de iure diuino quòd in Eccleſia ſit vnus Monarcha in ſpiritualibus, Chriſti vicarius, & Petri ſucceſſor: qui quidem hactenùs ſemper fuit, eritq; deinceps Romanus Epiſcopus: Cæterũ quòd iſte ſupremus Pont. ſit potiùs Romanus Epiſcopus quam Salmanticenſis, aut Toletanus, ideſt, quòd potius Romæ, quàm Pariſijs, Toleti, aut Salmãticæ ſedeat, nõ videtur ad ius diuinũ pertinere, ſed ad humanum. Quod ſub Romani correctione Pontificis dictum à mè eſſe volo. Probatur primò, quia, vt habet S. Thom. quodlib. 4. art. 13. lex noua nulla alia habet diuini iuris præcepta, niſi moralia naturalia, & articulos fidei, & ſacramenta: ſed ſic eſt quòd Pa- VII.

Non eſt de iure diuino quòd Papatus ſit Romæ.

C

Probationes huius ſen.

pam ſedere Romæ, ad aliquod illorum non pertinet, ergo nec pertinet ad ius diuinum. Quòd ſi dixeris, id quod ex diuina habetur traditione, & eſt ab Apoſtolis diuinitus promulgatum, etiam conſtituere ius diuinum, vt bene vidit S. Tho. in illo art. in 1. ar. Reſpõdeo, Tametſi perpetua ſit traditio ꝙ Papa Romæ ſedeat, at nõ eſt diuina traditio, nec ab Apoſtolis diuinitus promulgata: ſed eſt Apoſtolica traditio, de genere illarũ, quas Apoſtoli propria authoritate inſtituerũt: quæ nõ ſufficiũt ad cõdendũ diuinũ ius, de quo multa infrà dicturus ſum. §. 15. in ſolut. ad. 4. & quarũ meminit S. Th. illo loco in Solu ad. 1. A

Quæ ſint quæ pertinent ad ius diuinum.

Secundò: Nihil ad ius diuinum pertinet, quod non contineatur in ſacra Scriptura, aut ſit diuina traditio aut ex altero horum deducatur per rectam, ac legitimam cõſequentiam: ſed Papam Romæ ſedere, nec expreſſe, nec latenter & tacitè habetur in Scriptura: nec ex his, quæ in ea continentur, deduci poteſt, etiam permultas, & quales conſequentias, nec eſt diuina traditio, vt diximus obiter modo, & ex profeſſo oſtendemus inferius. §. 15. ergo non eſt de iure diuino. Confir. ex verbis, quibus Petro promiſſa eſt, & collata poteſtas, Math. 16. & 18. & Ioa. 21. in quibus nulla Romæ, aut alterius loci particularis mentio facta eſt, in quo pontificatus figeretur: ſed id D. Petri, ac Succeſſorũ iudicio relictũ eſt. Et, vt bene tradit Caie. c. 13. ſuprà, Inſtitutio Euangelica de his mutationibus nõ ſe impedit: ſed hanc loci, & vrbis deſignationẽ factis ſubſequentibus diſponendã relinquit. Cõfirmatur hæc ratio, efficaciſsimè, nam tam longè abfuit Chriſtus, cum Petrum inſtituit Eccleſiæ Principem, vt præciperet ei quid quam de Roma, quòd per quinque annos priores, imò & per duodecim, Petrus non fixit Romæ ſedẽ ſuã: ſed poſt illos annos: nempe poſtquam quinque nullibi, ſeptẽ ve- B C

Matth. 16. Ioan. 21.

Nota.

rò

A rò, Antiochiæ ſederat vt omnes Eccleſiaſticæ tradunt hiſtoriæ. At ſi de iure diuino eſſet vt Romæ ſederet, ibi à principio ſediſſet. vide infrà. §. 10.

Quòd ſi quiſquam dixerit, Idcirco id eſſe de iure diuino, quia diuinam habuit Petrus reuelationem, vt Romæ moreretur. Hinc enim inferri videtur, diuinum eſſe inſtitutum quòd ſedes Pontificia perpetuò eſſet annexa Romanis Epiſcopis. Reſpondeo, & obijcio aduerſarijs, quod, vt bene tradit Soto. in. 4. d. 24. q. 2. art. 5. in fine, quãuis illius reuelationis hiſtoria ab Abdia, AEgeſipo, Ambroſio, & alijs referatur: adhuc tamẽ nõ tanta pollet authoritate, vt rei tãti mométi ſolidũ ſit fundamentũ. Præ- *Apparitio Christi facta B. Petro cuius ſit authoritatis & põderis ad propoſitum.*

B tereà, quia licèt illa hiſtoria irrefragabilis eſſet veritatis, adhuc collectio non eſſet ſatis firma. Nam Chriſtus Petro apparens non iuſsit, vt Romæ ſedem figeret, ſed vt Romæ ſubiret martyrium. Et quidem euenire poſſet, vt ille qui totius erat orbis Epiſcopus, pateretur in vrbe aliqua particulari, iubente Deo, ſicut Moyſem, qui totius populi Hebræi caput erat & princeps, iuſsit Dñs in certo loco animã agere. Quod ſi dicas id qđ rectè vidit Cordubẽ. lib. 4. Quæſtionarij. q. 1. propoſi. 8. dub. 2. ex eo ꝙ Chriſtus præcipiebat, ac volebat Petrũ Romæ mori, *Deut. 34.*

C meritò pręſumi poterat Deũ velle, ac pręcipere vt Papatus eſſet Romę quodq; ille, qui Romę ſuccederet in Epiſcopatu Petri, ſucceſſurus etiã eſſet in papatu: nã in locũ eiusqui moritur, ſufficitur ille qui ſuccedit. Huic obiectioni dixerim, reſpõſurũ me eſſe infra. §. 10. Nunc id ſolũ dicã, nẽpe adhuc nõ eſſe ſatis firmã collectionẽ, & qualis eſſe debebat ad firmandũ, ac cõſtituendũ ius diuinũ. Nã in multos ſenſus detorqueri hiſtoria illa adhuc põt. Pręterea licèt conſtaret Dei eſſe voluntatẽ vt papatus annecteretur Romæ, non continuò ad ius diuinũ pertineret.

Aliud

Aliud eſt enim iuſſus & volũtas, aliud ſtatutum, & lex, A ſiue ius. Nam ordinationes Principum, vt maneant poſt mortem ipſorum, non ſat eſt vt habeant vim cuiuſdam ſimplicis voluntatis, ſed vim ſtatuti & legis oportet habeant. Non ergo fit quòd ſit de iure diuino, Papatum eſſe Romę, ex ijs coniecturis, quas nobis ſuppetit illa hiſtoria.

Quòd per. 37. annos à morte Chriſti non erat diuinum ius, vt Papa eſſet Romæ.

Tandem, quia ſi hæc hiſtoria tanta pollet veritate, & authoritate, iam ſanè ex ea conſpicuum habemus, quòd triginta ſeptem annis poſt mortem Chriſti, non erat de iure diuino, vt ſedes Pontificia eſſet Romæ. Nam, vt illa habet hiſtoria. 37. anno à morte Chriſti, D. Petrus, rogatu fratrum, Romam deſerere, & in aliam ciuitatem B tranſmigrare volebat. Quod & faceret niſi diuino oraculo reuocaretur Romam. Signum ego eſt ſufficientiſsimum, ex eo vt conijciamus, Chriſtum dum viueret, nihil vnquã viua voce, nec implicitè & latenter inſinuaſſe Diuo Petro vt Romæ figeret pedem, ac ſedem. Vnde per quinq; primùm annos nullibi ſedit, & per ſeptem ſequentes, Antiochiæ: deinde per. 25. Romæ: Et inde iam aliò parabat ſe conferre. Non itaq; erat diuinum ius vt Romæ eſſet prima ſedes. Dicere autem quòd tot annis poſt mortem Chriſti, aliquid cæperit in ius diuinum poſitiuum cooptari, admitti, ac recipi quod à Chriſto dum C apud viuos ageret, expreſsè, aut implicitè non fuiſſet traditum, inauditum eſt. ac proinde id ego non admittam.

VIII.

Licet eſſet de iure diuino Papatum eſſe Romæ poſſet ex cauſa mutari à Pontifice.

Secunda cõcluſio: Quanuis de iure diuino eſſet, quòd ſummus pontificatus eſſet Romæ, ad huc tamen ex magna & vrgentiſsima cauſa, diſpenſari per Eccleſiam, aut per ſolum Papam poſſet, vt aliò transferretur, & alteri annecteretur Eccleſiæ. Nã rogo, Vnde nã habet ſummus Pontifex tantum authoritatis, vt ex cauſa diſpenſet

in

A in votis,& iuramentis? quorum obligatio eſt de iure diuino naturali,& non tantum diuino poſitiuo,de quo ſolum eſt nobis ſermo? Quòd ſi hoc exemplũ nõ arriſerit vt non arriſurum ſuſpicor: nam id fortè non eſt diſpenſare in iure diuino. At certè quando interuenit rationabilis cauſa,inferiores in ſuperiorum legibus,& ſtatutis diſpenſant aut declarant,quia per epicheiam cenſent,talem diſpenſationem non pugnare cum legiſlatoris intentione. Hac de cauſa quamuis diuino iure naturali prohibitę ſint nuptiæ inter fratres, vt dicunt Sot. Can. Anton. Couar. Cather.Maioris,& alij: (licèt negent alij) quorum loca B referre nec volo, nec poſſum,nullus ire poteſt inficias, quin Protoparentum noſtrorum filij cum ſororibus ſuis contraxerint. Vis ne certius exemplum? Ius diuinum vetat, parentes miſceri cum filijs: at ſi pereuntibus cæteris, ſoli ſupereſſent Pater, & Filia, poſſent contrahere vt habent Soto, Magiſter à Veracruce Ioſephus Angles,&c. Quamuis quædam alia ſunt de iure diuino penitùs indiſpẽſabilia, propter innatam, & intrinſecam quam habent malitiam, vt mendacium, fornicatio, furtum, quæ ex nulla cauſá valent licitè fieri. At huius generis non eſt quòd pontificatus ſit extra Romam. Adde & aliud exemplum: quòd ſacrum Eu- C chariſtiæ ſacramentum celebretur integrum atque perfectum in pane & vino, de iure diuino Euãgelico eſt, vt ſatis patet:nihilominus tamen ex magna & vrgentiſsima cauſa, vt putà in regione aliqua Septentrionali, vbi vinũ nullo modo eſſe, aut aſportari poſſet, Papa diſpenſare poſſet vt in ſolo pane fieret cõſecratio, vt ego credo, licèt id nõ credant quidã alij. Similiter ergo ſi caſus eueniret, quem Deus auertat,quòd Roma Romaniq; omnes funditùs abſumerentur: aut tota Italia à Turcis inuaderetur,

Papa diſpenſat in iure diuino.

 & ca-

& caperetur, ita vt nullus religioni locus ibi eſſet: nõ dubito quin Papa Salmanticam migrare, & ibi ſedem poſſet figere, donec, dante Deo, Roma ſuæ libertati, ac religioni reſtitueretur. Quanuis viſum fuerit Iacobatio, lib. 8. ar. 6. & alijs, quòd tunc temporis vbicunq; Pontifex reſideret, diceretur eſſe Romana Eccleſia. A

IX. *Quòd per ſe loquẽdo, poſſet Papa alio transferre papatum.*

TErtia concluſio: Salua ſanctæ Romanæ Eccleſiæ cẽſura, videtur dicendũ, ꝙ ſi Sãctiſsimus D. N. Syxtus Pont. Max. totã vellet ſuæ plenitudinem poteſtatis exercere, poſſet Apoſtolicam ſedem ab Eccleſia Romana remouere, eã vt alteri admoueret Eccleſiæ. Præſens concluſio per ſe loquendo, vera eſt. Nempe habita ratione pleniſsimæ poteſtatis, qua Papa fungitur: & rei ipſius, quæ ſecundũ ſe iure tantũ cõſtat humano, nõ diuino, vt probatum eſt. Nam ex accidenti exiſtimo id fortè facere non poſſe Pontificẽ. Quod ſequenti debeo concluſione dirimere. Neq; verò diſputo vtrũ licitè id poſsit facere: ſiquidem certo certius eſt, ꝙ ſi citra magnam cauſam, & grauiſsimã, ac maturũ conſiliũ id tentaret efficere, grauiſsimũ ipſe ſcelus, & flagitium perpetraret. Non enim omni lege exẽptus eſt pontifex, & eius facta iudiciũ Dei ſubterfugiunt. c. aliorũ. 9. q. 3. Nec ad libitũ Eccleſiã perdere, ac dilapidare poteſt, & quæ ad perpetuã ordinata ſunt vtilitatẽ, variare: ſed eius potius debet ſaluti proſpicere. c. quæ ad perpetuã. 25. q. 1. Diſputo itaq; de eo, quod ſecundum abſolutã Papæ potentiam fieri poſſet. B C

Probatur hæc ſent. 1. ex eo quod id non eſt de iure diuino.

Primũ omnium, vt appareat quã ſit hæc mea ſententia ſanæ ac veræ Theologiæ, & ſacris canonibus conſentanea, in mediũ adduco S. Tho, ſuprà quodlib. 4. art. 13. vbi ſic dicit: Papa habet plenitudinẽ poteſtatis in Eccleſia, ita vt quæcunq; ſunt inſtituta per Eccleſiã, vel Eccleſiæ prælatos, ſunt diſpenſabilia à Papa: non verò ea quæ

ſunt

A ſunt iuris diuini, aut naturalis, quia iſta habẽt efficaciã ex inſtitutione diuina. Quę autẽ ſint iuris diuini, & naturalis ad tria ſtatim mẽbra reducit: ſcilicèt, ad præcepta moralia legis naturæ, ad articulos fidei, & ad ſacramenta gratię. Et in ſolut. ad argu. adiungit ijs diuinas traditiones ab Apoſtolis diuinitùs promulgatas: Horũ autẽ nullũ eſt, ꝙ primaria Eccleſię cathedra ſita ſit Romę: Ergò ſuper hoc cadere poteſt diſpenſatio papę. Quòd verò non ſit diuina traditio, (nã reliqua non egent probatione) explicatum curſim à me eſt. §.7. in prima, & vltima ratione. 1. concl. & explicandum fuſius infrà §.15. & penitus enu-
B cleandum. §.10. &. 13. quę loca priùſquam lector videat, nolo vt dè mea hac opinione, iudicium proferat.

Secundò quid de ampliſſima poteſtate papę ſentiant Doctores Scholaſtici, paucis accipe. Duo ſiunt rerum, ac perſonarum genera, quibus cum Romanum poſſumus comparare pontificem. Quædam namque ſupernè, quædam infernè pontificem ſpectant. Et quidẽ ſi de ſuperioribus agimus, ſolus eſt Deus, quem iudicem timere poteſt Papa. Vnde in cap. ſi Papa. 40. d. dicitur. A nemine iudicari poſſe Papã, niſi à fide deuiet. Et quia exceptio facta firmat regulam in contrariũ, vt habẽtiura,
C hinc eſt quòd quantũuis eſſet Papa Simoniacus, ſcandaloſus, ac incorrigibilis, modo non ſit hæreticus, non eſt depellendus, & iudicandus, ſed obſeruandus potius, & obediendus. Ita etiam in c. ſin. 79. d. & c. nemo. 9. q. 3. & c. facta. & ſequentibus. Præſertim cap. aliorum ſic dicitur: Sedis iſtius Præſulem ſuo ſine quæſtione, Deus reſeruauit arbitrio. Voluit Beati Petri Apoſtoli ſucceſſores cœlo tantum debere innocentiam, & c. ſolus itaque Deus eſt iudex Papæ, nã authoritate & poteſtate cæteris etiã Sãctis exiſtentibus in cœlo. c. de libellis nõ etiam ipſis [illegible]

Papa ſuperiorem in terris non habet.

Papa quantũuis ſit ſcandaloſus, & incorrigibilis, modo nõ ſit hæreticus, eſt obediendus, & tolerandus.

Papa maior Angelis, & ſanctis, quā tum ad poteſtatem, &c.

Angelis maior eſt, vt ex Hoſtien. & Auguſtino de Ancona Ordinis noſtri eruditiſsimo Doctore, tradit D. Ant. 3. p. tit. 22. c. 5. §. 1. 2. 3. &. 4. & Cata. glor. mund. p. 4. Conſid. 7. Quod itaq; Papa quantumuis ſcandalo ſit toti Eccleſiæ, & peſsimus, ac immanibus ſe deuoluat peccatis, tolerādus ſit, & obediendus, (vt concludam) ex Hug. Alb. Alex. S. Tho. Bona. Ric. Pal. Heru. & Petro de Tarant. grauiſsimis Theologis: & ex Inno. Hoſt. Archid. Ioan. And. Iuriſtarum principibus oſtendit Turr. lib. 2. ſum. c. 93. &. 98. Aug. de Ancon. de poteſt. Pap. q. 5. art. 4. D. Ant. 3. p. tit. 22. c. 4. §. 3. & Mag. Vict. Releſt. de Pot. Pap. n. 17. Sylu, &c.

Papa ſupra Concilium, & omnia Eccleſiæ Concilia, quātum ad authoritatem iuriſdictionis.

Si verò conferamus Papam cum inferioribus, ideſt, cū omnibus fidelibus, cūq; omniū Pontificū, ac Conciliorū decretis, & ſtatutis: ſic quidē dicā quæ apud probatos authores reperio. Alu. Pelag. lib. 1. de Planctu Eccleſ. ar. 6. ſi tota, inquit, ſimul Eccleſia, ſentiret in aliquo negotio cōtra Papā, ſententiæ Papæ ſtandum eſſet, niſi in cauſa fidei. Et ar. 7. &. 17. In omnibus, inquit, quæ non fuerint expreſſè cōtra Deū, obediēdum eſt Papę. Sylueſt. verb. Papa. §. 3. & ver. Conciliū. §. 3. hanc eandē expreſſam ſententiā amplectitur, & dicit eſſe omniū Theologorū, quibus omnino ſtandū eſt potiùs quàm Iuriſtis, quoniā materia eſt Theologica, cū Papæ poteſtas ad ius diuinū pertineat. Et. §. 15. allegat S. Tho. dicentē, Poſſe Papā ſtatuta etiā Concilij generalis tollere. Ad idē eſt Iacobat. lib. 6. de Concil. artic. 2. vbi ait: Si eſſet dubiū, an id quod Papa præciperet, eſſet peccatum, ſtandum eſſet ſententiæ Papæ, etiam contra Concilium: quia lex Papæ quantūcunq; ſit dura ſeruanda eſt. c. in memoriam. 19. d. Et addit; ſi Papa ederet legem, non quidem impoſsibilem, ſed aliàs duram, & vellet tollere antiquam à Concilio editam, &

Papa poteſt Concilij etiā Generalis ſtatuta abrogare, & ipſe ſolus alia cōdere.

A nouam edere ſibi fauorabilem,& de nuda voluntate, & poteſtatis plenitudine, illam ſtatueret, ſeruanda eſſet ſententia Papæ. Et ita vult Gloſſ. quam Doctores ſequũtur, in.c.vbi periculum.de elect.&.c.nemo.9. q. 3.&.c. ſicut. 15.d.Ad idem eſt.c.mutationes.7.q.1.

Quòd ſi opponas illud.c.ſicut.15.d.cui fauet.c. quæ ad perpetuam.25.q.1.ex quo habetur, quòd Papa non diſpẽſat contra quatuor principaliora Concilia. Reſpondeo, ibi reddi rationem. Quia illa Concilia continent fidem. Ex quo ſit in his quæ fidem non concernunt, poſſe conciliorũ ſtatuta derogare Põtificẽ. Vnde ad bonũ ſenſum *Obiectio.* *Solutio.* *Papa omnia poteſt.*
B exiſtimo concedi poſſe cum Canoniſtis vulgò Papam poſſe omnia, ac immeritò Turrianũ, lib.3. de ſum. Pont. auth. id vulgare proloquium reprehendere, vt ex tranſcurſu modò vidimus, viſuri oculatiùs infra.§.15.vbi mul.a cap.explico, quæ habentur.25.q.1.& contra nos eſſe videntur. Ex his itaq; omnibus liquidò colligitur tanta Põtificem pollere potentia, vt reſcindere valeat hanc legẽ, qua vrbi Romanæ addicta eſt ſumma poteſtas eccleſiæ.

Tertiò: Exaggeremus ampliùs Romani facultatem Pontificis (ſi tamen exaggeratio eſt tantum deferre papatui.) Iacobus Almain.lib.de Pot. Eccl.c.14. diſſerit an
C etiam contra Apoſtolorum ſtatuta, imò & contra ipſas D.Petri conſtitutiones diſpenſare poſsit Papa. Et non ſolùm affirmat ipſe, verùm dicit, hãc eſſe communem vocem Iuriſtarum, & Theologorum: horum in.4.d.27. illorum in.c.authoritatem.5.q.6. Quibus annumerare poſſumus Cordub.lib.1.Quæſt.q.16.Opini.2.Gaſparem Caſal.lib.2.Axiomatum ar.3.c.10.Sylu.ver.Papa.§.14.&.15. & ver.Concilium.§.3.Iacob.lib.5.art.15.& lib.10.ar.15.De quo rurſus ſuſcipiendus nobis ſermo eſt infra.§. 15. Atq; adeò quàmlibet firmum D. Petrus, & omnes in vnum *Quòd Apoſtolorũ etiã D.Petri cõſtitutiones poteſt Papa abolere.*

coacti Apoſtoli,ſtatutum aliquod,quod papalis authori- A
tas ſemper eſſet Romæ, aſtruxiſſent, deſtruere id poſſet quilibet Succeſſorum.Sanè,vt perſpicuè vidimus.§.7.in prima,& vltima ratione primæ conclufionis, D. Petrus non diuino iure Romæ ſedit. Vnde Antherus Papa ad Bæthicos, & Toletanos Epiſcopos ſcribens.c. mutationes.7.q.1.ſic ait:Petrus ſanctus Magiſter noſter, de Antiochena ciuitate vtilitatis cauſa eſt tranſlatus Romam,&c. Planè non iure diuino, ſed ſponte potius ſua, vt ex textu colligitur. At ipſe Diuus Petrus non potuit legem ferre quatenus Pontifex,& caput erat Eccleſiæ, qua ſucceſſores obligaret: quia par in parem non habet impe- B

Tātū poteſt quilibet Papa quātū D. Petrus in quātū Papa.

rium.cap.Innotuit.de elect.Eo autem ipſo quòd ſunt Petri ſucceſſores,non vicarij,vt vidimus.§. 2. palam liquet, omnem quam ille habuit poteſtatem, & ipſos habere. Quod etiam affirmant Vict.Relect. de poteſt.Eccleſ.q. 2.num.14.&.17.Almain.lib.de poteſt. Eccleſ. cap.9. Simancas in.Catal.Inſtit.tit.45.nu.6.cuius ratio ea eſt,quia claues,ac poteſtas Eccleſiæ non ſunt traditæ Petro perſonaliter, ſed pro eo,& ſucceſſoribus.cap.ſolitæ. de maiorit.& obed.&.c.per venerabilē.Qui filij ſint legit.&.c.ad Apoſtolicæ.de re iud.de quo latè Iacob.lib.10. art.7.pag. 677.Scio ex tā multis priuilegijs, ac poteſtatibus, quibus C

An omnis dignitas quæ fuit in B. Petro,ſit nunc in Syxto V.

Chriſtus D.Petrum cumulare dignatus eſt,quędam ipſi ſoli,& non in ſuos ſucceſſores transferenda,collata fuiſſe. Quod tradunt Theologi,Dried.lib.4.ſupra.c.3.p.3.ad.2. & Vict. Relect.de poteſt.Eccl.nu.17.Cano de Locis, lib. 6.c.8.Caiet.de primat.Rom.Eccl.c.12.initio,quale eſt illud priuilegium,Beatus es Simon Bariona,quia caro, & ſanguis,&c.quale eſt etiā munus Apoſtolatus,&c. At verò quæ collata ſunt ei vt paſtori totius eccleſiæ, vt principi,vt papæ,omnino cunctis eius ſucceſſoribus eadem ap

pli-

A plitudine collata fuiſſe, credendum eſt, cũ D. Aug. in. c. quodcunq; .24.q.1. Ac proinde nihil ſtatuerunt Apoſtoli, nihil D. Petrus vt caput erat, & Papa, quod abolere, ac annullare nõ poſsint modo Rom. pontifices. De quo adhuc infra. §.15. latè.

Quartò: A ſimili, qui non eſt modus arguendi prorſus inualidus, argumentemur. Docet Theologi, nominatim ſapientiſsimus Vict. in illa. q.2. Relectionis. nu.23. propoſitio.10. & ex Iuriſtis Sim. in Inſt. Cat. tit. 45. nu. 18. D. Petrum potuiſſe eligere, ac deſignare ſucceſſorem, qui ſe vita functo, abſq; alia electione Summus pontifex eſſet: & B addit, tantundẽ poſſe quẽlibet ſucceſſorũ. Quod & feciſſe videtur D. Petrus nominãdo, & deſignãdo D. Clemẽtẽ, vt dicũt intemeratæ fidei ſcriptores, Ruffinus in Præfatione Recognitionũ Clem. Damaſus in Vita Clemẽtis Hier. lib. de Vir. Illuſt. AEgeſip. Nicepho. & alij ex antiquis & Vval. lib.2. Doctri. c.30. & .31. & D. Ant. 1.p. hiſt. tit. 6.c.4.§.3. & .tit 7.c.2. initiò. & habetur. c. ſi Petrus. 8. q.1. Quãuis id negent Iacoba. lib.5. ar.21. & lib.10. art.7. in ſolut. ad. 11. & Almai. lib. de Authori. Eccl. c.9. ex Armachano, lib.7. de Quæſtio. Armenorũ. c.19. De quo multa Turrec. lib.2. ſum. c.51. & Caie. & alij. Si itaq; tanta eminet Põtifex poteſtate, vt nominare valeat ſucceſſorem, cur non C nominare locum poterit, & deſignare? An ne melioris conditionis eſt locus quàm perſona, vt dicamus nominari poſſe perſonam, non locum?

Papa poteſt nominare ſucceſſorem, cui omnes tenentur obedire.

Confir. quia, niſi ego cæcutio, hoc nõ eſt quidquã autoritatis detrahere Romanis epiſcopis: imò multũ ei poteſtatis attrahimus, ſi dicamus, nõ eſſe adeò cõſtrictũ, & alligatũ Romæ Papam, vt ſi aliò commigret non ſit Papa. In Apoſtolica enim ſede totius Eccleſiæ Chriſtus poſuit principatum. c. baſilicas. de Conſecr. d.1. in fin. &in

Quod noſtra ſent. potius auget quam minuit poteſtatẽ Papæ.

& in.c.nolite.11.d.non verò Romæ,aut Toleti. Vtq; habent elegantiſsima illa D.Hieronymi verba Epiſt. 44. quæ magnopere commendat Vvalden.ſuprà.c.41.Non altera Romanæ vrbis Eccleſia, altera totius orbis æſtimanda eſt. Et Gallia,& Britannia,& Africa,& Perſis, & Oriens,& India,& omnes Barbaræ nationes vnum Chriſtum adorant,vnam obſeruant regulam veritatis.Si authoritas quæritur,Orbis maior eſt Vrbe.Vbicunq; fuerit Epiſcopus, ſiue Romæ,ſiue Eugubij,ſiue Conſtantinopoli,ſiue Rhegij,ſiue Alexandriæ,ſiue Caphnis,eiuſdem eſt meriti,eiuſdem & ſacerdotij.Hæc ibi. Coniungamus his verba Vvaldenſis.c.41.in fin. Vbicunq; Papa ſedeat,ſiue Romę,ſiue Eugubij,ibi noſter fulget antiſtes. Non habet neceſſe noſter præſul, vt in Romana Sede mendicet authoritatem,ſed vendicet.Hæc ille.Porro qui aſſeuerant Papam, niſi Romæ ſedeat, non eſſe Papam, planè affirmant,Papam ab vrbe Romana mendicare poteſtatem:quod dictu indecorum videtur. Non enim locus hominem,ſed homo locum ſanctificat.c.multi.c.nos qui.c.non loca.40.d. Et ratione huius Romana Eccleſia fundata eſt in Petro,non Petrus in illa.c.ita dominus. 19. d.&.c.fundamenta.de elect.in.6. Et amplius Eccleſia ipſa eſt,vbi eſt Papa,&ibi ſunt liminaApoſtolorum.c.ego. de iureiur,quod adducit Iacob.

Quintò tandem ab aduerſarijs inquiramus, quis nam fuit primus eccleſiæ Pontifex?Quis primus Papa,(loquimur de ſtatu euangelicæ legis,ac gratiæ.) Nonne Chriſtus?Is autem nunquid alicui in ſpeciali pręfuit eccleſię? Fuit ne magis Romanæ antiſtes quàm Toletanæ, aut Hieroſolymitanæ?Minimè ſanè.At ſummi eccleſiæ Pōtifices Chriſto ſuccedunt: ipſius ſunt vniuerſales Vicarij.Ergo ne ex eo quòd aliquis ſucceſſorum,Romæ ſpecialiter

A cialiter Chriſti cathedram fixit, non erunt vicarij Chriſti qui Romæ ſedere noluerint? Vnde illis compedes in iecti ſunt? Quis poteſtatis Pontificiæ amplitudinem, & maieſtatem tam anguſtis conſtrinxit limitibus, vt Romæ epiſcopatum non poſsint deſerere (per ſe loquendo) ac per totam Chriſtianitatem liberè vagari, nulli addicti Eccleſiæ, ſed omnium æqualem curam gerentes: vt explicaturus ſum. §.13. in ſolut. ad. 1. niſi ex accidenti id facere prohibeantur, vt ſequenti concluſione tractabo.

Reſolutoriè ergo dico cum Sot. lib. 1. de Iuſt. & Iur. q. 7. art. 3. & lib. 2. q. 3. art. 8. ex Innoc. cap. cum ad monaſterium. de ſtatu monach. & ex Panor. c. non eſt voti. de voto & voti redempt. In his quidem quæ ſunt de iure diuino, ſi Papa abſq; cauſa diſpenſet, factum non tenere: nec talem diſpenſatum eſſe tutum in conſcientia, vt quantū ad hoc verè dixit Cordub. lib. 1. q. 19. Iacob. lib. 4. art. 4. pag. 228. & Ricard. in. 4. d. 38. q. 8. art. 1. at in his quæ iure tantùm conſtant humano, peccat quidem ſi ſine cauſa irritet, ac diſpenſet, at factum tenet, vt etiam dicit Vict. de Poteſt. Pap. num. 14. ex Gloſſ. & ex Sylueſt. verb. Papa. §. 15. De quo rurſus acturi ſumus infrà. §. 15. Teneret itaq; factum ſi ſedē Apoſtolicā Papa traducere, aut tranſuertere niteretur Salmanticam. Et exinde non Romanus, ſed Salmanticēſis Epiſcopus eſſet Papa: cui proinde omnes parere teneremur. Verùm ſi exactam huius reſolutionem cupis, attende hæc argumenta.

In iure humano ſine cauſa ualet diſpenſare Papa, in diuino uero ex cauſa.

B

C

X.

OBijci namq; aduerſus hanc ſententiā, præter ea quæ à principio obiecimus, quibuſq; nondū reſpōdimus, poteſt. Quia ſolus ille qui ſuccedit Petro, fungitur poteſtate papali, vt ſatis patet. Sed ſolus ille qui eſt Romanus Epiſcopus, ſuccedit Petro; Ergo ſolus ille eſt Papa. Hoc argumentum inde ſuas accipit vires, quòd eo ipſo

Duo arg. difficilia quib⁹ exactiſsimè explicaturto ta quæſtio.

quòd quiſpiam Epiſcoporum deſinit eſſe Romanus epiſ- A
copus, deſinit eſſe ſucceſſor Petri. Nam ſucceſſor eſſe nõ
poteſt Epiſcopi Salmanticenſis, niſi Epiſcopus Salmanti-
cenſis, vt certo certius liquet. Ergo ſimiliter D. Petri, qui
fuit Romanus epiſcopus, ſucceſſor eſſe non poteſt, niſi
Romanus epiſcopus.

Secundò poteſt obijci: De iure diuino ſolùm tenemur
recognoſcere Romanos epiſcopos, ceu vera eccleſiæ ca-
pita, ac principes: alios autem non vt capita Eccleſiæ, ſed
vt prælatos ſubordinatos illi, ergo eo ipſo quòd quis de-
ſinit eſſe Romanus epiſcopus, ceſſat in omnibus obliga-
tio colendi & obediendi ei tanquam ſummo ac primo ca- B
piti.

Ad 1. Notanda diſtinctio duplicis poteſtatis, quæ fuit in D. Petro, uel ut Romanus Epiſcopus, uel ut Papa.

Ad primum horum exiſtimo reſponderi quã optimè
poſſe, diſtinguendo duplicem in D. Petro, qui fuit Roma-
nus epiſcopus, poteſtatem. Primam quidẽ, qua ſolũ erat
epiſcopus Romæ, ſicut ſinguli Apoſtoli ſingularũ erãt
eccleſiarum epiſcopi. Alteram, qua totius erat caput, ac
princeps Eccleſiæ. Et quidem quantùm ad primam atti-
net poteſtatem, qui non eſſet Romanus epiſcopus, illius
ſucceſſor dici non poſſet. Quantùm verò ad alteram per-
tinet poteſtatem, exiſtimo non oportere, vt quis ſit Ro-
manus epiſcopus, ad hoc vt illi dicatur ſuccedere: ſtatuẽ- C
te, ac declarante ipſomet Romano epiſcopo, non vt Ro-
manus eſt, ſed vt Vniuerſalis eſt eccleſiæ princeps, quòd
quanuis quis non ſit Romanus epiſcopus, ſit Vniuerſalis
paſtor Eccleſiæ. His addiderim quod ſi Syxtus V. Pont.
Max. de facto cum ſede ac curia deueniret Salmanticam,
& ſeipſum eccleſiæ Salmanticenſi præficeret in paſtorẽ:
& priuatum alium Romæ, qui vrbis eſſet epiſcopus, de-
relinqueret: iam ille, qui ex Syxti decreto, & Cardinaliũ
electione, ac eccleſiæ volũtate ſuccederet in eccleſia Sal-

man-

A manticenſi(intendentibus Syxto, Cardinalibus, & Eccleſia, quòd ille etiam Vniuerſalis eſſet præfectus Eccleſiæ, & non priuatus ille alter, qui Romę remaneret: nec alius, qui illi ſuccederet) iam, inquam, deinceps Salmanticeſis, & non Romanus eſſet ſummus Pontifex. Donec voluntate Eccleſiæ, ac nouorum Pontificum, alicui alteri eccleſiæ, aut verò priſtinæ Romanæ Papatus reſtitueretur. Quæ adhuc. §. 13. explicanda ſunt.

De iure diuino eſt quòd omnes ſubijciamur Romano Epiſcopo, nõ ut Romanus eſt, ſed ut Papa eſt.

Ad aliud reſpõdeo, de iure diuino eſſe quòd Papæ, quicunq; ille ſit, quiq; à principio, & nunc, & ſemper fuit Romanus epiſcopus, ſubijciantur omnes fideles, ceu membra capiti: non tamen inde fit quòd ſit de iure diuino vt B ille Papa ſit Romanus Epiſcopus. Sanè ex alijs pleriſq; materijs exempla licet petere. Sunt nanq; multæ leges, ac iura, quę humana ſunt poteſtate ſancita: ac proinde humanitùs etiam aboleri poſſunt. Nihilominùs quandiù ſtant, ad ius diuinum pertinet, eis vt pareamus: & contra diuinum ius delinquimus, ea ſi violemus. Vt, humanitùs taxatur pretium tritici: at eo ſemel taxato, iure diuino tenemur illud non tranſilire. Item, iure humano, ſeu iure gentium facta eſt rerum diuiſio & appropriatio: at ſemel ea facta, in ius diuinum peccat, qui propriam rem alteri C ſurripit, &c. Sic humanitùs appropriatus eſt Papatus Romæ, eo tamen ſemel appropriato, diuinitus Romanum Epiſcopum tanquam verum Papam tenemur recognoſcere. Per hoc tamen non tollitur quin humana poſsint hæc omnia authoritate mutari, & innouari: quibus iam innouatis, non tenebimur iure diuino illis morem gerere, ſed alijs, nempe illis, quæ loco illorum ſuccederent.

Nota maximè hæc exempla.

XI.

Referuntur authores pro hac noſtra ſent.

SEd, vt non ſolũ rationes rationibus, & ſcripturis ſcripturas trudamus: ſed etiam Doctores Doctoribus

opponamus: ne aliqua ex parte præcedens ſententia præ- A
ſentem vincat, proferamus nonnullos huius noſtrę patro
nos ſententiæ. Magiſter Soto, Dominicanus, ſcholæ hu-
ius Profeſſor Primarius, in. 4. d. 24. q. 2. ar. 5. in fine, eam,
vt à nobis eſt aſſerta, & explicata, tenet expreſsiſsimè. An
tonius Cordubenſis Franciſcanus, lib. 4. Quęſtionarij.
q. 1. propoſit. 8. dub. 2. eandem amplexus eſt poſt multa,
ſic dicens: Igitur inſtitutio diuina eſt quòd ſit Papa, & pa
patus ſupra totam Eccleſiam: humana autem, quòd
huic vel illi perſonæ vel eccleſiæ applicetur: vel quòd
ſit in Eccleſia Romana, vel in alia particulari. Gaſpar
Caſalius Auguſtinianus, Regius apud Luſitanos Con- B
cionator, Conimbricenſis Epiſcopus, lib. 2. Axiomatum
Chriſtianorum, art. 3. cap. 8. ſubſcripſit huic aſſertioni di
cens: Eſt quidem nunc, fuitq; ſemper à Petro vſq; ad nos
Apoſtolica ſedes in Romana Eccleſia. Verùm non ſic,
quin poſſet Papa inde ad aliam Eccleſiam Sedem tranſ
ferre. Tum exemplo Petri, qui primùm Antiochiæ eam
habuit: tùm quia primatus huiuſmodi nulli particulari
Eccleſiæ, aliquo diuino iure, adſcribitur. Quo fit,
vt diuina ſit eius inſtitutio, humana autem eius iſti,
vel illi Eccleſiæ applicatio. Quæ autem humana ſunt,
Papa mutare poteſt. Hæc ille. Caietanus, lib. de C
Prim. Rom. Eccleſ. cap. 13. poſt quàm varius in proceſ-
ſu quæſtionis, in vtrumque ſe latus verterat, tan-
dem in ſolutione ad. 7. à nobis eſſe videtur: nam
dicit, Romanum Pontificem non eſſe ex inſtitu-
tione Chriſti, prælatum cæteris Eccleſijs, & fidelibus:
ſed ſolùm præſuppoſita appropriatione Romanæ Ec-
cleſiæ ad Petrum. Et ſtatim: Sufficiebat, inquit, quòd to-
ta Eccleſia recognoſceret Petrum, vt totius Eccleſiæ
paſtorem: poſt appropriatam autem Romanam Ec-
cleſiam,

A Eccleſiam, oportet recognoſcere Romanum põtificem ſucceſſorem Petri paſtorem totius Eccleſiæ: Et addit: Non quatenùs eſt Romanus Pontifex, ſed quatenùs eſt ſucceſſor Petri, per ſe & formaliter loquendo. Quæ planè mea eſt expreſſa ſententia. Vualdenſis Carmelitanus lib.2. Doctrinalis.c. 41. huic parti vehementer annuit: nã ſic dicit: Vbicunq; Papa ſedeat, ſiue Romæ, ſiue Eugubij, ibi noſter fulget Antiſtes. Non habet neceſſe noſter præſul, vt in Romana ſede mendicet authoritatem, ſed vendicet, &c. Et verba Antheri Pontificis, quæ illic refert, ad idem faciunt. Petrus de Palude, Tractatu de Cau

B ſa immediata Eccleſiaſt. pot. artic.4. con.3. in idem declinat: nam diſtinguit, & dicit in hunc modum: Romanam Eccleſiam eſſe fundamentum aliarum, exponitur, ideſt, Eccleſia, vel ſedes Petri, non Eccleſia Romana, &c. Innuit quòd licèt non ſit Romana, poteſt eſſe ſedes Petri.

XII.

Si abſq; cauſa, & Eccleſiæ conſilio Papa vellet ſedem mutare, non eſſet ei hac in parte à fidelibus obediendum, ſed reſiſtenandum potius.

His nihilominùs quartã atteximus cõcluſionẽ, ſub præfata Pontificis Romani cẽſura: Si Paparum quiſpiam eò deueniret audaciæ, vt, abſque rationabili cauſa, & Eccleſiæ conſilio, ſed ſuopte marte & ingenio, ſedem Apoſtolicam, Roma abiunctam, adiungere vellet Salmanticenſi Eccleſiæ, minimè hac in parte eſſet ei à fide-

C libus obediendum, ſed reſiſtendũ potiùs. Et hac quidem in materia eius iuſſus, & cenſuræ timendæ non eſſent. Bene memini, concordem Doctorum hanc eſſe ſententiam, vt partim à nobis ſuprà. §. 9. tactum eſt, quantumuis Papa ſit incorrigibilis, & ſcandoloſus, iudicem in terris non habere, prçterquam in caſu hereſis eò quòd eiectio Papæ, & damnatio iudicio Dei reſeruatur. c. eiectionẽ. 79. &. c. nemo. &. c. facta. 9. q. 3. &. c. licet. de elect. De quo multa ibi. &. c. canones. &. c. cuncta. &c. Et præcipuè. c. ſi Papa. 40. d. ſuper quo cap. inſigniter dece-

pta eſt Gloſſa,dicens: Non tantũ pro hæreſi,ſed pro quo A
cunq; crimine notorio ſcãdaloſo Simoniæ,vel adulterij,
vel ſimili,ſi incorrigibilis eſt,Papã poſſe deponi. Oppo-
ſitum itaq; omninò teneri debet: vt Aug.de Ancona,Syl
ueſt. Palud,&c.Nihilominus tamẽ quamuis ſola ſit hæ
reſis, obquã deponi poteſt,ſunt tamẽ perplures alterius
generis caſus in quibus minimè obediendum ei eſt.Præ
clarè D.Ant.3.p.tit.22.c.4.§.3.& Turrecre.lib.2.ſumm.c.
106.ſic dicunt: Si Papa, pro vt exemplificat D. Petr. de
Pal. Theſaurũ Eccleſiæ vellet dare parentibus ſuis, aut
Eccleſiã S.Petri deſtruere, & ædificare ex ea palatia pa-
rentibus ſuis,aut dare patrimoniũ S.Petri,nõ eſſet ei per- B
mittendum,ſed reſiſtendũ,& non obediendũ: ſine tamẽ
eius depoſitione. Similiter,ſi vellet cõtra ſtatum Vniuer
ſalis Eccleſiæ generaliter aliquid attentare,ſicut ſi vellet
omnes epiſcopos deponere. c. per principalem. 9.q.3.aut
ſimilia,ex quibus vniuerſalis turbaretur Eccleſia.Et hoc
modo dicunt Hoſtienſis,& Inno.& Archid. quòd nõ eſ-
ſet Papa ſuſtinendus,ideſt, permittendus:Sed ei, tamen
cum humilitate, & reuerentia reſiſtendum foret. Hæc
Tur.Et addit D.Ant.ex Palud.Quando Papa eſt ita ma
lus,ꝙ moribus ſuis deſtruit Eccleſiã Dei,tunc exemplo
Pauli,qui Petro in faciem reſtitit, quia inducebat gentes C
ad Iudaizandum 2.q.7.c.Paulus. ſic Papę in malis nõ eſ-
ſet obediendum, ſed reſiſtendum per honeſtam re pre-
hẽſionẽ.Eadẽ eſt cõmunis doctorũ mẽs.Syluest. verbo
Cõcil.§.3.In cõcernẽtibus,inquit, vniuerſalẽ ſtatũ Eccle
ſię,nõ põt papa diſponere cõtra ſtatutũ Cõcilij Genera
lis,neq; decolorare vniuerſalẽ Eccleſiæ ſtatũ. 1.q.7.c. Et
ſi illa. Idẽ Inno.c. Quanto de conſuet. Vnde dicit Petrus
de Ancarrano ꝙ poſſet Papa tollere hoc, vel illud ſtatu-
tum iuris poſitiui, ſed non omnia ſimul: quia hoc eſſet
deſtruere

In ſolo caſu hæreſis deponẽdus eſt Papa, ſed in multis alijs reſiſtendus, & obuiandus.

Galat.2.

A deſtruere vniuerſalem Eccleſiam. His adijce Iacobatiũ, vbi ſuprà, in ſolutione ad. 16. vbi idem dicit ex. c. Cũ quidam. 25. q. 1. & ex Innocent. c. Inquiſitioni. de ſentent. excom. Et paulò ante ſic dicit: Mihi placet quòd Papæ ſcãdalizãti Eccleſiam vniuerſalem, & incorrigibili, poteſt reſiſti, ſed non deponi, nec iudicari. Vide ipſum lib. 4. de Concil. art. 4. latiſsimè, & lib. 6. ar. 1. §. Quid dicendum. & addit rationem, Quia ipſe Papa curare debet, vt ſalus vniuerſalis Eccleſiæ ſalua ſit. c. Quæ ad perpetuã. 25. quæſt. 1. Victor. Relect. de Poſt. Pap. nu. 23.

Diffinio itaque quòd quamuis omnes leges humanę, B humanæ ſint voluntate ſancitæ, non inde fit poſſe ad libitum, & citra omnem cauſam & rationem, eas deſtruere & abolere Pontificem. Alioqui nouam ipſe ferè Eccleſiam poſſet condere, ſi omne decretum, omnes decretales Pontificum & Conciliorum authoritate ordinata, eo quòd poſitiuę & humanę leges ſunt, poſſet deſtruere, & aliàs ipſe leges ac iura conſtruere. Certo certius Theologis eſt, vt tractat Victoria in Relect. n. 18. ex D. Thom. in. 1. 2. leges, ac præcepta, vt ſubditos obligent, iuſta ac rationabilia eſſe debere. Et quamuis examinare, an ſuperiorum iuſſa ſint rationabilia, ſubditi non debeant taC men quando tam manifeſtam præſeferunt inſolentiã, & tã apertè à regula rationis præcepta maiorum deuiant, quantùm voluntas Romani Pontificis deuiaret ſi abſq; vlla cauſa ſedem Apoſtolicam aliò tranſuertere conaretur: ſanè nullatenùs eſſet ei obediendum, ſed reſiſtendum potiùs, propter certiſsima ſchiſmatis, & aliorũ nocumentorũ pericula, & vniuerſalis Eccleſię perturbationē, quę ex tali mutatione meritò timeri poſſent. Nõ itaq; eſſet ei obędiendum, quãtumlibet ſolùm ſit de iure humano, quòd ſedes Apoſtolica, Eccleſię ſit annexa Romanę.

Non poteſt Papa annullare totum ius canonicũ, & aliud condere, licet humanitus ſit ſtatutum.

Quòd plurima damna ſequerentur, & ſcandala in Eccleſia, ſi papatus aliò transferretur.

Quam

Quam certò autem ſchiſmata,& ſcandala in Eccleſia ſe- A querentur,ex eo quòd,inconſulta Eccleſia, Papa alio cũ Sede commigraret, teſtis eſt illa tranſlatio qua non ſedes, ſed curia ſolùm Romana in Auinionem tranſlata eſt, tempore Alberti Germani Cæſaris,& Philippi Gallorum Regis, à Clemente. V. anno. 1305. ſanè ſedes,ac papatus non fuit Romæ tunc ablatus,nam illi Papæ etiã apud Gallos diuerſantes, Romani erant Epiſcopi. Sola itaque curia tranſlata eſt. Et tamen damna Eccleſię inde ſequuta,in hunc vſq; diem experimur. Quæ verò,quantæq; ſchiſmatũ,& hæreſeõ procellæ coorirentur; ſi non ſolùm curiam,ſed & ſedem, ac papatũ transferre in Gal. B liam, aut Hiſpaniam Paparum nunc quiſpiam adniteretur, vel cæci vident.

Duo puncta, in quibus ſtat authoris ſententia.

His itaque duobus mea ſententia cardinibus voluitur. Quos ſic conſtituo. Primus eſt, quòd ex eo quòd humanum eſt inſtitutum, & ius, vt Papatus ſit Romę, minimè ſequitur quòd abſoluta & ſola voluntate, Papa id poſsit immutare, propter grauiſsima damna inde enaſcitura: ſequitur tamen quòd vbi veriſimiliter hæc damna ceſſarent: vt ſi Eccleſia in talem conſentiret mutationẽ, id poſſet fieri,& factum omninò teneret. Secundus eſt, quòd ſi maiora damna ac ſcandala timerentur ex reſiſtẽ C tia ac contradictione,quæ Papę fieret,attentis circunſtantijs, iuxta virorum prudentium ſententiam, tunc Papæ omnino eſſet obediendum, volenti cũ ſede Apoſtolica alio commigrare & priuatum Epiſcopum Romæ derelinquere, qui ſolius Romæ diœceſis eſſet antiſtes. Et eatenùs conciliari hęc concluſio cum præcedenti debet, dicendo,ſcilicet, quantum eſt ex natura rei, & per ſe loquendo ſemper Papæ ſtandum eſſe, obediendum eſſe, pluſquam Concilio, ac toti ſimul Eccleſiæ oppoſitum deter-

A determinãri, ac præcipienti: præterquam in his, quæ pertinent ad fidem, & ius diuinum. Et hoc probant illa tàm multa, & tam efficacia argumenta, & teſtimonia præcedentis concluſionis. At verò quando ex accidenti, & habita ratione circunſtantiarum, ex eo quòd Papæ obediatur, imminent grauiſsima damna, quæ euitari debent ſi ei reſiſtatur, vt videtur in noſtro propoſito contingere, tunc diffinio in hac. 4. concluſione, cum reuerentia ac timore eſſe Papæ obuiandum, potiùs quàm cum temeritate obediendum. Hæc omnia, vt fatear, curioſiora quã neceſſaria ſunt. Nam certiſsimum cùm mihi, tum cæte- *Quòd Deus*
B ris fidelibus eſſe debet, Deum paterna cura, ac ſpeciali ſtudio, & prouidentia, conſulere; ac conſulturum fore ſemper Eccleſiæ Romanæ, & Romanis Pontificibus. Ac proinde nec Romam deſolandam, aut inuadendam aut in hæreſim vnquam pertrahendam, aut ab ea primã ſedem remouẽdam eſſe, certum, & indubitatum Catholicis eſſe debet. Verùm Theologis poſtquàm indubitatas omnes etiam fidei quæſtiones in dubium vocare datum eſt, hanc prætermittere minimè debuerunt.

ſpecialẽ curã gerit Romæ urbis, ac Pontificis.

AD primum ergo argumentum in oppoſitum factũ reſpondetur, omnia illa teſtimonia, quibus Chriſto C iubente, aut Deo inſtituente & prouidẽte, ſedes Romana dicitur eſſe ſupra cæteras omnes Eccleſias, non loquũtur de ſede Romana, quatenùs Romana eſt, ſed quatenus Apoſtolica, & vniuerſalis eſt. Rurſus, non loquuntur de Romano põtifice, vt Romanus eſt, ſed vt ſucceda neus eſt Petri & Eccleſiæ caput, & orbis Epiſcopus. Vnde ſi hæc duo ſepararentur per Eccleſiæ decretũ, aut per voluntatem Papæ, Epiſcopus totius Eccleſiæ, & Epiſcopus Romanus, iam omnia illa tam illuſtria priuilegia, & prærogatiuas, Epiſcopus totius Eccleſiæ ſibi vendi-

XIII. *Argumẽtis initio factis difficillimis reſpõdetur.*

caret, tanquàm de ſe dicta, & ſibi conceſſa: manente Romano Epiſcopo ſine illis vt enucleatiſsimè.§.10.explanatum à me eſt. Quod autem illa duo dirimi poſsint, ſatis ſuperque oſtendimus.§.7.9.&. 10. quandoquidem nō diuino iure, ſed humano coniuncta ſunt, ſcilicet, Epiſcopatus orbis, & vrbis. Quod hoc ego exemplo illuſtrare ſoleo. Ordines, atque inſtituta Fratrum Religioſorum in duplici ſunt differentia, quo ad præſens attinet. Nam quę dam ſunt, quæ Generales habent toti ordini præfectos, qui nulli particulari conuentui præpoſiti ſunt: ſed æquè omnium conuentuum curam habent, & regimen: vt ſunt Generales quatuor Ordinum Mendicantium: alij ſunt Ordines. qui generales habent vni peculiari præfectos conuentui., licèt vniuerſales ſint totius Religionis paſtores, vt in ordine D. Benedicti, in hac obſeruantium monachorum Hiſpanienſi cōgregatione: in qua Generalis, vnius peculiaris conuentus eſt Abbas, atque prælatus, videlicèt, Valliſoletani: cui tamen cura etiam totius congregationis incumbit. Et ſimiliter in Ordine Diui Hieronymi prior Sancti Bartholomæi de Lupiana, eo ipſo quòd illi præficitur conuentui, totius eſt ordinis præſul. Porro, quis vetuerit, quin ſi Patres harum religionum vellent oppoſitum ſtatuere, vt ſcilicèt dignitas generalatus ab illis conuentibus abiuncta, applicaretur prælatis aliorum conuentuum, vel nulli in ſpeciali, ſed per totum Ordinem liberè vagarentur Generales, æquàm omnium cœnobiorum curam gerentes: quis inquàm prohibet, quin hoc poſsint facere in ſuis capitulis, & comitijs? Niſi fortè ſuperior aliquis, videlicèt, Papa earum mutationum faciendarum poteſtatem, ob iuſtam cauſam, ipſis ademerit, aut limitauerit. Ad hunc ergo modum cum nullum ius ſuperius

Aptiſsimū exemplum de Generalibus Ordinū Monachaliū & mendicātium ad hoc propoſitū.

Applicatur exemplum.

A B C

A rius, videlicèt diuinum, Pontifici ipſi ſummo aut Eccleſiæ in hac parte, arctauerint poteſtatem, quare non poterit tota Eccleſia, atque adeò Papa ipſe pro ſuo arbitratu, hanc pontificiam dignitatem, quæ Romanæ nunc Eccleſiæ annexa eſt alio transferre, aut nullibi collocare: ſed relinquere penes aliquem vniuerſalem paſtorem, qui, licet nulli eſſet Eccleſiæ ſpecialiter deputatus, omnium eſſet paſtor & præſul? vide. §. 9. in. 3. &. 5. ratione.

Ad ſecundum argumentum, quod Hiſtoriarum authoritati innitebatur, exiſtimo me. §. 7. congruè reB ſpondiſſe. Ad illum lector recurrat locum: nam ego earundem rerum, atque verborum iterata ſcriptione, nolo ad in iuſtæ magnitudinis volumen, meum creſcere librum. Solutionem etiam præcedentis argumenti conſulat pro explicatione illius cap. fundamenta. de electio. in. 6. nam quod in eo videtur aſtrui, ſcilicet. in vrbe Romana Chriſtum inſtituiſſe caput Chriſtianæ religionis, ſoluitur, aut dicendo ex præcedenti ſolutione, quòd aliud eſt Chriſtum inſtituiſſe Romanum Pontificem: aliud inſtituiſſe quod Pontificatus perpetuò eſſet Romæ. Horum duorum primum, veriſsi C mum eſt, ad bonum ſenſum, quòd, ſcilicet, illum Chriſtus inſtituit, qua ratione ſummus eſt pontifex, non quatenus eſt Romanus: Secundum verò, vt falſum refellimus. Aut dicendo ex ſecunda probatione. 1. concl. illam priuatam Chriſti voluntatem, quæ ſoli Petro manifeſtata eſt, quòd Papatus eſſet Romæ, vim non habere ad ſtatuendum diuinum ius vt inibi viſum eſt. Vide etiam. §. 10.

Hiſtoria apparitionis Chriſti iam oſtenſum eſt §. 7. quod nō cōſtituat ius diuinū, &c.

XIIII.

Ex unade iure diuino, & altera euidenti quid ſequatur.

AD tertium argumentum vt reſpondeamus, cōcedimus Maiorē illius ſyllogiſmi, ſcilicet; De iure diuino

eſt, quòd Petrus habeat ſucceſſorem, quodque ille qui A
ſuccedit illi, ſit papa totius Eccleſiæ. Rurſus, concedimus Romanum Pontificem eſſe, qui de facto illi ſuccedit. Et cùm infertur, de iure diuino eſt, quòd Romanus Epiſcopus ſit paſtor Eccleſiæ. negatur conſequentia, pro pter variationem appellationis. Nam quod ad minorem attinet, ſanè non ſuccedit Petro Romanus epiſcopus, quatenus Romanus eſt, ſed quatenùs Papa eſt, & caput Eccleſiæ, ſicut nec Petrus vicaria Chriſti poteſtate functus fuit, aut habuit totius Eccleſiæ principatum, quatenùs futurus erat Romanus epiſcopus, ſed qua tenus princeps & caput fidelium, ab ipſo inſtituebatur. B
Cuius rei inſignis eſt coniectura, quòd per quinque annos priores à ſuo pontificatu. imò per. 12. non fuit Romanus epiſcopus, vt iam ter quaterque dictum à nobis eſt. Sed. exactam huius reſolutionem iam à me audijt Theologus, niſi præterijt ſolutionem cuiuſdam argumenti, ſuprà. §. 10. vbi egò accuratè, & perfectè, vt exiſtimo, hunc nodum diſſolui.

Papa non Papa eò q ſuccedit Romano Epiſcopo, ſed eò quòd ſuccedit Papæ.

Ad id verò quod opponitur, ſcilicet, Ex vno principio de fide, & alio naturaliter cognito, ſequi concluſionem de fide. Reſpondetur, id ad noſtrum inſtitutum non pertinere. Non enim negamus nos, eſſe nunc C
de fide, quòd. Romanus Epiſcopus ſit Papa: ſed quòd negamus eſt, quòd id pertineat ad ius diuinum. Quis ignorat multa eſſe de fide catholica tenenda, quæ ad ius diuinum minimè pertinent. Nam quæcunque propoſitio à Papa, vel à Concilio diffiniatur, continuò pertinet ad fidem catholicam: non ſic ad diuinum ius. Vt, de Fide Catholica teneri debet, Matrimonia clandeſtina nunc temporis irrita eſſe: at minimè hoc pertinet ad diuinum ius, ſed ad humanum: quandoquidem

Not. De fide eſt quod Romanus Epiſcopus eſt Papa, nō tamen eſt de iure diuino.

Non eſt idē, ppoſitionem pertinere ad fidem, & ad ius diuinū.

A ab hinc triginta annis, non erant irrita: & rata fieri rurſus per Eccleſiam poſſent modò. Sed & hæc multas etiam implicant difficultates, quæ expendendæ à nobis in præſentiarum non ſunt. Naclantus, Tractatione. 12. Theologica, & Cano, lib. 6. c. 8. ad. 10. & Corduba. q. 19. in lib. 1. & Ioan. Medina, Cod. de Pœnit. in. q. de cõfeſsionis neceſsitate. §. Eſſet tamen dubium. videntur confundere propoſitiones, quæ ſunt de fide cũ his, quæ ſunt de iure diuino.

Quod ſi pergas obijcere, Ex vno principio pertinente ad ius diuinum, & alio moraliter, aut naturaliter cognito, quid ſequitur? Reſpondetur, parùm referre quòd illud alterum ſit euidenter cognitum, ſi aliunde non habet pertinere ad ius diuinum, ſed ad humanum. Nam ſi ad humanum pertinet, concluſio inde elicita ad humanũ pertinet ius: quod contingit in propoſito ſyllogiſmo. Id ego productis exẽplis elucidaui. §. 10. ad fi. Neq; verò eſt ſatis certũ, Concluſionẽ ex vna præmiſſa de fide, & altera euidẽti collectã quidquid dicat Cano, eſſe de fide: imò exiſtimo non eſſe de fide. Vt, verbi gratia, in hoc ſyllogiſmo: Omnis homo eſt riſibilis, Chriſtus eſt homo, ergo Chriſtus eſt riſibilis. Hæc concluſio in rigore non eſt de fide, quidquid etiam dicat Vega, lib. 9. ſuper Concil. c. 39. Verum quidem eſt, in duobus illis ſyllogiſmis, in illo tertio argumento adductis, concluſiones illas ad fidem pertinere: non tamen propterea quòd ſequãtur ex vno principio de fide, & alio euidenter cognito, vt perperam exiſtimauit Cano ſuprà ad. 10. Et quantũ ad hoc optimè dicit Vega, circa medium illius cap. nam cum concluſio ſequi debeat debiliorem partem, non poterit concluſio habere certitudinem fidei, ex vi præmiſſarum, quarum altera ſolam hàbet certitudinem luminis naturalis. Habent itaq; concluſiones illæ adductæ in arg. certitudinem fidei, non

Obiectio.

Solutio.

Concluſio deducta ex una de fide, & altera euidenti, non pertinet proprie ad fidem.

B

C

ex vi præmiſſarum, aut ſyllogiſmi per quem inferuntur: A
ſed aliunde, & ab extrinſeco. Nempe, quia altera illarum concluſionum, videlicet, Chriſtus habet duas voluntates & duas operationes, immediatè diffinita eſt in Concilio Chalcedonen. tempore B. Gregorij Papæ, contra Monothelitas: altera verò, ſcilicet, Concilium Nicænum nõ errauit in diffinitione fidei & morum, etiam eſt de fide, quia tota Eccleſia, ab hinc plus mille ducentis annis, illi concilio aſſenſum fidei præbuit. Eſt autem de fide, quòd per multum tempus eccleſia non poteſt in magno errore verſari. Verùm extra chorum ſaltare, veteri parœmia prohibemur. B

XV. *Tria traditionum genera tractantur, & expēduntur.*

AD quartum argumentum, quod ſacris traditionibus nitebatur, reſpondendum eſt, ſi præfari quædam per tempus nobis licuerit. Enimuerò non omnium traditionum par eſt vis, & authoritas. Sunt nanq; quædam traditiones diuinæ, quæ, ſcilicèt, à Chriſto domino emanarunt: vel immediatè ab ipſo, vel mediante Apoſtolorũ prædicatione. Aliæ ſunt traditiones, quæ dicuntur non diuinæ, ſed Apoſtolicæ, quia ab ipſis Chriſti Apoſtolis primò traditæ ſunt, & inſtitutæ. Aliæ tandem dicuntur Eccleſiaſticæ, quæ, ſcilicèt, Romanorum pontificum, & vniuerſalis Eccleſiæ vſu, & approbatione ad noſtra vſq; C
tempora peruenerunt. Scio, Martinum Chemnicium Germanum hæreticum, Traditionum octo genera poſuiſſe, eas vt peſſundaret, & irrideret. Verùm, quoniam negotium eſſet faſtidioſiſsimum eas recenſere, remitto vos ad Diegum Paiuam, Defenſionis Fidei lib. 2. virum de Tridentina fide optimè meritum, cuius ſuaui lectione, prolixi Hęretici faſtidia compenſabitis. Nos ad tria omnes membra reducimus. Et quidem traditiones primi generis, quæ, ſcilicèt, diuinæ ſunt, tanta eminent autho-

Traditiones diuinæ faciunt ius diuinum.

A thoritate, vt perinde ac ius ipſum diuinum, quod in ſacra ſcriptura continetur, ſint nobis amplectendæ & venerandæ. Huiuſmodi ſunt, quod ſacrum Euchariſtiæ ſacrificium in Eccleſia quotidie celebretur: quòd præmittatur confeſsio ſacramentalis: quòdq; confeſsio ipſa ſit auricularis: quòd per ſubdiaconatus, & diaconatus ordines ad presbyteratum fiat promotio: quòd in conſecratione ſanguinis dicatur, æterni teſtamenti, myſterium fidei: quòd ſacramentum baptiſmatis, & confirmationis non iterentur: quòd ſanctorum memoria in templis & orationibus publicis fiat, &c. Iſtæ, & aliæ huius generis, ſunt traditiones, quas Apoſtolos ab ore Chriſti pendentes, & eius doctrinam iugiter auſcultantes, inde hauſiſſe ſemper exiſtimauit Eccleſia. Pertinent igitur ad ius diuinum, licèt neque in ſcriptura contineantur, nec inde per multas conſequentias deduci valeant.

Exempla diuinarum traditionum.

B

Secundi generis traditiónes, quas Apoſtolicas appellabamus, quoniam ab Apoſtolis tanquàm ab Eccleſiæ rectoribus, & fundatoribus humano inſtituto acceptæ ſunt, non faciunt diuinum ius, ſed humanum. Tales ſunt Dominicam diem feſtiuam eſſe. Quadrageſimale tempus: Minorum ordinum inſtitutionem, & ſuſceptionem: Religionum monaſticarum vſum, &c. Igitur huiuſmodi traditionum vis non exuperat authoritatem eccleſiæ, quæ penes Romanum Pontificem reſidet: ac proinde authoritate Pontificia, & eccleſiaſtica poterunt aboleri, & transmutari, vt latiſsimè vidimus ſupra. §. 9. & ferè dicitur in. c. ſignificaſti. de electi. &. c. bene quidem. 96. diſt. Quod ſi objicias. c. requiritis. 1. q. 7. &. c. confidimus & decreta per quam multa quæ habentur. 25. quæſt. cap. 1. c. omne. &. c. ſunt quædam. ſed præſertim. capit. contra ſtatuta. & eſt decretum Zozimi Papæ: Contra ſtatuta pa

2. generis traditiones ſūt Apoſtolicæ, quæ non faciunt ius diuinum.

C

Exempla traditionū harum.

Obiectio.

trum

Solutio. Quòd Papa non poteſt, nempe, licitè diſpenſare in apoſtolicis traditionibus, poteſt tamē abſolute. ſup. §. 9.

trum addere aliquid, vel mutare, nec huius ſedis poteſt authoritas. Dicendum, illud verbum, poteſt, non ſignificat abſolutam poteſtatem, ſecundùm quam Papa abrogare poſſet cuncta ſtatuta Patrum & Pontificum, & Apoſtolorum, imò & ipſa D. Petri, quæ quatenus rectores erant & epiſcopi Eccleſiarum inſtituerunt. Nam & quòd ipſam diem Dominicam, & paſchalia feſta infirmare poſſet, & prorſus dehonorare, & profeſta facere, dicunt Syl ueſter, verbo, Dominica. S. Thom. 2. 2. q. 122. art. 4. ad. 4. Turr. de conſecratione. d. 3. c. pronunciandum Abb. c. licet de Ferijs, &c. Igitur illud verbum, poteſt, ſignificat, non poſſe Papam hæc inſtituta abrogare poteſtate rationabili, ſecundùm quam dicit regula iuris. Id poſſumus quod iure poſſumus. Secùs tamen de plenitudine poteſtatis ſuæ. Et eandem habet explicationem. c. iſtud requiritis. 1. q. 7. Alias duas explicationes horum canonum adducit Aug. de Ancona doctiſsimus, in lib. de poteſtate Papę. q. 60. ar. 8. vbi tractat etiam, quomodò contra ſtatuta omnium Conciliorum, (exceptis quæ ad articulos fidei pertinent) poſsit Papa diſpenſare. De quo ſuprà. 7. & 9. §.

Tertiū genus traditionum, nempe Eccleſiaſticarum, quas Papa poteſt annullare. Exempla harum traditionum.

Tandem in tertio traditionum ordine conſtituimus eas, quas Eccleſiaſticas appellant Theologi, quæ, ſcilicèt, à Romanis Pontificibus, atq; ab vniuerſali eccleſia, paulò poſt Apoſtolorum tempora ſtatim cœpta ſeruari, nulla vnquam deſuetudine ad hæc vſq; tempora defecerūt: cuius generis multæ referuntur. c. Eccleſiaſticarum. 11. d. vt, ſignare nos ſigno crucis, vngere oleo quos baptizamus, has, illaſq; cæremonias in ſacro altaris, & aliorum ſacramentorum miniſterio exercere, &c. Is autem canon 11. d. ſub Auguſtini nomine refertur, cum tamen Auguſtini non ſit, ſed D. Baſilij. lib. de Spiritu ſancto. c. 27. quanuis mendoſus, & vitiatus, de quo aliàs. Igitur quò ex tam multis

A multis vnum promamus, quòd noſtra intereſt, dicimus: Papatum eſſe Romæ, eſſe quidem perpetuam Apoſtolorum, & Eccleſiæ traditionem, at non eſſe diuinam: quia, vt bene tradit Caietan illo. c. 13. Inſtitutio Euangelica in his mutationibus non ſe impedit. De Traditionibus multa in Lindano videri poſſunt lib. 4. ſuæ Panopliæ Euangelicæ, vbi eruditiſsimè, & diligentiſsime loquitur. c. 100. & lib. 5. per totum aduerſus perſidum Brentium, qui Traditionarios, & Traditores ore blaſphemo appellat Catholicos: quòd ſacris traditionibus fidem, & Eccleſiam conſtare etiam dicant. Scio Lindanum lib. 4. c. 86. vehemen-

Papatũ eſſe Romæ tra[?]tio eſt, ſed nõ diuina, & ideò eſt à Papa delebilis, & diſpenſabilis.

B ter declinare in oppoſitam ſententiam, qua dicitur de iure diuino eſſe quod papatus ſit Romæ: verùm poſtquã allatæ authoritates, ac rationes, in eam non potuerunt nos abducere, Lindanus timendus nobis non eſt. Cætera verò, quæ in eodem. 4. argumento obiecta ſunt, facile diluuntur, ſi faſsi fuerimus, verum eſſe quòd Chriſtus Dominus ſpecialiſsimam gerat Romanę eccleſię curam, non ſolùm quà Vniuerſalis eſt, ſed quâ Romana eſt. Idque tùm ob alias cauſas, tùm meritis B. Petri, qui eam vrbem à ſe præ alijs electam illuſtrauit, aluit, fouit, & cœleſti doctrina ſeminauit, & ſuo demùm irrigauit ſangui-

C ne. Atq; adeò minimè formidandum eſt, permiſſurum Deum, vt tantis Beatiſsimi Petri meritis & precibus ſpretis, ſuprema ſedes è Romano ſolio, in alium locum transportetur.

XVI.

Quòd noſtra ſententia penitus differt ab hæreticis contẽdentibus Papatũ uſurpari à Rom. epiſcopis.

AD quintum argumentum reſpondetur noſtram hactenùs traditam doctrinam toto cœlo ab hæreticorũ tramite aberrare, vel, vt veriùs dicamus, ipſorum ſententiam à nobis errare. Quanuis enim demus, non eſſe de diuino iure, quòd papatus ſit Romæ, non continuò ſequitur, quod hæretici ſequi percupiunt, videlicet, Romanos

Xx Epiſco-

Epiſcopos ſibi vniuerſalē Eccleſiæ poteſtatem vſurpatē: A
nā non à ſeipſis, aut à paucis prædeceſſoribus, ſed ab omnibus, ſed à Petro traditum eſt, & à cæteris acceptum, quòd cum primùm quis Romanæ ſedi præficitur, toti eccleſiæ præfectus intelligatur. Vnde præclarè Thomas Vvaldenſis, in Doctrinal. fid. ant. lib. 2. art. 3. cap. 41. contra Vviclephū, qui fideles demētare conatus Romæ inſidiabatur, & detrahebat: Si tibi, inquit, o Vvicleph, ripa Tibris non videtur honeſta, noli Romam obiurgare, non Conſtātinum, vel Caium, ſed Romulum. Non iſte Papa hodiernus, nō prædeceſſor eius ante mille annos nouiſſimos, Romā elegit in ſedem, ſed ante eūm Fabianus, ante B
eum Syxtus, ab Euariſto, ante eum Anacletus, & ante eū Clemens, & à primo Petro & quidem vt iam dicit Aug. non hòc Petrus à ſe ipſo ſed à Deo vocante delegit, &c. Hæc Vval. Qui tamē dicit, id Chriſtum inſtituiſſe, vt ab extremo hereticorum errore diſcedat. Pręterea, dicimus, non eſſe ſcintillam apparentiæ, quòd Romana ſedes à tēporibus Phocæ, aut Cōſtantini cœperit, vt ſuperiùs à nobis in quæſtionis huius initio oſtenſum eſt, & tractat Lindanus lib. 4. Panopliæ. c. 85. vbi omnino videndus eſt, cū Aluaro Pelag. lib. 1. de Planctu Eccleſiæ. art. 37. Vvald. ſupra. c. 33. & Iacoba. lib. 10. ar. 7. ad. 33. argumentum. Vnde C
non ideò Romanus Pont. prælatus eſt toti Eccleſię, quia Imperatores id inſtituerunt. Vide. d. 96. per multa capita. Quòd autem authoritates illæ allatæ in argumento ſonare videntur, ſcilicèt, à Phoca, aut Conſtantino cœpiſſe, congruam habent intelligentiam, videlicèt, quòd illi Imperatores declarauerint, & defenderint Romanæ Eccleſiæ excellentiam ab inſurgentibus alijs, ſiue Græcorum, ſiue Latinorum Eccleſijs contra Romanā.

Quo pacto Imperatores inſtituerint Eccl. Rom. &c.

Quòd verò adducitur, potiùs Hieroſolymitanam, aut

A Bethlehemiticam eccleſiam fore ſupremam, quàm Romanam, facilè confutatur dicendo, quòd licèt prior fuerit aliquando eccleſia vniuerſalis Hieroſolymis quā Romæ, non ſequitur quòd modò ſit maior: nam ſimiliter antiquitùs eccleſia Alexandrina erat prima poſt Romanā, poſteà verò fuit ei præfecta Conſtantinopolitana. c. renouantes. 22. d. & c. antiqua. de priuileg. Certè D. Petrus, & Paulus ſpretis Iudæis, & eorum regno, excuſſo à proprijs pedibus puluere vt dicit ſcriptura, conuerſi ſunt ad Gentes, propter Iudæorum incredulitatem, & duritiam. Petrus Soto in defenſione catholicæ confeſsionis. 1. p. c. 100. & V vald. c. 41. Imò eandem ob cauſam, de toto Iudæorum regno prædictum fuerat. Et derelinquetur filia Siō, ſicut vmbraculum in vinea, & quaſi tugurium in cucumerario, & ſicut ciuitas quæ vaſtatur. Quando itaque apud Nicephorum, lib. 12. hiſt. Eccl. c. 16. in Concil. Conſtantinopol. tempore Theodoſij Impera. in Epiſtola ad Eccleſiam Romanam, dicitur Hieruſalem mater omniū Eccleſiarum, & Iacobus, qui erat Hieroſolymitanus antiſtes dicitur Apoſtolorum princeps, vt in argumento quinto relatum eſt: hoc eam ob cauſam factum fuit, quia tunc temporis patriarchatus omnium eccleſiarum Paleſthinæ, & finitimarum regionū, erant Hieroſolymis. Ac proinde dicitur Eccleſiarum mater, vel matrix. Adde, dici matrem Eccleſiarum: quia vt habent teſtimonia pſal. 109. & Mich. & Iſai. inde exordia Euangelij erant auſpicanda, & in totum orbem protendenda. Vnde non eſt cur Brentius, nunc tēporis, in Romanæ Eccleſiæ odium, conetur nobis erigere Hieroſolymitanam eccleſiā, quam reipſa conſtat iam diu à ſynceritate fidei defeciſſe. Et, ſi qui relicti ſunt in ea Chriſticolæ, adeò in multas ſectas diſſecti ſunt, vt contendere, quòd illa Eccleſia ſit omnium

In quo ſenſu eccleſia Hieroſolymitana ſit, aut fuerit unquam prior, & ſuperior quā Romana.

Act. 13.
Luc. 10.

Iſai. 1.

Pſal. 109.
Mich. 4.
Iſai. 2.

Chriſtiani qui nūc ſunt in Hieruſalem, in uarias ſectas diuiſi ſunt.

eccleſiarum mater, ſit bicipitē, imo & multicipitem (vt ſic dicam) facere Eccleſiam: quod eſt contra aperta ſacræ ſcripturæ teſtimonia, quæ vnitatē fidei vel maximè prędicant. Vide Oſium, lib. illo. 2. contra Brentium, Vvald. & Petrū Soto, ſuprà, & Siman. tit. 24. nu. 24. Alia, quæ ab hęreticis, in quinto illo argumento obijciuntur, ſolutione non indigent. A

XVII. *Quòd nunquā potuit, nec debuit Papatus trāsferri in aliā eccleſiā, licèt de iure humano eſt Romæ.*

AD ſextum argumentum concedi omnino debet multas Eccleſias, Oriētales, & Meridionales, imò & Occidentales aduerſus Romanam ſurrexiſſe: verùm omnes vi veritatis compreſſas tandem obmutuiſſe: & Eccleſiā Romanā & eius Epiſcopū coluiſſe, ceu inferior colere ac reuereri poteſt ſuū ſuperiorem. Quod tractat Lyndanus lib. 4. Panopliæ. c. 92. Et quæ pertinaci cōtentione in ſchiſmate perdurauerūt, pro hæreticis & ſchiſmaticis habitæ ſunt. Nam, vt habet Nicolaus Papa in dicto. c. omnes. d. 22. fidē violat, qui aduerſus illā agit, quæ eſt mater fidei. Quanuis aūt poſſent pontifices ſummi ſupremā ſedē in Aſiā, ſiue in Africā trāſportare, minimè tamen id vnquā facere debuere. Tū, quoniā an illa mutatione illis damnis conſuleretur, incertū erat: tùm verò, quoniā certiſſimum reputabatur infinita & numero, & magnitudine nocumenta enaſcitura eſſe ex tali mutatione, ſi fieret. B C

Paterna cura, & prouidentia, ſemper Deus proſequutus eſt Rom. eccleſiam.

Ad ſeptimum reſpondetur, negari non poſſe (vt ſuperiùs non ſemel diximus) ſpecialem paternam curam Deum Opt. Maxi. ſemper adhibuiſſe erga Romanæ Eccleſiæ fidem, & diuturnitatem, & cōſeruationem, vt probat argumentum. Non tamen inde illatum putes, de iure diuino eſſe, quòd Romæ ſit ſuprema ſedes. Sanè eò quòd coniuncta ſunt duo iſta, ſcilicèt, Epiſcopatus Orbis & Vrbis, nō poteſt Deus curam Orbis gerere, niſi ſpecialem Vrbis prouidentiā habeat. Habet ergo Romanę vrbis

A bis paternam ſollicitudinem, propterea quòd coniuncta eſt ſedi ſummæ: licèt coniunctio iſta nō ſit per ſe, & diui no iure facta, ſed humano, vt in ſolutione primi argumē ti explicabamus. §. 13.

Ad octauum reſpondetur, omnia illa teſtimonia ex plicanda eſſe vt in ſolutione primi, vt dignitas Romanæ Eccleſiæ non tribuatur ſibi, quatenùs eſt Romana, ſed pro vt eſt Vniuerſalis, & caput cæterarum. Aut ſecūdò, vt fateamur quidem voluiſſe Deum, vt prima illa ſedes figeretur Romæ, tamen non ob id ad ius diuinum hoc pertinet, vt ſatis ſuperq; in prima concluſione huius lon B giſsimæ Quæſtionis explicabamus. Sed tantas in hac quæſtione moras traximus, vt plures facere peccatum ſit, præcipuè cum quæſtio ſine argumentis, nos ad ſui tractationem vehementer alliciat, quoniam voluptatem habet, pariter & vtilitatem.

QVAESTIO A
QVARRTA POSITIVA,

De illo, Deut. 7. Non erit apud te ſterilis vtriuſque ſexus, &c. An virginitas aliquando ſancta non fuerit.

SI in genere demonſtratiuo
conſtitutam orationē de vir-
ginitatis & pudicitiæ laudi- B
bus, potiùs quàm Quæſtio-
nem ſcholaſticam, Doctoris
Theologi more, tractandam
aſſumpſiſſem: ſanè huiuſce
tractationis abrutum exor-
dium, nullis alijs verbis au-
ſpicarer, quàm quibus Maxi-
mus Valerius librum ſextum exorſus eſt? Vnde, inquit,
te virorum pariter ac fœminarum præcipuum firmamē-
tum, Pudicitia, inuocem? Tu enim priſca religione con-
ſecratos Veſtæ focos incolis: Tu Capitolinæ Iunoni C
puluinaribus incubas: Tuo præſidio puerilis ætatis inſi-
gnia munita ſunt: Tui numinis reſpectu ſyncerus iuuen-
tæ flos permanet. Te cuſtode matronalis ſtola cenſetur:
Ades igitur, &c. Veruntamen, quoniam ſcholaſticam di
ſputationem, quamuis ſine argumentis, vt aiunt, tractare
eſt animus, circa explicationem illius loci Deute. 7. Non
erit in te ſterilis, &c. aliter mihi procedendum erit. Pri-
mum autem omnium, quædam præmittendæ ſunt pro-
bationes, quibus demonſtremus, minimè illorum ſacro

rum

A rum verborum ſenſum eſſe, quòd Deus Virginitatẽ vnquam vetuerit.

PRincipiò, neſcio, an vel ipſa cœli & ſtellarum conſtitutione, quã habuit Chriſti natiuitas, fuerit adumbratus amor vehemens, quo Chriſtus Dominus virginitatem proſequitur. Albertus Mag. in lib. qui dicitur Speculum referẽs deſcriptionẽ Signi cœleſtis, quod appellatur Virgo ex Albumaſar Aſtrologo, in ſuo maiori Introductorio Aſtronomiæ, tractatu. 6. dicit, ſub aſcendente Signi Virginis natum fuiſſe Dominum Ieſum Chriſtũ. Quibus, poſt multa tempora, hæc addidit Petrus Aliacen. Cardinalis, Fuit in natiuitate Chriſti horoſcopus, pars Virginis octaua, quæ religionis mutationem portendit: & in culmine cœli Saturnus, imum cœli tenente Sole, &c. Vt latiùs in Sixto Senen. lib. 6. annota. 10. de quo videatur Marſylius in. 1. quæſtio. 2. artic. 3. in. 2. argumento principali. Non quia ſtellis ſubiaceat natorum deſideratiſsimus, qui creauerat ipſas ſtellas: ſed quia, cum extenderet cœlum ſicut pellem in initio mundi, formaretque librum vniuerſitatis, & ſtellis ceu literis ipſum conſcriberet: voluit vt noua hæc Verbi natiuitas ſub aſcendenti ſigni Virginis contingeret: vt vel ipſum ſignum, quod hac nomenclatura ſit inſignitum, ſibi gratum eſſe demonſtraret. Nam & D. Hieronym. lib. 1. aduerſus Iouinianũ in virginitatis honorẽ putat cadere, quòd ſignorum cœleſtium vnum ſit Virgo. vt. §. 5. videbis.

I. *Prima probatio quòd magno Deus amore Virginitatẽ proſequatur.*

B *Chriſtus Dominus natus ſub aſcendente ſigni Virginis.*

C

II. *In omni lege Deo grata fuit virginitas, etiam in ſtatu naturæ, &c.*

SEd nullo commodiori medio, Virginitatem plurimũ placuiſſe Deo, valet oſtendi, quàm producendo veteris etiamnũ teſtamenti ſanctos homines, qui virginitatẽ coluerint. Primum D. Ignatius, in Epiſtola ad Philadelphos, multos illius teſtamẽti enumerat virgines, ſanctos homines,

homines,Melchiſedechum,Ioſue,Heliam, Heliſæum, A
Hieremiam,Ioannem Baptiſtam,&c.His adijciunt Abelem Sancti Patres, Ireneus,Hierony.& Auguſt. de quo Geneb.in Chronogr. Verum eſt quòd D. Epiphanius, lib.1.con.hæreſ.hæreſi.39.dicit.Abelem duxiſſe vxorem, ſcilicet,Saue ſororem ſuam. Et quãuis negemus eam duxiſſe,negare tamen non poſſumus, quòd ſi vixiſſet diutiùs,eam duxiſſet,& ex ea ſuſcepiſſet filios.Quod eleganter inſinuat Paraphraſtes Chaldaicus, Gen.4. Nam vbi
Geneſ.4. nos legimus, Vox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra,ſic vertit: Vox ſanguinis generationũ, quæ à fratre tuo Abel erant deriuandæ, clamat ad me de terra.Quòd licèt verum ſit, adhuc alicui videri poteſt B
veroſimile, quòd niſi virginitas Abeli placuiſſet, tandiù à ducenda vxore ſe ipſum minimè continuiſſet. Erat nanque centẽnarius cum à fratre occiſus eſt, vt ex communi Hebræorum, & Chriſtianorum traditione tradunt Genebr.ſuprà,& Abulen.Tracta.de optima politia, qui ſimul cum paradoxis circunfertur, vbi num.65. dicit, Abelẽ occiſum eſſe à fratre ſuo, cẽteſimo trigeſimo anno à creatione Adę:nã Adamus quintodecimo à ſui creatione genuit Caimum & poſt alios quindecim,Abelẽ, deinde verò poſt centum,Caim occidit Abel.de quo nõ C
nihil ſtatim,in rei huius gratiam producemus.

Anno.130. mũdi, Caim occidit Abelem centenarium.

III. ACcipe tertiam probationem,vt, quantũ Deo virginitas placuerit,animaduertas.Certè etiam in initio mũdi cùm tantopere oportebat, vt rei vxoriæ omnes operam darent,vt homines multiplicarentur, quod pro tali tempore præceptum eis fuerat, ſeruabant ſeſe homines in continentia & virginitate priùs per ſexaginta, octoginta,& centum annos.Nicolaus Lyranus ſuper Geneſ.c.11. dicit,tempore Abra[illegible]um ętas hominum tam multum

In primordijs mundi per centum ferè annos continebant ſeſe homines in virginitate.

A tum decreuerat, vt vix triginta ſupra centum annos viuerent, homines generare incipiebant quando erãt ſexaginta annorũ, vel ſeptuaginta. Quin mirabile eſt, vt per totum c.5. Geneſeos, vbi hominum generationes referuntur, nemo ponitur generaſſe minor ſexagintaquinq; annis: donec tandem tempore paulatim procedente, trigeſimo &.29. anno ætatis, referuntur nonnulli generaſſe. Quoad vſq; in alium extremum, hominum declinauit conditio, vt referat D. Hieron. in Epiſt. ad Vitalem, tom. 3. quæ incipit, Zenon nauclerus, ante pubertatis annos, Salomonẽ, & Achazem genuiſſe filios, ideſt, cũ haberent vndecim annos, vel decẽ ætatis. Nã dicit Hieron. *Geneſ. 5.* *Salomon, & Achaz decem annos habentes genuerunt filios.*

B Deprecaris, vt exponam tibi cauſas, quare Salomon & Achaz vndecim annorũ, filios genuiſſe dicãtur, &c. Et mox annorum facta computatione dicit: perſpicuũ eſt, vndecim annorum fuiſſe Salomonem, ſiue decem, quia decem menſes à conceptu vſq; ad partum ſibi mater vẽdicat. Et mox: Ex quo intelligitur Achaz quoq;, vndecimo ſiue decimo anno, Ezechiam filium procreaſſe. Et inferiùs: Quis crederet mortalium, vt vndecim annorũ puer generaret filium? Et adhuc: Nunquid non & noſtra ætate, duplex Lydię natus eſt homo, duorum capitum,

C quatuor manuum, vno ventre, & duobus pedibus, omnes homines, ita naſci neceſſe eſt. Audiui, Domino teſte, non mentior, quædam muliercula, cum expoſitum nutriret infantem, & inſtillaret cibos, ac nutricis officio fungeretur, cubaretq; cum ea paruulus, qui vſq; ad decimũ iam peruenerat annũ: accidit vt pluſquàm pudicitia patitur, ſe mero ingurgitaret, accenſaq; libidine, obſcęnis motibus ad coitum duceret infantem. Prima ebrietas alterius noctis, & cæterarum deinceps fecit conſuetudinẽ: necdum duo menſes fuerant euoluti, & ecce fœminæ *Tempore D. Hiero. puer decem annorum genuit filium.*

vterus intumuit. Hæc Hierony. Quam hiſtoriam, quoniam ego cùm inhoneſtè, tùm incredibiliter dicerem verbis meis, Hieronymianis enarraui. Sed & D. Gregor. in dialogo, vt referunt Iuriſtæ Ioã. Andr. in. c. final de eo qui cogn. con. vxor. ſu. & Hoſtien. in ſum. titulo de pœnit. §. Cui confitendum. Panor. c. 1. de delict. puer. & alij, aſſerit, Puerum nouem annorum ſuam nutricem grauidam reddidiſſe. Vide Tiraquellum doctiſsimum, in ſextam legem Connubialem, gloſſæ. 1. p. 6. nu. 37. A

Puer nouem annorum genuit.

Sed ad rem iterum conuertamur. Homines illius primæ mundi ætatis non ſtatim ac poterant, generabant, ſed multam poſt ætatem: nam Caim, qui primogenitus Adami videtur fuiſſe: licet (vt habet ſcholium marginale in Cai. ſuper Gene. cap. 4 initio) nonnulli temere dixerint oppoſitum, contra quos eſt Auguſt. lib. 15. de Ciuit. cap. 15. & Chryſoſt. homil. 18. in Gene. Caim igitur anno. 15. à Creatione Adæ, genitus ab illo eſt: cum tamen ſtatim ac creatus eſt, potuiſſet generare, vt obſeruauit D. Aug. 15. de Ciuit. c. 12. quia vt dicit Mag in. 2. d. 20. & priùs. d. 17. ex Aug. lib. 6. de Geneſ. ad litera. c. 13. & 14. & S. Methodius, vt in Hiſtor. Scholaſtica in florida, & robuſta pubertatis, ſeu mauis virilitatis ætate, creatus à Deo fuit, ſcilicet, quaſi triginta annorum: licèt Caiet. putauerit, quaſi. 60. Abſtinuit ergo per quindecim annos à corporis commixtione. Nam quòd poſt. 15. annos à creatione genuerit Caimum, habèt ſcriptores non ignobiles, Petrus Comeſtor, author Hiſtoriæ Scholaſticæ, ſuper Gene. c. 25. cuius eſt quadringentorum annorum antiquitas: nam floruit tempore Federici Imperatoris, anno Domini. 1160. Idem habet D. Anto. 1. p. Hiſto. titulo. 1. c. 1. §. 4. & Vincentius Belluacen. in ſpecul. Hiſt. lib. 2. & S. Methodius, quem adducit Hiſt. Scholaſt. c. 25. ſupra & Abulen. B C

Adam per quindecim annos à ſui creatione cõtinuit ſe in virginitate.

A len. Tractat. de optima politia, nu. 65. De quo multa diſſerit D. Aug. lib. 15. de Ciuit. à c. 12. vſq; ad 20. vbi, præſertim c. 15. duas adducens rationes, ob quas homines illius ſæculi tam ſerò tamq; longè à prima ætate generare inci piebant, videlicèt, centenarij, ſexagenarij, dicit, pubertatem tunc temporis ſeriorem fuiſſe, ſcilicèt, per proportionem ad ætatem ſexcentorum vel ſeptingentorū annorum quos tunc viuebant. Atq; adeò nihil mirum quòd ante ſexaginta annos generare non inciperent.

Ex D. Aug. cur tam ſerò generare homines incipiebant.

Cæterùm cum non eſſet tunc tēporis natura debilior, imò valentior & robuſtior eſſet, quàm modò ſit; adhuc B ratio deſideratur, ob quam tam ſerò homines inciperent generare niſi dicamus, per traditionem à primis illis ſæculi hominibus acceptum, vt ſe in ſancta virginitate homines cōtinerent priùs per. 60. 70. aut centum annos, quàm liberis vacarent. Eo quòd & Deo id, & rectæ rationi con ſentaneū iudicabant. Nam dicere, quòd tunc temporis aliter computabantur anni quàm modò, quodq; anni eſſent breuiores, videlicèt, trimeſtres, vel ſex menſium, vel quatuor, vt computabant AEgyptij, Arcades, Arcananç, de quibus D. Aug. 15. de Ciuit. cap. 12. alienum eſt à ſacris literis, vt inibi oſtendit Aug. Nunc autem finis gignendi C ferè eſt qui tunc erat initium, nam Ariſt. lib. 5. de natura Animal. cap. 14. dicit, quem refert & ſequitur Cœlius Rodig. lib. 15. Lectionum Antiq. c. 20. finem gignendi viris, vt plurimum, eſſe ſeptuageſimum annum: mulieribus quinquageſimum. Vſque ad annum. 80. extendi poſſe hanc vim in aliquibus viris, dicit Albertus Magnus, libr. 5. de Animal. Tracta. 2. cap. 1. de quo multa in Andrea Tiraquello in ſextam legem Connub. 1. gloſſæ. p. 6. nu. 48. Niſi aliquis occurrat rex Numidarū Maſſiniſſa quem refert Tullius & permulti alij, nonage-

Quòd amore virginitatis ſe continebāt à nuptijs per tot annos.

Vis gignēdi in viris, & feminis, quē nunc terminū habeat.

nariũ ferè genuiſſe filium. Nam Plinius lib. 7. ca. 14. dicit 86. annos habuiſſe, cum genuit. Et de Catone Cenſorino, quòd octogenarius genuit. Sed iam tempus eſt vt his per occaſionem dictis contenti, inſtitutum perſequamur. A

IIII. Inter Gentiles reſerat excellẽs, & ſancta Virginitas.

QVartò his adijce, Ethnicos etiam virginitatis, & caſtimoniæ excellentiam agnouiſſe. Apud illos laudabiliſsima erat virginitas, & laudatiſsimæ virgines. Primùm omnium, ſacerdotibus ſiue maribus, ſiuè fœminis, venerea prohibebãtur ad ſacra peragenda acceſſuris. Nõ enim ſine cauſa Virgi. Aeneid. lib. 6. & Ouid. 2. Faſt. ſacerdotes cognominabant caſtos. B

Quiq; ſacerdotes caſti dum vita manebat.

Et Ouid.

Caſta ſacerdum tempora fronte gerit.

Sacerdotes attingere, & nominare caprã nõ licebat.

Quin Plutarc. in problemat. Rom. cap. 11. idcircò dicit, Romanos ſacerdotes capra abſtinere ſolitos, vt non modò attingere, verũ nominare, putarẽt peccatum, q̃d animal tãquã libidinis ſymbolũ abhorrerẽt. Hircus enim & capra immoderatiſsimæ libidinis ſunt, Columella lib. 7. c. 6. de hirco dicit, quòd dũ matris vberibus alitur, adhuc paruulus ipſam matrẽ plerunq; ſtupro ſuperuenit. Verba ſunt Columellæ. Feſtus etiam Pompeius tradit, Diali Romæ nefas fuiſſe hederam tangere, propterea quòd hedera antiquitùs laſciuiæ ſignũ erat. Nam & Horati. lib. 1. Ode. 36. dixit, C

Hircus ſymbolum libidinis.

Laſciuis hederis ambitioſior.

Hedera libidinoſa.

Et lib Epod. ode. 15. rationem reddidit.

Arctius atq; hedera procera aſtringitur ilex,
Lentis adhærens brachijs.

Veſta-

A Veſtales quoq; Virgines, quæ, more noſtrarum Sancti-monialium, templis abditæ & interclůſæ ſeruabantur, quoniam ſacris inſeruiebant, tantopere virginitatem ex-colebant, vt ſiquam reperiſſent pudicitiæ clauſtra teme-raſſe, viuam ſub terra defoderent. Quod minimè facerent, niſi tantùm crimen putaretur læſa Virginitas: vt verbis vtar D. Hieronym. lib. 1. aduerſus Iouin. Vbi de hoc loquitur. Quò reſpexit Ouid. *Veſtales Virgines.*

Nullaq; dicetur vittas temerare ſacerdos,
Hoc duce, ne uiua defodiatur humo.

Et Iuuenalis eiuſdem etiam laudatiſsimæ conſuetudinis B recordatus, dixit, Satyr. 4. initio,

Inceſtus, cum quo nuper vittata iacebat,
Sanguine adhuc viuo terram ſubitura ſacerdos.

Appellat autem ſacerdotem vittatam, aut propterea quòd vitta, capitis ſacerdotalis ornamẽtum erat: aut quia pudicarum matronarum geſtamen etiam fuit. *Vitta, ſacerdotũ, & Virginũ inſigne.*

Ouid. *Eſte procul vittæ tenues, inſigne pudoris.*

Hunc autem morem in ſubterraneum ſpecum defodiendi virgines conſtupratas, à Numa Pompilio cœpiſſe, author eſt Plutar. in eius vita, cuius etiã moris meminerũt Valer. Max. lib. 8. c. 1. Aug. 3. de Ciui. c. 5. Liuius, Decad. 1. C lib. 8. & Dec. 3. lib. 9. Dion. Halic. lib. 3. Aul. Gel. lib. 1. De quo multa in Ioanne Roſino, lib. 3. Antiq. Roman. c. 19. *Veſtalis lapſa, uiua defodiebatur.*

Præterea, vt in eodem perſiſtamus: Tertull. lib. de Monogamia, paulò ante finem dicit, Sacerdotes Iunonis, Dianæ, Apollinis, imò Veneris, impudentiſſimæ alioqui Deæ, virginitatem colebant. Sed & eodem Tertull. ibidem referente, & Plinio lib. 11. cap. 49. & lib. 35. cap. 12. Sacerdotes matris Deorum, ideſt, Gybeles, ſibi virilia amputabant, eò quòd maxima ſacra obibant, vt in caſta reli- *Exempla caſtitatis apud Ethnicos.*

gione, ac religioſa caſtitate permanerent. Plut. etiam in Sympoſiacis, & lib. de Iſide & Oſiride, ſcribit, Aegyptios ſacerdotes caſtitatem inoffenſam ſeruaſſe, atq; adeò illos à ſalis vſu abſtinere ſolitos, vt pote qui caloris vi libidinẽ conciret. De quo plurima: F. Mich. de Medina, de Sacrorum homi. continentia; lib. 1. c. 53. & lib. 3. c. 8. & Iodocus Clictouæus in Propugnaculo Eccleſiæ aduerſus Lutheranos, lib. 2. per totum: Martinus etiam ab Ayala. p. 3. in Tradi. de ſacro cœlibatu, art. 1. Vvihelmus Lyndanus lib. 4. Panopliæ. c. 98. Multa etiam de fœminarum, atq; virorum caſtitate Gentilium, refert Cœlius etiam Rhodig. lib. 8. lectionum antiquarum. c. 1. & Author Catalogi gloriæ mundi. p. 2. Conſideratione. 11. & p. 3. Conſideratione. 39. & Tiraque. eruditiſſimus, locis citatis in lege. 15. Connub. à nu. 115. vſq; 124. Pre ceteris verò nullus plura, nullus veriùs, & elegãtiùs adducit exempla, quàm D. Hiero. lib. 1. aduerſus Iouinianum. Ex quo temperare me non potui quin pauca hæc excriberem in ſuperiorum cõfirmationem. A B

Salis uſus.

Elegantiſſimi uerba D. Hieron. de laude Virginitatis apud Gentiles.

Quoniam, inquit, intellexi in Commentarijs aduerſarij, prouocari nos etiam ad mundi ſapientiam, quòd nunquam hoc genus in ſæculo ſit probatum, & nouum dogma contra naturam, religio noſtra prodiderit: percurram breuiter Græcas, & Latinas, Barbaraſq; hiſtorias, & docebo, Virginitatem ſemper tenuiſſe pudicitiæ principatum. Referunt fabulæ, Atalantam Calidoniam Virginem ſemper in venatibus, ſemper in ſyluis, non tumentes vteros fœminarum, faſtidiaq; conceptuum, ſed expeditam, & caſtam amaſſe virtutem. Harpalicen quoque virginem Thraciam inſignis Poeta laudare volens, non amplius, habuit, quid diceret, niſi, virginem nominarem. C

O de-

A *O decus Italiæ, Virgo.*

Chalciœcus quoq; filia illa Leo perpetua virgo peſtilẽtiã patriæ, ſcribitur, ſpontanea morte ſoluiſſe: Et Iphigeniæ Virginis ſanguis aduerſos placaſſe ventos. Quid referam Sibyllas, quarum inſigne, virginitas eſt: & virginitatis prę mium, diuinatio? Et inferiùs de Veſtalibus multa. Et poſt pauca: Nec mirum hoc de hominibus, cum Mineruam quoq;, & Dianam, Virgines Deas finxerit error gẽtilium. Et inter duodecim ſigna cœli, quibus mundum volui putant, Virginem collocarint. Magna iniuria nuptiarum: vt ne inter Scorpios quidem, & Centauros, & Cãcros, & Piſces, & AEgocerotes, vxorẽ, maritumq́; cõtruſerint. Hæc ille. Quibus, ad virginitatis laudem pertinere dicit, quòd Virginis nomen ſit ad cœleſtia ſigna tranſlatum: & tamen nomen Nuptiarum ibi locum non inuenerit, inter ſigna cœli, in quibus computantur Scorpius, Cãcer, Piſcis, & Cẽtaurus, ideſt, Sagittarius, & AEgocerotes, ideſt, Capricornius. Et poſt multa tradit, quaſdam excellentes perſonas, ſalua & impolluta matrum ſuarum integritate, genitas, & natas, dicens: Apud Gymnoſophiſtas Indiæ, quaſi per manus huius opinionis authoritas traditur, quòd Buddam principem dogmatis eorum, è latere ſuo virgo generauit. Neq; hoc mirum de barbaris, cum Mineruam quoq; de capite Iouis, & Liberum patrem de fęmore eius procreatos, doctiſſima finxerit Græcia. Speuſippus quoq; ſororis Platonis filius, & Clearchus in laude Platonis, & Anaxilides in 2. lib. Philoſophiæ, Perictionem, matrem Platonis, phantaſmate Apollinis oppreſſam ferunt: & Sapientiæ principem, non aliter arbitrantur, niſi de partu virginis editum. Sed & Timęus ſcribit, Pythagoræ Virginem filiam choro virginum præ-

Vnũ ex ſignis cæleſtibus, Virgo. nullum, nuptiæ.

B

Salua Matrũ uirginitate plures natos credidere Gẽtiles.

C

præfuiſſe, & caſtitatis eas inſtituiſſe doctrinis. Ac ne nobis, Dominum ſaluatorem de virgine procreatum, Romana exprobraret potentia, authores Vrbis & gẽtis ſuę, Ilia virgine & Marte genitos arbitrantur. Hæc de virginibus ſæculi currens per multiplices hiſtorias, & properans ſermo perſtrinxerit. Hæc D. Hierony. Quibus ſi addideris, quæ D. Auguſt. de Veſtali virgine refert, lib. 22. c. 11. & lib. 10. c. 16. de Ciuit. nihil eſt quod deſiderari poſſit vlterius.

Inſigne miraculũ pro virginitate apud Gẽtiles

Inter magna, inquit, miracula Deorum ſuorum, profectò magnum illud eſt, quòd Varro commemorat, Veſtalem virginem, cùm periclitaretur falſa ſuſpicione de ſtupro, cribrum impleſſe aqua de Tiberi, & ad ſuos iudices, nulla eius parte ſtillante, portaſſe. Hæc ille. Cui concinit alterum alterius miraculum virginis Veſtalis, quod refert Liuius, lib. 2. de bello Puni. Valer. Max. lib. 8. Ouid. in Faſt. & Auguſt. 10. de Ciuit. c. 16. quod his verbis Hieronymus refert: Claudia Virgo Veſtalis, cùm in ſuſpicionem veniſſet ſtupri, & ſimulacrum matris Ideæ in vado Tiberis hæreret, ad comprobandam pudicitiam ſuã, refert, cingulo duxiſſe nauim, quam multa millia hominum trahere nequiuerant. Meliùs tamen, inquit Lucani Poetæ patruus, cum illa eſſet actum, ſi hoc quod euenit, ornamentum potiùs exploratæ fuiſſet pudicitiæ, quàm dubiæ patrocinium. Hæc Hieronym. Per illum patruũ, intelligit Senecam, cuius hæc de Claudia ſententia eſt, quòd fuerit quoddam infœlicitatis genus, egere patrocinio Numinis ad purgandam infamiam pudicitiæ: nam Veſtalem ita caſtam oportet eſſe, vt nec falſus rumor vllus de illa poſſit oriri. Quod obſeruauit Eraſmus ibi in ſcholijs num. 40. & conſonat huic, quod Pericles apud Thucididem, primam in muliere virtutem eſſe, ait, vt ne de

Aliud inſigne miraculũ.

Perfecta Virgo illa eſt, de qua nec falſus rumor oriatur

A de virtute quidem illius ad homines fama emanet. Quod tamen ego mihi perſuadere nolo, & nequeo, vt ſcilicèt, nullus mulieribus campus relictus ſit, in quo earum virtus excurrere, & cognoſci poſsit. Nam ſi tùm diuinas, tu humanas percurrere vellemus hiſtorias, tantus nobis occurreret caſtiſsimarum & excellētiſsimarum mulierum chorus, vt nedum eas laudandi, ſed neq; enumerandi finem facere poſſemus. Innumeras retulit & collegit Tiraquell. in. 11. leg. nu. 50. Ex Plut. lib. de Claris mulie. Philippo Bergomen. Rauiſio Textore. Sed valeāt hæc, quæ à noſtro inſtituto paulatim nos auocant, & ad id quod cepimus, reuocemur.

B Q Vinto loco, accedant veteris teſtamenti authoritates. Quarum, cum multæ ſint, quæ ante veſtros oculos conſtitui hodie à me poſſent, illam ſeligo, breuitati conſulens, quæ habetur apud Iſai. c. 56. Hæc dicit Dominus Eunuchis, &c. dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filijs & filiabus. Hunc locum deprauant noſtri temporis Hæretici Lutherani, de quorum fonte Petrus Vermelius, cognomento Martyr, Florentinus, hanc hauſit doctrinam. Præmium illud quo Deus pollicetur daturum ſe Eunuchis nomen melius à filijs & filiabus, hoc eſt, melius nomen quàm ſit illud quod habere poterant à filijs & filiabus, ideſt, à generatione, & poſteritate, non promitti virginibus, aut alijs quibuſq; ſpontaneum ſeruantibus cœlibatum, ſed Eunuchis, qui à natura, vel ab hominibus, ad Veneris vſum inepti ſunt redditi. Quaſi voluerit Deus eos conſolari, quòd à delicijs eſſent carnis exortes. Verùm impudenter hac in parte mentiuntur hæretici: nam ſancti patres Eccleſiæ, ante quos oppilare, & obſtruere ora debet tota horum Nouatorum cohors, de Eunuchis, qui propter

C

V. Vnicus locus producitur ex uet. teſt. in laudē uirginitatis.

Iſai. 56.

Eunuchi, quos laudat ſcriptura, ſunt uirgines, non ære caſtrati.

regnum cœlorum ſe caſtrant, hoc eſt, voluntariam ſeruant virginitatem, locum illum interpretantur. Ita D. Aug. lib. 1. de ſancta virginitate. c. 23. & 24. & lib. 14. contra Fauſtum in fine. Ambroſius in Exhortatione ad Virgines, non longè à principio: & in inſtitutione Virginis. c. 6. D. Gregor. 3. p. Paſto. c. 29. Orig. Hilar. Hiero. Chryſ. Euthy. Theophil. in illum locum Matth. 19. Nam Eunuchos, qui vel à natura, vel ab arte facti ſunt, non tanto ſancti Patres dignantur honore, imò diris, & amarulētis verbis ſolent proſequi. Et vice omnium ſonent trium verba præconum Chriſti, Baſilij Magni, & eius familiariſsimi Gregorij Nazi. & huius diſcipuli D. Hieronymi. Ergo Baſilius Epiſt. 87. ad Simpliciā: Ignominioſum illud, ac perniciosum Eunuchorum genus: genus, inquam, nec fœmineum, nec maſculum: inſaniens in mulieres, inuidioſum, vilis pretij, animo feroci, effœminatum, ventri deditum, fractum, illiberale, furioſum, & zelotypum, &c. Verùm hæc omnia, alioqui acerba, & rigida probra, vmbra ſunt ſi conferantur cum tam multis illis quæ dicit idem Magnus Baſil. lib. de Vera virginit. vbi poſt multa, & ante plura, quæ in Eunuchos iactat, refert de quodam Eunucho qui cum virgine quandam vitioſo cōplecteretur affectu, totuſq; toti affuſus, non haberet quo poſſet concupiſcentiæ ſuæ ſatisfacere, dentibus vtebatur, ardentem in carne concubitus rabiem morſibus indicans. Hæc Baſilius. Greg. Nazi. in Monodia in vitam Baſilij, de Eunuchis loquens, ſic dicit: Viri nāq; ſunt inter mulieres, ad eas cuſtodiendas, oblectandaſq;: mulieres verò inter viros ad omnia obſcœna patienda. Hieron. lib. 15. Cōment. in Iſai. c. 56. Ergo in Eunuchis, ait, quos laudat Iſaias, nequaquam illi intelligendi ſunt, quos ardens Poeta deſcribit,

A B C

Matt. 19.

Aduerſus Eunuchos odium vehemens ſanctorum Patrū.

Nec non infœlix ferro truncata iuuentus,

A *Atq; excecta virum.*

ſed illi de quibus Dñs in Euangelio loquitur, Qui ſe caſtrauerunt propter regnum cœlorum. Franciſ. Forerius eleganter & religioſe hunc locum Iſaiæ verſat, qui omni nò vidẽdus ibi eſt: ſimul cũ Mich. de Medina, lib. 3. de ſacro. hom. cont. c. 10. & 31. Caſtro de hęreſibus. lib. vltimo verbo, Virginitas. *Matth. 19.*

Non fert animus apologiam contra Hęreticos, pro virginitate facere, nam hoc me onere iam dudũ viri noſtra tempeſtate grauiſsimi, exonerarunt: Alber. Pyghius controuer. 25. Lindanus lib. 4. Panopliæ Euãg. Caniſius lib.
B 2. de Maria deipara. c. 14. Michael de Medina latiſsimè, Clictoueus, Martinus Ayala, Stunica, & alij ſanctæ virginitatis vindices. In quam noſtri temporis hęretici infrementes, procaciſsimè debacchati ſunt, Lutherus, Bucerus, Oecolampadius, cœlibes illi quidem primùm, ac ſanctiſsimum monachatus inſtitutum profeſsi, poſt à ſacratiſsimis religionibus apoſtatę, perfrictiſsimæ frontis, & effrænatiſsimæ libidinis. Suſcitarunt iſti ab inferis, & exhumarunt Arrianorum vetuſtiſsimum in virgines odium: qui tàm erant virginibus infeſti, teſte Theodoreto, lib. 2. hiſto. Eccl. c. 14. & lib. 3. c. 6. vt virginum ſanctarum aluos diſſectos, hordeoq; impletos, porcis & equis obijcerent.
C At abominabile & execrandũ horum dogma meis nunc impugnationibus non eget.

His tenui calamo præiactis, explicemus locũ Deut. 7. Nõ erit in te ſterilis, &c. quo ſancta videtur virginitas lædi, ac lacerari. Simile etiã eſt quod Exodi. 23. dicitur, Non erit infœcunda, nec ſterilis in terra tua. His enim locis, ceu arietibus militaribus Hæretici in virginitatis arcem, alioqui munitiſsimam, ruunt. VI. *Argumenta aduerſus virginitatẽ, ex locis ſcripturæ.*

Secundo obijci nobis poteſt cõmune totius Hebraici *Deut. 7. Exod. 23.*

populi interpretamentum, ſic intelligentis loca allegata, quaſi miſeriæ & infœlicitatis nota eſſet ſine liberis decedere: contrà verò glorioſum longam filiorum ſeriem recenſere. Quocirca vulgare erat omnium proloquium, Maledictus qui non reliquerit ſemen in Iſrael. Quod licèt Orige. homil. 11. in Gene. de ſemine ſpirituali intellexerit, tamen negari non poteſt de carnali omnes Hebræos illud intelligere. Vnde maledictioni & ludibrio obnoxios ſe eſſe putabant, ſi ſine liberis decederent. Id nos probemus, Iudicum. 11. filia Iepte iam iam à patre ſuo mactanda, duorum menſium inducias efflagitat, quibus ſuam deploraret virginitatem, hoc eſt, vitam ſteriliter actam. Rachel etiam tantoperè matrem ſe eſſe deſiderabat, tantoperè dolebat ſuæ ſterilitatis, vt virum ſuum queribunda, & moribunda interpellaret, dicens, Geneſ. 30. Da mihi filios, alioqui moriar. Quos cum ſuſcepiſſet, lætabunda hæc in verba prorupit: Abſtulit Deus à me opprobrium meum. Sara filia Raguelis Tobi. 3. deprecabatur Deum, ſe vt ab ſterilitatis improperio liberaret. Iſai. etiam cap. 5. habetur quòd tempore deſtructionis Hieroſolymitanæ, ſeptem mulieres apprehenſuræ erant virum vnum, & dicturæ ad eum, Panem noſtrum comedemus, & veſtimentis noſtris operiemur: tantummodò inuocetur nomen tuum ſuper nos: aufer opprobrium noſtrum. Qui locus ad litteram, cuius eſt primùm habenda ratio, ſignificat, mulieres illas tanto generandi filios amore capiendas eſſe, vt certatim ad vnum virum, alijs deficientibus, deberent recurrere, dicentes, Nolumus à te panem, non veſtem, licèt hæc alioqui vxores à viris iure ſuo petere ſoleant, etiam miſeris, & inopibus: Id ergo ſolum volumus, vt nomine tuo cognominemur, & inſigniamur, vocitent

Vulgus Hebræorum putabat, maledictos ſteriles, & infæcundos.

Iudic. 13.

Gene. 30.

Tob. 3.

Iſai. 5.

A B C

A citent nos, la de fulano: Aufer opprobrium noſtrum. Suſcipiamus ex te liberos, non obeamus ſine liberis. Sanctus etiam Zacharias, & Eliſabeth eius vxor idem vehementiſsimè exorabant Deum. Et demum frequentiſsima huius veritatis teſtimonia in ſcriptura reperire, facillimum eſt paſsim.

Tertio etiam opponi poteſt aduerſus quartã catholicorum probationem, vt pila pilis minentur, etiam apud Ethnicos homines pluris factos coniugatos, quàm cœlibes. Plato ſub fine dialog. 6. de legibus, eos qui annis triginta quinq; tranſactis in ſua ciuitate coniugẽ non haberet, neq; habere vellent, pecunijs & honoribus mulctari conſtituit. Lycurgus etiam, vt habet Plutar. in vita eius, cœlibibus grauiſsimam ignominiam iuſsit. Arcebãtur, inquit, in gymnicis ludis, à ſpectaculo: per hyemem verò principes iubebant, eos in orbem nudos in forum circumire. Romanarum etiam tabularum ea lex erat, cenſores in ciuitate cœlibes eſſe prohibento. Et huiuſmodi plura alia. Contra verò, neq; in ſacris, neq; in profanis legibus, vnam aut alteram reperire licet, in qua virginitas, aut cœlibatus hominibus præcipiatur. *Pœna cœlibibus impoſita apud Ethnicos.* B

C VErùm has calumniãtium vires infringere, nobis erit perfacile. Nam quod primo loco obijcitur ex Deut. c. 7. & Exo. 23. ex apertiſsima inconſideratione contextus ſacri obortum eſt. Neque enim illic præcipitur, vt nullus ſit ſterilis, ſed extrema quædam fœlicitas promittitur ſeruantibus legem Dei. Itaque illa verba non ſonant præceptum, ſed benedictionem. Nam ſic dicitur: Benedictus eris inter omnes populos: non erit apud te ſterilis vtriuſque ſexus, tàm in hominibus quàm in gregibus tuis: auferet Dominus à te omnem langorem. Ita Lyr. Iud. 11. Rurſus, quòd non ſit præceptum hoc, inde perſpicuum *VII. Reſpõdetur ad argum.* *Quòd illa uerba, Non erit in te ſterilis, nõ ſunt præceptum, ſed benedictio.*

 ſit,

fit, quòd non dicit, Non erit apud te Virgo, aut cœlebs, A
ſed, Non erit apud te ſterilis: cum verò ſterilem eſſe non ſit in hominis arbitrio, & poteſtate ſitũ non, debuit neq; potuit à Deo præcipi. Prętereà, ſi ibi edicitur præceptũ, ſanè brutis & iumentis præceptum etiam iniunxiſſet Deus: nam dicit, Non erit in te ſterilis, tàm in hominibus, quàm in gregibus, at bruta præcepti nõ ſunt capacia.

Obiectio. Sed adhuc ſtat difficultas: nam ſi benedictio diuina erat filijs abundare, & diuina pollicitatio eos vt gignerẽt in magno numero: non apparet, qua ratione qui virginitatem & cœlibatum colerent, gratum Deo facerẽt. Adde quòd maledictos & exoſos à Deo ſe eſſe putabãt, qui B
abſque liberis decedebant.

Reſponſio prima. His reſpondemus primò, Deum id ſolum fuiſſe pollicitum, quòd nullus eorum futurus eſſet ſterilis: non verò quòd omnes deberent inire coniugia, & filios propagare. Nam quod nullus eorum eſſet ſterilis, ad fœlicitatem nonnullam ſpectabat, cùm ſterilitas alioqui monſtrum quoddam & error naturæ videatur. *Errabant Iudæi putãtes ſteriles eſſe maledictos.* Quòd verò vulgò putabant indictam eſſe maledictionem non relinquentibus ſemen in Iſrael, errabant planè toto cœlo, vt alias ſæpe: nam ſimiliter ex eo quòd Deus dixerat, *Exo. 33.* Non videbit me homo, & viuet: colligebant illi, quanuis ſini- C
ſtrè: Non ſtat quempiam videre Deum, quin ſtatim ſubito pauore correptus, ac ſi phantaſma viderit, moriatur. Ac proinde à Dei viſione maximopere abhorrebant, ceu à re mortifera. Hæcque erat communis Hebræorũ opinio. Et quanuis id non teſtarẽtur expreſſe Tertu. lib. cõtra Praxeã, & Lyra Iudic. 6. Abul. q. 29. & 30. habetur *Iud. 6. & 13.* apud lib. Iudic. 6. & 13. vbi Gedeon, & coniuges illi metu perterriti ac conturbati, putabant iam mori ſe, quaſi Deum vidiſſent. Eſt & aliud exemplum appoſitum,

Exodi

A Exodi, vbi, ex eo quod lex præcipiebat, diligere amicum, illi peruerſè deducebant, licere ſibi odiſſe inimicos. Mat. 5. ſic ergo, ex eo quòd pollicebatur Deus ſterilitatem à coniugibus abfuturam, inferebant illi præceptum eſſe de vacando liberis & maledictos eſſe, qui eos non haberent. Verùm quàm rectè, vel cęci vident. *Exod. 21.* *Matt. 6.*

Reſponderi poteſt ſecundò, non ſemper hominibus illius ſæculi, Deum id quod melius erat, polliceri, ſed id quod pro eorum deſiderio & appetitione, imò pro eorum imperfectiſsimo captu erat optabilius. Non enim dubium eſt, quin diuitias tēporarias abdicare, ac in paupertate viuere ſemper fuit longè præſtantius, ac perfectius quàm bonis temporalibus ſcaturire. Nihilominùs quia homines (quod eorum eſt innatum ingenium) per mare pauperiem fugiunt, per ſaxa, per ignes, ideò Deus in veteri teſtamento, qui perfectorum non erat ſtatus, pollicebatur diuitias paſsim. Iſaię. 1. Si audieritis me bona terræ comedetis. Et in Pſalmo omnium elegantiſsimo, Paraſti cibum illorum, quoniam ita eſt præparatio eius. Ideſt, quoniam id homines ſibi præparari percupiunt. Sic hominum vulgò id eſt ingenium, vt poſteris gaudeant, ac ſui expreſſam imaginem transfuſam in alium

Reſponſ. 2. *Hominibus veteris teſt. non p. omittebat Deus id quod melius, ſed id quòd eis gratius erat.* *Iſai. 1.* *Pſalm. 64.*

B

C velint relinquere. Quod locus ille. 2. Regu. 7. in ſenſu germano elegantiſsimè demonſtrat, vbi Sanctus Dauid cum à Deo impenſiùs longam ſeriem poſteriorum efflagitaret, poſt multa ſic dixit: Hęc eſt enim lex Adam Domine Deus, hoc eſt, Hæc eſt communis hominum conditio, id ingenitum ſtudium, & inclinatio, vt exoptent filios habere, ac magnas, & opulentiſsimas domos, & habitis gaudeant. Quoniam, inquit, ita eſt præparatio eius. Et, Hęc eſt lex Adã, Dñe Deus. Mutuò enim ſe hæc duo loca iuuãt. Hanc certè ob cauſam duplicem *2. Reg. 7.* *Nota hæc loca maximè.*

pſal-

pſalmum conſcripſit Dauid, vt vberem filiorum copiã A
Pſal. 127. polliceretur timentibus nomẽ Dei: Beati, inquit, omnes qui timẽt Dominum, &c. Vxor tua ſicut vitis abundans in lateribus domus tuæ: Filij tui ſicut nouellę oliuarum, in circuitu menſæ tuæ, Ecce ſic benedicetur homo, qui timet dominum. Quod per epiphonema dictum, exaggerat præcedentia.

Pſal. 126. Et Pſal. ſequenti, Niſi dominus ędificauerit domum, &c. Cum dederit dilectis ſuis ſomnum, ecce hereditas Domini, filij, merces, fructus ventris. Hęc, inquam, eſt hęreditas, & benedictio digna quam à Deo ſperemus, & quam Deus tribuat. Filij, nominatiuus eſt. Filij ergo, qui ſunt fructus ventris, eſt merces, & hęreditas dilectorum Dei. B Cum ergo dederit dilectis ſuis ſomnum. Antitheſis eſt illius, Vanum eſt vobis ante lucem ſurgere, & laborare: nam dilectis ſuis etiam non laborantibus, ſed ſedentibus & dormientibus, dabit Deus mercede, filios, fructum ventris. Deum enim eſſe, à quo ſpecialiter ſperandi eſſent filij, ſemper intellexerunt Hebręi.

Tres claues ſibi Deus reſeruauit, cœli, vitæ, & vuluæ: ex traditione Hebræorũ.

Vnde, vt obſeruauit Hamerus, ſuper Gene. c. 30. trium rerum claues ſibi Deus aſſumpſit, & reſeruauit, & eſt communis traditio Hebræorum, ſcilicet, clauem cœli, clauẽ vitæ & mortis, clauem vuluę. Nam, quod adhoc vltimũ attinet, per verbum claudendi & aperiẽdi, tribuere ſolet C ſcriptura Deo, ſterilitatis & fœcunditatis vim. Concluſit dominus vuluam eius, Aperuit vuluam eius. Paſsim ſuppetunt exempla. Imò à verbo claudendi deriuatam vocem, quæ ſignificat ſterilitatem, dicunt Hebræi, ſcilicèt,

Aedificare domus, idem eſt quod gignere filios, apud Hebræos.

Foreri. in c. vltimo Iſaiæ. Itaque totus pſalmus. 126. qui incipit, Niſi dominus ædificauerit domum, ad hoc propoſitum eſt confectus. Sed modum ſcripturæ loquendi, quæ phraſi ædificandæ domus, vtitur pro generatione filiorum, explicemus. Exodi. 1. ſic dicitur: Quia timuerunt

A runt obſtetrices dominū, ædificauit eis domos, id eſt, dedit eis copiā filiorū. Eis, inquā, ſiue obſtetricibus Ægyptijs, ſiue hominibus Hebræis, nam pronomen, eis, ambiguum Hebraice ibi eſt. Tractat Aug. 15. de Ciuit. c. 19. vbi adducit illud Virgil. AEneidos. 1.

At domus Aſſaraci.

Et ſubdit Aug. imitatum eſſe Virgilium ſacras literas, in quibus dicitur Domus Iacob, tā ingens populus Hebræorum ſed hæc extra litem poſitā ſunt. Pſalm. 113.

Ad ſecundum obiectum, iam patet, nihil gloriæ detrahi virginitati, ex eo qđ vulgus illud Hebræorum exiſtimaret, maledictionē ſterilibus iniunctā eſſe? Nā exiſtimatio erat præpoſtera, & fallax, vt vidimus. Verùm nō eſt ideo exhauſta difficultas: nā ſanctos homines & pias fœminas conſideratiſsimè doluiſſe ſcimus, de ſterilitate, vt patet ex argumento adducto. *Creſcit hinc difficultas.* B

VIII.

DIuus P. N. Auguſtinus, cuius eſt ſcripturarum inuolucra enodare, lib. 2. de Mirabilib. ſacræ Scripturę c. 28. diſputās cauſas, ob quas S. Ezechias apud Iſaiā & 4. Reg. ita acerbè lachrymabatur immaturā mortem ſuā, dicit, ideo dolere Regem illum, quòd ſine liberis decedere ſe è viuis videbat. Et addit: Quia in Chriſti venturi generatione ſui generis proſapiam, in throno Dauid lucernā non dereliquit. Itaq; dolebat Rex, quia cū fide crederet, de ſuis poſteris Meſsiā generandū, & videret ſe ſine liberis mori, ſuſpicabatur ſpes de Meſsia fruſtratu iri. Et quidē potuiſſet dolere ille ſanctus, iuxtà ac prudens Rex, eo q in florente 39. annorum ætate occidebat, quod deducit Abul. 4. Reg. 20. q. vlt. in fi. doctiſsimè. Dicit enī Ariſt. Plato, Plinius, & omnes, illo annorū ſtatu vigere hominem præ cæteris ſtatibus. Vnde ipſe eiulās dicebat, Ego dixi in dimidio dierum meorum; Vadam ad portas *Cauſa præcipua, ob quā in ueteri teſta. dolebant qui filios nō habebant.* C *Iſai. 38. 4. Reg.* *Expeditur cauſa ob quā Ezechias flebat inſtante morte.*

inferi, vel, vt habent. 70. Ego dixi in excelſo annorum, &c. Quæſiui reſiduum annorũ meorũ. id eſt, quæro alteram meorum annorũ medietatẽ, quæ viuẽda ſupereſt. ſequitur: Non videbo dñm Deum in terra viuentiũ, hoc eſt. Promiſsionis factæ Dauidi, de eius ſemine naſcituri Chriſti, ego particeps non ero. Cõſonat Verbo. 70. Dixi: Non videbo ſalutare Dei, in terra viuentiũ. Per ſalutare Dei in ſcriptura intelligitur Verbũ incarnatũ, vt Lucę. 2. Quia viderunt oculi mei ſalutare tuũ, & habent Patres, Euſebius lib. 5. Demonſ. Euang. c. 35. & lib. 4. c. 37. Irinçus lib. 3. c. 11. & omnes. Sedulo propterea obſeruauit Leo Caſtren. ibi Iſaiæ. 38. verti poſſe: Non videbo Deũ dei, vt cõſtet Ezechiam dolere ꝙ filios non relinqueret, qui futuri eſſent parẽtes Meſsię. Vnde adiecit, Generatio mea ablata eſt, & cõuoluta eſt à me, &c. Cur enim dicamus, tot lamentis, tanta animi cõſternatione, & eiulatu penè fœmineo, tantũ Regẽ proſequi mortẽ ſuã, niſi ob pręgrandẽ aliquẽ & infeſtũ caſum, qualis erat promiſsiones de Chriſto vẽturo irritas fieri. Nec ſolus eſt Aug. huius veritatis aſſertor: nã Hiero. lib. 11. ſuper Iſai. c. 38. & antiquior vtroq; Ioſephus lib. 10. Antiq. c. 3. idem habent expreſſè. **B**

Lucæ. 2.

Ergo dolebant, & lamentabãtur Hebręi, ſi ſine liberis morerentur: & eatenùs rei vxoriæ incũbebat, ne Chriſtus deforet, quẽ affore vehementiſsimè exoptabãt. Aut cura bãt filios habere, quia poſſe fieri exiſtimabat vnuſquiſq;, vt ipſe eſſet pater Meſsiæ, aut auus, atauus ve. Hoc habet etiã Lypomanus in Catena. Gen. c. 30. & prior illo D. Tho. in. 4. d. 30. q. 2. artic. 1. q. 1. & hac quidem intentione excuſari poterant, qui tanto filiorum procreandorũ deſiderio tenebantur. Quæ tamen nihil obſtant, quominùs quidam alij viri ſanctiſsimi ab hoc filiorum ſtudio ſe continerent; quia non rem magnæ gloriæ apud Deum eſſe **C**

Ex dictis liquet Hebræos odiſſe ſterilitatem, quia timebant ne Meſſias deforet.

Aut quia vnuſquiſque optabat ut Meſsias eſſet ſuus filius aut nepos, &c.

A eſſe exiſtimabant, eſſe patres aut progenitores Meſsiæ ſecundùm carnẽ cùm perditiſsimi homines in ſerie progenitorum Chriſti numerantur à Mattheo & Luca. *Non erat quid magnũ eſſe patrem Meſsiæ ſecũdum carnẽ. Matth.1. Luc.3.*

SEd laxandi animi gratia ſciendum, id quod primo loco adducebatur in ſecũdo argumẽto, de filia Iepte deplorante virginitatem ſuam priùs quàm a patre mactaretur, à diuerſis diuerſimodè explicari. Fuere qui dicerent, vt fuſiſsimè habetur in Abulen. ſuper Iudic.11.q.96. Iepte nõ occidiſſe filiã ſuam, ſed potiùs recluſiſſe eam, quaſi in monaſteriũ Sanctimonialiũ, vt ibi coelibem vitam ageret, quo ad viueret Deo dicata cum reliquis ſanctis fœminis, de quibus ſuprà ex ſcriptura. q.2. poſit. Prius ſciendũ B ex Abul. ſuper Iud.11.q.50. turpiter & nefariè erraſſe dicẽtes flere illã ſuam virginitatem, hoc eſt, quod nõ fuiſſet experta libidinẽ, ac venerem. Proinde dicit Abul. flere illam ſuã virginitatem nihil eſſe aliud quam flere ſe tam tenerã, & paruã tamq; pręcociter, & immaturè mori. Aut flere q a ſine liberis moreretur: nã vt viſum eſt, & habet elegans teſtimoniũ Oſeæ, omnis gloria illorũ erat à conceptu, ab vtero, & à partu. Sed redeamus ad rẽ. Sanè, vt vidimus ꝙ tũc tẽporis feminę eſsẽt pudicitię & caſtitatis ſtudioſæ, inſtar noſtrarũ monialiũ, arguit virginitatem nõ omnibus fuiſſe contemptui, imò ſanctioribus fuiſſe in C pretio & honore. Quod verò primo loco dicunt, Iepthe nõ interfeciſſe filiã ſuã, ſed recluſiſſe eam in illud monaſteriũ, ſolebat mihi, vt fatear, placere multũ ꝓpter authoritatẽ Lyrani id aſſerẽtis, plurimũ verò propter rationes quas adducit. nam ſic ait: Hebręi dicunt quod ipſam non immolauit. ſed votum eius fuit relaxatũ per ipſum Phinees. Et aliqui dicunt ꝙ fuit interpretatum per ſapientes, quòd non deberet votum adimpleri per mortem filię innocẽtis. Vnde quædã gloſſa Hebraica ſuper illud verbũ

IX. An Iepthe occiderit filiam ſuam ut uouit.

Oſe.9.

Quòd Iepthe recluſerit filiã ſuã in monaſterium Monialiũ.

 Dimit-

Iudic. 11. Dimitte me vt circumeã mõtes; ſic dicit, id eſt ſapiẽtes in A
lege, quia forſitan inuenient modũ relaxationis, ſeu inter
pretationis voti tui. Et mox: ſine præiudicio dici poteſt,
ꝙ filia Iepthe non fuit ſacrificata Dño per morte corpo
ralẽ, ſed potiùs per ciuilẽ, ſeu ſpiritualem; eo modo, quo
religioſi dicuntur mũdo mortui, &c. Hæc Nicol. quem
Vera ſententia qđ Iepthe occiderit filiam ſuam. Vatab. ſequitur. Quia tamẽ Patres cõmuniter tenent, ꝙ
vere & propriè eã occiderit, eis aſſentiendũ eſt, diſſentiendum verò à Lyrano & Vata. Id habẽt D. Aug. 1. de Ciui.
c. 21. & q. 49. ſuper Iudicũ, latiſsimè, & Ambr. lib. 1. de officijs. c. 50. Greg. Nazianz. Oratione de Machab. Athana.
in Synopſi lib. 7. D. Hiero. & oẽs. Id etiã habetur in Con. B
Toletano. 8. c. 2. Inter probandum ꝙ iuramẽta illicita nõ
ſunt ſeruanda. Ad idẽ hoc adducit D. Tho. 2. 2. q. 88. ar. 2.
Iudic. 11. ad. 2. Et quamuis ſancti & Concilia tacerent, loqueretur
ipſe textus biblicus; nam habet, ꝙ Iepthe vouit occiſurum ſe ſuã filiã: & deinde dicit ꝙ fecit ei ſicut vouerat.
Vnde Caiet. ibi Iudic. 11. non ſolũ credit quod Iepthe eã
occiderit, ſed quod obtulerit eam in holocauſtum, id eſt,
totã abſumpſerit. Quod explicat Abulen. ibi dicẽs. q. 52.
quòd eã priùs occidit: poſt eã cremauit, vſq; quo redacta
eſt in cineres: & ſic eam dicauit Domino.

X. *Zachariam ingreſſum tẽplum dicunt quidã vidiſſe aſinum.*

RESTAT teſtimoniũ quoddã explicãdum, quod de Zacharia inducebatur in. 2. argumento. Na primum, ꝙ C
filios à Deo peteret, eãdem habet explicationem, quam
habuerũt cetera teſtimonia. Duo tamen ſunt quę circa
hanc Zachariæ petitionẽ & oratione, cõſiderari poſſunt,
licet in eorũ tractatione tãtiſper a propoſito diuagemur.
Hęc enim eſt preſentis actus cõditio, in quo aliqua iocũdę vtilitatis illecebra tędioſam diſputationẽ leuare, neceſſum eſt. Igitur in libro quoda Gnoſticorũ, cuius iz eminit Epiphanius, lib. 1. Panarij, narrabatur, Zachariã ingreſſu
templum

A templum ad orandum, vidiſſe formam quãdam aſini capite præditam, quam cum reuelare vellet, is qui viſus eſt, vocis & linguæ vſum illi ademit: ſed ademptum paulò poſt reſtituit. Tandem hinc conſuetudo inoleuit, vt ſacerdos ingrediens ad ſacra peragenda, tintinnabula veſtimento appenſa gerat, quo ſonitu admonitus Aſininus ille Deus, ſe occultet, ne forma eius intẽpeſtiuè cõſpecta, interitum afferat ſpectatori. Occaſione huius Chriſtiani olim accuſati ab Ethnicis ſunt, quòd Iudæis permixti aſinum, Iudæorum numen, colerent. Tertulli. tamen in Apologetico autumat, Cornelium Tacitum lib. 5. anſam B dediſſe huic ſuſpicioni: nam dicit, Iudæos ex AEgypto pulſos, cum in vaſta Arabiæ ſolitudine ſiti macerarentur, ab aſinis ſylueſtribus, qui de paſtu ad potum petebant, aquarum fontes didiciſſe: & beneficij memores beſtiam diuinis honoribus coluiſſe, & eius effigiem in templo cõſecraſſe. Inde Chriſtianos, vt Iudaicæ religionis propinquos, aſinum colere ſuſpicabantur Gentiles. Vnde tempore Tertulliani, fuit locator quidam aſinorum, qui ante eorum ſtabulum, appendere tabulam auſus eſt, in qua depictus erat homo ſemiaſinus, ſeu aſinus ſemi homo, cum hac inſcriptione: Deus Chriſtianorum Ononychitis, id C eſt, Aſiniunguius. Refert Syxtus Sen. lib. 2. Biblioth. ver. Mariæ ſtirps. Quem locum conſulat Lector. Verùm caueat, ne in immediatè præcedentem annotationem conijciat oculos, nam nõ ſolùm ſi coniecerit, eos ſtatim auerſabitur, ſed & ſtomachum cõuincere vix poterit à nauſea, ſpectaculo turpiſsimæ deformitatis, & deformiſsimæ turpitudinis concitatus.

Gentiles imputabant Iudæis & Chriſtianis quòd Aſinum colerent.

Alterum quod fidem aſtrinxi dicturum me, adducitur à D. Aug. tomo. 4. lib. 2. Quæſtionum Euangel. c. 1. & eſt conſideratiſsimè obſeruatum, quòd Zacharias, tempore

Zacharias in templo non orabat pro filijs, ſed pro aduētu Meſſiæ. illo quo templum ingreſſus eſt ad precandum Deum, A (fungebatur enim tunc temporis ſacerdotio in ordine vicis ſuæ) tunc, inquàm, non deprecabantur pro habendis filijs, quia vero ſimile non eſt, cum ſacerdotio publico fungeretur, & offerret pro ſalute populi, & redemptione hominū (expectabat enim foris totus populus offerentem ipſum intrà) quòd relictis publicis votis, homo ſenex, vxorem habens ſterilem & anum, de rebus priuatis ageret. Et probari hoc poteſt primò, quia Angelus qui ei apparuit, dixit, Exaudita eſt deprecatio tua, & vxor tua Eliſabeth pariet tibi filiū. *Luc. 1.* Erat aūt munus ſacerdotis officio ſacerdotali in templo fungentis, petere Meſsiam redemptorē. Hanc ergo communem petitionem exauditā eſſe, B dixit Angelus à Deo, & in ſignū eius adiecit, Vxor tua pariet, &c. Secundò, quia promittenti Angelo filiū nō credidit Zacharias, deſperabat ergo ſe filios habiturū, tantū abeſt vt eos efflagitaret. Alias huius cōiecturas adductas videbis in Theophilacto & Caiet. ibi Luc. 1. Igitur non orabat Zacharias contra ſterilitatem, & orbitatē filiorū.

XI. *Explicatur illud, Creſcite, & multiplicamini. Gen. 1.*

Reſtat teſtimonium Gen. 1. Creſcite & multiplicamini, explicandū. Nā pro tempore, quo hęc verba dicta ſunt, nō poteſt dici quòd virginitas licite ſeruaretur. Hoc vt explicemus, præmittamus, fuiſſe quoſdam, qui non de C carnali corporum fœcunditate & filiorū naturalium copia, ſed de mentium & animorum ſpirituali virtute propaganda, illud Geneſis intelligerent. *Opinio quod ante peccatū non potuerunt parentes noſtri miſceri carnaliter.* Et in eo quod ſequitur, Implete terram, & dominamini eius, per terram intelligebant carnem, quam pręſentia ſua implet anima: ita tamen, vt poſt peccatum, fœcunditatem ſpiritualem in carnalem conuerſam eſſe dicerent. Ita refert Aug. lib. 14. de Ciuit. c. 21. & 22. & fauet huic parti in lib. de Geneſ. contra Manicheos. c. 19. & lib. 13. confeſ. c. 4. & de bono coniugali.

A iugali.c.2.& lib.1.de ſerm.Dom.in monte.c.21. & Chryſoſt.lib.de Virgin.c.27.& homil.18.in Geneſ.& Gregor. Niſſenus,lib.de Creatione hominis. c.28. & Damaſcen, lib.2.de fid.Orthodox.c.vltim.& lib.4.c.16.&.25. Quod non ſemel approbat Abulenſis ſuper Geneſ. 1. & fauet Mag.in.2.Sent.d.20.dicens:Ad gignendos filios parentes noſtros in paradiſo miſceri non potuiſſe, niſi poſt peccatum.Cæterum breui nos ab hac eximemus quæſtione, nam conſtanter aſſerimus,illa verba, Creſcite & multiplicamini,ad carnalem filiorum propagationem pertinere.Itaq; ſi ſtatus innocentiæ perduraſſet, ibi in paradiſo, B carnali copula ſe prothoparentes noſtri, & eorum filij miſcuiſſent. Tractat neruoſè & eleganter Aug.lib.14.de Ciuit.cap.22. Orige.homil.1.in Geneſ. Rupert. & Iunil. vt in Cathena Lypomani Geneſ.1.& in Syxto lib. 5. annot.20.21.&.63.Michaele de Medina latiſsimè,lib.5.de ſacror.hom.cont.controuerſia.2.c.1.Vbi patrum dicta explicantur,ſimul & in D.Thom.1.par. quæſtione. 98. articul.2.

Quòd carnalis copulanō eſt pœna peccati,ſed conditio naturæ

Nunc reſpondeo: Verum eſſe illis verbis, Creſcite & multiplicamini, contineri præceptum: non tamen pro quocunq; ſtatu,ac tempore,ſed pro illis mundi primor- C dijs,donec humana ſpecies extenderet propagines ſuas, hoc eſt,multiplicarentur homines. Recte Scotus in.4.d. 26.q.vni.§.Per hoc patet, ait: Creſcite & multiplicamini, eſt inſtitutio per modum præcepti affirmatiui, ita quòd obligat,non ad ſemper,ſed tempore neceſsitatis.Idem habet Mag.eadem.d.S.Tho.1.p.q.98.ar.2.ad.3.in fin.Hiſtoria Schol.in Gen.c.29.Lyran.in.lib.Iudic.cap.11. Quocirca id quod in eadem Hiſt.Schol.c.29.refertur ex Strabo, quod poſt mortem Abelis vouit Adam non vltra vxorem ſua ſe cogniturum, tamen ibidem dicitur, Deo per Ange-

Initio mundi erat præceptum de matrimonio.

Angelum præcipiente, fregiſſe votum. Imo Ioſephus refert Adamum extincto Abele, & Caim effugato, procreationi filiorum vehementiùs quàm antea, ſtuduiſſe: nam exiſtimabat præceptum id ſibi eſſe à Deo. Id etiam ex Ioſepho refert Ioa. Nauclerus in Chronographia, Volumine. 1. Generatione. 2. Vnde neſcio quid mouerit Michaelé de Medina, ſe vt communi Theologorum ſententiæ opposuerit in hac parte, nam dicit lib. 4. de ſacrorum hom. continent. Controu. 2. c. 3. & . 4. neq; in communi, neq; in ſingulari vſquam obligatos eſſe, aut obligari poſſe homines ad contrahendum matrimonium. Sed eius obiectiones frigidæ ſunt, licèt ipſe ardentiſsimè ſe exiſtimet, quod intendit efficere. Verùm nos alia neceſſariora vocant. A B

Geneſ. 2. Nõ eſt bonũ hominẽ eſſe ſolũ

Illud verò Geneſ. 2. Non eſt bonum hominem eſſe ſolum, quo Hæretici quaſi Babylonias cœperint, triumphant, facilè, & eleganter explicatur ex Gloſſemate Vatabli, quod ibi ſic habet: Dicunt Hebræi hoc loco, vocem Hebræam, Tob, ſignificare perpetuitatem, & diuturnitatem, quaſi dicat, Non bonum eſt, vt ſemper ſolus permaneat. non enim diù duraret humana natura. Hæc ibi. Præſtantior etiam eſt Caiet. Gloſſula ibi Geneſ. 2. nam dicit: Nomen Adam ex propria ſignificatione ſignificat hominem: ex appropriatione autem ſignificat primum virum creatum. De primo enim viro dicitur, Non eſt bonum eſſe ſolum ipſum. Hæc ille. Quibus docemur, verba illa non de quouis homine, ſed de ſolo Adamo dicta, quòd ſcilicèt, nõ erat bonum ipſum eſſe ſolum, eò quòd ſi ſolus abſq; coniuge maneret, ſpecies non cõſeruaretur: at cæteris, poſtquam multiplicatum eſt genus humanũ, bonum eſt eſſe ſolos, & melius, quam ſociatos coniugio, vt dicit Paulus. C

1. Cor. 7. Matt. 19.

Ad

A Ad tertiam obiectionem dico, Cœlibatum interdum prohibuiſſe Gentiles, non quòd cœlibum caſtimoniam auerſarentur: ſed quòd cœlibum ſtatus erat apud Gentiles licentioſum viuendi genus. Quia ſub continentiæ prætextu vagam quandam, & promiſcuam libidinẽ exercebant. Aut dico cũ D. Chryſoſtomo in ſermone, Quod regulares fœminæ viris cohabitant. to. 3. apud Gentiles Virginitatis florem non floruiſſe, ingenuè fatentes, rem ſuprà naturam eſſe: & eapropter omnibus gentibus admirationi fuimus, ait ibi Chry. vbi elegãtiſsimè loquitur. Virginitas ergo propria eſt Chriſtianorum virtus. Idcir-

Gentiles interdum præcipiebant nuptias, ut maiora mala euitarẽtur.

B co parùm refert quòd Gentiles infeſtos ſe ei exhibuerint.

XII. *De numero filiorũ Adã.*

QVod ſi hæc te adhuc cura remordeat, Quantam filiorum ſeriem enumerauit Adam, qui tandiù vixit, & multiplicãdi præceptum habuit, & tam bonę erat conſtitutionis, ſeu complexionis. Dicam breuiter quod hac in parte reperi, apud Hiſtoriographos, nam meo capite ortam rei vetuſtiſsimæ reſolutionem, vt mendacem omnes iure refellerent. Dicam etiam, quid de filiabus Adæ ſentiendum ſit, nam ſcriptura nullam earum mentionem facit. Dicam, cum filij Adam ſorores ſuas duxerint in vxores, cur ſacra pagina id inuoluit ſilentio? Vltimum horum decidit Auguſt. 15. de Ciuit. c. 16. & D. Hie-
C ron. & alij, hoc ſcripturam tacuiſſe, ne ſi apertè diceret, Filios Adam cum ſuis ſororibus congreſſos fuiſſe, in exẽplum ſibi imitandum tradi, putarent homines. Quanuis inter Gentiles fraterna coniugia permiſſa ſint. Nam non ſolum ferunt, Saturnum duxiſſe Opem ſororem ſuam, & Iouem Iunonem ſororem: ſed AEgyptios, & Athenienſes idem feciſſe produnt. Romani tamen id ſemper auerſati ſunt. Vide Viuem lib. 15. de Ciuitat. cap. 16. & D. Epipha. lib. 1. cõtra hæreſ. to. 3. hæreſ. 39. Chryſoſt. hom. 1. Im-

Filij Adã cũ ſororibus cõtraxerunt. Et cur ſcriptura id taceat.

perſ. ſuper Matt. circa finem. Cum matre autem nunquã dispenſatum eſt, vt quis contraheret: nam ab hoc natura ipſa vehementiſsime abhorret. Vnde referente Andr. Tiraquel. lege. 7. Connub. num. 47. vbi de his multa tradit, & S. Thom. 2. 2. q. 154. ar. 9. ad. 3. ex Ariſt. 8. de Animal. cum quidam equus deceptus fuiſſet, vt matri commiſceretur, ſeipſum poſtquam factum cognouit, præcipitem dedit, &c. Idem referunt AElianus, de Animalibus lib. 3. Plinius expreſſè lib. 8. c. 42. Auicen. lib. 9. de animal. Idem de Elephante refert Lyra. ſuper Matth. c. 19. in illa verba: Et dixit, propter hoc dimittet homo. His adde quod de Camello, Ariſt. 9. de animal. c. 47. dicit quod cum deceptus fuiſſet vt cum matre coiret, re abſoluta, & cognita in ipſum hominem Camellarium, qui author inceſtus fuerat, irruit, & illum morſu defixo interemit. Verba ſunt Ariſtot.]

Cum matre nec bruta uſquã coeunt.

A

B

Dicit verò D. Epiph. lib. 1. Contra hæreſes, to. 3. hæreſi. 39. Adam habuiſſe. 12. filios, & duas filias, quæ appellatæ ſunt Saue, & Azura: & Saue nupſit Setho, & Azura Caimo: nam Abelem nondum ducta vxore, ait, fuiſſe occiſum. Chryſoſt. hom. 1. in Imperf. ſuper Matth. prope fin. refert alias duas Adami filias, Riſam, & Edoclan. Sed caue cætera, quæ ibi dicuntur ab authore illorum Commẽtariorum titulo Chryſt. Alterius filiæ Adam meminit Philo in Antiquit. bibli. quæ dicebatur Noaba. Hiſtoria Scholaſ. ſuper Gene. c. 25. & . 27. & Vincetius Belluac. lib. 2. Speculi. c. 56. refert aliam, quæ appellabatur Chalmana: & alteram, quę Delbora. Nauclerus Volumine. 1. Generatione. 1. in Chronographia, dicit, præter Cain, Abel, & Seth cum ſuis ſororibus, Adam genuiſſe alios triginta filios. Et Abulen. Geneſ. 5. quæſt. 1. dicit triginta filios, & totidem filias. Nauclerus ſuprà, allegat. S. Methodium aſſe-

Adam quot filios habuerit.

C

A aſſerentem, Adamum habuiſſe centum filios. Fuit ſanctus Methodius homo ſanctiſsimæ vitæ, & illuminatiſſimæ: habuitq; de primis mundi temporibus cœleſtes reuelationes, vt dicit Hiſtoria Scholaſtica Geneſ. c. 25. Aliqui dicunt. 32. filios, & totidem filias habuiſſe Adamum, ſcilicèt, Georgius Cedrenus, in Compendio hiſtoriarũ, & Faſciculus temporum. Sciendum rurſus ex Ioſepho, Naucl. Belluac. Abulen. vehementiſsimo generandi filios ſtudio flagraſſe Adamum. Adeo vt referat Abulen. in Geneſ. q. 404. c. 13. dixiſſe Thalmudiſtas, quòd Adam præter Euam, habuit aliam vxorem dictam Lilis, per. 130. B annos, quibus fuit excommunicatus per cõmiſsionem ligni vetiti: & in toto illo tempore genuit ex ea non homines, ſed dęmones. Idem refert in. c. 2. Gen. q. 28. ſed hęc anilia ſunt, Thalmudiſtis digna. Mihi vero ſimillimum, imò certiſsimum eſt, Parentes noſtros multam ſobolem reliquiſſe: quod probè deducit D. Auguſti. tomo. 4. in Quæſtionibus ſuper Gene. quæſt. 1. quanuis filiorum numerus incertiſsimus mihi ſit. Nam & librum quendam, qui appellabatur, Liber filiorum Adam, ſeu Genealogia filiorum Adam, quem confixiſſe Manichæos, dicit Auguſtinus contra Fauſtum, tanquam apocry- C phum damnauit, & reiecit Gelaſius Papa, in cap. Sancta Romana. 15. diſt. de quo vide Couarruuiã, lib. 4. Variar. reſolut. cap. 14. & Syxtum Senen. lib. 2. verbo, Adæ reuelationes.

Error quod Adã genuit etiam Dæmones.

Hoc ego, quidquid quæſtionis eſt, in eorum gratiam, quibus cœlibatus, ac pudicitia cordi eſt, elaborauit: ex omni Veterum hiſtoria, ceu amæniſsimo horto, pauculos hos, ſed odoratos flores, delibans, qui vobis, vtinam, ſuauiter ſpirent, ac redoleant. Diuus, Gregorius Nazianzenus, carmine, dum

Authoris peroratio.

erat iuuenis, de ſacra Virginitate quàm optimè meritus, A luſit. Induxit veluti in ſcenam, duas vitas, cœlibem, & coniugatam, ſuam cauſam agentes, & ſuper victoria concertantes. Vicit cœlibatus. Dedidit ſe Diuus iſte, & appulit animum ad cudenda carmina: propterea quòd Iulianus Apoſtata, Poetarum Gentilium lectionem Chriſtianis interdixerat. Confecit ergo Gregorius ſacra carmina, quibus ſubdolum Iuliani conſilium frangeret: & Virginum coronæ, Chriſto, gratum faceret: quo auſpice cœpta, quo duce ac comite, noſtra quæſtio ad finem perducta eſt. B

D. Gre. Nazi. de uirginitate optimè meritus.

Poetarum Gentilium lectio, &c.

QVAE-

A

QVAESTIO QVINTA SCHOLASTICA,

Vtrùm homines vita functi apparere viuentibus valeant?

Et Chriſtus poſt Aſcenſionem, an nunquam apparuerit?

B HAEretici, qui, vt ait Comicus, niſi quod ipſi dicunt, nihil rectum putant, omnia vetuſtiſsima Eccleſiæ dogmata proculcant, & ſanctos Patres velut ex alto deſpiciunt, ſuas vt aniles fabulas, & ſtultiſsima figmenta nobis obtrudant. Vnde & in quæſtione propoſita totos contendunt neruos, eam vt eludant: nam dicũt apparitiones mortuo-
C rum, quæ à Catholicis ſanctè creduntur, & fideliter referuntur, fabulas eſſe, & meras præſtigias ad decipiendos viuos confictas. Id habent Magdeburgenſes, & quidam alij, qui ex Hydra Lutherana veluti capita emerſerunt: Matthæus Iudex, Ioannes Vuigandus, Ioannes Riuius Marbachius, Goltuuurnius, Melãcthõ, SueucKfeldiani (nomina Diabolica Diabolicorum hominũ). Refert Petrus Caniſius lib. 5. de Maria Deipara. c. 21.

Hæretici apparitiones mortuorum negant.

HAnc nos vt controuerſiã dirimamus, obſeruemus primo ex D. Augu. lib. 10. de Ciuit. c. 10. & 11. Chryſoſt.

I. Diabolus ſæpe mentitur ſe eſſe animã hominis mortui.

ſoſt.homil.29.ſuper Matt.ante medium, Ludouico Cœ A
lio,lib.1.lect.Antiq.c.34.Dæmones frequenter ſimulare ſe eſſe animas mortuorum,ad errores Gentilium confirmandos.Refert Lud.Viues ſuper Aug.ſuprà, eãdem fuiſſe ſententiam Platonicorum, præſertim Iamblichi. Hæretici etiam interdum ſimulauere ſibi animas defunctorum apparere,quod fecit Vincentius Donatiſta, aduerſus quem loquitur Auguſt.lib.3.de Anima, & eius orig. c.2.tom.7.Id velut talis capitis,Diaboli,ſcilicèt,membra nituntur efficere.Refert Diodorus Sic.lib.2. id quod D.
2.Cor.11. Paulus tradit,Sathanam transfigurare ſe in Angelum lucis.Nam & Diodorus ait,Diabolum in omnium animan B
tium naturas interdum ſeſe transformare, ſicut de Proteo,dixit Virgilius.

Formas ſe vertit in omnes,

Inde eſt quòd D.Thom.1.p.q.117.ar.4.ad.2.refert ex D. Clemente in Itinerario,quòd Simon Magus per magicas artes pueri à ſe interfecti animam retinebat,hoc eſt,illudebatur Simon ab aliquo Dæmone, ſimulante ſe eſſe animam illius pueri, quem Simon interfecerat.

II. *Poſſe diuina uirtute fieri ueras apparitiones.*

SEcundò præmittendum eſt, nemini vnquam in dubium vocari,veras defunctorum apparitiones,virtute C
diuina poſſe fieri. Qua enim virtute animas de nihilo creauit, & immerſit corporibus,aurea præſentis vitæ luce ſtatis temporibus perfuncturas: eadem poteſt, poſt hanc vitam conſeruare, & hinc inde pro ſua voluntate transferre.Quinimò & Ethnici fidei luce deſtituti,mortuorum apparitiones poſſe fieri ſemper exiſtimarunt.Et, referente Abulenſi ſuper Leuiticum.cap.16.quæſtion.15. hanc ob cauſam, prima die menſis Februarij, ſolemne fuit Gentilibus annua feſta facere, quæ vocabantur purifica-

A rificationes,pro animabus defunctorum , ne viuos apparitionibus perterrefacerent. Et ab his purgationibus dictus eſt menſis Februarius,nam Februa,Græcè, purgatio Latinè eſt.Et Plutonem dici Februum,cui Februarius menſis dicatus eſſet,habet Auguſtinus,lib.7. de Ciuitate Dei.cap.7.& Viues, lib.3.cap.12. ſed Ouidius ſic habet.

Menſis Februarius unde dictus.

Februa Romani dixere piamina Patres.

Et mox.

Deniq; quodcũq; eſt,quo corpora noſtra piãtur,
B *Hoc apud intonſos nomen habebat auos:*
Menſis ab his dictus,&c.

Vide Macrobium lib.1.Satur.c.13.&.14.Rurſus Alexander ab Alexandro,lib.5. Dierum Genialium, cap.23. & 27.harum meminit apparitionum, & Auguſt. Eugub. lib.8.de Perenni Philoſophia.cap.25.Itaq; animas Defunctorum apparere poſſe viuentibus,extra controuerſiam, poſitum eſt.Quod ergo inquirimus eſt,an re ipſa id vnquam eſſectum fuerit.

TErtio loco magnopere eſt conſiderandum , interdũ contingere,vt multa ſibi homines cogitatione con- III.
C fingant,quæ ſibi viſi ſunt videre:cum tamen nihil viderint.Tractat Ludouicus Viues.lib.10.de Ciuita. cap . 16. Hinc eſt quòd ex magia naturali fuere , qui facerent in conuiuio ſubito apparere conuiuas omnes truncos , aut aſininis capitibus.Et Maga apud Virgilium.4.AEnei.iactabat,ſe poſſe vertere ſydera retrò:& D.Auguſt. lib. 18. de Ciui.c.16.dicit,ſocios Diomedis in volucres fuiſſe conuerſos:&.c.17.cõmemorat ex Varrone , Circen inſignẽ Magam,ſocios Vlyſsis mutaſſe in beſtias. Et Archades tranſnatantes quoddam ſtagnum,cõuerti in lupos.Et.c. 18.

Homines plerunq; ſe putant ſpectra, & uiſiones uidere,cũ nihil re uera tale uideant.

Variæ mutationes ex Auguſt.hominũ in bruta.

18 ſic loquitur: Nos cum eſſemus in Italia audiebamus talia, de quadam regione illarum partium, &c. In ſumma dicit, quòd mulieres ſtabulariæ dabant viatoribus neſcio quid in caſeo, ex quo ſtatim in iumenta vertebantur, & neceſſaria quæq; portabant: & poſt perfuncta opera, iterum ad ſe redibant. Veruntamen hæc omnia præſtigioſè fieri, ſecundùm illuſionem ſenſuum ipſorum videntium, non ſecundùm veram & realem tranſmutationem, tradit ibi Auguſt. dicens: Non ita ſolùm animũ, ſed neq; corpus quidem vlla ratione crediderim, Dęmonum arte, vel poteſtate in membra, vel lineamenta beſtialia veraciter poſſe conuerti, ſed phantaſticum hominis, &c. Et ſtatim: Nam quidam nomine Præſtantius, patri ſuo cõtigiſſe indicabat, vt venenum illud per caſeum in domo ſua acciperet, & iaceret in lecto ſuo quaſi dormiens: qui tamen nullo modo poterat excitari: poſt aliquot autem dies, eum velut euigilaſſe dicebat, & quaſi ſomnia narraſſe, quæ paſſus eſt: Caballum ſe, ſcilicèt, factum, anonam inter alia iumenta baiulaſſe militibus, &c. Hæc Auguſt. Similia ſunt quæ in Concilio Ancyrano diffinita reperimus, & referuntur. 26. q. 5. c. illud. vbi dicitur. Quædam ſceleratæ mulieres, retrò poſt Sathanãm conuerſæ, Dæmonum illuſionibus ſeductæ, credunt ſe nõcturnis horis cum Diana Dea Paganorum, vel cum Herodiade equitare ſuper quaſdã beſtias, &c. Quapropter ſacerdotes populo prædicent, vt nouerint hæc omnia falſa eſſe, & à maligno ſpiritu talia phantaſmata mentibus fidelium irrogari, &c. Vide Roſam auream Syluef. q. 4. ſuper Euang. Couarr. lib. 4. c. 6. & Auguſt. Eugubi. lib. 8. Perennis Philoſoph. ac. 26. Victoriam in Relect. Malleũ Maleficarum, cuius hoc ferè ſolum eſt argumẽtum. Veruntamen huiuſmodi illuſionibus Diabolicis referti ſunt libri,

Notabilis hiſtoria ex Aug. de homine uerſo in caballum.

A libri, quæ omnia vt ampliùs explicemus, libet quaſi in nculà quandam introductoriam ad ea, quæ præcipuè eſt agitanda, præmittere.

DVbiū ergo eſt, vtrū huiuſmodi verę mortuorū apparitiones vi & poteſtate naturali Diaboli fieri queat. Et ſanè videtur quòd queant: primò, quia Pythoniſſa virtute Dæmonis. 1. Reg 28. apparere fecit Samuelem defunctum Sauli viuo, de quo multas complere paginas inferiùs debeo. Secundò, quia apud antiquos in confeſſo ſemper fuit, has apparitiones per Magiam poſſe fieri. Ad quod propoſitum multa coaceruat. D. Iſidorus, lib. 8. Etymolog. c. 9. dicẽs: Hinc apparet non eſſe in totum dubium, quod Poeta de Magica fœmina ſcripſit,

IIII. *Dubiū præambulum. An potẽtia Diaboli poſſint fieri apparitiones mortuorum. 1. Argum.*

B

Hæc, ſe carminibus promittit ſoluere mentes:
Nocturnoſq; ciet manes, &c.

Prudentius quoq; de Mercurio, ſic ait:

Traditur extinctas, ſumpto moderamine virgæ,
In lucem reuocaſſe animas, &c,

Statius etiam, lib. 6. Thebaidos,

Tibia, cui ſuetum teneros deducere manes.

C Conſonat his quod tradit Abulenſis. 1. Reg. 28. q. 25. Hebræorum communem fuiſſe credulitatem, quòd arte Magica poſſent animæ ſuſcitari. Sed opus non habemus teſtimonio Abulenſis, cum Ioſephus, vetuſtate & grauitate paucis inferior, lib. 6. Antiq. c. 14. hoc ipſum vt certiſſimum ſupponat. Sed neq; Ioſephi indigemus teſtimonio, nam Deutero. 18. in illis verbis, Non ſit inter vos, qui diuinos conſulat, & quærat veritatem à mortuis, &c. ſatis inſinuatur, poſſe fieri, vt arte Diaboli mortui reducantur, quò ventura prædicant.

Hebræi putabant arte Diaboli poſſe apparere animas.

Tertiò, ad veram mortuorum exuſcitationem, ſicut A
3. Argum. & ad productionē viuorum, nihil videtur requiri aliud, quàm perfecta materiæ diſpoſitio: ea enim diſpoſita, neceſſum eſt, vt forma introducatur: ſed Diabolus, applicando actiua paſsiuis per motum localem, poteſt diſponere materiam eodem prorſus diſpoſitionis genere, quo primum fuit diſpoſita ad primam viuentis productionem, nam qualis illa prior diſpoſitio fuerit, ipſe optimè nouit, ergo poteſt facere veram mortui reſurrectionem.

4. Argum. Quartò, quia apparitio defuncti ad motum localem pertinere videtur, cum nihil ſit aliud animam apparere, quàm loco, quem habet, deſerto, ad alium deuenire: ſed B ſic eſt quòd in his quę ad motum localem ſpectant, nihil eſt quod Diaboli potentiam poſsit effugere, vt liquet ex S. Thom. 1. p. q. 110. ar. 3. & de Verit. q. 6. ar. 3. & ex profeſſo q. 16. de Malo. art. 10. nam & turrim ſuo loco motam, in alium poteſt transferre, vt habetur in Roſa aurea q. 4. ſu per Euang. ergo poterit Diabolus vt appareat anima facere.

Prodigia pleraque referũtur arte Diaboli facta. Quintò: alia miracula, ac prodigia longè maiora, virtute Dæmonis effecta miramur: nam, referente D. Clemente in Itiner. Simon Magus faciebat canes loqui. Et Val. Max. lib. 1. c. 5. & 8. dicit, ſimulacrum Fortunæ, quod Romæ erat in via Latina, fuiſſe aliquando loquutum. D. Au- C guſt. de Ciuit. lib. 10. c. 16. & lib. 22. c. 11. teſtis eſt, virginem Veſtalem in vaſe perforato, ideſt, in cribro aquam de Tiberi aſportaſſe. D. Tho. de malo. q. 16. ar. 9. ad. 3. aſſerit, vxorem Loth per Diabolum, in ſalis ſtatuam fuiſſe conuerſam. Quid referam de Magis Pharaonis? quos feciſſe muſcas, & ranas, & vertiſſe virgas in colubros, & fluuios aquæ in ſanguinem, refert ſcriptura. Porrò quid mirabilius, quàm vi Magiæ Lunam, cœleſtium planetarum

Geneſ. 19. Exod. 7. Lunam cælo deduci ui Magiæ.

(ex-

A (excepto ſole) lucidiſsimum, cœlo detrahi & deduci, vt creditum eſt ab antiquis. Virgilius, Ecloga. 8.

Carminibus cœlo poteris deducere Lunam

Et Lucanus lib. 6. Pharſali.

Præcipiti deducta prolo, Phœbeq; ſerena, &c.

Et Ouid. de Medea ſic.

Illa reluctantem curſu deducere Lunam
Nititur, &c.

Et Seneca in Hippolyto, Lunam alloquens, ſic dicit:

Sic te, regentem fræna nocturni ætheris,
B *Detrahere nunquam Theſſali cantus queant.*

Et Proſper.

Cantus & è curru Lunam deducere tentant.

Horum meminit D. Aug. lib. 18. c. 18. de Ciu. & Viues ibi dē. Quis iam inficiabitur, Diabolū animā ab inferis poſſe trahere, vt viuis appareat: poſtquā tā portētoſa prodigia, ac ꝓdigioſa portēta ꝓprio marte, & virtute valet facere.

Fateor argumenta hæc fortia eſſe, ſed non veritate fortiora. Veritas autem eſt, virtute propria Diabolū miracula nequaquā poſſe facere atq; adeò nec veras mortuorum apparitiones. Sanè miraculum eſt efficax diuini-
C tatis argumentum: ac proinde ſolius eſt Dei miracula facere. Tractat D. Tho. 1. p. q. 110. vſq; ad. 114. & 2. 2. q. 178. & 3. p. q. 43. & lib. 2. & 3. Contra Gentes, & in Diſput. de Verit. de Potent. & de Malo. Neq; id in Quodlib. & Opuſc. prætcrijt. Conſule Abul. 4. Reg. 2. q. 14. & Victoriam, Relectione de Magia. nu. 19. Quos poſtquā cōſulueris, hùc redibis, & me propoſitis argumētis reſpōdentē inuenies.

V. *Diabolus ui ſua nō poteſt uera facere miracula, niſi illuſoria, &c.*

Ad primū dico, aut illum non fuiſſe verum Samuelē, aut non apparuiſſe virtute Diabolica, ſed diuina. Quo-

niam tamen ſtatim, in huius hiſtoriæ latiſsimo campo A debeo paulo liberiùs expatiari. §. 8. nunc ad alia tranſeo.

Ad ſecundum reſpondetur, apud antiquos ſapientes & catholicos nunquam fuiſſe receptum, quòd arte Diabolica mortui reuocari poſsint, niſi ſecundùm præſtigioſas ſenſuum illuſiones vt per tranſennam (quod aiunt) modò vidimus, viſuri id ſtatim oculatiùs. Quòd verò vulgus ſibi nonnunquam perſuaſerit, Diabolum id poſſe facere, nullius argumenti, quod conſtās ſit, materiam ſuppeditat. Vnde quod Abulenſis. & Ioſephus, imò quod Moyſes Deute. 18. referunt, Solùm conuincit, vulgus illud Hebræorum id ſibi perſuaſiſſe, quod oracula B mortuorum poſſent conſuli, alicuius rei ſciendæ gratia. Tamē re vera nihil ab illis aut verū aut falſum expectandū nobis eſt. Quare Nauclerus Volumine. 1. Generatione 24. §. qua ratione homines Dij cœperūt nominari. cū retuliſſet, tria millia animarū detineri in quodā viridario, in forma, ac figura beſtiarum & animalium, ſtatim dicit, Deū permittere vt Dæmones id faciant, non ſecundum veritatē, ſed ſecundum apparentiam, vt ſeducant peccatores qui ſeruiunt creaturæ pluſquam Deo. Ita Naucl. Ergo ſolus eſt Diabolus, qui non per verum miraculum, ſed per fallaces, & illuſiorias nænias, ſimulans ſe animam ho C minis mortui eſſe, poteſt & ſolet reſponſa dare, & apparere, &c.

Hebræi vulgo credebāt mortuos à Diabolo poſſe ſuſcitari.

Ad tertium negandum eſt, quòd poſsint Diaboli materiam diſponere ad eiuſdem animæ ſuſceptionem imò nec alterare, generare, corrumpere aliquomodo poſſunt, vt latè tractat Abulen. ſuper Exod. cap. 23. quæſt. 68. & cap. 31 quæſt. 12. Et colligitur ex Ariſtot. & Comment. 7. Metaphy. tex. 28. S. Thom. de Veritat. quæſt. 6. artic. 3. vbi copioſiſsimè, & doctiſsimè loquitur. Fateor quòd

A quòd applicando actiua paſsiuis, poſſunt producere ignem, formicam, equũ. Adde & hominem: vt ſi ſemẽ hominis dormientis arreptum, & celerrimè aduectum infunderent in vas muliebre: ſanè ſic producerent hominem. Non ita quòd diceretur Diabolus generare hominem, aut eſſe pater hominis, nam pater potiùs eſſet ille, à quo ſemen illud effluxerat: ſic nanq; factum eſt in Merlino, qui ex incubo & ſuccubo Dæmone genitus eſſe, perhibetur ſatis veraciter. Verba ſunt doctiſsimi Abulenſis, in Tractatu ſuper locum Iſaiæ, Ecce Virgo concipiet. nu. 35. 36. & 37. Hac enim ratione contendunt D. Chryſo. ho- *Applicando actiua paſsiuis põt Diabolus producere ignem, equũ, hominem, &c.* *Merlinus ex incubo, & ſuccubo genitus.*

B mil. 22. in Geneſ. Caſsianus eius diſcipulus lib. 12. Collat. c. 8. Philaſter, & alij, Angelum non poſſe coire cum fœmina: ita vt ipſe verè generet: at aducto hominis ſemine aliunde, vt dixi, non dubium eſt, Angelum poſſe generare. Vide Aug. lib. 15. de Ciuit. c. 23. De quo latiùs infrà. q. 9. Scholaſt. Præterea quantumuis Diabolus diſponere poſſet materiam, ad hoc vt neceſſariò introduceretur forma muſcæ, equi, hominis: at minimè poſſet diſponere ad introductionem eiuſdem formæ, quæ ſemel extitit in tali materia, & nunc eſt iã aut corrupta, aut abiũcta. Nã neceſſariæ eſſent eædem omnino diſpoſitiones numero, eadẽ

C actio, idẽ agẽs, & alia accidẽtia, quæ ſecundũ numerũ nõ poſſunt totius naturæ virtute reduci. Vnde meritò D. Aug. lib. 12. de ciu. c. 13. & S. Tho. 4. Cont. Gen. c. 82. rident illa doctrinã eorũ, qui aſſerebãt, poſt trigintaſex millia annorum (qui vocabatur ab eis annus maximus) redituras, ac denuò futuras res omnes eaſdem numero, quæ iam ſemel corruptæ ſunt. Hoc dixere Platonici, præſertim Iãblichus, de quo latè Marſil. Ficinus, lib. 11. de Theologia Platonis. Vide Capr. 4. d. 43. Sor. ibid. q. 1. ar. 3. & d. 44. q. vnic. ar. 1. Ferr. 4. Cont. Gent. c. 81. *Annus maximus. 36000. annorum.*

Ad quartum reſpondetur, quòd licèt admittamus, per A motum localem animas defunctorum poſſe à Diabolo hinc inde tranſportari, quę eſt ſuæ poteſtatis magnitudo: veruntamen Deus, quæ ſua eſt in prouidendo ſuauitas, minime permittit totam, quam habet Diabolus, exerere poteſtatem: imò habet ipſum ceu miniſtrum ſuum, ad punitionem animarum deputatum, iuxta præſcriptum ſibi à Deo, ſummo iudice, modum, & normam. Vnde Abulenſ.2. Reg.28. quæſt.24. ſic dicit: cum Gregor. in lib.4. Dialog. ſcribit, animas damnatorum per aerem interdum cum Dæmonum turba diſcurrere, illæ animæ non trahuntur pro libito Dęmonũ, B ſed quia Deus iubet, &c.

Diabolus nõ poteſt animas hinc inde trahere.

VI. AD quintum, quod multa inuoluit, diſtinctè ac ſigillatim dicamus. Primùm, negamus Canes, aut Fortunæ ſimulacrum lapideum vnquam fuiſſe vera loquutione loquuta: ſed ſolùm illudebantur à Diabolo ſenſus aſtantium, vt viderentur ſibi loqui canes ac lapides, qui tanquam elingues, & muti omninò tacebant. Aut dico, ipſummet Diabolum dediſſe canibus ac lapidibus, non veram loquutionem, ſed ſonum quendam litterarum, & articulatæ vocis ſimilitudinem: ita vt per motum localem, collide- C ret Diabolus aerem exiſtentem in gutture canum, & ſic formaret ſonos, quos volebat. Facit Abulenſ. ſuper Matthæ. capit.25. quæſtione. 775. Sic in gutture aſinæ Balaan, efformauit bonus Angelus ſimilitudinem vocis humanæ: & in gutture ſerpentis, Diabolus, vt habet Diuus Thomas. 2.2. quæſtione. 165. articulo.2. ad quartum. Quia verò, iuxta Abulenſem, guttur requiritur, vt in eo formetur vox humana, exiſtimo, non eſſe ſatis certum, quòd lapides, hoc modo loque-

Canes, & lapides uno duorum modorum loqui poſſunt arte diaboli.

Aſina Balaã, & ſerpẽs in paradiſo ſine miraculo loqui potuerunt.

A loquerentur, propter defectum organi intrinſecè requiſiti ad talem vocum humanarum formationem: licèt Diuus Thom. de potentia. quæſtione. 6. articulo. 5. ad tertium & quartum, & Victoria in illa Relectione, de Magia numero. 19. ad. 2. exiſtiment, idem quod de canibus, & aſina Balaam, dici poſſe de lapideo Fortunæ ſimulacro. Præſtat vt lapidem, per ſolam ſenſuum aſtantium illuſionem, viſum fuiſſe loqui, dicamus.

Ad id quòd de Virgine Veſtali adducebatur, dicendum cum Sanct. Thom. de Pot. quæſt. 6. art. 5. ad. 5. non B eſſe abſonum dicere, quòd Deus in commendationem caſtitatis, per angelos ſuos bonos, illud miraculum retentionis aquæ faceret. Quòd ſi Dæmon id fecit, ſanè miraculum non fuit: nam quieſcere, & moueri localiter, ab eodem principio ſunt: vnde, ſicut Dęmones poſſunt mouere corpora localiter, ita poſſunt & à motu retinere: atq; adeò potuerunt virtute ſua aquam ſiſtere, ne flueret. Ad aliud dicendum, Sanctum Thomam non aſſerere, quòd illa vxoris Loth tranſmutatio in ſtatuam ſalis, fuerit facta virtute Dæmonis: ſed dicit, in caſu quòd facta fuerit per Dæmones, tunc non per Dæmonem vir- C tute propria, ſed per ipſum, tanquàm per inſtrumentum diuinæ virtutis, facta eſt. Neq; verò eſt incōueniēs, quòd illa tranſmutatio facta fuerit per angelos bonos: nam licèt Gloſſ. ordin. ex Aug. ſuper illum verſum pſal. 77. Immiſsiones per angelos malos & Abulenſ. ſuper Matth. c. 15. quæſtione. 508. & 513. dicant, Deum punire miniſterio malorum Angelorum: nihil tamen inconuenit, quòd aliquando per bonos Angelos puniat, vt tradit S. Thom. in. 4. d. 21. q. 1. art. 1. quæſt. 5. ex Dionyſio. cap. 4. de diuinis nomi. id expreſſe aſſerēte, vt Angelus qui percuſsit Iacob in

Virgo Veſtalis in cribro perforato, aquā quomodo tulerit.

Vxor Loth in ſtatuam Salis uirtute Dæmonis.

Pſal. 77.

Deum punire miniſterio malorum Angelorum.

in fœmore, bonus erat: & ſimiliter Angelus qui percuſsit caſtra Aſſyriorum, bonus erat. Porrò ſtatuam illam falſò, Ioſephus conſpexiſſe ſe, dicit. Vbi tamen prætermittendum eſt figmentum Hebræorum, quod in illo loco Gen. 19. refertur à Nicol. Lyrano. A

Geneſ. 32. Iſai. 37.

Magi Pharaonis tribus modis facere miracula poterant.

Ad aliud de Magis Pharaonis, multi multa dicunt: ego pauca, ſed vera referam. Sanctus Thom. de Pot. q. 6. ar. 5. ad. 8. ex gloſſ. ibi Exod. 8. dicit, non fuiſſe veram conuerſionem virgarum in ſerpentes, nec veras ranas: ſed id effectum fuiſſe ſecundùm apparentiam tantùm, per præſtigioſam illuſionem. D. Auguſt. lib. 18. de Ciuitat. Dei. c. 18. & lib. 3. de Trinitat. c. 7. & 8. exiſtimat, veros ſerpentes, veraſq; ranas fuiſſe. Cæterùm id per miraculum non eſt effectum, nam hoc fecerunt Dæmones per aliqua ſemina collecta, quæ habebant vim putrefaciendi virgas & materiam, & in ſerpentes & ranas conuertendi. Tertius modus, qui mihi plurimùm etiam placet, eſt ex Cœlio Rhodiginio lib. 4. c. 29. cuius iſta ſunt verba: Non inficiabimur, potuiſſe Dæmones celeritate incredibili, virgis emotis, ſerpentes earum loco ſubijcere, vel aliunde allatos, &c. Cætera quæ in argumento adducuntur, vno horum trium modorum fieri potuiſſe, dicimus. B

Lunā detinere ac ſiſtere non poteſt Diabolus ui ſua, nec terrā commouere, &c.

Ad aliud de carminibus, ſeu incantationibus & veneficijs, quibus luna cœlo auferri, & detineri credebatur ab antiquis, fateor ita creditum: ſed ex dictis abundè conſtat, hæc ſicut & alia, præſtigioſè & per illuſionem ſenſuum apparenter fieri, non verè. Præterea licèt huiuſmodi deductio ac detentio lunæ, ad motum localem ſpectare videatur, non admitto, à Diabolo fieri poſſe. Expreſſè S. Thom. q. 16. de Malo. ar. 10. ad. 4. & 8, dicit, quod neque corpora cœleſtia, neq; totam terram, quoniam hæc corpora excedunt eius virtutem, poteſt Angelus mouere localiter. C

A caliter. Sed licèt poſſet, non admitto vt id Deus illi permittat primas, & vniuerſales naturæ cauſas commutare: alioqui confuſus, & perturbatus totus iſte ſublunaris noſter mundus videretur. Cum enim ab ordinatiſsimo ſolis, lunæq; motu totus pendeat, illis perturbatis, quis ordo & motus vitæ nobis reliquus eſſe poteſt? Quæres quid ſibi vult id quod toties diximus, illuſoriè & præſtigioſè Dæmones facere miracula. Reſpondeo, id ipſos efficere imprimedo ſenſibus noſtris ſpecies earum rerum, quas volunt nobis apparere, & quibus volunt nobis illudere. Cautè tamen hoc intellige, nam Diabolus immutare ſenſum noſtrum, aut phantaſiam non poteſt, producendo formam aliquam, aut ſpeciem, & eam imprimendo: ſed ſolum componendo, & diuidendo formas præexiſtentes: idque per quandam commotionem ſpirituum, & humorum, quod latiùs explicatum videri debet in ſanct. Thom. de Verit. q. 6. ar. 3. ad. 13. Id ſanè contingit in Somniantibus, & phreneticis, qui non per receptionem nouarum ſpecierum, ſed per commotionem præexiſtentium, multa ſibi videntur videre, quæ non vident. Illa verò commotio ad localem motum reducitur: & ideò Angelo, & Dæmoni ſubijcitur. Quod omninò videatur in S. Tho. 1. p. q. 111. ar. 3. in corp. & ad. 2.

Quo pacto Diabol⁹ poſſit imprimere ſpecies & immutare ſenſus noſtros.

B

C

His præmiſsis vt ad inſtitutum noſtrum iam tandem deueniamus: ex dictis ſummatim duo colligimus. nimirum ſunt, veras defunctorū apparitiones (de quibus ſolū loquimur, non de præſtigioſis & illuſorijs) diuina virtute poſſe fieri: nullo verò modo facultate, ac vi Diaboli. His ergo extra controuerſiam poſitis, ad id deueniamus, ſuper quo totus difficultatis cardo vertitur.

VII.

Cõcluſio totius dubij reſolutiua.

Sit prima concluſio: Animæ defunctorum viuis apparuerunt multoties, ſiue de cœlo, ſiue de inferno locis

d ve

ve alijs deuenerint:nam id in dubium nunc non vocatur. In gratiam huius concluſionis proferam quatuor teſtimonia illuſtriora,& circa quæ non vno modo,ſed multiplici opinatum eſt ab antiquis. A

Dubium, An ſit vera defuncti apparitio, qua Moyſes apparuit Chriſto,in transfiguratione.

Matth.17.

PRimum teſtimoniũ eſt Mat.17.de Moyſe,& Helia:qui cũ ante multas annorũ centurias,iã olim defuncti eſſent, apparuerũt in trãsfiguratione Chriſto Dño, eiq; amicè& familiariter cõuerſati ſunt. Quòd ſi quis aduerſus hanc tam illuſtrem apparitionem inſurgere audeat, dicatq;,cum Hugone Cardinali ſuper Lucam.c.9.Moyſem,& Heliam non verè ſed imaginariè apparuiſſe in Chriſti transfiguratione:quòd & D.Ambroſ.quem ibi adducit Hugo, docere videtur. Quin & aliqui gloſſulam illam Hugonis, deſumptam dicunt ex D.Auguſt.lib.3.de mirab.ſacræ Scripturæ. capit. 13. quod Sanct.Thom.3.part.quæſtione. 45. articulo. 3. ad ſecundum, refert. Ad hoc omninò dicendum eſt, gloſſulam illam eſſe abſurdiſsimam: ſed neque eſt Diui Ambroſij, vt probè oſtendit Syxtus Senen. lib. 6. Bibliothecæ annot. 145. An verò ſit deſumpta ex Diuo Auguſtin. in dubium verti poteſt. Sanct. Thom. in illo loco docet, à quibuſdam credi quòd ſit D. Auguſt. in illo libro de mirab.ſacræ Scripturæ: at liber ille non eſt Auguſtini. Sed ſanè,ſiue liber ſit Auguſtini, ſiue non, hoc certum eſt,in toto illo libro D.Auguſt.talem ſententiam non reperiri.

B

C

A periri. Quin potius oppoſita continentur in lib. 3. cap. 10. vbi non imaginatis, ſed veris corporibus Moyſem, & Heliam apparuiſſe dicitur. Ergo vt temerarium reijciendum eſt gloſſema illud, & indubitanter eſt aſſerendum cum omnibus Patribus, & interpretibus, veros Moyſem & Heliam comparuiſſe Chriſto. Et quanuis tacerent interpretes, loqueretur textus Euangelicus, Matthæi, Marci, & Lucæ expreſsiſsimè aſſerentium, ipſum Moyſem ipſumq; Heliam aſtitiſſe Chriſto, &c. Et ratio id ſuadet: nam inducti illi tanquam teſtes erant dominicæ transfigurationis: atq; adeò non fictè & ſimulatè, ſed verè & B realiter apparere debuerunt. Fateor quidem à pleriſque dubitatum eſſe, an in corpore proprio, vel aſſumpto, vel alieno apparuerint. Verùm ſiue hoc, ſiue illud aſſeramus, nõ tollitur apparitionis veritas: na nos minimè de hominibus in proprio corpore, ſed de animabus ipſis defunctorũ, à principio perquirimus, an viuis apparuerint.

Quòd verè, & viſibiliter, apparuere Moyſes, & Helias Christo.

Matth. 17. Marc. Luc.

Alij, quò huius hiſtoriam apparitionis infirment, dicunt, Heliam non fuiſſe mortuum, ſed neq; Moyſem. Et ſic ille mortuorum apparitiones minimè fuerũt. De Helia quidem, quòd adhuc viuat tenent Patres innumeri, Hiero. Aug. Ambr. Greg. Epiph. Iuſtin. Irin. Tertul. D. C Thom.. Lyran. Abul. Caiet. & alij qui ſuper Apoc. ſcripſerunt, quorum aliquos paulò poſt referam. Loca horum Patrum referre, mihi quidem pigrum, vobis autẽ non neceſſarium eſt, &c. Quod verò ibi. 4. Reg. 2. dicitur, Aſcendit Helias per turbinem in cœlum: nullus intelligat, in cœlum Empyreum, nam vox Hebræa pro, In cœlu, ibi, verti poteſt, Verſus cœlum, aut, Velut in cœlum, vt credibile eſt vertiſſe. 70. nam ad hanc verſionem alludit Chryſoſtom. in ſermone de Aſcenſione Domini, ad fin. dicẽs: Nec quis arbitretur, quòd tanquàm in cœlum aſcenderit

Quòd Helias nondum ſit mortuus.

4. Reg. 2. Quòd Helias non aſcendit in cœlum ſed veluti in cœlum.

 rit

rit Dominus, ſicut Helias: ſed ad cœlũ aſcendit. Et mox: A
Helias quidem tanquam in cœlum aſcendit, nam ſeruus erat, Ieſus autem in cœlum, nam Dominus erat. Hoc ipſum ad literam ſequitur Theophylactus, ſuper Lucam. c.24. in illis verbis, Et ferebatur in cœlum. Vide Honcalam Abulen. Canonicum, ſuper Geneſ. cap.5. Verum eſt quòd adhuc aliqui dubitant de morte eius, vt etiam dicit Vatab. in ſcholio ſuper. c.4. Malachiæ. Sed nihil refert, nam etiam communis Hebræorum traditio eſt, quòd viuat, victuruſq; ſit vſq; ad finem mundi. Vnde & ab Hebræis appellatur, ſeptimus ætatis humanæ continuator. Septem enim viris omnem à mundi principio vſq; in finem, vitam humanam continuatam aſſerunt. Primus homo Adam: hunc vidit Mathuſalem: hunc Mathuſalemum, vidit Sem: & Sem vixit vſq; ad Iacob: Iacob vſq; ad Hamram, patrem Moyſi: Hamram durauit vſque ad Ahiam Silonitem: Ahias verò vſq; ad Heliam: Helias autem vſq; ad finem mundi. Sic refert Syx. Senen. lib.2. ſuæ Biblioth. verbo Helias propheta. B

Septẽ uiris continuatur totũ tempus mũdi ab Adã uſque ad Antichriſtum.

Quòd verò Moyſes non fuerit mortuus, habent nõ pauci nec obſcuri nominis interpretes. Primùm hoc referunt D. Auguſt. Tract.124. in Ioan. Abulen. ſuper Deuter.34.q.3. Rupertus Abbas, lib.2. de Trini. & operib. eius C ſuper Deuter. c.34. & pleriq; alij. Sed qui id affirmãt ſunt D. Ambroſ. lib. de Cain, & Abel. c.2. D. Hilar. in Matth. 17. can.20. Ambroſ. Cather. ſuper Gene. in illa verba: Plantauerat dominus paradiſum: & Ioannes Arboreus lib.11. ſuæ Theoſophiæ. Et idem Cather. in illa etiam verba Gene.3. Collocauit ante paradiſum Cherubim, ait, Moyſem vnà cum corpore viuentem fuiſſe tranſlatum in paradyſum voluptatis, vt ibi vſq; ad conſummationem ſeculi viueret cum Enoch, Helia & Ioanne. Niti autem

Opinio Ambr. & Hila. & aliorum quòd Moyſes nondum obierit.

hæc

A hec doctrina videtur quatuor cōiecturis. Prima eſt, quòd ſimul cum Helia viuus apparuit Chriſto, in transfiguratione. Hanc adducit Ruper. c. 22. ſuprà: Secunda eſt, quæ in hanc opinionem mouit D. Ambroſ. quia dicitur Deuter. 34. ſecundum tranſlationem. 70. Mortuus eſt Moyſes per verbum Dei. Et quia dicit, Per verbum Dei, quod quidem Verbum non eſt lapſus, mors, & ruina, ſed potiùs fundamentum rei, & vita rerum: nam in ipſo vita erat, &c, Apud eum eſt fons vitæ: idcirco nō eſſe mortuus, credi poteſt. Tertia eſt, quæ mouit D. Hilarium, quia in c. 11. Apocalyp. dicitur, Dabo duobus teſtibus meis, & pro-

Argumenta huius ſent.
Primum.
Secundum.
Ioan. 1.
Pſal.
Tertium.
Apoc. 11.

B phetabunt, &c. his autem duobus teſtibus, Beſtia quæ aſcendit de abyſſo, per quam Patres intelligunt Antichriſtum, mortem inferre debet. Vnde fit adhuc diem non obijſſe, nam tunc interimendi ſunt. Quòd verò ſint duo iſti teſtes Moyſes, & Helias, apparet certum, propter id quod eodem cap. dicitur: Hi habent poteſtatem claudendi cœlum, ne pluat, &c. qua verborum periphraſi Helias ſignificatur, cuius illud fuit inſigne, claudere, ſcilicèt, & aperire cœlum ad pluuiam. 3. Reg. 18. & Iacob. 5. Et mox: Et poteſtatem habent ſuper aquas, conuertendi eas in ſanguinem, & percutere terram omni plaga, qui-

3. Reg. 18.
Iacob. 5.

C bus verbis, præter Moyſem, nullus valet intelligi, vt ex c. 7. Exodi perſpicue colligitur. His adde quartam coniecturam, videlicèt, quòd, vt refertur Deuter. 34. non cognouit homo ſepulchrum eius, vſq; in præſentem diem: videlicèt locū in quo ſepultus & tumulatus fuerit. Quo inſinuatur, mortuum non fuiſſe, ſed potiùs raptum, ſicut Enoch, & Helias.

Exod. 7.
Quartum.

Veruntamen ab hac opinatione non poſſumus non vehementer diſſentire: nam ipſa ſacra pagina luce clariùs dicit, Mortuum fuiſſe Moyſem, nam Deut. 34. ſic habe-

Vera ſent. quod fuerit mortuus.
Deut. 34.

Laus Moyſi quòd Deus ipſe illum ſepelierit.

tur,Mortuuſq; eſt ibi Moyſes,ſeruus Dñi,in terra Moab, iubente Domino,& ſepeliuit eum in valle terræ Moab, &c.Mortuus eſt ergo,& à Deo ipſo ſepelitus, quod non modicam laudem parat Moyſi, quòd Deum ipſum habuerit ſacriſtam,& ſepultorem funeris officia exequentem:quod ponderat Abulen.in Deut.c.34.q.3.Verum id Deus exequutus eſt miniſterio Angelorum, vt tradit D. Epipha.lib.1.contra hereſes tomo.1.ſecta.9.circa fin. contra Samaritas. Rurſus Ioſue.1. dilucidè eiuſdem Moyſi mors exprimitur,Moyſes ſeruus meus mortuus eſt,ſurge & tranſi Iordanem,&c.ſuper quæ verba,Abulen.q.5.eliminat errorē quorundam,qui aſſeruerunt, Moyſem fuiſſe damnatum,quia ad aquas contradictionis peccauit. Et q.7.contendit,quòd nec ad purgatorium deſcenderit:ſed in ſinum Abrahę cōtinuò atq; mortuus eſt deſcendit. Demum,quòd mortuus fuerit,ex mille alijs ſcripturæ locis liquidò colligitur,quæ congeſsit Abulen.ſuper Deute. c. 34.q.3.& Rupertus ſuprà,vbi & dicit Abulen. non fuiſſe relictum inhumatum ipſum Moyſem. Nam inhumatū relinqui eſt grauis & acerbiſsima pœna: videlicèt relinqui expoſitum ferocium alitum morſibus laniandum. Et hoc non tantùm apud mundanum & profanum vulgus,ideſt,apud Gentiles,quod tradit Seneca lib.de Remedijs fortuitorum:ſed & apud ſacras literas,nam Hiere.22. minatur Deus Regi Ioachim ſepultura aſini ſepeliendū, ideſt,non ſepeliendum.

Ioſue.1.

Moyſes nec ad infernū, nec ad purgatorium deſcendit.

Inſepultū relinqui, grauis pœna.

Hier.22.

Reſp.ad argum. aduerſariorum.

Ad 1.

Matt.17.

Ad leues itaq; illas coniecturas labefactandas, nō opus eſt calamū,aut ingeniū acuere. Nā primò quòd in tranſfiguratione Chriſto apparuerit,non tollit quin mortuus iā olim fuerit. Nā quis neſciat,facillimū Chriſto fuiſſe, ipſum Moyſem ab inferis reuocare,& aduehere, quo eius transfigurationi aſtaret? Porrò maius ponunt iſti & ſine

cauſa

A cauſa miraculũ,quã nos ponamus:nam dicunt, ad hunc vſq; diem viuum ſeruari Moyſem: nos verò mortuum quidem fuiſſe,ſed virtute Dei apparuiſſe. Apparitiones autem vt non tam magnum & inſolitum miraculum, ſæpiſsime factas ſcimus:at præſeruationem à morte,per tot ſæcula,paucis aut nulli accidit.

Ad ſecundã coniecturam dicimus illam particulã, Per verbũ Dei,nihil aliud ſignificare,niſi quod Moyſes defunctus fuerit, iuxta verbum & promiſſum Dei: fuerat enim cõminatus,quòd priuſquã terram ingrederetur promiſſam,moriturus eſſet.Quod ſi legatur,illo loco,Iubente Dño,vt habẽt vulgati codices,minùs habet apparẽtię, opinio D.Ambr.nã tunc ſignificatur quod Deus iuſſerit eũ mori.Itaq;mortuus eſt Moyſes,viiuſsionis diuinę,ſeu vt habet Caiet.ſuper illũ locum Deut.34.ex vi & efficacia verbi,quo dixit Deus,Aſcende in montem, & morere ibi,quod dictum fuerat Deut.32. *Ad.2. Quod eſt Moyſem fuiſſe mortuũ per Verbum Dei.* *Deut.34.* B *Deut.32.*

Ad tertiã dico D.Hilar.in illa ſententia ſingularẽ eſſe: nam cæteri ſcriptores vno ore fatentur,duos illos teſtes, de quibus loquitur Ioan.in Apoc.futuros Enoch, & Heliã.Ita habet gloſ.ord.& Dion.Carthu.in illũ locũ Apoc. 11.ar.12.& Collectaneorũ in Apoc.author, qui eſt Cęlius Pannon.& Iſid.Clar.Vatab.Hugo Card. S.Tho.Beda, Anſel.Ansbertus,Haimo,Rupertus,& Ricard. qui ſuper Apoc.ſcripſerunt.Ideò Arethas,ſeu mauis And.Cęſariẽſis Epiſcopus,in illũ locũ Apoc.11.c.30.hanc eſſe cõmunẽ traditionẽ omniũ pręconũ Chriſti,inuiolabiliter in eccleſia receptã,dicit: Vnde negandũ eſt, quòd vnus illorum duorum teſtium,futurus ſit Moyſes. *Ad.3. Duo teſtes de quibus in Apo. c.11. qui ſint.* C

Ad vltimã dico,nõ caſu,ſed magno cõſilio effectũ fuiſſe,vt nullus mortalium cognouerit ſepulchrũ Moyſi.Nã ſi Hebræi corpus Moyſi præ oculis aut manibus haberẽt diui- *Ad.4.Quid eſt quod nullus unquam cognouit ſepulchrum Moyſi.*

diuinos ei honores impenderent, cui tam magna & in- A
credibilia beneficia accepta referebant. Et hæc eſt pugna illa, & altercatio, quam B. Iudas prodidit in ſua Epiſtola. Nam Angelus Michael corpus Moyſi, ab Hebræorum oculis abiungere & occultare nitebatur, vt occaſionem illis idololatriæ præriperet. Contrà verò Sathan illud reuelare & detegere, vt materiam eis idololatriæ miniſtraret. Scire etiam curioſiores debent. D. Clementem Alexand. lib. 6. Strom. allegare viſionem quandam Ioſue & Caleb, qui Moyſem, dum aſſumeretur, viderunt inter Angelos gloria illuſtratum. Caiet. ſuper Deuter. 34. dicit corpus Moyſi viſibiliter ad profundam vallem, quæ in- B
fernè poſita erat, vectum per aerem, & nubes quædam operuit aliquantum ſpacium vallis illius. Oecumenius & Arethas ſuper Iudam, exiſtimant altercationem illam Diaboli cum Moyſe, inde ortam eſſe, quòd cauſa Moyſi, recèns mortui, apud Deum delata, Diabolus producebat in iudicium crimen Moyſi, quòd AEgyptium interfeciſſet, & propterea non permittebat vt honorificam Moyſes adſequeretur ſepulturam. Sed multùm licèt Doctores ſecum hac in parte diſſentiant, in hoc tamen vnū conſpirant, quòd Moyſes verè fuerit mortuus, quodq; Chriſto in monte apparuerit. Apparere itaque C
mortui viuentibus poſſunt,
& ſolent.

Pugna Diaboli, & B. Michaelis ſuper corpore Moyſi.

Alterà explicatio de pugna Diaboli, & Michaelis.

Exod. 2.

A L-

A

Alterum teſtimonium de vera Samuelis iam demortui apparitione.

VIII. *Tractatur latiſsime, & diligentiſsimè hoc teſtimonium.*

SEcundum, ipſumq́; perquam illuſtre, & celebre teſtimonium, ad comprobandas veras mortuorum apparitiones, eſt quod refertur. 1. Reg. c. 28. de Diuo Samuele. Vt autem diſtinctiori in re hac excutienda, ordine procedamus, verba ipſa ſacræ paginæ primùm omnium producenda, & deinde examinanda
B ſunt. Locus ergo vt à me referatur & explicetur, attentum lectorem & auditorem deſidero: multa enim paucis complectar, & rem inter multos adhuc indeciſam ſuccinctis rationibus concludam. Igitur poſt enarratã mortem Samuelis, & deſcriptum metum pauoremq́; Regis Saul, circundati à caſtris Philiſthinorum, ſic dicitur. *Conſuluitq́ʒ* Saul *Dominum, & non reſpondit ei, neqʒ per ſomnia, neqʒ per ſacerdotes, neqʒ per prophetas. Dixitq́ʒ Saul ſeruis ſuis. Quærite mihi mulierem habentem pythonem, & vadam ad eam, & ſciſ-*
C *citabor per illam, &c.* Et infrà: *Dixit Saul ad mulierem, Diuina mihi in pythone, & ſuſcita mihi, quẽ dixero tibi.* Et infrà, *Dixitqʒ ei mulier, Quem ſuſcitabo tibi? Qui ait, Samuelem mihi ſuſcita, &c. Cum autem vidiſſet mulier Samuelem, exclamauit voce magna, & dixit ad Saul: Quare impoſuiſti mihi, &c.* Et mox: *Deos vidi aſcendentes de terra.* Et poſt pauca, facta exuſcitatione (quamuis quæ hic prætermitto difficilia

Recitatur totus locus. 1. Reg. 28.

ficilia ſunt, fateor, ſed mea nõ intereſt eorum ſenſum pan- A dere.) *Et intellexit Saul, quód Samuel eſſet, & inclinauit ſe ſuper faciem ſuam in terra, & adorauit. Dixit autem Samuel ad Saul. Quare inquietaſti me vt ſuſcitarer? Et ait Saul, Coarctor nimis: ſiquidem Philiſthijm pugnant aduerſum me, &c. Vocaui ergo te, vt oſtenderes mihi, quid faciam. Et ait Samuel, Quid interrogas me?* Et mox: *Dabit Dominus etiam Iſrael tecum, in manus Philiſthijm: cras autem tu, & filij tui mecum eritis, Statimq; Saul cecidit porrectus in* B *terram, extimuerat enim verba Samuelis, &c. Et dixit mulier ad Saul, Ecce obediuit ancilla tua voci tuæ, &c.* Et hactenus de contextu ſacræ paginæ.

D. Aug. totus dubius ubique eſt, ſuper hac Samuelis apparitione, An uera fuerit.

D. Aug. à quo, lætis auibus, initium dicendi facere libitum eſt, dubius animi plærunq; hæſit in huius apparitionis explicatione. Principio autem, libro. 2. Quæſtionum ad Simplicianum. q. 3. to. 4. poſtquã multa hinc inde diſcuſsit, tandem in eam declinat partem, vt dicat, non fuiſſe verum Samuelem, qui Sauli apparuit: ſed aliquod phãtaſma (ait) & imaginariam illuſionem, Diaboli machinationibus factam. Et ſubdit: Quam propterea ſcriptura no- C mine Samuelis appellat, quia ſolent imagines, rerum earum nominibus appellari, quarum imagines ſunt. Quis enim, qui hominem pictum videt, dubitet vocare hominem? Veluti cum intuentes tabulam, aut parietem, dicimus: ille Cicero eſt, ille Salluſtius, ille Achilles, ille Hector, hoc flumen Simois, illa Roma, &c. Et Pharao ſpicas ſe dixit vidiſſe in ſomnijs, & boues: non ſpicarum, aut boum imagines. Hæc Aug. Qui. lib. de. 8. Dulcitij quæſtio-

Declinat Aug. in partem negatiuam quæſtionis.

Geneſ.

A ſtionibus.q.6.eandem repetit ad verbum ſententiam. Et lib.Quæſtionum vet.& no.teſtam.q.27. apertiùs exprimit mentem ſuam, dicens: Quomodo fieri poterat, vt arte Magica attraheretur vir & natiuitate ſanctus, & vitæ operibus iuſtus? Aut, ſi non attractus eſt, conſenſit: quod vtrunq; de viro iuſto credere, abſurdum eſt. Si enim inuitus adductus eſt, nullum ſuffragium habet iuſtitia: ſi autem volūtarius, amiſit meritum ſpirituale. Et ſubdit: Porrò autem hoc eſt præſtigium Sathanæ, quo, vt pluri- mos fallat, etiam bonos in poteſtate ſe habere confingit. Hæc ibi. Et ſtatim tractans, quomodò Saul adorauit phan-

Rationes Aug. fortiſſimæ, ad ſuadēdum quod non fuit verus Samuel.

B taſma illud, ſubdit: Alium adorauit quàm Deum, & putans Samuelem, adorauit diabolum, vt fructum fallaciæ ſuæ haberet Sathanas. Hoc enim nititur vt adoretur quaſi Deus. Si enim verè Samuel illi apparuiſſet, non vtique vir iuſtus permiſiſſet ſe adorari, qui prædicauerat Deum ſolum eſſe adorandum. Et quomodò homo Dei, qui cū Abraham in refrigerio erat, dicebat ad virum peſtilentię, dignum ardore Gehennæ, Cras mecum eris? Hæc ibi: Et id repetit lib. 2. de Doctrina Chriſtiana. cap.23. Et nouas adducit rationes, lib.2. de Mirabilibus ſacræ ſcripturæ. cap.11. dicens: Qualiter Samuel à Pythoniſſa ſuſcitari

C dicitur, dum Pythoniſſa dæmoniacis incantationibus, & præſtigijs vti videtur? Et quomodò Saul, qui in viuentibus prophetis, Dei reſponſum non inuenit, reſuſcitatum à morte prophetam audire meruit? Vnde non hunc eſſe Samuelem illum prophetam, per factum faciliùs intelligitur: ſed diabolum, qui ſe transfert in Angelum lucis, &c. Hæc Auguſt. Quanuis poſtremus iſte liber, à quibuſdam negetur eſſe Auguſtini. *2.Cor.11.*

Amplexati ſunt hanc eandem ſententiam, D. Hieron.

Alij Doctores qui tenẽt etiã nõ uere Samuelẽ apparuiſſe.

lib.1.Comment.in Matth.c.6.in fine dicens: In Samuelis phantaſmate Pythoniſſa loquitur ad Saulem, cras mecum eris. Et ſuper Ezechie.c.13.in illa verba, Et tu fili hominis. Et ſuper Iſai.cap.7.in illa verba, Adiecit Dominus loqui ad Achaz, quanuis non tàm apertè. Et Rupertus Abbas, lib.2.de Trinit.& operib.eius, ſuper lib.Reg.c.17. ex Auguſt.fere verba mutuatus. Et gloſſ.ordin.1.Reg. 28. Et ſuper.c.29.Iſai.Franciſcus etiam Vatab.1.Reg.28. Et Cornel.Ianſen.ſuper Eccle. c.46. hanc dicit eſſe probabiliorem. Paulus etiam Burg.eodem. c. additione 2. quem Rabbi Paulum appellat, & adducit ad hoc propoſitum, Dionyſius Carthu.ſuper.1.Reg.c.28.ar.47. Et dicit Burgen.oppoſitam ſententiam eſſe Iudæorum, qui nimium adhęrent literæ, & dicunt Moyſem & Samuelem ſimul apparuiſſe, ex hoc quòd Pythoniſſa dixit in plurali, Deos vidi aſcendentes de terra. Quod dixit Rabbi Salomon, vt eum allegat Abulen.ſuper.1.Reg.cap.28.q.22. Idem dixit Rabbi Dauid Camhi, vt ibidem refert, & alij, vt in Galatino lib.6.de Arc.c.8.de quo plurima in Abul. Repetit.de Beata Trinitate, nu.42.&.67. Idem tenet Mathias Feliſius in Elucidatione.1.præcepti.tandem hæc videtur eſſe Eccleſiæ determinatio, in.c.illud.26.q.2. &. c. nec mirum.26.q.5.vbi expreſſè dicitur, Non eſſe Samuelem, ſed eius imaginarium phantaſma.

1.Reg. 28.

Secũda ſent. quòd nõ anima Samuelis ſed corpus tantũ apparuerit.

Alter modus dicendi eſt, quem refert Hiſto.Scholaſt. cuius author eſt Petrus Comeſtor, & Dionyſi.ſuprà, & Hugo Cardin.ſuper.1.Reg.c.28. quòd non verè anima Samuelis fuerit euocata: ſed eius corpus fuerit exhumatum, & in propriam figuram attractum ad Pythoniſſam, & Saulem: & hæc, inquiunt, eſt cauſa, ob qua potuit cognoſci eſſe Samuel, ille qui apparebat, quia erat veru eius corpus. Hoc dicit Paul. Burgen.ſuprà, Additione.2. Et ad

A ad hoc ſpectat propoſitum, quod idem Hugo, & priùs Hiſt. Scholaſt. in. 1. lib. Reg. cap. 25. & Diony. referunt, eſſe ſententiam Nicromanticorum, nõ poſſe corpus aliquod illa arte ſuſcitari, niſi recenter mortuum, & adhuc integris vitalibus. Samuel autem recenter mortuus videbatur, nam eodem. c. 28. dicitur mortuus.

Tertius modus dicendi eſt eorum, qui in hac hærẽt ſalebra, & ancipiti mente vacillant: nam dicunt, vtrunq; modum dicendi probabilem eſſe, quia vtrunq; videtur Auguſt. probabiliter ſuſtinere. Sic procedit Eucherius Epiſcopus Lugdun. in. q. ſuper lib. Reg. dicens: aut falſam *Tertia ſent. quorundam, qui nõ audẽt id diffinire, ſed utrunq; putant probabile.*
B vmbram diabolus oſtendit, aut ſi fuit vera, tantum ei licuiſſe credendum eſt, quantum a Domino permittente conceſſum eſt. Sic procedũt etiam D. Iſid. lib. 8. Etym. c. 9. dicens: ſi credere fas eſt de Pythoniſſa, vt prophetæ Samuelis animam de infernis euocaret, ſi tamen animã prophetæ fuiſſe credamus, & non aliquam phantaſmaticam illuſionem. Rabbanus etiam, & Hugo Cardi. dubij ſunt in hac parte. Dubius etiam S. Thom. 1. p. q. 89. ar. 8. ad. 2. & 2. 2. q. 174. ar. 5. ad. 4. & Beda expoſitionis in Samuelem, libro. 4. capit. 7. Iſidor. etiam Clarius dubitat, & Hiſt. ſchola. ſuprà, Mathias Dornig. 1. Reg. 28. in fine
C Nauclerus Volumine. 1. Chronographiæ, Generatione. 32. & Martinus Martini in ſuis hypotypoſibus, lib. 9. Regula. 21.

Vltimus tandem modus rem hanc explicandi, eſt, vt proculdubiò aſſeramus, verum Samuelem, hoc eſt, eius animam à limbo patrum, vbi in ſinu Abrahæ iam quieſcebat, reuocatam, & apparuiſſe Sauli. Nec eſt quod opponat Paulus Burgen. non eſſe aliquem de doctoribus Eccleſiæ approbatis, qui hanc partem teneat. Nam in primis D. Auguſt. præter quàm quòd locis citatis am- *Quarta ſẽt. uera, quód uere anima Samuelis apparuerit Sauli.*

 biguus

biguus potiùs,quàm aſſertor videtur:tãdem lib.de Cura A pro mortuis agenda.c.15.to.4.perſpicuè loquitur. Nam cùm de veris mortuorum apparitionibus eò loci & temporis loqueretur,inducit in huius veritatis probationem apparitionem Samuelis,dicens: Nam Samuel propheta defunctus viuo Sauli etiam Regi futura prædixit. Et adducit Aug.teſtimonium,quod habetur Eccle.46.de quo inferiùs:quanuis ſubiungat,aliquos de hac apparitione Samuelis addubitaſſe. Nicolaus etiam Lyran.huic ſubſcripſit ſententiæ.1.Reg.28.& item Abul.ſuper eodem. c. q. 28.Et in Repetitione de B.Trinit.nu.73.& Diony.Carth. 1.Reg.28.art.47.Petrus Galatinus,lib.6.de Arcanis cath. B verit.c.8.Caiet.ibi.1.Reg.28.Gaſpar Caſalius lib.4.Axiomatum,Diſputatione.1.cap.3.A nobis eſt etiam grauiſsimus Iudæorum ſcriptor Ioſephus lib.6.Antiq.c.14. Nec D.Tho.cõtradicit:nam.1.p.q.89.ar.8.ad.2.dicit.Si authoritas libri Eccleſiaſtici recipiatur,dicendum eſt quòd verè Samuel apparuit Sauli.At certè authoritas libri illius ſacroſancta eſt,& irrefragabilis,præſertim noſtris temporibus,etiam,ſi inter canonicas ſcripturas apud Hebræos non computetur:quoniam liber ille non eſt Hebraicè cõſcriptus.Sed iam videamus,quis ſit locus iſte Eccleſiaſtici,cuius tam ſæpè mentionem fecimus.Igitur.c.46. libri C huius in fine,cũ de Samuele multa dicãtur, ab illo loco, Dilectus à Domino Deo ſuo Samuel propheta Dñi,&c. Tandem hiſce verbis,Samuelis encomia terminãtur: Et poſt hæc dormiuit,& notum fecit Regi,& oſtendit illi finem vitæ ſuæ.Et quanuis authores primæ opinionis dicãt,vocari hoc loco Samuelẽ,qui re vera nõ erat Samuel, ſed Dæmon,qui eius faciem & geſtum referebat: ſed tamen adeò ad verum Samuelem loquitur conſequenter, vt probabilis mihi non ſit oppoſita opinatio.

Aug. & alij multi doctiſſimi hoc tenent. Referũtur hic.

Locus ſcripturæ Eccle. 46. quo dicitur fuiſſe Samuelem qui apparuit Sauli.

Ve-

IX. *Argumenta oppoſitæ ſententiæ ſoluuntur.*

Ad 1. Reſp.

A VErùm, quòd firmiùs & altiùs hæc noſtra ſententia omnium mentibus hæreat, videamus quid dicendũ ſit ad inſignes illas coniecturas, quibus in verbis D. Aug. noſtra hęc impetitur arbitratio. Quod primò aſſerit Aug. lib. Quæſt. vet. & no. teſt. q. 27. quomodò, fieri poterat, vt arte Magica attraheretur vir tam ſanctus? Soluitur ſi ex eodem Aug. q. 3. ad Simplicianum, lib. 2. & ad Dulcitium q. 6. hæc verba mutuemur, Si hoc, inquit, mouet quòd licuerit maligno ſpiritui excitare animam iuſti, & tanquam de abditis mortuorum receptaculis reuocare: non ne magis mirandum eſt, quòd Sathanas ipſum Dominum aſ-

Quòd nō eſt inconueniēs Diabolū attraxiſſe Samuelē, ſiquidem & Chriſtum portauit, &c.

B ſumpſit, & conſtituit ſuper pinnam templi? Niſi fortè quis dixerit, faciliorem Diabolo fuiſſe licentiam ad Deum viuum, vnde voluit aſſumendum, & vbi voluit conſtituendum, quàm ad Samuelis defuncti ſpiritum à ſuis ſedibus excitandum. Quòd ſi illud ex Euangelio nos ideò non perturbat, quia Dominus voluit atque permiſit, nulla diminutione ſuæ poteſtatis & diuinitatis id fieri: non eſt abſurdum credere, ex aliqua diſpenſatione diuinæ voluntatis permiſſum fuiſſe, vt non inuitus, nec dominante, aut ſubiugante magica potentia, ſed volens, atque obtemperans occultæ diſ-

Matt. 4.

C penſationi Dei, quæ & Pythoniſſam illam & Saulem latebat: conſentiret ſpiritus prophetæ ſancti, ſe oſtendi aſpectibus regis, diuina eum ſententia percuſſurus. Hæc Auguſtin. Quæ tu verba, ſi æqua trutina expenderis, lector, videbis omnes ferè quæ ſeſe tibi obijcere poterant, difficultates facile ſuperatas. Nam ad aliud, quod ibi ſtatim ſequitur in Auguſtin. ſuprà quæſtione. 27. liquet, non inuitum ſed voluntarium apparuiſſe, vt ex verbis nunc allegatis Auguſt. referebam.

Samuel voluntariè permiſit ſe à diabolo trahi.

Poirò

Porrò aliud præſidium, quo oppoſita ſententia re- A
cumbebat, facilè diruitur, ſi dicamus cum Abulenſ. Samuelem minimè permiſiſſe adorari ſe adoratione latriç, quæ ad Deum pertinet, ſed reuerentia quadam humana. Nam ſic paulò antè. 1. Reg. 24. Dauid adorauit Saulem & c. 25. Abigail Dauidem. & 3. Reg. 1. Nathan etiam Dauidem, vt etiam adducit Lyra ſupra. Aut, ſi placet, dicamus cum Galatino lib. illo. 6. c. 8. non dici in ſacro textu, quòd Saul Samuelem adorauit, ſed ſolùm quòd adorauit, nempe Deum tunc, & non Samuelem. Sed primũ præſtat.

Ad 2. Cur permiſit Samuel ſe à Saule adorari. 1. Reg. 24. & 25. 3. Reg. 1.

Tertium obiectorum id erat, cur Samuel dixit Sau- B
li: Cras mecum eris? Qua enim ratione, cum magnum inter pios & impios, vt ille dixit, ſit in alio ſeculo chaos, erant ſimul futuri Saul & Samuel. Omnes vno modo huic faciunt ſatis obiectioni, dicendo, illud verbũ, Cras mecum eris, ad parem, non loci, ſed mortis conditionem referri. Cras mecum eris, id eſt, cras mortuus eris, quemadmodum & ego, ingredieris viam vniuerſę carnis, vt dixit Iacob. Nam in hunc ſenſum accipi debet quod Iob dixit, Nunc autem dormiens ſilerem cum regibus, & cũ principibus terræ, id eſt, par eſſem illis in deceſſu & ſepultura, &c. C

Ad 3. Cur Samuel dixit Sauli, Cras mecum eris. Luc. 16. Geneſ. 48. Iob. 3.

Scio hoc conuictos teſtimonio, ſcilicèt, cras mecum eris, quoſdam Hebræorum doctores autumaſſe, Saulem ſaluatum iri, & Samueli ſupparem fuiſſe in alia vita, in ſinu Abrahæ tunc nunc verò in gloria. Hoc refert Abulẽ. 1. Reg. 1. q. 10. ex Rabbi Dauid Camhi, & ferè ex Nicolao Lyrano, qui ait non inueniſſe ſe contrariam determinationem. Et dicit Mathias Doring. in replica. 2. ad. 1. Reg. 28. eſſe adhuc ſub iudice. Ioſephus lib. 6. Antiquit. c. vltimo, in cœlum vſq; extollit Saulem, deq; fortitudine, & mag-

Opinio Rabbinorũ quòd Saul ſaluus factus ſit.

A & magnanimitate, de iuſtitia inſuper, & prudentia in gubernando eum laudat. Nam cum, prædicente Samuele, (ait Ioſephus) mortem ſibi imminere cognoſceret, non fugit, nec amore vitæ, ſuum exercitum prodidit inimicis: nec regiæ contumeliam intulit dignitati, ſed potiùs cum omni domo & filijs ſemetipſum tradidit, &c. Et mox: Is ergo & iuſtus, & caſtus, & fortiſsimus mihi eſſe videtur, &c. Alij ex Hebræorum doctoribus itidem dicunt, quòd tanquàm gaudens de diuina iuſtitia, ipſe cum tribus filijs ad ſuam, ipſorumq; mortem, cuius præſcius erat, ob defenſionem populi Dei prudenter & ſtudioſe cucurrerit, vt in Galat. ſuprà.

Saulis laus ex Ioſepho.

B Quòd ſi his duo opponamus: primum quidem, quòd deſperauerit Saul pergens ad bellum, in quo certò ſciebat, reuelante Samuele, vincendum ſe eſſe & occidendũ. Secundum, quòd ſeipſum gladio interemerit: quorum vtrunq; finale peccatum cum eius ſalute directè pugnat. Ad primum horum dicunt nonnulli, vt in Abul. 1. Reg. 28. q. 47. & ita dicendum eſt; Saulem non deſperaſſe, ſed potiùs laudabiliter ſe geſsiſſe procedendo ad bellum fortiter, quantumlibet infortunati exitus & mortis ſuæ eſſet præſcius. Quin. q. 46. contendit, non ſolum laudabilem, C ſed neceſſariam, & obligatoriam feciſſe rem Saulem ad bellum progrediendo, licèt mortis ſuæ eſſet conſcius: quia ex officio Regio, quo fungebatur, tenebatur pugnare pro Iſrael.

Duplex obiectio aduerſus Iudæos.

Non peccauit Saul procedẽs ad prælium, in quo ſciebat occidendum ſe.

Ad ſecundum ſunt qui dicant, non peccaſſe Saulem interficiendo ſe ipſum, vt videre licèt in Diony. Cath. ſuper. 1. Paralypom. c. 10. art. 10. Et quidem hoc videtur tenere Lyran. cuius rationem adducit & excutit Abulenſ. 1. Reg. c. 31. q. 9. Eſt ergo ratio, quia in ignominiam Dei Iſrael, & in diminutionem cultus eius, cuius ipſe Saul publicus

An peccauerit Saul interficiẽdo ſe ipſum.

Opinio Lyr. & Galat. quòd non.

blicus erat miniſter & vicarius,cederet,ſi ab inimicis Phi A liſthęis occideretur: præſtantius ergo fuit & laudabilius ſe vt ipſe interficeret.Sic ait Aug.1.de Ciuit.c.27. aliquas ſacras virgines ſibi ipſis mortē intuliſſe, ne in virtutis & caſtimoniæ contumeliā,inq; propriā ignominiam à Bar

2.Mach.14. baris conſtuprarentur.Sic ſanctus Razias.2.Machab.14. turbis irruentibus in eum,gladio ſe ipſum petijt, eligens nobiliter potiùs mori,quàm ſubdi hoſtium manibus. Et

Quòd verè peccauit ſe interimendo Saul.

hoc ipſum tenere videtur Galat.ſupra.Verū quoniā non omnes quæ ex hac difficultate emergunt dubitationes, ſunt nobis examinandæ,alioqui in infinitum abiret diſputatio:breuiter dico,Saulē peccaſſe ſe ipſum interimendo, B quia planè ex arrogātia abhorruit ſic illudi,& ex horrore maioris ſupplicij, quod ab inimicis ſibi inferendum timebat,ſi eorum manibus viuus traderetur,ſe ipſum occidit. Optimè aūt Plato,in Apologia Socratis dixit, Homo in corpore poſitus eſt,veluti in quadā cuſtodia, vnde aufugere nō licet.Et quēadmodū leges vetāt, qui in vinculis detinentur,rumpere carceris vincula:ita vetat Deus ſine eius iuſſu atq; imperio,hinc commigrare.Hæc Plato.Cōtra ergo omnem legē diuinam & humanam peccat qui ſeipſum morte afficit.

Reſtat aliud Aug. argumentum lib.2. de Mirabilibus C ſacræ ſcripturæ.c.11.ſic:Quomodò Saul,qui in viuētibus Dei prophetis reſponſum non inuenit, reſuſcitatū à mor

Tres cauſæ ob quas per Samuelem Deus annunciauit Sauli, &c.

tuis prophetā audire meruit?Dico, reſpōdiſſe Deū Sauli per Samuelē,eò ꝙ Samuel ab inferis ſuſcitatus magis terreret Saulē,quā quiſquā viuorū. Et rurſus,quia maiori etiā eū pudore ſuffunderet,quā quiſquā alius. Decebat etiā vt ipſe Samuel confirmaret mortuus ea quæ viuēs

1.Reg.15. annunciauerat:annunciauerat aūt.c.15.ſuperiùs reprobationem & priuationem regni ſibi impendere.

Aliud

A Aliud ſupereſt argumentum, quia videtur, ſi fuit verus Samuel, quòd diuina virtus plurimum arti magicæ fauerit, permittens vt inuocationibus Magiæ verus Samuel attraheretur. Reſpondetur tamē cum Caiet. 1. Reg. 28. & Lyran. & omnibus, id potiùs multum detrahere Magiæ: quemadmodum enim Nume. 23. cum iret Baalam ad quærendum augurium & conſulendum diabolum, Angelus prohibuit, & præoccupauit Diaboli apparitionem, reſponſum offerendo per os aſinæ: ſic Deus, ſeu Angelus bonus Dei vice & nomine, ſuſcitando Samuelem ante uertit apparitionem Sathanæ, quem Pythoniſſa inuocabat. Atq; adeò eluſa eſt mulier, eluſus Sathan, præuenien te Deo virtute propria machinationem diabolicam. Vide ſanct. Tho. 2. 2. q. 174. ar. 5. ad. 4.

Quòd Deus nihil ſauit arti Pythoniſſæ.

Num. 23.

B

Poſtremò, obijciebatur nobis authoritas eccleſiæ. c. illud. &. c. nec mirum. in cauſa. 26. q. 2. &. 5. determinantis non fuiſſe verum Samuelem. Sed ad hoc dicit Lyra. quē in hac parte ſequuntur Abulen. & Dion. quòd ſi quidem hæc eſt eccleſiæ determinatio, ei ſtandum eſt: videtur autem nō eſſe determinatio, ſed ſolùm opinatio ipſius Gratiani, qui ex D. Aug. illam tranſtulit ſententiam, & inter ſacros canones vt ſolet, retulit.

X.

C CAEterùm explicandum eſt, quidnam ſit quòd vnū Samuelem videns Pythoniſſa, vocem extulit dicēs, Deos vidi aſcendentes de terra? Hebræorum communis fuit traditio, referentibus Lyra. Abul. Dion. & Gala. loco citato, quod duo fuerunt, quos Pythoniſſa exuſcitauit. ſ. Samuel & Moyſes. Hoc dicit Rabbi Salomon, & Rabbi Dauid. Quia dicunt, Samuel putabat, poſtremū mundi iam inſtare iudiciū: atq; adeò adducere ſecum enixus eſt Moyſem, vt eſſet ſibi teſtis quòd legē Dei fideliter obſeruaſſet, quaſi diceret ad Moyſem (vt Rabbi Eleazar,

Cur Mulier dixit, Deos uidi, &c. cū ſolū Samuelem uiderit.

Figmentum Rabbinorū.

in Petro Galat.ſuprà,ex libris Thalmudicis refert.) Forſitan ad iudicium quæror:ſurge ergo mecum, nec enim vna dictio eſt in lege abs te ſcripta, quam ego non compleuerim. Alij dicunt,hos ſanctos prophetas Moyſem,& Samuelem vnà ſurrexiſſe, vt ſimul pro populo Deum precarentur:& tamen Deum iratum ob peccata Populi, & Saulis eorum precationibus acquieſcere noluiſſe: vnde Hierem.15.dictum eſt:Si ſteterint Samuel & Moyſes in conſpectu eius,non eſt anima mea ad populũ iſtum, ſcilicèt,ad Saulem & Iſrael.Ita dicit Rabbi Dauid Camhi,vt eum refert Abulen.q.32.ſuper.1.Reg.c.28. A

Aliud figmẽtum.

Hiere.15.

Veruntamen hæc ridicula ſunt, vt multis tradit, & oſtendit Abulen.in Repetitione de Beata Trinitate,quæ ſimul cum paradoxis habetur,num.64.66.& inferius, nã vnus tantum erat quem Saul & Pythoniſſa volebant ſuſcitari,& ſacer textus dicit, dixiſſe mulierem, Quem vis vt ſuſcitem tibi?& reſpondit Saul,Samuelem ſuſcita mihi.Et facta ſuſcitatione dixit Saul,Qualis eſt forma eius? Intellexit ergo Saul nomine Deorum, quando dixit mulier,Deos vidi,vnum Samuelem:alioqui diceret, Qualis eſt forma eorum. Non eſt certè inſolitum apud Hebræos,nomine plurali intelligere ſingulare,præcipuè nomine Deorum,vt ibi,In principio creauit Dij cœlum,& terram.Et conflato vitulo dixit Aaron,Hi ſunt dij tui,Iſrael,hoc eſt,Deus tuus:nam vnus ſolus erat conflatus vitulus.Et apud Iob.40.dicitur Behemot,quod eſt pluralis numeri apud Hebræos,elephas,de quo infrà.q.5.poſit.Tandem quod dicitur Samuelem timentem ſe vocari ad iudicium,ſecum aduexiſſe patronum Moyſem,puerile eſt & abſurdum, ob decem rationes quas congeſsit Abulen.in illa Repetitione vſq; ad num.73.à nu.66.Verùm non eſt quòd in re non dubia vtamur rationibus nõ neceſſa- B C

Quòd ſolus Samuel apparuit, probatur.

Hebræi nomine plurali intelligũt ſingulare.

Gene.1.

Exod.32.

Iob.40.

A neceſſarijs. Et hæc de hoc tam celebri, ac difficili teſtimonio.

ALIA EXEMPLA apparitionum.

Ertium teſtimonium pariter, & quartum polliceor breuiter me abſoluturum: quis enim ferre valeat, tam latas longaſq; vnius breuis concluſionis probationes? In promptu quidem in hoc tertio teſtimonio quàm plurima erãt, B quæ producerẽ ſi à præcedentibus me breuiùs expediſſem. Ergo breuiter dixerim, aliud illuſtre apparitionum exemplũ eſſe, quod cõmemorat. D. Matt. c. 26. cũ recenſens miracula quæ in Chriſti paſsione patrata ſunt, dicit: Multa corpora ſanctorum, quæ dormierant, ſurrexerunt, & apparuerunt multis, & introierunt in ſanctam ciuitatem. Circa hoc teſtimonium bipertiti ſunt patres. Quidã quidem exiſtimant illam fuiſſe propriè mortuorum apparitionem: ita vt ſurrexerint vt apparerent hominibus, & deinde ad loca vnde exierunt, reuerſi ſint. Alij contrà exiſtimant veram fuiſſe reſurrectionem in vitam immortalem & æternam: atq; adeò ad loca illa, vnde ſurrexerant, minimè redijſſe: ſed potiùs Chriſtum fuiſſe comitatos in proprijs corporibus, per. 40. dierum ſpacium, quibus ante aſcenſionem in hoc mundo moratus eſt. Die autem aſcenſionis ſimul cum Chriſto auolauerunt de hoc mundo, & in æternas cœlorum ſedes conſcenderunt ſimul cum eo. Illis autem. 40. diebus cum Chriſto fuerunt in paradiſo terreſtri, vt vult S. Thom. in. 3. d. 22. q. 3. art. 2. q. 3. ad. 3. ſeu alibi. Vide. 3. p. q. 55. art. 3. ad. 2. Harum ſententiarum priorem tenet Euthym. & Theophylact. & alij

C (margin letter beside "talem & æternam")

XI. Alterum exẽplũ apparitionum.

Matth. 26.

An ſancti qui reſurrexerunt cum Chriſto, iterum mortui ſint.

In paradiſo terreſtri ſ. it Chriſtus. 40 diebus poſt reſurrectionem.

duo Theologiæ proceres D.Aug.epiſt.99.& S.Tho 3.p. A
q.53.ar.3.ad.2.Poſteriorem verò,quòd reſurrexerint in vi
tam immortalem nunquam iterum morituri, ſequuti
ſuntplures,videlicèt,Hiero.Amb.Clemens Alex.Orig.
Epiphan.Anſel.Chriſtianus Druthmarus.

Cū Chriſtus ſit primitiæ dormientiū, cur priores illo aliqui reſuſcitati ſūt. Quòd ſi his poſterioribus nos obijciamus, Iam ergo Chriſtus non eſt primogenitus mortuorū,non eſt primitiæ dormientiū,quandoquidē alij Chriſto priores ſurrexerunt in vita æternam & immortalē: nā illi reſurrexerunt in ipſo die mortis Chriſti,vt narrat Euāgeliſta,Chriſtus verò tertio ſequenti die.Non enim obijcimus de quibuſdam alijs,qui prius quidem quàm Chriſtus ſurrexerunt, B vt ille quem ſuſcitauit Heliſæus,& Lazarus,& adoleſcens filius vnicus viduæ,& alij. *4. Reg. Ioan.11. Luc.7.* Nam hi cum non reſuſcitati fuerint in vitam immortalem, ſed in hanc mortalem,iterum,ſcilicèt,morituri & poſt Chriſtum reſurrecturi:iam eorum reſurrectio nihil præiudicat dignitati reſurrectionis Chriſti:nam non dicitur Chriſtus primogenitus,aut primitiæ eorum mortuorum,qui iterum mori *1.Cor.15. Apoc.1.* turi exuſcitati ſunt:ſed eorum qui nunquam morituri, & in vitam æternam ſurrexerunt.

Explicatur difficultas. Huic difficultati communis ſolutio adhiberi ſolet, per anticipationem,ſeu occupationem enarratam fuiſſe à ſa- C cro Euangeliſta horum ſanctorum reſurrectionē, ſimul cū alijs quæ acciderunt in die mortis Chriſti,cum tamen acciderit in die reſurrectionis. Quod ſi ſciſciteris, Quare *Anticipatio ſeu anticipatio, figura prolepſis.* ergo tā præmaturè & feſtinanter recenſita eſt hæc ſanctorū reſurrectio? Dicitur,figuram hanc anticipationis familiare eſſe ſcriptorib⁹ tū ſacris tū profanis, vt interdū priùs enarrent quæ poſteriùs contigerunt. Nam poſtquam D. Matthæus ſemel cœpit miracula cōmemorare, quæ per illud tempus paſsionis & mortis Chriſti acciderunt, noluit

A luit hoc illuſtre miraculum reſurrectionis mortuorum prætermittere,aut in aliũ locũ remittere,ſed in vnũ omnia miracula congerere,quò expeditior deinde eſſet ad reliqua Chriſti geſta enarranda.Sic Geneſ.18. Sarra dicitur eſſe anus & prouectæ ętatis,cum muliebria ei iam fieri deſijſſent:& tamen.c.20.pulchritudo eius refertur,quę Abimelechi oculis accepta fuit.Certè aut illud per anticipationem,aut hoc per recapitulationem dictum eſſe exiſtimant multi,de quorum numero eſt Martinus Martini, lib.5.ſuarum Hypotypoſeon.c.1. Quanuis,vt ego conijcio,non ſatis accuratè : nam nonagenaria adhuc eleganti forma & aſpectu præſtabat, & id ætatis habens placuit Abimelecho.Sunt qui inter figuræ Anticipationis exempla illud ponant ex eodem.c.26.Matthæi,quo Iudæ ſuſpendium & interitus enarratur , cum tamen aliquot deinde poſt dies Iudas diem ſuum obierit,non in ipſa nocte traditionis.Id habent non vulgares ſcriptores ſuper Matthę.c.26.Euthymius,Theophy.& Oecu.ſuper Acta.c.2. ex Papia Ioannis Euangeliſtæ diſcipulo:quod idcircò D. Aug.lib.Quæſtionum vet.& no.teſt.q.94.tetigit,ac inſolutũ reliquit. Multa de anticipatione & recapitulatione ſuppeditabit exempla D.Auguſt.in lib.Quæſtionum & C loquutionum,tom.4.Harum rationem tradit D.Greg.in Præfatione Moralium.c.1.in hæc verba:ſacra ſcriptura in prioribus ſui partibus ſolet breuiter longè poſt ſecutura perſtringere , dùm ſtudet ad alia enuncianda properare. Syluam exemplorum lege apud Martinum lib.5. Hypotyp.c.1. Vt itaq; ad thema propoſitum rurſus calamus reuertatur,dixerim hoc ex D.Matthæo mutuatum exẽplum , præſertim iuxta interpretamentum D. Auguſt. per quàm inſigne eſſe ad mortuorum apparitiones comprobandas.

Gene. 18.& 20.

Sarra nonagenaria, erat pulchra

Iudas laqueo ſuſpenſus non obijt in nocte mortis Christi.

Quar-

Quartũ exẽplũ. Hiere. & Onias apparẽt Iudæ. 2. Mac. 15.

QVartum teſtimonium habetur apud librum ſecundum Machabæorum.c.15.vbi Iudæ apparent ſanctus propheta Hieremias,& ſanctus Onias ſacerdos. Apparuit autem Hieremias ætate & gloria mirabilis, vt ſacer textus habet,& ſecum Oniam ab altero ſeculo reuocatum adducebat.Sed nunquid aliqua poſſunt tergiuerſatione huius apparitionis hiſtoriam hęretici ſubterfugere? Fuitne qui diceret, Hieremiam adhuc diem ſuum non obijſſe,ſicut de Moyſe & Helia fuere qui dicerent? Fuit ſanè Victorinus martyr, qui abhinc mille trecentis fermè annis & ſacrarum ſcripturarum ſtudio, & glorioſi ſanguinis effuſione Eccleſiam decorauit, ſuper Apocal. cum incidiſſet in locum illum.c. 11. vbi de duobus teſtibus,tempore Antichriſti futuris,eſt ſermo,dicit,illorum duorum alterum fore ſanctum Hieremiam: non Heliã, Heliſæum, aut Moyſem; quoniam iſti(inquit) mortui ſunt,Hieremiæ autem mors non inuenitur: verbum nanque ad eum eſt factum,Prophetam in Gentibus dedi te. Cum autem toto tempore quo vixiſſe creditur,gentibus non prædicauerit,dicendum ſeruari adhuc viuum,vt gẽtibus prædicet.Ambroſius Ansbertus hanc refert ſententiam & reuerenter eam impugnat ſuper Apoc.c. 11. Sed impugnatione nõ indiget, nam neq; vmbram habet probabilitatis ſententia Victorini. Huic licèt D.Hieron. lib. de Viris illuſtribus,plus tribuat de eruditione quàm de eloquentia, tamen in Epiſtola ad Magnum Oratorem Romanum,etiam eruditionem ei detrahit,dicens: Victorino martyri licèt deſit eruditio,non tamen deeſt eruditionis voluntas.Scio Hieronymum plus nimio taxare ſolitum, & exaggerare antiquorum doctorũ lapſus.Quod in eo taxat ex Neotericis Picus Mirandulanus in Apologia pro Origene. Sed valeant hæc.D.etiam Hilar. ſuper Matth.

Opinio quod Hieremias nondũ ſit mortuus. Apoc. 11.

Hierem.1.

Hieronymus acerbe taxat Patres.

A Matth.c.17.Canone.20.hanc Victorini ſententiam procul relegat,de quo videatur Syxtus lib. 6. annotati.346. Fundamentum verò cui nititur Victorinus, leuiſsimum eſt:nam fortè nomine Gentium,cum dicitur Hieremiæ, Prophetam in Gentibus dedi te,ſignificantur ipſi Iudæi nam.2.Reg.7.eſt præclariſsimus locus,vbi nomine Gentis Iſraelem intelligi neceſſum eſt.Redemiſti, inquit, ex AEgypto gentem,& Deum eius,vel gentem cum iudicibus eius,vt habent alij codices. Hoc eſt, Populum & eius principes.Vel ſic,Redemiſti gentem & Deum eius,

Nomine gentis ſignificantur Iudæi.

2.Reg.7.

B ideſt,Populum tuum & teipſum,O Deus,redemiſti,qui redemptoris ac redemptionis indigus,& afflictus eſſe videbaris,quandiu afflicti & depreſsi tui erant. Aliæ ſunt huius loci verſiones etiam iuxta vulgatos Latinos, quas referre noſtra nihil intereſt.Alibi etiā ſæpè nomine Gentis intelligitur Iſrael, vt, Faciam te in gentem magnam, ſcilicèt,in populum Iſrael. Et, Duæ gentes ſunt in vtero tuo,quarum tamen altera erat futurus Iſrael. Aut dicò, eatenus Hieremiam,prophetam fuiſſe inGentes,quia de Gentilibus multa prophetauit. Scio hanc apparitionem, imaginariam potiùs quàm veram, & realem fuiſſe, eò

Gen.15.

C quòd inter dormiendum accidit. Sed hoc excuſandum, & explicandum mihi eſt in fine paragraphi ſequentis.

Ex grauiſsimis antiquorum Patrum libris referuntur nonnullæ apparitiones.

XIII.

Quinto loco libet quaſdam alias apparitiones mortuorum producere. Sanctus Fœlix confeſſor,cùm à Barbaris Nola oppugnaretur, apparuit,referente D.Auguſt.lib.de cura pro

Exēpla alia, non fictitia, ſed uerißima,&c. 1.ex Aug.

mortuis agenda. c. 15. & ait Augu. id non incertis rumori- A
Secundum. bus, ſed certis teſtibus fuiſſe proditum. Et. c. 17. ibidem tradit, Ioannem Monachum cuidam religioſæ fœminæ apparuiſſe vehemẽter eum videre cupienti. Ipſemet Aug.
Tertium. Epiſt. 205. ſibi D. Hieronymum apparuiſſe teſtatur, & pluribus horis glorioſam ſancti animam ſecum fuiſſe conuerſatam, commemorat. D. Cyrillus Hieroſolymitanus
4. ex Cyril. apparitionem etiam eiuſdem D. Hieronymi factam Euſebio Cremonenſi refert, & perplures alias eiuſdem Diui: & refertur inter Epiſtolas Aug. Epiſtola. 206. D. Da-
5. ex Damaſ. maſcenus in ſermone de defunctis, ait, Iuuenem mortuũ, qui vitæ fuerat diſſolutioris, magiſtro ſuo ſeni miſericor B
6. ex Seuer. Sulpi. diſsimus animarum amator Deus oſtendit. Verba ſunt Damaſceni. Seuerus Sulpicius, lib. 3. de vita B. Martini in Dialogo. 2. refert, ipſum D. Martinum, cum adhuc apud viuos ageret, teſtari ſolitum, frequẽter ſibi Beatiſsimam
7. ex D. Dio. Virginem, Sanctos Apoſtolos Petrum & Paulum, Diuã Agnetem, & Teclam apparere ſolitos. D. Diony. proteſtatus eſt vidiſſe ſe eoſdem Apoſtolos, poſt eorum mor-
8. ex Euſeb. tem, ſimul Romam ingredientes, & apparentes multis. Ita refert Dionyſius Cartu. in. 3. diſt. 22. quæſt. 6. circa finem. Rurſus Euſebius Cæſarien. lib. 6. Hiſt. Eccleſi. c. 5. refert, Potamienam Origenis diſcipulam, ſanctam Virginem ac Martyrem, poſt tertium ſui martyrij diem apparuiſſe Baſilidi, & eius capiti coronam impoſuiſſe. Idem C
9. ex Nicephoro. refert fere ad verbum Nicephorus lib. 5. Hiſto. Eccleſiaſ. cap. 7. Idem Nicephorus. cap. 17. apparitionem præclariſſimam refert B. Virginis, & B. Ioannis Euangeliſtæ, factam Gregorio Neocæſarienſi, cognomento Mirifico. Sed & Apoſtolorum Petri, & Pauli apparitionem Con-
10. ex Conc. Niceno. ſtantino factam, memorat idem Nicephorus, lib. 7. c. 33. quam deinde renouauit Synodus ſecunda Nicæna, quã

Græci

A Græci vocant, ſeptimam Synodum generalem. His accedit alia quam refert lib. 7. c. 13. in fine, idem Nicephorus, B. Virginis ad Narſem ducem Iuſtiniani aduerſus Gothos, dicens: Dei genitricem manifeſtò ei apparuiſſe, cum prælium committendum eſſet. Sozomenus lib. 7. Hiſto. Eccleſiaſt. c. 5. in parua quadam domuncula B. Virgo, & re ipſa, & in ſomnis apparens, multis infortunatis hominibus opem tulit. Ex quo domuncula illa in illuſtrius templum quam reliqua, quæ in vrbe erant, mutata eſt. Ita Sozomenus. Sed quo piaculo, poſtquam ſemel cœpi, taceam apparitionem illam, omnibus ſeculis memorandam, eiuſdem Beatiſsimæ Virginis, qua addictiſsimo famulo ſuo Diuo Illephonſo, non ſolùm apparere, ſed cœleſti dono exornare dignata eſt. Id habent Sigibertus in Chronico, Iulianus Pomerius Eccleſiæ Toletanæ Diaconus, Rodericus Archiepiſcopus etiam Toletanus, Vaſæus in Chronicis. Sed vtimur in re non dubia teſtibus non neceſſarijs. Quod verò apud Vrbem Cæſarauguſtanam, in ripa fluminis Ebri, in columna marmorea, ipſa virgo apparuerit Apoſtolo Iacobo, habet concors Hiſpanienſium traditio, de quo Petrus Antonius Beuter in Chronico capit. 23. Neque C præteriri à me poteſt, quam refert Theodoretus lib. 5. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ. cap. 34. apparitionem Ioannis Euãgeliſtæ, & Philippi Apoſtoli, Valentiniano Imperatori factam, quam etiam refert Hiſtoria Tripartita libro. 9. capitulo. 45. Verùm vt mirari deſinant qui hactenùs mirati ſunt, quòd Diui Gregorij Papæ Dialogos præterierim, in quibus complures referuntur mortuorum apparitiones, ſciant tam multas eſſe, vt ego, quas deligerem, vt in meo libro tranſcriberem, prorſus neſciam. Videatur totus

11. ex Nicephor.

12. ex Sozo.

13. ex Sigeberto, & alijs.

14. ex traditione.

15. ex Theodoreto.

eius liber quartus Dialogorum vſq; ad c. 55. vbi ſolennē A
16. ex D. Greg. Iuſti Monachi iam defuncti apparitionem refert. D. etiā
Ambroſ. li. 7. Epiſto. 59. ad ſacerdotes, dicit, Acholium ap
17. ex Amb. paruiſſe, proteſtantem ſe perpetuo ſui laboris ſtipendio
18. ex eodē. iam potiri. De ſanctis etiam Geruaſio & Prothaſio, & Ag
19. ex Paulino. nete famoſam refert Ambroſ. apparitionem. Et Paulinus de ipſo Ambroſio. Et D. Baſilius de Mamante mar-
20. ex Baſil. tyre, quo per ſomnia potitos nonnullos, dicit in eius Vita.
21. ex Greg. Naz. D. etiam Gregor. Nazianzenus de fratre Cæſario. Et demum apparitionibus pleni ſunt libri antiquorum, ac recētiorum. Ego verò in re grauiſsima nullam recentiorum rationem habendam eſſe putaui: ad veteres proinde ac- B
currens, inde petij quæ ſcripta relinquo. Scio, harum apparitionum quaſdam in ſomnis, & ſecundùm apparentiam factas, non fallaciter tamē & illuſoriè, cùm diuinę eſſent, ac præter totam naturæ vim, per Dei potentiam contingerent. Plures verò earum vigilantibus hominibus verè ac realiter factę ſunt, vt in citatis doctoribus videre licet. Vtrùm verò animæ ipſæ Diuorum, ſecundùm veram eorum ſubſtantiam, ac realem præſentiam apparuerint: an verò earum nomine & vice apparuerint Angeli, Deo ita diſponente, hac ſecunda concluſione dirimamus.

XIIII. *Quòd ipſæ animæ verè, & ſecundū ſubſtātiā apparent: non angeli pro eis.* SEcunda concluſio: Apparitiones defunctorum de qui C
bus hactenus diximus, veroſimiliter credendum eſt fieri aliquando ſecundùm veras eorum præſentias: ita vt loco moueantur in quo ſunt apud aliam vitam, vt viuis appareant. Hæc Petro Caniſio lib. 5. de Maria Deipara. c. 21. & Matthiæ Feliſio, in Elucidatione primi præcepti, nō placent. Nam probabilius exiſtimant, huiuſmodi apparitiones fieri miniſterio Angelorum, quamuis ipſis ſanctis aſcribantur. Inde autem ad id exiſtimandum moti ſunt, quòd D. Auguſt. cum in hanc ſæpè incidiſſet difficultatem,

A tem, dubius animi hærere potiùs quàm in alterutram par tem propendere viſus eſt. Nam in Epiſtol. 102. quæ eſt ad Euodium, planè dubitat. Libro autē de ſpiritu, & anima. c. 29. tom. 3. apertiùs exprimit dubitationem ſuam, dicens: Vtrum iſta fiant per eorum præſentiam, aut per Angelos ſuſcipientes eorum perſonam affirmare non audeo. Et lib. de Cura pro mortuis agenda. c. 16. Res, inquit iſta altior eſt quàm vt à me poſsit attingi, & ideò quid horum duorum ſit, an verò fortaſsis vtrumq; ſit, vt aliquan do iſta fiant per ipſam præſentiam Martyrum, aliquando per Angelos ſuſcipientes perſonas Martyrum; diffinire B non audeo, mallem à ſcientibus iſta perquirere. Et ſtatim. c. 17. An iſta fiant Dei nutu per Angelicas poteſtates in honorem ſanctorum, ad vtilitatem hominum, illis in ſumma quiete poſitis, & ad alia longè meliora viſa vacātibus ſeorſum à nobis, orantibuſq; pro nobis. Hactenùs Auguſt. Fuit qui impudenter, Academiæ nihil affirman tis diſcipulum appellarit Auguſtinum, quòd indeciſas multas relinquat quæſtiones. Verùm, qui eius libros introſpexerit, videbit primum humilitatis gratia id eum feciſſe. Secundò, plus commodi & doctrinæ Auguſtinū nobis attuliſſe dubitando, quàm innumeri alij diffiniendo, & determinando. Tertio prudens, ac ſcientiſsimus C nonnunquam dubium ſe exhibet Diuus hic Pater noſter, vt ea quæ vtrinque erant opinabilia, & neq; ad mores fidelium, neq; ad fidem ſpectabant, in ſua probabilitate relinquerēt. Tanta enim pollebat authoritate, vt ſi in alterutram ipſe partem vergeret, in eam omnes ſecum duceret, & poſteris opinandi, ac diſputandi ianuam præcluſiſſe videretur. Ergo quandiu in Diuo hoc Patre nil certi in quæſtione propoſita reperitur, liberum ſuis filijs erit, quam maluerint eligere. Eam itaq; egomet mihi

Aug. dubitat an appareat animæ, an verò Angeli pro eis.

Cur Aug. dubitando, ſæpiſsimè tractat ſcripturam.

eligo, an id alteri ſuadere poſsim ignorans, quòd verè, & ſecundum ſubſtantiam interdum defunctorum animæ appareant: ita vt locum cœli, ſi in cœlo ſint, aut inferni, ſi in inferno, ad breue tempus, & ſtatim rediture deſerant. Hæc doctrina placuiſſe videtur Abulenſi ſuper Matth. c. 25. q. 508. & q. 752. & S. Tho. in. 4. d. 45. q. 1. ar. 1. q. 3. ad. 3. vbi contendunt, per hoc quòd animæ ſiue beatorũ, ſiue damnatorum è ſuis receptaculis aliquando exeant, non minui aut augeri eorum pœnam, aut gloriam. Sed verba S. Th. ſunt notatu digna. Secundum hoc, inquit, locus animę cedit in pœnam, vel præmium, quod anima afficiatur ex hoc quòd tali loco deputatur, vel gaudendo, vel doledo: hoc autem gaudium, ſiue hic dolor de hoc quod talibus locis deputatur, manet in anima, etiam quando extra loca prædicta fuerit. Sicut Pontifici cum datur pro honore vt in cathedra ſedeat in Eccleſia; non minuitur eius gloria, quã do à cathedra recedit, quia etiam ſi actu ibi non ſedeat, locus tamen ille ſibi deputatus eſt. Hæc S. Tho. quæ pluri ma animaduerſione digna ſunt. Ergo hæc mihi eſt apparentiſsima ratio, quòd licèt D. Aug. ſuprà, dicit, animabus in ſumma quiete poſitis, & ad alia longè meliora viſa vacantibus, &c. tamen minimè credendum eſt, neq; id voluit D. Aug. quòd à quiete turbentur, aut vacare deſinãt Deo animæ beatæ, ex eo quòd cœlo delapſæ ad viuos nonnunquam veniant. Cum enim perfecta earum quies, & beatitudo in Dei viſione conſiſtat, illa autem viſio nihilo fiat minor, ex eo quòd appareant: fit ex hac parte nihil obſtare, quin appareant ipſæ præſentia ſua.

Per hoc qđ animæ appareant, nil eis minuitur de pœna, aut gloria.

A

B

C

Quòd ipſæ animæ appareant, cõformius eſt ſcripturis, & rationi.

Præterea, hæc mea ſententia conformior ſacræ ſcripturæ, ac hiſtorijs, & rectæ rationi eſſe videtur. Scripturę quidem: nam de Moyſe pariter, & de Samuele ſatis apertè Matth. 17. & Eccl. 46. dicitur, quòd apparuerint. Eſt autem

A tem præſcriptus nobis ſanctorum canon, quòd ſcripturæ verba, vt ſonant ac iacent, intelligi à nobis debent, quandiù nihil abſurdi ex tali intelligentia ſequitur. Quid autem abſurdi ſequatur ex eo quòd verè ac realiter aliquã do animæ appareant, nullus dicet. Præterea Hiſtoriarum authoritas non parui, ſed magni pendenda eſt, aſſerentium vel Beatam Virginem, vel D. Petrum aut Paulum apparuiſſe eodem prorſus verborum tenore quo de Angelis, aut dæmonibus id dici ſolet. Rectæ autem rationi ſatis conſonat quod apparuerint: quia ſi aliquid incommodi ſequeretur ex eo quod Beatorum animæ loco patriæ,
B in quo ſunt, moueantur ad terram: planè idem omnino ſequitur ſi Angeli moueantur etiam loco cœli, & ad nos deueniant. At in Angelis nihil obſtat quominùs verè nobis appareant, quantumuis ſemper videant faciem patris qui in cœlis eſt: ergo, cum par ſit ratio, dicamus nihil inferri damni, aut incommodi, & nihil abſurdi ſequi, ex eo quòd animas cœlo moueri, & ad nos perſonaliter ex peculiari diſpenſatione deuenire, dicamus. Cur verò tam rarò appareant, dubitat & decidit D. Athanaſ. tom. 4. q. 13. De quo videndus eſt etiam. q. 11. & q. 33.

Matt. 18.

Ratio efficax pro conclu.

Prætereà, motum localem repugnare animis ſepa-
C ratis, nullus verè dicet: Nam ſi Durandus id dixit, penitùs deceptus eſt in. 3. diſtinct. 22. quæſt. 3. Qui adeò mordicùs affirmat, animas à corporibus abiunctas moueri non poſſe, vt neget animam Chriſti verè ad Inferos deſcendiſſe, ſed ſolùm, inquit, deſcendit ſecundùm effectum. Quod dogma veluti erroneum damnant Capreolus, in. 3. diſtinct. 22. quæſtione vnica. articul. 1. con. 3. & articul. 3. ad argument. contra tertiã concluſ. Dionyſius eadem diſtinct. quæſtione. 6. Franciſcus de Chriſto. quęſt. 3. de Deſcenſu Chriſti ad inferos, & omnes. Rurſus quòd

Anima ſepãrata moueri poteſt localĩter.

Error Dur. quòd Chriſtus non propriè deſcendit ad inferos.

quòd anima ſeparata virtutem habeat naturalem, vt ſe localiter moueat, probat Abulenſ. ſuper Matth.25.q.772. & in Paradox.5. quam nuncupauit de Aquila, à.c.174. & infra, Palude in.4.diſt.44.q.4.art.2.num.15. Soto. d.45. quæſt.1.ar.3. Nam alioqui, eodem loco quo contingit eã de corpore egredi, deberet hærere perpetuò, & alligata permanere tanquam truncus, per totam æternitatem immobilis: quod multùm derogat diuinæ prouidentiæ, ad quam ſpectat dediſſe ſingulis rebus ſuas naturales virtutes & facultates, quibus commodè vitam poſsint agere. Neq; verò contra nos eſt id quod D. Thom.1.p.q.117.ar.4. inſinuat, animam non habere niſi vnicum determinatum modum motus: nam planè cum naturam quodam modò duplicem habeat anima, cum eſt in corpore, & cũ eſt ab illo ſeiuncta: non eſt inconueniens quòd, ſicut alterum habet intelligendi modum cum eſt ſeparata, ita alterum mouendi ſe habeat modum, nimirum independentem à tempore noſtro, & regulatum per tempus Angelicum, cuius inſtantia poſſunt eſſe immediata: ita vt poſſit in hoc inſtanti anima eſſe in cælo, & in altero ſine medio tempore, eſſe in terra, ſicut poſſunt Angeli, de quo D. Tho.1.p.q.53.ar.3. A B

Anima ſeparata habet aliũ modum mouẽdi ſe. ſ. ſicut Angeli.

Obijci tamen poteſt adhuc ab his qui contendunt, animas defunctorum per ſe ipſas non apparere, ſed miniſterio Angelorum: nam D. Thom.1.part. quæſt.89.art.8. ad.2. & in.4.diſt.45.quæſt.1.art.1.q.3. pro indubitato habet, animam ſeparatam intrare corpora & aſſumere illa minimè poſſe, ſiue ſit proprium cadauer, ſiue quodcunq; aliud corpus aut terreum, aut igneum, aereumve, ſiue aqueum: ex eo quòd virtutem motricem anima non habet, niſi determinatam ad certum corpus, vt bene vidit S. Thom.1.p.q.110.ar.3.ad.3.&.q.117.ar.4. per totum, & de mal. C

Argu. ex eo quod anima aſſumere, & mouere corpora non poteſt.

A mal.q.16.ar.10.ad.2.Neq; ſolùm eſt determinata ad certum corpus, ſed ad certum etiam mouendi modum, ac proinde non vt motor,ſed vt forma propriũ mouet corpus. Vnde nec lapillum, nec feſtucam mouere poteſt. Contra verò Angeli,quorum virtutes cum non determinentur per ordinem ad corpus,habent vt corpora quæq; obediant eis ad motum localem.Hinc ergo fieri videtur, quando externè ac viſibiliter apparitiones fiunt in corporibus ſiue ſolidis,ſiue aereis & confictis,non eſſe veras animas, ſed potiùs Angelos earum vice ac nomine, qui illa gubernant ac mouent corpora, & in eis ambulant, B loquuntur,&c.

Sanè vim argumenti huius effugere non poſſumus. Idcircò,aut ſuffugiendum nobis eſt ad Abulenſ. Matth. 25.quæſtione.773.dicentem,mouere poſſe animam & aſſumere corpus, vt in eo appareat,& in eo debitas operationes exerceat: non tamen quodcunque corpus,ſed illud quod fuerit debitæ quantitatis & proportionis. Aut recurrendum eſt ad diuinam potentiam: nam cum ſecundùm illam fiant tales animarum apparitiones, congruum etiam eſſe videtur, vt ſecundùm eandem vis, & facultas præſtetur animabus, vt aſſumere corpora aliqua valeant,in quibus moueantur & loquantur: ſicut C contigit animabus Samuelis,& Moyſi: de quibus ſuprà ad faſtidium diximus.Certè Sanct.Tho.in.4.diſtinct.45. quæſtione.1.articulo.1.quæſtio.3. egregium producit ex Diuo Hieronym. teſtimonium, aduerſus Vigilantium conſcribente,ex quo colligit,ex virtute gloriæ quandam poteſtatem Beatorum animabus conferri, per quam poſsint mirabiliter apparere viuentibus, cum voluerint. Quanuis an propria voluntate appareant, an verò diuina prius excitæ, dubium eſt,vt bene vidit Abulenſ.

Solutio, quo pacto aĩa aſſumat corpus.

Animæ non cupiunt apparere uiuis & quare.

len.quæſt.752. Cum enim animæ ipſæ abiunctæ à corporibus ſint, iam à conditione ſuæ naturæ omnino alienum eſt cum hominibus conuerſari. Quod præter D. Athanaſium. queſtio. 11. &.13. & D. Auguſt. lib. de cura pro mortuis. cap. 13. dicit Ariſtot. 1. Ethic. ac proinde quantumuis liberas, & expeditas animæ ſanctorum ſe ſentiant, vt quoties allubeſcat, apparere nobis poſsint, id ſanè minimè faciunt, niſi Deo id ſpecialiter prouidente, aut in earum honorem, aut in noſtram vtilitatem. A

Inter uiuos, & mortuos nullum commercium.

Alia ratio pro concluſ.

Poſtremò, inde mihi fit veriſimile, quòd defunctorum animæ in propria ſubſtantia viuis appareant, quòd vt nos ſpecialiter moneant & adhortentur de proprio ſtatu & ſorte, de pœnis, aut præmijs, quibus afficiuntur, ad nos mittuntur: vtq; certiores nos reddant de rebus ſiue ad earum ſiue ad noſtri ſtatum attinentibus. Hæc autem multò commodiùs & expeditiùs fient, ſi ipſæmet, Deo ità diſponente, nobis appareant & loquantur, quàm ſi Angelorum miniſterio id fieret. Mutua enim colloquia, & veras audire & reddere voces, de rebus quæ vtroſq; ſpectant, vt interdum inter viuos & animas apparentes factum legimus, niſi ipſæ verè appareant, fieri ſine maioribus incommodis non poteſt. B

XV.

Quòd ex cœlo, inferno, purgatorio, & limbo Patrũ apparuere animæ.

Ex dictis colligo, indiſcriminatim ex omnibus recepta culis animas defunctorum apparuiſſe viuentibus. De cœlo quidem nullus dubitat, quod ad viuos ſe quandoque demiſerint, vt eos de ſua gloria certos reddant, in magnum eorum commodum. De purgatorio etiam facilius creditur inde vt interdum exeant & appareant, eo quòd aut noſtris indigent præſidijs, aut nos ſuis admonitionibus & exẽplis. De inferno autẽ damnatorũ, Soto in 4. d. 45. q. 1. ar. 4. ad. 1. Victoria Relectione de Magia, num. 17. Abulen. ſuper. 4. Reg. c. 4. q. 56. exiſtimant, nunquam C

ad

A ad nos deuenire, eo quòd ſunt perpetuo carceri mancipatæ. Hanc tamen rationem nihilo pendentes, dicimus cũ eodem Abulen. Matth. 25. q. 753. & D. Tho. in. 4. d. 45. q. 1. ar. 1. q. 3. illas etiam interdum apparuiſſe viuis, vt eis per pœnas ſuas terrorem incuterent, quas aut viſibiliter oſtẽdunt, aut credibiliter referunt. Soli ſunt paruuli, quos de limbo nunquam egredi exiſtimo, quoniam neq; gloriam habent, cuius illecebra ad virtutis ſtudium nos excitent: neq; pœnam, cuius terrore nos à peccatis cohibeant: neq; tandem noſtris ſuffragijs egent, aut aliquem vſum recipe- *Paruuli è limbo nunquã apparẽt.*

B re, aut dare nobis apparendo poſſunt, &c.

Dubium, An Chriſtus poſt Aſcenſionem vnquam apparuerit, de cœlis verè deſcendens in terram.

NVllus exiſtimet velim, ea me conſtrictum eſſe lege, vt in ſingulis diſputationibus priuſquàm ad rem deueniam, immorari in præfationibus ac præambulis debeam. Quod qui

C exiſtimant, vt exiſtimare deſinant, accipiant abruptam propoſitæ quæſtionis explicationem.

COnclu ſio: Saluo ſanctæ matris Eccleſiæ iudicio, videtur mihi dicendum, quòd Chriſtus Dominus ſecundùm quòd homo eſt, inſtar cæterorum defunctorum, aliquando ex æthere ſummo iacentes terras deſpiciens, poſt ſuam glorioſam in cœlos aſcenſionem, ad nos ſe demiſerit, deſcenderitque præſentialiter: ita vt locum illum conuexi vltimi cœli Empyrei, in quo deſtinatam à patre ſedem habet, deſeruerit ad breue tempus, vt ſeruis ſuis addictiſsimis appareret, in noſtro XVI. *Concluſio aſfirmans.*

hoc hemiſpherio ac mundo ſublunari. Quod exemplo A
& ratione adnitar probare.

Sathan ſæpe apparuit in forma Chriſti. *2. Cor. 11.*

Priùs tamen admonitos vos eſſe velim, Sathanam, cuius eſt transfigurare ſe in Angelum lucis, ſolitum induere formam & imaginem Chriſti Domini, & ſic hominibus apparere, mentiendo ſe Chriſtum eſſe, vt ſic diuinum cultum à ſimplicibus Chriſtianis extorqueat, & ſibi vſurpet. Hoc probemus. Seuerus Sulpicius, ſcriptor grauiſsimus & vetuſtiſsimus, in Vita B. Martini, lib. 1. commemorat, apparuiſſe Diabolum venuſtum facie, & veſtitu ſplendidum, ſemel & iterum dicentem ad B. Martinũ, Martine, quid dubitas credere me eſſe Ieſum Chriſtum? B
Quod mendacium rectè dignoſcens Martinus, ſub eleganti forma immanem & truculentam beſtiam ſubolfecit: nam replet Sanctos ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, & ſpiritus olfactionis: nam ſic habent Hebræa, vbi nos legimus, ſpiritus timoris Dñi. Dixitq; ad confictũ illum Chriſtum: Dñs noſter Ieſus Chriſtus, non purpuratũ aut diademate renitentẽ, ſe venturũ eſſe prædixit. D. Tho. in. 3. Sent. d. 9. q. 1. ar. 2. q. 6. ad. 3. & ſuper Paulũ. 2. ad Corin. 11. lectiõ. 3. Marſilius, in. 3. Sent. q. 8. art. 2. Dub. 5. Holcoth. d. 9. q. 1. art. 5. principali, Ioann. Ludouicus Viualdus in Explicatione. 1. præcepti, hoc ipſum pro certo ſupponunt. Vbi refert Marſilius quendam ſanctum Patrem, qui Diabolo ſibi in ſpecie Chriſti apparenti, reſpondit, ſe nolle videre Chriſtum in hac vita. Idem refert D. Tho. Quinimò non ſolùm Chriſti, ſed & Dei Opt. Max. ſpeciem plerſque Diabolus ſibi arrogare conatus eſt. Sic enim ad ſuos, Magnus Pater Antonius loquitur, apud D. Athanaſium, in Vita Antonij: Credite, filioli, vidi aliquando Diabolũ celſum corpore, qui ſe Dei virtute & prouidentiã auſus eſt dicere: & ait ad me, Quid vis, vt à me tibi donetur,

Iſai. 11. *Not.* C

An-

A Antoni? At ego totum me in eum Chriſti nomine arma tus ingeſsi, & ſtatim ille procerus aſpectu, inter medias manus exoleuit. Hæc Athanaſius. Probandi ergo ſunt ſpiritus vtrum ex Deo ſint. *1.Ioan.*

XVII. *Afferuntur exempla veriſsima apparitionum Chriſti.*

EXēpla nunc, non ex apocryphis libris petita, ſed ex au thēticis producamus, ad probandū quòd verè & re ipſa Chriſtus apparuerit. Principiò, ad conuerſionem Pauli perficiendam, quando adhuc ſpirans minarum & cædis, in diſcipulos Chriſti, petebat Damaſcum, Chriſtus verè & realiter deſcendit, vt ipſe dixit. 1. Corint. 15. & habet ex preſsiùs ſacer textus, Actorum. 9. nam ipſe Paulus enu- *1.Cori.15.* *Actor.9.*
B merans teſtimonia reſurrectionis Chriſti, poſtquàm enu merauit alias Chriſti apparitiones factas Apoſtolis, in il lo. 40. dierum ſpatio, qui inter aſcenſionem & reſurrectio nem Chriſti decurrerunt, ſubdit: Nouiſsimè autem viſus eſt mihi, tanquam abortiuo, videlicèt, cum Damaſcū peterem poſt ipſam Chriſti in cœlos aſcenſionem. Et ſanè ſi imaginaria fuiſſet illa viſio, & nō vera & realis, vim non haberet ad probationem eius quod probare Paulus nitebatur: ſcilicèt, veritatem dominicæ reſurrectionis. Vn de Act. 9. dixit Ananias ad Paulum, Dominus Ieſus Chriſtus, qui apparuit tibi in via &c. Vera ergo fuit apparitio

Probatur quòd re vera, & in propria perſona Chriſtus de cœlo deſcēdit ad Paulum.

C poſt aſcenſionem. Nam quòd Chriſtus tunc non deſcen derit verè, & loco ſuo pauliſper motus: ſed quòd tantū viſus à Paulo fuerit per expanſionē ac ſciſionem elemen torum, & vndecim cœlorum ruptionem, ita vt facultas viſiua Pauli vſq; ad ipſum conuexum vndecimi cœli pertingeret, & ibi Chriſtum ſede ſua immotum videret, omninò eſt imperſuaſibile. Tùm quia maius hoc eſſet mi raculum, quòd collocutionem mutuam & viſionem ne ctere poſſent inter ſeſe Chriſtus & Paulus, tam longiſsimis locorum interuallis à ſe ipſis diſtantes, cum tamen ſa

miliariter colloquuti ſint, & velut de propinquo: tum A
1. Cor. 15. etiam quia cum Paulus. 1. Corint. 15. inter referendas alias Chriſti apparitiones veras, quibus corporaliter inuiſere voluit Apoſtolos ſuos per veram loci mutationem, hanc etiam apparitionem ſibi factam enumeret, dici debet fuiſſe etiam veram & localem mutationem Chriſti. Atque adeò quòd tunc, ſicut & aliàs quando apparuit, locum illum quo nunc continetur, ad breue tēpus deſeruerit.

Quòd Matri ſuæ ſæpe etiam Chriſtus poſt aſcenſionē apparuerit. Ad hæc: Quòd Beatiſsimæ Virgini, matri ſuæ dulciſsimæ ac ſanctiſsimæ, hic apud nos mortalem vitam agenti, poſt mortem filij ſui, aliquoties Chriſtus Dominus poſt ſuam in cœlos aſcenſionem, apparuerit, pium B & rationabile eſt credere. Et Patrum authoritas hoc reddit credibiliſsimum. Diuus Hierony. in ſermone illo Aſſumptionis, ſiue ille eius ſit author, ſiue Sophronius qui Hieronymo fuit antiquitate ſuppar, & grauitate non impar: rurſus Diuus Damaſcenus in ſermone de Dormitione Deiparæ, Diuus Anſelmus, libr. de Excellentia Virginis. cap. 8. Diuus Anton. 1. part. hiſtor. titu. 6. capit. 3. §. 1. & innumeri alij pro comperto, ac explorato habent Chriſtum occurriſſe ſuæ matri, & ad eam deſcendiſſe in die aſſumptionis eius. Sed & quòd C ad eam deuenerit, & eius morti aſtiterit, propriam ei, *Quòd morti B. Virginis aſtitit Chriſtus in propria perſona.* ac corporalem præſentiam exhibēdo in hora mortis ipſius ſacræ Virginis, certiſsimum mihi videtur. Nec mihi ſoli, ſed & alijs. Nam Nicephorus Calliſtus author grauiſsimus. lib. 2. Hiſt. Eccleſi. ca. 21. tractans de ijs qui morti B. Virginis aſtiterunt, ſic ait: Deinde cœlitùs filius eius cum innumerabili Angelorum exercitu deſcendit, animam illius ſanctam prorſus, & diuinam aſſumpturus &c. Et Petri Caniſij antiquis merito annumerandi. lib.

5. Ca

A 5.ca.3. de Maria Deipara, verba ſunt iſta: Iam verò non Apoſtolos tantùm, ſed & Chriſtum ipſum coram illa ad fuiſſe, tametſi veteres non affirmarent, tamen & talis filij erga matrem amor, & multorum, quibus morientibus Chriſtus crebrò adeſſe dignatus fuit, exempla fidedigna ſuaderent, & ratio ipſa fidei lumine illuſtrata declararet. Vidit ergo Maria cum in lecto decumberet, Chriſtum Dominum Angelorum ſatellitio circunquaq; ſtipatum, & ad ſe ita comiter venientem, vt hinc tota gaudio & voluptate perfunderetur, quòd in amicis illius manibus ſuam eſſet animã depoſitura. Quid verò erit abſurdi, ſi B non modò lætiſsimum Chriſti cõſpectum, ſed & ſuauiſsimas eius voces hoc loco conſideremus? Hactenus ille. Sanctus etiam Thomas de Villanoua, Magiſter Theologiæ, ac Valentinæ vrbis Archiepiſcopus, in præclaro illo ſacrarum concionum volumine, quod diligenter congeſsit, ac appoſitiſsimè digeſsit Magiſter Petrus Vzeda eiuſdem ordinis noſtri, & in Salmanticenſi Academia publico munere ſacrarum literarum interpres: ille itaque in ſermone de Aſſumptione Beatæ Mariæ palàm fatetur illo aſſumptionis Virgineæ die, Chriſtum cum omni cœleſti curia de cœlis ad terram deſcendiſſe, C ac proprijs manibus ſuſcepiſſe matrem: & ad hoc idem adducit D. Hiero. Idem in ſermone de D. Illephonſo, ſic ait: Exiſtimo & Paulo Apoſtolo filium, & Illephonſo matrem ſpeciale hoc priuilegium contuliſſe, vt verè & viſibiliter per ſe apparere, ante horam mortis dignaretur.

Annumeremus his celebrem illam apparitionẽ Chriſti B. Petro factam, Roma fugienti, & aliò volenti cõmigrare. Hanc referunt authores cum primis graues pondere, & multi numero, quorum loca, quoniam ſuperiùs retuli. q. 4. ſcholaſtica. §. 4. nomina tantùm hic comme- *Apparitio Chriſti ad D. Petrum.*

morabo. Ij ergo ſunt Abdias Apoſtolorum diſcipulus A AEgeſipus eorundem temporum vicinus, Ambroſius, Innocentius, Antoninus, Vualdenſis, Ioachimus Perionius, Iocobatius, Caietanus, Turrecremata, Cordubeſis, Nicolaus Sanderus, Mathias Feliſius, Soto. &c.

Apparitio Chriſti ad Carpum ex D. Diony.

Deinde pergrata eſt & mirabilis hiſtoria illa apparitionis Chriſti B. Carpo factæ, quam recitat D. Dionyſ. antiquiſsimus ſcriptor & Pauli diſcipulus, in Epiſtola ad Demophilum monachum: vbi narrat, Carpum, poſt mu ta, cœlum conſpexiſſe & vidiſſe Chriſtum ſurgentem de cœleſti ſolio, & deſcendētē, vt quibuſdam in fortunatis hominibus opem afferret, dicens: Paratus ſum B rurſus pro ſalute hominum mortem perpeti &c. Poſt quæ dicit Dionyſ. Hæc ſunt, quæ ego audita vera eſſe credo.

Alia ad B. Martinum, ex Seuero.

Quis porrò in dubium audeat reuocare illuſtre illud, & omnibus ſeculis memorandum miraculum, quo Chriſtus dominus B. Martino adhuc Catechumeno, viſibiliter apparuit, & pallij diſſecti parte veſtitus, repètè deceſit, illa quidem verba quæ omniū mentibus ſunt altè repoſita, dicens: Martinus adhuc Catechumenus hac me veſte cōtexuit. Seuerus Sulpicius, in vita S. Martini, inſomnis & noctù, eam apparitionem factam cōmemorat: ac C proinde inſtituto noſtro cui nō videtur ſatis deſeruire, re currat ad præcedentes & ad alias, quas poſt pauca ſubijciam. Interim alias in ſomnis Chriſti apparitiones refert

Alia ex D. Epiphan.

D. Epiph. lib. 1. tom. 2. hæreſi. 30. contra Ebionæos, paulò poſt initiū, vbi ſemel & iterū Chriſtū apparuiſſe Ioſepho cuidam, ait. Et ſubdit: hoc mihi Ioſephus palam recitauit, id quod verè dicere poſſum. Hæc Epiph. Adijce eis quam Socrates, lib. 1. Hiſt. Eccle. c. 2. refert Chriſti apparitionem Conſtantino Magno inſomnis factam. Aliam, niſi

Alia ad Cōſtantinū ex Patribus.

A niſi fortaſsis eadem eſt, cõmemorat Sozomenus lib. 1. c. 3. Hiſt. Eccl. eidem Conſtantino facta. Eadem Euſebius Cæſarienſis, ſcriptores grauiſsimi, lib. 1. de vita Conſtantini, circa medium. Quinimò Alten. 4. p. q. 53. memb. 4. art. 3. dicit quòd interdum in ſacramento altaris apparuit Chriſtus, ac viſus ab aliquibus ibi eſt. Nam exiſtimat ipſe, quoties miraculoſe apparet ibi puer, aut homo, eſſe ipſummet Chriſtum. Tamen tantus vir in hoc deceptus eſt. Vide S. Thom. 3. p. q. 76. art. 8.

Miraberis, lector, quòd fruſtratim ex hiſtorijs, Chriſti apparitiones hincinde mendicemus, cum plenus ac integer ſeſe nobis offerat liber Reuelationum ſanctæ Brigidæ, ſeu Brigittæ. In quo tam multæ Chriſti ac B. Virginis referuntur apparitiones, vt totius libri hoc ferè ſolum ſit argumentum. Dubitatum fuit, fateor, olim an veræ eſſent: ſed dubitandi rationes iam prorſus euulſæ ſunt. Turrecremata S. R. E. Cardinalis, Defenſorium Reuelationum huius ſanctæ conſcripſit: in cuius Prologo, ca. 1. dicit, circa annum. 1377. Gregorium. XI. commiſiſſe illas reuelationes examinandas peritiſsimis, ac circunſpectiſsimis quinq; Cardinalibus, ac quibuſdam Epiſcopis, & Magiſtris Theologis, qui omni examine diligenter præmiſſo, librum omni veritate conſpicuum, & ſanctitate præclarum repererunt. Vrbanus. VI. qui ſucceſsit Gregorio, denuò multis alijs Cardinalibus, Epiſcopis, ac Magiſtris examinandum deuoluit librum. Idem fuit eorum iudicium quod aliorum fuerat. Demum Bonifacij. IX. & Martini. V. & Conciliorum Conſtantienſis, & Baſilienſis calculo approbatæ reuelationes illæ ſunt. Vnde Ambroſius Catherinus, lib. 4. contra Caiet. longè poſt medium & Antonius Cordub. lib. 1. Quæſtionarij, q. 44. in. 4. probat. 6. concluſ. acriter ſeſe opponũt Caietano, quod

Apparitiones Chriſti ad B. Brigittam, expenduntur.

B (margin letter beside "ger ſeſe nobis"); C (margin letter beside "ſo, librum omni")

eas irrideat. Vide Petrum Caniſium.lib.1.de Maria. c.7. A
&.10. Ergo Turrecremata in.4.cap. Prologi, circa medium, & Alphonſus etiam Epiſcopus Giennenſis in Prologo ad librum.8.Reuelationum.c.5. poſtquam diſtinxerunt tria viſionum genera, corporalis, intellectualis,& imaginariæ,dicunt,Brigittam, cum eſſet paruula, & præſertim cum in extremis ageret, vidiſſe oculis carnis Chriſtum Dominum prope ſe,diuinas ei conſolationes afferentem.Id etiam habetur lib.7. c.31.Reuel.

Apparitiones Chriſti ad B. Catherinā Senen. Alterius etiam ſanctiſsimę mulieris, erga quam indulgentiſsimum ſe ac beneuolentiſsimū Chriſtus exhibuit, vitam qui ſcripſere, F.Raymundus de Capua Magiſter B Generalis Ordinis Prædicatorum,& F. Stephanus Carthuſianus, Prior Ticini,qui eam de facie,ac peculiari cōuerſatione nouerunt:referunt(& ita habetur in eius vita.2.par.ca.6.latiſsimè)huic Diuæ vigilanti,ac ambulanti apparuiſſe ſemel & iterum Chriſtum indutum decore,&amictum lumine ſicut veſtimento. Quid ibi actum cum ea fuerit,eò loci legat qui volet. Tandem apud D.

Alia ad B. Antoniū ex Athan. Athanaſium in vita B.Antonij,paulò poſt initium,colluctantibus Antonio & Sathana,& tandem Antonio,licèt non impune,vincenti,adfuit Chriſtus.Cui Antonius ex imo pectore trahens longa ſuſpiria, ad viſionem, quæ ei C apparuerat,loquebatur dicens:Vbi eras, bone Ieſu, vbi eras?Quarè non à principio aſſuiſti, vt ſanares vulnera mea?Et vox ad eū facta eſt: Antoni,hic eram,ſed expectabam videre certamen tuum. Et quidem hęc Athan. Multa raptim perſtrinxi, exemplorum abundè poſui.

XVIII. Ratio ſuadens quód verè Chriſtus apparuit.

Rationum verò,quæ hanc partem ſuadent, illa mihi videtur potiſsima,quæ nititur apparitionibus Verbi diuini in veteri teſtameto factis.Sanè vt q.1.Poſitiua cur ſim diximus,communior Patrum ſentętia ea eſt,vt eò tem-

A temporis in propria perſona plerunq;, & non ſemper Angelorum miniſterio, Filius Dei illas apparitiones efficeret, in ſpecie ac ſimilitudine, licèt non in vera ſubſtantia hominis, quaſi illis apparitionibus ſe exerceret ad verum corpus humanum aliquando aſſumendum. Quod ne ceu paradoxon meo capite ortum quiſquam reijciat, hoc definit expreſsè concilium Synmienſe celebratum ſub Iulio Papa ante mille ducentos annos, canone.14. Concilij autem verba ſunt iſta: Si quis contra Iacob non filium tanquam hominem luctatum eſſe, ſed ingenitum Deum, aut Patrem eius dixerit, anathema B ſit. Luctā hanc dirimere mihi non licet, Quantùm tamē licet colligere ex Gen.32.& ex Oſea.12. quauis Conciliū id taceret, & D. Leo Papa in Epiſt.13. quę eſt ad Pulcheriam Auguſtam, id expreſsè non diceret, perſpicuum fit, Verbum ipſum diuinum cum Iacob fuiſſe luctatum. Nā vbi habet textus Oſeæ, In fortitudine ſua directus eſt cum Angelo, & confortatus eſt, fleuit & rogauit eum.70.& Hebraica litera habent, In labore ſuo præualuit Deo. Et quęrenti Iacob, Quod eſt nomē tuū? reſpondit ille aliùs, Cur quęris nomē meū quod eſt mirabile? Nomē autē, Admirabilis, propriū eſt Meſsię, Iſai.9. Rurſus C peracta colluctatione, dixit Iacob, Vidi Dominum facie ad faciem, hoc eſt, mutuò luctatus cum Deo ſum. Item facit textus Geneſ.32. Si contra Deum victor fuiſti, quantò magis contra homines præualebis. Erat ergo Deus cum quo manus conſeruit. Tandem, quòd illi inditum tunc temporis nomen eſt Iſrael, quod ſignificat, Qui præualet Deo ac illum vincit, quid innuit niſi Deum eſſe cum quo lucta illa inita fuit? Hoc demùm ſi dixerimus, euitabimus obiecta Lyrani, qui ſuper Oſeam.c.12. ex Rabbi Salomone refert, cū Iacob

Quòd Iacob cū Deo luctatus eſt, non cum Angelo.
Gene.32. Oſeæ.12.
Iſai.9.
Geneſ.32.

luctatum fuiſſe Angelum cuſtodem Eſau, qui vi & lu- A
cta conabatur impedire Iacobum, ne tranſiret in terram
promiſionis ad obtinendas benedictiones & primogeni-
ta Iſaac, in preiudicium Eſau. Deniq; quòd verbum diui
num appareret in veteri teſtam. habet Socrates libr.2.
Hiſt. Eccle. c.19. habent D. Ambr. ad Coloſſ. 1. Tert. lib.
5. contra Marcion. Clem. 5. Conſt. Apoſt. c.19. Euſe. lib. 5.
Demonſt. Euang. c.9. & lib.1. Hiſt. Eccle. ca. 1. Philippus
Presbyter, lib.2. ſuper Iob. c.20. Nicephorus, lib.1. ca.2. &.
Cantacuzenus, Iuſtinus. &c.

Patres tenēt Chriſtū apparuiſſe Patribus in uet. teſt.

Verumtamen exiſtimandum non eſt, ita eſſe certum
quòd verbum diuinum appareret per ſeipſum, & non in
perſona Angelorum in veteri teſtamento, vt oppoſitū B
ſit omninò improbabile. Nam plures etiam ex Patribus
cenſent Angelos eſſe quorum miniſterio illæ apparitio-
nes fiebant. Neque refert quòd concilium Syrmienſe
oppoſitum definiſſe videatur: nam ſi ille canon atten-
tè legatur, non decernit, quòd Verbum luctatum fuerit
cum Iacob, ſed definit, non fuiſſe luctatum Patrem, aut
ingenitum Deum, & non filium. Aut dico, illud conci-
lium, quanuis cæteris ſanctis & catholicis concilijs cir-
cunferatur inſertum, non eſſe ſatis catholicum: nec à Ca
tholicis confectum, vtpote quòd æqualitati diuini Ver- C
bi cum ſuo Patre, multum detrahat, vt patet ex canone.
2.&.25. ipſius concilij. De quo in Relect. infrà.

Ad rem: ſi probabiliter credimus, filium Dei in lege
veteri, quæ timoris erat & ſeruitutis, apparuiſſe nonnun
quam ſanctis illius ſeculi hominibus, & familiariter &
amicè cum eis fuiſſe conuerſatum: quoniam deliciæ eius
erant cum filijs hominum: ſanè in lege gratiæ, quæ amo
ris eſt & beneuolentiæ non debuit eſſe harum delitiarū
defectus, & inopia. Nam licet Eucharisticum ſacramen
tum

Pro.8.

A tum præ manibus habeamus, quo perſonam ipſam verbi diuini cum duabus, in quibus ſubſiſtit, naturis, cumq; tota gloriæ plenitudine quam in cœlo habet, præſentiſſimum habeamus: & nonnihil incommodi eſſe videatur, quòd locum illum glorię, licèt ad breue tempus, deſerat, in quo cum matre ſua, & cum alijs, ſi qui ibi ſunt cũ ſuis corporibus, vocaliter & viſibiliter conuerſatur: tamen adhuc multùm decet, vt ſub propria forma viſibilem ad fouendam fidem, & accendendam charitatem, & firmandam ſpem alicuius deditiſſimi & deuotiſſimi famuli ſui, aliquando apparuerit: quod in nullum Cœlicolarum detrimentum cedit. Nam eorum gloria eſſentialis per hoc minimè decreſcit, quæ in viſione diuinitatis conſiſtit: accidentalis verò, cuius maxima pars in viſione humanitatis Chriſti ſita eſt, ſimiliter non minuitur: cum certò ſciant Beati, breuem illam morulam ac abſentiam, in plurima ac magna prædeſtinatorum, qui in via ſunt, emolumenta reſultare: & ſibi quantocyùs reſtituendam eſſe humanitatem illam diuini Verbi, in quam deſiderant Angeli proſpicere, & cuius nos conſortio in æternum fruamur, Amen.

Satisfit obiectionibus aduerſariorũ.

B

1. Pet. 1.

QVAESTIO QVINTA POSITIVA. A

Circa illud Num. 6. Nouacula non aſcendet ſuper caput Nazaræi.

Et, Vtrùm Christus fuerit inſtituti Nazaræorum?

NIhil ad ſacrarum ſcripturarum intelligentiam ſpectat, B quod nō debeat à viro Theologo pertractari. Spectat autem ad diuinam ſcripturam diſputatio de inſtituto & ordine Nazaręorum, præſertim de ritu illo capitis non tondendi: atq; adeò id à me præſenti eſt quæſtione tractandum, ſi me, quod hactenùs fecit, veſtra attentio dicentem fuerit proſequuta.

I. *Explicatur initium, ac ritus Nazaræorum.*

NOmen Nazaræorum licèt iam olim ante legem cœperit in vſu eſſe, ex eo quòd Iacob benedicens filium ſuum Ioſeph, appellauit eum Nazaræum: abſolutè C tamen affirmandum eſt, inſtitutum Nazaræorum à Moſaica lege ſumpſiſſe principium. Nam Iacob ſolùm ſecundum etymologiam nominis appellauit Ioſephum nomine Nazarçi: eò quòd Nazaræus ſignificat ſeparatum & egregium, aut floridum. De quo permulta dicam in huius quæſtionis parte poſtrema. Ioſeph autem inſigni erat & pręſtanti forma, & cæterorum flos & corona fratrum. Vnde Thargum, hoc eſt, Chaldaicus Paraphraſtes, ibi Gen.

A Gen.49.pro Nazaræo, vertit, ſeparatum à fratribus vel coronatum. Similiter moribundus Moſes, Deut.33. totam Ioſeph tribum appellauit Nazaræam. Lex itaq; Nazaræorum à Moſe cœpit. Ritus eorum traduntur Nume. 6. In ſumma hi ſunt. Primò cū quis voto ſe vellet Deo aſtringere & conſecrare, & ſic in Ordine Nazaræorum aſcribi, nouacula ſuper caput eius non aſcendebat, hoc eſt, intonſum caput toto tempore Nazaræatus geſtabat. Secundò, vinum & vuas, ſiue recentes, ſiue paſſas, & acetum, muſtumvè guſtare non debebat. Tertiò, rebus mortuorum intereſſe vetabatur: idq; tam rigide vt neq; oſſa cadauerum in agro reperta poſſet tangere, quod tractat Abulen. Num.6. initio, & Iudic.13.q.12. & .1.Reg.1.q.23. Quinimò ſi quis coram Nazaræo quocunq; pacto moreretur, iam Nazaræus credebatur pollutus: caput proinde ei radebatur, & ſacerdotes eū purgabant, & omnibus diebus, quos in Nazarçato tranſegerat, irritatis & minimè computatis, denuò nutrire comam & ſuum, vt ſic dicam, nouitiatum incipere cogebatur. Erant porrò quidam ad breue tēpus, quidam ad longum, quidam toto ſuæ vitæ tempore Nazarçi, provt ſe voto quiſq; volebat aſtringere: nam lege non taxabatur tēpus. Nazaræi verò, qui erant perpetui, ad tot ceremonias minimè tenebantur: cuius cauſas ibi tradit Abul. vbi & obſeruat vtriuſq; ſexus homines promiſcuè poſſe in illo ordine cooptari. Patet ex ipſo textu Nu. 6. Habebantur Nazaræi tanquā politiores, ac ſuauiorum morum. Thren.4. Candidiores Nazaræi eius niue, rubicundiores, &c. Circa hæc quam plurima cùm iocunda, tū neceſſaria dici poſſent: ſed eā tātū ego cōſtitutionē de capitibus non radedis tractandā aſſumpſi, hāc perſequar.

Gen.49. *Deut.33.* *Num.6.*

II. *Piloſi in ſcriptura ſunt Dæmones.*

PRincipiò, piloſi in ſacra ſcriptura nō rectè audiunt Iſa. 13. & .34. inter reliquas beſtias, quæ deſertam & vaſtatā Baby-

len.quæſt.752.Cum enim animæ ipſæ abiunctæ à corporibus ſint,iam à conditione ſuæ naturæ omnino alienum eſt cum hominibus conuerſari. Quod præter D. Athanaſium. queſtio. 11. &.13.& D.Auguſt.lib.de cura pro mortuis.cap.13.dicit Ariſtot.1.Ethic.ac proinde quantumuis liberas, & expeditas animæ ſanctorum ſe ſentiant,vt quoties allubeſcat,apparere nobis poſsint,id ſanè minimè faciunt,niſi Deo id ſpecialiter prouidente,aut in earum honorem,aut in noſtram vtilitatem. A

Inter uiuos, & mortuos nullum commercium.

Alia ratio pro concluſ.

Poſtremò,inde mihi fit veriſimile, quòd defunctorum animæ in propria ſubſtantia viuis appareant, quòd vt nos ſpecialiter moneant & adhortentur de proprio ſtatu & ſorte, de pœnis, aut præmijs,quibus afficiuntur,ad nos mittuntur: vtq; certiores nos reddant de rebus ſiue ad earum ſiue ad noſtri ſtatum attinentibus. Hæc autem multò commodiùs & expeditiùs fient, ſi ipſæmet, Deo ità diſponente,nobis appareant & loquantur,quàm ſi Angelorum miniſterio id fieret. Mutua enim colloquia, & veras audire & reddere voces,de rebus quæ vtroſq; ſpectant, vt interdum inter viuos & animas apparentes factum legimus,niſi ipſæ verè appareant,fieri ſine maioribus incommodis non poteſt. B

XV.

Quòd ex cœlo, inferno, purgatorio, & limbo Patrũ apparue re animæ.

EX dictis colligo,indiſcriminatim ex omnibus recepta culis animas defunctorum apparuiſſe viuentibus. De cœlo quidem nullus dubitat, quod ad viuos ſe quandoque demiſerint, vt eos de ſua gloria certos reddant, in magnum eorum commodum. De purgatorio etiam facilius creditur inde vt interdum exeant & appareant, eo quòd aut noſtris indigent præſidijs, aut nos ſuis admonitionibus & exẽplis. De inferno autẽ damnatorũ,Soto in 4.d.45.q.1.ar.4.ad.1.Victoria Relectione de Magia,num. 17.Abulen.ſuper.4.Reg.c.4.q.56.exiſtimant, nunquam C

ad

A ad nos deuenire, eo quòd ſunt perpetuo carceri mancipatæ. Hanc tamen rationem nihilo pendentes, dicimus cũ eodem Abulen. Matth. 25. q. 753. & D. Tho. in. 4. d. 45. q. 1. ar. 1. q. 3. illas etiam interdum apparuiſſe viuis, vt eis per pœnas ſuas terrorem incuterent, quas aut viſibiliter oſtẽdunt, aut credibiliter referunt. Soli ſunt paruuli, quos de limbo nunquam egredi exiſtimo, quoniam neq; gloriam habent, cuius illecebra ad virtutis ſtudium nos excitent: neq; pœnam, cuius terrore nos à peccatis cohibeant: neq; tandem noſtris ſuffragijs egent, aut aliquem vſum recipe-
B re, aut dare nobis apparendo poſſunt, &c.

Paruuli è limbo nunquã apparẽt.

Dubium, An Chriſtus poſt Aſcenſionem vnquam apparuerit, de cœlis verè deſcendens in terram.

NVllus exiſtimet velim, ea me conſtrictum eſſe lege, vt in ſingulis diſputationibus priuſquàm ad rem deueniam, immorari in præfationibus ac præambulis debeam. Quod qui
C exiſtimant, vt exiſtimare deſinant, accipiant abruptam propoſitæ quæſtionis explicationem.

CONcluſio: Saluo ſanctæ matris Eccleſiæ iudicio, videtur mihi dicendum, quòd Chriſtus Dominus ſecundùm quòd homo eſt, inſtar cæterorum defunctorum, aliquando ex æthere ſummo iacentes terras deſpiciens, poſt ſuam glorioſam in cœlos aſcenſionem, ad nos ſe demiſerit, deſcenderitque præſentialiter: ita vt locum illum conuexi vltimi cœli Empyrei, in quo deſtinatam à patre ſedem habet, deſeruerit ad breue tempus, vt ſeruis ſuis addictiſsimis appareret, in noſtro XVI.

Concluſio aſfirmans.

hoc hemiſpherio ac mundo ſublunari. Quod exemplo A
& ratione adnitar probare.

Sathan ſæpe apparuit in forma Chriſti. *2.Cor.11.* Priùs tamen admonitos vos eſſe velim, Sathanam, cuius eſt transfigurare ſe in Angelum lucis, ſolitum induere formam & imaginem Chriſti Domini, & ſic hominibus apparere, mentiendo ſe Chriſtum eſſe, vt ſic diuinum cultum à ſimplicibus Chriſtianis extorqueat, & ſibi vſurpet. Hoc probemus. Seuerus Sulpicius, ſcriptor grauiſsimus & vetuſtiſsimus, in Vita B. Martini, lib. 1. commemorat, apparuiſſe Diabolum venuſtum facie, & veſtitu ſplendidum, ſemel & iterum dicentem ad B. Martinũ, Martine, quid dubitas credere me eſſe Ieſum Chriſtum? B
Quod mendacium rectè dignoſcens Martinus, ſub eleganti forma immanem & truculentam beſtiam ſubolfecit: nam replet Sanctos ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, & *Iſai.11.* ſpiritus olfactionis: nam ſic habent Hebræa, vbi nos legimus, ſpiritus timoris Dñi. Dixitq; ad confictu illum Chriſtum: Dñs noſter Ieſus Chriſtus, non purpuratũ aut diademate renitentẽ, ſe venturũ eſſe prædixit. D. Tho. in. 3. Sent. d. 9. q. 1. ar. 2. q. 6. ad. 3. & ſuper Paulũ. 2. ad Corin. 11. lectió. 3. Marſilius, in. 3. Sent. q. 8. art. 2. Dub. 5. Holcoth. d. 9. q. 1. art. 5. principali, Ioann. Ludouicus Viualdus in Explicatione. 1. præcepti, hoc ipſum pro certo ſupponunt. Vbi *Not.* refert Marſilius quendam ſanctum Patrem, qui Diabolo ſibi in ſpecie Chriſti apparenti, reſpondit, ſe nolle vide- C
re Chriſtum in hac vita. Idem refert D. Tho. Quinimò non ſolùm Chriſti, ſed & Dei Opt. Max. ſpeciem pleriſque Diabolus ſibi arrogare conatus eſt. Sic enim ad ſuos, Magnus Pater Antonius loquitur, apud D. Athanaſium, in Vita Antonij: Credite, filioli, vidi aliquando Diabolũ celſum corpore, qui ſe Dei virtute & prouidentia auſus eſt dicere: & ait ad me, Quid vis, vt à me tibi donetur,

An-

A Antoni? At ego totum me in eum Chriſti nomine arma tus ingeſsi, & ſtatim ille procerus aſpectu, inter medias manus exoleuit. Hæc Athanaſius. Probandi ergo ſunt ſpiritus vtrum ex Deo ſint. *1.Ioan.*

XVII. *Afferuntur exempla ueriſsima apparitionum Chriſti.*

EXépla nunc, non ex apocryphis libris petita, ſed ex authéticis producamus, ad probandũ quòd verè & re ipſa Chriſtus apparuerit. Principiò, ad conuerſionem Pauli perficiendam, quando adhuc ſpirans minarum & cædis, in diſcipulos Chriſti, petebat Damaſcum, Chriſtus verè & realiter deſcendit, vt ipſe dixit. 1. Corint. 15. & habet expreſsiùs ſacer textus, Actorum. 9. nam ipſe Paulus enu- *1.Cori.15.* *Actor.9.*

B merans teſtimonia reſurrectionis Chriſti, poſtquàm enumerauit alias Chriſti apparitiones factas Apoſtolis, in illo. 40. dierum ſpatio, qui inter aſcenſionem & reſurrectionem Chriſti decurrerunt, ſubdit: Nouiſsimè autem viſus eſt mihi, tanquam abortiuo, videlicèt, cum Damaſcũ peterem poſt ipſam Chriſti in cœlos aſcenſionem. Et ſanè ſi imaginaria fuiſſet illa viſio, & nõ vera & realis, vim non haberet ad probationem eius quod probare Paulus nitebatur: ſcilicèt, veritatem dominicæ reſurrectionis. Vnde Act. 9. dixit Ananias ad Paulum, Dominus Ieſus Chriſtus, qui apparuit tibi in via &c. Vera ergo fuit apparitio *Probatur quòd re uera, & in propria perſona Chriſtus de cœlo deſcẽdit ad Paulum.*

C poſt aſcenſionem. Nam quòd Chriſtus tunc non deſcenderit verè, & loco ſuo paulisper motus: ſed quòd tantũ viſus à Paulo fuerit per expanſionẽ ac ſciſionem elementorum, & vndecim cœlorum ruptionem, ita vt facultas viſiua Pauli vſq; ad ipſum conuexum vndecimi cœli pertingeret, & ibi Chriſtum ſede ſua immotum videret, omninò eſt imperſuaſibile. Tùm quia maius hoc eſſet miraculum, quòd collocutionem mutuam & viſionem nectere poſſent inter ſeſe Chriſtus & Paulus, tam longiſsimis locorum interuallis à ſe ipſis diſtantes, cum tamen ſa

miliariter colloquuti ſint, & velut de propinquo: tum A
1. Cor. 15. etiam quia cum Paulus. 1. Corint. 15. inter referendas alias Chriſti apparitiones veras, quibus corporaliter inuiſere voluit Apoſtolos ſuos per veram loci mutationem, hanc etiam apparitionem ſibi factam enumeret, dici debet fuiſſe etiam veram & localem mutationem Chriſti. Atque adeò quòd tunc, ſicut & aliàs quando apparuit, locum illum quo nunc continetur, ad breue tẽpus deſeruerit.

Quòd Matri ſuæ ſæpe etiam Chriſtus poſt aſcenſionẽ apparuerit. Ad hæc: Quòd Beatiſsimæ Virgini, matri ſuæ dulciſsimæ ac ſanctiſsimæ, hic apud nos mortalem vitam agenti, poſt mortem filij ſui, aliquoties Chriſtus Dominus poſt ſuam in cœlos aſcenſionem, apparuerit, pium B & rationabile eſt credere. Et Patrum authoritas hoc reddit credibiliſsimum. Diuus Hierony. in ſermone illo Aſſumptionis, ſiue ille eius ſit author, ſiue Sophronius qui Hieronymo fuit antiquitate ſuppar, & grauitate non impar: rurſus Diuus Damaſcenus in ſermone de Dormitione Deiparæ, Diuus Anſelmus, libr. de Excellentia Virginis. cap. 8. Diuus Anton. 1. part. hiſtor. titu. 6. capit. 3. §. 1. & innumeri alij pro comperto, ac explorato habent Chriſtum occurriſſe ſuæ matri, & ad eam deſcendiſſe in die aſſumptionis eius. Sed & quòd C ad eam deuenerit, & eius morti aſtiterit, propriam ei, ac corporalem præſentiam exhibẽdo in hora mortis ipſius ſacræ Virginis, certiſsimum mihi videtur. Nec mihi ſoli, ſed & alijs. Nam Nicephorus Calliſtus author grauiſsimus. lib. 2. Hiſt. Eccleſi. ca. 21. tractans de ijs qui morti B. Virginis aſtiterunt, ſic ait: Deinde cœlitùs filius eius cum innumerabili Angelorum exercitu deſcendit, animam illius ſanctam prorſus, & diuinam aſſumpturus &c. Et Petri Caniſij antiquis merito annumerandi. lib.

Quòd morti B. Virginis aſtitit Chriſtus in propria perſona.

A 5.ca.3. de Maria Deipara, verba ſunt iſta: Iam verò non Apoſtolos tantùm, ſed & Chriſtum ipſum coram illa ad fuiſſe, tametſi veteres non affirmarent, tamen & talis filij erga matrem amor, & multorum, quibus morientibus Chriſtus crebrò adeſſe dignatus fuit, exempla fidedigna ſuaderent, & ratio ipſa fidei lumine illuſtrata declararet. Vidit ergo Maria cum in lecto decumberet, Chriſtum Dominum Angelorum ſatellitio circunquaq; ſtipatum, & ad ſe ita comiter venientem, vt hinc tota gaudio & voluptate perfunderetur, quòd in amicis illius manibus ſuam eſſet animã depoſitura. Quid verò erit abſurdi, ſi B non modò lætiſsimum Chriſti cõſpectum, ſed & ſuauiſsimas eius voces hoc loco conſideremus? Hactenus ille. Sanctus etiam Thomas de Villanoua, Magiſter Theologiæ, ac Valentinæ vrbis Archiepiſcopus, in præclaro il lo ſacrarum concionum volumine, quod diligenter con geſsit, ac appoſitiſsimè digeſsit Magiſter Petrus Vzeda eiuſdem ordinis noſtri, & in Salmanticenſi Academia publico munere ſacrarum literarum interpres: ille itaque in ſermone de Aſſumptione Beatæ Mariæ palàm fatetur illo aſſumptionis Virgineæ die, Chriſtum cum omni cœleſti curia de cœlis ad terram deſcendiſſe, C ac proprijs manibus ſuſcepiſſe matrem: & ad hoc idem ad ducit D. Hiero. Idem in ſermone de D. Illephonſo, ſic ait: Exiſtimo & Paulo Apoſtolo filium, & Illephonſo matrem ſpeciale hoc priuilegium contuliſſe, vt verè & viſibiliter per ſe apparere, ante horam mortis dignaretur.

Annumeremus his celebrem illam apparitionẽ Chriſti B. Petro factam, Roma fugienti, & aliò volenti cõmigrare. Hanc referunt authores cum primis graues pondere, & multi numero, quorum loca, quoniam ſuperiùs retuli. q. 4. ſcholaſtica. §. 4. nomina tantùm hic comme *Apparitio Chriſti ad D. Petrum.*

h 4 mo-

morabo. Ij ergo ſunt Abdias Apoſtolorum diſcipulus A
Aegeſippus eorundem temporum vicinus, Ambroſius, Innocentius, Antoninus, Vualdenſis, Ioachimus Perionius, Iocobatius, Caietanus, Turrecremata, Cordubeſis, Nicolaus Sanderus, Mathias Feliſius, Soto. &c.

Apparitio Chriſti ad Carpum ex D. Diony.

Deinde pergrata eſt & mirabilis hiſtoria illa apparitionis Chriſti B. Carpo factæ, quam recitat D. Dionyſ. antiquiſsimus ſcriptor & Pauli diſcipulus, in Epiſtola ad Demophilum monachum: vbi narrat, Carpum, poſt multa, cœlum conſpexiſſe & vidiſſe Chriſtum ſurgentem de cœleſti ſolio, & deſcendētē, vt quibuſdam infortunatis hominibus opem afferret, dicens: Paratus ſum B
rurſus pro ſalute hominum mortem perpeti &c. Poſt quæ dicit Dionyſ. Hæc ſunt, quæ ego audita vera eſſe credo.

Alia ad B. Martinum, ex Seuero.

Quis porrò in dubium audeat reuocare illuſtre illud, & omnibus ſeculis memorandum miraculum, quo Chriſtus dominus B. Martino adhuc Catechumeno, viſibiliter apparuit, & pallij diſſecti parte veſtitus, repetè deceſit, illa quidem verba quæ omniū mentibus ſunt altè repoſita, dicens: Martinus adhuc Catechumenus hac me veſte cōtexuit. Seuerus Sulpicius, in vita S. Martini, inſomnis & noctù, eam apparitionem factam cōmemorat: ac C
proinde inſtituto noſtro cui nō videtur ſatis deſeruire, recurrat ad præcedentes & ad alias, quas poſt pauca ſubijciam. Interim alias in ſomnis Chriſti apparitiones refert

Alia ex D. Epiphan.

D. Epiph. lib. 1. tom. 2. hæreſi. 30. contra Ebionæos, paulò poſt initiū, vbi ſemel & iterū Chriſtū apparuiſſe Ioſepho cuidam, ait. Et ſubdit: hoc mihi Ioſephus palàm recitauit, id quod verè dicere poſſum. Hæc Epiph. Adijce eis

Alia ad Cōſtantinū ex Patribus.

quam Socrates, lib. 1. Hiſt. Eccle. c. 2. refert Chriſti apparitionem Conſtantino Magno inſomnis factam. Aliam,

niſi

A niſi fortaſsis eadem eſt, cõmemorat Sozomenus lib. 1. c. 3. Hiſt. Eccl. eidem Conſtantino facta. Eadem Euſebius Cæſarienſis, ſcriptores grauiſsimi, lib. 1. de vita Conſtantini, circa medium. Quinimò Alen. 4. p. q. 53. mem. 4. art. 3. dicit quòd interdum in ſacramento altaris apparuit Chriſtus, ac viſus ab aliquibus ibi eſt. Nam exiſtimat ipſe, quoties miraculoſe apparet ibi puer, aut homo, eſſe ipſummet Chriſtum. Tamen tantus vir in hoc deceptus eſt. Vide S. Thom. 3. p. q. 76. art. 8.

Miraberis, lector, quòd fruſtratim ex hiſtorijs, Chriſti apparitiones hincinde mendicemus, cum plenus ac integer ſeſe nobis offerat liber Reuelationum ſanctæ Brigidæ, ſeu Brigittæ. In quo tam multæ Chriſti ac B. Virginis referuntur apparitiones, vt totius libri hoc ferè ſolum ſit argumentum. Dubitatum fuit, fateor, olim an veræ eſſent: ſed dubitandi rationes iam prorſus euulſæ ſunt. Turrecremata S. R. E. Cardinalis, Defenſorium Reuelationum huius ſanctæ conſcripſit: in cuius Prologo, ca. 1. dicit, circa annum. 1377. Gregorium. XI. commiſiſſe illas reuelationes examinandas peritiſsimis, ac circunſpectiſsimis quinq; Cardinalibus, ac quibuſdam Epiſcopis, & Magiſtris Theologis, qui omni examine diligenter præmiſſo, librum omni veritate conſpicuum, & ſanctitate præclarum repererunt. Vrbanus. VI. qui ſucceſsit Gregorio, denuò multis alijs Cardinalibus, Epiſcopis, ac Magiſtris examinandum deuoluit librum. Idem fuit eorum iudicium quod aliorum fuerat. Demum Bonifacij. IX. & Martini. V. & Conciliorum Conſtantienſis, & Baſilienſis calculo approbatæ reuelationes illæ ſunt. Vnde Ambroſius Catherinus, lib. 4. contra Caiet. longè poſt medium & Antonius Cordub. lib. 1. Quæſtionarij, q. 44. in. 4. probat. 6. concluſ. acriter ſeſe opponũt Caietano, quod

Apparitiones Chriſti ad B. Brigittam, expenduntur.

B

C

eas irrideat. Vide Petrum Caniſium.lib.1.de Maria. c.7. A
&.10.Ergo Turrecremata in.4.cap. Prologi, circa medium, & Alphonſus etiam Epiſcopus Giennenſis in Prologo ad librum.8.Reuelationum.c.5. poſtquam diſtinxerunt tria viſionum genera, corporalis, intellectualis, & imaginariæ, dicunt, Brigittam, cum eſſet paruula, & præſertim cum in extremis ageret, vidiſſe oculis carnis Chriſtum Dominum prope ſe, diuinas ei conſolationes afferentem. Id etiam habetur lib.7. c.31. Reuel.

Apparitiones Chriſti ad B. Cathe rinã Senen.
Alterius etiam ſanctiſsimę mulieris, erga quam indulgentiſsimum ſe ac beneuolentiſsimũ Chriſtus exhibuit, vitam qui ſcripſere, F.Raymundus de Capua Magiſter B
Generalis Ordinis Prædicatorum, & F. Stephanus Carthuſianus, Prior Ticini, qui eam de facie, ac peculiari cõuerſatione nouerunt: referunt (& ita habetur in eius vita.2.par.ca.6.latiſsimè) huic Diuæ vigilanti, ac ambulanti apparuiſſe ſemel & iterum Chriſtum indutum decore, & amictum lumine ſicut veſtimento. Quid ibi actum cum ea fuerit, eò loci legat qui volet. Tandem apud D.

Alia ad B. Antoniũ ex Athan.
Athanaſium in vita B. Antonij, paulò poſt initium, colluctantibus Antonio & Sathana, & tandem Antonio, licèt non impune, vincenti, adfuit Chriſtus. Cui Antonius ex imo pectore trahens longa ſuſpiria, ad viſionem, quæ ei C
apparuerat, loquebatur dicens: Vbi eras, bone Ieſu, vbi eras? Quarè non à principio aſſuiſti, vt ſanares vulnera mea? Et vox ad eũ facta eſt: Antoni, hîc eram, ſed expectabam videre certamen tuum. Et quidem hęc Athan. Multa raptim perſtrinxi, exemplorum abundè poſui.

XVIII.

Ratio ſuadens quòd verè Chriſtus appa[ruer]it.
Rationum verò, quæ hanc partem ſuadent, illa mihi videtur potiſsima, quæ nititur apparitionibus Verbi diuini in veteri teſtamẽto factis. Sanè vt q.1. Poſitiua curſim diximus, communior Patrum ſententia ea eſt, vt eò tem-

A temporis in propria perſona plerunq;,& non ſemper Angelorum miniſterio, Filius Dei illas apparitiones efficeret, in ſpecie ac ſimilitudine, licèt non in vera ſubſtantia hominis, quaſi illis apparitionibus ſe exerceret ad verum corpus humanum aliquando aſſumendum. Quod ne ceu paradoxon meo capite ortum quiſquam reijciat, hoc definit expreſsè concilium Syrmienſe celebratum ſub Iulio Papa ante mille ducentos annos, canone.14. Concilij autem verba ſunt iſta: Si quis contra Iacob non filium tanquam hominem luctatum eſſe, ſed ingenitum Deum, aut Patrem eius dixerit, anathema B ſit. Luctã hanc dirimere mihi non licet, Quantùm tamẽ licet colligere ex Gen.32.& ex Oſea.12. quãuis Conciliũ id taceret, & D. Leo Papa in Epiſt.13. quę eſt ad Pulcheriam Auguſtam, id expreſsè non diceret, perſpicuum fit, Verbum ipſum diuinum cum Iacob fuiſſe luctatum. Nã vbi habet textus Oſeæ, In fortitudine ſua directus eſt cum Angelo, & confortatus eſt, fleuit & rogauit eum. 70. & Hebraica litera habent, In labore ſuo præualuit Deo. Et quęrenti Iacob, Quod eſt nomẽ tuũ? reſpondit ille alius, Cur quęris nomẽ meũ quod eſt mirabile? Nomẽ autẽ, Admirabilis, propriũ eſt Meſsię, Iſai.9. Rur C ſus peracta colluctatione, dixit Iacob, Vidi Dominum facie ad faciem, hoc eſt, mutuò luctatus cum Deo ſum. Item facit textus Geneſ.32. Si contra Deum victor fuiſti, quantò magis contra homines præualebis. Erat ergo Deus cum quo manus conſeruit. Tandem, quòd illi inditum tunc temporis nomen eſt Iſrael, quod ſignificat, Qui præualet Deo ac illum vincit, quid innuit niſi Deum eſſe cum quo lucta illa inita fuit? Hoc demùm ſi dixerimus, euitabimus obiecta Lyrani, qui ſuper Oſeam.c.12. ex Rabbi Salomone refert, cũ Iacob

Quòd Iacob cũ Deo luctatus eſt, non cum Angelo.

Gene.32. Oſeæ.12.

Iſai.9.

Geneſ.32.

luctatum fuiſſe Angelum cuſtodem Eſau, qui vi & lu- A
cta conabatur impedire Iacobum, ne tranſiret in terram
promiſionis ad obtinendas benedictiones & primogeni-
ta Iſaac, in pręiudicium Eſau. Deniq; quòd verbum diui
num appareret in veteri teſtam. habet Socrates libr. 2.
Hiſt. Ecole. c. 19. habent D. Ambr. ad Coloſſ. 1. Tert. lib.
5. contra Marcion. Clem. 5. Conſt. Apoſt. c. 19. Euſe. lib. 5.
Demonſt. Euang. c. 9. & lib. 1. Hiſt. Eccle. ca. 1. Philippus
Pręsbyter, lib. 2. ſuper Iob. c. 20. Nicephorus, lib. 1. ca. 2. &.
Cantacuzenus, Iuſtinus. &c.

Patres tenēt Chriſtū apparuiſſe Patribus in uet. teſt.

Verumtamen exiſtimandum non eſt, ita eſſe certum
quòd verbum diuinum appareret per ſeipſum, & non in
perſona Angelorum in veteri teſtamento, vt oppoſitū B
ſit omninò improbabile. Nam plures etiam ex Patribus
cenſent Angelos eſſe quorum miniſterio illæ apparitio-
nes fiebant. Neque refert quòd concilium Syrmienſe
oppoſitum definiſſe videatur: nam ſi ille canon atten-
tè legatur, non decernit, quòd Verbum luctatum fuerit
cum Iacob, ſed definit, non fuiſſe luctatum Patrem, aut
ingenitum Deum, & non filium. Aut dico, illud conci-
lium, quanuis cæteris ſanctis & catholicis concilijs cir-
cunferatur inſertum, non eſſe ſatis catholicum: nec à Ca
tholicis confectum, vtpote quòd æqualitati diuini Ver- C
bi cum ſuo Patre, multum detrahat, vt patet ex canone.
2. & 25. ipſius concilij. De quo in Relect. infrà.

Ad rem: ſi probabiliter credimus, filium Dei in lege
veteri, quæ timoris erat & ſeruitutis, apparuiſſe nonnun
quam ſanctis illius ſeculi hominibus, & familiariter &
Pro. 8. amicè cum eis fuiſſe conuerſatum: quoniam deliciæ eius
erant cum filijs hominum: ſanè in lege gratiæ, quæ amo
ris eſt & beneuolentiæ non debuit eſſe harum delitiarū
defectus, & inopia. Nam licet Euchariſticum ſacramen
tum

A tùm præ manibus habeamus, quo perſonam ipſam verbi diuini cum duabus, in quibus ſubſiſtit, naturis, cumq; tota gloriæ plenitudine quam in cœlo habet, præſentiſsimum habeamus: & nonnihil incommodi eſſe videatur, quòd locum illum gloriæ, licèt ad breue tempus, deſerat, in quo cum matre ſua, & cum alijs, ſi qui ibi ſunt cū ſuis corporibus, vocaliter & viſibiliter conuerſatur: tamen ad huc multùm decet, vt ſub propria forma viſibilem ad fouendam fidem, & accendendam charitatem, & firmandam ſpem alicuius deditiſsimi & deuotiſsimi famuli ſui, aliquando apparuerit: quod in nullum Cœlicolarum detrimentum cedit. Nam eorum gloria eſſentialis per hoc minimè decreſcit, quæ in viſione diuinitatis conſiſtit: accidentalis verò, cuius maxima pars in viſione humanitatis Chriſti ſita eſt, ſimiliter non minuitur: cum certò ſciant Beati, breuem illam morulam ac abſentiam, in plurima ac magna prædeſtinatorum, qui in via ſunt, emolumenta reſultare: & ſibi quantocyùs reſtituendam eſſe humanitatem illam diuini Verbi, in quam deſiderant Angeli proſpicere, & cuius nos conſortio in æternum fruamur,

Satisfit obiectionibus aduerſariorū.

B

1. Pet. 1.

Amen.

QVAESTIO A
QVINTA POSITIVA.

Circa illud Num. 6. Nouacula non aſcendet ſuper caput Nazaræi.

Et, Vtrùm Chriſtus fuerit inſtituti Nazaræorum?

NIhil ad ſacrarum ſcripturarum intelligentiam ſpectat, B quod nõ debeat à viro Theologo pertractari. Spectat autem ad diuinam ſcripturam diſputatio de inſtituto & ordine Nazaræorum, præſertim de ritu illo capitis non tondendi: atq; adeò id à me præſenti eſt quæſtione tractandum, ſi me, quod hactenùs fecit, veſtra attentio dicentem fuerit proſequuta.

I. *Explicatur initium, ac ritus Nazareorum.*

NOmen Nazaræorum licèt iam olim ante legem cœperit in vſu eſſe, ex eo quòd Iacob benedicens fi- C lium ſuum Ioſeph, appellauit eum Nazaræum: abſolutè tamen affirmandum eſt, inſtitutum Nazaræorum à Moſaica lege ſumpſiſſe principium. Nam Iacob ſolùm ſecundum etymologiam nominis appellauit Ioſephum nomine Nazarçi: eò quòd Nazaræus ſignificat ſeparatum & egregium, aut floridum. De quo permulta dicam in huius quæſtionis parte poſtrema. Ioſeph autem inſigni erat & prçſtanti forma, & cæterorum flos & corona fratrum. Vnde Thargum, hoc eſt, Chaldaicus Paraphraſtes, ibi

Gen.

A Gen.49.pro Nazaræo, vertit,ſeparatum à fratribus vel coronatum.Similiter moribundus Moſes,Deut.33.totam Ioſeph tribum appellauit Nazaræam.Lex itaq; Nazaræorum à Moſe cœpit.Ritus eorum traduntur Nume. 6. In ſumma hi ſunt.Primò cũ quis voto ſe vellet Deo aſtringere & conſetrare,& ſic in Ordine Nazaræorum aſcribi, nouacula ſuper caput eius non aſcendebat,hoc eſt,intonſum caput toto tempore Nazaræatus geſtabat.Secundò, vinum & vuas,ſiue recentes, ſiue paſſas,& acetum,muſtum vè guſtare non debebat.Tertiò, rebus mortuorum B intereſſe vetabatur:idq; tam rigide vt neq; oſſa cadauerum in agro reperta poſset tangere, quod tractat Abulen. Num.6.initio,& Iudic.13.q.12.&.1.Reg.1.q.23. Quinimò ſi quis coram Nazaræo quocunq; pacto moreretur, iam Nazaræus credebatur pollutus:caput proinde ei radebatur,& ſacerdotes eũ purgabant,& omnibus diebus, quos in Nazarçato tranſegerat,irritatis & minimè computatis, denuò nutrire comam & ſuum,vt ſic dicam,nouitiatum incipere cogebatur.Erant porrò quidam ad breue tẽpus, quidam ad longum,quidam toto ſuæ vitæ tempore Nazarçi, provt ſe voto quiſq; volebat aſtringere: nam lege C non taxabatur tẽpus.Nazaræi verò,qui erant perpetui,ad tot ceremonias minimè tenebantur:cuius cauſas ibi tradit Abul.vbi & obſeruat vtriuſq; ſexus homines promiſcuè poſſe in illo ordine cooptari.Patet ex ipſo textu Nu. 6.Habebantur Nazaræi tanquã politiores, ac ſuauiorum morum.Thren.4.Candidiores Nazaræi eius niue, rubicundiores,&c. Circa hæc quam plurima cùm iocunda, tũ neceſſaria dici poſſent:ſed eã tãtũ ego cõſtitutionẽ de capitibus non radẽdis tractandã aſſumpſi,hãc perſequar.

Gen.49. *Deut.33.* *Num.6.*

II. *Piloſi in ſcriptura ſunt Dæmones.*

PRincipiò,piloſi in ſacra ſcriptura nõ rectè audiunt Iſa. 13.&.34.inter reliquas beſtias,quæ deſertam & vaſtatã

Baby-

Babylonem habitaturæ erant, enumerantur piloſi: nam A
textus ſic habet, Requieſcent ibi beſtiæ, & replebuntur
domus eorum Dæmonibus: & piloſi ſaltabunt ibi. Et. c.
34. Piloſus clamabit alter ad alterum, ibi cubabit Lamia,
Iſai. 13. & 34. &c. D. Hieron. Iſai. 13. dicit: Piloſos ibi vocari ſpectra quæ
dam & ſimulacra Dæmoniorum, horribilibus figuris de
formata. Et. 70. loco piloſorum, Dæmonia tranſtulerunt.
Leuit. 17. Et Leuit. 17. vbi nos legimus. Non immolabunt vltra vi
ctimas Dæmonibus, in Hebræo ad verbum eſt piloſis.
Et Cyrillus & Procopius idem intelligunt ibi Iſai. 13. &
D. Thom. & Hugo & Diony. & omnes. Quauis Aymo.
& Vatab. piloſos ibi dicant eſſe Faunos & Satyros. Sed B
eodem tendunt.

Raſi male audiunt in ſcriptura. Contrà verò per aliud extremum, barbam & capillũ
radere in malam partem acceptum reperitur: nam pri-
mùm id eſſe ſignum laſciuiæ & animi mollis & effœmi
nati tradit D. Hiero. lib. 13. ſuper Ezechielem, c. 44. & lib.
6. ſuper Iſai. c. 15. & lib. 3. c. 3. Conſentit D. Epiphanius lib.
3. Panarij, & adducit Apoſtolicam conſtitutionem con-
tra eos, qui pilos barbæ ſecant. Secundò, caput & barbam
Deut. 33. radere, ſignum erat captiuitatis & ſeruitutis, Deutero. 33.
De cruore occiſorum, & de captiuitate nudati inimicorũ
capitis. Vbi Chaldæus: Auferam coronas de capite hoſtis
& inimici. Poſuit autem coronam pro coma, quę pro co- C
Ezech. 24. rona hominibus eſt: vt fortè ibi Ezechiel. 24. Corona tua
circumligata ſit tibi, id eſt, comã non radas, quanuis vxor
tua animam efflauerit & in morte vxorum radere ſoleãt
viri capita. Tertiò ſignum mæroris & triſtitiæ raſura eſt
Iob. 1. ſic Iob, audita filiorum nece, tonſo capite corruit in terrã.
Mich. 1. Et Michęæ. 1. Decaluare & tondere ſuper filios delicia-
Iſai. 22. rum tuarũ, dilata caluitium tuum, ſicut aquila. Et Iſai. 22.
Vocauit vos dominus ad caluitiũ, & ecce gaudiũ, id eſt,
ad

A ad fletum,& vos ridetis. Quartò tandem ſupplicij & con tumeliæ nota erat. Hinc Rex Ammonitarum nuncios Dauid decaluauit. Et, Obiurgaui eos & maledixi & decaluaui. Et Iſai.7.In illa die radet Dominus in nouacula conducta, caput & pilos pedum, & barbam vniuerſam, ideſt, afficiet eos magna triſtitia. Ita in ſcriptura paſsim. 2. Par.19. 2.Eſd.13. Iſai.7.

HInc per locum ab oppoſitis arguitur, nutrire comam & barbam, ſignum eſſe fortitudinis, libertatis, gloriç, & letitiæ. Id ex ſacris promiſcuè, & ex profanis probemus authoribus. D.Ambroſ.lib.6.Hexameron, ait: comam eſſe reuerendam in ſenibus, venerandam in ſacerdotibus, terribilem in bellatoribus, decoram in adoleſcentibus, comptam in mulieribus, dulcem in pueris. Tolle arboris comam, arbor ingrata eſt, tolle humani capitis capillũ, tota pulchritudo flacceſcit. Et Apuleius apud Cœliũ Rhodig.lib.10.c.10. Mulier venuſtiſsima ſi capillitio nudetur, licèt Venus ipſa fuerit, licèt cunctis cupidinum donis prædita, & baltheo ſuo cincta, cynnama fragrans, & balſama rorans, ſi calua proceſſerit, placere non poteſt, ne Vulcano quidem ſuo. Ideò Lycurgus, apud eundem Cœlium lib.8.lectio.antiq.c.29. aſſuefaciebat iuuenes vt comam nutrirent: quoniam pulchros quidem, decentiores faceret: deformes verò, terribiliores. Ariſt.etiam lib.1. Rhetor.ait: comam eſſe libertatis argumẽtum, nec enim comantem facile eſt ſeruile opus ſubire. Sic apud Ariſtophanem legimus, Seruus cum ſis, comam nutris. Sane Ouid.rectè.

III. Nutrire comã, & barbam eſt glorioſum, & ſanctum.

B

C

Turpe pecus mutilũ, turpis ſine gramine campus,
Et ſine fronde frutex, & ſine crine caput.

Quocirca Clemens Alex.lib.3.Pædag.c.11. locum Pſal.

traƈtans ſic dicit: Iam Pſalmographus barbæ coma dele- A
Pſal. 132. ƈtatus, ſicut vnguentum, inquit, quod deſcendit in barbam, barbam Aaronis: cũ barbæ conduplicatione decorem laudaſſet, vultũ exhilarauit vnguẽto Domini. Itaq; vox barba, per epizeuxin repetita, longitudinem barbæ ſignificat. Quod verò ſequitur de vnguento, quod deſcẽdit in oram veſtimenti, non intelligas vſq; ad inferiorem
Exod. 28. extremam partem: ſed vſq; ad capitium ſeu aperturam veſtis: nam alluſio eſt ad Exod. c. 28. vbi de hoc Aaronis veſtimento dicitur, In medio eius erit capitium & ora. Quinimò non ſolùm multam barbam & comam nutrire, verùmetiam per totum corpus pilos & ſetas habere, B
ſignum eſſe credebatur hominis conſtantis & excellentis. Sic, authore Plinio, lib. 11. c. 37. fortiſsimus ille & ſtrenuus dux Ariſtomenes, qui trecentos ſolus occidit Lace-

Duces ſtrenui etiã corda habuerũt villoſa, & pilis plena.

dæmonios, poſt mortẽ repertus eſt habere cor villoſum & hirſutum. Ita dicit paulò poſt mediũ illius c. Sed & de Leonide Rege fortiſsimo, idem memorat Plutarchus in Parallelis. Et de Hermogene idem tradit Ludou. Cœli. lib. 11. cap. 40. Quod non poteſt lectori non multam admirationem faceſſere. Ergo vt Polpyhemus apud Ouid. lib. 13. dicebat,

Barba viros, hirtæq; decent in corpore ſetæ.

Et, vt dicebat Virgilianus paſtor. C

Hirſutumq; ſupercilium, prolixaq; barba.

Alex. equos & mulos totõdit in ſignũ triſtitiæ.

Quocircà quòd Magnus Alexand. in funere Epheſtionis amantiſsimi, ſibi, ſuiſq; principibus capita & barbas raſit, & equos ſimiliter & mulos totondit, non potuit nõ eſſe ſupremæ miſeriæ & calamitatis certiſsimum argu-
Baruc. 6. mentum. Et quòd Baruch. 6. ſacerdotes Idolorum ſedebant habentes capita & barbam raſam, meritò execratus

Domi-

A Dominus præcepit, Sacerdotes caput ſuum non radant. Et, Non attondebitis caput in rotundum, nec barbam radetis, &c. Si verò doctrina hactenùs tradita vera eſt, perſpicuum fit, eatenùs Nazaręis prohiberi raſuram atq; tonſuram, quatenùs fortitudinis & ingenuitatis ac gloriæ inſigne, barbam & comam gererent, vt vel externo hoc ſigno omnem ſeruilitatem exuerent, & ad illuſtria & for uſsima quæq; geſta perpetranda, calcar ſibi appoſitum exiſtimarent.

Ezech. 44.
Leuit. 19.

IIII.

Arguitur aduerſus prædicta & defenditur raſura, & tonſura.

HAEc licèt non ſolum curioſè, ſed conſtanter etiam & firmiter aſſerta videantur, his tamen quę ſequuntur argumentis validiſsimè quatiuntur. Nam primò, ſi
B nutrire barbam & comam glorioſum & rectum eſt, cur Nazaræatus completo tempore, raditur ex vi legis Nazaræus? Nume. 6. Nunquid enim qui ſanctè Nazaræatus votum abſoluit, hoc ignominiæ & incommodi reportare debet, vt gloria barbæ, & capillorum priuetur? Secundò, Paulus dixit, Vir ſi comam nutriat, ignominia eſt illi: at Paulus id nequaquam diceret, ſi nutrire comam eſſet honorificum, & decens. Neque verò ſolùm id dixit Paulus, ſed & fecit: nam Actorum. 21. hortatu Iacobi Apoſtoli, vnà cum alijs Chriſti ſeruis
C cæſariem ſibi abraſit. Et priùs Acto. 18. Priſcilla & Aquila, ſancti homines, ex voto ſibi caput totonderunt. Tertiò, & vbi ſunt ſtatuta Eccleſiæ? vbi laudabilis Eccleſiaſticorum conſuetudo? Vbi Pontificum, & Conciliorum decreta, quibus tonſuræ, raſuræque commendantur, & præcipiuntur? Legat qui volet Epiſtolam Aniceti Papæ ad Epiſcopos Galliæ, & Conci. Carthag. 4. c. 44. & Toletanum. 4. canone. 40. & Clementem lib. 1. Conſtitut. Apoſtolicarum. c. 3. & D. Gregorium, libr. 8.

Num, 6.
1. Cor. 11.
Act. 21.
Act. 18.
3. Argum.
Vſus raſuræ & tonſuræ Eccleſiaſticæ.

Epiſtola.10.quæ eſt ad Glorioſum, & D.Iſidorum lib.2. A
de Officijs Eccleſiæ.cap.4.& Bedam lib.5.Hiſt.Angelorum,& alia loca, ſiue Pontificum, ſiue Patrum: & videbit, non ſolùm in laude, verùm etiam in præcepto poni raſuras virorum, atque tonſuras. Natura certè (vt verbis vtar Diui Chryſoſtomi ſuper Paulum.1. ad Corinth.11.) humano generi etiam in cultu capillorum, dedit præſidentiæ ac ſubiectionis ſymbola. Virum enim iuſsit reſecta coma, libero & adaperto capite, principatus ſignum preſeferre: mulierem verò comam geſtare voluit, veluti quoddam ſubmiſsionis velamen, ac ſeruitutis inſigne.

4. Argum. Quartò: Inde conſtat ſanctiſsimam, & iam inueteratam B
eſſe Eccleſiaſticæ raſuræ conſuetudinem, quòd Hæretici noſtri temporis, præſertim Magdeburgenſes (tradente & diſceptante contra eos piè & eruditè, Franciſco Turriano, lib.5. pro Epiſtolis decretalibus. c. 19. & ſuper Clementem lib.1. Conſtit. Apoſt. c.3. & in fine libri) & Hortenſius quidam Landus in libello hæretico quem attitulauit, de Perſecutione barbarum, hunc morem Eccleſiæ exibilant & irrident.

Hæretici erſequũtur aſuras.

5. Argum. Quintò tandē, quia omnis laſciuiēdi occaſio viris remoueri debet: capillitiū aūt nō modicam laſciuiæ materiā ſubminiſtrat, vt latè in Ludo. Cœli. lib. 10.c.10. vbi multa dicit contra capillos ad lenocinij decorè promiſſos, & anxia quadā cura ſractos in gradū, & lib. C
4.c.23. notatos, ait, fuiſſe Euboicos, teſte Polluce, quòd comā per terga fuſam alerent, qualē fertur Hector habuiſſe. Vnde acceptum adagium eſt: Nullus comatus, qui idem non ſit cynedus. Qua capillorum longitudine delectatos Hiſpanos olim, dixit Catullus, & Martialis etiam ibi.

Capilli laſciuiendi occaſio.

Hiſpanis ego contumax capillis.

Vnde inter politiores Gentiles aliquando etiā in vſu fuit bar-

A barbam raſitare viris nobilibus, vt videre licet in Aulo Gellio,lib.3.c.4.de quo videndus etiam eſt Tiraquellus, lib.de legibus connubialibus,lege.3.Gloſſæ. 1.p.3.num. 45.vſq;.51.& Eraſmus,lib.4.Apophthegmatum, nume. 10. Poſtremò, Quid obeſt ſi fœminæ ipſæ radantur & tondeantur, cum, referente Lactantio. Venerem caluam Romani colebant,eò quòd cùm vrbe à Gallis cõbuſta,iam Capitolium caperetur, ex mulierum capillis tormenta connexuerunt, quibus Gallos propulſarent. Plutar.etiam lib.de Fœnore,refert,Carthaginenſes fœminas aliquando ſibi capillos reſecuiſſe, ad bellicas ma-
B chinas & funes conficiendos. Sed & Aquilienſes mulieres,authore Iulio Capitolino,in Maximino, tantam ſeruauerunt fidem pro ſenatu ſuo aduerſus Maximinum, vt neruis deficientibus,capillos ſuos reſectos offerrēt viris,vt ex eis funes necterent ad excutiendas ſagittas.

6. Arg. Calua Venus

Capilli mulierũ ad tormenta bellica contra hoſtes.

V.

Explicantur hæc argum.

MInimè dubium eſt, quin hæc argumenta efficiant quod intendũt,& multã mihi materiam ſuppetant ad dicendum:quam ego libenter arriperem, niſi ad alia quæ mea diligentia opus habent feſtinarem. Duobus itaq; dictis meum in hac cauſa iudicium proferam.

Quòd radere, aut non radere, uel tondere nec eſt bonum, nec malum ſecũdum ſe.

Primum eſt,materiam hanc de radendis,ſeu nutrien-
C dis capillis de genere earum eſſe,quas Theologi vocant non intrinſecè bonas aut malas:ſed potiùs indifferentes. Ex quo fit vt hoc loco & tempore,aut hoc etiam fine & intentione,malum ſi [illegible]bam & comam vellere, quod tamen variatis hiſce circunſtantijs bonum erit. Non eſt inſolitum in ſcriptura, res aliquas nunc in bonam, nunc in malam partem promiſcuè vſurpari,iuxtà varias rationes & proprietates,quæ in rebus illis conſiderari poſſunt.

Not.

Hæc exempla.

Hoc illuſtremus exemplis. Lapis in ſcriptura, in bonam partem interdum capitur, vt cum ſignificat Chri-

ſtum:& in malam, cùm lapideos homines repreſentat. A
Ita Hiero.ſuper Abdiam,& Grego.18.Moralium. ca.20.
Sap.2. Sol etiam iam in bonum, vt Sapien. 2. Sol iuſtitiæ non
Mi h.4. eſt ortus nobis,& Michçæ.4.Iam verò in malũ,vt Mar-
Mar.14. ci.14.ſemina verbi Dei orto ſole aruerunt.Ita D. Greg.
homil.19.in Ezechielem,& LuſiusLegionen.in caput.5.
Cant.5. Canti.ibi, Quia decolorauit me ſol.Sol,inquit, hoc loco
eſt vis illa ignea malæ concupiſcentiæ noſtris ſenſibus
indita.Prætèrea Cedrus iam in bonam partem, quia im-
marceſsibilis & odorata eſt,iam in malam, quia ſterilis
eſt & inflexibilis.Ex Euthymio ſuper Pſal.28.

Excuſantur prolixæ barbæ, & cæſaries. Ad hunc modum: Nutrire barbam & capillos etiam B
in modum horrentis & ferosi apri, vt nutrierunt Sancti
Eremicolæ, in bonam partem capi potuit, quatenùs no
tamen erat & ſignum animi ſancti deſpicientis ornatum
ſeculi,& omnem culturæ exterioris ſpeciem. Contrà ve
rò totum caput & barbam abradere, in bonam etiã par-
tem verti poteſt,vt ſcilicèt,tradente Beda,inCõment.ſu
Raſura excuſatur. per Eſdram, ſit ſignum humilitatis. Hinc & viri & fœ-
minæ religioni ſeſe dedentes, omnem capillorum glo-
riam deponunt & abijciunt. Cùm enim raſuræ huiuſmo
di, ſigna olim eſſent ſeruitutis & ignominiæ,iam religio-
ſi nudantes & radentes capita & barbas, ignominia & C
Mediocris tonſura laudatur. probro ſe afficiunt.Rurſus, mediocris barbæ & capillo-
rum modus, vt ab extremo piloſorum & nudatorum
vſu declinaret,& nunc & olim [illegible]it multis regionibus
Scipio Af.i. probe inſtitutis.Sic de inſigni illo Scipione, Silius Itali-
cus cecinit lib.8.Punicorum:

Martia frons,facileſque comæ,nec pone retroq;
Cæſaries breuior. &c.

Hanc mediocritatem commendauit Martialis, libr.2.

Pe-

A *Pectere te nolim, ſed nec turbare capillos,*
Splendida ſit, nolo, ſordida, nolo, cutis.
Nec tibi mitrarum, nec ſit tibi barba reorum,
Nolo virum nimiùm, Pannice, nolo parùm.

Demũ modus alter deſpiciendi prorſus omnẽ capillorũ curã, placuit viris grauiſsimis. Et hæc cauſa eſt, iuxta Dionÿ. Carth Iud. 13. ar. 22. & 1. reg. 1. ar. 11. ob quã Nazaræi nõ erãt tõdẽdi: AElianus enim li. 8. de varia hiſt. refert Alex. Magnum, fortem illum & famigeratiſsimum Principẽ, abſq; aliqua cura, capillos diſiectos & cõfuſos geſtare ſo- *Neglectus totalis capillorũ etiã laudatur.* *Alex. Mag.*
B litum. Ab incomptis etiam capillis laudat Catone Horatius lib. 2. Ode. 15. Quem ſequutus Lucanus, de eodẽ ait:

Ille nec horrificam ſancto dimouit ab ore
Cæſariem.

Et mox.

Intonſos rigidam in frontem deſcendere crines,
Paſſus erat &c.

Ab hoc ipſo M. Curiũ laudat idẽ Horatius, libr. 1. Carm. Ode. 12. Quã ſecùs Iulius Cęſar, de quo memorię prodidit Suetonius in eius vita, ea moroſitate, ac diligẽtia raſiſ- *Iulius Cæſar barbam penitus radebat.*
C ſe barbam, vt pilos etiã pertenues velleret. Otho adhuc delicatiùs, quotidiè ſibi faciem raſitabat, ac panno madido liniebat. idq; fecit à tempore pubertatis, ne barbatus vnquam eſſet: ſed ſemper imberbis inſtar fœminarũ. De quibus diligenter, vt ſolet, loquutus eſt Syxtus Sen. lib. 5. Biblioth. annot. 244.

VI. *Vnuſquiſque in raſura, & tonſura ſequi debet morẽ ſuorum.*

ALterum eſt, teneri vnunquenq; morẽ ſuę regionis, & eorũ, quibuſcũ conuerſatur, & Maiorũ pręcepta hac in parte ſeruare. Hinc enim multã petijt D. Hieronymus laude Nepotiano, in Epiſt. ad Heliodorũ, quòd in cultu

moré ſequeretur ſuę prouincię. Et Gloſ. in. c. ſi quis viro rũ. 30. d. & in. c. 1. 31. q. 4. In veſtibus, inquit, & ornatu inſpiciẽda regionis eſt conſuetudo. Quã ſanctè autẽ, quàm conſultò, & matura deliberatione Pontifices, Concilia, Patres, Religiones, ac peculiares Eccleſiæ, & Ordines, modos tõſuræ faciendæ, aut nutriendę radẽdęvè barbæ ſeruauerint, ac ſeruari inſtituerint: & vnde in Eccleſia Romana mos radẽdi caput ſupernè in forma ſphærica: & relinquendi capillorum ſertum in modum coronæ temporibus circunductum, inoleuerit nõ: mei eſt muneris examinare, remitto vos ad Iſidorum, Bedam, Turrianum, Syxtum locis commemoratis. Et hinc facile eſt elicere ſolutionem eorum argumentorum, quæ ſuprà poſuimus: vno excepto, quod nos propiùs reſpicit, & non cõtemnendam habet difficultatem. A B

VII. *Cur poſt Nazaræatũ iubetur Nazaræus radi & tonderi.* *Gentiles immolabant capillos Dijs.*

EXplicandum ergo eſt quid ſibi velit, quod tempore Nazarçatus non erat tondendus, aut radendus Nazarenus: at illo finito tempore & tonderi & radi præcipiebatur. Sciendum eſt, quòd olim Nazaræis, nutrire comã erat præceptum & vſitatum, ea ratione, vt, ſcilicèt, longè abeſſent à ſuperſtitione vicinarum gentium, quarum ſacerdotes raſo capite immolabant idolis, Quod dicunt D. Theodoret. q. 28. in Leuit. & D. Cyril. in Leuit. Lyran. Eugub. Oleaſt. Caiet. & omnes ſuper lib. Num. c. 6. Verum eſt tamen quod Eugubinus ablegare hanc doctrinam conatur, nam dicit nihil religionis Hebræos à Gentilibus didiciſſe, imò multum Gentiles ab Hebræis. Sed quidquid de hoc ſit, ſanè de ſacerdotibus Gentilium, in Epiſtola Hieremiæ, quæ habetur Baruch. c. 6. dicitur, Sacerdotes ſedent habentes capita & barbam raſam. Quin imò, vt D. Cyrillus quem etiam allegant Eugubinus & Oleaſter ſuper Nume. 6. ait: Gentilium mos erat comas ca- C

Baruch. 6. *Sacerdotes Gentilium raſo capite immolabãt.*

A capitis ſui Dijs immolare &offerre.& ideò Moyſes cum intelligeret, Hebræos non facilè deponere poſſe errores quos in AEgypto imbibiſſent,iuſsit, vt qui ſacris ſeruire debebant,caput & barbam non tonderent:certè vt eis occaſionem præriperet ſuperſtitiones faciendi & immolandi ſuas comas. Et ideò Leuit. 19. hoc præceptum ſimul iniungitur cum alijs ad ſuperſtitiones attinentibus. Non augurabimini,neque obſeruabitis ſomnia, neq; in rotundum attondebitis comam,nec radetis barbam, & ſuper mortuo ne incidatis carnes veſtras: nec figuras aliquas aut ſtigmata facietis vobis.Hoc eſt,nihil ſuperſti- *Leuit.19.*
B tioſum faciatis,quorum vnum eſt comam & barbam radere,videlicet,ad offerendam eam Dæmonibus,vt faciebant AEgyptij. Hoc etiam habet Theodoretus in Leuit.q.28.At verò cõpleto Nazaræatus tempore,cum iam homo à ſacratiori illo inſtituto ſecedebat præcipiebatur, vt more cæterorum ſecularium ac ſacerdotum capillos tonderet.Verùm propter periculum immolandi Dęmonijs capillos euulſos,ſtatutum erat legę, vt ipſa cæſaries & capilli,qui creuerant toto illo Nazaræatus tempore, offerrentur Domino.Igitur, vt tota amputaretur occaſio ſuperſtitionis viris ſanctioribus, lege ſancitum erat, *Capilli Nazaræorum cremandi.*
C vt non raderent capita, & cum raſiſſent, offerrent pilos Deo,in igne ſcilicet,diuinorum ſacrificiorum exuredos. *Nume.6.*

VII.

VErùm non erit abs re,ex profanis etiam authoribus comprobare, quòd ſolerent Gentiles cæſaries ſuas idolis offerre.Nam Suetonius in Nerone,ſic ait:Nero inter buthyſiæ apparatum barbam primam poſuit,conditam in auream pyxidem,& pretioſiſsimis margaritis adornatã,Capitolio cõſecrauit.Martialis de quodã alio,dixit: *Quòd primitias barbæ Gentiles Dijs immolabant.*

Conſilium formæ ſpeculum,dulceſque capillos.

Pergameo poſuit, dona ſacrata, Deo. A

Potiſsimùm verò cum primò quis pubertatis annos incipiens, pubeſceret, & primò barbam tonderet, illam primam barbam abſciſam Dijs offerebat. Vigebat, inquit Plutarch. in Theſeo, illis temporibus conſuetudo, vt qui ex ephebis exceſiſſent, delati in Delphos, de comis Deo primitias darent: Acceſsit Theſeus in Delphos, & anteriorem capitis partem ſolā abraſit &c. Et Achilles apud Homerum non tantùm ſuæ barbæ primitias, ſed & aliam dono dedit Dijs, vt etiam tradit Cœlius lib. 4. ca. 22. vbi & dicit, Fluminibus & Apollini ſolitas eſſe dicari barbas, id eſt, aquæ & ſoli, eo argumento, quòd ex humecta feruidaque natura conſtant animantiū incrementa. Et præallegatus Martialis loquens de illo liberto Domitiani, qui AEſculapio, in aurea pyxide reconditos crines miſit, dicit: B

Achillis, & Theſeus primam barbā Dijs obtulerunt.

Accipe laudatos, iuuenis Phebeie, crines
Quos tibi Cæſareus donat habere puer.

Eius etiam conſuetudinis meminit Iuuenalis, ſat. 3.

Ille metit barbam, crinem hic deponit amati,
Plena domus libis venalibus &c. C

VIII. VNde omnes Patrum præſertim Diui Hieronymi authoritates, initio allegatæ, perfacilem habent iam interpretationem, nam cum tonſuram & raſuram prohibere videntur, ſolùm prohibent peruerſam animi intentionem eorum, qui ſuperſtitionis gratia ad imitationem Gentilium ſacerdotum, barbam radebant. Vnde Theodoretus ſuper Leuit. q. 28. expendens omnes illas ſuperſtitiones, quæ Leuit. capi. 19. enumerantur, de quibus ſuprà, ſic ait: Moris eſt apud Græcos, in pue-

In tonſura ac raſura inſpiciendū eſt ad intentionem, & animum &c.

A pueris capillorum extremitates non attondere, ſed ſinere capillos promitti: & aliquanto pòſt tempore eos Dæmonibus dedicare. Conſueuerant etiam radere barbam, cum aliquem elugerent: & genas incidere in honorem defunctorum, necnon aliquas corporis partes acu perforabant: & nigro veſtiebantur, in reuerentiam Dæmonum. Hæc Theod. Quod verò ad ſuperſtitiones attineat, id quod ibi dicitur, Leuit. 19. Non attondebitis comam in rotundum, tractat doctè, vt cætera, Caiet. ibi ſuper Leuit. dicens: Iuxtà Hebræum habetur, Non facietis circumgyrare angulum capitis veſtri, Nihil di-
B citur de tonſione, ſed de gyratione: & crediderim inhiberi ſuperſtitionem ſertorum, qua gyrabantur capita celebrantium ſacra Deorum. Coronati enim circulo hederæ ſacra Bacchi celebrabant, vt refert liber Machabæorum. Nec radetis barbam. Hebraicè, & non facies deſtruere angulum barbæ tuæ. Inhibetur ad literam to talis raſio angulorum barbæ: & appellantur anguli barbæ, vt Hebræi teſtantur, ſupremæ partes barbæ, quæ iunguntur temporibus: Et vſq; hodie Hebræi piloſos ſeruant hos angulos, quamuis reliquum barbæ radant. Et hæc quidem de prima quæſtionis parte, dicta ſint.

Leuit. 9. Superſtitiones gentiliū ex capillitio.

Mach.

C Dubium, An Chriſtus Dominus fuerit inſtituti Nazaræorum.

Rem multis plenam ſcrupulis explanandam aggredior: quod ſi fecero, vereor ne pro gratia calumniam ſim reportaturus. Nam talis merces hoc ſeculo proponitur, his qui nouū aliquod, & inſolitum in diſciplinis aſſerunt.

IX. *Tribus modis ſtat Chriſtũ dici Nazaræum.*

ERgo, tribus modis ſtat Chriſtum appellari Nazaręũ. Primo, propter patriam Nazareth, à qua oriundus erat. Secundo, propter etymologiam nominis. Tertio, propter inſtitutum ac ritum illorum religioſorum, quos ſub nomine Nazaræorum inſtituit Moyſes. Et quidem, quòd Chriſtus primis duobus modis fuerit Nazaræus, extra controuerſiam poſitum eſt, non ita tertio. Andreas Oſiander in annotationibus ad librum primum in Armoniam euangelicam, blaſphemos eos appellabat, qui Chriſtum annumerant inter legales illos Nazaræos, de quibus Num.6. Cuius ratio ea eſt: quia tota illa Nazaræorum diſciplina, ad domandam per inediam & aſperitatem, carnem, à Deo inſtituta, & ab hominibus ſuſcepta fuit. Vnde hoſtiam pro peccato offerens Nazaræus ibi Num.6. peccatorem ſe eſſe fatebatur. Chriſtus autẽ nec aſperitate vitæ ad ſuperandam carnem, nec ſacrificijs ad eluendum peccatum, indigebat: non ergo eſſe potuit Nazaræus. Hoc fere etiam eſt argumentum Sylu. in Roſa Aur. Tract.3.q.13. ſuper Euãg. Preterea, quia circa Chriſti tempora, non eſt ſimile veri conſiſtere adhuc ordinem illum Nazaræorum, ſed locum illorum ac vicem obtinuerant Phariſæi, Sadducæi &c. quos Chriſto non erat inſolens, ſed ſatis vſitatum exprobrare & reprehendere: tantùm abeſt vt inſtituti illorum eſſet ſectator. Has duas cauſas ac rationes examinare ego inferiùs, ad calcẽ quæſtionis debeo. Tertiam proinde apponamus.

Prima ratio ob quam Chriſtus nõ fuit de ordine Nazaræorum. — *Num.6.* — *Secunda.*

Tertia. Tertiò itaque probatur Chriſtum non fuiſſe de illis Nazaræis; quia, vt ad calcem etiam quæſtionis paulò fuſius diſceptabo, ſecũdùm hiſtoriam, aliquem Nazaræorum ritum obſeruaſſe Chriſtum, non perhibent Euangeliſtæ: imò his oppoſita ſemper fecit, vt bibere vinum, aſſiſtere mortuis. &c. At ſi de illorum ſecta eſſet, ſecùs faceret.

A ret. Quartò, quia neutiquam expediebat, vt ſingularem viuendi normam & ritum Chriſtus haberet, qui generaliter omnium futurus erat dux & doctor: qui non ſolùm verbo doceret, ſed opere & exemplo imitandum ſe exhiberet. Quintò, quia ex tam multis ſcriptoribus, qui de Chriſti geſtis loquuntur, auſim dicere & perſanctè iurare, nullum prorſus eſſe, qui id dixerit, nec quidem inſinuauerit: tàm multos nanq; hac in parte conſului. De quo in fine huius.q. At ſi de horum legalium Nazaræorum numero Chriſtus fuiſſet, non ſolùm non latuiſſet ſcriptores catholicos, verùm & ipſi Euangeliſtæ tradidiſſent. *Quarta.* *Quinta.*

B AD nominis etymon accurramus, vt inde perſpicuũ fiat, Chriſtum aliter fuiſſe Nazaræum, quam fuerint illi. Sanè Nazaræus, vt Chriſto tribuitur, nomen eſt omnino diuerſum à nomine Nazaræorum, quo illi legales inſigniti erant. Nam cum vox Nazaræi poſsit Hebraicè ſcribi per Zain, aut per Zade: ſi per Zain ſcribatur, ſignificat Nazaræos illos; ſi per Zade, vel Tſade, ſignificat Chriſtum. Quod triplici irrefragabili argumento cõſtat. Primo, quia Sanctes Pagninus, & Stephanus Salazarius teſtes oculati ſunt, titulum Crucis Chriſti, qui nunc habetur Romæ, in AEde ſanctæ Crucis in Hieruſalem, habe- X. *Probatur efficaciùs quòd Chriſtus nõ fuerit de illis legalibus Nazaræis.*

C re nomen Nazaræi per Zade, ſeu Zadic, licèt id negent alij, Rodericus Yepenſis Hieronymianus, in Deſcriptione Palæſtinę, & peregrinatione Chriſti: & Leo Caſtrenſis ſuper Iſai. c. 11. Sed verè in ipſo Euangelio D. Matthæi, quod nunc temporis Hebraicè adſeruatur, per Tſade habetur ſcriptum nomen Nazaræi. Ego propterea Pagnino, & Salazario aſſentior. Præterea, quia ſatis dilucide ipſe D. Matth. c. 2. ſignificauit, Chriſtum eò dici Nazarenum, non quia eſſet de illis Nazaræis per Zain, ſed quia de oppido Nazareth eſſet ipſe, ac parentes eius. Nazareth *Chriſtus Nazareus per Zadic, non per Zain.* *Titulus Crucis Chriſti.*

 autem,

autem, cuius apud librum Ioſue, dicunt aliqui, fieri mentionem, per eandem literam Zadic ſcribitur, ſcilicet, Haſor, vel Henaſor, quæ Hebraicè eſt Nazor vel Natſor, ſiue etiam Naſor: nam Zadic ſeu Zade Hebræum, omnibus illis modis Latinè ſcribi poteſt, nempe per Z. vel Tſ, vel. S. Rurſus Diuus Hiero. quem communiter ſequuntur cæteri, in illo loco Matth. 2. Et venies habitauit in Nazareth, vt adimpleretur quod dictum eſt per Prophetas, Quoniã Nazaręus vocabitur (licèt ad alia etiã ſcripturæ loca credat fieri alluſionẽ, à D. Matth.) tamen particulariter exiſtimat, hoc teſtimonium deſumpſiſſe D. Matth. ex Iſai. c. 11. vbi dicitur, Egredietur virga de radice Ieſſe, & Nazaræus (ſic enim habent Hebraica) de radice eius aſcẽdet. Quod etiã aiunt plures alij, quos infrà referam. In illo autem loco Iſaiæ, de Meſsia loqui Prophetam ad literã, patet ex Paraphraſi Chaldaica, quæ ibi ſic habet: Egredietur Rex de filijs Iſai, & Chriſtus de filijs filiorum eius creſcet. Quòd verò ibi Nazaręus ſcriptum ſit per Zadic, patet ex voce Hebræa, Netſer, vel Nezer, quæ ibi habetur. Erat itaq; Chriſtus aliter Nazaræus, quàm illi legales eſſent. A B

Matth. 2.

Iſai. 11.

Chriſtũ etiã dici Nazaræum per Zain, ideſt, ſanctum, & conſecratum Deo.

Dan. 9.

Luc. 1.

Non eo inficias id nomẽ etiam ſecundùm etymologiam nominis Nazaræi, ſcripti per Zain, vt tribuebatur illis legalibus, conuenire etiam Chriſto: nam Nazer, vel Nezir per Zain, ſignificat ſanctum, & ſeparatum & conſecratum Domino: Chriſtum autem ſanctum futurum, vniuerſæ ſcripturæ habent, præſertim Dan. 9. & Lucæ. 1. Et idem nomen ſi, vt dicebat Oſiander, ſignificet quidquid ſponte ſua creſcit, vt eſt in homine barba & cæſaries, in agro gramina, herba, &c. aut quidquid omnino abſq; cultura prouenit: nam dicit ille, idcircò religioſos illos dici Nazaræos, quòd barbam & cæſariẽ ſponte creſ C

centem

A centem haberent: profectò ratio non deeſt, vt Chriſto nomen illud tribuatur, qui abſq; cultura aliqua ex vtero Virginis ſponte creuit, quaſi virgultum de terra ſitienti. Nihilominus tamen quadrantior expoſitio, & non omninò diuerſa, ea erit, vt dictus ſit Chriſtus Nazaræus, non à nomine Nezir, per Zain, ſed à radice Netſer per Tſadic. Netſer autem, florem, germē, fructum ve ſignificat: Chriſtū autem appellari germen non mihi probatu difficile eſt: nam Zachar. 6. ſic habet textus Hebraicus, Ecce vir, Germen nomē eius. Et c. 3. Ecce ego adducam ſeruum meū, Germen. Et Iſa. 4. Erit germen Domini in magnificen- B tia. Et Iſa. 13. & 33. idem. *Iſai. 53.* *Zac. 3. & 6.* *Iſai. 4. 13. & 33.*

Plura adhuc latent in nomine Netſer, per Tſadic: nā, vt habet Pagninus, in Theſauro, & obſeruauit Paulus de Palacio, Matt. 2. in fine, & Stephanus de Salazar, in Genealogia Saluatoris, nomē Netſer ſignificat etiā cuſtodire, & deuaſtare, ſeu prædari: Chriſto aūt nomen cuſtodis, & de prædātis iā pride inditū eſt, apud Iſai. 8. Voca nomē eius, ſpolia, prædare. Et apud Iob. c. 7. Quid faciam tibi, ò cuſtos hominū? Quibus locis verti poteſt, cuſtos, deuaſtator, ſeu Nazaræus. His itaq; omnibus modis Chriſtus dici habet Nazaræus, nō verò illo altero modo, quaſi eſſet C de inſtituto Nazaræorū. Quòd Græcanicę etiā ſcripturę cōmōſtrāt: nā, vt refert Ianſenius, in Cōcordia. c. 11. quod ego per tēpus inquirere diligēter nō valeo, cū nomē Nazaræi tribuitur religioſis illis conſecratis ac ſeparatis, ſcribitur cū litera A. in medio, ſic, Nazaræus: cum vero de Chriſto dicitur, ſcribitur per O mega, in medio, ſic, Nazoræus. Vt patet Matth. 2. & 6. & Ioan. 18. & 19. & Luc. 18. & Act. 2. Solus Marcus Latinos imitatus, ſcribit Chriſtum, Nazaræum, per A. Ita dicit Ianſenius. *Nazaræus, per Zadc, ſignificat, florem, germē, cuſtodē, & vaſtatorem.* *Iſai. 8.* *Iob. 7.* *Chriſtus Nazoræus, potius quā Nazaræus.*

Ex ijs confracti penitùs manent conatus Hieronymi

ronymi de la Rua Tolet. recentiſsimi ſcriptoris, Controuerſia. 4. Poſitiua, aduerſus Syxtum Senenſem, & Leonis Caſtrenſis, ſuper Iſai. 11. aduerſus Pagninum, quaſi ſoli Pagninus & Syxtus eſſent huius aſſertores ſententiæ, & non potiùs D. Hieronym. & alij innumeri, quorum Catalogum in fine. §. 11. recenſebo. Contendunt itaq; Rua, & Caſtrenſis, Chriſtum nequaquam dici Nazaræum per Tſadic ſed per Zain. Quod quidem, mea ſententia, ipſi non probant: nam quanuis probent id quod probatione non indigebat, (tàm in confeſſo eſt apud omnes) Chriſtum ſecundùm rem eſſe Nazaræum per Zain, ideſt, eſſe ſeparatum aut conſecratum Deo: non inde fit eius agnomen eſſe Nazaræum per Zain & non per Tſadic. Imò crediderim, licèt vtroq; modo ſit Chriſtus Nazaræus, appellari tamen altero tantùm modo, nimirùm per Zadic, vt conſonet patriæ, dictę Nazareth, per Zadic, & diſſonet à ritu illo Nazaræorum, quorum nomen ſcribebatur per Zain, & quorum inſtituti Chriſtus non fuit, vt iam vidimus, & videbimus apertiùs ſtatim: vtq; tandem conſonet locis illis, ex quibus deſumpſiſſe. D. Matth. creditur teſtimonium illud quod retulit Matth. 2. Sic explicandus eſt Aug. Eug. ſuper Num. c. 6. initio. A B

XI. *Qui ſint illi prophetæ, ex quibus D. Matth. deſūpſit illud, Quoniā Nazaræus uocabitur. 1. Explicatio*

IAm nullus dubitandi locus relinquitur, in re de qua eruditi vehementer addubitarūt: quinam, ſcilicèt, ſint illi Prophetæ, quos allegat Matth. cùm dicit: Vt adimpleretur quod dictum eſt per Prophetas. Primum enim omnium Andreas Oſiander, in Annotationibus ad primum librum Armoniæ, triplex Prophetarum genus diſtinguebat, in quorum tertio loco conſtituebat prophetas quoſdam, qui edocti fuerant à prioribus prophetis, & eorum vaticinia declarabant populo: non tamen ſine diuina illuſtratione: quanuis ipſi nihil de ſuo prophetarent. Hi pro- C

A propheræ,aiebat ille,ſunt, quos Matthæus citat. Oſiandrum ſequutus eſt Iſid.Clari.Sed plures licèt alios aſſeclas haberet, ſimilem veri non faceret hanc doctrinam. Laborant Ianſenius in Cōcordia Euang.c.11.Stephanus Salazarius,in Genealogia Saluatoris,Martinus in Hypotypoſibus lib. 6.c.1.in relegando hoc tertio Prophetarum genere:mea ideò opera hic opus non eſſe video. Locum proinde adducamus,ex prophetis, vnde Matt. protulerit hoc teſtimonium, Quoniam Nazaræus vocabitur.

Claudius Guilialdus,Matth.2.exiſtimat, nullum eſſe locum,vnde id deſumere D.Matth.potuerit,niſi Iud.13. *2.quod ex hiſtoria Samſonis, qui fuit Nazaræus. Iud. 13.*
B vbi Angelus loquens ad vxorem Manue,dicit,parituram eſſe Samſonem,qui Nazaræus Dei erit. Hoc vero teſtimonium deſumptum dicitur ex prophetis,eo quòd liber ille Iudicum,licèt vnus ſit,multorum tamen ſibi ſuccedētium hiſtoriam continet.Id priùs dixerant D. Chryſoſt. homil.3.ex Matth. in Vigilia Epiphaniæ, & Eucherius, lib.3.in Gene.& pòſt Leo Caſtren.ſuper Iſai.c.11.& Hiero.de la Rua,& perplures alij.

Alij,de quorum numero eſt Paulus Burgenſis,in Additio.2.ſuper.c.2.Matth.& latiſsimè ſuper Pſal.131.in fine, *3.explicatio.*
dicunt,Matthçū id protuliſſe ex illo verſu Pſal.131.Super
C ipſum autem efflorebit ſanctificatio mea.Ibi nanq; Chriſtus à Dauide vocatur Nazaræus,per Zain,quaſi habens Nazarçitatem:nam pro ſanctificatione,habetur ibi, Nazaræitas.Et mox impugnat Lyranum,quòd dixerit, illū locum Matth.deſumptum eſſe ex Iſai.11. Et flos ſeu Naſaræus de radice eius aſcendet. *Pſal.131.*

Alij de quorum numero eſt Ioannes Xuarez, Tractatu 5.in cap.2.Matth.& prior illo Rupertus Abbas,exiſtimāt alluſiſſe Matthçum ad Gene.49.vbi Iacob appellat Ioſephū,Nazaræu dicens:Fiant in capite Ioſeph,&in vertice *4.explic.*

m Na-

Gen. 49. Deut. 33. Nazaræi inter fratres ſuos. Et ſimul adglomerant loca A alia, Daniel. 9. Num. 6. Deut. 33. & ſimul Iſai. 11. in quibus iam per Zain, iam per Zadic Chriſtus appellatur Nazaræus.

5. explic. D. Chryſoſt. ſuper Matth. 2. hos Prophetas, ex quibus hauſit Matthæus illud teſtimonium, non inueniens, in eam venit ſententiam, vt aſſereret, circa tempora D. Matthæi extitiſſe quoſdam propheticos libros, vnde dictum illud depromere Matthæus potuit, qui tamen libri deinde aut negligentia Chriſtianorum obſoluerunt, aut nimia diligentia Iudæorum aboliti & extincti ſunt. Certè Diuus Athanaſius, in Synopſi, ad finem, multos ex ſacris libris intercidiſſe dicit. Quod excutere nunc minimè B vacat.

6. explic. Anabaptiſtæ, ex eo quòd nuſquam in veteri teſtamento ſcriptum illud reperiunt, Quoniam Nazaræus vocabitur, dicunt adiectitia eſſe & conficta hæc verba, & non de vero textu Beati Matthæi. Refert Syxtus lib. 7. Biblioth.

Verior explicatio qd' ex c. 11. Iſai. hauſeriti Matthæus locum. Nos tamen breuiter, his duabus ſententijs vltimis prætermiſsis, reliquas ceu probabiles amplectimur: libentiùs tamen in eam imus, quæ communior eſt, & aſſerit ex Iſa. 11. deſumptum illud eſſe teſtimonium, Egredietur virga C de radice Ieſſe, & Nazaræus de radice eius aſcendet. Ita habet D. Hiero. lib. 7. ſuper Iſai. c. 11. & ſuper Matth. 2. & ad Pammachium, vbi ſuprà. Licèt nonnullas etiam ex prællegatis explicationibus etiam probet. Idem dicunt Adrianus Finus lib. 6. Flagelli Iudæorum. c. 18. Gloſſa ordin. & Lyranus, & Author replicarum ſuper Matth. c. 2. & ibidem Caiet. Palacios, Oſiander, Eraſmus, Iſid. Clar. Gagneius, Ianſen. Syxtus Sen. lib. 7. Biblioth. hæreſi. 2. in fine, Eugub. in Num. cap. 6. Salazar ſuprà Sylu. in Roſa

Aur.

A Aur. Tract.3.q.13.ſuper Euang. Doctiſsimus Abul. ſuper Matth.2.q.90. præter ſuum morem breuiter ſe ab hac. q. eximit, dicens, apellari Chriſtum Nazaræum, quia natus eſt in Nazareth, ideſt, educatus ibi, & inde originem trahens. Nam licèt in Bethleem natus ſit, quia tamẽ per occaſionem ac præter ſpem communem propinquorum Chriſti ibi natus eſt, ideò nõ Bethleemites, à Bethleem: ſed Nazareus potiùs à Nazareth debuit appellari. Tractat Abul. ſuper Matth.21.q.55. Itaq; vt ab inſtituto Nazaræorum alienum eſſe Chriſtum oſtendamus, crediderim nõ B allufiſſe Matthæum ad loca illa Geneſ. 49. Deut. 33. Iud.13.&.16.1.Reg.1.&c. in quibus ſcribitur Nazarẹus, per Zain: ſed ad locum Iſai.11. vbi ſcribitur per Zade.

Quòd ſi enucleandi loci Euangelici gratia, ſciſciteris. Quare dixit Matthæus, cum ad ſolum Iſaiam reſpiceret, ſicut ſcriptum eſt per Prophetas? Solutio in promptu eſt: nam nomen plurale accepit pro ſingulari: vt aliàs ſæpe, Lucæ.23. Similiter latrones improperabant Chriſto, ideſt, vnus latronum. Et Matth.26. Videntes diſcipuli indignati ſunt, dicentes, Vt quid perditio hæc? Et tamen ſolus Iudas indignatus eſt, vt patet Ioan. 12. Et Ge- C neſ.28. Tulit Iacob de lapidibus, & ſuppoſuit capiti ſuo, ideſt, vnum lapidem, nam ſtatim dicitur: ſurrexit Iacob manè & tulit lapidem quem poſuerat ſub capite. Niſi admittere velis traditionem Hebræorum, quam ibi Geneſ.28. refert, & approbat Lyra, quòd verè tres lapides ſuppoſuit capiti ſuo: & manè in vnum lapidem tres per miraculum, coaluiſſe, & coadunatos vidit. Demum exẽplorum abundè poſuimus, illud reliquũ eſt, Ioan.16. ſcriptum eſt, in Prophetis, Erunt omnes docibiles Dei, Et tamen ex vno Propheta, nimirum Iſai.54. deſumpſit illud Ioannes teſtimonium.

Cur dixit Matt. ſcriptũ eſt in Prophetis, cum in uno ſtantũ ſcriptũ eſſet.
Luc.23.
Matt.26.
Ioan.12.
Gen.28.
Not. miraculum.
Ioan.16.
Iſai.54.

XII. Expendūtur rationes ob quas Chriſtus non fuit Nazaræus.

EXperiamur modo vires earum rationum, quibus per A
moti, negabamus Chriſtum eſſe alumnum, & religio
ſum de ordine Nazaræorum. Prima ratio, qua recumbe-
bat Oſiander, facilè diruitur, ſi dicamus: quemadmodū
Chriſtus aliàs corpus ſuū macerabat, ita potuiſſe inedia
& aſperitate Nazaræorum ſe affligere: neq; inde fit quòd
eas actiones faceret vt carnem ſuam edomaret, & ſpiri-
tui ſeruire compelleret: ſed potiùs vt abſtinendi, & pœ-
Luc. 2. nitendi exemplum daret nobis. Rurſus quod hoſtia, ac-
ſi eſſet peccator, pro ipſo offerretur Domino, ſicut pro
cæteris Nazaræis, nihil derogaret eius ſanctitati, poſtquā,
vt habet Lucas, circunciſus & præſentatus in templo eſt, B
veluti cæteri peccatores. Secunda ratio, quòd iam tempe
ſtate Chriſti non eſſent Nazaræi, neſcio an vim habeat.
Nam Brentius Germ. hæreticus, hom. 10. in Lucā, apud
Petrū Caniſ. lib. 1. de Corruptelis Verbi Dei, in Vita San
cti Præcurſoris Chriſti. c. 2. ad fin. exiſtimabat, D. Ioan. Ba
ptiſtam de ordine Nazaræorum fuiſſe: & ad horum inſti
tutum alluſiſſe Angelum quādo de Ioanne dixit, Luc. 1.
vinum, & ſiceram non bibet. At Ioannes contēporaneus
Chriſto fuit. Rurſus Vvolphangus Latius in Deſcriptio
ne terræ ſanctæ, putabat Chriſtum. 40. dies, quos egit in
deſerto, fuiſſe in ſocietate Nazaræorum, qui ſegregati age C
bant in ſyluis & ſaltibus. D. Greg. Naz. in Monodia in Vi
tam Baſilij, ad illa vſq; tēpora perduraſſe Nazaræorū in-
ſtitutū inſinuat. His proinde ra[illegible]onibus deſtructis, aſtrua-
mus, & firmemus cęteras, quas adduximus. Erat itaq; ter
Quòd Chriſtus nō obſeruauit ritus Nazaræorū. tia ratio, ob quā Chriſtū ab inſtituto Nazaręorū longè ab
eſſe dicebamus, quia illorum ritus non ſeruauit. Primùm
enim omniū Nazaræi à vino penitùs abſtinebant. Secun
dò, rebus mortuorum non aſsiſtebant. Tertiò, nec rade-
re, nec tondere caput aut barbam permittebantur. Quar-
tò,

A tò, hoſtias pro peccato cum certis ceremonijs offerebat. Horum nihil Chriſtus geſs. Nuſquā enim legitur, quòd vino abſtinuerit: imò illud bibebat, quāuis ſobriè, & neu tiquam ad crapulam, vt crapulatı illi obijciebant, eum ap pellantes voratorem, & potatorem vini. Rurſus, mortuis aſtitit, & aliquando tetigit eos vt ſuſcitaret, vtq; doceret nihilò pollui ac inquinari homines cadaueribus, ſed ſolis peccatis, vt ipſe alicubi dixit.

Chriſtus uinum bibebat. *Luc.7.* *Luc.7.* *Matth.15.*

Deinde ritum illum de capite non tondendo, Chriſtum ſeruaſſe, nō credo. Certè ritus ille erat, vt nec noua cula, nec ferrum aſcenderet ſuper caput Nazaræi: quod B obſeruauit Abulen. ſuper Iudic.13.q.19. Quòd ſi obieceris, ſolùm fieri mentionem de nouacula, ne, ſcilicèt, raderentur, vt patet Num.6. & Iud.13. & 1.Reg.1. vbi ſermo eſt de hac Nazaræorum obſeruantia. Reſpondetur, Samſonem, qui Nazaræus fuit, ſatis explicuiſſe nec noua cula, nec forcipe, aut aliquo quouis gladio radēdum aut tondendum Nazaræum: nam dixit ad Dalilam, Ferrū nunquam aſcendit ſuper caput meum, quia Nazaræus ſum de vtero matris meæ. Itaq; nec tonderi, nec radi debebat Nazaræus. Prætereà, quia illo tempore ſanctiores erant Nazaræi quàm ſacerdotes: nam Nazaræis interdi-C ctum erat vinum, acetum, &c. Sacerdotibus verò licitū erat eis vti. Solùm quando intrabant ad immolandum, vino abſtinere tenebantur, vt patet ex Leuit.10. & Ezechiel.44. Quod tractat Abulen. ſuper Num.6.q.3. Erant itaque ob hanc & ob alias cauſas Nazaræi ſanctiores Sacerdotibus, id eſt, auſterioris & ſingularioris vitæ. At ſacerdotibus raſura prorſus interdicta erat: permiſſa verò, & præcepta tonſura, vt patet Ezechielis.44. Sacerdotes caput ſuum non radant, ſed tondentes tondebunt &c. Proinde, vt rigidioris ac ſanctioris vitæ Nazaræi ſe eſſe

Ritus Nazaræorum erat, ut nec nouacula, nec forcipe, nec gladio. &c. *Iud.16.* *Sacerdotibus licebat uſus uini, non Nazaræis.* *Leuit.10.* *Ezech 44.* *Sacerdotibus non raſura, ſed tōſura licebat: Nazaræis uerò neutra*

præſeſerrent. neque raſura nec tonſura, nec nouacula nec forcipe, aut ferro alio vtebantur. Finito autem Nazaræatus tempore, capite & barba radendi erant, & capilli abſciſsi, in igne ſacrificiorum cum certis hoſtijs pro peccato, erant comburendi. A

Chriſtus nō cōbuſit capillos ſuos &c.

Iam quis credat, Chriſtum vnquam capillos barbæ aut capitis combuſiſſe, & immolaſſe Deos. Planè nullus. At dices, Toto ſuæ vitæ tempore fuiſſe Nazaræum, ac proinde caput & barbam non raſiſſe, aut totondiſſe vnquam. Hoc autem minus eſt perſuaſsibile: imò credendum omnino eſt tonſori interdum Chriſtum caput ſub miſiſſe. Nam licèt barbam & capillos haberet paulò prolixiores, & infra aures demiſſos, ad modum Nazaræorum vt patet ex Epiſtola Publij Lentuli ad Senatum Romanum, & ex Nicephoro lib. 1 hiſt. Eccleſiaſt. ca. 40. & ex D. Anſelmo, in quadam Digreſsione, quæ habetur in fine ſuorum Opuſculorum; & ex alijs: tamen non ad lōgitudinem Nazaręorum. Sic nanque hirſuto ſupercilio, & prolixa barba, & diſiectis ac deformibus capillis, potiùs ablegaret à ſe, quàm alliceret ad ſe homines. Hæc itaque ratio adiuncta alijs, quæ examinandæ ſupererant, ſed examinatione non indigent, ſuadet Chriſtum propriè de ordine Nazaræorum non fuiſſe. In huius autem diſputationis gratiam, ſi quis aliquid quadrantiùs, dilucidiùs, & meliùs afferre poterit, me volente & gratulante, facturus eſt. B C

Chriſtus tōſura aliquando uſus eſt.

QVAE-

A

QVAESTIO SEXTA SCHOLASTICA.

Vtrùm in damnatis ſit alternatio & viciſsitudo pœnarum, & tormentorum.

Inuiſa hæc in ſcholis eſt diſputatio, ſed non ideò ingrata erit: præſertim cum vtilitas ac iocunditas amicè in ea conſpirauerint. Omne autẽ
B punctum tuliſſe eum, qui miſcuit vtile dulci, iam pridẽ obſeruatum eſt ab Horatio. Hoc me in præſenti quæſtione præſtare, non ſolùm opto, ſed ſpero. Præmonitos tamen lectores velim, voluptatis & vtilitatis comitem indiuiduam, hac in parte futuram difficultatem: nam Philoſophiæ naturalis, ac Theologiæ plurimũ habebit præſens tractatus admiſtum. Bifida porrò erit diſputatio. Nã primò perquirimus, an damnati in tormentis ſuis inter- *Senſus Quæſt.*
C calarem aliquantulam requiem, aut alleuationem pœnarum ſentiant. Deinde inueſtigabimus, vtrùm ſit in eis alternatio tormentorum, ita vt nunc his, nunc illis vexentur tormentis: an verò iiſdem perpetuò, ſine variatione aliqua, & viciſsitudine crucientur?

Argumẽtor primò ad probandũ, damnatos aliqualẽ tormentorum pauſam, aut mitigationẽ experiri: nã Patrum Eccleſiæ authoritas in hanc partẽ declinat. Aurelius Prudẽtius Cęſarauguſtanus, doctor Chriſtianus, & Poeta ſuo tempore celebris, in hymno de lumine Paſchali, I. *Argu. quòd damnati nõ nihil aliquãdo quieſcant à tormentis.*

chali, dicit, in nocte Reſurrectionis Domini, quam totam A
olim fideles orationibus & ſacrificijs peragebant, animas
damnatorum, vi ſuffragiorum, quieſcere à tormentis. Sic
enim dicit:

Sunt & ſpiritibus ſæpè nocentibus,
Pœnarum celebres ſub Styge feriæ:
Illa nocte Sacer, qua redijt Deus,
Stagnis, ad ſuperos, ex Acheronticis.
Marcent ſupplicijs tartara mitibus,
Exultatque ſui carceris ocio,
Umbrarum populus liber ab ignibus, B
Nec feruent ſolito ſulphure flumina.

Hiſtoria B. Macharij. D. Damaſcen. in Serm. de Mortuis adiuuandis, refert cũ S. Pater Macharius aſsiduè pro mortuis deprecaretur, & aliquando per viam incederet, caput cuiuſdam mortui, qui fuerat gentilis, loquutũ ei eſſe, dicẽs: Quãdo tu, ò Machari, pro mortuis offers preces, nos interim aliquid lenimenti ſentimus. D. Chryſoſtomus, homil. 3. in Epiſt. ad Philip. his qui in diuitijs mortui ſunt, nec peccata ſua diluerunt, prodeſſe orationes viuorum dicit, modicam cõſolationem eis afferendo. Et infrà, cum dixiſſet, his qui in C fide deceſſerunt prodeſſe orationes viuorum, opponit eis Catechumenos, qui ſine fide mortui ſunt, aut ſaltem ſine gratia Dei: & dicit, eos etiam aliquid refrigerij capere, quando pro ipſis bona opera fiunt à viuis. D. Augu. in Enchiridio c. 110. cum diſtinxiſſet tria defunctorum genera, ſcilicèt, valde bonorum, & valde malorum, & quorundam mediocriter malorum: intelligens per valde bonos, eos qui nihil purgandum ferunt: & per mediocres, qui ad purgatorium deferuntur: & per valde malos,

eos

A eos qui damnantur dicit: Valde malis prodeſſe ſuffragia aut ad hoc vt ſit plena remiſsio , aut ad hoc vt tolerabilior fiat ipſa damnatio. Et c. 112. permittit nobis vt credamus, pœnas damnatorum certis temporum interuallis aliquatenùs mitigari. Et c. 113. in eam partem ſatis propẽdit: inſinuans, hanc ſententiam fuiſſe ſuo tempore celebrem apud Catholicos.

Secundò ex antiquis Theologis arguitur: Præpoſitiuus Leodienſis Eccleſiæ presbyter, in Compendio ſuæ Theologiæ ſcriptum reliquit, preces viuorum tàm multùm prodeſſe damnatis, vt poſsit illarum vi, omnis dam- *2. Argu. ex authoritate Theologorum.*
B natorum pœna remitti: non tamen in perpetuum, vt cẽſebat Origenes, ſed vſque ad diem iudicij: tunc verò reſumptis corporibus, retrudendi erant in inferno damnati, & ibi in æternum cruciandi: eò quòd poſt iudicij diem nullus ſuis precibus eos ſuffragari poterit. Ita refert S. Thom. 4. d. 45. quæſt. 2. artic. 2. quæſt. 1. Syxtus Senen, lib. 6. bibliothe. annot. 47. Sotus in. 4. d. 45. q. 2. arti. 2. &c. Gilbertus Porretanus, quem præallegati doctores etiam commemorant, Pictauienſis Epiſcopus lib. Quæſtionũ Theologicarum, dixit, nunquam finienda eſſe damnatorum tormenta, etiam ſi viuorum precibus & ſuffragijs *Quomodo pœna inferni nõ tandẽ finiatur, ſi ſuffragijs indies minuatur.*
C indiès minuantur: eò quòd in diminutione pœnarum per ſuffragia, eo modo proceditur, ſicut proceditur in diuiſione linearum, quæ cum ſint finitæ, tamen in infinitum diuidi poſſunt, abſque eo quòd finiantur, dummodo minuantur per partes proportionales æquales. Ergo ait, per primum ſuffragium diminui aliquotam partem pœnæ: & per ſecundum, partẽ aliquam remanentis, ſecundũ eandem proportionem: & per tertium alteram parte minorem, & ſic in infinitum, abſq; eo quòd finiatur. Hæc explicatio placuit Gloſſæ, & alijs Iuriſtis ſuper c. tem-

n pus.

pus.13.q.2.vt etiam refert Dur.4.d.45.q.2.nu.7. Altiſio- A
Alter modus dicendi. dorenſis Epiſcopus,in fine ſuæ ſummæ,quem etiam alle gat.S.Th.loco citato,alia procedit via,nam dixit,Per ſuf fragia quidem viuorum non remitti aut minui pœnas tartareas,ſed tamen corroborantur,(ait)ipſi damnati, vt minùs eas ſentiant:ſicut ſi quis hominem ingenti ponde ris onere prægrauatum,cibo recreet, vel rore perfundat & refrigeret,illum ſanè reddet ſuſtinendo oneri fortiorem,de pondere tamen ne tantillùm quidem diminuet.
Alter. Linconienſis,peruetuſtus etiã Theologus,cuius meminit Syxtus,locò citato,in ſumma Theologica,nõ lõgè à fi ne,dicit, Viuorũ ſuffragijs nec auferri,nec diminui,nec in B terrumpi damnatorũ tormenta,ſubtrahi tamen illis aliquam grauioris miſeriç occaſionem,dum ſentiunt ſe nõ omninò deſpectos eſſe à viuis:ſed habere potiùs aliquos qui condoleant malis ſuis.

3.Argu. ex eo quòd Ecclesia etiam orare uidetur pro damnatis. Tertiò quia Eccleſia preces & orationes fundit pro dã natis,ergo dãnati refrigeriũ aliquod his orationibus ſentiunt:alioqui in caſum iactaret preces Eccleſia. Probatur antecedens,nã ſic canimus in Miſſa defunctorũ,Domine Ieſu Chriſte,rex gloriç,libera animas omniũ fideliũ defunctorum de pœnis inferni,& de profundo lacu, de ore leonis,ne abſorbeat eas tartarus &c. Qua precãdi formu C la pro dãnatis orat eccleſia,nã ipſi ſunt, quibus imminẽt illa mala,profundi laci, tartari,& leonis tartarei.Et quid eſt,quòd eccleſia paſsim cãtat,à porta inferi,erue Domĩne animas eorũ? ſane iſtç portç nihil ſunt aliud quã infer
Matth.16. nç & diabolicç poteſtates, de quibus dicitur Matth. 16. Et portç inferi non præualebunt aduerſus eam. Cum autem animæ purgatorij ſecuræ ſint harum portarum, videtur quòd pro damnatis fundat preces eccleſia,vt à portis illis Deus eos eripiat.Ne ergo fruſtra eccleſia pro dãna-

A natis oret, dicamus, his orationibus nonnullum commo-
dum reportare damnatos.

Quartò: Eadem prorſus eſſe videtur ratio de Beatis, ac
de Damnatis, cum vtriq; in termino ac ſtatione poſtre-
ma conſtituti ſint: ſed beatis proſunt noſtra ſuffragia ad
augmentum gloriæ, ergo & damnatis ad nonnullum de
cremẽtũ pœnarũ. Probatur minor, nã D. Chryſoſtomus
in Liturgia diuini ſacrificij, conſcripſit formulam pre-
candi & offerendi pro defunctis, in hæc verba: Offeri-
mus tibi rationalem hunc cultum pro in fide requieſcen
tibus, Patribus, Patriarchis, Prophetis, & Apoſtolis, præco
B nibus & Euangeliſtis, Martyribus &c. Et in. c. cũ Marthe,
de celeb. Miſ. dicitur, quòd in Oratione ſecreta de Sanc.
Leone, ſcriptum erat olim: Annue nobis, quæſumus, Do
mine, vt animæ famuli tui Leonis hæc proſit oratio. Et
nunc temporis in quadam collecta, cuius author eſt. D.
Gregorius, dicitur: Vt ſicut ſanctis tuis proſunt ad glo-
riam. &c. Lege. D. Tho. in. 4. d. 45. q. 2. art. 2. q. 4. vbi in. 4.
argumento inducit Damaſcenum, qui ex ſententia D.
Chryſoſtomi, idem affirmat.

4. Arg. quia Beatis proſunt noſtræ preces.

Poſtremò, & eſt cæteris fortius argumentum quia io-
cunditas & delectatio ſita eſt in quadam rerum permu-
C tatione & alternatione: ſed damnatorũ tormenta permu
tantur & alternantur, hæc ergo viciſsitudo & variatio,
pœnarũ nonnihil refrigerij eis afferat, neceſſum eſt. Mi-
nor probatur ex illo loco Iob. c. 24. Ad nimium calorem
tranſeat ab aquis niuium. Confirmatur, nam cum certũ
ſit frigore & calore torqueri damnatos: certè ſi ſimul
vtroque torquentur, iam damnatorum pœna ex par-
te decreſcet, quandoquidem qualitates illæ extremæ
contrariæ mutuò ſecum pugnantes, & circa idem ſubie
ctum agentes, inuicem ſe remitterent & impedirent:

VII. Arg. ex eo quòd in beatis eſt permutatio tormentorũ

Iob. 24.

ac proinde ad medium deuenirent,quod eſt delectabile. A
Si verò dicamus,ordine quodam & ſucceſsiuè,calore & frigore cruciari damnatos, iam illis contrarijs mutuò in aduerſum agentibus,dùm de vno tranſitur in aliud, neceſſum eſt vt temperetur frigus calore, & calor frigore: & ſic in intermedio illo tranſitu ac ſucceſsione,non poteſt non vis caloris ac frigoris aliqua ex parte leniri,ac mitigari.

II. *Quòd ſuffragijs,& precibus nihil tormenti prorſus minuitur damnatis.*

SIt in hac re concluſio: Viuorum preces & ſuffragia nihil prorſus emolumenti,ſolatij,aut refrigerij damnatis afferunt,aut afferre poſſunt. Hanc ſententiam docent communiter ſancti Patres,ſancta Eccleſia, Theologi,& B
Doctores omnes ferè. Probatur multipliciter à D. Aug. lib. 21. de ciuitate Dei.cap.24. & Greg. homi. 34. ſuper Euang. Alex.4.p.q.93.memb.2.ar.7.§.1.S.Th. Dur.d.45. in.4.Sent.& ab Adriano in.4.de Clauibus.q.de Remiſſione peccatorum poſt mortem , & à Ioanne Medina cod.de Oratione in.q. de valore orationis pro alio fuſæ, & ab Antonio Corduben.lib. 1. Quæſtionarij.q.51.in fine. Et quòd hæc ſit Eccleſię & Patrum mens , patet ex c.pro obeuntibus.13. q.2.ex D.Greg. in Epiſtola ad Bonifacium,vbi dicitur: Quanuis peccatis omnes ſubiaceamus,congruit vt ſacerdos pro mortuis catholicis memo C
riam faciat,& intercedat: non tamen pro impijs, quanuis Chriſtiani fuerint,tale quid agere licebit. Et in Concilio Braccharen.1.c.34.& habetur in c.placuit.23.q.5. enumeratis quibuſdam peccatis impœnitentiæ finalibus, præcipitur, ne pro eiuſmodi mortuis peccatoribus quiſquam oret. Et in.c.in præſenti & c.ſures.13.q.2. & in.c. Audiuimus.de relig. & vener. ſanct. Demum tritum eſt illud Augu. Si ſcirem matrem meam eſſe in inferno, non magis orarem pro ea quàm pro Diabolo. Et, Si Eccleſia ſciret,

Aug. nõ oraret pro matre ſua, ſi ſciret eam eſſe in inferno.

A ret, aliquem eſſe reprobum, non magis oraret pro illo quàm pro Diabolo.

Deinde ex diuinarum ſcripturarũ teſtimonijs id ipſum perſuaſum reddere poterimus: nam Eccleſ. 11. Vbi ceciderit, inquit, lignum, ſiue ad Auſtrum, ſiue ad Aquilonẽ, ibi erit. Hæc loquutio tropica eſt & metaphorica: nã per caſum, mors: per lignum, homo: per Aquilonem, infernus ſignificatur: nam Diabolus in lateribus Aquilonis ſuam fixit ſedem, ait Iſaias, vbi frigus & tenebræ ſedem habent. Ergo eſt ſenſus, ſiue homo moriẽs decedat in ſtatu ſalutis, ſiue damnationis, planè immotum & immobi B le in æternum perſiſtet, abſq; interpollatione, & cremento, ſiue decremento pœnarum, &c. Ducitur metaphora ab eo qui in ſyluis ligna cædit procera & immania: nam ea cum ſuccidit, facile eſt in hanc vel illam partem flectere, nam vel digito poteſt decidua, quò volet vertere: at ſemel flexum & iactum in vnam partem lignum, iam ſanè immobile eſt. Loquimur ſecundum communem legem. Et adducitur is locus ab Adriano ſuprà. Item ad idem eſt locus Apocal. 14. Cruciabitur igne & ſulphure, & fumus tormentorum eorum aſcendet in ſecula ſeculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adorauerunt C beſtiam. Notandum eſt quod dicitur, Nec habẽt requiẽ, &c. Rurſus Alexand. 4. p. q. 93. mem. 6. ar. 7. §. 1. citat illud ex. 1. Ioan. vltimo: Eſt peccatum ad mortem, non pro eo dico, vt oret quis. Id eſt, Pro peccato continuato vſq; ad mortem, hoc eſt, pro his qui in mortali deceſſerunt, nullus oret. Si verò quis ex ignorantia pro illo orauerit, oratio eius in ſinum ſuum reuertetur vt habet Dauid. Vtrũque locum ita ibi explicat Gloſſa. Illo etiam probatur cõcluſio, quod canit Eccleſia, In inferno nulla eſt redemptio: non ſolùm, ait, non eſt redemptio, ſed dicit, nulla eſt

Ex ſcriptura probatur cõcluſio.
Eccl. 11.
Nota locum.
Iſai. 14.
Alter locus
Apoc. 14.
1. Ioan. ulti.
Pſalm.

redēptio, videlicèt, nec poſſunt inde exire, nec eorū pœna remitti, interrumpi, ſeu quolibet alio modo leuari. A

Probatur cō̄clusio ratione. Demùm pro concluſione potiſsima ratio ea eſt, & adducitur ab Alex. ſuprà, quòd damnati, cum in odio & inimicitia Dei, inq; ſuperbia, atq; cæteris prauis affectionibus ſint obſtinati, iuxtà illud Pſal. Superbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper, ſanè omninò diuinæ miſericordiæ incapaces ſe reddunt, & fructum paſsionis Chriſti capere minimè poſſunt: per quam ſolam & culpa omnis, & eam conſequens pœna remitti habet. Efficax etiam videtur eſſe ratio, quam attulit Dur. in. 4. d. 45. q. 2. num. 10. quia, ſcilicet, ſuffragia vnius non poſſunt alteri prodeſſe, niſi eiuſdem membrum ſit corporis: ſed dānati non ſunt membra Eccleſiæ, cum ſint præciſi irreuocabiliter per finalem ſententiam, ergo. Tandem certior eſt hæc concluſio, quàm vt multis indigeat probationibus; nam neque peccata venialia damnatorum remittuntur, ſed in æternum puniuntur, propter coniunctionem cū mortalibus, vt benè Adrianus. q. citata de remiſsione peccatorū poſt mortem ex S. Tho. & alijs, contra Scotum.

Pſal. 73.

B

III.

Ad argum. Reſpond.

AD primum, quod ex Prudentio, Damaſceno, Chryſoſtomo, & Aug. in cauſa damnatorum productum eſt, reſpondemus, Prudentium in primis nomine Stygis, Tartari, Stagni, carceris, ſulphuris, vmbræ, non infernum damnatorum, ſed locum purgatorij deſignaſſe: ea, ſcilicet, loquendi phraſi, qua Eccleſia idem purgatorium appellat profundum lacum, & os leonis, & tartarum, & portas inferi, &c. Quod verò animas ibi exiſtentes, vocat ſpiritus nocentes, nihil derogat animarum purgatorij ſanctitati: nam, cùm tàm acriter inibi puniantur, dicendum eſt, cum in hàc vità degerent, fuiſſe nocentes. Illa ergo reſurrectionis Dominicæ nocte, propter iuges fidelium preces, C

Animæ purgatorij dicuntur torqueri Styge, tartaro, ſulphure.

A ces, leniebatur doloris acerbitas in animabus purgatorij.

IIII. *An Chriſtus in triduo ad purgatoriũ uenerit, & inde animas eduxerit.*

VErùm curſim liceat mihi duo, omni animaduerſione digniſsima, his inſerere. Primum eſt circa id quod nõ nulli iam olim in dubium vocauerunt, An in ipſa nocte, qua reuera Chriſtus ad inferna deſcendit, & purgatoriũ etiam inuiſit, animæ ibi exiſtentes leuatæ ſint à tormentis, aut prorſus liberatæ. Dicam ſanè, eſſe ſententiam quorundam, inter quos, vt alios omittam, ſunt D. Thom. 3. p. q. 52. art. 8. & in. 3. d. 22. q. 2. art. 2. q. 4. Durand. eadem. d. q. 4. Richard. art. 3. q. 2. Abulen. in Paradoxa. 5. c. 118. quòd per Chriſti deſcenſum, nihil penitùs ablatum aut imminutum fuit pœnæ, illis animabus: ſed ſolùm Chriſtus inde B quaſdam extraxit, eas, ſcilicèt, quæ alioqui iam ſecundũ legem communem extrahebantur, quia omnem prorſus pœnam, ad quam diuina ſententia deſtinatæ fuerant, exoluerant. Cæterùm, hoc ego mihi perſuadere nec volo, nec poſſum: quin potiùs, deſcendente ad purgatorium Chriſto, ereptas exiſtimo aut o[illegible]ut quàm plurimas animas, quæ illo carcere præp[illegible]ebantur: reliquis verò longè mitigatas & imminutas fuiſſe pœnas. Fuit nanque dies ille triumphalis, & multis titulis alacer & longè indulgentior quàm cæteri dies, in quibus noſtris C ſuffragijs eripi ſolent animæ ab illis ignibus. Ne autem temerè me in præallegatos doctores inſurrexiſſe quiſquam ſuggillet, patronos habeo, quos in hac parte ſequar, D. Bonauent. in. 3. diſtinct. 22. & Gabrie. quæſt. vni. articul. 2. dub. 3. Franciſcum de Chriſto. quæſtione. 6. propoſitione. 4. Marſilium quæſt. 13. ar. 2. dub. 3. qui poſt multa, tandem in hanc partem declinat, & allegat pro eadem Thomam Argent. Idem habet Maioris, & Victoria, & videtur habere Iacob. de Val. ſuper Canticũ Abacuc, in illo verſu, Incuruati ſunt colles mundi.

Sententia S. Thom. quod nec eductæ, nec leuatæ ſunt à pœna.

Altera ſententia uerior.

Alte-

Animæ purgatorij an orent pro nobis.

Alterum, quod in quæſtionem nonnulli vertunt, Animæne purgatorij, quæ noſtris iuuantur ſuffragijs, rependunt vicem nobis, orando ac impetrando à Deo nobis gratiam? Nolo in hac parte meum iudicium interponere, quod feci in præcedenti. Producam pro vtraq; parte doctores ſecum pugnantes: Cui libuerit, ac licuerit, eorũ litem componat, aut ad quos voluerit, tranſeat. Richardus, in. 4. d. 45. ártic. 7. q. 3. ad. 3. Gabriel ſuper Cano. lectione. 58. circa finem, Ioannes de Medina, Codice de Pœnitent. Tractatu de Oratione, in. q. ſpeciali, & quidam alij affirmantem partem defendunt. In aduerſum militant S. Thom. in. 4. d. 15. q. 4. art. 5. q. 2. & in. 2. 2. q. 83. art. 4. ad. 3. & artic. 9. ad. 2. & art. 11. ad. 3. & Alex. Alen. 4. p. q. 52. memb. 1. art. 3. Abulenſ. ſuper Matth. tomo. 3. quæſt. 93. & ſuper. c. 6. q. 87. D. Antonius. 4. p. titulo. 5. c. 8. §. 2. Syluester, verbo, Oratio. §. 3. Nauarro, ſuper. c. quando, &c. Quocirca Victoria, Relectione de Magia, num. 17. ſentit non eſſe adeò conſtantem [illegible]iolam conſuetudinem, quorundam hominum, & præſertim fœminarum, quæ in ſuis caſibus ac miſerijs implorant animarum purgatorij opem atq; fauorem. Meam ego ſententiam nunc ſuſpendens: id ſolum dixero, ſanctum ac vtile eſſe inuocare & implorare opem illarum animarum: nam ſiue, quandiù ſunt in Purgatorio, orare pro nobis valeant, aut non valeant: certè cum inde exeat, vnde exituras certum eſt: & ad regnũ perueniant, in quod peruenturæ ſunt, non eſt dubium quòd tunc preces fundant, ac orent Deum pro ijs qui ſe ipſos eis commendauerant, & eas ſuffragijs, ac precibus iuuerant.

Sententia affirmans. — *Sent. negãs.* — *An rectè faciant qui in ſuis neceſsitatib. ſe commendãt animabus purgatorij.*

A B C

V.

Proſequutio ſolutionis argumentorũ.

AD rem itaq; dico, caput illud, quod, vt habetur in D. Damaſceno, in via iacebat, non fuiſſe hominis dãnati, ſed iuſti exiſtentis in purgatorio: nam Damaſcenus

non

A non dicit in illo ſermone, quòd fuerit hominis Gentilis, vt ibi patet. Quòd ſi D. Tho. hanc hiſtoriam referens ex Vitis Patrum, dicit fuiſſe caput Gentilis, ipſe nodum hũc tenetur enodare. Quod & fecit, in. 4. d. 45. q. 2. art. 2. q. 1. ad 4. Quem locum conſulat qui volet.

Ad Chryſoſtomum, ex eius dictis liquidò colligitur quid dicendum ſit: nam apertè loquitur de his qui poſt mortem in purgatorium perducti ſunt, proptereà quòd hoc in ſeculo non ſatis pœnituerunt. Quod dicit de Catechumenis ſimilem expoſcit ſolutionem: nam nihil prohibet, quin catechumeni in purgatorium etiam perducan B tur, cum ante baptiſmum reſuſceptũ, potuiſſent fide & charitate donari à Deo. Nec vero. c. placuit. nobis aduerſatur, quia licèt ibi prohibẽtur fideles preces fundere pro Catechumenis defunctis, tamẽ ideò hoc Eccleſia aliquando prohibuit, quia veriſimiliter credebat quoſdam Catechumenos ex ignauia baptiſmum differre. Et ideò priuauit eos ſuffragijs fidelium, vt hac pœna perterriti, quã primùm ad baptiſma properarent. *Pro Catechumenis non fiunt ſuffragia.*

Ad D. Aug. dicam breuiter eius verba multifariam explicari à Iuriſperitis, ſuper. c. tempus. 13. q. 2. Nos dicimus, nomine damnationis, intelligi ab Aug. pœnam purgato- C rij. Et ita dicit prodeſſe preces viuorum defunctis, ad hoc vt ſit plena remiſsio, aut ad hoc vt tolerabilior fiat ipſa damnatio. Ita Alex. 4. p. q. vltima, memb. etiam vltimo, & ar. vlti. D. Tho. in. 4. ſuprà, ad. 2. & Duran. ad. 1. Aliquid tamen amplius expoſtulat locus ille Aug. nam apertè de damnatis loquitur, videlicèt de valde malis: ac proinde dixerim, hanc tempore Auguſt. apud aliquos viguiſſe ſententiam, quòd viuorum ſuffragia proſint damnatis. Et ideò dicit ibi Auguſt. quòd, quibus hæc ſententia placuerit (non dicit tamen eam ſibi placere, vt patet *Exactior explicatio uerborum D. Aug.*

ex.c.112.&.113.)caueat ne dicat, tormenta damnatorum finiri,aut eos ab ira Dei & damnatione eripiendos, quan uis leuamen aliquod ſuis interponeretur tormentis, vt illi credebant. A

Refelluntur illi Theologi,de quibus in.2.arg.

Ad ſecundum reſpondetur, reſponſione non indigere id quod Præpoſitiuus aſſerebat,quoniã nec vmbram probabilitatis habet. Quod verò cõtendebat Porretanus, & quidã ex Iuriſtis,multipliciter refellitur à D.Tho.in.4.d. 45.q.2.ar.1.q.1. Vnicè tamen confutabitur à nobis,quia ſi per viuorum ſuffragia ſemper demitur aliquid de pœnis damnatorum,iam ſequeretur quòd poſt multa ſuffragia tàm multũ pœna decreſceret,& tã parua remaneret, vt B iam non eſſet grauis, & infeſta damnatis: ſicut per multã diuiſionem & diminutionem continui, veniri poſſet ad hoc vt continuum non ſentiretur actu. Alterũ,quod Antiſiodorenſis attulit,friuolum eſt, & omninò improbabile:quinimò id appellat D.Tho.loco citato,præſumptuoſum,& dictis ſanctorum contrarium,& vanum,& nulla authoritate fultum & irrationale. Et ſimiliter Linconienſis imaginationem refutat D.Tho.tacito authoris nomine. Lege D.Tho.

Cur purgatoriũ appelletur profundus lacus,os leonis, tartarus,&c.

Ad tertium reſpõdetur ex dictis in ſolutione primi,nomine inferni,& laci,& oris leonis,& portarũ inferi intelligi pœnã purgatorij. Huius appellationis tres ſunt cauſæ, C quas Alex.tãgit his verbis: Vel propter pœnarũ purgatorij acerbitatẽ oſtendẽdã,vel ad oſtendendã propinquitatẽ purgatorij ad infernũ,vel hoc dicitur inſpiciendo purè ad hoc quod eſt abſq; diuina miſericordia,ad merita animarũ,quæ pœnã acerbiſsimã meruerunt. Hæc ille. Orat ergo Eccleſia ne abſorbeat animas ſanctas locus purgatorij,ideſt,ne detineat, vt bene Adrianus in quæſtione de remiſsione peccatorũ poſt mortem. His adiungunt quidã alte-

Aliæ duæ explicationes.

A alteram explicationem, quòd ſcilicet Eccleſia in illa oratione precatur Deũ, ne vtatur ſua potentia abſoluta, conijciendo illas animas in inferno damnatorum. Sed & tertiam producunt, nempe orare Eccleſiam pro animabus purgatorij, vt Deus illis præſtet mentem æquam ac ſanã, vt patienter pœnas illas ferant: ne ſi impacientes & indignabundę reſiliat & auerſentur, Deus hac earum indignatione cõmotus, detrudat eas in barathrum Gehennæ. At poſtremę iſtę explicationes indignę ſunt viro Theologo.

ILlud verò quod de portis inferi tangitur in argumẽto, quanuis ſatis, vt arbitror, explicatũ relinquitur, proluB bium mihi ſubijt in humanarum literarum ſtudioſorum gratiam commentari, productis ex Gentilium ſcriptorũ ſcrinijs, nonnullis ſententijs, in quibus portarum inferni meminerunt. Ouid. 4. Met. VI. *Digreſsio quænã ſint portæ inferi, & quid de his ſenſere Poetæ.*

Eſt via decliuis funeſta nubila taxo,
Ducit ad infernas permuta ſilentia ſedes:
Mille capax aditus, & apertas vndiq; portas
Vrbs habet, &c.

Has inferorum portas credebant antiqui, eſſe voragines C quorundam montium fumantes & ardentes, vt in mõte Tęnaro, in quo fauces erãt ad inferna deducentes, vt verbis vtar Suidæ. Et per illã ianuã, Herculẽ, & Orpheum ijſſe ac redijſſe commemorant. Virgil. 4. Georg. *Tænarus, AEthna Væſuius, montes fumãtes, & ardentes, credebantur eſſe portæ inferi.*

Tænareas adijt fauces, alti oſtia ditis.

Et Ouid.

Ad Styga Tænarea auſus eſt deſcendere porta.

In monte etiam Væſuuio, ſeu Væſeuo hiatus quidã flammam fumumq; vomens erat, quæ porta inferi eſſe credebatur, & Plinium Naturalis Hiſtoriæ ſcriptorem, qui

cognoſcendi cupiditàte eò ſe contulerat,abſorbuit,&cō- A
buſit,vt patet ex Epiſtola Plinij Iunioris,quæ naturali hi

Plinius flammis Væſeui combuſtus.

ſtoriç prefigitur.AEthnam, vulgò Mongibellum , quis neſciat in Sicilia montem eſſe perpetuo clarum incēdio, & per illius montis antra ad infernum deueniri ? Hunc

Empedocles flammis AEthnæ.

curioſitatis gratiam viſens Empedocles,ab igne & fumo erumpente præfocatus eſt.Licèt Horatius in Arte poetica rem hanc aliter enarret dicens:

Siculiq; poetæ
Narrabo interitum,Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles,ardentē frigidus AEtnā B
Inſiluit, &c.

Sed Horatius hac in parte Empedoclem falſò dehonorauit. De quo Abul.in Repetitione de ſtatu animarum, num.324.& infra.

Infernū propriè nullas habere portas.

Veruntamen hæc figmenta eſſe,& nullas habere infernū ianuas,oſtendit optimè Abul.ſuper Matth.c.25.q.521. & accuratè etiam in Paradoxa de Aquila.p.5.c.99.101.& 102.& poſt.c.178.vſq;.181.& in Repetitione de ſtatu animarum,à numero.310. Quin non ſolùm portas has, ſed

Poetæ irrident ac negant infernum.

& quidquid de infernis docet fides,& antiqui poetæ concinuerāt,irridere ſolent alij.Nam Ouidij,lib.15 . Metam. C
illa ſunt carmina.

O genus attonitum,gelidæ formidine mortis,
Quid Styga,quid manes,quid numina vana timetis?
Materiæ vatum,falſiq; pericula mundi, &c.

Falſum mundum appellat , quem futurum poſt hanc vitam docet fides. Et Iuuenal.Satyra.2. ;

Eſſe

A *Eſſe aliquos Manes, & ſubterranea regna,*
Et contum, & Stygio ranas in æquore nigras:
Atque vna tranſire vadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt, niſi qui nondum ære lauantur.

Id eſt, qui tam parui ſunt, vt nondum ſoluant pretium in balneis, aut Thermis, quibus adulti lauari ſolent. Et Lucretius libr. 3.

Cerberus & furiæ, iam verò lucis egenus
Tartarus, horriferos eructans faucibus æſtus,
B *Qui neque ſunt vſquam, neq; poßunt eſſe profectò.*

Vnde cum poetæ portas aſsignarunt inferorum, id planè fecerunt vt ipſi veroſimiles facerẽt eas fabulas, quas ſua dere nitebantur. Si nanq; fabulabantur, Herculem, Theſeum, Pirithoum ijſſe ad infernos, & redijſſe, vt ponit Ouid. 7. met. & Seneca in Tragœdia prima: & AEneam & Sibyllam & Orpheum, vt ponit Virg. 6. AEneid. & 4. Georg. profectò & portas inferi ponerent neceſſum erat. Similiter itaq; (vt poſt nænias has ad ſeriam noſtrã conuertamur diſputationem) certè nullas infernus ha- C bet portas, ac proinde quoties de portis inferi eſt ſermo in ſcriptura, vulgariter, & iuxta conſuetum loquendi hominum morem accipienda eſt talis loquutio. Aut dixerim, nomine portarum inferi, ſignificari eam poteſtatem ac ditionem, quam Deus illis locis exercet aduerſus peccatores. Abundè exemplorum reperire in ſcriptura, perfacile eſt, in quibus nomine portarum authoritas ac poteſtas iudicis exprimitur. Prouer. 31. Nobilis in portis vir eius, quando ſederit cum iudicibus. Et Pſal. Non confundetur, cum loquetur inimicis ſuis in porta. Rationem huius lege in Hieronymo, ſuper Zachar. c. 8. & ſuper Amos. c. 5. &

Cur Poetæ fingebant, infernum habere portas.

Portæ in ſcriptura, quid.

Prouer. 31. Pſalm. 126.

5.& ſuper Ezechielem.c.40.& in D.Gregorio li.19. Moralium.c.11.& in Theodor.ſuper Amos.c.5. A

VII.

Pro his, quos conſtat eſſe in cælo, orare, blaſphemum eſt.

AD quartum argumentum, fatemur non licere preces fundere pro beatis:tamen, vt rectè Alex. 4.p.q.93. membr.1.ar.9.ad.1.quando de ſalute alicuius probabiliter dubitamus, ſanctum eſt pro illo orare. Quando tamē certiores facti ſumus de eius ſalute, id facere nō licet. Hūc ſpectat illud Aug.ſermone.17.de Verbis Apoſtoli, & habetur.c.cum Marthæ.de celeb.miſſ.& in Mag.ſent.lin.4.d.45.Iniuria eſt orare pro martyre, cuius nos debemus orationibus commendari. Idcircò, nego quòd preces noſtræ proſint beatis ad augmentum gloriæ. B Porrò illa formula precandi pro Apoſtolis, Martyribus&c. meritò per deſuetudinem exoleuit. Idem dico de Oratione illa de D.Leone, cuius orationis loco hæc ſubſtituta eſt: Annue nobis, quæſumus Domine, vt interceſsione famuli tui Leonis. Ita habetur in illo.c.cum Marthæ §.Tertio loco. Vide Syxtum Senen.lib.6.annot.47.

Ad vltimum argumentum reſpondere quidem volumus, ſed nō poſſumus, niſi in forma diſputationis ſcholaſticæ:ſecundam, quam promiſimus, propoſitæ quæſtionis partem tractemus.

Dubium alterum an altèrnis an verò ſimul calor & frigus, & cętera tormenta in damnatos agant. C

VIII.

Argum.1. quòd detur tranſitus in inferno de vno tormento in aliud.

QVod alternis & ſucceſsiuè ſæuiant in damnatos prædictæ pœnæ, probatur primò, ex illo loco Iob.24. Ad nimium calorē tranſiet ab aquis niuium: quod de cruciatibus perditorum exponunt Sancti: ſi ergo eſt tranſitus de vno in aliud,

A aliud, alternis agunt, nō ſimul. Secundò, hæc videtur eſſe ſententia Theologorum. S. Tho. 1. p. q. 10. ar. 3. ad. 2. vbi, cum ſibi obieciſſet, ignem inferni dici æternum, ex quo ſequi videbatur, quòd non ſolus Deus eſſet æternus: reſpondet, quòd in pœnis damnatorum eſt vera tranſmutatio vnius in aliud: atque adeò eorū pœnæ dicuntur æternæ, ſolùm propter [illegible]urationem, iuxta illud Pſalmi. Et erit tempus eorum in ſecula. Et. 1. 2. q. 67. ar. 4. ad. 2. apertè dicit, in damnatis eſſe ſucceſsionem pœnarum. Idem habet Quodlibeto. 8. ar. 18. de quo etiā videndus eſt Quodlib. 7. ar. 11. Henricus de Gandauo in Quodlibeto. 12. de B hoc fecit quæſtionem. 11. & Capreolus in. 4. d. 44. q. 2. ar. 2. Sed Abulen. in Repetitione de ſtatu animarum, nume. 309. id habet expreſsiùs: nam dicit. In pœnis inferni nullus ordo in permanendo eſt: quia cum aliquis nunc fuerit in nimio calore, transferetur ad maximum frigus: cum autem in frigore, ad calorem. Et ſuper Matth. 25. q. 546. ait, dici poſſe quòd ſit alternatio & tranſitus de vno tormento in aliud Clariùs Ricar. d. 44. art. 2. q. 10.

Iob. 24.
2. Argu.
Pſalm.

Tertio ratione id ſuadetur, nam ſi ſimul ac ſemel frigus & calor in corpora damnatorum efferuent, punctū eſt longè difficillimum explicatu, quomodò qualitates C ipſæ mutuò non ſe impediant? Quomodò viciſsim in ſeipſas non agant? non ſe temperēt & remittant? ac proinde non ſatis intelligitur quomodò illa corpora ſimul caleant, & frigeant, & vtrunq; in ſummo. Imò tepebunt potiùs: atq; adeò ne tepeant dicamus non ſimul illas oppoſitas qualitates agere circa idem ſubiectum, ſed ſucceſsiuè vnam poſt aliam.

3. Arg. difficillimum.

IX.

Non eſſe in inferno tranſitum de uno tormento in aliud.

Altera concluſione huic dubio reſpondemus: Nulla in tormentis damnatorum tranſmutatio, aut viciſsitudo pœnarum reperitur, ſed iiſdem prorſus alligati tormen

mentis à principio ſuæ damnationis, per totam æternita- A
Prob.ex ſcriptura. tem excruciātur. Hoc tenet expreſsè Abulen. ſuper Matth.c.25.q.546.&.q.551. cuius ratio amplificanda, & expendenda eſt à me ſolut.ad vlt.argum. Interim id ego probare adnitar coniecturis ex ſacris literis, & vera Theologia, ac Philoſophia depromptis. Primò Apocalyp.18. cū de damnatione impiæ Babylonis eſt ſermo, ſic dicitur: Ideò in vna die venient plagæ eius mors, luctus, & fames, & igne comburetur. Et ſtatim, Væ væ ciuitas illa magna Babylō, quoniam vna hora veniet iudicium. Ex quo, quātum coniecturis aſſequi poſſum, exiſtimo: quod dicitur, In vna die, & in vna hora, inſinuat ſimul & à B principio omnes plagas & miſerias ſuperuenturas damnatis, non ordine aliquo & tranſmutatione. Secundò, ille locus Eccleſiaſ.11. Siue ceciderit lignum ad Auſtrū, ſiue ad Aquilonē, ibi erit, innuit, quòd vbi in initio caſus ſeu damnationis humanum lignum ceciderit, ibi ſuper vno recumbet latere, ibi perpetuò intranſmutabile permanebit. Tertiò, quòd æterna dicuntur in ſcriptura tormenta damnatorum, nonnihil nobis videtur conniuere: eò quòd æternorum hoc eſt proprium, quòd perpetuò citra aliquam nouitatem & mutationem, durent eodem ſtatu, ſitu, modo, &c. C

Apoc.18. *Eccle.11.*

Probatur concl. rationibus. Quartò, veriſimilimum hoc redditur, ex eo quòd ad torturam & pœnam miſerorum facit, vt ijſdem ſemper malis affixi hæreant, & de vno in aliud minime commigrent: nam ſanè pœnarum tranſmutatio, licèt ſit in deterius, leuat quodāmodò. Et quare, inquam, dicamus, Deū inimicis ſuis peruicaciſsimis leuamem aliquod cruciatibus interponere? Profectò manna, dictus panis Angelorum, & omne delectamentum ſaporis in ſe habens, muſ toties repetitum faſtidium generabant. Vnde dicebant illi

Sap.16. *Nume.21.*

A illi, Nauſeat anima noſtra ſuper cibo iſto. Et in Pſal. Omnem eſcam abominata eſt anima eorum, ideſt, mana. vt quidam volut, quòd dicitur omnis eſca, propterea quòd eſſet vice omnis eſcæ, & omnigena ſaporum ſuauitate præſtaret. Ponendum itaque in malis damnatorum eſt, vt ijſdem tormentis abſque mutatione aliqua faſtidioſiſſimè vexentur. *Pſalm. 106. Sap. 16. Mana dicitur omnis eſca.*

Quintò, ex incommodis, quæ ſequi videntur ex ipſiſsima eorundem tormentorum & ſimultanea actione, quę relata ſunt in tertio argumento, nullum eſt tam abſurdum quàm eſſe videntur ea quæ ex oppoſita ſententia ſequuntur. B Nam, inquiro, ſi ſucceſsiuè frigus poſt calorē, & calor poſt frigus agunt in corpora damnatorum, iam ſequitur primò quòd quandiù vnum agit, ceſſet aliud ab actione, & conſequenter corpus damnati quieſcat à paſſione illius, cuius actio ceſſat. Dicere autem quòd ſignabile ſit aliquod tempus, in quo damnatus non excrucietur calore, & ardeat igne, illo, videlicèt, interuallo quo friget & alget, vix credi poteſt. Deinde ſi mutuò calorē pellit frigus, & frigus calor, id ſubitò & in inſtanti nō poteſt fieri, niſi magno Dei miraculo, quod ſine neceſſitate non eſt ponendum. Reſtat ergo vt paulatim ſe expellant: C paulatim autem expellere ſe non poſſunt, niſi cum magno lucro, ac refrigeratione damnati vt probatum eſt in ſuperioribus. Prætereà, vix poteſt intelligi, quo ſitu & ordine diſpoſita ſint apud inferos tormēta illa & plagæ caloris & frigoris, vt viciſsim agant in damnatos, non ſimul. Et quis eos de vno tormento transfert ad aliud? vnde nouæ torturæ ſuperueniunt inſtrumenta? &c. Demū, ſi dicamus ſimul omnes pœnas perpeti inuariabiliter, euitantur incommoda ſupradicta, & ſine magna difficultate explicatur, qua ratione qualitates illæ contrariæ ſimul *Abſurda quæ ſequuntur ex eo quod dicatur tranſitus tormentorum.*

mul agere in corpora damnatorum poſſint, vt perſpicuè A
percipiet qui patienter expectauerit,& me tertio argumē
to audiuerit reſpōdentem:In quo multas argumētorum
machinas in aciē producam, in quibus plurima philoſo
phica veſtris auribus digna continentur:quanuis ingenij
mei, ac præſcripti temporis anguſtia, vereor ne ad ea
tractanda ſufficiat.

X.

Pulchra digreſsio de numero. ac genere tormentorum, quæ ſunt in inferno.

NE hallucinetur Theologus,cum de tormentis,quæ
apud inferos ſunt,ſermo ſeſe offert, ſed diſtinguere
probè ſciat quæ ibi ſint propriè, quæ metaphoricè, vi-
ſum mihi eſt paucis explanare,an in inferno ſint veri ig-
nes,veræ niues & frigora,ſulphura,ſtridor dentium, fle- B
tus,vermes,fames,fœtor,tenebræ,quæ ſint illorū igniū
nutrimenta & materies&c.Cū enim apud ſacros ſcripto
res horū omniū peculiaris mētio interdum fiat, expedit
nec omnia ad metaphorā trāsferre,nec verò in ſenſu pro
prio omnia intelligere. Hoc autem diſputare non eſt
extra chorum ſaltare,vt aiunt,ſiquidem examinare non
poſſumus, an ſit vera in tormentis alternatio, niſi priùs
exploratum ſit quodlibet tormētorum genus,quo dam
nati torquentur.

Ignes veri, & proprij ſunt in inferno.

Ergo veri ignes in inferno ſunt.Id licèt Græci negaue
rint,quos ſequutus eſt Auicēna,Sancti tamen Patres,Au C
guſti.Hiero.Greg.Damaſc.quidquid in Græcorum fauo
rem afferantur,hanc catholicam veritatem non negant,
vt liquet ex S.Tho.in.4.d.44.q.3.ar.2.quæ.1.&.2. Palud.
Maior.Duran.d.44.Soto.d.50. Syxto,qui ſanctorum di-
cta expendunt & explicant.lege etiā Abulen.ſuper Mat-
th.c.25.q.403.&.q.490.vſq; ad.q.504.Caiet. Oratione.5.
habita ad Iulium ſecundum,Catherinum, Opuſculo de
præmio bonorum,& malorum ſupplicio.Eſt ſane ignis
viuaciſsimus in agendo, & qui à qualitate propria & na

tura

A turali non poteſt tranſmutari, ſicut cætera elementa, quę peregrinas impreſsiones pati poſſunt, vt habet Ariſt. 4. Metaphy. Nec verò ſolùm ignes illi veri ſunt, ſed & elemẽtares, & eiuſdem ſpeciei cum his ignibus, qui apud nos ſunt.

Quę ſit illorum ignium materia, quæ fomenta; ex Iſai. c. 30. & Apocaly. 19. 20. & 21. & Pſal. 10. videtur colligi, ſulphura eſſe: non ita quòd ignis ardeat in illis, quaſi cõburãtur & cõſumãtur ſulphura, & ex illis generetur ignis: omnis enim actio corruptiua & generatiua ceſſatura eſt poſt iudiciũ, vt infrà dicemus. Sed erunt ibi ſulphura veluti B ferrũ candens, quæ ſemel accenſa nunquã extinguentur. Accendet autẽ illa Deus, vtq; in ęternũ durent ipſe Deus vt ita dicamus, ſufflabi, vt habet elegans & tremendũ illud teſtimonium Iſai. c. 30. Pręparata eſt ab heri Tophet, nutrimẽta eius ignis & ligna multa: flatus Domini, ſicut torrens ſulphuris, ſuccendens eam. Quid ſit Tophet, nõ vacat explicare, liquet ex Hierem. c. 7. & 19. & ex 4. Reg. certum eſt tropicè infernum ſignificare: fortaſsis totum hoc tranſlatitiè & per metaphorã dicitur, ac proinde exiſtimo ignes Tartareos nullis fomentis nutriri, ac nullis nutrimentis foueri. Quis inficiabitur, ignem, qui penes C concauum Lunę eſt, conſeruari perpetuò, abſq; nutrimẽtis? Quod inde prouenit, quòd ibi reſidet in proprio loco ac ſitu naturali. Similiter conſeruare Deus poteſt ignes illos tartareos abſq; nutrimẽtis: id tamẽ nõ per cõtinuũ miraculum, quod alicui videbitur incommodum, ſed per hoc quòd Deus loco illi profundo & ſubterraneo, dare poterit conditiones illas & qualitates, quas habet ſphæra illa concaua Lunæ.

Quibus fomẽtis nutriãtur, & ardeant ignes inferni.

Pſalm. 10. Apoca. 19. 20. & 21.

Iſai. 30.

Hierem.

Vtrùm ſint veræ niues & aquæ, multi in dubium vocãt. D. Greg. lib. 16. Moral. c. 30. negat. Sequitur Iãſenius in

Niues, & aquæ nõ ſunt

propriè in inferno. in Concordia c.45. iuuat ſcriptura, Zachariæ.9. Tu autē A
in ſanguine teſtamenti eduxiſti vinctos de lacu, in quo
Zach.9. non erat aqua. Et Lucę.16. inducitur diues ab Abrahamo
Luc.16. ſic efflagitans, Mitte Lazarum, vt intingat extremum di
giti ſui in aqua, vt refrigeret linguam meam, quia crucior
Iob.24. in hac flamma. Nec verò locus Iob, Ab aquis niuium trā
ſeat ad calores ignis, contra nos eſt: quia, aut non eſt ibi
ſermo de pœnis Tartari, aut ſecundùm metaphoram ca
pidebet propter eas abſurditates, quæ ſequuntur, ex eo
quòd verè niues aut aquæ in inferno cōſtituantur. Quo
circà Abulen. in Repetitione de ſtatu animarum, nume.
303.&.308. non tam probabiliter hac in parte loquitur, nā B
ponit in inferno veras ac frigidiſsimas aquas, licèt ſuper
Matth. eas neget. De quo rurſus ſtatim.

Frigore vero cruciantur dānati. Frigore nihilominus vehementiſsimo ac proprio ex-
cruciantur damnati: nam ſtridor ille dentium, de quo in
ſcriptura tam ſæpe fit mentio, effectus eſt frigoris. Proue-
nit verò frigus hoc, vt tradit Abulen. ſuper Matth. ſuprà,
à terra quæ circunſtat damnatos, & eſt valde frigida: &
quò ſolidior eſt eò eſt maior in illa frigiditas; non ha-
bet enim ibi inde à frigiditate ſua naturali immutari poſ-
ſit: nam ceſſante motu cœli nullus motus, aut alteratio
naturalis reliqua eſſe poteſt. Neque verò oportet quòd C
tangat damnatos, vt illos cruciet: cum enim operatio illa
ſit intentionalis, fiet per ſpeciem ab obiecto ſuſceptam in
ſenſu, quæ immutare poterit ſenſum tactus. & magnum
in illo dolorem incutere, abſq; naturali tranſmutatione.
De quo plura ſtatim, in ſolutione ad.3.

Vermes nō ſunt propriè &c. De verme, an propriè ſit in damnatis, quærimus, pro-
Iſai.65. ptereà quòd tam ſæpè, & tam apertè in ſcriptura fit mē-
tiò de verme, quo vexandi ſunt impij. Iſai.66. Vermis eo
Iud.16. rum non morietur. Et Iudith.16. Dabit ignem & vermes
in

A in carnes eorum. Et Eccleſiaſt.7. & Marc.9.&c. dicimus tropicè ad animam transferri, ita vt nihil ſit aliud vermis quàm, vt dixit Poeta, *Eccl.7. Mar.9.*

Nocte dieq; ſuum geſtare in pectore teſtem.

Et alibi de illis loquitur,

Quos diri conſcia facti
Mens habet attonitos, & ſurdo verbere cædit:
Occulto quatiente animum tortore flagellum.

Itaq; vermis eſt conſcientia peccatorum, vt etiam habet D. Hieron. ſuper Eſai.c.14.&.66. D. Auguſt. lib.21. de Ciuit.c.9.& Origen. Matth.13. De quo multa Abulen. in Pa- B radoxa de Aquila.c.60.& in Repetitione de ſtatu animarum.c.91.& ſuper Matth.25.q.553. Hæ ſunt illæ furiæ, & vltrices curæ, quas in inferni veſtibulo poſuit Poeta:

Veſtibulum ante ipſum, primiſq; in faucibus Orci
Luctus & vltrices poſuere cubilia, Curæ.

Vbi Seruius, Vltrices curæ, ideſt, peccata & remorſus cõſcientiæ, quæ puniunt ſemper nocentes.

Fletum & lacrymas, qui dixerit propriè in inferno eſſe, hæc diſpendia ſubire debet: nã explicandum illi eſt, C quomodò fletus, qui per reſolutionem lacrymarum fit, poſſit in damnatis eſſe perpetuus? Lacrymæ enim, humor quidam ſunt, quem neceſſe eſt tãdem deficere, etiã ſi totum corpus reſoluatur in lacrymas: eò quòd in dãnatis nulla ſit reſtauratio humoris, cum nullus ibi ſit cibus: quod tractat D. Tho. quodlibeto.7. artic.13. Quia tamen Matth.8.13.&.22.& Apocalyp.18.& alibi ſæpè, conſtituitur fletus apud inferos, & propriè, vt vidimus, poni non poteſt: dicimus, fore fletum in damnatis, quantùm ad eam commotionem & conturbationem capitis & ocu- *Fletus, & lacrymæ an ſint in damnatis.* *Matth. Apoc.18.*

 lorum,

lorum, quæ fletum comitari ſolent. Licèt autem ceſſante motu cœli, ceſſabit omnis motus, cuius principium eſt motus cœli, non tamen ceſſabit motus voluntarius, cuius principium eſt voluntas, vel appetitus: & quia appetitus eſt principium motus localis, ideò ceſſante motu cœli, poterit homo moueri localiter: illa autem commotio capitis, & cõplicatio, vel contorſio partium corporis, motus localis eſſe videtur. A

Stridor dentiũ propriè in damnatis. Sed quid de ſtridore dentium, dico futurum propriè in damnatis, cum corpora reaſſument. Et ita habet D. Auguſt. Epiſtol. 111. quæ eſt ad Iulianum, & inſinuatur in Apocalyp. *Apoc. 16.* AEſtuauerunt homines ab æſtu magno, B & commanducauerunt linguas ſuas. Et ratio eſt, quia ſtridor iſte nihil aliud eſt, quàm concuſsio dentium, quæ ad motum localem pertinet. Sequitur porrò ex duplici cauſa, nempe ex indignatione, ſicut nobis valde indignatis accidit ſæpè ſtridere. Et ſecundò ex nimio frigore, quod futurum eſſe iam diximus: licet Abulen. quæſt. 555. hanc ſecundam cauſam improbet: eius tamen improbationem ego non probo, nam exiſtimo ſtridere damnatos etiam ex frigido irrepente ſenſim per totum corpus, & cruciante illud, non per alterationem, qua qualitas frigida recipiatur in corpore: ſed per ſpeciem frigoris C non frigidam, ſenſilem tamen & intentionalem impreſſam ſenſui tactus. De quo rurſus in ſolutione ad vltimum.

Fœtor propriè an ſit in inferno. Pollicitus etiam ſum de fœtore dicturum me. Ergo dico, non futurum propriè in inferno: quia neceſſum eſt, vt de re fœtente fiat fumalis euaporatio, ex qua multiplicentur ſpecies ſine materia, vſq; ad ſenſum olfactus: apud inferos autem talis euaporatio nuſquam erit, cum illa ſit continua & iugis quædam rei corruptio & generatio,

A tio, quæ ceſſante motu cœli, nunquam erit. Dicit tamen Abulenſ. quæſtione. 560. fœtorem adhuc eſſe poſſe, licèt deſit fumalis euaporatio: cum ſenſatio fiat per ſolam ſpeciem, quæ eſt intentio formæ, & non per rem ipſam, vt dicturi ſumus in ſolutione ad vltimum. Quò pertinent quæ de ſenſationibus beatorum, doctè tradidit Soto, in. 4. diſtinct. 49. quæſt. 4. articul. 5. Et ſic in germano ſenſu explicari poſſunt loca illa, Iſai. 29. De cadaueribus eorum aſcendet fœtor, & Ioel. 2. Aſcendet fœtor eius, & aſcendet putredo eius, quia ſuperbè egit. Et Apocalyp. B 14. & fumus tormentorum eius aſcendet in ſecula ſeculorum. *Iſa. 29. Ioel. 2. Apoc. 14.*

Reſtant infernæ tenebræ explicandæ. Sunt itaq; veræ & propriæ, non tamen eſt omnimoda tenebra, ſed parùm lucida, vmbroſa, & fuſca, fortè ſicut per noctem, in qua licèt non admodum diſtinctè, multa tamē videri poſſunt. Vtrunq; ad pœnam perditorum ſpectat: quia enim, vt dicitur Eccleſ. 11. Dulce lumen & delectabile in oculis hominum: & Tobiæ. 3. Quale gaudium mihi eſſe poteſt, qui in tenebris ſedeo, & lumen cœli non video? ideò auferre à damnatis lumen debemus: Quia tamen multa ibi C ſunt, quæ videri à damnatis opus eſt, ingratiſsima & horribiliſsima viſu, ideò nonnihil lucis ibi ponunt ſancti, Gregorius lib. 9. Moralium. cap. 46. ſuper illud, Iob. 10. Vbi vmbra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Concinit locus Pſalmi. 28. Vox Domini intercedentis flāmam ignis, adiecta gloſſa Beati Baſilij ſuper illum locum, vbi contendit, naturam ignis poſt iudicium diuidendam eſſe. Sunt nanq; duæ ignis facultates, altera lucere, & ignire altera, licèt lucere non ſit tam propria, vt dicit D. Tho. in. 4. d. 44. q. 3. ar. 2. q. 2. ad. 4. Itaq; intercidit Deus & interſecat voce & voluntate ſua vnam *Tenebræ in inferno non ſunt omnimodæ, ſed cum luce quadā. Eccl. 11. Tob. 3. Iob. 10. Pſal. 28. Ignis inferni uris, non lucet.*

ab

ab alia:nam aliquando lucet,non vrit: quod contigit cũ A
Dan.3. pueris ſanctis,apud Danielem. Aliquando verò,vt cõtingit in inferno,vrit & nõ lucet,niſi admodum remiſſè, vt dictum eſt. Vide Marſili.in.4.q.vltima ar.vltimo in.1. argumento.Lud.Cœlium.lib.6.lect.Antiq.c.11.

4. elementis cruciandi impij. His vt vltimam manũ imponamus, Ricardus in.4.d. 44.art.2.q.10.ait ab omnibus elementis vexandos damnatos. De igne, ſatis liquet. De aqua probat ex illo Sap.5.
Sap.5. Candeſcet in illos aqua maris,& flumina concurrent du riter,& illo,Iob.24.ab aquis niuium tranſeat,&c. Rurſus
Iob.24. ex illo,Pſal.10.Ignis,ſulphur, ſpiritus procellarum, pars
Pſal.10. calicis eorum,probat eos igne,& terra fœtida,quæ ſignificatur per ſulphur:& aere procelloſo,qui dicitur ſpiritus B tempeſtatis ſecundùm Auguſt.12.ſuper Gen.longè poſt
Sap.5.& 11. principium, torquendos eſſe damnatos. Deinde ex illo Sapien.11.Per quæ peccat quis, per hæc & torquebitur, & Sap.5.Armabit creaturam ad vltionem inimicorum,
Epitome tormentorũ inferni, ex Virg. probat ab omnibus elementis affligendos. Sed vice auctarij accipe velut in epitome redactas, præcipuas barathri gehennalis pœnas,quas Æneid. 6. Virgil. eleganter ſupputat. Quo nihil verius, nihil Chriſtianius dici poteſt.

Veſtibulum ante ipſum,primiſq; in faucibus Orci C
Luctus,& vltrices poſuere cubilia, Curæ.
Pallenteſq; habitant morbi,triſtiſq; ſenectus,
Et metus, & maleſuada fames, & turpis egeſtas:
Terribiles viſu formæ,lethumq; laborq;
Multarum intereà variarum monſtra ferarũ,&c.

Et his ſimiliter quædam alia, vſque ad illud,
Non mihi ſi centum linguæ ſint,oraq; centum,

Om-

A *Omnia pœnarum percurrere nomina poſſem.*

XII. *Explicatur locus Iob, Ad nimium calorem trãſeat ab aquis niuium.*

AD primum argumentum, vt reſpondeamus, explicemus locum Iob, qui in vulgatis codicibus ſic habet: Ad nimium calorem tranſeat ab aquis niuium, & vſque ad inferos peccatum illius. Optat Iob, vt in hominem ſceleratiſsimum, qualem ſuperiùs deſcripſerat, maiora inferni tormenta deſæuiant. Et hæc eſt communis explanatio. Verùm iuxta Hebræum ibi, ſic legitur: Siccitas & calor auferunt aquas niuis, inferos peccauerunt, vt ſit ſenſus, iuxta Rabbi Leui, quem citat Eugubinus ibi, B Ecce ſcelerati nullas in præſenti vita pœnas pertulerunt, & tamen ſine anguſtijs, & cum ſuauitate ad ſepulcrum deſcendunt, ſicut ſuauiter & facilè calor liquefacit niues. Ita etiam Rabbi Abraham, & Vatabl. & Iſidorus Clarius. Sed tamen hanc expoſitionem nunc mittamus, & Hebraicam veritatem cum Vulgata facilè hoc modo conciliemus: Ariditas & calor auferunt aquas niuis, nempe in gehenna, in qua dum algore terribili frigent damnati, ſuperuenit ignis & calor vehemens qui eos torreret & vexat atrociſsimè. Stat tamen adhuc difficultas, quo pacto de vno tormento in aliud tranſeant: nam ex C hoc loco Iob, Ricardus ſupra, articul. 2. quæſtione. 10. in fin. tenet alternationem etiam futuram tormentorum, in inferno. cui proinde in ſolutione ad. 3. ſtatim reſpondebo.

Ad ſecundum argumentum dico, in nullius me hodiè verba iuraſſe: & ſic in propoſitam ſententiam ducor, quamdiù rationes & authoritates ſcripturæ potiùs ſuffragantur meæ ſententiæ, vt probatum eſt, & liquebit adhuc amplius ex ſolutione ſequentis argumenti.

XIII. **A**D tertium, in quo ſtat difficultas, primùm dicò A æquè procedere contra alteram opinionem: nam poſito, quòd ſucceſsiuè calor, & frigus agunt in damnatos, perplexus nodus implicatur, qua ratione dum frigus, & calor ſe mutuò pellunt, non tranſeunt ad tęporem: & ſic vel leuem doloris pauſam non præſentiſcunt damnati. Proinde explicandi nodi iſti ſunt, ex D.Thom. Quodlibeto.7.articulo.11.& quodlibet. 8. articulo.18. Capreolo, in.4. diſtinctione. 44. quæſtione. 2. articulo.2. Argentin. quæſtione.1. articulo.3. Ricard. articulo.2. quæſtione.6. initio corporis, & ad ſecundum, in fin. Abulenſ. ſuper Matth. 25. ſuprà, Henrico de Ganda. quodlibet.12. quæſtione.11. Caietan. in oratione. 5. ad Iulium. 2. & alijs ex quibus habemus poſt diem iudicij, poſſe calorem & frigus ſimul agere, & ſimul ſentiri à corporibus damnatorum, eò quòd in illo ſtatu nulla erit actio naturalis corruptiua, aut alteratiua: atque adeò actio illa afflictiua qua damnati torquebuntur à calore, & frigore, non erit naturalis, ſed intentionalis, & ſecundùm eſſe ſenſibile. Itaque corpus damnati verè non frigeſiet, aut caleſiet: erit tamen ſpecies caloris, & frigoris in ſenſu tactus tam fortis, & tam intenſa, ac ſi eſſet organum tactus phyſicè C tranſmutatum per calorem, & frigus in ſe ſuſceptum, & non ſolùm intentionaliter immutatus, vt reuera erit. Et hæc eſt cauſa ob quam poteſt eſſe dolor & accerrimus, & æternus: quia, ſcilicèt, ex illo dolore non ſequitur aliqua mutatio diſpoſitionis naturalis. Scio plurimos, quos infrà referam, præſertim, Henricum quodlibeto. 11. quæſtione. 8. dicere, quòd abſque immutatione reali corruptiua impoſsibile eſt quòd ſit dolor in animali. Verùm oppoſitum dicerent, ſi meminiſ-

Explicatur latiſsimè, ut calor & frigus ſimul agētia in corpus dānati, non ſe remittunt, & impediunt.

Cur nō corrũpũtur corpora damnatorum ab igne.

A miniſſent Ariſtotelis.2.de Anima text.121.&.138. dicentis, Senſus recipit ſpeciem ſine materia, ſicut cera figuram ſigilli. Quamobrem ſine eo quòd corpora illa calefiant aut frigeſiant, atque adeò ſine eo quòd corrumpantur, poterunt in æternum ſimul & ſemel, frigus, & calor, ſiccitas & humiditas, & cætera tormenta in miſerrima illa corpora vehementer irruere, & deſæuire.

Caiet. ſuprà & prior illo Abulenſ. & ante ambos Scotus in.4.diſtinct..44.quæſtione.3.articul.1. hanc difficultatem illuſtrant hoc exemplo: ſi quis rigentem manum B præ alboris magnitudine, ad ignem vehementem proprius admouerit, protinùs intimè irrepit & cruciat, vt hominem propè exanimem reddat. Vnde quæſo tunc ille dolor? Num ex calore? nequaquàm. Tàm enim nihil, aut parùm caloris adhuc inhæſit, vt ſi altera manu quis attentet, plus frigere ſentiet, quàm caleſcere. Cruciatur ergo ex eo quòd ſuſcipit in ſenſu ſpeciem excedentis ſenſibilis, nempe ſpeciem vehementiſsimi caloris, licèt non calidam. Rurſus, quòd ex eo damnati crucientur, quia recipiunt ſpeciem vehementis ſenſibilis, & non quia ſuſcipiunt calorem, patet: quia lapis, & arbor ſuſcipere quidem poſſunt in ſe calorem C ac frigus, & tamen affligi neutiquam poſſunt, quia ſpeciem ſenſibilem non ſuſcipiunt. Species itaque intentionalis ac ſenſilis impreſſa ſenſui animalis, ſi prouenit ab aliquo improportionato & excedenti ſenſibili, eſt quæ illum lædit & affligit. Ex quo fit quòd, quia ignis & frigus ſpecies ſenſibiles tantùm imprimunt dãnatis, & inter illas nõ reperitur cõtrarietas, vt dixit Cõmẽtator.7.met.tex.23. idcircò nec ſe deſtruunt, nec remittunt in eodẽ ſubiecto: ſicut & ſpecies albi & nigri minimè

Sine eo quòd quis in ſe recipiat calorẽ poteſt igne, & calore vehemẽter cruciari.

Calor & frigus quomodò non contrarientur, nec ſe impediant in damnatis.

ſecum pugnant, quandoquidem in eadem vnius oculi A
pupilla recipiuntur. Ita dicit Thomas de Argentin. in. 4. d.44.q.1.art.3.concl.1.ad.2. quòd ignis ille in ſe habebit eſſe reale, ſed in damnatis intentionale, & ſpirituale: licet Ricard. ibi, art.2. quæſt.10.ad.2.id non placere ſibi ſatis in ſinuet. Sed & idem conſtare videtur experientia. Sanè ſtatim atq; manu, aut pede, aut alia corporis parte ignem tangimus, mox per totum corpus acerbiſsimò dolore cõtremiſcimus: hoc autem per ipſum verum calorem, qui in momento per totum corpus diffundatur, non videtur poſſe fieri. Fit ergo per ſolam ſpeciem caloris immaterialem, quæ ſeſe ingerit per organa tactus, in totum B
corpus, in momento temporis, imò in vnico inſtanti: nam à tempore minimè pendet actio intentionalis. Et hæc eſt cauſa, ob quam ceſſante tempore poſt diem iudicij, & quieſcente cœlo, actiones intentionales exerceri poterunt, non verò alterationes, corruptiones, &c.

XIIII. *Argumenta difficillima contra doctrinam traditam.*

HAEc D. Thomæ ſententia, alioqui firmiter conſtituta, concutitur multis argumentis: quorum quędam, vt dilucidiùs veritas appareat, proferam. Principiò nõ placet hæc ſententia Ricardo. 4. diſt. 44.art.2.quęſt.7. Henrico, Quodlibeto.11.q.8. Scoto in.4. diſt. 48. quæſt. 2. & diſt. 49.quæſt.13. Durando. diſt.44.quęſt.10.art.2. Maiori. C
quæſt.4. Aureolo, & alijs quorum rationes adducit Palude eadem diſt.quæſt.6.artic.3.à numer.11. vſque ad.20. ſed præcipuè ſunt. 1. quia per immutationem intentionalem nihil reale abijcitur à corporibus damnatorum, nihil reale ſuſcipitur, ſed ſolùm id quod eſt naturæ conueniens, ſcilicèt, ſpecies ſenſibilis, qua potiùs perficitur quàm læditur ſenſus. Confirmatur, quia ſi tota paſsio damnatorum reducitur ad intentionalem, & non ad realem ſuſceptionem caloris, & frigoris

1. argu. quia ſine immutatione reali nullus poteſt nocere pati.

A ris, iam non affligentur damnati ſecundùm veritatem ab igne & frigore, ſed ſolùm à ſua falſa apprehenſione aut imaginatione. Vnde Henricus in illa. q. 8 hanc rationem plurimum exaggerans, dicit, nullo modo poſſe cauſari dolorem, ſi non adſint duæ cauſæ, quarum prima eſt im mutatio corruptiua realis: ſecunda verò, apprehenſio talis immutationis. Et quidem in ſoluendo hoc argumento multum deſudant Palude ſuprà ar. 2. Capreolus eadē d. 44. q. 2. ar. 2. *Nota.*

Secundò inſurgit quidam recens ſcriptor, contra eandem noſtram doctrinam, dicens: Diuinas ſcripturas, quā *2. Ex ſcripturis.*
B do id licuerit, ſub propria verborum ſignificatione oportet accipere: ſed ſcriptura dicit, AEſtuauerūt homines ab æſtu magno. Et diues dicebat, crucior in hac flāma. Et illud, In ignem mittent, & ardet &c. Non ergo licet ad tropicum & tranſlatitium ſenſum hæc tam expreſſa verba deflectere, vt dicamus, ſolùm per ſpeciē ſenſibilem caloris, non per verum calorem cruciari damnatos. Ita Michael de Palacios in. 4. d. 45. Diſput. 2. *Apo. 16. Luc. 16. Ioan. 15.*

Tertiò contra illam rationem quæ nititur cœlorū motui arguit Durand. in. 2. d. 15. q. 3. Ricard. ſuprà. q. 6. & Henricus ſuprà, & alij ex articulo Pariſienſi, qui ſic habet: Di- *3. Quia ceſſante motu cœli, poteſt eſſe actio &c.*
C cere quòd ceſſante motu cœli, ſi ignis eſſet iuxta ſtuppā, non combureret eam, error: ſaltem reſpectu damnatorū omninò expedit vt id dicamus, quod veriſsimè dictum eſt à Thoma de Argent. in. 4. d. 44. q. 1. ar. 3. concl. 1. ad. 1. quòd poſt iudicium abſoluitur ille ignis ab ordine & dependentia naturali: & ideo non aget in virtute cœli ſed in virtute Dei. Cōfirmatur, quia non ſatis intelligitur hæc dependentia omniū actionū naturalium à motu cœli: nā inquiro, motus ille cœli, eſt ne principiū alicuius alterationis? nō ſanè: quia motus localis non eſt aliqua qualitas

aut forma, & ſic nec formale alicuius motus principium. A

Poſtremò Ricar.d.44. arti.2.q.10.ad.2. fortiter impugnat illud exemplum de ſpecie albi, & nigri, quæ ſimul recipitur in oculo. Nam dicit, quod ſi illæ duę ſpecies ſimul recipiūtur in eadem parte oculi, impediunt ſe à ſua actione, ſicut cum per vitrum rubeū reſpicitur aliquid albū. Multò ergo fortiùs ſpecies calidi, & frigidi ſimul in tactu receptæ ſeſe in ſuis actionibus impedirent, cum tactus ſit ſenſus longè minus ſpiritualis quàm viſus. Et quidē ſunt argumēta difficillima. Hoc vltimo mouetur Ricar. ad tenendum quòd ſit alternatio, & tranſitus caloris, & frigoris in damnatis. B

XV. *Refutantur hæc argumēta.* AD primum horum dicimus, reuera appetitū animalis à nullo lędi aut delectari, niſi mediante apprehenſione: quod & Scotus obſeruat. d.44.q.3. ar.1. quam ob cauſam lapis aut lignum, doloris & delectationis nō ſunt capacia: propterea quòd quantumuis immutentur naturaliter à qualitate contraria: non immutantur intentionaliter per ſenſationem Quod ſi arguas, ſi corpus beati poneretur in igne, minime læderetur, & tamen per ſenſum tactus ſentiret calorem, ergo non conſiſtit dolor in ſenſatione intentionali, ſed in paſſione reali. Quod eſt etiam argum. Scoti.d.44.q.3.§.Contr.2.ar. Ad hoc Palude ſupra.q.6.num.24. haud dubiè dicit, quòd ſentiret beatus tactu calorem. Cum verò petitur, Quare non læderetur, & doleret? Cauſam reddit ab extrinſeco, ſcilicèt, à voluntate Dei, quæ lęſionem impediret. Eādem cauſam approbare videtur Capreolus.d.44.q.4.ar.3.ad.2. Durand. cōtra primam concluſionem, licèt ſtatim in ſolutione ad 3.eam deſerat: & quidem meritò, eo quòd in his rebus philoſophicis, non eſt ſtatim recurrendum ad ſolū Dei placitum, ſed ad naturalem intrinſecam cauſam talis effe-

Si corpus beati poneretur in igne, non cruciaretur, & quare. C

1. Cauſa.

ſe-

A fectus. Qua propter cauſam, alij eam eſſe dicũt, quia beatus nõ apprehẽderet illum calorem vt nociuum: contrà verò damnatus: Non enim immeritò dixit Auicena. 9. Metaph. animas interdum torqueri ex ſimilitudine quadã apprehenſa, qualis eſt ſomniantium. Et vulgò dicitur, Imaginatio facit caſum. Hinc enim prouenit, quòd plerique nimio ac inſolito timore aut mœrore correpti, exhalant animas, ſine eo quòd immutentur realiter, vt etiam obſeruauit Palacios Diſput. 2. licèt id non ſatis probet. Reddi etiam alia huius diuerſitatis poteſt cauſa, & hæc eſt impaſsibilitas, & cæteræ gloriæ dotes: quibus à læſione quacunque ſeruatur beatus. Et ſic multùm licèt iuxta ignem conſtituatur beatus, neutiquam dolore etiam B pertenui lædi poterit, non ſic damnatus. Hinc Henricus quodlibeto. 9. quæſt. 16. ad finem ſic ait: Qualeſcunque ſint actiones in corpore beato ſiue ad extra ſiue ad intra nõ plus patietur quã modo patitur ſphæra Lunæ à calore ignis quem in ſua concauitate continet. Idem habet ad verbum Thom. Argent. ſuprà, concluſ. 2.

2. Cauſa.

3. Cauſa.

Ad ſecundum reſpondetur, iam oſtenſum à nobis eſſe, quæ abſurda ſequantur, ex eo quòd vera actione Phyſica & alteratione naturali, ignis & frigus agant in C corpora damnatorum: nam ea vt in epitome reducamus, ſunt: Primum, quia ceſſante motu cœli, vt reuera ceſſabit, cum reaſſumptis corporibus nocentes cruciabuntur, nulla phyſica alteratio eſſe poterit. Secundum, quia iam corpore damnati qualitates illas caloris & frigoris ſuſcipiente aut ſimul, aut ſucceſsiuè: oporteret vnã qualitatem ab altera remitti, ac impediri, aut miſceri, & ſic dolorem damnati magna ex parte leuari. Tertiũ, quia ſi phyſicè ac naturaliter immutantur illa corpora, neceſſum eſt vt tandem diſſoluantur, ac corrumpantur:

Abſurda quæ ſequuntur, ex eo quod ignis & frigus phyſicè agãt in dãnatos.

tur: quia planè ſi corpus verè & phyſicè calefit & ardet, non poteſt tandem non reſolui ac corrumpi, niſi ingenti ac iugi & continuo Dei miraculo præſeruetur. Præſtat, vt quoad fieri poterit, excluſis miraculis, naturas & actiones rerum ſeruari dicamus: ac proinde poſtquàm ſola actione intentionali ſatis torqueri damnatos oſtẽdimus, eam ſolam actionem ponamus, ne in prædictis offendamus ſcopulis & incommodis.

Motus localis cœli, eſt cauſa omniũ motuum, & actionum naturaliũ.

Ad tertium dicit Ariſt. 2. cœli tex. 2. circulationem cœli eſſe cauſam principij motus aliorum. Et tex. 17. & 20 & 23. idem ferè dicitur, & 8. Phyſicorum. tex. 1. & li. 2. de Gener. tex. 57. & 1. Meteororũ & c. idẽ inculcat ſępe numerò: nẽpe, motũ cœli cauſam eſſe motũ inferiorũ. Eſt nãq; cœlũ, primũ agens, primũ mouens reſpectu motuũ eiuſdem ordinis: non ſic reſpectu actionũ intentionalium. Ideò rebus ſuæ naturæ relictis, nec ſtuppa ab igne, nec corpora dãnatorũ à frigore aut calore vnquã vſquã poſt die iudicij, patientur aut corrũpentur. Exacta huius explicatio videatur in Capreolo in. 4. d. 44. q. 4. art. 3. §. Ad argumenta Durandi. 2. loco inducta. vbi copioſè de iſtis diſſerit, & excutit articulum illum Pariſiẽſem. Vide etiam q. 2. ar. 3. Sed & Henricus Quodlibeto. 11. quæſt. 15. longam inſtituit diſputationem, ſub hoc tenore: Vtrùm ceſſatio motus cœli poſt iudicium, erit cauſa in corruptionis corporum damnatorum. Qui locus à viro philoſopho ac Theologo nulla ratione prætereundus eſt. Licèt autem motus localis cœli non ſit eius virtus, qua agit, eſt tamen cauſa ſine qua non ageret in his inferioribus. Simile eſt in corde, quod ſi à motu ceſſaret, minimè viuere poſſet animal: at certum eſt motum localem non eſſe cordi rationem formalem viuificandi.

Motus localis cœli non eſt cauſa formalis, ſed cauſa ſine qua nõ agẽdi.

Ad 4. dicimus, ita eſſe impediri tunc temporis illas

viſio

A viſiones, non tamen propter ſpecies quę ſe impediant, ſed propter indiſpoſitionem medij. Quod in cæteris etiam ſenſuum medijs facile eſt videre. Porrò ſi doctrina hactenùs à nobis tradita, vera eſt: & quidem vera eſt, ſi ego rectè depicere, ac collimare potui. eadē ratione cæteri ſenſus damnatorum à proprijs obiectis improportionatis ac excellentibus, validiſsimè affligentur. Verum cum fœtor, ſapor, & ſonus non poſsint ſuas ſpecies multiplicare in inferno, partim propter defectum medij, partim propter defectum alterationis, & fumalis euaporationis, & realis corporum confractionis, quæ vt odor, ſapor B & ſonus cauſentur, neceſſariæ ſunt: res mihi eſt longè difficillima intellectu, quo pacto poſt iudicium, quando omnis corruptio, & alteratio ceſſabit, exercere ſenſationes illæ poſsint auditus, guſtus & olfactus. Et de Beatis poſt reſurrectionem corporum par eſt dubitandi ratio, ſi rerum naturas, & non peculiares Dei diſpenſationes attēdamus. De his me aliquādo in huius quæſtionis calce dicturum pollicitus ſum. Sed metu prolixitatis interceptus fidem ex parte frangere cogor. Tantum metus ille veſtra patientia & attentione abutēdi me deterret. Remitto vos ad Abul. in Matth. cap. 25. quæſt. 560. Sanct. Thom. C in. 2. d. 2. quæſt. 2. ar. 2. & in. 4. ſent. latiſsimè, Henricum, quodlib. 7. quæſt. 7. vbi planè poſt multa, recurrit ad miraculum, Sot. 4. d. 49. quæ. 4. ar. 5. In quorum &c. In quorum explicationem ſi multas ego moras nunc traherem, in detrimentum aliorum, quæ adhuc hodiè tractanda ſuperſunt, verteretur. Ne ergo vertatur, ego me ad aliam conuerto diſputationem.

An cætera obiecta ſenſuum imprimāt ſuas ſpecies in ſenſibus damnatorum.

QVAESTIO A
SEXTA POSITIVA.

Sit ne in veteris teſtamenti voluminibus apertus locus, in quo Deus ipſe, & non tantùm Chriſtus paſſurus eſſe dicatur?

Latiſsimus campus ſeſe nobis
aperiebat, in quo longè liberiùs
quàm vſquam vnquam, B
ac libêriùs expatiarer, ſi à me
impetrare potuiſſem, vt in ſuperioribus
diſputationibus parciùs me geſsiſſem. Ergo diſputationem
hanc temporis breuitati accommodabo, quando
quidem tempus ipſi accõmodare non poſſum.

I. *An Codices Hebræi, quibus nunc utimur, uitiati ſint.*

Raptim veruntamen à me admonitos vos eſſe volo,
nullam habendam eſſe rationem quorundam docto
rum, qui vt inueniant ſcripturas, in quibus Dei mors ac
paſsio cõtineantur, confingunt (vt ità dicam) ſcripturam C
quandam ſacram, ab ea quam nunc Eccleſia tenet & ve
neratur, longè diſsidentem: nam contendunt, codices He
braicos, quos nunc temporis habemus, vitiatos eſſe & cor
ruptos, & à veris originalibus diſtare quàm plurimùm.
Quoniam, dicũt, (vnum aut alterum vt è multis deliga
Iob.32. mus exemplum) Iob.32. vbi nunc habetur Hebraicè, &
Nume.11. condemnabunt Iob, erat olim. Et condemnabunt Deũ.
Et Nume.11. vbi dixit Moyſes ad Deum, Obſecro vt interficias
me, vt non cogar videre malum meum: ſcriptũ
erat

A erat olim, Et non cogar videre malum tuum. Et Malachiæ.1.vbi nunc legimus. Ecce de labore, & exufflaſtis il lud, dicit Dominus: ſcriptum erat olim, Exufilaſtis me, ſeu expirare feciſtis me. Ita referunt Porchetus.1.p. Victoriæ aduerſus Iudæos.c.15. Galatinus lib.1. de Arcanis. ca. 8. Adrianus Finus lib.3.&.6. Flagelli Iudæorum Cano.li. 2.de Lo is.c.13.&.14. vbi plurimos Patres citat pro hac parte: Hermas Lætmatius li.8. de inſtaurāda religione.c. 6. Iacobus de Valentia, Petrus Antonius Beuther, & Figuerola, Lindanus, Titelmanus, Leo Caſtrēſis, & multi alij, quorum concors ſententia hæc eſt, quòd data opera

B Hebraicos codices corruperunt Iudæi. Sana tamen ac recta intentione, vt quidam eorum referunt. Nam dicunt, Rabbi Iohanam, ex nomine Rabbi Simeō ſcriptum reliquiſſe, Bonum eſt vt euellas literam vnam de lege, & ſanctificetur nomen Dei in publico: Quaſi diceret: Expedit puncta aliqua mutare, & literulas inuertere de ſacris voluminibus, ne res tam abſurdæ de Deo dicantur, vtpote quòd paſſurus, & probris afficiendus, & morte plectendus aliquando Deus ſit, vide Syxtum Sen.lib.2.hæreſi.2. In eādem ſententiam incidiſſe videntur Orig. homi.12. ſuper Hieremiam, Euſeb.lib.4.hiſt.Eccle.c.18. D. Hier.

C ad Galatas.3.& Iuſtinus, cuius tamen in illo Dialogo mētem, arbitror non ſatis accuratè legiſſe eos, qui eum allegant pro hac parte.

Malac.1.

Quod Iudæi ſanâ tētione corruperunt Codices Hebraicos.

In hanc tamē ego ſententiam nunquam deſcendam, vt exiſtimem, vitiatos eſſe vnquam Hebraicos codices: imò cenſeo incorruptos & intemeratos ſeruari ab eis tēporibus, quibus ſcripti ſunt, ad noſtra vſque tēpora. Nec deſtituta eſt hæc ſententia patronis grauiſsimis. Eam tuentur Aug. Eugubinus, Driedo. Caiet. Lyran. Burge. Vega, Syxtus & D. Hiero. vbiq; locorum & quidam alij

Tenendum eſt quòd Hebraici codices nulla in parte ſunt corrupti.

noſtri temporis, doctrina & pietate prę{ſt}ãtes viri. Sed præ A
ſertim ab illis verbis lege D. Hiero. in Commen. Iſai. ca. 6. Si quis, inquit, dicat Hebræos libros à Iudæis eſſe falſatos audiat Origenem &c. vſq; ad, Vt Iudæi falſaturi erãt. Vide D. Thom. in Epiſt. ad Rom. ca. 9. ibi, Maior ſeruiet minori. Tertul. in Apolog. ca. 18. & 19. Et omnium optimè D. Aug. 15. de Ciuit. c. 13. Nullus prudens (ait) debet credere, Iudæos tam longè lateq; diſperſos conueniſſe, & conſpiraſſe in ſacrorum voluminum corruptione, vt dum alijs inuidebant, ſcripturæ ſe priuarent pura veritate. &c. Vide ibi Diuum Auguſtin. Et quidem cum res hæc grauiſsima ſit, præſtaret eam ſilentio inuoluere potiùs quàm tam parcè tractare. Tempus me tamen deficit, quem minimè deficeret magna rerum copia, qua aſſererem ac vindicarem hanc diuinorum voluminum puritatem, ac integritatem. Illis ergo locis prætermiſsis, inueſtigandi & inquirendi nobis ſunt alij ex veris theſauris ſacrorum voluminum, quos nunc habemus, & quos ſemper nos habuiſſe credendum eſt. Porrò ex innumeris, quæ poſſem loca depromere, hæc paucis explicata propono. B

II. *Primus locus ualde notandus.* ISai. 53. vbi vulgò legimus, Et nos putauimus eũ quaſi leproſum, percuſſum à Deo, & humiliatũ in Hebraico textu ad verbum ſic habetur. *Et nos putauimus eum tactũ, percuſſum Deum, & humiliatum.* Quinimò magis ad verbũ, quàm ſi vertamus. Percuſſum à Deo, eò quòd in Hebræo non habetur præpoſitio illa, A. Quod & Leo Caſtrenſis ibi aduertit. Vbi & dicit D. Hieronymum & 70. vertiſſe percuſſum à Deo, quia fortaſsis. 70. tunc temporis formidarent vertere, Percuſſum Deum quia pro Gentilibus vertebant Hebraicos codices. Hi enim de causa permulta fidei myſteria ſilentio conuoluerunt. 70. ne C
blaſ-

A blaſphemandi occaſionem Gentilibus, in quorum gratiam vertebant ſcripturas, darent: quod dicit Hierony. in Epiſt. illa, quæ incipit: Deſiderij mei. Refert autem Diegus Paiua Dandrada Luſitanus optimè de Chriſtiana religione meritus, in Defenſione Tridentinę fidei lib. 4. nouiſſe ſe multos Hebræorum non vulgares ex Africanis, qui ſola lectione huius capitis. 53. Iſai. inducti fuere ad deſerendum Iudaiſmum, & amplectendam fidem Chriſti. Cum verò Paiua quoſdam eorum ſæpènumerò rogitaſſet, Quidnam in illo. c. 53. reperiſſent, quòd eos ita cōmouiſſet, dicebant: illis verbis, *Percuſſum Deum & humiliatū*, *Iudæi Afri conuerſi ad Chriſtum ex lectione huius loci, Iſai. 53.*
B ſe eatenùs eſſe perſuaſos, vt non poſſent non credere, Ieſum Chriſtum, qui ſic fuit percuſſus & humiliatus, & de quo in illo. c. 53. tam apertè ſcribitur, eſſe verum Deum. Hæc ergo verba paſsim deuotiſsimè repetebant, *Percuſſum Deum & humiliatum.*

III.

ALter locus affinis præcedenti eſt, quem breui proferam, Deut. 21. vbi de homine flagitioſo, ob ſua ſcelera crucifixo, ſic dicitur: Non permanebit cadauer eius in ligno, ſed in eadem die ſepelietur, quia maledictus à Deo eſt qui pendet in ligno: & nequaquam contaminabis terram tuam. Breuiter multiplex huius loci verſio ſic con- *2. locus Deu. 21. Deus ſuſpenſus in ligno.*
C ſtituitur ab Adamo, in Epiſtola ad Galat. cap. 3. Septuaginta verterunt, Maledictus à Deo omnis qui pendet in ligno. Aquila verò & Theodotio, Maledictio Dei eſt qui ſuſpenſus eſt. Symmachus, Propter blaſphemiam Dei eſt ſuſpenſus. Rabbi Dauid in lib. Radicum, Ob maledictionem Dei ſuſpenſus eſt. Hebeon ille hæreſiarcha ſemi iudæus & ſemichriſtianus, vertit Iniuria Dei ſuſpenſus eſt. Barchanina Iudæus, quo nocturno præceptore vſus eſt Hiero. ad hunc modum legit, *Contumelioſè Deus ſuſpenſus eſt.* Harum lectionum hæc vltima arridere nobis de-

 bet.

bet. Et certè eſt mirabilis: cui proinde nihil derogat, quòd à Iudęo illo perfido adducta ſit. Tū quidem, quoniā Hebraica litera optimè patitur hanc verſionem: tū etiā, quia ſi inimici noſtri ſunt iudices, vt habet ſcriptura, & tamen ipſi nobis hac in parte ſuffragantur, cur eorum cenſurā ac ſententiā refutabimus? Iuuat Procopius Gazæus, qui, vt refert Leo Caſtrenſis in Apologetico lib. 5. ſic verti poſſe illum locū dicit, Maledictus eſt omnis Deus, qui pendet in ligno. Quā lectionem ſi ſequamur, probè quadrāt quæ inibi adijciuntur. Non permaneat cadauer hominis cruci fixi in ligno, vſq; ad diem alteram, quoniā contumelioſè Deus ſuſpenſus, ſeu ſuſpendendus eſt. In honorem ergo B Dei aliquando ſuſpendendi in ligno, lege cautum erat, vt crucifixi iam vita functi honorifica afficerentur ſepultura, quanuis viui ignominioſa morte ſuccubuiſſent. Eò q Deus etiam ignominioſè occidendus, & in patibulum agendus erat: & tamen glorioſum ſepulchrum erat habiturus vt habet Iſai.

Deut. 33.

Crucifixi eadem die erāt ſepeliendi apud Iudæos.

Iſai.

IIII. *3. locus ex Pſalm. 40. Deū egenū, & pauperē.*

Tertius locus produci poteſt ex Pſalm. 40. vbi nanq; nos legimus: Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem, punctis variatis certiſsimū eſt ſic verti poſſe: Beatus qui intelligit *Deum egenū & pauperem*. Nam vox Hebręa, El, quæ ibi habetur, & quæ cum puncto Segol, ſignificat, ſuper: cum puncto, Cere, ſignificat Deum. Eſt autē C certo certius, puncta illa ad ſacram ſcripturam minimè pertinere: ac proinde ſalua ſemper & intemerata permanente ſacrorum voluminum authoritate ac puritate reijci ac mutari poſſunt: nā & Hebræi ipſi, vbi ſuam Torah, ideſt, legem & ſcripturam incorruptam & ſacroſanctam ſeruant, non habent illam punctis diſtinctam, ac vocalibus illis diſpunctam. Certè D. Hiero. puncta ad libitum ponere & variare, dūmodò textus rectè cohæreat, & lite

Puncta, & uocales Hebræorū codicū non ſunt ſacra ſcriptura.

ræ

A ræ relinquantur intactæ, nobis permittit. Nam in Epiſtola ad Euagrium, ſic habet: Nec refert, vtrũ ſalim, vel ſalẽ nominetur, cum pro voluntate lectorum, & varietate regionũ, eadẽ verba diuerſis ſonis & accentibus proferãtur. Et ſuper Iſai.c.21.in illis verbis: Ad me clamat ex Seir, dicit: ſi volueris legere, Eli, ſonat, Deus meus: Si verò legas, Elai, ſonat, Ad me. Ecce vbi permittit vtrouis modo legere. Et ſuper Iſa.26.in illis verbis: Morientes non viuant, dicit, Vbi nos habemus, Perdidiſti omnem memoriã eorũ. legunt.70. Perdidiſti omnẽ maſculũ eorũ. Nã B ſi legas, Zecher, ſignificabis memoriam: ſi verò, Zachar, maſculũ. Et ſubdit, inde quoſdã opinari deceptum fuiſſe Saulẽ.1.Reg.15.quia præcipiente illi Deo, vt diſperderet Amalechũ, & omnem eius memoriam, ipſe intellexit: Et omnem eius maſculum: & ideò interfecit quidẽ omnem amſculum, reſeruauit tamen ſibi multa alia.

Iſai.21. *Iſai.26.* *1.Reg.15. Cur Saul nõ deſtruxit omnẽ memoriã Amalech, ut Deus iuſſerat.*

V.

Quarti loci authoritas plurima eſt ad noſtrum propoſitu, & expenditur ab Adria. Fino li.b3.c.13.& lib.6.c.71.nam Zacha.c.12.ſic loquitur Deus per prophetam, In illa die quæram conterere omnes gentes, quæ veniunt contra Hieruſalem: & effundam ſuper domum Dauid, C & ſuper habitatores Hieruſalem, ſpiritum gratiæ & precum: & aſpicient *ad me, quem confixerunt*, & plangent eum planctu quaſi ſuper vnigenitum, & dolebunt ſuper eum, &c. Profectò per quàm illuſtre & perſpicuum eſt hoc teſtimonium: nam primùm omnium Deus de ſe ipſo apertiſsimè loquitur, dũ ait: Quærã conterere oẽs gentes, & effundã ſpiritũ gratiæ. Et quomodò enim hæc alicui, ſiue homini, ſiue Angelo adaptari poſſunt? præter quàm quòd ibi dicitur, verba illa eſſe Dei: nam habetur: Hæc dicit Dominus, &c. Et mox ait, Aſpicient in me quem confixerunt, & plangent ſuper eo, ideſt, ſuper me

4. locus ex Zach.12.

me mutatio perſonæ familiariſsima eſt in ſcriptura. Vnũ veruntamen mihi hoc loco obſeruandum videtur, Græcos hoc teſtimonium Zachariæ nuſquam reperire: nam in tranſlatione .70. non reperitur, eo quòd ipſi ſic verterunt locum illum, Aſpicient ad me pro eo quod inſultauerunt. Cuius verſionis occaſio ait D.Hieron. fuit ſimilitudo elementorum Daleth, & Res, quæ paruo tantùm apice, apud Hebræos diſtinguuntur: nam Dacar, perfodere ſeu trãſfigere: Racad vero ſaltare, vel ſubſilire ſignificat, vt patet ex Pagni. in Theſau. Vide Oleaſtrum ſuper Leuit. c.24. ibi, Et maledixit filius mulieris, &c. D. vero Ioann. c.19. hoc allegans teſtimonium non coniecit oculos in id quod .70. verterant, ſed Hebraicam ſequutus eſt veritatem. Ad idem alluſit idem Ioannes Apocalyp.1. Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt, vbi pro, pupugerunt, Græcis eſt idem verbum quod hoc loco. Porrò & ſtatim ſequitur in Zacharia, Plangent ſuper eo, & dolebunt ſuper eo, videlicèt, ſuper Deo & Domino ſuo: nam tam miſerè erat plectendus Deus, & tàm multis tormentis conficiendus vt lacrymas eliceret ex omnium oculis & ad commiſerationem omnes commoueret. A B

Illud, Aſpicient ad me, quẽ conſpexerunt, non habetur in 70.

Ioan.19.

Apoc.1.

Zach.12.

VI.

5. nomẽ Iehoua deducitur à uoce quæ ſignificat miſeriã. & tormentum.

PRæſto eſt & aliud teſtimonium, quod excerptũ eſt à me ex Oleaſtro ſuper Gene. cap.2. de nomine Iehoua, quadrilitero illo celeberrimo Dei nomine. Dicit Oleaſter, hoc nomen quod eſt Dei proprium, & nulli vnquã creaturæ in ſcriptura communicatum, quemadmodum cætera Dei nomina, quæ & creaturis interdum adaptantur, vt ſtatim curſim dicam, dicturus q.10. poſit, fuſsùs. Hoc ergo nomen Iehoua deducitur ab Houa, à radice Haua, quæ ſignificat euentum malum, & triſtem contritionis & tormenti, vt dicit Pagninus ex Rabbi Dauid, in The- C

A Theſauro linguæ ſanctæ, verbo Haua, quaſi inſinuetur nomine ipſo futurum, quòd Deus tormentum & contritionem perpeſſurus eſſet. Sed tamen noluit Deus, vt huius ſignificationis arcanæ omnes eſſent conſcij: nam non citra magnam cauſam Exod. 6. quantum ego conijcio, dixit Deus ad Moyſen: Ego Dominus, qui apparui Abraham, Iſaac, & Iacob in Deo omnipotenti (Hebraicè in El Saddai) & nomẽ meum Adonai (Hebraicè Iehoua) non indicaui eis. Ideſt, oſtendi me illis fortem & potentẽ (hoc enim ſignificant illa nomina Dei, El, Saddai) non verò oſtendi me eis in nomine Iehoua, hoc eſt, triſtem, contri-

Exod. 6.

Nota maximè hanc expoſitionem.

B tum, pauperem, qualem oſtendam me in nouo teſtamento. Is locus Exod. 6. celebris eſt in ſcriptura, multifariam explicari ſolet: in hoc tamen omnes conueniunt, quòd arcana illius nominis, Iehoua, intelligentia non innotuit in veteri teſtamento. Mihi quod tradidi valde placet. Et quanuis Gene. 4. in fine dicitur, Tunc cœptum fuiſſe inuocari nomẽ Iehoua, quod ita explicuit Caie. ſuper Exo. c. 6. tamen quantum ad prædictam nominis interpretationem ſpectat, nondum eis innotuerat nomen illud.

Gen. 4.

VII.

6. locus expreſsiſsim⁹, & elegantiſſimus.

Sed quando aliorum non eſſet copia teſtimoniorũ, illud quod Hieremias in Threnis nobis offert, tã perſ-

C picuè demonſtrat paſſurũ ac moriturũ Deũ, vt nihil exactius nihil apertius deſiderari queat. Sic ergo dicit propheta, Spiritus oris noſtri *Chriſtus Dominus, captus eſt* in peccatis noſtris. Hunc quidem locum doctores Hebrꝗorum pleriq; interpretantur de Rege Ioſia, qui interfectus fuit à Pharaone Nechao. Alij de Rege Sedechia comprehenſo ab inimicis. 4. Reg. 25. Verùm iſti pro peccatis ſuis comprehendi, capi & interfici optimè potuerunt. Cum verò vates pro peccatis noſtris dicat, captum fuiſſe illum, de quo loquitur, neceſſum eſt vt alium quæramus, cui hæc

4. Reg. 25.

quadrent. Is eſt Chriſtus Dñs verus Deus. Quoniã tamẽ A
res hæc expoſita eſt multis calũnijs, & cauillationibus Iudęorũ, niſi eorũ ora alijs rationibus obſtruamus, ſciendũ eſt id quod optimè conſideratũ eſt ab Adria. Fino, lib. 3. Flagelli. c. 24, Petro Galat. lib. 8. de arc. Cat. c. 10. in fi. ibi in illo teſtimonio Threnor. 4. cum dicitur, Chriſtus Dñs captus eſt in peccatis noſtris, loco illius vocis, Dñs, haberi in Hebræo nomen Dei tetragrãmatõ, quod nulli homini conuenit niſi ſoli Deo, vt præ alijs dicit Orige. ſuper Nume. homi. 14. Initio. Neq; cõtra hoc eſt Burg. in addi. ad. c. 17. Iudic. vt. q. 10. poſit. fortaſſe tractabo. Atque adeò apertè habetur in hoc teſtimonio, Dñm Deũ capiendũ & B pleꝺendum eſſe pro peccatis noſtris. Quòd verò hoc nomen tetragrammatõ, ſcilicèt, Iehoua, quod his quatuor literis Hebraicè ſcribitur, Ied, He, Vau, He, ſit Deo propriũ, ſitq; nomen Meſsiæ in ſcriptura, patet ex illo elegãti loco Hiere. 22. Ecce dies veniũt, & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum, & regnabit Rex: & hoc eſt nomẽ, quod vocabunt eum, Dñs iuſtus noſter: Hebraicè, Iehoua. Huius loci vim ab impijs Iudæis aſſerunt Galatinus, Porchetus, Adrianus, &c. Et item illud pulcherrimum, Iſai. 9. paruulus datus eſt nobis, & vocabitur admirabilis, Deus, fortis. Scio hæc duo loca deprauari ab Hebraizantibus: nam le C gunt, Et hoc eſt nomen quod vocabit eum Dñs. &c. Itaque non vocabitur ipſe Meſsias Dñs aut Rex: ſed Dñs Deus vocabit eum, & imponet ei nomen. Alter ſimiliter corrũpitur. Sed nobis ſatis eſt, quòd ipſe Chaldaicus Paraphraſtes, pro nobis eſt in illis locis. Vide Adria. Fin. lib. 3. Flagelli. c. 17. 18. & 36. Nec prætereundi ſunt Galat. lib. 3. de arch. c. 8. 9. 10. & 11. & Porchetus. 2. p. Victoriæ. c. 1. vbi latiſsimè, & eruditiſsimè oſtendunt nomen illud tetragrãmaton, proprium eſſe Meſsiæ, & nullum alium niſi Deum

Iehoua nomẽ Dei ꝓpriũ.
Is ergo mortuus, &c.
Hiere. 22.
Iſai. 9.
Nomen Iehoua propriũ Meſsiæ.

A Deum vocandum vnquam, aut vocatum hoc nomine. De quo ego.q.vlt.poſit. dicam. Scio Iudæos hac via ſubterfugere veritatem:nam dicunt,quando huic nomini Iehoua additur aliquid in ſacra ſcriptura, tũc non ſignificat Deum,ſed hominem,vt ſunt Latinè nomina, Deuſdedit, Deodatus Gratiadeus, Quoduultdeus. Quibus in nominibus vox Deus non ſignificat Deum. Sic ergo in illis locis,eò quòd aliquid adijcitur nomini Iehoua, nam dicitur,Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus,vel Dominus iuſtus noſter, dicunt non ſignificari Deum verum, ſed hominem.Sed hæc puerilia ſunt Et quidem ſi Iudæo B rum technis mouemur,nullus erit tam fixus locus,nulla doctrinæ arx tam munita,vnde præcipites nos iactare nõ vehementer molliantur.Nam & illum alioqui conſtitutiſsimum Zach.12. locum peruertere hac lectione conantur, Aſpicient ad eum quem confixerunt. Cum omnes Hebraici codices habeant, Aſpicient ad me, &c. Refert Galatin.lib.8.c.17.& Porchetus.1.p. Victoriæ. c. 16. circa medium.Vbi Porchetus,& Galat.c.10. in fin. ſic legunt, locum hunc: Spiritus oris noſtri *Chriſtus tetragrammaton, captus eſt in retibus,*&c. *Fuga Iudæorum.*

A Ccipe alium locum Iſai.43.Ego ſum, ego ſum ipſe, C qui deleo iniquitates tuas propter me. Verumtamẽ ſeruire me feciſti in peccatis tuis & præbuiſti mihi laborem in iniquitatibus tuis.Sic.c.1.dixerat, Laboraui ſuſtinẽs.Porrò egregiã habet antitheſim cũ verſu præcedẽti, ibi.c.43.dicit Deus:Non ego te ſeruire feci in oblatione, nec laborẽ tibi præbui in thure:verũtamẽ tu ſeruire me feciſti in peccatis tuis,præbuiſti mihi laborem in iniquitatibus tuis.70.pro ſeruire me feciſti, vertũt,Defendi te,ſeu oblatus ſum pro te,vel fui ſcutum pro te: & expẽdit hũc locum Adrianus lib.3.c.25.Illud etiã quod habetur Deut. *VIII. 7.Locus.* *Iſai.43.* *Iſai.1.*

28.in fine,ex Hebræo:Et erunt vitæ tuæ ſuſpenſæ tibi co A
Deut.28. ram,& non credes in vitas tuas, magnificatur à Galatī.
& 30. lib.8.c.17.& à Porcheto in Victoria aduerſus Iudæos. 1.
Chriſtus uita noſtra, & Deus noſter crucifixus. p.c.16.longè ante mediū,eò quòd ſtatim Deut.30.in fine. Deus appellatur vita,ibi,Ipſe enim eſt vita tua. Dicitur autem Chriſtus, Vitæ,in plurali,propter duas vitas quas vixit alteram æternam,temporalem alteram.

IX. 9.locus, Dominus regnauit à ligno. Pſal.95. SEd poſtquam de veri Dei ſuſpenſione in ligno,ſermo ſeſe obtulit,non potuit etiam ſeſe nobis non offerre locus Pſalm.95.Dicite in nationibus,quia Dominus regnauit à ligno.Scopulus iſte eſt in quo multi offendunt. De hoc ligno crux confecta eſt,vnde perplura ingenia pepē- B derunt.Meum ego inde ſuſpendere nolo:cùm,quia cum nullo fructu id facerem : tum, quoniam aliò vocor, quò ego ſi huic palo affigor,non veniam. Venire autem me non ſolùm libet,ſed expedit.Breuiſsimè abſq; contentione fateor,antiquos Patres ſic legiſſe,Dominus regnauit à ligno,Tertul.lib.3.aduer.Martionem, & lib.1.aduer. Iudæos,Ambroſ.ſuper.1.Cor.15.Auguſt.bis,ſuper Pſal. 95. Demum Orig.Iuſtinus,Hilar.Caſsiod.Iſid. &c. Verùm illam vocem, *à ligno* ,vnquam hactenùs fuiſſe in Gręcis, Latinis,aut Hebraicis originalibus, ego conſtanter negabo.Vnde prætermiſsis alijs,exiſtimo vocem illam,per paraphraſin olim additam fuiſſe,illi loco Pſalmi. 95. & inde irrepſit in Codices aliquorum.Ita habet Faber Stapul. in Pſalm.lege Oouar.lib.4.var.reſol.c.5.nu.5. C

Vox,à ligno non eſt, nec fuit unquam de textu ſacro.

Viri crucifixi erant uerſi ad populū: fœminæ ad lignum. Circa crucifixos autem duo ſcito.1.ex Porcheto in.1.p. Victoriæ.c.16.ex libro Iudicum Hebræorum, qui dicitur Sanhedrin,quòd virorum ſuſpenſorū in ligno facies erāt verſus populum: fœminarū verò verſus crucem, cauſa honeſtatis,& pudicitiæ.Aliud etiā recreandi animi gratià ſcito,nō ſolū apud Iudæos fuiſſe in vſu crucifixionē, ſed

& apud

A apud Gentes.Prę cæteris illud quod Iuſtinus lib. 22. hiſtor.circa finem,ait,profero: Ob quam noxam,ait, in medio foro à Pœnis patibulo ſuffixus eſt Bomilcar, vt idē locus monumentum ſuppliciorum eius eſſet, qui ornamentum antè fuerat honorum. Sed Bomilcar magno animo crudelitatem ciuiū tulit,adeò vt de ſumma cruce veluti de tribunali,in Pœnorum ſcelera concionaretur,obiectans illis crimina &c.Hæc ille. Quod portentū ſatis accedit ad id quod de Chriſto Domino, quodq́; de D.Petro noſtræ hiſtoriæ referunt. Diſcrimen tamen eſt quod Bomilcar ob noxam actus in crucem eſt,& ex ea, B crimina improperabat ciuibus: quorum oppoſita Chriſtus & Petrus geſſerunt.

Bolmilcar de cruce prædicat.

X.

VAle longum,ac vltimum dicam huic quæſtioni feliciter,vt arbitror,cum duo expreſsiſsima, & exquiſitiſsima loca protulero. Deuter. 32. vbi habet vulgatus, Deum qui te genuit dereliquiſti, & oblitus eſt Domini creatoris tui. ſciunt quotquot Hebraicos codices conſuluerunt,ſic ad verbum poſſe verti. Deum, qui te genuit, *debilitaſti*: & oblitus eſt *Deum uulneratum tuum*. vel,Occiſum tuum. Nam vox, Teſsi, quæ poſita eſt, pro dereliquiſti,longè propriſsimè ſignificat,debilitaſti, vel debi C litabis.Vox verò,Moholeleca,ſecundo loco,vulneratū, vel doloratum,& afflictum tuum ad verbum ſignificat. Et non ſolùm mei,qui per Dei gratiam Catholicus Chriſtianus ſum,ſed Rabbinorum quorundam hæc fuit interpretatio,in libro Sifre, vel Cifre,vt in Porcheto Carthuſiano Monacho eruditiſsimo in Victoria aduerſus Iudæos.1.p.c.16.& item in Rab.Selomo.Et quidem eſt pulcherrima antitheſis,nam pro Deo,ibi, Deum qui te genuit, habetur Zur, quod ſignificat,Petram, vel fortem, vel rupem.Ergo,Fortem tuum,vel rupem tuam, ideſt,

10.& 11 loca præſtantiſsima & expreſsiſsima.

Deut.32.

Fortis Deus debilitatus, uulneratus.

ſ 3 Deum

Deum fortiſsimum tu debilitaſti,ideſt,reddidiſti debilē, A
afflictum &c. *Et oblitus eſt uulneratum tuum*, ideſt, *Deum uulneratumpro te*,cuius alioqui nunquam obliuiſci,ſed ſemper meminiſſe deberes.

Pſalm.77. preclarus locus. Nec minus eſt elegans quod habetur Pſalm.77. Tentauerunt Deum,& *Sanctum Iſrael exacerbauerunt*.Pro *exacerbauerunt*,habetur Hebraicè, Hithvv,quod verè, ac propriè ſignificat,*Crucifixerunt*, vt ex Lexicis Hebraicis qui volet, diſcet. Ergo *crucifixerūt homines Sanctum Iſrael*,Deū Opti.Max.Vel etiam circunſcripſerunt, limitauerūt eius maieſtatem & potentiam, & alligauerunt eam ligno. Nam totum hoc ſignificat vox quæ ibi habetur.lege Ti B tel.in Annot.ex Hebræo,& Genebr. ibidem ſuper illum Pſalm. Certè ſi puncta ac vocales Hebraicarum dictionum demantur aut immutentur, multa huius generis loca reperientur.Immutari autem & demi licitè poſſe iam diximus,quantumuis(Helia Leuite referente,in lib. Maſoreth,ſiue Traditionum)nonnulli falſo exiſtimauerint, Moyſem in monte ſuſcepiſſe à Deo legem non ſolum digito Dei ſcriptam ,ſed punctis etiam & vocalibus diſpunctam:& alij(referente Galatino lib.8.de arc. cat. ver. c.8.)Eſdram fuiſſe punctorum authorem. Sed quoniam Galatini memini,ſcito ipſum etiam obſeruaſſe, lib. illo. C
Iſai.53. 8.c.14.in illo loco Iſai.53.non haberi Muchemeelohim,ſed Muche Eloim,hoc eſt,non haberi *Percuſſum à Deo* ſed *Percuſſum Deum, & humiliatum*.&c.vt vidimus.§.2.

QVAE-

A

QVAESTIO SEPTIMA SCHOLASTICA.

Vtrùm, & quomodo Deus effectus contingentes conditionatos certò & infallibiliter cognoſcat?

MIrum eſt quanta ab hinc paucis annis omnes facultates incrementa ſuſceperint. B Sanè, vt de alijs taceam, facultas Theologica, quæ anguſtis olim limitibus conſtricta tenebatur, iam noſtrorum magiſtrorum diligentia & eruditione ad tam multas eaſq; grauiſsimas & vtiliſsimas materias & diſputationes, longè lateque diffuſa eſt, vt nulla iam ei acceſsio fieri poſſe crederetur. At ſi Theologia, quæ à præceptoribus noſtris tradita eſt, cum ea quæ nunc temporis in ſcholis traditur, C conferatur, auguſta videbitur & tenuis: Tam multus eſt quæſtionum & rerum cumulus, qui acceſsit. Ecce iam præſentem controuerſiam nuperrimè in ſcholis natam, à recentiſsimis noſtræ tempeſtatis prælectoribus excitatam tractare inſtituo: quam plurimum lucis allaturam polliceor alijs peruetuſtis defficultatibus de ſcientia, prouidentia, voluntate, prædeſtinatione Dei: vt qui attentè eam auſcultauerint, experientur.

PRimùm omnium ſtatus controuerſiæ aperiendus & explanandus nobis eſt: nam inquirimus, qua ratione Deus I. *Explicatur titulus &.*

Status cõtro uerſiæ. Deus cognoſcere certò poſsit contingentia quædam con- A
ditionata,quæ quidem re ipſa nunquam ſunt futura: at ſi aliqua apponeretur conditio, forent. Nihil perquirimus de euentibus conditionatis neceſſarijs,qui ſcilicèt neceſſariam habent habitudinem,ſiue ex natura rei, ſiue ex lege Dei,cum ſuis cauſis:nam hi,licèt re ipſa nunquam futuri ſint,poſſunt tamen certò cognoſci, propter neceſſariam cõnexionem, quam habent cum ſuis cauſis. Verbi gratia.Si ſtuppa poneretur in quarto cœlo, iuxta ſolem, combureretur ab illo: ſi Iudas deceſsiſſet in gratia, obtinuiſſet gloriam.Sanè effectus iſti nunquam erunt, quandoquidem illæ cauſæ nunquam ponentur. At, quoniam B
ex illis cauſis poſitis neceſſariò habent ſequi tales effectus,ideò in illis cauſis cognoſci certò & infallibiliter poſſunt illi effectus,licèt re ipſa nunquam ſint futuri. Cæterùm quando effectus pendent à cauſa omninò libera & contingenti,& nunquam futuri ſunt, non apparet quomodò certò ſcire Deus poſsit, quòd tales euentus eſſent futuri,etiam ſi ponerentur illæ cauſæ liberę: ſiquidem adhuc cauſis poſitis non eſt infallibile, quòd effectus ſe-
1.Reg.23. qui debeat.Exempli gratia. 1. Reg.23. conſuluit Dauid Deum,An ſi remaneret cum hominibus Ceile, eſſet ab eis tradẽdus in manus Saulis.Reſponſum accepit à Deo, C
quòd tradendus eſſet, ſi penes illos maneret. Cum itaque re ipſa non fuerit traditus,quia fugit, hinc iam digladiantur Theologi, qua ratione Deus certò ſciuit, quòd Ceilitani tradituri erant Dauidem. Et huius generis frequentia ſunt in ſacris Biblijs teſtimonia,quæ ſtatim adglomerabo,in 1.concl.

1.Arg. quòd Deus nõ certò ſciat illa futura,ex eo Iam itaque arguitur,& probatur,quòd Deus non certò,ſed coniecturaliter eos euentus cognoſcat. Primò quidem,quia communiter Theologi eatenùs dicunt Deũ cer-

A certò cognoſcere futura, quatenùs ipſa ſunt ſibi præſentia ſecundùm eſſe quod habitura ſunt in ſeipſis; vel ſecundùm eſſe quod iam habent in ſuis cauſis determinatis. Sed ſic eſt quòd euentus illi liberi conditionati nunquam futuri, non poſſunt eſſe præſentes Deo, cum non habeant eſſe in ſeipſis ſecundum aliquam differentiam temporis: nec in ſuis cauſis determinatis, quia determinatas nullas habent; ergo non poſſunt certò cognoſci. *quòd non eſt ubi illa cognoſcere poſſit.*

Secundò arguitur: Nihil eſt certò & determinatè ſcibile, niſi quod determinatam habet rationem entis, ſiue in ſe, ſiue in ſuis cauſis: ſed effectus iſti, de quibus loqui- B mur, neque in ſe, vt patet; neque in ſuis cauſis habent eſſe determinatum: quoniam nullæ cauſæ ſunt determinatæ ad eorum productionem, ergo determinatè & certò à nullo intellectu cognoſci poſſunt. *2. Arg. ex eo quòd illa nõ ſunt ſcibilia.*

Tertiò: Quamuis Theologi, præſertim Scot. in 1. d. 39. q. 1. concluſione. 3. & vbi infra allegabitur, & Bon. art. 2. q. 3. & AEgid. & Greg. & Caiet. 1. p. q. 14. ar. 13. dicant, in diuina voluntate, ac in rationibus æternis idealibus cognoſci à Deo futura contingentia: tamen apertè præſupponunt, quòd Ideæ diuinæ nihil determinatè repræſentant, niſi ſecũdùm quòd accedit determinatio diuinæ vo- C luntatis, ad illius productionem. Sed ſic eſt quòd diuina voluntas nequaquam determinatur ad producenda illa futura conditionata, nec illa vnquam futura ſunt, nõ eſt ergo vbi, & quomodo Deus certò illa poſſit cognoſcere. *3. Ex eo quòd illa nõ repræſentatur determinatè in diuinis ideis.*

Quartò ad idem. Omnis propoſitio conditionalis vera, est neceſſaria, vt habent Dialectici, ergo illa propoſitio, ſi Dauid manſiſſet apud Ceilitanos, tradendus ab illis erat, ſi certò ac determinatè vera eſt, debet eſſe neceſſaria: at neceſſaria minimè eſt, vt patet, ſed omnino contingens, ergo neq; determinatè vera eſt. Sanè cum dico, *4. Ex eo quòd omnis cõditionalis uera, eſt neceſſaria &c.*

ſi eſſē Romæ obtinerem beneficium,vt hæc conditiona A lis ſit vera,oportet vt ex vi huius,quod eſt me eſſe Romæ,ſequatur neceſſario neceſsitate conſequentiæ obtentio beneficij:nam ſi fieri poteſt,vt ego ſim Romæ,& illud non obtineam,iam conditionalis non erit vſquequaque vera, & infallibilis:niſi tantùm certitudine quadam morali,& coniecturali,humano more & modo.Sed poſito quòd Dauid maneret apud Ceilam, non erat fixum, & certum quod eſſet tradendus, & nulla erat neceſsitas ſiue conſequentiæ ſiuè conſequentis,ex eo quòd ibi maneret,quod Ceilitani eum traderent,ſed quædam probabilitas attentis circunſtantijs,ergo non erat determinatè B verum & conſequenter nec illud Deus determinate cognoſcebat,quod Dauid ibi manens tradendus eſſet.

Hæc argumenta vim habent fateor quæ doctos aliàs& conſtantes noſtri temporis Theologos ſuccumbere coegerunt,ijs tamen argumentis nos minimè conſternabimur, quin potius ea funditùs deſtruemus.

II. *Quòd omninò eſt aſſerēdum Deum certò & infallibiliter illa futura cognoſcere.*

Prima concluſio.Nulla ratione neganda eſt Deo Optimo Maximo certa,infallibilis,& determinata cognitio illorum euentuum conditionatorum: & oppoſitum qui aſſerunt, plurimùm derogant theſauris ſapientiæ & ſcientiæ Dei,& ipſius capaciſsimæ cognitionis immenſi C tati.Initio ex ſcripturis tumultuariò, & pro vt memoriæ ſuccurrunt,aliquot loca profero,in quibus abſolutè multa dicuntur,& affirmantur tanquam certò futura,ſi tales aut tales circunſtantiæ apponerentur.1.Reg.23.ſi Dauid manſiſſet apud Ceilam,diuini habuit reſponſum oraculi,quòd tradendus eſſet in manus Saulis.EtMatth.11.Væ tibi Corozaim., væ tibi Bethſaida:quia ſi in Tyro & Sydone factæ fuiſſent virtutes,quæ factæ ſunt in te,pœnitētiam egiſſent.Et Sapie.4. Raptus eſt ne malitia mutaret intel-

Prob.1.ex ſcriptura. 1.Reg.23. Matth.11. Sap.4. Ezech.3.

A intellectum eius. Et Ezechiel. 3. Non ad populum profundi ſermonis, & ignotæ linguæ tu mitteris: & ſi ad illos mittereris, ipſi audirent te. Et Exod. 34. Ne accipias vxorem de filiabus eorum filijs tuis, ne poſtquàm ipſæ fuerint fornicatæ, fornicari faciant & filios tuos. Et Iſai. 6. & Ioan. 12. Excæca cor populi huius, & oculos eius claude: ne forte videat oculis ſuis, & corde ſuo intelligat, & conuertatur, & ſanem eum. Et Matth. 26. Dicit Chriſtus, An putas, quia non poſſum rogare patrē, & exhibebit mihi modò pluſquàm duodecim legiones Angelorum? Et Lucæ. 16. Si Moyſen & prophetas non audiunt, neq; ſi quis ex mortuis reſurrexerint, credent. B

Exod. 34. *Iſai. 6.* *Ioan. 12.* *Matth. 26.* *Luc. 16.*

Ex his itaque teſtimonijs hoc ſciſcitando confici poteſt argumentū. Nunquid ignorabat Deus, aut dubitabat & hærebat? an potiùs certò ſciebat hos euentus, qui commemorati ſunt in his locis, qui tamen nunquam erant futuri? Et quomodò ſi non ſciebat, protulit affirmanter, quòd Ceilitani tradituri erant Dauidem: quòd Tyrij & Sydonij acturi erant pœnitentiam: quòd Sodomitæ manſuri erant vſque adhuc; quòd malitia immutatura erat intellectūm illius hominis, immaturè C rapti de vita: quòd ſi Ezechiel mitteretur ad populum profundi ſermonis, erat excipiendus & auſcultandus: quòd filiæ Amorrhæorum, & Chananæorum nubentes filijs Iſrael, eos inducturæ & pellecturæ erant ad idololatriam: quòd niſi excæcarentur oculi illius populi, erant viſuri & conuertendi, & ſanandi à Deo: quòd ſi Chriſtus rogaret Patrem, exhibiturus erat ei Pater legiones Angelorum: quòd mortuis reſurgentibus illi nō erant credituri? Certè inficias ire nemo iure poteſt, quin Sāctus Spiritus, qui hæc protulit & dictauit, noſſet certò & infallibiliter hos euentus conditionatos, qui tamen

Ex his locis conficitur ratio efficaciſsima.

nunquam futuri erant, neq; cum cauſis ac conditioni- A
bus illis habebant neceſſariam connexionem.

Cur in Dei uerbis interdum ponatur uox dubitandi, forte.

Sed mouet quoſdam, quòd in huiuſmodi aſſertionibus interdum ſcriptura vtitur illo aduerbio, Fortè, illo enim videtur tota firmitas & certitudo cognitionis eneruari. Attende quàm appoſitè reſpondeat D. Hiero. in Cõment. ſuper Ezechiel. c. 2. & ſuper Hieremiam. c. 5. & c. 26. Verbum, inquit, ambiguum, forſitan, Maieſtati Dei non poteſt conuenire, ſed noſtro loquitur affectu, vt liberum hominis ſeruetur arbitrium: ne ex præſcientia eius, quaſi ex neceſsitate, vel facere quid, vel non facere homo cogatur.

1. Cauſa.

Eãdem affert cauſam Theophylactus ſuper B
Lucæ. 10. & Greg. homil. 9. ſuper Ezechiel. & Remigius ſimul & D. Tho. ibi Matth. 11. & Abulen. ibid. q. 52. Rurſus D. Ambro. lib. 2. de pœnitentia. c. 5. & idem Hiero. ſuper Ionam. ca. 3. dicant, Ambiguè & ſub dubio loquitur ſcriptura, vt dum homines dubij ſunt de ſalute, fortiùs agant pœnitentiam. Lege Gaſparẽ Caſalium lib. 2. Axiomatum Chriſtianorum. ar. 2. c. 7.

2. Cauſa.

Dici etiam aliud poteſt, quod ego ſi dicam, totus penitùs diſſoluitur nodus. Gloſſa interlinealis Matth. 11. dicit illam particulam fortè, idẽ valere quod certè, Et Ianſenius & Caiet. ibidem, obſeruant, pro particula, fortè, haberi Græcè, vtiq;. Et eſt ſimi C
le Ioann. 15. ſi me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis. Et ibi, Noli mittere margaritas ante porcos, ne fortè conculcent eas. Vox itaq; forte idem valet atque certe, vel vtiq;, & ex conſequenti omnis dubietas à diuina cognitione remouetur.

3. Cauſa.

Ioan 15.
Matth. 7.

Credi nõ debet quòd Deus aliquid profe-

Deinde, quis auſit dicere Spiritum ſanctum, qui eſt author ſcripturæ, non ſcire certò & infallibiliter ea quæ dictat, & profert? Certè quancunque veritatem nouit diuinus intellectus determinatè. ſed omnes illæ propoſitio-

A tiones, ñ epe, Si in Tyro facta fuiſſent ſigna, conuerterentur Tyrij: Si Dauid manſiſſet apud Ceilam, traderetur Sauli, &c. ſunt quędam veritates: ergo certò ac determinatè cognoſcuntur à Deo. Si dixeris, propoſitiones de futuro contingenti, vt multi dicunt, & præſertim de contingenti nunquam futuro, non habere determinatam veritatem: & ſic neq; eſſe rationi diſſentaneum, quòd non cognoſcantur determinatè. Contra hoc eſt, quòd reſpectu diuini intellectus nulla eſt imaginabilis propoſitio, quę non habeat determinatam veritatem, aut falſitatem. Secunda ratio eſt, quòd abſolutè omnis propoſitio debet eſſe vera vel falſa, quantumuis ſit de futuro contingē B ti, vt ego ſtatim probaturus ſum: Cum ergo illæ ſint propoſitiones, apertè ſequitur, futuras eſſe veras, vel falſas, & ſic à Deo ſcitas.

rat. quòd nō certo, & determinatè cognoſcat.

III.

Doctores p hac noſtra ueriſsima ſent.

Matt. 11.

EX Patrum & Doctorum teſtimonijs id ipſum probemus. D. Auguſt. lib. de Bono perſeuerantiæ. c. 10. explicans locum illum Matthæ. 11. Væ tibi Corozaim, &c. quia ſi in Tyro & Sydone, &c. dicit: Deum probè cognoſcere, quòd illi acturi eſſent pœnitentiam: quinimò non id ſolùm cognoſcere, verùm etiam quòd poſt factā pœnitentiam debebant iteratò in peſſimam vitam reuerti. C Et hæc, inquit, fuit cauſa, ob quam virtutes & ſigna in illis oppidis facere noluit. Et inducit ad hoc propoſitum doctorem quendam, quem vocat non ignobilem, ſed admodùm acutum, doctum, & catholicum. Rurſus idem Auguſt. lib. de. 6. Quæſtionibus, contra Paganos. q. 2. tom. 2. ait: Ideò non veniſſe Chriſtum alio tempore, vel loco, quàm venit: quia præuidebat Deus, quòd ſi alio loco aut tempore veniſſet, nulli erant in ipſum credituri. Certò itaq; cognoſcit futura conditionata & infallibiliter Deus. Remigius etiam ſuper Matth. 11. quem ibi refert in Cate

Cur Chriſtꝰ nō uenit alio tempore, aut loco.

na, D. Tho. & Anſelmus Laudunenſis Gloſſæ interlinearis author, ibidem, Matth. 11. hoc ipſum apertè dicunt, nẽpe Deum certò cognoſcere quod Tyrij, & Sydonij reſipiſcere debebant, & tamen res ipſa nunquam futura erat. Et dicit illa gloſſa particulam *fortè* quæ ibi habetur idem valere quod *certè* & idẽ quod *utiq;*, vt vult Cajet. & Janſenius. Sed & Abulenſ. ſuper. 1. Reg. cap. 23. q. 13. & ſuper Matth. 11. q. 52. explicans illud, Væ tibi Corozaim, &c. ſic loquitur: Sciebat Chriſtus determinatè, quid acturi eſſent Sodomitæ, ſi prædicaretur eis, ſcilicet, an conuerterentur, vel non. Hæc Abulen. Notetur illud aduerbium, determinatè. Præterea dixerim: communem animi conceptionem, & modũ loquendi fidelium hac in parte non poſſe à nobis non probari. Qui cum rogantur, Quid facerent, ſi hoc vel illud ſibi contingeret. Statim cum magna confidentia reſpondent, Deus ſcit, quid tunc eſſet, quid tunc facerem. Quam reſponſionem velut firmam, & indubitatam reddunt, reliquas ceu incertas poſthabentes. Cognoſcit itaq; illa Deus certiſsimè. De quo rurſus in ſecunda concluſione. A B

Digreſsio, An propoſitio de fut. conting. ſit determinate vera. C

IIII. *Diſputatur & aſſeritur pars affirmatiua.*

SED preſsiùs examinemus, an illę propoſitiones, ſcilicèt, Prædicatione Chriſti, Tyrij conuerterentur. Ceilitani traderent Dauidẽ, &c. habeãt determinatam veritatem, vt inde deducamus, an Chriſtus eam cognouerit. Sunt qui negant: illi, ſcilicèt, qui vniuerſaliter cenſent, propoſitionem de futuro contingentem, non eſſe determinatè verã, vel falſam.

A ſam. Quod tamen alij ſibi nunquam perſuadere poſſunt, imo exiſtimant, hanc propoſitionem, Petrus curret, quæ apertè eſt de futuro contingenti, eſſe nunc determinatè verã, vel falſam. Ita multi Dialectici ſuper lib. 1. Perierm. c. 8. & quàm plurimi Theologi ſuper Mag. in. 1. d. 38. Grego. Aremi. q. 1. Ocham in ſua logica, quos refert & explicat & ſequitur Petrus Aliacen. in. 1. ſent. q. 11. ar. 1. propoſi. 1. Idem habet Cordub. lib. 1. Quæſtion. q. 55. Dub. 2. & ad idem allegat Ioan. de Medina, & Gabrie. in. 1. d. 38. Capr. Scot. Burid. & alij permulti, vt infrà referam. Oppoſitã autem partem perpauci habent. Noſtra itaq; eſt ſentẽ- *Pars affirmans, & uera.*

B tia, quòd propoſitio de futuro contingenti, quanuis reſpectu noſtri intellectus, non ſit determinatè vera: tamen in ordine etiam ad diuinum, aut etiam in ordine ad quencumq; alium intellectum, cui talem propoſitionẽ Deus reuelauerit, eſt determinatè vera. Marſilius in. 1. quæſt. 40. articulo. 1. ad. 3. argument. principale, hoc etiam reputat probabile, licèt oppoſitum etiam probabile eſſe, dicat. Hanc eandem ſententiam habent Capreol. 1. diſtinct. 38. quæſtione. 1. articulo. 2. ad. 3. Aureol. contra. 7. concluſion. Et Scot. in. 1. diſtinctione. 39. quæſtione. 5. §. Ad argumenta principalia. Tartare. Gandenſ. Bur- *Saltem in ordine ad intellectum Dei omnis propoſitio eſt determinatè uera.*

C leus, &c.

In eius probationem liceat mihi tantiſper immorari. Sanè vniuerſaliter eſt verum, quòd verùm vel falſum eſt propria paſsio propoſitionis, ſicut par, vel impar eſt paſsio numeri. Et dicit Ariſt. 6. met. verum & falſum eſſe contraria immediata in propoſitionibus, ſicut ſanum & ægrum in animalibus. Sed illæ præallegatæ ſunt propoſitiones, ergo ſunt veræ, vel falſæ: non falſæ vt patet, quia prolatæ ſunt à prima veritate, ergo veræ. Secundò, quia harum propoſitionum, Petrus loquetur, Petrus non loque- *Probatur latiſsimè, & efficaciſsimè quòd omnis propoſitio etiam futuri cõting. ſit determinatè uera, uel falſa.*

loquetur, altera ſignificat determinatè eum effectũ, qui A
determinatè futurus eſt: nam vel illa loquutio eſt futura vel non: nec inter hæc duo eſt dare medium, vt patet, nã vt habet Ariſtot. 4. met. c. 7. primũ principium eſt quod in contradictione, non datur medium. Si ergo primum futurum eſt, ergo iſta, Petrus loquetur, eſt modo vera, quia ſignificat determinatè id quod erit. Si verò ſecundum, ergo illa negatiua erit vera eadem ratione. Nec obſtat, quòd nos penitus lateat vtra earum ſit vera, & vtra falſa, propter imbecillitatem noſtri captus & intellectus, nam nõ eſt tam imbecillis captus noſter, quin optimè intelligamus iam Deum illam certò cognoſcere. Sed dicũt B
Fuga, & euaſio quorundam. quidam, alteram illarum eſſe veram, ſed non eſſe determinatè veram. Contra hoc arguo, quia penitus nil aliud eſt rem eſſe, niſi determinatè eſſe: & rem eſſe albam, niſi determinatè albam eſſe. Nam ſi determinate alba non eſt, certe alba non eſt, ergo ſimiliter rem eſſe veram, nihil eſt aliud quam eſſe determinate veram.

3. Probatio. Tertiò ad idem, quia ex illo communi proloquio, Ab eo quod res eſt, vel non eſt, propoſitio dicitur vera, vel falſa: fit quòd ex eo propoſitio de pręterito eſt nunc vera, verbi gratia, Adam fuit, quia aliquando fuit Adam: & propoſitio de præſenti ex eo eſt vera, quòd in tempore C
præſenti ita res ſe habet, ſicut per illam ſignificatur. Ergo eodem modo, ex eo propoſitio de futuro habebit dici vera, vel falſa, quia futuro tempore res ita ſe debet habere, ſicut modò per illam propoſitionem ſignificatur. Sed re vera Petrus craſtina die debet loqui, vel non loqui, nec prorſus eſt intelligibile medium, ergo nunc iſta erit vera Petrus loquetur, vel non loquetur cras. Vtra autem eius pars nunc ſit vera, ille omninò ſciet, qui ſcire poterit an ille ſit cras loquuturus, vel non loquuturus: iſte

eſt

A eſt Deus,ergo. Rurſus hæc videtur eſſe ſententia Tullij, lib. de Fato. vbi ait. Semper fuit verum dicere, Morietur Epicurus, cum duos & ſeptuaginta annos natus fuerit. Et quidem cum ego modo ſcribam, vndecima Decembris die, ſemper fuit verum dicere, Alphonſus ſcribet vndecima Decẽbris die. Item cum ego profero, Petrus curret cras, Deus videt & iudicat me dicere determinatè verum, vel falſum, ergo talis propoſitio ſignificat determinatè verũ vel falſum. Cõfirmo hoc, Proferat Deus illam propoſitionem, ſane tunc propoſitio determinatè vera eſt, & ſimiliter, ſi Deo eam mihi reuelante, ego illam pro B feram; atq; adeò quanuis eam proferam ſine reuelatione, quandoquidem neq; ſcientia ſpeculatiua Dei, neque reuelatio neq; prolatio ſiue Dei, ſiue mei, tollit aut ponit veritatem propoſitionis. Proferat Gentilis hanc, Antichriſtus erit, ſanè rem profert determinate veram, quia dicit rem quæ verè erit, ergo ſimiliter proferat hanc, Petrus cras curret, certe rem dicit determinate veram, vel falſam. Nam quòd illa ſit reuelata, impertinenter ſe habet ad hoc vt ſit vera. Nam Gentili non eſt reuelata illa prior, & tamen verum dicit. Profectò ſi ob id iſta, Petrus curret, non eſt determinate vera, quia nos latet eius veritas, eadem ratione iſta, Papa dormit, non erit ve C ra determinate, cum eius veritas etiam nos lateat. Dici ergo debet omnem propoſitionem habere ſuam veritatẽ, quæ ſuapte natura cognoſcibilis eſt, ſi adſit intellectus qui eam cognoſcat. Et ſic omnes prædictas Deus determinate cognoſcet. *4. Probatio.*

Sed euellere oportet ſcrupulum qui multos male vexat. Quid eſt quod Ariſtot. 1. Poſter. c. 8. dicit, Propoſitiones de futuro contingenti nõ eſſe determinate veras vel falſas? Verùm ab hoc dubio facile ſe expediet, qui memi *Arg. ex Ariſto. & S. Tho. qui uidentur dicea*

re, quòd propoſitio de fut. conting. nō eſt determinatè uera

nerit mentem Ariſt. illo loco fuiſſe aut excludere certitudinem noſtræ cognitionis circa tales propoſitiones, aut excludere ab illis neceſsitatem. Itaque eatenùs dicit, eas non eſſe determinatè veras, quatenùs nullus determinatè dicere poteſt, quæ earum ſit vera, quæ falſa: quem etiã ſenſum videtur habere S. Tho. ibi. 1. Perierm. c. 8. lect. 13. aut etiã cõtendunt, futura contingentia non habere determinatam veritatem, quatenùs comparentur cum ſuis cauſis proximis, à quibus contingenter & impedibiliter procedere debent: Per hoc tamen non tollitur, quin ſi comparentur cum eo quod reuera futurum eſt, ex determinatione & prouidentia primæ cauſę infallibilis & impedibilis, iam ipſæ habeant ſuam veritatem vt explicatũ eſt. Sunt fateor alia argumenta cõtra hanc doctrinã, quæ in magnas anguſtias quoſdam conijciunt; ſed noſtra nõ intereſt his immorari; cuius intererit, immoretur. Nos id ſolùm contendebamus, ſcilicèt, nullam eſſe propoſitionem, quæ fixam ac certam non habeat veritatem. Et quanuis abſolutè loquendo aliquæ eſſent incertæ ac indeterminatę, at ſaltem reſpectu diuini intellectus & cognitionis, cuncta ſunt certa. Non enim eſt animus ex eo probare Deum cognoſcere illa contingentia, & conditionata, quia illa in ſe ſint determinatæ veritatis; nam licèt non eſſent, adhuc Deus illa omnia certo determinate & infallibiliter cognoſcit. Certè mirabitur quiſpiam quod ſenſim nos in Sũmularum campum detruſimus. At mirari deſinet qui animo aduerterit, ea nos intentione aliquando eas coluiſſe, vt cum opus eſſet ad eas accurreremus, & plurimum inde fœnoris & vtilitatis caperemus. Quantum autem inde modò ceperimus, exploratum eſt, & explorandum ampliùs ſtatim.

Alte

A Altera quæſtionis pars de modo, quo illa futura conditionata Deus certò ſciat.

HActenùs conſtitutum à nobis eſt, euentus illos conditionatos certò, infallibiliter, ac determinatè à Deo cognoſci. Et quàm hoc mihi certũ eſt & indubitatum, tàm incertus & dubius eſt modus, quo eos à Deo cognoſci defendere & explicare poſsimus. Nec mihi ſolùm, ſed & ijs, qui magno & excellenti inge-
B nio præditi modum illũ inueſtigare contenderint. Quin imò, quò excellentioris fuerint ingenij, eò maius illis faceſſet negotium præſens dubium. Proinde alteram ſtatuo concluſionẽ, quæ velut dicendorum præambula, reliquis viam pandat & muniat.

SEcunda concluſio. Quantumlibet difficilis ac prorſus inintelligibilis nobis appareat modus, quo Deus futura illa conditionata certò ſcire valeat, adhuc minimè negandum, ſed maximè affirmandum nobis eſt, Deum ea conditionata, quæ in præallegatis ſcripturæ locis pro ducta ſunt, certò ac determinate cognoſcere. Equidem
C faciliùs prudens & pius Theologus credere debet, ignotũ ſibi eſſe modũ, quo Deus illa cognoſcat, quã in dubiũ vertere an illa cognoſcat. Nõ enim pẽdet diuinæ firmitas cognitionis ab his modis cognoſcendi, quos nos in Deo excogitare poſſumus. Demus Deum aliquid poſſe cognoſcere (vt in ſimili dixit Aug.) cuius modũ nos fatea mur non poſſe cognoſcere: nè in rẽ tam abſurdã & inde corã cõſentiamus, qualis eſt quod Deus aliqua protulerit & affirmauerit in ſcriptura, quę certò & indubitanter nõ norit. Et quidẽ mirabile dictu nobis eſſe debet, imò ridẽ

V. Quòd licèt nos neſciamus modum quo illas res Deus ſciat, nõ debemus negare quod ſciat.

dũ omninò & exprobrandum, & execrandũ, quòd ſunt A
Theologi graues aliàs & docti, quos videas paſsim diffinire plurimas huius generis controuerſias: & tamen alias eiuſdem generis Deum certò definire poſſe, negant. Determinant ipſi, an veniret vel non veniret Chriſtus, homine non peccante: & tunc, an paſsibilis vel impaſsibilis &c. An filij Adam contraherent peccatum originale, ipſo non peccante, ſed eius vxore aut filijs: Quidnam eſſet de hominibus, ſi ſtatus innocentiæ perduraret: an naſcerentur perfecti in gratia & in ſcientia &c. & ſexcentas huius generis lites dirimunt, & conſtanter determinant. Et nolunt, Deus vt certò ac determinatè cognoſcat, an Tyrij acturi eſſent pœnitentiam, prædicante illis Chriſto: & an Ceilitani tradituri eſſent Dauidem, ipſo penes illos diuerſante. Et vnde, obſecro, tanto pollent homines intellectus acumine, vt diuinent & ſciant quid Deus facturus eſſet, circa incarnationem Verbi, homine non peccante: & quid circa poſteros Adami, ſtatu innocentię permanẽte: & tamen Deus tam ſit tardi, hebetis, ac obtuſi intellectus, vt certò ac determinate ſcire non poſsit, quid ipſi homines facturi eſſent, ſi Chriſtus illis prædicaret, aut ſi Dauid apud illos diutiùs moraretur. At dicunt, Nequaquã eos certò decernere, quid Deus in prædictis caſibus facturus eſſet, ſed more humano, per ſigna quædã & coniecturas formidine & obſcuritate nutantes. Sed, bone lector, ita nos iſti dementabunt, vt credamus Deum non certiùs & aſſeuerantiùs dicere & ſcire, quàm hominem? Homo quidem humano more, ac proinde incerto, & vario: quales ſunt cogitationes & prouidentiæ noſtræ, vt habet Sapiens, at Deus diuino modo, ac proinde certiſsime & infalhbiliſsimè, vt ſic dicã, cognoſcit & loquitur. Hoc itaq; ſic conſtituto, felicibus progrediamur auſpicijs ad

Quòd ſi Theologi definiunt multa futura cõditionata, à fortiori De⁹ &c.

B

Fuga & euaſio quorundam.

C

Sap. 9.

venan-

A venandum modum, quo iuxta captum noſtrum imaginemur, Deum euentus illos determinatè cognoſcere.

VI.

TErtia concluſio: Primus modus, quo illa Deus conditionata cognoſcet, deſumi poteſt ex eo quòd ſuam cognoſcit & comprehendit eſſentiam, in qua omnis veritas repræſentatur. Quod, vt luculenter omnes perui-deant, meminiſſe debent, tres celebriores circũferri opiniones, circa modũ, quo futura contingentia, Deus cognoſcit. Sco.1.d.39.q.vn.in ſol.ad.3.q.& in Quodlib.q.14. lit.S.&, T.cenſet, Deũ futura non aliter cognoſcere, quã in determinatione ſuę voluntatis: & ante hanc, inquit, ſo- *1. Modus, quo Deus illa conditionata cognoſcit.* *Tres modi quibus Deus cognoſcit futura.*

B lùm cognoſcit Deus ſuam eſſentiam, & prædicata ſimplicia, & complexa neceſſaria, vt, hominem eſſe animal, &c. at contingentia non cognoſcit pro illo priori, quoadusq; interueniat ſuæ voluntatis determinatio; in qua ea cognoſcat. Opinio altera eſt S. Tho.1.p.q.14.ar.13.&.q.77.& etiã q.87.ar.4.& de Verit.q.2.ar.12.&.1.Cont.gent. c.66.67.&.68.& in.1.d.38.q.1.ar.5. quòd Deus, cognoſcit futura contingentia propterea quòd ipſa, ab æterno, ſecũdum eorum eſſe actuale reale, ſunt diuinæ ęternitati pręſentia. Thomiſtæ noſtri tẽporis, in.1.p.q.14.ar.13.&.q.19. 1. 2.

C ar.8.&.q.22.ar.4. Scot.& S. Thomã ſimul hac in parte ſequuntur. Tertia ſententia aſſeritur in vniuerſum à cæteris Theologis, imò & à ſanctis Patribus, & eſt rectæ rationi, ac veræ Theologiæ magnoperè cõſentanea, quòd in ſua eſſentia, ideſt, in rationibus æternis idealibus, quæ nihil ſunt aliud quàm ipſamet diuina eſſentia, cum ordine ad creaturas, cognoſcit Deus omnia futura, licèt hunc tertium modum alij multipliciter ſubdiuidant. Et quidem harum opinionẽ primam, quæ eſt Scoti, refellunt optimè Ochameius diſcipulus, in.1.d.38.& ibidem Gregorius.q.2.ar.2.& Gabr.q.vn.art.1.concl.1. Ant. Cordub. 3.

Coexiſtentia rerũ in æternitate difficillimè defenditur.

3. ſent. placet, quod in rationibus æternis &c. Deus cuncta cognoſcit.

lib.1.Quæſt.q.55.dub.8.& præter hos, perplures alij tũ A
recentiores,tùm antiquiores,qui negant prædetermina-
tionem,ac prædiffinitionem Dei circa futura libera, de
quo aliàs.Alteram ſententiam,quæ eſt D.Thomæ, non
ſolùm præallegati Doctores, verùm fermè omnes reij-
ciunt:ſed & ipſi Thomiſtæ ægrè eam tuentur,non valẽ
tes intelligere præſentiam illam & coexiſtentiam veram
& realem creaturarum in æternitate. Eſt mirabile (ait
magnus Thomiſta Sylu.in Conflato.q.14.ar.16.) quòd
S.Tho.voluerit vno verbo talem opinionem fundare,
quã quiſq; experitur ſe non poſſe imaginari,vel intellige
re,&c.Idem ferè Capr.& Heruęus,in.1.d.38.& Caiet. & B
alij nobiliſsimi Thomiſtæ.Propterea in tertiam ſenten-
tiam manibus,pedibuſq;(quod aiunt) nunc imus : eam
habet ipſemet S.Tho.ibidem.q.14.ar.13.vbi,pręter coe-
xiſtentiam illam rerum in æternitate, ponit modũ aliũ,
quo Deus certò cognoſcit futura,quia,inquit,habet in ſe
rationes illorum.Hoc ipſum habet expreſſè D.Bon.1.d.
39.ar.2.q.3.Aegidi.Rom.d.38.q.1.art.2.corp.circa fin.&.q.
2.ar.1.& adhuc ipſe Scot.1.d.10.q.vn.in vltimis verbis il-
lius longiſsimæ quæſt.& Greg.d.38.q.2.ar.2.& omnes.Et
quidem licèt multùm inter ſe authores harum triũ opi- C
nionum diſsidere videantur,ego in eorum ſentẽtijs nul
lum video intercedere diſsidium:quod ingenijs non con
tentionis, ſed veritatis cupidis, non poteſt non eſſe per-
gratum.His namq; tribus modis ſimul ſtat Deum futu-
ra cognoſcere: vt lector diligens perfacilè videbit.
Porrò nos aſſerimus in noſtra. 3. concl. quòd effectus il-
los conditionatos,de quibus fuit à nobis ſermo ſuſceptus,
non quidem cognoſcit Deus iuxta.1.aut.2.opinionẽ : ſi-
quidem illi effectus nec ſunt prædeterminati à volunta-
tę Dei,vt ſint:nec ſunt æternitati præſentes,quandoqui-
dem

A dem nunquam futuri ſunt. At cognoſcit eos Deus iuxta modũ,in.3.opinione præſcriptũ:quia.ſ.in ſua eſſentia cõtinetur,& repræſentatur eorum cõditionata veritas. Nã nulla eſt excogitabilis veritas,quæ in diuina eſſentia per æternas,infinitas,& immenſas rationes non repræſentetur:ſed quòd prædicatione Chriſti erant Tyrij conuertẽdi,eſt quædã veritas,vt patet ex.§.4.nã aſſerta fuit à prima veritate,Chriſto,ergo repræſentatur in diuina eſſentia. Et quidem hæc ratio,non dico topica, aut apparens, ſed demõſtratiua,ac proinde irrefragabilis mihi videtur.

Sed ne inani ſtudio iactare(quod dixit Poeta) totam B hanc doctrinã de triplici modo cognoſcendi futura,& illam de determinata veritate futurorũ contingentiũ videamur,ſciendum eſt ex ea elici poſſe ſolutionem importuniſsimi argumenti:nã dicunt:Si ablata illa actuali rerũ exiſtentia in æternitate,& rurſus præciſa determinatione voluntatis Dei,adhuc quæcunq; veritas repræſentatur in diuina eſſentia,& cognoſcitur ab intellectu diuino:Iã ergo omnia futura contingentia,quæ omnia diximus.§.4.eſſe determinatas quaſdã veritates,repræſentabuntur in eſſentia diuina,priùs ordine rationis quã diuina volun-C tas determinet de eorũ productione: ac proinde diuinus intellectus in illo priori,ea cognoſcet. Et ſic neutiquã futura contingentia à diuina voluntate dependebunt, ſed velit,nolit,ea debet repræſentare naturaliter & neceſſario diuina eſſentia:quod quàm ſit magnũ incõmodũ,lippis(vt aiunt) & tonſoribus notum eſt: & adhuc notius erit infrà,paulò poſt.4.concl.§.9.

Quomodo Deus in rationibus æternis prout præueniunt actum ſuæ voluntatis, cognoſcat Deus futura.

Sunt non infimæ claſsis Doctores,qui annuant his cõſequentijs:nam arbitrantur, in illo priori antequàm nos imaginemur,Deum per voluntatem decernere de productione creaturarum,& futurorum,iam omnia diſtin- [illegible] ctè re-

Authores, qui tenent Deũ futura cognoſcere ante decretũ ſuæ voluntatis.

ctè repræſentari in diuina eſſentia, & conſequenter pro illo priori ea Deũ diſtinctè dignoſcere. Ita habet Grego. in.1.d.38.q.2.ar.2.in hũc modũ poſt multa dicẽs: Nihilo minùs tamẽ nõ ideò Deus nouit ſic futura, quia nouit ſe ſic velle, aut determinationẽ ſuæ volũtatis, vt imaginatur pręcedẽs opinio: quinimò ſi per impoſsibile Deus nõ eſſet volens, eſſet aũt intelligẽs, ſicut eſt, & futura eſſent futura, adhuc Deus propter excellentiã ſuæ intelligẽtiæ noſſet quæcũq; futura. Hęc Greg. Prætereà Gabriel, cũ Och. ſup. ſic ait: Poſito ꝙ diuina cognitione exiſtẽte vt modò eſt, volũtas nõ eſſet causa effectiua, nec totalis nec partialis effectuũ contingentiũ, adhuc eſſet notitia, qua ſciret quæ pars cõtradictionis eſſet, fuit, & erit vera, quæ falſa. Ita ille. Rurſus Ant. Cordub. lib.1.q.55.dub.8.in reſp. ad.1.arg. cõtra.3.opin. dicit, hoc eſſe fortiſsimũ argumẽtũ cõtra Sco. In.1. ſigno ante determinationẽ diuinæ voluntatis, hæc eſt vera & neceſſaria, Antichriſtus erit vel non erit, ergo altera eius pars in illo priori eſt vera, & ſic cognita à Deo. Et demũ in vltimis verbis illius dubij, iiſdem verbis loquitur, quibus Gabriel, & Greg. & pro eadem ſent. citat Ioã. Med. Sanè in illo priori ante determinationẽ liberã diuinæ voluntatis, diuina eſſentia ob ſui eminentiſsimã immenſitatẽ repræſentat omne repræſentabile: & diuinus intellectus cognoſcit omne verũ, ergo hæc veritas (Antichriſtus erit) quæ ſemper & pro quocunq; ſigno fuit veritas, vt vidimus, repræſentatur, & cognoſcitur à Deo in illo priori. Confir. quia qui oppoſitũ dicũt, hoc debent ſubire diſpendiũ, vt dicãt, in illo priori nõ ita perfectè Deũ cognoſcere res, ſicut poſt: & ſic vmbrã aliquã variationis eſſe in ſcientia Dei. Quare Aegi. in.1.d.38. q.1.ar.2. ad.fi.corp. ideò, ait, Deũ ſcire inuariabiliter, quia oẽs rerũ rationes in ſuo eſſe præhabet. In ſuo, inquit, eſſe, ac proinde antecedẽter ad liberũ decretũ volũtatis omnia p̃habet, oĩa ſcit, de quo Alex. 1.p.q.23.mẽ.3.ar.4. atq;

Præallegata ſent. nõ diſplicet authori.

adeo

A adeò omnia quæ ſunt fuerunt & erunt, & quæ eſſent, ſi ta les aut tales apponerentur cauſæ: ac demùm omnia poſſibilia, & imaginabilia, repræſentat. Scio multis hanc doctrinam expoſitam eſſe calumnijs, quarum quaſdam retundere ſatagam, poſtquam quartam ſtatuero concluſionem. Id principiò atteſtans, non me adeò eſſe ſtolidum, vt ſperem euelli à me poſſe eas omnes dubitationes quæ ex dictis emergunt, nam & numero plurimæ ſunt, & difficultate longè difficillimæ. Sed in magnis voluiſſe ſat eſt. Quocirca ſi hac in parte quid effecero, iure certè laudandus ero: ſin minus, non ero ſanè reprehendendus.

VIII. *Alter modus cognoſcendi futura conditionata.*

B QVarta concluſio. Alter modus à præcedenti non abſimilis, quo Deus futura illa valet cognoſcere, deſumitur ex eo quòd diuinus intellectus, pro vt ordine rationis antecedit decretum voluntatis, ſcit certò ad quænam effecta ſe diuina voluntas determinare debeat, aut non debeat: & quæ effecta eſſent, ſi ad illa ſe diuina voluntas determinaret, & quæ media apponeret, quem modum, quem ordinem, vt ſic inuiolabiliter effecta ſequerentur. Profectò diuina voluntas non poteſt aliquid velle aut nolle, niſi ſecundùm quòd dirigitur, & quaſi ducitur rationibus æternis ſuæ infinitæ ſapientiæ. Ac proinde C in illis, & per illas, etiam vt antecedunt, ordine rationis actum diuinæ voluntatis, & rerum executionem, apparet probabile, quod poſſit Deus ſcire quæcunque per voluntatem determinaturus eſt, vt ſint, vel non ſint, vel vt eſſent ſi tales apponerentur conditiones. Exiſtimari ergò forſan poteſt ante omnem actum diuinæ voluntatis, diuinum intellectum in ſua eſſentia omnia entia, præterita, præſentia, futura, poſſibilia, & cõditionata, & eorum modos, & cõditiones certò, determinatè & diſtinctè cognoſcere. Ad hoc autem exiſtimandum inde moueri quis po-

Antequã uoluntas Dei quidquã decernat, ſcit Deus omnia quæ uolũtas eius debet decernere.

Diuina uoluntas ducitur rationibus æternis, &c.

teſt quòd priuſquàm, noſtro rudi modo loquendi, Deus A per voluntatem ſe applicet ad volendum quòd ſint iſti, aut illi effectus, potius quàm alij: iam per intellectum cognouit, ad quoſnã & quales effectus voluntas ſe determinare debeat, aut deberet ſi tales apponerẽtur cõditiones.

IX.

Argumenta difficillima contra prædictos modos

VTinam à quo ſequentium dubitationum explanationem ego diſcere poſſem, adeſſet: ne ego me præcipitẽ ad eas exhauriendas; & veritatẽ ab aduerſarijs afferẽdã iactarem. Verũ quoniã cæteris audientibus & tacentibus, meũ eſt hodie dicere, dicã: & dicã breuiùs, quã res tãta dici poſsit. Enaſcitur itaq; ex precedẽtibus dubiũ multiplex. 1. nã rationes illæ æternæ & ideales, ſecũdũ quòd præue- B niũt, noſtro modo intelligendi, actũ diuinæ volũtatis, nõ

1. argu. quia ante decretũ uoluntatis diuinæ, nõ habet eſſentia repræſentare futura.

plus habẽt repræſentare res has quàm illas diuino intellectui: imò cũ repræſentẽt quã plurimas & infinitas res poſſibiles, intelligendas per ſcientiã ſimplicis intelligẽtiæ, videtur quòd quoadusq; diuina volũtas eligat has pre illis, nõ poſsit in diuina eſſentia repræſentari quidnam futurũ eſt, aut quid futurũ eſſet, &c. Implicatur ampliùs nodus iſte, quia tota diuerſitas repræſentationis diuinæ eſſentiæ, quæ quaſdam res repræſentat vt futuras, quaſdam vt poſ

2. arg. ad idẽ.

ſibiles, quaſdam conditionatas, &c. ex decreto & electione voluntatis ortum videtur habere, ergo ante hoc de- C cretum neq; eſſentia repræſentare, neq; intellectus dignoſcere illam diuerſitatem poteſt. Adhuc premitur difficultas. Si ante decretum voluntatis, eſſentia diuina repræ

3. arg. quia iã diuinæ eſſentia neceſſariò omnia repræſentaret.

ſentat res omnes, etiam futuras, contingentes, & liberas: iam ſequitur quòd naturaliter & neceſſariò eas repræſentet, non liberè. Quod ſi cõceſſeris, iam ſequitur quòd quilibet beatorum, quem nihil fugit eorum, quę in Deo ſunt neceſſario, & naturaliter, non poſsit non videre omnes creaturas in Deo repræſentatas. Rurſus ſequitur, quòd crea-

A creaturæ non dependeant ex libera diuinę voluntatis electione: nec poſſet Deus alia facere quam facit: & demum tollitur omnis prouidentia circa creaturas, cum creaturę ipſæ non liberè, ſed omninò neceſſariò eſſe debeant: quãdoquidem non liberè ſed neceſſariò repræſentantur vt futura cum omnibus ſuis modis conditionibus & accidẽtibus in diuina eſſentia: Quartam adiungimus argumentationem: quia ideæ, ſeu rationes ideales nihil ſunt aliud in Deo quàm ratio earum rerum, quas Deus non ſolùm cognoſcere, ſed & operari debet, vt Plato, Sene. Diony. Aug. D. Tho. & oẽs tradunt. Ergo rerũ, quas Deus operaturus non eſt, ideã propriè habere nõ poteſt, & ſic conditiona-
B torũ illorum euentuũ, quos producere nunquam debet, ideã habere non poteſt Deus, & ſic nec illos cognoſcere.

4. arg. quia nõ ſunt ideæ niſi rei futuræ.

IN horum dubiorum reſolutionem, qui firmam aliquã doctrinam afferre potuerit, me volente & gratulantẽ faciet. Quandiù autem qui hoc præſtare poſsit, deeſt, adnitar ego in eorum explicationem aliquid infantium more balbutire. Porrò nihil diffiniendo, ſed totum dubitando & ratiocinando dicam. Ad primum ergo fortaſsis dici poteſt, non eſſe incommodum, imò conuenientiſsimum eſſe, quòd imaginemur nos, priùſquàm diuina voluntas ſe determinet, iam diuinum intellectum exactè cogno-
C uiſſe, ad quoſnam effectus ſe debeat determinare voluntas: atq; adeò quanuis, donec accedat voluntas, nõ habeãt illa cõtingentia ſtabilitatẽ aliquã, vt ſint: habent tamen vt cognoſcantur ſtabiliter in rationibus æternis, in quibus lucet quæcunq; veri[illegible] ante omnẽ actũ voluntatis. Imò ex eo quòd veritates [illegible] dignoſcuntur & iudicantur ab intellectu, habet voluntas decernere de earum productione. Rurſus, diuina ſcientia ac notitia, perfectiſsima & vniuerſaliſsima eſt, ante omnem actum diuinæ

X. ſolutio horũ argum. Ad. 1.

Author reſpondet non diffiniendo, ſed dubitando.

voluntatis:non eſſet autem ita perfecta,ſi ante actum voluntatis non cognoſceret aliquid,quod poſt illum cognoſceret. A

Ad ſecundũ. à diuina uoluntate oritur tota diuerſitas creaturarum, nõ uerò earum cognitio.

Ad ſecundum reſpondetur,quòd licèt à voluntate diuina deſumatur realis illa creaturarum diuerſitas, ipſa enim voluntas eſt,cuius cauſa res quædam erunt,& quędam non erunt,& quædam eſſent; &c. tamen cognitio huius diuerſitatis non deſumitur à voluntate, ſed ab eo quòd antecedenter ad voluntatem iam tota illa rerum diuerſitas repræſentatur in diuina eſſentia.Idem,quanuis cum formidine,ad tertium dicimus:aliud eſt repræſentare,aliud eſſe:& quidem quòd ſint creaturæ, à diuina voluntate habent,ac proinde liberè ſunt.Quòd verò repręſententur,non habent à voluntate,ſed ab immenſa & infinita diuinæ eſſentiæ capacitate,quæ,prout præintelligitur voluntati,præhabet in ſe omne illud,quod per totam æternitatem debet rationis entis eſſe particeps. B

Ad. 3.

Quia tamen illa nos argumentatio vehemẽter premit, quia ex poſita ſententia ſequitur, quòd ante diuinæ voluntatis decretum,aliqua ſint,quæ naturaliter in Deo repręſententur, quod permagnum videtur incommodũ: idcirco dicendum videtur, quòd illa rerum contingentium repræſentatio non ſit omninò naturalis, eò quòd dependet à diuina voluntate.Itaq; quanuis voluntas diuina quodammodò pręſupponat in eſſentia diuina illas veritates contingentes, iam præexiſtentes ac relucentes in illa: non tamen neceſſariò & naturaliter relucentes: quandoquidem per ordinem ad diuinam voluntatem, quæ illarum exiſtentias decernere debet, habet diuina eſſentia illas repræſentare. Certè diuina prouidentia ac prædeſtinatio non ita ſunt actus diuini intellectus,quanuis formaliter ſint actus eius, quin adiunctum habeant C

An effectus liberi & contingentes repræſentẽtur in Deo liberè,an naturaliter.

A beant actum voluntatis complentis, & perficientis (liceat nobis ſic more noſtro effari diuina myſteria) ipſam prouidentiam. Neque idea perfectam rationē habet ideę, quę ad intellectum pertinet, niſi quatenùs importat decretum diuinæ voluntatis. Quo circà dici probabiliter poteſt, eatenùs diuinas ideas repræſentare contingentia, & omnes creaturas, quatenùs ipſæ ideæ nihil aliud ſunt quam ipſamet diuina eſſentia vt imitabilis à creaturis ex diſpoſitione diuinæ voluntatis. Itaque nunquam ſine ordine ad voluntatē diuinam, repræſentatur exiſtentia alicuius creaturæ in Deo. Et ideò ſi abſolutè

Quod rationes ideales nō repræſentant futura niſi per ordinem ad uoluntatem Dei.

B loquamur, nihil futurum relucet in Deo naturaliter & neceſſariò &c. Verum hæc inuolucra radicitùs enodare, tùm mihi non eſt facile, tùm (quod gaudeo) non eſt neceſſarium: ſiquidem non de cognitione futurorum, & liberorum effectuum, ſed de conditionatis illis fuit à me ſermo ſuſceptus. Et quidem hęc quę dixi, quantumuis cęteris ſatisfacerent omnibus, mihi, vt verum fatear, minimè ſatisfaciunt. Sed quando exactius nihil occurrit, ne nihil dicam, hoc dicere neceſſum fuit. Ego enim id ſolū firmum reddere conatus ſum, quòd Deus contingentia illa conditionata certò ac determinatè cognoſcat. Mo-

C dum verò inquirere & deprehendere, quo Deus illa cognoſcat, ego non ſolùm non promiſi, verùm dicere me non poſſe, teſtatus ſum.

Ad primam confirmationem nego, beatos videre in verbo omnes veritates, quantumuis naturaliter repræſentarentur in illo: eſt enim intellectus beatorum finitus: lumen gloriæ, quo vident, finitum. Et ideò mirum eſſe non debet, quòd ipſos aliquid lateat de obiecto infinito. Attributa autem Dei illos latere non poſſunt, proptereà quòd ſunt formaliter in obiecto, & quiditatiuè &

formaliſsimè ſunt ipſum obiectū. At intellectum ipſius A
Dei, qui infinitus eſt, & per infinitum lumen intuetur, ni
hil præterit de his, quæ in diuina eſſentia quomodocun-
que repræſentantur. Proinde reſpectu ipſius diuini intel-
lectus, eſſentia tota & totaliter ſe expandit: & ideò etiam
prout antecedit ordine rationis actum voluntatis, vi-
det Deus in ſeipſo omnes creaturas ſiue futuras ſiue poſ-
ſibiles ſiue conditionatas, quamuis non independenter à
volutate, ſed cum ordine ad illam vt vidimus. Ad aliud,
ex nuper dictis negamus omnia quæ inferuntur ex no-
ſtra doctrina. Negamus, inquàm, quod rectè inferantur
vt quàm diligenter potui, licèt non quàm ſufficienter B
res exigebat, nunc explicabam in ſolut. ad. 3. Tandem ad
vltimum (vt vel vnum argumentum exactè confute-
mus) dicimus cum Diuo Thoma. 1. p. q. 15. art. 3. rerum
poſsibilium nunquam futurarum ideam practicam, &
vſquequaque completam & exemplarem, ſeu imitabi-
lem, Deum non habere, quoniam illæ nūquam ſunt pro
ducendæ, habet tamen ideam ſpeculatiuam, quæ eſt ipſi
Deo ratio cognoſcendi illa poſsibilia & conditionata.

XI. 3. Modus firmus, & planus, quo Deus illa cōditionata cognoſcit.

QVinta cōcluſio: Præter modos ſuperiùs conſtitutos
& explicatos, alter reliquus eſt planiſsimus & ſoli
diſsimus, quo Deus certò cognoſcere poteſt illos euētus, C
videlicèt, in libera prędeterminatione ſuę voluntatis.
Quod vt intelligas, reduc in memoriā eā doctrinam, quā
Thomiſtæ noſtri temporis tam mordicus tenent: quòd
Deus ante præuiſionem vſus liberi noſtri arbitrij, & an
te determinationem cauſarum inferiorum, iam prædeter
minauit efficaciter & in particulari omnem rerum om-
nium numerum, etiam actuum liberorum, cum omni-
bus modis & circunſtantijs, cum quibus res ipſæ in indi-
uiduo aliquando futuræ ſunt. Et ex vi illius prædetermi-

A nationis, habent infallibiliter res omnes eſſe ac fieri, cum omnibus illis conditionibus, cum quibus prædeterminatæ ſunt. Et in hac ſua determinatione cognoſcit Deus omnia futura, quæ eſt doctrina Scoti. 1. d. 39. quam optime explicat Cordub. lib. 1. q. 55. dub. 8. in. 3. opin. Iam itaque in hac ſententia luce ipſa meridiana lucidiùs clareſcit modus, quo Deus certò cognoſcat conditionata illa libera: nam cognoſcit ea in prædeterminatione ſuæ voluntatis. Quanuis enim Deus non prædeterminauerit illa vt ſint, at prędeterminauit vt eſſent, ſi tales apponerentur cauſæ.

Quòd in prædeterminatione ſuæ voluntatis cognoſcit Deus certò omnia futura, & illa cõditionata.

B Profectò ſi Adam non peccaſſet, non dubium eſt quin decretum ac determinatum penes ſe Deus habuiſſet ab æterno, quidnam diſpoſiturus eſſet circa incarnationem Verbi diuini. Et quis neget Deum, quid tunc foret, perfectiſsimè ſcire? Et vbinam id ſciret, niſi in prædiffinitione ſuæ voluntatis, qua deſtinatum penẽs ſe habet quid tunc fieret, ſi tales apponerentur conditiones? In hac itaque ſententia probabiliter dici poteſt, quòd Deus, (iuxta humanum captum, & rudem noſtræ intelligentiæ modum) hoc ordine ab initio ſuæ ęternitatis proceſsit. Ego diffinio ac determino, quòd ſi talis apponeretur cõditio, ſequeretur talis effectus: & quòd ſi hoc fuerit, illud erit: C & illud, ſi illud: ſin aliter, erit illud aliud. Et ſic infinitas rerũ poſsibiliũ combinationes non futuras, poſsibiles tamẽ & cõditionatas, Deus notitia perfectiſsima & ſimplici intelligẽtia cõprehendit. Nobis quidẽ quorũ intelligentia anguſtis finitur limitibus, modũ hunc penetrare, negotiũ eſt lõgè difficillimũ & operoſum: ſi tamẽ in immenſam diuinę cognitionis capacitatẽ oculos cõiecerimus, videbimus, ex eo quòd notitia illa Dei omnibus modis infinita eſt, circũquaq; ambire ac cõprehendere omnẽ ordinẽ & proportionẽ, inter quaſcunq; creaturas reperibilem. Ex

Modus, quò Deus prędeterminauit conditionata illa.

quo

quo fit, vt Deũ ipſum minimè prętereat ordo ille, quo inter ſeſe coniũgebantur prædicatio Chriſti & conuerſio Tyriorũ. Et cũ Deus ipſe protulerit, prędicatione Chriſti cõuertẽdos illos fore, minimè dubiũ eſt, quin infallibilẽ quãdam & indiſſolubilẽ connexionẽ Deus videbat, qua prædicatio illa, cum illa conuerſione nectebatur. Siue autem id fieret pręciſè ex vi prædicationis, ſiue verò ex ſimultaneo aliarũ cauſarum & circunſtantiarum concurſu (vt ego exiſtimo) quas Deus in tali caſu concurſuras ſciebat, nec vacat, nec refert nunc preſsius examinare, Id namque quod contendimus, ab huius examinatione minimè pendet. A

Prædicatio Chriſti habebat infallibilem coniunctionem cum conuerſione Tyriorum.

XII. *Alter modus quo De9 illa conditionata ſcit.* B

Sexta concluſio: Supereſt & alius modus, quem probabiliter audientibus offert, quo Deus illa conditionata certò ſciat: nimirùm in natura & in ingenio & inclinationibus cauſarum liberarum, & in proportione & efficacia illorum obiectorum, circa cauſas illas liberas. Hoc addiderim propter eos Theologos, quorum conſtans ſententia eſt, quòd nullum actum liberum voluntatis creatæ cognoſcit Deus in prædiffinitione ſuę diuinæ voluntatis: eò quòd diuina voluntas, dicunt illi, nullum prædeterminat ac prędiffinit, ſaltim in particulari, quoad omnes eius circunſtantias, ante præuiſionem concurſus voluntatis creatæ, ſe ipſam liberè applicantis & determinãtis ad eliciendum talem actum. In hac itaque ſententia dici poteſt, Deum non in determinatione ſuæ voluntatis, ſed potiùs in cauſis creatis cognoſcere illa cõditionata. Sane qui ſcit naturam ignis, ſcit etiã quòd ſi ſtuppa ei applicaretur, combureret eam: nimirùm quia effectus combuſtionis habet neceſſariam habitudinem cum poſitione illius cõditionis. Similiter probè Deus norat naturam, propenſionem & ingenium illorum hominum Tyri & Sydo- C

A donis:& vnà ſciebat quanta eſſet vis & efficacia eius prædicationis & miraculorum,quæ apud illos gerenda erãt. Rurſus cognoſcebat, quanta futura eſſet vis illius motionis,qua ad effectũ conuerſionis excitaturus illos erat Deus. Sciebat tandem plurimas alias circunſtantias & conditiones,quæ concurrere tunc temporis debebant,tã ex parte temporis, quàm loci & ingenij illorum hominum:atque adeò, cum homines ſemper operentur conformiter ad eas cauſas & obiecta & ingenia & circunſtantias,quæ enumerauimus, & illis omnibus concurrentibus non ſtet quin homines conformiter ad illa operen- *Quòd in cauſis quæ concurrerent tã ex parte illorum hominum,quã ex parte Dei,& ex parte rei ipſius, certò uideri poteſt effectus.*

B tur,idcirçò ſciebat Deus,illis poſitis,futuram etiam infallibiliter conuerſionem illorum. Quòd ſi contendas,hãc cognitionem ſuapte natura non fore certam, ſed coniecturalem,& cum formidine ad oppoſitum. Reſpondetur,certiſsimam & infallibiliſsimà eſſe, propterea quòd concurrentibus omnibus illis conditionibus quas Deus ſciebat debere in illo caſu concurrere,non ſtat quin ſequeretur effectus.licèt ſequeretur libere, & licèt nulla facta fuiſſet efficax determinatio phyſica talis effectus. Nam ſunt qui reſpectu eorum euentuum contingentium, qui reipſa futuri ſunt, nullam ponant in Deo determinatio-

C nem phyſicam,ſed moralem.Hæc verò moralis reducitur ad diſpoſitionem illam,qua Deus diſponit & ordinat potentias,ſimul & obiecta,inclinando ſuauiter voluntatem,& offerendo auxilia & proponendo obiecta & apparando circuſtantias &c.taliter quòd non ſtet, quin ſequatur effectus,quem Deus intendit:licèt voluntatem hominis ad illum effectum in particulari Deus phyſicè non præmoueat ac prædeterminet.

XIII.

AD argumenta initio poſita, quid noui dicam,non habeo.At non minùs,dictum dicere,quàm actum age- *Argumentis reſpõdetur.*

Ad.1. re, veteri parœmia prohibemur. Nihilo ſeciùs niſi in forma ſcholaſtica ijs ſatisfaciamus, noſtro deſumus officio. Breuiter ad primum dico, non oportere quòd euentus illi ſint Deo in ſua æternitate præſentes: nec quòd in aliquibus cauſis contineantur vt determinatè futuri: quanquoquidem multiplicem iam modũ aſsignauimus, quo *Ad.2. quod non eſt ens non eſt ſcibile.* ſciri à Deo certò poſſunt. Ad ſecundum fateor, id quod rationem entis non habet, non eſſe ſcibile: at euentus illi conditionati non ſunt omninò rationis entis expertes, quanuis non ſint ens aliquod, quod extra Deum exiſtat, aut exiſtere vnquam debeat in rerum natura. Quo circà nos non aſſerimus, Deum illos euentus cognoſcere, vt habentes eſſe productum & determinatum: ſed ſolùm eo modo, quo habent eſſe, habent autem eſſe poſsibile ac conditionatum: quod nihil eſt aliud, quàm ratio æterna & idealis, in qua cùm poſsibilia omnia lucent, tùm illa conditionata repræſentantur, quoniam propiùs ad eſſe ac *Ad.3. reſp.* cedunt, quàm poſsibilia. Ad tertium fateor, Caietanum, Scotum, & communiter alios in eam iiſſe ſententiam, vt dicerent nullam creaturarum exiſtentiam cognoſcere Deum poſſe, niſi poſtquàm diuina voluntas decernit de eius productione. Verùm nos alium dicendi modum ſequuti reperimus id quod iam centies diximus, quòd quanuis à diuina voluntate proueniat, quòd hæ potiùs quàm illæ creaturæ ſint: tamen quòd contineantur & reluceant in rationibus ęternis, nõ habẽt à volũtate ſed ab immenſitate & infinitate diuinæ eſſentię, in qua nihil eſt futurũ, nihil poſsibile, nihil cõditionatum, nihil imaginabile quod non præexiſtat diſtinctiſsime & perfectiſsimè.

Ad.4. Ad.4. vt reſpondeamus, mihi quidem pigrum, vobis autem minimè neceſſarium eſſe exiſtimo, vt è ſtudijs ac laboribus Summuliſticis vſuras rurſus exigamus. Nam, licèt

A licèt Mag. Soto, lib. 3. ſummul. ca. 8. lect. 1. nota. 2. & lecti. 3. nota. 1. multa diſtinguat propoſitionum conditionalium genera, quarum quaſdam vocat illatiuas, quaſdam promiſsiuas &c. tamen eas nobis examinari parùm retulerit. Ego autem niſi ea, quæ differere plurimùm refert, iam penes me in hoc (quidquid libelli eſt) conſtitutiſsimum habeo non diſputare: vt vel ſic ad vmbilicum quã tocyùs perueniamus. Igitur aio, non eſſe vſquequaque verum quòd omnis propoſitio conditionalis vera eſt neceſſaria. Sunt enim quædam conditionales illatiuæ, vt, ſi Petrus currit, mouetur: ſi diſputat, loquitur. Et quidem B iſtæ neceſſariæ ſunt propter neceſſariam habitudinem antecedentis ad conſequens: nam in eis non poteſt poni antecedens, quin ex vi ipſius ſequatur conſequens. Aliæ ſunt veræ quidem, ſed contingentes, quales ſunt promiſſiuæ, vt, ſi viceris dabo tibi librum, &c. ad quas reducuntur innumeræ aliæ, vt, ſi eſſem Romæ, obtinerem beneficium: ſi Rex pugnaſſet, vinceret. ſi Chriſtus prædicaret Tyrijs, illi conuerterẽtur: ſi Dauid manſiſſet apud Ceilã, traderetur Sauli. Et quidem iſtæ non ſunt neceſſariæ, ſiquidem ex vi conditionum illarum, ſiue antecedentium non habebat ſequi conſequens: & eſſe poſſet, vt poſito C antecedenti non poneretur conſequens. At nihilo ſeciùs fieri poteſt, vt veræ ſint iſtæ propoſitiones, ſi de facto ita eſſe debet vt poſita conditione ponatur illud aliud. Quia tamen an ita de facto futurũ ſit, nos ignoramus, ideò ignari etiam ſumus, an veræ ſint: nam cum non ſit neceſſaria habitudo antecedentis ad conſequens, nõ poterit nobis alicunde innoteſcere, an ita ſit quòd poſita cõditione ponetur conſequens, & ſic nec an illæ propoſitiones veræ ſint. At Deum vt latere poteſt hæc veritas? Rectè Soto (quem allego pro mea ſententia, id eſt pro mea prima

Non omnes conditionalis uera eſt neceſſaria.

concluſione) loco citato, ſic ait: Sequitur ſecundò, multas eſſe conditionales promiſsiuas, de quarum veritate aut falſitate nobis non conſtat: ſed ſolus Deus ſcit veræ ne ſint an falſæ, verbi gratia, ſolus Deus ſcit, An ſi tu viciſſes ego dediſſem tibi librum. Ita habet lect.3. Et mox, in ſol.1. Argumen. Sed tamen melius eſt dicere, quòd ſolus Deus poteſt ſcire, an ſit vera vel falſa: nam ipſe ſcit, an ſi tu impleſſes conditionem, ego impleſſem promiſſum. Scit ergo Deus certò ac determinatè, ſi Chriſtus prædicaret Tyrijs, illos conuertendos. Et hæc de iſta quæſtione. In qua ſuſceptus à me labor, quando cæteris ingratus fuerit, hoc vno tota hæc olei & operæ iactura penſabitur, quòd vni, qui inſtar mille mihi eſt, gratiſsimum feciſſe me ſcio. Is eſt Mag. F. Ioannes de Gueuara, de ſacra Theologia, ac de Chriſtiana pietate optimè meritus, Præceptor meus obſeruantiſsimus, ac Pater indulgentiſsimus. Hic cum primùm à me audiret, eſſe quorundam noſtri temporis Theologorum ſententiam, quòd Deus illa conditionata non certò cognoſceret, vix à ſe impetrare potuit quin ſtatim reſiliens & excandeſcens, eam ſententiam vehementer auerſatus & execratus ſit. In eius ergo gratiam, cui quidquid ſum acceptum refero, hæc me dixiſſe contentus, aliò me confero.

Mag. Soto etiam tenet noſtram ſententiam.

A B C

QVAE

A

QVAESTIO SEPTIMA POSITIVA.

An Abraham idola aliquando coluerit.

I. *Probatur quod Abrahā fuerit idololatrā.*

QVòd idola coluerit eò temporis, quò tulit eum Dominus de Meſopotamię finibus & adduxit eum in terram Chanaam, liquet ex celebri loco qui ex hiſtoria Imperatoris Ioſue decerptus eſt c.24. vbi ſic dicitur: Trans fluuium habitauerunt patres veſtri, Thare pater Abraham & Nachor: ſeruierūtq; Dijs alienis. Ecce vbi de Thare & Abraham & Nachor, progenitoribus Hebræorū, dicitur, Seruierunt Dijs alienis. Quòd ſi opponas, ſuppoſitum illius verbi, ſeruierunt, non eſſe Abrahamum, ſed Thare, & Nachor, nam ſic dicitur: Thare pater Abraham & Nachor ſeruierunt, vt ſit ſenſus, Thare qui fuit pater Abrahami, & præterea ipſe Nachor ſeruierunt Dijs alienis, non tamen ipſe Abraham. Contra hoc eſt, quod tàm Nachor quàm Abraham ſunt gignendi caſus, nam vtriuſq; pater fuit ipſe Thare: ac proinde ſenſus eſt, Thare qui fuit pater Abrahami & pater Nachoris ſeruierūt Dijs alienis. Et ſic quotquot, præter vulgatum interpretem, illum locū verterūt, vitādæ amphibologiæ cauſa, legunt, Thare pater Abraham & pater Nachoris. Ita habet vtraque verſio, altera ex Hebræo, & ex Græco altera, vt in tomo illo Andreæ Maſij ſuper Ioſue. Ita & Vatab. & Iſidorus Clarius, & Caiet. Pagninus & omnes ibi Ioſue. 24. & demum ita habent omnes verſiones, Thare pater Abrahami & pa-

B

Expenditur locus Ioſue. 24.

C

ter Nachoris ſeruierunt Dijs alienis. Quòd dicit, ſeruierunt, non ad ſolũ Thare: qui vnus & ſingularis eſt referri debet. Reliquũ eſt ergo, vt aliquis alius ſeruierit: cũ autem non diſsimiliter Abraham & Nachor eo loco commemorentur, credendum eſt quòd ambo ſimul cum parente ſuo Thare ſeruierint Dijs alienis. A

Thare pater Abrahami fuit idolorũ fictor, & uẽditor.

His proximè accedit, quòd, vt habent Hebræorum doctores in Bereſith Rabba, & dicit Suydas, vt in Genebr. in ſua magna Chronographia, Thare pater Abrahami fuit idolorũ fictor & venditor, & hanc Abrahamũ artẽ exercuiſſe, ijdẽ autores produnt: Nõ itaq; rationi diſſentaneũ eſt, ꝙ & Abraham ea idola veneratus ſit. Equidẽ ſi fidelis erat & veri Dei cultor, cũ deteſtaretur idola, tũ ea minimè fabrefaceret, vt alijs occaſionem peccandi porrigeret. Et ſanè perſuaderi hoc ipſum licet, ex eo quòd tantò auguſtior, & copioſior Dei gratia oſtenditur, quantò ipſe in tenebris cæcitatis depreſſus, minùs erat tanto dignus fauore. Et quæ tãta fuit cauſa, vt tam ſæpè diuinus nobis ſpiritus inculcet, & exaggeret, ꝙ ipſum Abrahamum mirabiliter eripuerit de terra Gentiliũ? Gen. 15. & 2. Eſd. 9. Iudi. 5. & aliàs, quo inſinuatur, quòd à magno errore, quo tenebatur Abraham, vi diuinæ gratiæ fuerit erutus. B

Gene. 15. 2. Eſd. 9. Iudith. 5.

Autores qui Abrahã cõputant inter idololatras.

Autores, qui Abraham inter idololatras cõputãt, ſunt graues iuxta ac docti: Georg. Ced. autor vetuſtus & Græcus, in Comp. hiſt. Geneb. noſtri ſeculi ſcriptor omnigena eruditione præſtans, lib. 1. Chronogra. circa annũ mũdi. 1949. vbi de mente propria primùm id tradit, & deinde ex Rabbi Ioanan & Rabbi Anina, quòd. 48. ætatis ſuæ anno cœpit Deum agnoſcere, & idolorum cultum deſerere. Andreas Maſ. triũ linguarũ doctiſsimus, ſuper Ioſ. c. 24. incitatum verſum, vbi & inuehitur cõtra eos, qui, neſcio quibus argutijs ſtudent Abrahamum ab idololatriæ ſcelere C

vin-

A vindicare. Fauet D. Aug. huic opinioni lib. 16. de Ciu. c. 12. vbi hunc noſtrũ Ioſue locũ eodẽ modo videtur intellexiſſe. Nã ſic loquitur. Vna igitur Thare domus erat, de qua natus eſt Abrahã, in qua vnius veri Dei cultus, & quã tũ credibile eſt, in qua iam ſola etiam Hebræa lingua remanſerat: quãuis & ipſe ſicut iam manifeſtior Dei populus in Aegypto, ita in Meſopotamia ſeruiſſe Dijs alienis, Ieſu Naue narrante refertur. Hęc Aug. Qui cũ ait, Quanuis & ipſe, &c. Abrahamum intelligit, quòd ſeruierit Dijs alienis. Vnde neſcio quomodo Abul. ſup. Gene. c. 11. q. 20. allegat Aug. pro oppoſita ſententia: & Iaco. de Valẽ. ſup.
B Pſal. 144. dicit, quòd D. Aug reliquit hanc quæſtionẽ indeciſam, & quòd magis declinauit ad negatiuam partẽ, ſcilicèt, ab liberandum Abrahamum ad idololatria, cum apertè teneat oppoſitum. Bened. Arias Mõt. idem habet in Commen. ſuper Ioſ. 24. in illa verba, Tuli ergo patrem veſtrũ, vbi ab erroribus, & à peruerſa, laborioſa, & inutili imò nefaria religionis confuſione decerptũ Abrahamũ dicit. Et paulò antè, in illis verbis, Seruierunt Dijs alienis, ait, vſum fuiſſe Spiritum ſanctum verbo ſeruiendi, quod non tantùm cultum, ſed ſeruitutẽ quoq; & onus ſignificat. Fauere videtur huic parti quod ex libro Sanhedrin, & *Quòd Abra. non ſolũ coluit, ſed ſeruierit idolis.*
C Gloſſa Rabbi Selomonis, hauſit Galatinus lib. 4. de arc. Cat. ver. c. 20. Hebræorum vulgarem fuiſſe ſententiam, Mundum habere ſex millia annorum: duo millia inanitatis: duo millia legis: duo millia Meſsiæ. Nam ab Adam vſque ad. 52. annum Abraham enumerant duo millia annorum, poſt quę dicunt Abraham ſtuduiſſe in lege, ideſt, ſuſcepiſſe Dei cultum, ac paulò poſt, legem circunciſionis: cum eò vſque inanitatis, hoc eſt, idololatriæ tempus durauiſſet. Nam inanitas, & idolum, idem pollent in ſcriptura. Nec valet quod ſæpiſsimè nonnulli *Mundus ſex millibus annis conſtãs.*

nulli dixerunt,tempore Abrahami nondum cœpiſſe ido A
lolatriam,quia planè viuente Adamo idola venerari cœ
pta ſunt,vt liquet ex celebri, & longè obſcuriſsimo loco
Gen.4.ad fin.quem paulò altiùs,ſi libet repetamus.

II. *Explicatur latiſsimè locus Gene.4. Iſte cœpit inuocare nomẽ domini.*

Ergo ante mortem Adæ,in.c.4.Geneſ.in vltimis verbis ſic dicitur:ſed & Seth natus eſt filius,quem vocauit Enos: iſte cœpit inuocare nomen Domini.Seu(vt habent Hebraica,vt in verſionibus Vatab.Caiet.Clarij, Pagni.&c.)Tunc cœptum eſt inuocari nomẽ Domini: ſeu vt Greg.Nazianz.& Chryſ.& ex Græcis alij, vt in catena Lypomani,ex verſione.70.Hic ſperauit inuocare nomen Domini. Quo etiam modo legit Philo.lib. Quòd B deterius inſidietur potiori.& lib.de Abrahã,vbi illa verba,Hic ſperauit inuocare nomen Domini,allegoricè,ſed quàm optimè expendit & coniungit cum eo quod ſequitur initio ſequẽtis capitis,Hic eſt liber generationis Adã. Porrò dicit D.Hieronym.in Quæſtionib. Hebrai. ſuper hunc locum,Hebræos communiter ita hunc locum interpretari,quòd tunc primùm in nomine Domini, & in ſimilitudine eius fabricata ſint idola, quod tũc cœpit idololatria.Eandem eſſe Hebræorum communem traditionum commemorant Hiſt.Schol.ſuper Geneſ.c. 29. Genebr.lib.1.Chronog.Abul.ſuper Geneſ.c.4. q.17. in fine cap.& quæſt.Diony.Carth.ibidem in expoſitione litera C li.Honcala,Gloſſa Ordi.Lyranus,Burgen.Lypomanus, Oleaſter,Ferus,& omnes. Hoc qua ratione factum ſit, multi ignorant.Nam Enos ſanctus Dei non eſt veroſimile quòd initium idololatriæ dederit. Quinimò ſuo tempore cœpit Deus Opt. Max. religioſius quàm vſquàm antè coli.Nam dicunt omnes,tempore huius Enos cœpiſſe Eccleſiam congregari,verbum Dei prædicari, altaria conſtrui,ceremonias inſtitui,ſacrificia fieri, &c. Hæc om-

Tempore Enos cœperunt fieri altaria orationes.

A omnia Vatab. vno comprehēdit, vt optimè ſolet, verbo: Tunc, inquit, cœpit paſsim coli Deus. Caiet. dicit tūc cœ ptum fuiſſe inuocari Deum ſub nomine Iehoua. Tribuūt enim Hebræi admirandas virtutes inuocationibus huius nominis, & propterea Moyſes ſolicitus fuit circa initium inuocationis in tali nomine Iehoua. Ita Caie. ſuper Gene. 4. & ſup. Exod. 6. Iacobus de Val. ſup. Pſal. 144. dicit, eatenùs cœpiſſe tempore Enos inuocari nomē Domini, quatenus tunc cœperunt homines inuocare Meſsiam, nam vnum ex nominibus Meſsiæ, eſt Nomen Dñi, vt ibi, Ecce Nomē Dñi venit de longinquo, Iſai. 3. Et. c. 62. Vtinam B dirumperes cœlos, & deſcēderes, &c. manifeſtares nomē tuum. i. Meſsiam tuum. Et certe conditiones & proprietates nominis quadrant quàm optimè Chriſto. Hugo Card. ex Petro Comeſtore ſuper Gene. cap. 4. dicit, ideò Enos cœpiſſe inuocare nomen Dñi, quia aut inuenit verba deprecatoria ad inuocandum Deum, aut quia ad excitandā Dei memoriā, effigiauit Dñm, vt modò fit in Eccleſia. Ex hoc proximè accedimus ad alterū ſenſum, nā quoniā iſte Enos religionis & pietatis ergò, effigiare cœpit Deum, cœperunt homines effigiebus abuti, & eas colere, & ſic idola conficere, & venerari. Et tunc optimè co C hæret quod alij conſiderauere, vt illo locus verti ex Hebræo ſic poſsit: tunc profanatum eſt nomē Dñi, ideſt, tributū eſt nomen Dei idolis, quia tunc cœpit idolomania. Ita refert Lypom. in Catena Gen. 4. & Oleaſt. & Hōcala ibidē. Et congruit magnoperè hęc interpretatio, eò quòd à tēporibus huius Enos potiùs cœperunt homines Deū verū deſerere. & offēdere q̄ colere, quā ob cauſam ſequutū ſtatim eſt diluuiū. Hoc obſeruabat Valentin. ſup. Pſal. 144. Nā præter domū, & familiā Noe nullus legitur vſq; ad tēpora Abrahami coluiſſe Deum, quanuis, vt deducit

Vnum ex nominib⁹ Chriſti, eſt, Nomen Dñi. Iſai. 3. & 6.

z Aug.

Aug.lib.16.de Ciuit.c.12.toto mundi decurſu fuere homines fideles & iuſti,in quibus ciuitas Dei conſeruaretur, A &c.Et quidem quod tetigit Genebrardus,lib.1.Chrono. circa annum mundi.235.ambas tam ex diametro pugnantes ſententias,eatenus conciliari poſſumus,quatenus dicamus,hæc duo temporibus Enos ſimul cœpiſſe, nempe maiorem & auguſtiorem cultum Dei apud fideles, & profaniorem idololatriam apud perfidos, & profligatos homines.Aliter etiam conciliari hæ tam toto cœlo diuerſę ſentẽtię poſſunt,cũ D.Chryſo.in quadam homi.ſuper Pſal.49.& Euſebio Emiſſeno,quem refert Lypom.in Catena,ſi legamus,vt legit Chryſ.Hic cœpit vocari nomine B Domini.Fuit nanque Enos iudex & princeps inter ſuos, quam ob cauſam nomine diuino illũ honorare conſtituerunt.Inde idololatria facilè habere potuit ortũ.Nã nomẽ Dei tetragrammaton Deo derogare,& creaturis arrogare cœperunt homines.Nã & Iudic.c.17.nomen ipſum Iehoua idolis tribuitur.Imò & Ioui:nã Iouem & Iehouan idẽ putabant,vt obſeruant Aug. Eug.& Geneb.vt infrà repetendum mihi eſt.Igitur negari nulla ratione poteſt,quòd temporibus Abrahami iam olim cultus latriæ deferri idolis cœptum ſit. Ac proinde ex hac parte nihil omnino prohibet quin Abraham ea coluerit.

Temporẽ Enos cœpit cultus Dei & etiã idololatriam.

Iud.17.

III. *Explicatur oppoſita pars,quòd Abrahã nõ fuerit idololatra.*

OPpoſita nihilominus parte, ceu innitentẽ expreſsioribus ſcripturę teſtimonijs,ac certioribus cõiecturis, C ſunt multi qui teneant,Abrahamũ ab idololatriæ crimine penitus vindicantes.Initio,locus.2. Eſd.c.9.hoc innuit nam ſic habet:Tu Dñe Deus,qui elegiſti Abrahã & eduxiſti eum de igne Chaldæorum,& inueniſti cor eius fidele coram te.Et Iud.5.de Hebraico populo dicitur, Populus iſte noluit ſequi Deos patrum ſuorum, qui erãt in terra Chaldęorũ:deſerentes itaq; cæremonias patrum ſuorum,

2.Eſd.9.
Iud.5.

A rum, vnum Deum cœli coluerunt, qui & præcepit eis vt exirent inde. Et demùm multa ſunt huius generis loca, quæ ab idololatria indemnem ſeruant Abrahamum.

Sed præ alijs illuſtris eſt locus, qui habetur Geneſ. 11. vbi dicitur, Thare eduxiſſe Abrahã & Loth de Vr Chaldæorũ, in quo mortuus eſt Arã frater Abrahami. Hic locus anſam dedit multis cõtẽtionibus. D. Hiero. in quęſt. Hebraicis, & Gloſ. Ordi. ſuper Gene. 11. & omnes ferè pręallegati doctores referũt, nihil eſſe aliud eductũ eſſe Abrahã de Vr Chaldæorũ, niſi de igne Chaldęorum: nã vox, Vr, non ſignificat ibi locũ aliquẽ, ſed ignẽ. Tradunt autẽ B Hebræi (verba ſunt Hieronymi) Abrahã in ignẽ miſſum eſſe, quia ignẽ adorare noluerit, quẽ Chaldæi colunt, & Dei auxilio liberatũ de idololatriæ igne profugiſſe. Rurſus vt Lyra. ibi Gene. 11. & Abul. q. 20. refert, Thare cũ eſſet idololatra, accuſauit Abrahã filiũ ſuũ, apud Nemrod, eò quòd nolebat ignẽ colere, ſicut faciebant Chaldæi ex præcepto Nemrod. Propter quod Abrahã proiectus eſt in igne. Aram aũt frater eius aſsiſtẽs, dicebat in corde ſuo, Si vicerit Abrahã illęſus ab igne, ſequar eius fidẽ: ſin aũt, colã ignẽ ſicut alij. Cũ igitur Abrahã virtute Dei ſeruaretur ab igne, & quæreretur ab Aram de eius cultu, reſpon C dit, ſe velle ſequi Abrahã. Tunc proiectus eſt in igne, & ibi mortuus eſt, quoniam, non fuit tantæ fidei ſicut Abraham. Hæc Lyra. Paulus Burgenſis in Additione prima Geneſ. 11. hoc non ſolùm refert, ſed & probat, & ex Rabbi Moyſe refert, haberi in quodam libro vetuſtiſsimo, quòd quidam vir nomine Abraham diſceptabat publicè cum idolorum cultoribus, aſſerens, quòd non erat ignis colendus vt Deus: & quòd Rex timens ne populum auerteret ab illa cultura, incarcerauit eum. Fauet ille locus. 2. Eſdræ. 9. Tu Deus, qui eduxiſti Abraham

Geneſ. 11. locus celebris.

Traditio Hebræorũ quòd Abraham in ignẽ proiectus eſt, &c.

de igne Chaldęorum,&c.Et ex loco illo Gene.11.(ait Caiet.ſup.Gene.c.12.) hauriri poteſt coniectura ꝙ Abrahã potiùs mouerit patrem ſuum Thare ad migrandum ex Chaldæa,quàm Thare Abrahamum filium. A

Chaldæi ignem ut Deũ colebant.

Et quidem quòd Chaldęi ignem adorarent,certiſsimũ eſt:nam & ipſum veluti Deum colebant omnes ferè nationes.D.Aug.8.de Ciui.c.5.& Tul.2.de Natura Deorũ, etiam Stoicos,referunt,exiſtimaſſe,ignem eſſe ſapientem & viuentem,& mundi conditorem & Deum. Multa de his apud Cœliũ Rhodig.lib.8.lect.Antiq.c.36.vbi & obſeruat ſolum eſſe hominẽ inter cætera animalia,qui igne vtitur.Cætera nõ vtuntur igne,ſed terra,aere,aqua:cuius B
cauſam ibi tradit.Sed & Abul.ſup.Gene.11.q.35.in fin.refert,Chaldæos nõ ſolũ ignẽ veneratos,ſed & conatos inducere alias gentes ad eius cultũ:& hac de cauſa igne ſuo alia idola cõburebant.Memorat,AEgyptios aquã ſolitos adorare,eò quòd præ cæteris regionibus vberiùs irrigatur AEgyptus.Hi in capite magni idoli Beli vas fictile, loco coronæ poſuerũt, & per occultos meatus aqua veniebat, inferioribus foraminibus cera obduratis. Venerũt Chaldæi & appoſuerunt ignẽ Deũ ſuũ,vt virtute ſua Belũ cõ bureret & in cineres redigeret.Sed calore ignis liquefacta cera,aqua defluxit,& ignem extinxit, & præualuerũt ido C
la AEgypti.Et quidem quãtumuis Abul.q.20.ſuper Gene.11.& Lyra,Lypomanus,&Honcala ibi,irrideant prædictas Hebræorum traditiones,dicentes, Vr Chaldæorũ nullatenùs eſſe ignem,ſed locum quendam Chaldeæ,vnde extraxerit Deus Abrahamum,quod & dicit Ferus ibidem & etiam Caiet.ſuper.2. Eſdræ.c.9.dicens, rem eſſe apocrypham quòd Vr ſignificet in illis locis ignem: tamen his omnibus poſthabitis,mihi verius apparet,ꝙ Burgen.& Geneb.& permulti alij probãt,Abrahamũ de igne

Vr Chaldæorũ an ſit ignis, an certus Chaldeæ locus.

A ne quē illi colebant,non ſine magno Dei miraculo, fuiſ-
ſe liberatum. Quinimò & D.Hiero.illam Hebræorum
traditionem probat,dicens: Vera igitur eſt illa Hebræorū
traditio, quòd Abraham Babylonio vallatus incendio,
quia illud adorare nolebat, Dei ſit auxilio liberatus. Vnde
miror prææallegatos Modernos, quòd ita ceu fabuloſum
figmentum hoc reijciant, cum Diuus Hieronymus hoc
tam apertè probet. Et Aug.16. de ciuit.c.15.de igne etiam
Chaldæorum dicit liberatum eſſe Abrahamum & idē
tradit.q.25.ſuper Geneſ.tom.4. Et ſanè niſi hoc ita eſſet,
non tam ſæpe & veluti magnum beneficium in ſcriptu-
B ra commendaretur,quòd Deus eduxiſſet Abrahamum
de Vr Chaldæorum. Ex hoc itaque loco luculenter ap-
paret,Abrahamum auerſatum fuiſſe idolorum cultum.

Præſto eſt & aliud argumētū,quia omninò ac firmiter
cōſtituendū eſt,ab initio mūdi ad finē verā Dei Eccleſiā
nunquā interrūpendā aut vnquā fuiſſe interruptam : ſed
in vera fide ac religione perpetuò cōſeruatā,& plantatio
nē ciuitatis Dei nō defeciſſe. At ſi domum Thare ab ido
lolatriæ crimine non liberemus, non ita facilè reperire li
cet, in quibus ſeruata fuerit vera Dei Eccleſia. Nam quā
uis,authore Gene.lic.1.Chronographię,circa annū.874.
C Noe vixit vſq; ad.58.ætatis Abrahā,quo tēpore iam fide
lem conſtituunt Abrahamum,illi qui eum idolatram ali
quando fuiſſe ponunt: nihilominùs D. Aug. libr. 16.de
Ciuit.c.13.quanuis eum alij vt oppoſitæ ſententiæ patro
num allegent, nec immeritò:tamen ſatis innuit, domū
Thare liberam fuiſſe à nefario idolorum cultu. Quod &
Abulen.ſuper Gene.11.ex ipſo Aug.& ex lib. Iudith.c.5.
tradit,cōtendens,nec Abrahamū,nec Thare vnqua idolo
latris annumerādos eſſe. Et quod dicitur Ioſue.24.quòd
ſeruierūt Dijs alienis,intelligi debet cū Geneb. quòd cū

Quòd ab initio mundi uſque nunc, nunquam eſt interrupta ſeries Eccleſiæ, & fidelium.

Ioſu.24.

eruti ſunt de Vr Chaldæorum, iam incipiebant idoloma A
niam complecti ac proinde præuenti à Deo ſunt, ne in eam ruerent. Exinde, authore eodem Genebrar. cœpit Abraham terram Chanaam, in quam migrauerat, replere ſacellis & altaribus. Ædificauit duo altaria, Gene. 12. & 13. vnum inter Hai & Bethel, alterum propè Sichem. Tertium, Gene. 15. prope Hebron. Quartum, Gene. 21. in Berſabee. Quintum, Gene. 22. in monte Moria. Sic quòcunq; tranſibat, omnia imbuebat religione. Hinc Mahometes tradidit, ſuæ Mechæ templum opus eſſe Abrahæ. Cõſecrauit cœmeterium, vxori, ſibi, & poſteritati propè Hebron, Geneſ. 23. Demum ab hac idolorum ſuperſtitioſa cultura immunem ſemper fuiſſe Abrahamum, tradũt Diony. Carth. ibi Ioſue. 24. & Abul. ibidem. q. 6. & Caietan. ibidem. Quibus accedit quòd cum Abraham futurus eſſet omnium credentium pater, atque initium fidei noſtræ, religionis feliciſsimus inceptor, non eſt ſimile veri, quòd immani ac nefando idololatriæ crimine vſquam detentus fuerit. Vt verò habeamus quid ad coniecturas illas initio traditas reſpondeamus, licet dicere cum Caiet. ſuper Ioſue. c. 24. ſuppoſitum illius verbi, Seruierunt, nullatenus eſſe Abraham, ſed alios progenitores Hebrçorum. Aut cum Genebr. quòd iam ſe idolis dedere pa C
rabant, niſi à Deo præuenti fuiſſent: nam hæreditariam ſuorum parentum idolomaniam ſuſcepiſſent. Et hãc ob cauſam in magnis beneficijs poni poteſt, quòd eos Deus ab illo periculo inſontes ſeruauerit: latriã ignis, quã vrgebat Nemrod, declinãtes. Quòd verò Thare fuerit fictor ac venditor idolorũ, neq; eſt authenticũ, neq; hoc quidquã præiudicat Abrahami pietati, & ſanctitati. Ambas ſententias poſtquam, vt ingenij & tẽporis anguſtia tulit, explicui, liberum lectoribus erit alterutram eligere.

Quòd Abraham totã terram Chanaã repleuit altaribus, & religione vera.

B

QVAE-

A QVAESTIO OCTAVA SCHOLASTICA.

An aliquid expendere, retinere, aut acquirere, religioſus ſine licentia ſui prælati valeat.

GRaſſari in Religionum caſtra
execrandum proprietatis vi-
tium ſenſim molitur. Quod
B ne efficiat, opus eſſe video vt
omnes, veluti ſigno dato, in
aciem prodeuntes, infeſta vi-
tij tela propulſemus, & ſanctę
paupertatis vindices & aſſerto
res nos ipſos exhibentes, eam
Conciliorũ ſacrorũ & Cano-
nũ vallis obmuniamus, & Doctorũ authoritate ceu quo-
dam antemurali firmemus. Hoc ego vt faciãt doctos &
graues viros, quibus otij copia, & vis ingenij, & authorita
tis pondus obtigerit, vehementer obteſtor: nam mihi
C horum omnium egeno, capita diſputationis propoſitæ
detegere & perſtringere ſolùm licet.

BReuiſsimè tres ſunt perſonarũ religioſarũ differentię I.
in vnoquoq; regulariũ conuentu, quos in quæſtionẽ *Quadru-*
vocamus: Procuratores, Prælatos & promiſcuè cæteros. *plex diſtin-*
Et omnes ęquè teneri ad votum paupertatis aſſerere nõ *ctio notãda.*
cũctamur: quãdoquidẽ omnes ęquè ſunt religioſi. Quod
ipſi, præſertim Procuratores & œconomi vix ſibi perſua
det, nã contrà ita pro libito in omnes vſus expendunt, vt
rerum conuentus Dominos ſe eſſe exiſtimare videantur.
Dein

Deinde religioſorum bona,quo ad præſens attinet,in du A
plici ſunt differentia,nam quædam ſunt in vſus totius cō
munitatis deputata:quædam applicata ſunt ſingulis fratribus,ea vt habeant penes ſe,aut penes aliquem alium Fratrem,in proprios ac priuatos vſus expendenda,de licentia prælati.Pretereà,licentiam hanc bifariam contingit haberi,aut expreſsè,aut tacitè& interpretatiuè. Tandem triplex actionum genus deſtinatum in diſputationem eſt à me:expendere,retinere,acquirere. De ſingulis iuxta inopiam temporis breuiter diſſeram.

II. Procuratores conuentuū ſunt extra ſtatū ſalutis, niſi &c.

PRima concluſio.Procuratores ſeu œconomi & quot quot alij bona conuentus adminiſtrant,ſi in alios vſus B
quàm à ſuperioribus deputata ſunt,ea expendant,peccãt mortaliter, & ſunt in ſtatu condemnationis : ac proinde quandiù nō reſipiſcunt, à conſeſſarijs abſolui nec debẽt, nec poſsunt.Hæc concluſio in moralibus eſt euidens.Eã habet D.Tho.22.q.32.ar.8.& Gloſsa in Clementina. 2.§. Sed & talis.de Vita & honeſtate clericorum ,Dominus Franciſcus Sarmiento in.1.parte ſui Defenſorij, Monitorio.11.Ioannes Gerſon,Alphabeto.34. Et patet,quia ſolū reſpectu eorum vſuum qui in bonum monaſterij ordinãtur,deſtinatam à ſuperioribus habent rerum adminiſtrationem,ergo in cæteros vſus in quos facultas ſibi conceſ C
ſa non eſt,non magis poſſunt expendere, quàm poſsint cæteri religioſi: at cæteri ſi de bonis communitatis quid quam attrectẽt vt expendant,peccant mortaliter,vt omnes fatentur: ergo & illi.Eſt enim ſciendum, quòd licèt omnia bona monaſterij ſint omnibus cōmunia,nō tamẽ ita vt ſinguli ſint Domini aliquotarum partium,æqualiter eſt fundus communis pluribus hæredibus æqualiter inſtitutis, vel emptoribus æquale pretium conferentibus: ſed ſunt communia,ita vt ſingulis quod opus fuerit, applice-

Quomodò bona monaſterij ſint monachorum.

A plicetur, ab eo qui habet authoritatem illa adminiſtrandi. Porrò ſi hanc authoritatem penes œconomos reſidere quis dixerit, attendat verba ſacri Concilij Tridentini, ſeſsione.25.c.2. vbi præcipitur, vt adminiſtratio bonorũ monaſterij ad ſolos officiales eorundem ad nutum ſuperiorum amouibiles, pertineat. Ex quibus apertè ſequitur, quàm conſiderate ac diligenter intendere Procuratores debeant ſui muneris executioni, & bonorum monaſterij adminiſtrationi: nam quoties citra expreſſam Prę lati licentiam, aut rationabiliter præſumptam, notabilem aliquem ſumptum faciunt de bonis conuentus, peccant B mortaliter, & quandiu ad meliorem mentem non redeũt, vt firmiter ſtatuant ſecùs acturos ſe deinceps, ſunt in ſtatu peccati mortalis, ac proinde abſoluẽdi à confeſſarijs minimè ſunt. Ex quo rurſus fit, non ſolùm profanos vſus, ſed & aliàs licitos, vt tunicam, chlamydem, calceos: aut quæuis alia vtenſilia & ſupellectiles emere aut ſibi aut alijs fratribus, ſine licentia Prælati, eſſe ſibi penitùs illicitos, & malos mortaliter.

Non poteſt procurator conuentus ſibi, aut alteri religioſo applicare tunica, calceos &c. inconſulto prælato.

III.

Prælati non poſſunt in quoſuis uſus expendere &c.

SEcunda concluſio. Licet Prælatus ſit apud quem pręcipuè cura & adminiſtratio bonorum conuentus tẽporalium, non minùs quàm ſpiritualium reſidet: non tamen poteſt ad libitum ea in quoſuis vſus expendere. Patet.1. pars ex.c nullam.18.q.2.& ex.c.edoceri. de Reſcriptis.& ex Tridentino, ſeſsione.25.ca.2.& ex Regula D. Aug. Probatur ſecunda pars, quia Prælatus non eſt Dominus, ſed adminiſtrator. & c. ex.c. Fraternitatem. de Donationibus: ergo tenetur in eos tantùm vſus ea diſtribuere, in quos deſtinata ſunt. De quo Nauarr. ſuper.c. Nullam. 13.q.2.num.6. Quod ſi in profanos vel inutiles vſus diſpenſet, non dubium quin peccet mortaliter. Per hoc tamen minimè tollitur, quin vbi conſuetudo inoleuerit,

 dona-

donare aliqua poteſt vt patet ex.c.cæterùm. de Donatio- A
nibus. Quinimò vbi conſuetudo exoleuerit & defecerit, donare etiam poterit rem modici valoris, vt habet Panormitanus in eodem.c.cæterùm.num.2. Certè tutor, licèt non ſit Dominus, quia tamen adminiſtrator eſt bonorum pupilli, aliquid eorum donare poteſt, modo ſit parui momenti, vt habetur in.l. cum plures. ff. de adminiſtratione tutorum. Sed quo ad Prælatos monaſterij ſpectat, hoc limitat Panormi. num.4. dicens, hoc licere Prælatis dummodò ſubſit cauſa rationabilis, vt ſi monaſterium ab aliquo ſuſcepit obſequium, quod irremuneratum adhuc ſit. &c. Quantum autem ſit quod donare B
poteſt, Cordub. dicit, quòd vſq; ad quantitatem. 10. aureorum. Ita habet in tract. de caſibus.q.54.dub. vlti. Verumtamen per conſuetudinem, vel per peculiare ſtatutum, iam hoc taxatum eſt in vnaquaque religione. Vide Syluest.verbo, Donatio.

III. *Ceteri religioſi etiã de bonis ſibi deputatis non poſſunt in priuatos vſus &c.*

TErtia concluſio. Religioſus, etiam ex his quæ ſibi deputata ſunt ad proprios vſus, ſi ſine licentia Prælati diſpenſet rem notabilis quantitatis, tam intrà quàm extrà monaſterium, peccat mortaliter, & agit contra votum paupertatis. Ita D. Antoninus.3.p.titulo.16.§.11.colum.1.&.2. Sylueſter, verbo. Religio.6.q.7. particula.2. C
Nauarr. ſuper.c.Non dicatis.12.q.1.num.44. & probatur, quia vſuarius nequit de rebus tantùm ad vſum proprium conceſsis, in alios vſus diſponere, vt patet ex Inſtitut.de vſu & habitatione. ſed ſic eſt quòd religioſus ſolùm eſt vſuarius eorum bonorum, quæ ſibi deſtinata ſunt, ergo non poteſt in omnem vſum ea expendere. Rectè Soto.4.de Iuſtitia.q.1.ar.1. colum.8. dicit, quòd ſicut cum quis aliquos conuiuio excipit, non facit eos Dominos eſculentorum & poculentorum, quibus menſa ſtruitur,

A tur,quia nec illis facit copiam vt illa ad alios tranſmittãt, aut in proprias domos aſportent,ſed vt ſedentes veſcantur illis,ita monaſterium facultatem facit monachis edẽdi, veſtiendi &c. non tamen ea bona in alios vſus expendendi.

Verum eſt tamen quod pręcedens cõcluſio limitatur ab Hoſtiẽſi in ſumma, Titulo de Pœnitentijs& remiſsionibus,& à Gloſſa,de Vita & honeſtate clericorum Ver. Conuertendum,qui dicunt licitum eſſe religioſo peregrinanti vel exiſtẽti in ſtudio extra clauſtra,facere eleemoſynam moderatam,ex his quæ ſibi in propriam ſuſtẽ B tationem ſunt aſsignata:quod etiam tenet Syluester verbo eleemoſyna.q.5.Tabiena,num.8.Nauarro in c. Non dicatis.num.40.Gloſſa ibi verſic. poſsidere. Alex. Alen. 4.p.q.33.memb.4.ar.2.Addit Turrecremata in eodem.c. Non dicatis num.6.ex Hugone ſuper regulam D. Aug. quod religioſus exiſtens extra clauſtra poteſt emere,vẽdere &c. non tamen ſi intra clauſtrum extiterit etiam ſi illud quod vult expendere, ipſe ſibi ſubtraxerit de his quæ poterat honeſtè conſumere. *Religioſi qui ſunt in ſtudijs extra clauſtrum. &c.*

Ex quo vnum infero,quod magnopere conſiderandũ eſt,& præ oculis ſemper habendum, non poſſe religio- C ſum bona ſibi à prælato deputata ad certos vſus, expendere in alios,in quos licentiam Prælati non habet. Vt ſi in noſtra religione habeat frater aliquis certas pecunias in depoſito,& poſtulet licentiam à Prælato ad emendos libros Theologiæ,ſi loco horum emat libros profanos, vt Amadiſes,Orlandos,&c.ad quos emẽdos veroſimiliter exiſtimat facultatem ſibi à Prælato non faciendam, peccat mortaliter;contra votum paupertatis. *Non poteſt religioſus, qui licentiã petijt ad rẽ unam emendam emere alteram.*

V.

QVarta concluſio:Retinere aliquid notabile cum animo illud occultandi Prælato,cuiuſcunq; generis illud *Retinere aliquid ſine*

licentia prælati eſt mortale. lud ſit,apertè eſt peccatum mortale. Hæc eſt communis ſententia ex.c.cum ad monaſterium.de Statu monachorum,& ex Concilio Triden. ſeſsione.25. c. citat. Panormi.c.cum ad monaſterium.num. 8. Ioann. Andre. & Archidi.D.Anton.ſupra.§.11.Syluest.Religio.6.q.7.Cordub.q.54.Gerſon.1.p.Alphabeto.23. litera. m. vbi explicans illud quod dicit Aug.in Regula,Siquis rem ſibi collatam celauerit,furti iudicio condemnetur;addit:Parum dixit,furti,imo certè & ſacrilegij.Eſt verumtamen conſiderandum,quod duplici ratione poteſt religioſus rem aliquã ſuo occultare Prælato , primò,ne illa ſpolietur:ſecundo, ne fortè reprehendatur quia ſine eius conſenſu B ſuſcepit.Nunc dicimus,qui rem occultat Prælato , quia iure & meritò ſibi eam auferendam à Prçlato exiſtimat, peccat contra votum,& eſt proprietarius, ac proinde peccat mortaliter.Ita Turrecremata ſuper.c.Non dicatis.art. 5.& patet ex dicto.c.cum ad monaſterium. &.c. Monachi.de ſtatu regularium,&.c.quando.de Officio ordinarij.Si verò ea intentione occultet,quia exiſtimat nõ quidem ſe re illa expoliandum,ſed ſolum reprehẽdendum, quia inconſulto prælato eam poſsidet,tunc ſub diſtinctione reſpondendum eſt,vt ſtatim patebit. Hinc certam licèt conſtituere regulam pro ſcrutinijs ſeu viſitationibus C cellarum:nam proculdubio ſiquando Prælatus viſitat cellam religioſi,nempe ad inquirendum & perſcrutandum,quid in cellis ſinguli habeant: ſi aliquis fratrum occultet, verbi gratia,profanas aliquas veſtes,picturas,imagines,gemmas,libros:quæ omnia, iuxta ipſius fratris cõditionem & dignitatem,Prælatus ægre & moleſtè laturus eſt vt habeat,& ea ab illo ſublaturus creditur, minimè dubium eſt quin talis occultans peccet mortaliter, niſi materia ſit parua ac modica.De quo ſtatim.

Peccat frater qui occultat aliquid ſuo prælato.

Quin-

A QVinta concluſio: Recipere vel acquirere ab alijs aliquid notabile ſine ſuperioris licentia, peccatum mortale eſt religioſo. Ita Nauarro in. c. Non dicatis. nu. 16. & patet ex. c. Cum ad monaſterium. vbi dicitur, ſi quid piam fuerit religioſo ſpecialiter deſtinatum, non præſumat illud accipere: ſed Abbati, vel Priori aſsignetur, &c. & Concil. Trident. Seſ. 25. c. 3. poſtquam decreuit, vt nulli regulari liceat aliquid vt proprium poſsidere, additur, Sed ſtatim ea ſuperiori tradantur, conuentuiq; incorporẽtur. Quod etiam ſtatuitur in. l. 14. titulo. 7. partita. 1. Quod ſi quis arguat. Hæc bona ſuſcepta à religioſo ſine licentia Prælati, potiùs eſſe reddenda ei qui illa tradiderat, quia cum ille religioſus non ſit capax ſuſcipiendi, non videtur ille alter à ſe dominium abdicaſſe. Reſpondetur, quòd ſi traditio ſeu donatio fuit abſolutè facta, tũc res donata tradenda & incorporanda eſt monaſterio: quia omne quod acquirit regularis monaſterio acquirit. 18. q. 1. c. vnic. & docet Panor. in. d. c. cum ad monaſterium, nu. 2. nam ſimiliter quod ſeruus acquirit, Domino ſuo acquirit. l. placet. ff. de acquirenda hæreditate. Sed, vt habet Innocent. cap. olim. 2. de Priuilegijs, omnia iura loquentia de ſeruis quo ad acquiſitionem rei pecuniariæ, locum habent in religioſis: vt etiam tradit Nauarr. c. Non dicatis. num. 62. ex Innocent. Baldo, & alijs, ergo. Si tamen donatio non fuit facta abſolutè regulari, ſed ſub conditione vt ille poſſideat independenter à Prælato, non intendens aliter eam à ſe abdicare: tunc res donata ei qui donauit, reſtitui debet. Quod colligitur ex his quæ notat Panor. ſuprà, & Sylu. Religio. 6. q. 7. particula. 2.

VI. Recipere ab alijs nõ poteſt religioſus, &c.

B *Dubium.*

Solutio.

C

SEd qualis debeat eſſe facultas à Prælatis facta, ad hoc vt religioſus retinere, aut expendere bona, quorum vſum habet, licitè poſsit, merito vertitur in dubium.

VII. Non poteſt prælatus dare licentiam

ſubdito ut expendat in quoſcunque uſus.

Primùm omnium hoc certum ſtatuamus. A

Sexta concluſio: Non poteſt Prælatus concedere licentiam ſubdito, vt in quoſuis vſus illa aut alia quæcunq; bona poſsit expendere. Ita habet Nauarr. c. non dicatis. nu. 53. vbi & allegat Cardin. Alexand. dicentem, non ſolùm peccare Prælatum, talem licentiam concedendo, ſed & ſubditum ea vtendo. Idem habet Syluester ſupra. §. 7. Et certè eadem ratione copiam ſubdito facere nequit, vt penes ſe retineat aut in cubili ſuo habeat plurima ac pretioſa bona, quæ neq; neceſſaria ſunt, neq; ſtatum religioſorum decentia. Quod oculatiſsimè diſpicere Prælati debent, attentis circunſtantijs perſonarum, conſuetudinis, B temporis & loci. Et addit Nauarro, nu. 55. Corollario. 12. etiam Prælatum & capitulum ſimul non poſſe facere religioſo facultatem huiuſmodi: vt, verbi gratia, expendat pecunias in ludos, luxus, & ſimilia. Et quantumuis det, nō ideo ſubditus excuſatur à peccato mortali ſi in notabili quātitate vtatur prædicta licentia. Eſt etiā ſummoperè conſiderandum, dupliciter poſſe Prelatū hanc licentiā dare ſubdito, aut expreſſè, aut tacitè.

VIII. *Duplex licētia, expreſſa uel tacita.*

QVo poſito ſit ſeptima concluſio: Minimè dubiū eſt quin alterutro modo concedat Prelatus licentiam, aut expreſſè, aut tacitè, ſubditus poteſt ea bona expendere, retinere, acquirere, &c. Verū diſtinctione hic opus eſt; C nam tacita licentia ſeu taciturnitas Prælati, dupliciter contingere poteſt. 1. cum videns ſubditum retinere ſeu expēdere aut recipere aliquid, non prohibet: quæ dici poteſt taciturnitas permiſsiua. Et tunc Turrec. in dict. cap. Non dicatis, artic. 8. & Alexand. negant, hanc tacitam licentiam ſufficere. Altera eſt taciturnitas cū cōſenſu approbatiuo, quæ nō eſt pura permiſsio, ſed permiſsio approbatoria, iuxta Gloſſam in c. Deniq;. 4. d. & hanc Nauar. ſupra

c. 54.

A c.54. dicit omnino ſufficere, & ita prorſus dicendum eſt.

Præterea ſciendum eſt, non eſſe regulam vndequaque certam, quam tradit Gerſon. 2. part. Alphabeto. 34. quòd tunc dicitur ſubditus facere aliquid ſine licentia, quando probabiliter credit, quòd ſi Prælatus ſciret ſe hoc facere, ægrè ferret. Hæc, inquàm, non ſemper eſt vera, poteſt enim contingere, vt diſplicentia illa Prælati non tàm pro ueniat ex re accepta aut expenſa vel retenta, quàm ex modo clandeſtino eam retinendi, aut expendendi, &c. Præclarè diſtinxit Caiet. in Summa, verbo, Furtum. dupliciter poſſe eſſe, inuitũ Dñm alicuius rei à quo res ſurri-
B pitur, vel quantum ad ipſam rem quæ ſibi accipitur, vel ſolùm quantum ad modum, quia ſcilicèt, ſibi diſplicet quod taliter accipiatur. Per quod, ait Caiet. multæ acceptiones domeſticæ filiorum & monachorum poſſunt excuſari à mortali, dum prę verecundia, aut alio reſpectu accipiunt rem aliquam, inconſultis maioribus & inuitis, non quo ad rem acceptam, ſed quoad modum accipiendi. Quod doctè tractat Nauarr. ſupra num. 52.

Prælatus præſumitur dare licentiã quantũ ad rẽ non quantũ ad modum.

IX.

Quæ licẽtia requiratur ad hoc ut nõ peccet ſubditus, &c.

OCtaua concluſio: Non videtur ſufficere huiuſmodi licentia ad hoc vt ſubditus excuſetur omninò à peccato, ſed neceſſum eſt vt probabiliter credat, quod ſupe-
C rior non ſolùm rem acceptam, ſed etiam modum accipiẽdi habebit gratum. Nam ſi credat quod modus ille accipiendi ſine licentia, diſplicebit Prælato, omnino peccatũ eſt in ſubdito, illo modo rem accipere. Verum eſt tamen quòd hoc peccatũ non erit furtũ, nec iniuſtitia, nec inducet obligationẽ aliquã ad reſtituendum, cũ nõ proueniat ex parte rei acceptæ, diſtractæ, aut retentæ, ſed ex modo, vt dictũ eſt. Ita Naua. in. d. c. Nõ dicatis. 12. q. 1. nu. 52. vbi ſic loquitur: Per hæc reſpondi pridem cuidam monachę, nõ fuiſſe obligatã ad reddenda Abbatiſſę quędã munera

à quo-

à quodam viro accepta,quorum accipiendorũ licentiam iuſtè & libenter conceſſiſſet Abbatiſſa; ſi eam petijſſet ab ea. Arg. l. Inter omnes. §. Rectè. ff. de furtis. quatenùs habet,non committere furtum eum qui clam capit alienum,quod ſcitum Domino placeret. Et quod, vt in Manuali. c. 17. num. 29. dixi, accipiens alienum clam Domino,qui libenter daret illud à ſe petitum, non tenetur reſtituere illud. Imò quòd non peccauit,ſi probabiliter credebat,quòd non diſplicuiſſet Abbatiſſæ acceptio illa clandeſtina: ſecùs ſi credebat,quòd diſplicuiſſet,quanuis licẽtiam petitam non denegaſſet. Arg. l. Qui vas. §. Vetare. ff. eodem titulo, vt ſentit Gloſſa in. d. §. Rectè. Peccat enim, ſaltem venialiter,qui clam contra voluntatem Domini accipit,eò quòd capit modo ingrato ei: ſed non mortaliter,eò quòd placeat ei vt eam habeat, licèt modus habendi diſpliceat. Ita habet Nauarr. nume. 52. ex Caiet. verbo, Furtum,& in. 22. q. 66. art. 5. Quòd communiter Doctores approbant. Quæ ſi vera ſunt, peruia & aperta multa iam erunt,in quibus multos paſsim videas ceſpitare. A B

X. *Non peccat mortaliter ſubditus licet ſine licentia retineat, expendat, &c. dummodo. &c.*

VNde ſit nona concl. Non peccat mortaliter monachus,qui rem etiam mediocris valoris ſuſcipit ab extraneis,aut tradit alteri fratri,aut commutat cum alio, ſiue domeſtico, ſiue extraneo: cum per actiones huiuſmodi non præiudicetur in aliquo monaſterium,& compertum habeat, ſi à Prælato facultatem poſtulaſſet ad eas actiones, ſibi minimè denegandam. Quod totum ſi verum eſſe debet, omnino intelligendum eſt cum triplici limitatione. Prima eſt,quòd ſubditus promptum & expoſitum habeat animum non occultandi, ſed potiùs reſignandi in manus Prelati talia bona accepta,retenta,permutata,&c. quoties Prælatus exegerit,aut quoties fecerit cellarum ac cubiculorum ſcrutinium. Secunda, quòd per C

Præ-

A Prælatum, aut per conſtitutiones talis religionis non ſit in virtute obedientiæ, aut cum ſimili rigore interdicta talis acceptio, retentio, aut permutatio, &c. Tertia, quòd exploratum & compertum habeat ſubditus, conſentire ſaltem interpretatiuè Prælatum in eas rés: ita vt ſi ab ipſo peteretur licentia, eam expreſſè daret, quanuis, vt diximus, modus clandeſtinè faciendi ſibi diſpliceat.

XI. *Quæ dicatur notabilis quātitas in noſtro propoſito.*

Poſtremò, quę dicatur notabilis quātitas ad hoc vt peccet mortaliter ſubditus retinēdo aut expēdēdo ſine licētia Prælati, explicādū mihi reſtat. D. Ant. 3. p. tit. 16. c. 1. §. 11. dicit, quòd etiam paruā quantitatem, quā non eſt paratus ſubditus in manibus Prælati reſignare, ad requiſitio B nem ipſius Prælati, eſt mortale peccatum recipere, vel retinere, &c. Gerſon ſuprà, Alphabeto. 34. litera. S. dub. 3. dicit, quòd etiam cultellum aut filum, aut acum, ſine licētia generali, vel ſpeciali dans, vel accipiens peccat mortaliter. Hoc tamen rigidum eſt, & planè falſum: nam materiæ paruitas in quocunq; genere excuſat à mortali. Corduba in Tractatu de Caſibus. q. 109. puncto. 2. ex Nauar. in Commē. de Furto, in Repeti. c. fin. 14. q. 5. nu. 11. & 12. quantitatem vnius argentei dicit eſſe notabilem, ad hoc vt qui illam furatur peccet mortaliter. Couar. lib. 1. Vari. C Reſol. c. 3. nu. 12. dicit, ſurreptionem vnius gallinæ eſſe furtum mortale: qua ratione Iuſtinianus Inſtit. de Rerum diuiſione. §. Gallinarum. dat actionem furti contra furem gallinam ſurripientem. Et ſic apparet quòd hæc ſit notabilis quantitas, in noſtro propoſito.

XII. *Duos argenteos poteſt expendere monachus etiā renuente prælato, &c.*

Nihilominus, ſaluo meliori iudicio, ſit vltima concluſ. Non videtur mihi peccare mortaliter qui quantitatē duorum argenteorum recipit, aut expendit, cōſumit, &c. inconſulto Prælato: imò etiam palàm dicente Prælato, ne eos expendat. Ratio eſt, quia quantunuis neget licen-

tiam,& palàm dicat,ne id fiat, adhuc ſubditus in re tam parux quantitatis cenſetur operari cum licentia rationabiliter præſumpta. Nam licèt Prælatus eam neget, non tamen rationabiliter, ſed prorſus irrationabiliter negat. Lōgè enim irrationabile ac durum videtur, quòd Prælatus habere velit religioſum tanquam ſeruum & vile mancipium, cum aliter omnino ſe res habeat. Certè ſi maritus nullo modo permitteret, imò omnino prohiberet vxori, facere eleemoſynas, etiam paruas, non peccaret illa contrà faciendo in parua quantitate. Quia cum maritus rationabiliter debeat talem licentiam vxori concedere, ſi eam negat, irrationabiliter negat: ac proinde nihil curandum eſt de eius negatione & nolitione, quæ eſt communis Theologorum ſententia, cum de eleemoſyna diſputant. Ita in propoſito. Quod tamen cum hoc grano ſalis condiendum eſt, quòd, ſcilicet, Prælatus oppoſitum non ſtrictè & expreſſè præcipiat. Nam ſi, verbi gratia, in virtute obedientiæ præciperet ſubdito, ne talē duorū argenteorū ſumptū faceret, mortaliter peccaret ſubditus nō parēdo. Et quidē cū multa alia de hac vtiliſsima materia dici poſſent, ego ea tantùm, quæ pro quotidianis religioſorū ſcrupulis neceſſaria eſſe videbantur, enucleanda delegi: hoc, vt arbitror, feci: facturus adhuc magis enucleatè ac ſigillatim, ſi inimica nox non tantoperè nos premeret. Proinde antequam diem clauſo componat veſper olympo, properare me, ne dicam volare, ſeu prǽteruolare eas, quæ reſiduæ ſunt, quæſtiones, plurimùm expedit.

QVAE-

A

QVAESTIO OCTAVA POSITIVA.

Qualis fuerit ludus ille, ſeu perſecutio Iſmaelis erga puerum Iſaacum, Geneſ. 21. & ad Galat. cap. 4.

I.

DE ludo illo Iſmaelis erga puerum Iſaacum non vno, ſed multiplici modo Doctores loquuntur. Communior interpretatio ea eſt, vt per ludum intelligamus idololatriam: ac proinde eatenùs dicatur Iſmael cum puero Iſaaco ludere, quatenùs eum in idolorum cultum perducere conabatur. Producunt ſtatim locum illum Exodi: Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere. Cum tamen ad nihil aliud, quàm ad colendum idolum ſurrexerint. Cum autem Paulus ad Galat. 4. dicit, Iſmael perſecutum fuiſſe Iſaac, hoc ipſum intelligit: nam nulla dirior ac atrocior perſecutio excogitari poteſt, quàm ſi eum pertraheret in idololatriam. Alij alia procedunt via.

1. Expoſitio. quod ludere ſignificet idolatrare.

B

Exod. 32. Gal. 4.

C

Verùm, vt vel vnam aut alteram ego quæſtionem paucis abſoluam, breuiſsimè dico, recurrendum nobis eſſe ad Hebraicos fontes, & inde hauriendam perfectam ſignificationem vocis Hebraicæ, quæ per verbum ludendi traducta eſt à vulgato interprete. Oleaſter in Gen. cap. 21. dicit vocem, quæ ibi habetur, ſignificare propriè ludere

Ludere in ſcriptura multa ſignificat.

1. Illudere.

ludere, illudere, irridere, &c. Idem habent Burg. Eugub. A
Oleaſter, de quo multa ſtatim. Interim Nicolaus Lyran. ibi dicit, vocem Hebræam, Mezahec, à radice Zahac, quę ibi habetur, ad quatuor æquiuocam eſſe, ſcilicèt, ad idola-

2. Idolatrare *Exod. 32.* trare, coire, occidere iocari. De primo liquet ex illo loco Exod. 32. ſurrexerunt ludere, ideſt, idolũ colere. De ſecundo, quòd, ſcilicèt, illud verbum ſignificet coire, patet ex

3. Coire. *Gene. 26.* Gene. c. 26. vbi vidit Amalech per feneſtram Iſaacum ludentẽ ſeu iocantem cũ Rebecca vxore ſua, ideſt, coeuntem, vt etiam obſeruauit Caie. ibi ſuper Gen. 26. & liquet ex eo quòd Amalech eo viſo, accerſito Iſaac, dixit ad eũ, Perſpicuũ eſt, quòd vxor tua ſit: nimirùm quia cum illa coieris. Quod & ita intellexit Honcala. Quanuis hũc ſenſum, vt ex Rabbinorum penu depromptum, reijciat Lypomanus in Catena ibi Gene. 26. Tertiò illa eadem vox B

4. Occidere. *2. Reg. 2.* Hebraica ſignificat occidere, vt. 2. Reg. 2. Surgant pueri, & ludant, ideſt, interficiant ſe coram nobis. Quod & re ipſa ſtatim effecerunt, vt ibi patet. Quartò ſignificat iocari,

5. Iocari. ludere, vt vulgò in ſcriptura.

II. *Iſmael & Iſaac quot erãt annorum cũ ludebant.*

NVnc ſupponẽdũ eſt Iſmaelẽ, vt Caie. ibi Gen. 21. ſuputat, tẽpore ludi huius. 18. annor. ætatẽ habuiſſe ſeu 20. vt vult Abul. Púer aũt Iſaacus vix ad. 6. annor. ætatem peruenerat: nã quando Iſaacus natus eſt iam Iſmael. 14. erat annorũ, & tranſierat trienniũ lactationis Iſaac, vt Caiet. dicit. Quibus addit Abul. non eſſe veroſimile, quòd Iſmael iam adultus cũ paruulo. 3. annor. luderet. Eſſet ergo Iſaac quaſi. 6. aut. 7. annor. & Iſmaël quaſi. 20. Rurſus ſciẽdũ eſt, ante natiuitatẽ Iſaac, Iſmaelẽ, qui vnigenitus erat Abrahæ, multa indulgentia & charitate ab illo curari, & magno in pretio & æſtimatione haberi: At nato Iſaac cœpit Iſmael ab ipſo haberi contẽptui, & nõ ſolito gaudere fauore: Et indies ampliùs cura paterna ac dilectione creſcẽte er- C

A te erga Iſaacũ, decreſcebat ſolicitudo & amor Abrahami erga Iſmaelẽ. Hinc Iſmael certior fieri cœpit, ſe ad paternæ hæreditatis primogenituram minimè vocandũ eſſe; ſed Iſaacum potius ſibi præferendum. Accedebant probra, quibus Sarrha paſsim in Iſmaelem inuehebatur, quòd vẽluti nothus eſſet, & ancillæ filius, non proprius. Quod grauiſsimè ac moleſtiſsimè ferre Iſmaelem neceſſum erat. His ergo de cauſis in mentem illi ſæpenumerò hæc ſubibat cogitatio, rem opportunam, & ſibi vtiliſsimam facturum, ſi Iſaacum occideret: vt eo occiſo, & ſic de medio ſublato, ſolitis ipſe fauoribus paternis potiretur.

Vnde motus ſit Iſmael ad occidendum Iſaac.

B Accedebat inſuper multa commoditas, & opportunitas ipſum vt occideret, & ſic voti euaderet compos: nam vt habet ſcriptura, Iſmael cũ adoleſceret, factus eſt iuuenis ſagittarius. Sagitta autem eum transfigere & occidere perfacile ſibi erat.

Ergo vt concludam, quamuis mihi maximoperè probetur, quod Iſmael ludebat cum Iſaac, id eſt, ei illudebat, & ſimiliter eum ad idolomaniam inclinare ſatagebat: & forſan etiam ipſius paruuli infantia & innocentia abuti volebat, nefarium Sodomorum ſcelus cum ipſo contendens perficere: nam totum hoc ſignificat vox Hebræa, ludere: tamen ob prædictas coniecturas quæ non

Quòd Iſmael volebat coire cũ Iſaac.

C ſunt, vt arbitror, fallaces, & inanes, exiſtimo potiùs eum occidere voluiſſe. Et tunc quadrantior eſſe videtur interpretatio Pauli Galat. 4. quòd Iſmael perſequebatur Iſaacum, id eſt, necem ei ac interitum afferre parabat. Scio Abul. loco citato, has illius Hebraici verbi multiplices expoſitiones quas ex Lyrano retulerat, reprehendere, & confutare. Sed eius rationes ſtatim expendemus. Interim inceptum perſequamur.

Perſuaderi ergo amplius poteſt, quòd Iſmael potiùs

Iſmael occi-

dere parabat Iſaacum. occidere parabat Iſaacũ, quàm cum illo coire, aut eum ad idolorum cultũ ciere, eò quòd vt adnotauit ibi Caiet. nõ dicitur in illo loco, quòd Iſmael ludebat cũ Iſaac, ſed quòd faciebat ludere cum illo. Eſt namque illud verbũ Hebraicè tertiæ coniugationis, quod ſignificat facere vt alij faciant. Ergo Iſmael faciebat alios pueros ſimul ludere cum Iſaac, vt tumultus ludi, & multorum ludentium ſtrepitus occultaret machinationem Iſmaelis. Multis enim colludentibus cum gladijs & ſagittis, facilius poſſet ipſe puerum adoriri & interficere. Adhiberi poteſt & alia ratio odij vehementiſsimi, quo Iſmael proſequebatur Iſaacum, & eum vellet occidere: quia paulò ante viderat in die ablactationis Iſaac, feciſſe Abrahamum grande conuiuium, ac feſtum ſolenne. Et hæc cauſa ferè redditur in textu, ob quam Iſmael ludebat cum Iſaac: ideſt, eum parabat occidere. Nam dicitur: Fecit Abraham grãde conuiuium in die ablactationis Iſaac, cumque vidiſſet Sarra Iſmaelem ludentem cum illo, ideſt, inſidiantem & interitum machinãtem &c. Seu (vt habet Acacius, quem Lypom. refert, in Catena) pugnantem & perſequentem, vt ibi, ſurgant pueri, & ludant. Et dicit Hiſt. ſchol. c. 56. quod dum ſimul luderent, Iſmael lædebat Iſaacum. Quòd fauere videtur huic interpretationi. A B C

Gene. 21.

III. *Vera interpretatio uocis, Ludere, contra Lyr.*

VEruntamen totũ hoc irridetur à Doctoribus, nempe à Paulo Burg. à Lypom. à Caiet. ab Eugub. ab Oleaſtro, à Vatablo, ab Abulen. diligentiſsimis ſcriptoribus. Qui omnes vnà inuehuntur in Lyranum, quòd tot aſsignet ſignificationes illi verbo quod ibi ponitur, Mezahec pro ludentem. Nam verbum Zahac, vnde deducitur Mezahec, propriè ac verè ſolum ſignificat ludere, vt Abulenſis ac Burgenſis diligenter obſeruant: vnde nunquam ponitur in ſcriptura pro coire, occidere, idolatrare,

A ſed ſolū pro ludere. Et quanuis per metaphorā aliquando extendatur illa vox, Mezahec, apud Hebręos, ad ſignificanda quædam alia, quæ cum ludo habent propinquitatem, non ideò fit quòd ſit æquiuoca & quòd propriè ſignificat aliud quam ludere. Vnde in illo loco Geneſ.26. cum Amalech vidit per feneſtram Iſaac, ludentem ſeu iocantem cum Rebecca, non intelligitur de ludo coitus, ſed de quibuſdam præludijs quæ inter coniuges præcedere ſolent coitum. Rurſus licet. 2. Reg. 2. dicatur, Surgant pueri, & ludant: & ſtatim ſurrexerint vt ſe ipſos interficerēt: non ideò fit quòd ludere ſignificet occidere, ſed ſignificat ludos pleroſque, vt gladiatorios, & torneamenta &c. quibus interdum adiungi ſolet mors: ſicut tunc adiuncta eſt ludo illi. Rurſus Exo. 32. ſurrexerunt ludere, ibi, ludere, non aliud ſignificat propriè, niſi ludum illū, quo canebāt, & vociferabantur in reuerentiā idoli &c. Et ita, ait Abul. tollitur æquiuocatio vocabuli Hebraici Zahac, & Mezahec, nam ſolum ſignificat, ludere: ac proinde illa vox Hebraica ſemper quàm optimè per Latinum, ludere, verſa eſt à vulgato. Ita etiam Burg. Oleaſt. & etiam Eugub. qui cōtumelioſe hac in parte loquitur contra Lyranum.

Contra Lyr. quòd nox le- [illegible] nanquā ponitur niſi pro ludere. Gene. 26.

2. Reg. 2.

Exod. 32.

B

C SEd quidquid ſit de vocabuli Hebraici ęquiuocatione, at videor mihi videre, has calumnias aduerſus Lyranum, præfatis interpretationibus non officere. Nam admittere poſſumus, vocem illā ſemper optimè verti per ludere. Nihilominus iuxta antecedentia & conſequentia eiuſmodi ludum aliquando ordinari ad Venerem, & ita ſignificare rem Veneream, vt infrà Geneſ. 26. & fortè etiam in hoc loco. Nam Gloſ. Interlin. dicit, quòd ludere Iſmaelē cum Iſaac, nihil erat aliud quàm docere illum eſſe laſciuum & lubricum ſicut ipſe erat. vnde Va- IIII.

Defenditur Lyranus ab aduerſarijs.

tab.

tab.pro,ludentem,vertit,laſciuientem. Rurſus aliquando ludus ordinatur ad necem vt cum gladiatores colludentes,& agitantes tauros,& exercentes equos,& torneamentis ludentes exponunt ſe mortis periculo,vt.2.Reg.2.Et ſic hoc loco talis generis ludũ poterat Iſmael exercere cum puero,vt illo niteretur eum necare. Deinde ludus ad idolorum cultum ordinari poteſt, nam in honorem Deorum gentilium innumera ludorum genera inſtituta erant,vt.q.ſeq. tractabimus.Et ſic verum haberi poteſt quòd alij communiter cum Hiſt.ſchol.ſuper Geneſ.c.56.tradunt,Iſmaelem ludentem cum Iſaac, feciſſe ei imagines quaſdam idolorum luteas vt eas adoraret. Tandem ludere interdum ad illudendum & deridendum aliquẽ ordinatur. Et in hunc modum verè potuit Burg.& Vatab.in ſcholio huius loci dicere ludum hunc Iſmaelis eſſe irriſionem quandam qua deridebat Iſaacum,vt ibi videre licèt. Cùm ergo vocabulum Latinũ, Ludere,& Hebraicum Zahac,vel,Mezahec,expoſitum ſit ad omnia hæc ludorum genera,licitum nobis eſſe debet eligere quæ textui quadrantior videtur.Quã ego probabiliter exiſtimo eſſe eam quam adduximus,quòd ſcilicèt,vellet eum occidere. Quanuis quòd vellet cum eo coire,ſeu potiùs quod eum in Venerem pertrahere vellet aut in idololatriam,nõ careat multa probabilitate.Et adhuc probabilius ſit quod illudebat ei & irridebat, vt quam optimè tractatum videre licet in ipſo Burg. & etiã in Diony.Carth.ibid.Gene.21. Quod verò in textu Hebraico ibi,non ſit vox Iſaac,ſed aliæ pro alijs poſitæ ſint; nihil officit veritati tranſlationis,ideſt,eius integritati,ſententiæ, & intelligentiæ, vt notant Lypom. & Eugubinus,& Oleaſt.

QVAE-

A QVAESTIO NONA SCHOLASTICA.

Vtrùm comœdiæ, cæterique ludi ſcenici licitè fœminarum miniſterio apud Chriſtianos gerantur.

ID de me vellē verè dici poſ- *Lib. 5. c. 1. diui. inſt.*
ſet, quod Lactantius de D. Cy
B priano veriſsimè dixit, Diſcer
ni facilè non poſſe, vtrùm ne
Cyprianus ornatior in eloquē
do, an potentior in perſuaden
do, an facilior in explicando
fuiſſet. Ego nanq;, qui nec di-
ctionis eloquentiam, nec argu
mentandi ſubtilitatem, nec
acerbitatem ad reuincendum, nec vllum authoritatis pō
dus ad ſuadendum habeo, quo pacto argumentum hoc
de comœdijs, quod illas omneis conditiones in dicente
C requirit, tractare debeam, prorſus ignoro. Quia tamen pē
ſum ego meum ac munus abſoluere hodie debeo, & à
Doctiſsimo proponente in hanc diſputationem vocor,
quandiù alter præſto non eſt, qui me dicendi onere, &
vos moleſtia audiendi mei, ſua in dicēdo ſuauitate leuet,
ego dicam, vos, precor, auſcultetis.

QVid ſcena, quid comœdia, quid tragœdia &c. ſint, I.
initio dicamus. Scenæ primū erant tabernacula ex *Scenæ quid*
frondibus inumbrationis cauſa compoſita. Fuere primū *ſint.*
in Syluis & montibus. Virgil. 1. AEneid.

Tum ſyluis ſcena coruſcis, A
Deſuper horrentique atrũ nemus imminet vmbra.

Scenophegia apud Hebræos. Hinc ſcenophegia, apud Hebræos, dicebantur feſta illa, quibus Hebræi ruri conueniẽtes, in vmbroſis tabernaculis memoriam renouabant eius temporis, quod ruri in tabernaculis tranſegerant. In his ſcenis olim iuuenes Athenienſes, cum adhuc ruri in pagis & vicis agerent, recreandi animi cauſa, nonnunquam conueniebant, vbi incondita quædam carmina & fabulas, & ludos alios, à ſcena ſcenicos appellatos agitabant, donec deinde in vrbem & oppida redacti homines, artificioſas fabulas & ludos adinuenerunt, & loco illi in quo hæc gerebantur, antiquũ ſcenæ nomen relictum eſt, & ludis ipſis nomen à ſcena deriuatum. Ita habet Ariſt. latiſsimè in Poetica, paulò poſt initium; & inde id deſumpſerunt Donatus in commentarijs Terentij, Ludouicus Viues ſuper lib.2. de ciuit. Dei. c. 8. Iulius Cæſar Scaliger, lib.1. Poetices, Ioannes Roſinus lib.5. Antiqui. Roman. Lilius Gyraldus, Onufrius Panuinus, & pleriq; alij. B

II. *Vnde dicta ſit Comœdia, Tragœdia, Satyra Mimus.* COmœdia, Tragœdia, Satyra, & Mimus ſpecies quædã ſunt ludorũ ſcenicorum. Comœdia à vocabulo Gręco, Comõ, quod ſignificat vicos: ſeu à Como, laſciuię & comeſſationis Deo, ſeu ab vtroq;, eò quòd in vicis & pagis laſciuirent & comeſſarentur ludentes, dicta eſt. Ita Ariſt. in Poet. Tragœdia licèt multiplex habeat etymõ, vt in Lilio Greg. Gyraldo, Dialogo. 6. Hiſtoriæ Poetarum, paulò poſt initium, tamen communior ſententia eſt quòd ab hirco, qui Græcè dicitur, tragos, dicta ſit: nã veteres in Græcia agricolæ cum pro anni prouentu feſta Libero facerent, cœpit in præmium ludorum proponi caper, vel capri ſacrificati corium plenum vino, C

inde

A inde nomen tragœdiæ deductum. Alluſit Horatius:

Carmine qui tragico vilem certauit ob hircum.

Et Virg. ab illo:

Non aliam ob cauſam Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & veteres ineunt proſcenia ludi.

Ex inde ludis huius generis in artem iam reductis nomen Comœdię & Tragœdiæ datum eſt. Satyra vnde dicta variè traditur: non multum retulerit id exquirere. Mimus eſt ſermonis cuiuſlibet aut facti aut motus cum laſciuia imitatio. Inde Mimi imitatores: Pantomimi, om B nium rerum ac perſonarum imitatores: Archimimi, principes inter Mimos. Lege Diomedem Grãmaticum, & Budæum doctiſsimum, in Procœmio Annotationum in Pandectas, Roſinum. lib. 5. c. 6. Antiq. Rom.

Tragœdię & Comœdię nomẽ apud nos viget. Proin de quid inter eas diſtet paucis accipe, ex Ariſt. in Poetic. Comœdia, amores, ſales, priuatos homines, mitiores affectus, verba demiſſa, exitus iocundos habet. Contrà verò Tragœdia, luctus, cędes, perturbationes, Heroes, Reges, verba atrociora, res grandes, exitus funeſtos continet: &, vt dixit Horati. de arte poeti. ampullas & ſeſquipedalia C verba. Euripides Poeta, petente Archelao Rege, vt de ſe Tragœdiam ſcriberet, abnuit, Deoſq; precatus eſt, ne Archelao ipſi aliquid accideret, quod eſſet tragœdiæ proprium, ideſt, triſte & infauſtum. Narrat ita Lil. Greg. Gyraldus, Dial. 6. paulò poſt initium. Omnis comœdia de fictis eſt argumentis, Tragœdia ſæpè ab hiſtorica fide petitur. Tragœdiæ, Theſpis fuit primus inuẽtor: Comœdiæ verò, Eupolis. Quanuis Homerus iam olim nonnullum huius exemplum prębuerit: nam Iliadem inſtar Tragœdiæ, Odyſſeam verò ad imaginem comœdię fecit. In co

Quid diſtet inter comœdiam & Tragœdiam.

mœdijs vtebantur Socco,hoc eſt,calceaméto humili: in A
Tragœdijs cothurno,quod erat calceamenti genus grande,proceris ac ſuperbis hominibus aptum , quales erant Tragœdi.Lege Iulium Cęſ.Scal.lib.1.c.13.14.&.15.Giraldum, Dialogo.6.

III. *Loca ſpectaculorũ quæ.* LOca,in quibus iſti & alij ludi gerebantur, erant inſignia,Theatrum,Amphitheatrũ,Circus.De his multa Tertullianus in Libello quẽ edidit de Spectaculis.Theatrum erat in modum hemicycli, cuius in vtroque cornu ſcenæ erant ad videnda ſpectacula fabricatæ. Celebratur M.Scauri Theatrum,opus maximum omnium,quę nũquam fuere humana manu facta.Capiebat. lxxx. millia B hominum.Ita habet Plinius lib.36.c.15.Amphitheatrum ædificium erat rotundum,quaſi ex duobus theatris,quæ ſemicirculi figura conſtabant; circumquaque ſpectandi vſum præbens.Celebratur amphitheatrum Pompeij à Plinio lib.36.c.15.quod capiebat.xl.millia hominum.Circus erat locus muris ſeptus,planus & rotundus.Celebratur Circus Maximus inter Palatium & Auentinum,qui, authore Plinio,ducenta & ſexaginta hominũ millia ſedẽtiũ capiebat.Lege Ioannẽ Britannicũ in Iuuenal. Satyr. 3.Porrò vt in Circo omnes ſederent molliter,erat Magiſtratibus tomentum,hoc eſt,ex lana vel pluma confectæ C quaſi culcitræ,ſuper quibus ſederent.Vnde dixit Martialis.lib.14.tomentum Circenſe,quia in Circo erat. Multitudini autem aliud tomentum ſubſternebatur è conciſis arundinibus,cuius meminit Seneca lib.deBeata vita.Ne verò quis importunè ſedendo alteri moleſtus foret, ſedilia cancellis erant ſeparata.Per Circum nuces & cicer & aquam circunferebant ſerui clamando,vt ſitienti & eſurienti plebi præberent, vt ex Ouidio, Plauto, Horatio colligitur.SubCirco in cellulis antriſve ſubterraneis,mulie-

Theatrum.

Amphitheatrum.

Circus.

Circus Maximus capiebat.260000 homines ſedentes.

A lieres habitabant, quæ corporum copiam & quæſtum vo lentibus facerent. Latè in Ioanne Roſino, lib. 5. Antiq. Rom. c. 4. Scaligero, Onufrio diligentiſsimo noſtri ordinis ſcriptore, & alijs, qui de Romanis Antiquit. ſcripſerunt.

IIII. *In bonos uſus inſtituti ſunt ludi ſcenici.*

Tertio loco, in quos vſus ludi ſcenici inſtituti, ſint, videamus. Refert Ludouicus Cœlius lib. 5. Lectionum Antiquarum. c. 7. ex Polybio, & alijs, eatenùs ad inuentos hos à Gentilibus, quatenùs in feritatem & auſteritatem homines ne abirent, ſed manſuetiores voluptate redderētur. Vnde ingraueſcente aliquando peſte, apud Romanos, hi ludi inuenti ſunt, authore Auguſt. lib. 1. de Ciuit. B c. 32. & lib. 2. c. 8. & Valerio. lib. 12. c. 1. Quinimò, vt ibi tractat Auguſt. & Valerius, etiam religionis cauſa inſtituti ſunt. Nam Dij ſe his ludis coli & venerari ac placari inſtituerunt, præſertim Liber Pater hoc eſt, Dionyſius, authore Giraldo. Erant ferè cuiq; Deo ſui ludi, & ſua ſacra, & inde tracta nomina, Bacchanalia, Floralia, Apollinaria, Cerealia, Vertumnalia. Latiſsimè in Alex. ab Alex. lib. 6. Dierum genialium. c. 8.

Ludi ſcenici in honorem Deorum.

Hinc in bonam partem, inq; bonum vſum ludi ſcenici vſurpati interdum ſunt apud antiquos. Comœdiam nanque ex Cicerone definit Donatus, eſt imitatio vitæ, ſpeculum C conſuetudinis, imago veritatis. Nam ſicut intenti ſpeculo vera lineamenta facilè per imagines colligimus, ita in Comœdia imitationem vitæ & conſuetudinis animaduertimus. Eſt Tragœdia (ait Ariſt. in Poet.) imitatio ſtudioſæ & perfectæ actionis. In ea vitæ documēta ſunt (ait Girald. ex Timocle.) Nam ſi pauper es, inopiam ferre diſces à Telepho: ſi cæcus à Phineo, &c. Documenta Tragœdiæ diſces ex Athenæo, lib. 7. Dipnoſoph. Quia enim multùm comœdijs & Tragœdijs ac Mimis commouemur,

Comœdiæ utilitas, & fructus.

mur, vt ait Ariſt. 8. Politicorum. c. 5. non dubium, quin ſi res honeſtę & piæ à Comicis, Tragicis, Mimicisq; gerantur, magno erunt emolumento populo. Hinc ſaltationes, quæ motibus, & geſtibus corporis, artificio quodam, numero & ratione geruntur, adhiberi etiam cœperunt ludis ſcenicis. Nam nec hæ in malos vſus, ſed in honeſtos & bonos inſtitutæ ſunt. Filij certè nobilium vtputà Senatorum (verba ſunt Macrobij, lib. 3. Saturnal. c. 14.) in ludum ſaltatorium commeabant. Et matronæ etiam ſaltationem non inhoneſtam putabant, & inter probas earum erat ſaltandi cura: dummodò non curioſa vſque ad artis perfectionem. Quid enim, ait Salluſtius, pſallere ſaltare elegantiùs quàm neceſſe eſt probæ? Adeò & ipſe Semproniam reprehendit, non quòd ſaltare, ſed quòd optimè ſaltare ſcierit. Hæc Macrobius. Cæterùm abuſi ſunt homines his artibus, eas in prauos fines ordinantes. Hinc nomina hæc Saltatores, Mimi, Scenici, Comœdi, Circus, Theatrum, Spectacula, male audiunt apud antiquos, & apud noſtri etiam temporis viros graues, vt ex Tullio, Suetonio, Plutarcho, Auguſt. Tertulliano, Baſilio, Chryſoſtomo, viris ingenio & authoritate præſtantibus, patebit inferiùs. A B

Saltationes con. œdijs adhibitæ.

Saltare ſciat fœmina, ſed non admodũ bene, ex Macrob.

D. Augu. in tragœdijs quo magis dolebat eò magis gaudebat.

D. Auguſt. lib. 3. Confeſsionum cap. 2. & 3. qui in vilibus etiam & demiſsis rebus magnificum & elegans ſemper oſtentauit ingenium, fatetur ſe dum eſſet iuuenis, plurimum capi ſtudio ſpectaculorum. Sed attende quod eſſet eius votum, quis affectus & finis. Rapiebant (inquit) me ſpectacula Theatrica, plena imaginibus miſeriarum mearum, & fomitibus ignis mei. Quid eſt quòd homo ibi vult dolere, cum ſpectat luctuoſa & tragica, quæ tamen pati ipſe nollet? Et tamen pati vult ex eis dolorem ſpectator, & dolor ipſe eſt voluptas eius. C

Et,

A Et, ſi imagines illæ ſic agantur, vt qui ſpectat non doleat, abſcedit inde faſtidiens & reprehendens. Si autem doleat, manet intentus, & gaudens lacrymatur. Ergo amantur & dolores? Et mox: Ea mihi magis placebat actio hiſtrionis, meque alliciebat vehementiùs, qua mihi lacrymæ excutiebantur. Hæc Auguſt. Quò ſpectat Tertulli. lib. de ſpectaculis, ſic aiens: Nemo ad voluptatem venit ſine adfectu, nemo adfectum ſine caſibus ſuis patitur. Si ceſſat adfectus nulla eſt voluptas, & eſt reus iam ille vanitatis eò conueniens, vbi nihil conſequitur. Ita Tertul. Vana appellat ſpectacula vbi affectus non cõmo
B uẽtur, & vbi dolor non ſentitur: quæ verba ſunt plurimũ expendenda: nã vim explicant quæ ineſt repræſentationibus ad cõmouendos, & in vtranuis partem flectendos animos. Verũ per noſtrũ ſcelus, & corruptionem corrupta hæc ſunt iam exercitia, & ſpectacula, vt liquebit inferiùs.

Fœminæ cœperunt introduci in ſcenis & comœdijs.

Cœperunt fœminæ vocari & admitti in ludos ſcenicos, vt certas etiam perſonas agerent. Cùm verò in laſciuiam & turpitudinem iam abijſſent ludi iſti, non poterant mulieres inde libidinem pellere, imò augerent, opus erat. Ex Giraldo liquet, Phrynihum (cuius meminit Plut. lib. 1. Sympoſiacon) fuiſſe qui primùm mulieres in
C ſcenas introduxit. Erant ſacra, ſeu ludi Deæ Floræ, ſcorti olim excellentis, (qualis Dea!) In his ludis fœminæ denudari, & pudendis obſcœniſque inuelatis per luxum & laſciuiam impudicos iocos agere ſolebant. Verba ſunt Alexand. ab Alexan. lib. 6. Dierum genial. cap. 8. Horum meminit Lactant. libr. 1. Auguſtin. libr. 1. & 2. de Ciuitat. Valer. libro. 2. capit. 5. Refert etiam Macrobius, lib. 3. c. 14. mulieres olim cum cynædulis & pſalterio & ſambuca ire in ludum hiſtrionum, &c. vſque ad illud, Ductus ſum in ludum ſaltatorium, plus mediusfidius

dius in eo ludo vidi pueris virginibuſq; ſexcentis. Rece- A
ptiſsimum iam & ſolenniſsimum id apud nationes ferè omnes ſcimus, vt miniſterio fœminarum peragantur hi ludi.

V. *Hinc iam de damnis illatis ex repræſentationibus mulierũ.* AD optatum ergo, ac propoſitum locum, non per inhoſpita teſqua, ſed per amœna, vt arbitror, tẽpe paulatim deducti: videamus iam quæ damna mulieres ſuis cantibus, ſaltibus, motibus inferant, inde vt eliciamus, ipſæ an peccent, an ſpectatores, an magiſtratus. Iſti permittendo, illi ſpectando, illæ tandem faciendo. Nec verò animus fert laxare, ſed premere manum, nec immorari in hoc immenſo campo, ſed ſolùm quod ad repræſentationes & ſaltationes fœminarum attinet, breuiter enunciare. B Proferam autem mixtim ſacra & profana, ſed vtraque ex puriſsimis grauiſsimorum ſcriptorum fontibus hauſta.

Chryſ. diuine ad propoſitum. *Matt. 5.* D. Chryſoſt. in quadam homilia, cuius titulus eſt, Periculoſum eſſe adire ſpectacula, de Dauid & Saul, to. 1. conijciens oculos in ea nocumenta quæ imminent iuuenibus, ſi mulieres in ſpectaculis agentes, videant & audiant, ſic loquitur: Qui viderit mulierem ad concupiſcẽdum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Quòd ſi mulier ſponte ac fortè in foro obuia & neglectiùs culta, C ſæpenumerò curioſiùs intuẽtem cœpit ipſo vultus aſpectu: iſti qui non ſimpliciter, neq; fortuitò, ſed ſtudio, & tanto ſtudio vt Eccleſiam quoq; contemnant, & hac gratia perguntillùc, ac totum ibi deſidentes diem in facies fœminarum defixos habent oculos, qua fronte poterunt dicere, quòd eas non viderint ad concupiſcendum? Vbi verba quoq; accedunt fracta, laſciuaq;: vbi cantiones meretriciæ, vbi voces vehementer ad voluptatem incitantes, vbi ſtibio picti oculi, vbi coloribus tinctæ gennæ, vbi

A totius corporis habitus fucorum impoſtura plenus eſt, aliaq; inſuper multa lenocinia ad fallendos ineſcandoſ-que intuentes inſtructa. Accedunt hùc irritamenta per fiſtulas ac tibias, aliaq; huius generis modulatio in fraudē illiciens mentiſq; robur emolliens. Etenim ſi hic in Eccleſia, vbi Pſalmi, vbi diuinorum verborum enarratio, vbi Dei metus multaq; reuerentia, frequenter ceu latro quiſpiam verſutus clam obrepit concupiſcentia, quomodo qui deſident in theatro, qui nihil ſani neque audiunt neque vident, qui vndique obſidionem patiuntur per aures per oculos poſſunt illam ſuperare concupiſcentiam? B Et ſtatim: Non metuis, non ex paueſcis dum oculis, quibus illic lectum, qui eſt in orcheſtra ſpectas, vbi deteſtandæ adulterij fabulæ peraguntur, ijſdem hanc ſacram mēſam intueris, vbi tremenda peraguntur myſteria? Dum ijſdem auribus audis & ſcortū obſcœnè loquens, & prophetam, Apoſtolumque ad arcana ſcripturæ introducētem? dum eodem corde & lethalia ſumis venena, & hanc hoſtiam ſanctam & tremendam? &c. Lege vſque ibi: Dumque ſonitum vocis geris in auribus tinnientem: cūque his, vultus, motus: breuiter, omnia illa meretriciæ libidinis ſimulacra, nihil eorū quæ domi ſunt, cū volupta C te intueris. Ipſam etiam Eccleſiam poſteà minùs libenter viſurus es, cum tædio audies ſermonem de pudicitia & de modeſtia. Hæc Chryſoſt. Qui ſuper Matthæum, homil. 48. dum inuehitur in ſaltatricem illam inceſtam & effrontem, diuinè loquitur. Vbi, inquit, ſaltus laſciuus, ibi Diabolus certè adeſt. Quod ſi corpus deforme ſit impudenter ſaliendo, quantò magis animam fœdari credendum eſt? His tripudijs Diabolus ſaltat, his à Dæmonum miniſtris homines decipiuntur. &c. Et ſuper: Epiſt. ad Coloſ. homil. 12. ſic loquitur: Vos nec ad nuptias nec

Si in Eccleſia ſubintrat libido, & in Pſalmodia, quid erit in ſcena & comœdia.

Rurſus Chryſoſt.

ſaltationes nec choreas accedatis Sathanicas. Vide quid in A uenerit Diabolus. Quoniam ipſa ſcenæ,& eorum, quæ illic inhoneſtè geruntur, natura mulieres abegit, in ipſum mulierum conclaue & contubernium Theatri turpitudinem abduxit, molles dico & ſcorta &c.

Diuus Baſilius Chryſoſtomo, ſanctitate, ingenio,& eloquentia ſuppar, in ſermone de ebrietate & luxu, idem quod Chryſoſtomus facit argumentum à minori ad maius, Qui mulierem (inquit) ad concupiſcendum viderit, iam mœchatus eſt in corde ſuo. Si fortuiti occurſus his qui obiter mulierculam inſpexerunt, tantum pariunt periculi, quantò maius fuerit, cum de induſtria congre- B diuntur, cum dedita opera mulieres in ebrietate & conuiuio, omni laſciuo geſtu, ſaltatione, cantu impudico ad libidinem effrænes iuuenes inuitantes ſpectantur? Quid dicũt, aut quid cauſantur ex his ſpectaculis, vbi tot mala congregantur? Et paulò ſuperius ad idem multa congerit.

Matth.5.

Demùm in eandem ſententiam amicè omnes patres conſpirauerunt, D. Aug.1. de ciuit. c.32. ludi ſcenici, inquit, ſpectacula turpitudinum, licentia vanitatum, nõ hominum vitijs, ſed Deorum veſtrorum iuſsis Romanis inſtituta ſunt. Et lib.2.c.8.11.13.&.14. poſt Tertullianum in C Apologetico.c.15. plurimum inuehitur in Deos Romanorum, quòd ludis ſcenicis coli ſe vellent. Et Tertullianus.c.38. Nihil eſt, inquit, nobis viſũ, auditu, dictu cum inſania Circi, cum impudicitia Theatri, cum atrocitate arenæ, cum Xyſti vanitate. Refert Aug. ſuprà, Hiſtriones, qui ludos ſcenicos exhibebant in ciuitate Romana pro ciuibus non haberi, cum tamen in vrbe illa alia multa millia hominum flagitioſiſsimorum locum haberent.

Hiſtriones Romæ non habebantur prociuibus.

Verùm

A VErùm magnifica & elegans exaggeratio eſt, quam Tertullianus in lib. de Virginibus velandis, attulit, vbi primum ponderat damna quæ viris imminent ſi mulieres videant, & quæ mulieribus ſi videri cupiant. Eiuſdem, inquit, libidinis eſt videre & videri: tàm ſancti viri eſt ſuffundi ſi virginem viderit, quàm ſanctæ virginis ſi à viro viſa eſt. Deinde contendit etiam Angelis occaſionem ruinæ fuiſſe conſpectas ab ipſis fœminas. Probat ex illo Gene. 6. Conſpicati filij Dei filias hominum, quod eſſent pulchræ, acceperunt ſibi vxores. &c. Per filios Dei, Angelos intelligit, qui viſis mulieribus in B earum libidinem accenſi ſunt. Debet ergo (inquit) adumbrari facies tàm periculoſa, quæ vſque ad cœlum ſcandala iaculata eſt: nam facta eſt rea Angelorum exterminatorum. Malam aliquando illam libertatem capitis ſui comprimat, iam nec hominum oculis offerendam. Et mox, ideò exiſtimat è Paulo præcipi, vt velentur capita mulierum propter Angelos, quibus aliquando occaſionem cadendi dedere. Nam quòd iſte ſit ſenſus illorum verborum, Videntes filij Dei filias hominum. & quod Gigantes illi, quos ibi memorat Moyſes, ex Angelis & fœminis geniti ſint, non ſolùm Tertul C lianus, ſed & innumeri alij tenuere. Quodq; eò Angeli de cœlo ruerint, quòd cum fœminis coierint, habet Ambroſius lib. 1. de Noe, & arca. c. 4. & lib. 1. de Virginibus, non longè à fine, dicit, caſtitas Angelos fecit. Qui eam ſeruauit, Angelus eſt, qui eam perdidit, Diabolus eſt. Quàm preclarũ eſt, Angelos propter intẽperantiã ſuam in ſeculũ cecidiſſe de cœlo, virgines propter caſtimoniã in cœlũ trãſiſſe de ſeculo. Chryſoſtomus, homil. in Feſto decollationis Ioann. Baptiſtę, Mulier, inquit, nõ ſolũ homines, ſed etiã Angelos de cœlo proſtrauit. Aperdùs

VI. Quòd mulieres viſæ ab Angelis, eis ruinæ cauſa fuerunt.

Gene. 6.

1. Cor. 7.

Quòd plurimi Patres tenent amore mulierũ arſiſſe Angelos

dd 2 Lactan

Lactantius libro.2.c.15.Angeli,inquit, quos Deus in mũ A dum ad tutelam hominum miſerat, mulierum cõgreſſibus inquinati ſunt. Tum in cœlum ob peccata, quibus ſe immerſerant, non recepti ceciderunt in terram. Sed opus minimè eſt ego vt Patrum dicta tranſcribam, citabo loca,inde ſi velit,lector excribat. Iuſtinus Martyr, in Apologia ad Senatum Romanum,& in Apologia ad Antoninum Pium,Clemens Alex. lib.3. &. 5. Stromatum, Euſebius,lib.5.de Præparatione,Baſilius,lib. de vera virginitate,longè poſt medium,Methodius Olympi Epiſcopus,Cyprianus,Seuerus Sulpicius, Ioſephus,Suydas, vt in Genebrardo lib.1.Chronicæ, circa annum mundi. B 1056.& Syxto lib.5.Bibliotecæ Annot.72.&. 77.

Prædicta Patrum ſententia confutatur.

Cæterùm quàm libet multi hoc teneant, non debent virum doctum in eam ſententiam trahere, nam falſiſsima eſt:& eius falſitas(vt ego aliò me conferam) oſtenditur ab eodem Chryſoſtomo, homil. 22. in Geneſin, Caſsiano Chryſoſtomi diſcipulo,lib.12.Collationum.c. 8.Philaſtrio in Catalogo hæreſeon.c.108.Hieronymo in Quæſtionibus in Geneſin, Auguſtino,in eiſdem.& lib. 15.de Ciuit.ca. 23. Cyrillo Alexan.lib. 2. Allegoriarum in Pentateuerum,ſermone.2.&c. Hæc itaque à me dicta ſunt,vt oſtenderem quantum damni conſpectus fœminarum inducat,vt etiam Angelis fuiſſe occaſionem C ruinæ,exiſtiment Patres. Quantò ergo maiora ac certiora damna dicerent ſancti imminere miſeris hominibus,prę ſertim iuuenibus, qui Angeli non ſunt,nec fœminarum facies ſolùm videre,ſed earum pedes,ſuras, geſtus, motus,ſaltus,cantus,comœdiaſque,& repræſentationes vide re percupiunt.

VII.

Proſequutio dictorum

AD rem itaq; reuertamur,Socrates in lib.4.hiſt. Eccleſiaſt.c.23.ex Euagrio hiſtoriæ etiam Eccleſiaſti-

cæ

A cæ ſcriptore, de Sancto Pambone verba ſunt iſta: Hic Pambo, adhortante Athanaſio Epiſcopo, Alexandriam ex eremo venit. Cum autem ibi mulierem theatricam vidiſſet, illacrymabatur. Rogantibus qui aderãt, quamobrem lacrymatus eſſet: Duo me, inquit, mouerunt, vnum mulieris huius perditio: alterum, quòd tantum ego diligentiæ non impendo vt Deo placeam, quantum illa vt hominibus obſcœnè placeat. Hæc Socrates. Demùm, quia Doctorum abundè adglomeraui, vnius Tertulliani grauiſsima verba producam, qui lib. de Spectaculis, ad finem poſtquàm multa contra ludos hoſce theatricos & gla-
B diatorios, dixerat, confert eos cum ſacratiſsimis Chriſtianorum ſpectaculis dicens: Si ſcenicę doctrinæ delectant, ſatis nobis literarum eſt, ſatis verſuum, ſatis ſententiarũ, ſatis etiam canticorum, ſatis vocum: nec fabulæ, ſed veritates: nec ſtrophę, ſed ſimplicitates. Vis & pugillatus & luctatus? Præſto ſunt. Aſpice impudicitiam deiectam à caſtitate, perfidiam cęſam à fide, ſęuitiam à miſericordia contuſam, petulantiam à modeſtia adumbratam: & tales ſunt apud nos agones, in quibus ipſi coronamur. Vis autem & ſanguinis aliquid? habes Chriſti. At ſuperſunt alia ſpectacula. Ille vltimus & perpetuus iudicij dies, ille na-
C tionibus inſperatus. Quæ illa exultatio Angelorum? Quę gloria reſurgentium ſanctorum? quale regnum exinde iuſtorum? qualis ciuitas noua Hieruſalem? Quæ tunc ſpectaculi latitudo? quid admirer? quid rideam? vbi gaudeam? &c. Tunc magis tragœdi audiendi ad inopinati Chriſti tribunal palpitantes: tunc hiſtriones cognoſcendi ſolutiores multò per ignem: tunc ſpectandus auriga, in flammea rota totus rubens: tunc xiſtici contemplandi non in gymnaſijs, ſed in igne iaculati, &c. Hæc Tertullianus. Lactantij porrò, & Cypriani, & aliorum ſen-

Patrum aduerſus mulieres ſcenicas.

Quòd ueri Chriſtiani habent ſcenas alias diuinas & ſancta ſpectacula.

tentiæ, ac dicta his ſunt ſimilia. A

VIII. *Ex profanis teſtimonia aduerſus mulieres ſcenicas.* Deinde quantum Gentilium Reſpublicæ probè inſtitutæ hanc fœminarũ theatricarum licentiã execratæ ſint (vt Ethnici vnà cũ ſacris fortius & ineluctabilius conficiant argumentũ ad eliminandum è Chriſtianorũ finibus vſum, ſeu, vt verius dicã, abuſum hũc fœminarũ) liquet ex eo quòd. Q. Sempronius Sophus, vt ſcribit Val. Max. lib. 6. c. 3. coniugem repudiauit, eò quòd ſe ignorante, ludos ſpectare auſa eſt. Quid faceret, ſi ipſam ludorũ effectricem ſciret, poſtquàm ſpectatricem tanto affecit probro? Quinimò Sulpitius Gallus, eodem Valerio referente, ibidem, vxorem dimiſit, quòd diſcooperto capite inceſſit publicè. Quid ſi pedes, ſuraſq; ſaltans detegeret? B Alciatus lib. 1. Emblem. 100. Venerem à Phydia, refert, depictam inſidentem teſtudini. Teſtudo porrò animal eſt quod nec vocem vnquam edit, nec vno vſquam loco mouetur. Hinc Venus ibi ſic loquitur. *Mulieres tacitas & quietas, &c.*

Quodq; manere domi, & tacitas decet eſſe puellas,
Suppoſuit pedibus talia ſigna meis.

Scilicèt ita faciant fœminæ iſtæ Comicæ, Mimicæ, Saltatrices. Domi manent: neq; vocem edunt. Nihil minus: Nam nunquam tacent, ſemper vagantur. Mulier garrula & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo conſiſtere, ornatu meretricio præparata ad decipiendum, &c. Sic C enim eam depingit Salomon, Prouer. 7. Garrula, inquit, & vaga. Duo vitia, quæ taxat in fœminis verſus ille, vt diuina prophanis aſſociemus, *Prou. 7.*

Quodq; manere domi, & tacitas decet eſſe puellas.

Porrò garrulitas & vagatio, vt eleganter ibi tradit Salomon, in eum demum finem deſtinantur, quòd eam auſcultantes & ſequentes adoleſcentes, quaſi agni laſciuientes,

A tes, & ignorantes quòd ad vincula ſtulti trahantur, velut ſi auis feſtinet ad laqueum, & neſcit, fortiſsimi quiq; interfecti ſunt ab ea. Hæc Salomon: Experto autem nolle credere, perditorum eſt. Hinc Eccleſiaſticus. c. 9. multa tranſcripſit. Sed inter reliqua illud nos propiùs ſpectat: Cum ſaltatrice ne aſsiduus ſis (vel cum pſaltrice vt legunt alij) ne forte pereas in efficacia illius. Rectè Horatius lib. 3. Carm. Od. 6. *Eccleſ. 9.* *Contra ſaltationes fœminarum. & uirorum.*

Hoc fonte deriuata clades
In patriam, populumque fluxit.
B *Motus doceri gaudet Ionicos*
Matura virgo, & fingitur artubus
Iam nunc & inceſtos amores,
De tenero meditatur vngui.

Refert Sueton. in Domitiano. c. 8. hunc Imperatorem, licentiam theatralem promiſcuè in equite ſpectandi inhibuiſſe. Quæſtorium virum quòd geſticulandi, ſaltandiq; ſtudio teneretur, mouit ſenatu. Cicero, pro Muræna, ſic ait: Saltatorem appellat Murænam, Cato: maledictum eſt, ſi verè obijcitur, vehementis accuſatoris: ſin falſò, ma-
C ledici conuitiatoris. Quid autē de fœminis, quas natura verecundiæ vallo, & teneritudinis (vt ita dicam) antemurali detinuit & coercuit, ne eos ludos exercerent, dicerent? Præſertim cum tot emergant mala ex earum motibus, ſaltubus, &c.

Quis porrò vir grauis & honeſtus, etiam mediocriter grauis & honeſtus, non fugeret, quò hæc turpiſsima mulierum ſpectacula non videret? Sanè, authore Val. Max. lib. 2. cap. 5. coram M. Portio Catone, in ludis Floralibus *Viros graues dedecet iſtis ludis aſſiſtere.*

non

nō eſt auſus populus poſtulare vt Mimæ nudarentur, id eſt,vt mulieres mimicæ in ſcenam egrederentur, vt ſolebant:donec Theatro Cato diſceſſit, quem diſcedentem, ingenti plauſu populus proſecutus eſt, & mimas in ludū vocarunt.Graues proinde viros plurimùm hæc dedecēt. A

Ex decretis Conciliorū, & Pontificū ad idem.

Nec deſunt ad hoc propoſitum ſacratiſsimorum Decretorum textus.Ecce Canonem 62.ſextæ Synodi generalis. Omnino tolli volumus publicas mulierum ſaltationes,multam noxam exitiumq; afferentes&c.Et mox. Statuimus,vt nullus vir deinceps, muliebri veſte induatur,nec mulier veſte viro conuenienti. Sed & in ſeptima deinde Synodo generali cano. 22. idem ferè habetur. Et B prius in Concilio Leodicienſi c.53. præſertim vero c. 54. miniſtri altaris ab his ſpectaculis arceantur. Et expreſsiùs c.Presbyteri.34.d.Presbyteri his cœtibus non miſceantur,vbi amatoria cantantur & turpia,aut obſcœni motus corporum choreis & ſaltationibus efferuntur, ne auditus & obtuitus ſacris myſterijs deputati,turpium ſpectaculo rum ac verborum contagione polluantur.Et ſunt verba Concilij Agathen.c.39.& vide.c.Non oportet.de conſecratione.d.5.Porrò quanto odio hos hiſtriones ac perſonatos homines D.Auguſt.proſequatur patet ex lib. 1. de Conſenſu.Euang.c.33.& ſuper Pſal. 102. & Tract.100. in Ioan.Vide.c.donare.86.d.& ſeq. C

IX.

An peccent mortaliter ipſi Repræſentantes, ſeu ſcenici. &c.

PReſsius tamen expendendum mihi eſt,an delinquant mortaliter huiuſmodi ludos exercentes, & ſimiliter eos ſpectantes,& permittentes.Primùm omnium ex doctrina Caietani ſecunda ſecundæ.q.169.artic.1.ad. 4. &.q. 10.ar.4.& ex Abulen.ſuper Matth.c.6.q.51. contra Ioannem de Medina,Codice,de Reſtit.q.30.& contra Nauarrum,in Manuali.c.23.num.91.& Gabrielem in.4. d. 15. q. 13.Anton.2.p.tit.1.c.23.§.13.& alios,ſciendum eſt,non eſſe illi-

A illicitam eam omnem artem,qua fiunt & agũtur res quę dam,quibus alij vtuntur ad peccatũ mortale. Non enim mortaliter peccant,qui aleas & chartas pictas & ſimiliter fucos,quibus viri ac fœminæ abutentes,peccant mortaliter,habent,conficiunt & vendunt. Vnde Thomas Illyricus,quem refert & laudat Nauarrus,in.c. Negotium de Pœnit.d.5.nu.19.zelo non ſecundùm ſcientiam permotus videtur, dum publicè apud Tholoſates prædicans, ceu mortalis criminis reos damnabat artifices chartarũ, & alearum,&c.Certè ars illa ad malum per ſe non eſt ordinata, & idcircò in ſe ipſa mala non eſt.c.de occidendis. *Qui aleas, chartas, venena conficiunt, vendunt, nõ peccant.*

B 23.q.5.licèt interdum ex accidenti ab hominibus in malũ vſurpetur. Alioqui nec ferramenta domeſtica habenda eſſent,ne quis illis ſe vel alterum interimat: nec arbores plantãdæ,ne quis ex illis ſe ſuſpendat.Facit.l.quod ſępè. §.Veneni. ff. de contrahenda emptione.quæ habet, venení negotiationem licitam eſſe,quãdo illud tale eſt, quod alijs admiſtũ vſui hominum vtile poſsit eſſe.Nec redditur illicita talis ars per hoc quod venenis, vt plurimũ, in pernicioſos vſus vtuntur homines.Eadẽ ratione in.c. Iudæi.&.c.Conſuluit.de Iudæis,nõ damnantur lignarij & cœmentarij, qui ſynagogas Iudæorum reparant,quantũ vis perfidi Iudæi his ſynagogis abuti debeant. Similiter, *Qui reparãt ſynagogas Iudæorum, non peccant.*

C qui lupanaria,in quibus meretrices proſtent, conſtruunt, nuſquam damnantur,vt ſatis patet,neq; qui eis domos,in quibus habitent, condunt. Dummodò tam ſynagogas quam domos non vt eis abutantur,ſed eas colant & habitent,præſtent.Eadem ratione Tabernarij,qui diebus ieiunij indiſcriminatim hoſpitibus aduenientibus miniſtrant fercula& cœnas,minimè peccãt,ſecundùm Caiet.(licèt hoſpites ipſi è peccato non excuſentur cœnantes) dummodò plana intentione eos cibos adminiſtrent.

Demùm,vt vno concludam verbo, occaſionem generalem peccandi mortaliter,quæ eſt quam prebet ars aut officium aut exercitium, cuius poteſt eſſe licitus vſus, nullus tenetur præſcindere, quod tractat Nauarr.in.d.c. Negotium.num.8. alioqui enim Deus creaturas omnes auferre de medio deberet,eò quòd,vt habetur Sapientię. 14.in odium factæ ſunt, & in tentationem animabus hominum,& in muſcipulam pedibus inſipientium. Profectò ars militaris multis peccatis expoſita eſt,& tamen Baptiſta cum ab eo quæreretur, Luc.3. Quid facto opus eſſet militibus,vt ſalui fierent? Neutiquam militiam ipſis interdixit,ſed nec Eccleſia præcipit,vt militiam & negotiationem homines deſerant, & ſi vix ſine peccato exerceantur.c.Conſideret.de pœnit.d.5,&.c.Noli.&.c.Militare.23.q.1.&.c.Quoniam.88.d.& D.Tho.2.2.q. 40.art.1. Hanc ob cauſam idem Caie.& Abul.ſup.Matt.c.11.q.24. &.25.minimè dānāt mulieres pulchras,quòd foris exeāt, & palàm incedant, quanuis à perditis hominibus vulgò laſciuè appetendas ſe certò ſciant.Qua etiam de cauſa ab ornatu& cultu muliebri abſtinere minimè tenentur.De quo Caiet.in ſumma,verbo,Periculum.& in.22.q.169. ar. 2.circa finem,ad.4.& Sylueſt. verbo,Ornatus.q.4.& Nauar.in Additio.c.28.in.c.14.num.30.Corollario.7.& Abulen.q.25. ſuper Matt.c.11. latiſsimè.Ratio itaq; horū eſt, quia omnia prędicta per ſe & ſuapte natura nō ordinātur in malū. Ex quo ſequitur,quòd quicunq; exercet artē earū rerū,quæ ſuapte natura in malu ordinantur,nec poteſt per ſe loquendo earū vſus eſſe bonus, peccat mortaliter. Ideò qui idola fabricat,quorū,ſcilicet, vſus bonus eſſe nō poteſt,per ſe loquēdo,& qui arma vēdit infidelibus,quæ per ſe & intrinſecè in bellum deſtinata ſunt,quod ſemper eſt iniuſtum ex parte infidelium, peccat mortaliter: etiā

Occaſiones peccandi quādo ſunt amputandæ.

Sap.14.

Luc.3.

Mulieri colere ſe, & exire domo, licet, etſi ſciat appetendam ſe eſſe.

Vendere arma & idola infidelibus.

ſi in

A ſi in.c.vltimo de Sagittarijs, non eſſet ſententia excōmunicationis lata contra eos, qui arma vendunt infidelibus.

VT itaq; ad noſtrum propoſitū hęc omnia accōmodemus, ſequi ex dictis videtur, prædictos ludos theatricos exercere, vt nunc in Hiſpania exercētur, per ſe loquēdo nequaquā eſſe peccatū mortale, etiā ſi fœminarū miniſterio gerantur. Quod colligitur ex his quæ latè tractat Sylue. verb. Ludus. q. 8. & Nauar. in Addit. ſuprà, Coroll. 21. eò quòd huiuſmodi ludi non ſunt de earum rerū genere, quæ intrinſecum habent ordinē ad peccatū: ſed potiùs de genere earū quarum bonus & malus eſſę vſus poteſt. X. *Comœdiæ, ut geruntur in Hiſpania, utrū, licitæ ſunt.*

B Certè omnis ludus qui de ſe ordinari poteſt ad virtutem corporis, ſeu ad exercitationē ingenij, quales prædicti eſſe videntur, licitus eſt: ſiue intentio inſtituentis ſit voluptas & delectatio populi, ſiue honorificentia principis. l. athletas. vbi Doctores. ff. de his qui notantur infamia. & in. l. ſolent. ff. de Aleatorib. & in. l. quas actiones. ff. ad legem Aquil. & ex Ariſt. in Politic. & ex S. Tho. in. 2. 2. ſatis patet, in. q. 198. Dixi, per ſe loquendo & ſuapte natura, nam ex accidenti, & ex parte ipſorū Scenicorū & Mimorū, & mulierum inibi agentiū, poteſt eſſe peccatū mortale eos ludos agere, ex S. Tho. 2. 2. q. 198. ar. 1. vt ſi repręſentent res *Comœdiæ in quibus cantus, aut geſtus, aut motus turpes fiunt, ſunt illicitæ.*

C admodū turpes, aut ſi res alioqui nō turpes ipſi prauo animo in prauos & malos fines deſtinent. Quā ob cauſam, cum cantilenas turpes pruritum libidinis, quantum eſt ex ſe, excitantes occinunt, aut verba eius generis proferunt, aut geſtus ſaltus ve ſimilem obſcœnitatem pręſeſerentes exercent, omninò peccant mortaliter, vt expreſſè habet Sylueſt. verbo, Ludus. §. 3. & Nauarrus, in Additionibus ad. c. 14. num. 30. Corollar. 5. Peccant, inquàm, quantunuis ſana intentione eos actus exerceant, ſi tamen ſanè exerceri tam inſani motus poſſunt: quia per ſe loquendo

 do

do huiuſmodi motus Venerem concitant in ſpectantibus,& ſcandalum puſillis parant. At vbi horum motuũ turpitudo & intentionis corruptio ceſſat, non eſt mortale viris, aut fœminis eos ludos exercere. Hinc Sylu. verbo, Fœmina. §.2. dicit, nõ peccare fœminam, ſaltem mortaliter, vtendo habitu virili: nec virum, habitu fœmineo: modò id ſolùm fiat ex quadam animi leuitate, ſine intentione corrupta, vel ſcandalo graui. Nec contra hoc eſt. c. Si qua mulier. 30. d. vbi indicitur anathema fœminis vtentibus veſte virili: nam ibi ſolùm eſt ſermo de fœminis, quæ id malo propoſito, ideſt, intentione faciliùs meretricandi, faciunt, vt patet ex Gloſſa, & Archid. ibi. Nec rurſus obſtat Deut. 22. vbi dicitur, Non vtetur mulier veſte virili, nam id propter idololatriæ ſuperſtitionem vitandam, quæ ratio nunc temporis ceſſat, præceptum fuit, vt ibi Sylueſt. de quo alias.

Non peccat fœmina viri li ueſte utẽs, niſi, &c. A

B *Deut. 22.*

XI. *Qui aſsiſtũt bis comœdijs an peccent.*

DE inſpectoribus horum ludorum & ſpectaculorum partim videtur eſſe par ratio, partim diſpar. Sanè non immeritò videtur obſeruaſſe Sylueſt. verb. Ludus. §.8. & verbo, Curioſitas. §.4. etiamſi huiuſmodi ludos exercentes peccarent mortaliter, non ideò eidem peccato obnoxios eſſe ſpectatores. Duellum etenim peccatum mortale eſt, at ipſum quiintuentur nõ peccant mortaliter: dum C modò ex huiuſmodi intuitu ipſi qui ludunt non moueantur ad continuandum ludũ: vel ipſi qui ſpectant nõ inducantur ex tali ſpectaculo ad cõplacendũ de eo peccato, quod geritur: aut exponant ſe periculo conſentiendi. Hãc enim ob cauſam qui geſtiũt videre vel audire aliquas turpitudines, vt mulieres in proſtibulo, &c. omnino peccãt mortaliter, propter manifeſtum periculum, cui ſe exponunt conſentiendi, & complacendi in noxam mortalem, iuxta illud, Qui amat periculum, peribit in illo.

Eccleſ. 3.

A Quod tractat doctiſsimè Caiet.in ſumma,verbo,Periculum.Ad rem omnis qui conſcius ſuæ fragilitatis credit probabiliter caſurum ſe ſi eat ad locum, vbi eſt cadendi periculum, peccat mortaliter, ſi eò ſe conferat, vt recte Caiet.ibi.Sanè cum ex certa vini quantitate, experientia iam ter aut quater deſumpta eſt, quod quis inebriatur, proculdubiò mortaliter peccat, qui eam vini metretam epotandam illi porrigit,& ipſemet eam hauriens. Quocircà cum generalis regula in huiuſmodi ſpectatoribus aſsignari nequeat,vnuſquiſq; ſibi conſulere debet, & diligenter proſpicere,& ſemel & iterum expendere circunſtantias propriæ conditionis,temporis,& loci &c. & experientiam quam iam aliàs de ſe ipſo fecit, vt ſic licitè intereſſe huiuſmodi ſpectaculis valeat.Poſtremò de huiuſmodi ſcandalis & occaſionibus peccandi datis & acceptis,deque periculis quibus ſe exponunt peccandi homines;& quid in eis caſibus facere teneantur,lege Adrianũ, inoſt Quodlib.1. art.2.Cordub.Tract.de Caſib.q.4.&.5. Nauar.in add.ad.c.3.&.14.Caiet.ſuprà.

Omnis ille qui in his ſpectaculis exponit ſe periculo peccandi, peccat &c.

XII.

Argumenta aduerſus prædictos ludos ſcenicos

SEd in ſua adhuc difficultate perſtant plurima Conciliorum,Decretorum,Patrum,& Gentilium teſtimonia,quæ omninò damnant prædictos ludos Scenicos & C Hiſtrionicos.Explicandum ergo reſtat,qua ratione quos ludos tam acerbè taxant ſcriptores communiter,nos excuſare nixi ſimus.Secundò militat contra nos,quòd prędicti ſcenici & hiſtriones, ſecundũ vtrumq; ius,Canonicum,ſcilicèt,& Ciuile ſunt infames.Patet in.l.1.ff. de his qui notantur infamia, & Gloſſa.l.2.ff.eodem.&.c. definimus.4.q.1.& Gloſſa in.c.Donare. 86. d. Quam ob cauſam non poſſunt eſſe teſtes,nec admittuntur ad accuſandum.l.Caſius.ff.de Senatoribus:& Doctores in.l.2.C.de Infamibus.Ob quam etiam cauſam priuantur commu-

Scenici ſunt infames Iure Canonico & Ciuili.

nione ſacra.c.Maritum.33.q.&.c. Pro dilectione. de Con A
ſecratione.d.2.Et addit Gloſſa,ſuper hoc cap.eſſe iuſtam
cauſam exhæredandi filium,ſi præter voluntatem patris
huic Scenicorum officio ſe tradat. Quod etiam habet
Gloſſa in Authe. Vt cū de appellat.cognoſcitur.§.cauſas.
Collatione.8.Vnde Magiſtri in his artibus, potiùs dicuntur perdere,quàm erudire pueros,vt in.d.c. pro dilectione.Certè niſi huiuſcemodi exercitium apertè eſſet peccatum mortale,non tam acriter in ſcenicos animaduerterent leges Canonicæ ac Ciuiles.Quod inde ſimilius veri redditur,quòd iuris infamia non incurritur niſi propter apertiſsima peccata mortalia:nempè propter improbum B
fœnus & vſuras.3. q.7.§. Porrò. & propter adulterium.l. Palam.§. Qui in adulterio.ff.de Ritu nuptiarum,&propter matrimonium ſimul contractum cū duabus.l. quid igitur.ff.de his qui not.infa.& propter mendacium quod teſtis in iudicio dixit,de quo conuictus eſt. c. cum dilectus,de Ordin.& ſimiliter alibi.Cum itaq; infamia iuris laborent prædicti homines,apparet eorum ſtatum & officium culpæ mortali obnoxium eſſe.Tertio in ſcriptura etiā loca ſuppetunt aduerſus eos qui hos ludos exercent,
Ioſu.15. non ſedi in conſpectu ludentium. Et Thobiæ. 3. Nun-
Thob.3. quam ludentibus me admiſcui, nec cum his &c. & Exod. C
Exod.32. 32.ſedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere.

XIII. *Reſolutio quæſtionis, quomodo licitæ ſint comœdiæ.*

Nihilominus in propoſita nos ſententia perſiſtentes, dicimus,prædictum hiſtrionum, & ſcenicorum officium etiam mulierum miniſterio celebratum, non eſſe per ſe illicitum,niſi celebrentur verbis,cantibus, geſtibus inhoneſtis,laſciuis, vt dictum eſt. Quarè vt nunc in Hiſpania celebrantur vt plurimum licita ſunt. Proinde non immeritò conſuetudo inoleuit vt viri nobiles,etiam

cle-

A clerici, & religioſi interdum ijs aſsiſtant, cùm ſcandalum ceſſat, & nihil turpe & inhoneſtum in eis geritur. Nam ſi aliquando geritur, omni procul dubio peccato mortali ſubiacent, tam qui permittunt, quàm qui exercent & ſpectant. Vt enim ait Paul. non ſolum qui faciunt, ſed qui conſentiunt, digni ſunt morte. Profectò Paraſiti nomen, quod nunc infame eſt, olim in pretio & honore habitum eſt, vt habet expreſſe Athenæus author Grecus, lib. 6. Dypnoſophiſtarum. c. 5. &c.. Et rurſus, authore Auguſt. lib. de Ciuit. 1. Scenici & Tragici apud Græcos non erant infames. Inter quos Theodorus, & Roſcius maximi geſticulatores habiti ſunt in honore.

Roma. 1.

Hiſtriones & paraſiti non erant infames, apud Græcos.

B Adde his quod olim apud Romanos Mayumæ fuerunt prohibitæ, quas nunc appellamus, (*El juego de las Mayas.*) quia iuuenes ardore iuuenili, laſciuo, amatorio petulanter incenſi, plurima obſcœna & turpia cum virginibus eos ludos agentibus committebant. Poſt tamen vbi hæc ſcandala & incommoda quieuiſſe & ceſſaſſe viſa ſunt, Iuſtinianus Imp. eos ludos & choros Mayumarum permiſit, dummodò honeſtè eos peragerent. Ita habetur in. l. vnic. C. de Mayumis. lib. 11. Idem ergo omnino mihi videtur eſſe dicendum, & ad hanc regulam, ceu ad lapidē

Mayumæ, ſeu las Mayas.

C Lydium depurandi, & expendendi ſunt iſti ludi. Nam cum geruntur obſcœnè eliminādi omninò ſunt, tanquā pernicioſi. Et alioqui mortaliter qui eos exercent, peccāt: & ſimiliter qui eos permittunt, ſi ex officio prohibere eos poſſunt. Et demum ſimili noxa tenentur omnes ſpectatores qui eos intuentur, ſi tali intuitu eis fauent, cooperātur, complacent, aut fauendi, cooperandi, vel complacendi in ijs ludis (qui mortales ſunt) probabili periculo ſe exponunt. Quò pertinent quæ tractant D. Ant. 2. p. tit. 6. c. 5. & 6. Caiet. Quodlib. de Audiente confeſsiones cum pe-

ricu-

riculo pollutionis. Adrian.in Quodlibetis, Soto lib.5. de A Iuſt.& Iur.q.1.ar.6.Cordub. Tract.de caſib. q. 4. At vbi honeſtè geruntur, vt ferè nunc temporis in Hiſpania, nõ peccant, ſaltem mortaliter, qui eos ludos exercent, permittunt, ſpectant. Quibus poſitis ad propoſitorum argumentorum elucidationem pergamus.

XIIII. *In quo ſenſu Concilia & patres damnant ſcenicos:*

AD primum dicimus, Concilia, Patreſque & omnes graues ſcriptores eatenùs tam ægrè & moleſtè ferre ludos hos, & tam rigidè eos notare & condemnare, quatenùs multum laſciuiæ & obſcœnitatis admiſtũ habere ſolent. Nam vbi prædictam exuunt turpitudinem, & honeſtè geruntur, vt ferè fit apud noſtrates nunc temporis, B peccatum non eſt, ſaltem mortale eos agere, ſpectare &c. Aut dixerim, non damnari à ſcriptoribus ludos hos, tanquam malitiam mortalem habentes, ſed ſolùm tanquã inutiles & ſuperuacaneos, & malos venialiter, & dedecentes virum grauem & pium, & diſponentes ad peccatum mortale. Sic pleraq; alia carpi & exprobrari ſolent à ſerijs ſcriptoribus, quæ tamen, vt patet, peccata mortalia minimè ſunt. Vt ſaltationes, cantilenæ, conuiuia, apparatus veſtium, clientum, ciborum, ædificiorum, negotiationes, ludi chartarum, alearum, haſtiludia, choreæ, ornatus nimius in fœminis, & his ſimiles aliæ vanitates, quæ C ex genere ſuo crimina nequaquam ſunt.

Quòd uere ſunt infames hi qui nunc in Hiſpania repræſentant.

Ad ſecundum nollem præcipitare iudicium, ſed ſuſpẽdere potiùs: ac proinde non diffiniendo, ſed per coniecturas hallucinando, dico, etiam hos ſcenicos & repræſentãtes (quos vocant) quos nunc temporis habet Hiſpania per ſocietates quaſdam diſtinctos, licèt aliàs non ſint in ſtatu peccati mortalis, per ſe loquendo: quandoquidem lethalis noxa, vt vidimus, non eſt eos ludos agere, adhuc tamen omnino infames eſſe: atq; adeò omnes iuris pœ-

nas

A nas & ipſos ſubire: quandoquidem pretio ac mercede tales actus exercent, non virtutis ſed quæſtus gratia, & elirata voce, & ore impudentiſsimo, perfricta fronte, infami geſtu, & interdum denigrata facie, detecto collo & plerunq; cruribus ac brachijs nudatis, veſtitu muliebri, vt ad riſum prouocent ſpectatores. Et quidem antiqua iura in odium horum prædictis pœnis afficiunt Hiſtriones ac Mimos. Idcirco minimè mihi dubium eſt, quin ſi horum vllus compareret in iudicio, vt teſtis officio fungeretur, opponi illi meritò poſſet exceptio, per quam excluderentur à iudicio, aut ſaltim ſui teſtimonij vis eneruaretur. *Iſti ſcenici an poſsint cōparere in iudicio & eſſe teſtes.*
B Nam licèt iure Regio Hiſpanico non reperiantur expreſsè huiuſmodi teſtes excluſi, tamen in legibus, in quibus prohibentur aliqui eſſe teſtes, vt in l. 9. titulo. 8. lib. 2. Fori, & lib. 8. titulo. 16. videntur excluſi in illis verbis, *Todo home que fuere de mala fama &c.* Verum eſt tamen, quòd ſunt caſus, in quibus minùs idonei & habiles admittuntur: vt in crimine ſimoniæ, & quando in defectum probationis alij non inuenirentur ſuper materia grauiſsima, & quæ Reipublicæ plurimum expedit &c. Tunc enim ſicut & alij infames etiam & iſti admitterentur. Quia tamen multiplices ſunt apud Iuriſtas infamiæ: nam quædā
C repellunt infames ab omnibus actibus iudicialibus: quædam ius accuſandi ſolùm eis adimunt: quædam teſtificandi: quædam priuant eos ſuſceptione ordinum, & quędā tandem ſolùm dignitatibus & officijs: quæ omnia accuratè & radicitùs euoluere non Theologum, ſed iuriſperitum decet: ideò ego quod ad communionem ſpectat, tractabo breuiter.

Quod itaque paſsim ad ſacram Synaxim admittuntur, vt communicent, difficultatem habet. Verùm ſolui vno duorū modorum poteſt. Primo quidem quando iſti *Curiſti ſcenici, nunc admittũtur ad ſacram communionem.*

ff tur-

turpiter & obſcœnè eos ludos agerent, dici poſſet, quòd A cum pars nulla ſit, cui ex eorum communione inferantur iniuria, nullus proinde eſt, qui eos deferat ad iudiciū: & ideò iudices vt morem gerant tempori ac conſuetudini, prætermittunt legis executionem in his caſibus, ſicut in alijs huiuſmodi ſæpenumerò, in quibus nulla eſt pars quæ in particulari læ datur. Secundò dixerim, quòd poſtquā iſti homines iā ſunt in Republica admiſsi, & inter cęteros homines annumerati, & bonis ac decentibus veſtibus communiter induuntur, & nullum iam ex eorū actibus emergit inter Chriſtianos ſcandalum: adeò vt, ſicut ſemel & iterum diximus, non ſint in ſtatu damnationis, B ſed licitè eos ludos peragant: quia vt plurimùm laſciuiā & obſcœnitatem non præſeferunt: ideò mitiùs cum eis, & non ſecundùm totum iuris rigorem agere iudices debuerunt. Proinde nec à communi hominū conuictu: nec à ſacra communione arceri debuerunt. Vnde non eſt vſquequaq; verum, quòd infamia iuris ſolùm incurratur propter peccata mortalia, vt ſatis liquet ex his quæ Syluester notat, verbo, Infamia. §.3. vnde in iure infames ſunt milites puſillanimes, & qui prætermiſſo parentum conſenſu, ineunt matrimonia. & parentes qui filiam viduam intra annum luctus nubere permittūt. De quibus & alijs C agitur in.l.1.ff.de his qui not.inf. vbi etiam ſcenici infamibus annumerantur. Quare licèt iura communione priuent infames, non ideò citra delectum omnes ab ea arcēdi ſunt: ſed illi tantum quorū infamia ſtatui peccati mortalis adiuncta eſt. Inde qui penitùs illud.c. pro dilectione de Conſ.d.2. diſpexerit, inueniet non quemuis ſcenicū communione priuari, ſed eum qui peccator eſt publicus. Dici etiam tertiò poteſt, aliqua Eccleſię iura ſtrictiùs pleraque prohibuiſſe & pœnis rigidioribus vſa fuiſſe

Infamia iuris interdū incurritur ſine peccato mortali.

quàm

A quàm modo ſint in vſu:eò quòd pro initijs naſcentis Ec cleſiæ,arctiùs omnes ad perfectionem promouere expe- diebat.Sic in.c.ſiqua mulier.30.d.ex Conc.Grang.c.3.in- dicitur anathema mulieri veſte virili vtenti. Quod tra- ctat Tiraquel.3.l.Connub.3.p.Gloſſ.1.n.58. Quod & pro hibetur in Iure Ciuili.l.veſtis.§. muliebria &.§. commu nia.ff.de auro & arg.leg. At nũc temporis rigor iſte pror ſus elanguit,& exoleuit,ſuppetunt paſsim exempla. Vlti mum verò argu.ex dictis facilè colligitur. *3. Cur ſcenici olim arcebãtur à communione.*

XV. *An ſint neceſſarij ludi ſcenici iſti, in Repub. an eliminandi.*

POſtquàm autem ſatis diſtinctè & enucleatè, vt arbi- tror,examinatum pariter & diffinitũ à nobis eſt qua B ratione prædicti ludi ſcenici liciti ſint, ideſt non ſint pec- cata mortalia, examinandum & diffiniendum reſtabat an ſint in Repub.neceſſarij.Et quidem, ſi mea ſententia aliquod authoritatis pondus habet, exiſtimo minimè eſ- ſe neceſſarios, ac proinde plurimas ſubeſſe cauſas, eos vt Principes & Magiſtratus funditùs diſsiparent & euerte rent. Nihil enim vtilitatis,& plurimùm afferunt ſpectan tibus nocumenti.Nec eſt ſimile de militibus mercatori- bus telonearijs,tabernarijs,ſtabularijs.&c.nam licèt iſto- rum ſtatus multis ſit peccatis accommodatus & expoſi- tus,tamen propter eam vtilitatem,quę inde Reipu.reſul C tat permitti debent.At ex eo quòd Mimici iſti & ſcenici homines & mulieres permittantur, quæ vtilitas adeſt? quæ damna abſunt? Quot ſtupra, & turpitudines ſequi neceſſe eſt ex tã crebro,& familiari conuictu, & cõtuber nio horum ſcenicorum,in quibus viri & fœminæ perdi- tiſsimi & perfrictiſsimi cohabitant,conuerſantur,conueſ cuntur?&c.vt credi poteſt caſtè eos & ſanctè ac candidè in medijs turpitudinibus victuros? Sed & ſpectatores ha benas auditui & viſui licentiſsimè laxantes, Vt animum frænare,& continere poterunt à deſiderio,amore, dele- *Damna quæ ſequuntur in Rep.ex his ludis.*

ctatione,& alijs illicitis motibus? Certè quàm iuſtè ni- A
mius ornatus,& fucatio cultuſque faciei interdici fœmi-
nis poſſet,& viris chartæ & aleæ:tam iuſtè & longè iu-
ſtius ac rationabiliùs Comœdiæ iſtæ eliminari à Repu.
poſſent. Cæterum qua ratione illicita illa non ſunt,ideſt,
apertè peccata mortalia,modo cum certis gerantur con-
ditionibus,ita & Comœdiæ,vt ſatis explicatum arbitror
in ſuperioribus.

XVI. *Cithariſtæ, Lyriſtæ Muſici qua cenſura notãdi.* QVid porrò de citharœdis & tibicinibus,quos Muſi-
cos appellant, ſentiam, dicam. Sanè qui vanas
laſciuaſque interdum cantilenas ad inſtrumentum vul-
gò ex officio,& quæſtus gratià canunt, vt faciunt Hi- B
ſtriones,& Ludiones &c.eandem ferulam ſubire debẽt
quam ſcenici. Plutarchus in Pericle,in principio, refert,
cum Antiſthenes audiſſet Iſmeniam optimum tibicinẽ
eſſe, At homo nequam eſt, inquit:non enim ſi probus
eſſet,tibicen foret. Antheas Scytharum Rex(authore eo
dem alibi)libentiùs ſe equum hinnientem quàm Iſme-
niam canentem audire ſe dicebat. Quocircà viles & infa
mes ac ſordidos hos eſſe,ſicut ſcenicos non dubium eſt.
Tractat eruditiſsime Tiraquel. De Nobilitat.c.34. à.nu.
6. Vide.l.ſi qua.C.de ſpectaculis.lib.11.&.l. Titius.in fin.
2.Reg.6. ff.de act.empt. Nã & ſacer Dauid ſaltans & lyra perſonãs, C
dicebat, Ludã & vilior fiam &c.hoc eſt, æſtimatione a[illegible]ã
tiũ,qui viles cenſent eſſe cithariſtas & ſaltatores,ſcenicos
&c. Quare, licèt non eſſe apertè mortale peccatũ his lu
dis omnibus intereſſe dixerim,etiã Clericis & Religioſis:
nihilominus nõ dubito quin eos maxime hęc ſpectacu-
la dedeceãt. Tradit Corn. Tacit.li.1.longè ante fin. Tibe
riũ ſanxiſſe ne domos Pantomimorũ ſenator introiret. Et
Scipio Naſica Ceſor ſcenicos hos ludiones è tribu mouit
vt ex Cic.in lib.de Repub.tradit Aug.lib.2.de Ciuit.c.13.

De

A De quo Tiraquellus multa lib. de Nobili. c. 34. à nu. 13. & nos pleraq; ſuperius. Quanto ergo magis viros Eccleſiaſticos apud Chriſtianos dedecent.

SEd poſtquàm iuſto zelo, & ſecundùm ſcientiam, vt exiſtimo, me aduerſus haſce comœdias accenſum video, minimè præterire debeo fragmenta quædã D. Chryſoſtomi, vbi eloquentiſsimè & ardentiſsimè aduerſus eaſdem inuehitur, quantumuis Lectores cõfuſi ac perturbati ordinis, & methodi in hac quæſtione dãnare me debeat. Non enim adeò cæcutio, quin tumultuariò & prout memoriæ ſuccurrebant, me multa hic conuoluiſſe & conglomeraſſe videam: quod illi præſertim mihi obijcient, qui in rectum ac diſtinctum procedendi modum, quem in alijs diſputationibus obſeruaui, oculos conſiderationis iniecerint. Ergo priuſquàm cœpti pœniteat, & vis affectus quo aduerſus ſcenicos excandui, frigeat, diuini libet verba perſonare Chryſoſtomi. XVII. *Referuntur uerba D. Chryſ. aduerſus hos ludos, elegantiſsima.*

B

Vbi ſunt, inquit, qui Diaboli choreis & perditis cantibus dediti in ſcena quotidiè ſedēt? Pudet me certè verba de illis facere: veruntamen neceſſe eſt mihi propter infirmitatem veſtram. Nam & Paulus ait, ſicut ſtatuiſtis mēbra veſtra ſeruire immunditiæ, ita nunc ſtatuite membra veſtra ſeruire iuſtitię in ſanctificationem. Quare nos quoque agè vitam meretricum, & corruptorum iuuenum in ſcena habitantium perſcrutemur, & ad horum beatorum vitam (intelligit Heliam, Heliſæum, Ioannem, &c.) quãtum ad iocundè viuendum attinet, comparemus. Iucundè nanq; viuendi gratia, negligentiores iuuenes ſcenæ laqueis capiuntur: ſed tantam ſi perpendimus, differentiam inueniemus, quantam ſi quis canentes Angelos modulationem diuinam audiret, & porcos in ſtercore defoſſos ac grunnientes. Ore nanq; illorum Chriſtus, iſtorum verò *Hinc loquitur Chryſoſ.* *Rom. 6.*

C

 Dia-

Diabolus loquitur. Tibiæ inflatis genis, deformi facie ſo- A
noram iſtis emittunt vocem: illis gratia ſpiritus loco tibię
cytharis atq; ſyringis adeò ſuauiter ſonat, vt non ſit poſsi
bile luto & lateribus affixis tantam ante oculos ponere
voluptatem. Quare vellem aliquem corũ qui circa hæc
inſaniunt, illuc adducere poſſe, & hunc ſanctorum cho-
rum oſtendere: non enim opus mihi eſſet verbis: verùm
Directè & ſi hæc terrenis diſſerimus, conabimur tamen ab illuuie
Chryſ. aduer- & ſordibus aliquantulum eos auellere. A meretricum igi
ſus comœ- tur cantibus ſtatim cupidinis flamma incendit auditores,
dias noſtri & quaſi non ſufficiat ad inflammandam mentem aſpe-
temporis. ctus ac facies mulieris, peſtem quoq; vocis adinuenerũt. B
Non autem vox ac facies ſolùm muliebres: verum etiã
multò magis veſtitus videantur: adeò vt ſi pauper quidã
rudior atq; abiectior aſpiciat, moleſtè nimium ferat, & ſe
cum ſæpenumerò dicat: Scortum quidem in flagitioſis
hæc inuenit, ſeruis ſtipati cocorum artificio in tantis deli-
cijs viuunt: ego verò ingenuus & ab ingenuis ortus, qui
iuſtis laboribus meis vitam duco, nec ſomnians quidem
ita deliciari poſſum. Sic mœrore perturbatus, cogitabun-
dus recedit. Et in theatro quidem, cum aureis ornamen-
tis callidiſsima meretrix incedit, pauperes dolore confi-
ciuntur, cum nihil tale vxoribus eſſe ſuis recordentur, di- C
uites autem hoc aſpectu conturbati, cum habitum, aſpe-
ctum, voce, inceſſum, cæteraq; cupidinis plena viderint,
& improbo ardentes incendio domos ſuas redierint, qua
ſi deformiores vxores deſpiciunt. Hinc iurgia & rixę, hinc
diſsidia & bella oriuntur, hinc mors etiam nonnunquam
conſequitur, &c. Ita habet ſuper Matth. homil. 69.
Quã libẽtius Rurſus homil. 57. in Ioan. Si cytharœdus, vel ſaltator,
ad comœdias vel Mimus aliquis ad ſcenam aduocaret ciuitatem, om-
quã ad ſer- nes frequenter concurrerent, & admoniti gratias haberet,
mones imus.

in

A in quo ſpectaculo diei dimidium conſumũt, nulli alij negotio vacantes: Deo autem nos per prophetas & Apoſtolos alloquente, oſcitamus, deſidemus, hallucinamur & plurimùm faſtidimus, quare in forum egredimur: In hyeme verò cũ pluuia & lutum impeditet, domi ſedemus, aut in theatris ſine tecto, quo à pluuia defendamur. Maxima pars imbre, vento, frigore, luto, vix longitudine cõtempta inſani perſtiterũt, nulla eos cauſa domi continet: nulla quin ad ſpectacula frequentes confluant, prohibet: hùc ſub tecto, ſine frigoris & pluuiæ iniuria, ad animæ ſuæ ſalutem nemo ea alacritate concurrit. Sunt ne hæc B toleranda? Quid hac dementia peius? Hæc vobis frequẽter dicere ſtatui, verumtamen veritus ſum ne fruſtra & ſine fructu mihi odium comparem. Video enim non iuuenes tantùm, ſed & ſenes inſanire, quorum gratia maiorem in modum erubeſco, cum video virum canitie venerabilem eam labefactantem, & filium ſecum trahentem. Quid hoc magis ridiculum? quid indignius? Filius à patre impudentiam diſcit. Mordent hęc vos verba? hoc & ego volo, &c. Hæc ibi, & alia omni conſideratione digniſsima. Sed & homil. 61. ad populum, ab illis verbis eleganti ſsimè loquitur: In theatro riſus, ineptitudo, diabolicus fa C ſtus, effuſio, temporis impendium, ſuperflua dierum con ſumptio, malæ cupiditatis inductio, adulterij meditatio, fornicationis gymnaſium, intemperantiæ ſchola, turpitudinis exhortatio, riſus materia, inhoneſtatis exempla, &c. Demum multus eſt in hoc Chryſoſt. multus & ego fui. Vtinam in caſſum non fuerim.

Aduerſus ſenes & canos qui comœdijs aſsiſtunt

QVAE-

Q V AE S T I O A
NONA POSITIVA.

Vtrum natura, an miraculo effectum ſit, quòd oues Iacob varios & diſcolores fœtus ediderint.

DVO ſunt quę me breuiſsimè à quæſtione propõſita faciunt expedire. Alterum eſt rei difficultas, alterum temporis inopia. B
Seorſim vnaquęq; me in his immorari minimè pateretur: vt in vnum coniunctas paſſuras credam? D. Hierony. in Quæſtionibus Hebraicis, aperte dicit, locũ hunc ad ſuavſq; tempora à nemine Catholicorum fuiſſe ſatis intellectum. Lyra. Abulen. Lypomanus, & omnes multa dicunt in huius expoſitione. Præſertim Lyranus duas prædictæ obſcuritatis cauſas attulit.

Is locus Gene. 30. difficillimus & obſcuriſsimus eſt.

Prima eſt, quia breuiter & ſuccinctè loquitur ibi Moyſes, C
& plura in ipſo loco Gene. 30. ſubintelliguntur, quæ non exprimuntur. Altera eſt, quia vulgata editio in hac parte multum diſcrepat à litera Hebraica. Hinc digladiantur expoſitores, vt plurimas lites inde enaſcentes dirimant & componant. Ego, vt promiſi, breuiter id ſolùm in quæſtionem verto, vtrum naturale fuerit, vel miraculoſum, quòd varios & diſcolores fœtus ediderint oues Iacob.

Nat[illegible] quod [illegible] Iacob [illegible]

Aſſero naturale id fuiſſe, & e cauſis naturalibus ortum. Hæc eſt ſententia D. Hieronymi in Quæſt. Heb. Aug.;.
de

A de Trinit.c.8.& lib.11.c.2.& lib.12.de Ciuit.c.25.& lib.18. c.5.Abulenſ.Gene.30.q.10.Gloſſa Lyra.Burgen. Hiſtor. Scho. c.78. & omnes.Referre verba D. Hieronymi, quoniam inſtituto meo plurimum deſeruiunt, minimè prætermittam. Nec mirum, inquit, hanc in conceptu fœminarum eſſe naturam, vt qualem conſpexerint, ſiue mente conceperint, in extremo voluptatis æſtu quo concipiũt ſobolem, talem procreent: cum hoc ipſum in equarum gregibus apud Hiſpanos dicatur. Et Quintilianus in controuerſia, qua accuſatur matrona, quòd AEthiopẽ peperit, pro defenſione illius argumentatur, hanc cõceptuum *Not.*
B eſſe naturã. Itaq; quia in cubiculo pictura AEthiopis erat, & conſpecta fuerat à matrona illa tempore conceptus, edidit ſimilem fœtum. Et ſcriptũ reperitur in libris Hippocratis, quòd quædam ſuſpicione adulterij fuerat punienda, cum pulcherrimum peperiſſet vtriq; parenti generique diſsimilem: niſi memoratus medicus ſoluiſſet quæſtionem, monens quærere, ne forte talis pictura eſſet in cubiculo: qua inuenta, mulier à ſuſpicione liberata eſt. Hactenus Hierony. Similia ſunt quæ ad hoc propoſitum ex D. Iſidoro lib. 11. Etymologiarum refert Abulen. Geneſ. 30. q. 9. in fine, Animam huius conditionis eſſe, quòd
C in extremo feruore libidinis poſita, formas viſas attrahit, & fœtui imprimit. Ideò dicit, in thalamis coniugum, perſonas decoras depingendas eſſe, vt viſis illis fœtus ſimili imagine informetur. Heliodorus, li. 10. Hiſt. AEthiopię, alterum profert exemplum de Hydaſpe & Perſina regibus AEthiopię nigris, quorũ tamen filia Cariclia pulchritudine & candore præſtantiſsima fuit: quia, videlicèt, cõceptus tempore defixam cogitationem mater in pictura Andromedæ pulcherrimæ quondam fœminæ habuiſſe perhibetur. Cum autem homo ſit fortioris imaginationis

Animal in coitu formas viſas, attrahit, & fœtui imprimit.

E parẽtibus nigris filij cãdidi.

gg quàm

quàm cætera animantia, ideò mirabiles iſti euentus in ho- A minibus frequentiùs contingunt, quàm in brutis: quod obſeruauit Ariſt. 10. Proble. c. 7. Hinc, authore Eucherio ſuper Geneſin, & Ludouico Cœlio lib. 4. lect. antiq. c. 29. & lib. 20. habemus expreſsiùs id quòd D. Hieronymus ex tranſcurſu dixerat, nempe, apud Hiſpanos ſolitum quando equas cōprimendas & grauidandas obijciebant equis, vti eadem arte & ingenio, quo Iacob vſus eſſe perhibetur. Lege Auicēnam lib. 3. Sentent. 21. tract. 1. c. 2. & c. 14. Galenum, lib. de Theriaca, ad Piſonem. c. 11. Marſilium ſuper librum Plotini in Quæſtione, vtrum ſtellæ aliquid agāt & vide in. l. Quæret. ff. de Verborum ſignificatione, & Bartolum. l. Gallus. ff. de liberis & poſthumis. B

QVAE-

A

QVAESTIO DECIMA SCHOLASTICA.

An de toto & perfecto rigore iuſtitiæ Chriſtus pro peccatis noſtris ſatisfecerit.

B ABSQVE opinionũ & allegationum ſtrepitu præſentem controuerſiam, quæ Doctorum ſecum pugnantium varietate reddita eſt difficillima, explicare breuiſsimè fert animus: vt anguſtiæ temporis, de qua toties conqueſtus ſum, morem geram.

I. *Arguitur. 1. fortiſsimè quod Chriſtus non ſatiſf. de toto rig. iuſt.*

BReuiter arguitur à parte negatiua: In ſatisfactione requiſitum eſt, vt ille qui ſatisfacit, ſit alter & diuerſus ab eo cui fit ſatisfactio. Hoc autem non contingit in propoſito. Pater, nam ſatisfactio fit ipſi Deo, qui, ſcilicet offenſus erat: ac proinde fit ipſi Chriſto, qui, qua ratione C Deus eſt, tam fuit offenſus ab hominibus, quàm Pater & Spiritus ſanctus. Non ergo fit hæc ſatisfactio alteri. Secũdo ad idem: Chriſtus non ſatisfecit Patri ſuo, qua ratione eſt alius à filio, ergo non ſatisfecit alteri, & ſic nec perfecta, nec propria iuſtitia reperiri poteſt in hac ſatisfactione. Conſequentia patet: & probo antecedens: Minimè ſatiſfecit Patri, vt Pater eſt, ſed vt Deus: nam vt Deus erat offenſus, non vt Pater: quandoquidem offenſa non eſt propropria alicuius perſonæ, ſed communis omnibus, ergo ſatisfactio non debuit fieri alicui perſonæ in particulari,

Secundò.

ſed tribus quatenùs ſunt vnus Deus:atq; adeò nõ ſatisfe- A
cit Chriſtus alteri. Tertiò: Vt ſit perfecta ſatisfactio, opus *Tertiò.*
eſt vt id quod ſatisfaciẽs offert offenſo, nõ ſit aliàs ipſius
offenſi:ſed omnia quæ Chriſtus offerebat Deo offenſo,
erãt Dei, nõ ſolũ titulo creationis, & titulo primę cauſę,
quia. ſ. Deus erat earũ rerum creator & cauſa prima effi-
ciẽs, ac proinde verus Dñs:ſed etiã erant eius tanquã prin
cipij proximi, eò quòd Deus vnitus humanitati eliciebat
immediatè eas operationes, per quas fiebat ſatisfactio.
Erant ergo illę Chriſti operationes omnibus titulis ipſius
offenſi, ergo nullus per eas poterat perfectè ſatisfacere Deo
offenſo. Cõfirmatur, nã perfecta ſatisfactio debet fieri ex B *Confir.*
proprijs, & aliàs indebitis:ſed illę operationes Chriſti nec
erant eius propriæ, cũ eſſent etiã Dei:nec erant indebitæ,
cũ omninò eſſent debitæ Deo multis titulis, vt dixi, ergo *Quartò.*
per eas nõ poterat perfectè ſatisfacere. Quartò: vt ſit per-
fecta ſatisfactio, neceſſum eſt vt id quod offertur æquiua
leat offenſæ ac debito:hoc aũt nõ reperitur in propoſito.
Patet:offenſa erat infinita, vt liquet, at quod Chriſtus ob-
tulit erat finitũ, quia creatũ, ergo. Si dixeris, Operationes
Chriſti entitatiuè eſſe finitas, at in ratione valoris, ob infi-
nitã perſonæ dignitatem, fuiſſe infinitas. Contra: quia to- *Replica.1.*
ta hæc infinitas habet ſe per modũ extrinſecę denomina
tionis, itaq; intrinſecè nullã illæ operationes habent infi C
2. nitatem, per quã æquiualeant offenſæ. Rurſus, ſi quæli-
bet Chriſti operatio eſt infinita, iã nec magis nec meliùs,
nec perfectiùs ſatisfeciſſet Chriſtus per tota vitã & mor-
tem, quã per primã & minimam operationem. Tandem
vltimò: ſi ſatisfactio Chriſti perfecta & rigoroſa fuit, iam *Quintò.*
Pater non potuiſſet eam non acceptare, citra iniuſtitiam:
in hoc enim vel maximè iuſtitię rigor attẽditur. At Pater
benè potuit nõ acceptare: tũ quia ſemper manet liber &

A non neceſsitatur ab aliquo extrinſeco, tùm ob alias rationes, quas in ſolutione huius proferemus, ergo, &c.

Oppoſita nihilominùs pars defendenda ſuſcipitur à nobis: quam cum multis ſcripturæ & Patrũ & Theologorum teſtimonijs tutari poſſemus, & rationibus etiã fortiſsimis obmunire, his omnibus, quia nocte intercipimur, vale dicimus, & ad argumenta diſſoluenda properamus. Erit enim vnquam ille dies, mihi cum liceat hanc grauiſsimam controuerſiam rimari, & ad amuſsim, vt aiunt, librare & expendere. II. *Vera ſententia quòd de toto rigore iuſtitiæ Chriſtus pro nobis ſatisfecit Patri.*

Ad .1. & .2. argumen.

Ergo ad primum & 2. argumentum reſpondetur, Chri-
B ſtum verè ſatisfeciſſe alteri, ſcilicèt, Patri & Spiritui Sancto. Nec obſtat quòd offenſa facta fuiſſet Deo, vt Deus eſt: dum enim Deo facta eſt, cenſetur etiam ſingulis perſonis fieri, & ſic ad quamlibet earum dirigi & ordinari poterat ſatisfactio: & vna poterat alteri ſatisfacere. Sicut iniuria facta alicui familiæ, fit ſingulis de familia, & vnus illorum poſſet vocem & vicem delinquentis aſſumere, & pro illo ſatisfacere toti familię. Nec rurſus obſtat, imò iuuat maximè ad exhauriendam totam vim argumenti, quòd dicamus, Chriſtum ſatisfeciſſe ſibi ipſi. Certè ſi Prælatus (vt rem hanc illuſtremus exemplo) ſe infamat,
C peccat contra iuſtitiam commutatiuam, & tenetur ſibi famam reſtituere, quam ſi reſtituat, ſatisfacit ex iuſtitia propria & perfecta. Nam licèt ſit vna perſona, habet tamen rationem duarũ, ſcilicèt, perſonæ publicæ, & perſonæ priuatæ. & quidem vt publica, eſt offenſa: vt verò priuata, ſatisfaciẽs. Chriſtus autem vna licèt ſit perſona ſimpliciſsima, tamen duplicis perſonæ rationem ſortitur, ſcilicèt, humanæ ac diuinæ: vt diuina offenditur, vt humana ſatisfacit ſibi ipſi. Porro duo hæc argumenta ſi aliquid conuincerent, probarent Chriſtum non ſolum non ſa- *Chriſtus etiam ſatiſfecit ſibi ipſi*

tisfeciſſe de rigore iuſtitiæ, ſed neq; de propria iuſtitia: eò quòd eiuſdem ad ſeipſum nō eſt propria iuſtitia. Neutrum itaque conuincunt. Sed properemus ad reliqua. A

III. *Actiones per quas Chriſtus ſatisfecit, aliquo modo ſunt eius, quo non ſunt Patris.*

AD tertium vt reſpondeamus, præmittimus, actiones per quas Chriſtus ſatisfaciebat, licèt entitatiuè eſſet à tota Trinitate, tamen ſecundùm quandam rationē particularem eſſe proprias Chriſti. Eſt exemplum in operationibus vitalibus, quæ tali modo ſunt à creaturis viuentibus, vt ſecundùm illum non ſint Dei. Quòd ſi obijcias, iam ergo creaturæ rationales per actiones à ſe vitaliter elicitas, poſſent ſecundùm perfectam iuſtitiam Deo ſatiſfacere. Negamus, quia illæ actiones non eſſent aliàs indebitæ Deo: nam teneretur pura creatura titulo creationis tales actiones Deo acceptas referre. Rurſus, nec illæ operationes omninò eſſent ex proprijs: quia concurſus diuinus ad eas requiſitus, non eſſet ei debitus, ſed gratis collatus: ac proinde teneretur pura creatura titulo creationis totam illam actionem, & ſe ipſam offerre, & tradere Deo. Cæterùm concurſus Verbi diuini & totius Trinitatis ad operationes Chriſti, erat debitus naturaliter, ſuppoſito quòd Chriſtus vellet aliquid operari: ac proinde abſolutè non tenebatur aliquam operationem elicere: & dato quod eliceret, non debebat eam alteri, nec tenebatur eam Deo offerre. B C

Replicatur. Quòd ſi contendas ex dictis ſolùm ſequi quòd, quia illæ operationes erant verè & propriè ipſius Verbi diuini, potuiſſet quidem ipſum Verbum vt Deus eſt, perfectè per illas ſatisfacere: at humanitatis, ſeu Chriſti vt homo erat, illæ operationes non erant propriè, ſed omnino erant acceptæ, & debitæ ipſi Deo, non ergo potuit ſecundùm quòd homo erat perfectè per illas ſatisfacere.

Reſpōdetur. Ad hoc, pariter & ad confirmationem tertij arg. Reſpon-

A pondetur, nihil ſibi indebitum habuiſſe Chriſtum, imò totum quod habuit erat ſibi debitum, ac proprium. Nã licèt ipſa gratia vnionis, & gratia habitualis eſſent gratia facta humanitati Chriſti, & facta nobis, at in ordine ad ipſum Chriſtum, qui eſt diuinum ſuppoſitum, nihil habuit rationem gratiæ, ſed debiti naturalis. Quare nulli pro his donis acceptis tenebatur Chriſtus gratias agere. Erant nanque talia dona omninò propria, quia iure ſuo & propria authoritate potuit aſſumere humanitatem cum omnibus donis ſibi placitis, nec per hoc conſtitueretur debitor alicui. Neque obſtat quòd Chriſtus ſatisfecit vt ho-B mo, & vt ſic nõ erant propria ſibi illa dona & opera, per quod fieri videtur quòd quatenùs ſatisfecit non ſatisfecit ex proprijs. Hoc, inquam, non obſtat, quia planè ſatisfaciens non erat humanitas, ſed verbum incarnatum Deus & homo. Huic autem propria & debita erant omnia, & ipſe nullius erat debitor, ac proinde ex hac parte benè potuit ſatisfacere ſecundùm ſtrictam rationem iuſtitiæ, offerendo id quod verè erat ſuum & proprium, & aliàs indebitum, in compenſationem noſtrorum peccatorum.

Quòd ſi adhuc importunus argumentator inſiſtat, obijciens quòd ſibi non ſatisfecerit Chriſtus perfectè, ſi quidem vt homo erat & vt præſcindens à perſona diui- C na Verbi, cui ſatisfaciebat: nihil habebat proprium, nihil quod non deberet &c. Dicimus quòd quemadmodum operationes Chriſti ſecundum aliquam rationem erant eius ſecundum quam non erant Patris, ita eędem operationes media humanitate exercitæ, taliter erant propriæ illius vt ſatiſfacientis quòd non erant eius vt acceptantis. Quia vt acceptat, habet ſe omninò ſicut Pater & Spiritus ſanctus: vt verò ſatisfacit, immediatè & proximè & perſonaliter elicit operationes creatas, quas non proxime eli-

Replicatur adhuc.

Solutio.

elicit vt acceptans eſt. Atque ideò ſibi proprie & perfe- A
Adhuc re- ᴄ͡te ſatisfecit. Sed non ceſſas obijcere, vt quis proprie ſa-
plicatur, & tisfaciat, oportet quòd id quod offert, ex ſuo fiat non ſuũ;
explicatur itaq; abdicet à ſe dominium talis rei, nam ſi penes ſe re-
totum hoc. maneat res illa ſicut anteà erat, nihil dedit, nihil obtulit: atq; adeò non ſatisfecit, ergo &c. Reſpondeo, quod licèt Chriſtus à ſe dominium ſuæ operationis non abdicauit, id tamẽ fuit per accidẽs, quia quantum erat ex vi oblationis ſpontaneæ taliter offerebat operationes illas Deo, vt à ſe earum dominium abdicaret. Rurſùs licet Pater nihil noui, quod aliàs nõ eſſet ſuum, in hac ſatisfactione acqui fierit: tamen id etiam fuit per accidens: nam Chriſtus ta- B liter offerebat, vt Pater ſi aliàs non eſſet Dominus earũ rerum, nunc de nouo ex vi oblationis fieret dominus & ſic &c.

IIII. AD quartum fateor, operationes Chriſti entitatiue
Operationes Chriſti ut erant infinitæ. eſſe finitas: at ſunt infinitæ in ratione valoris & meriti. Porro hæc infinitas nihil phyſicum eſt aut inhærens ipſis operationibus, ſed denominatio vel relatio rationis, qua per reſpectum ad ſuppoſitum infinitum, à quo tanquàm à principio immediato eliciebantur, habebant infinitatem illam in ratione valoris. Itaq; valor iſte non ſe habet veluti valor monetæ, cuius æſtimatio creſcere ab ex- C trinſeco ſolet. Nam valor operationum Chriſti non pro ueniebat ex ſola impoſitione ad placitum ſed ex natura indiuiduali earum. Sunt enim operationes verè elicitæ à perſona diuina, & hoc ſe habet velut fundamentum va-
Chriſtus an ſatisfecerit per quamlibet operationem. loris & æſtimationis infinitæ. Rurſus, admitto quamlibet Chriſti operationem ſufficere ad ſatisfaciendum perfectiſsimè: noluit tamen Chriſtus per vnam aut alteram ſeorſum ſatisfacere, ſed ſimul per omnes. Et ideò vna aut altera ſeorſum ab alijs, licèt eſſet infinita, atq; adeò abſolu-

A ſolutè & ſimpliciter eſſet potens perfectè ſatisfacere:tamen ex pacto & ordinatione inter Chriſtum & Deũ, minime ſatisfaceret. Certè vnum ex requiſitis ad meritũ & ſatisfactionem, eſt ordinatio ipſius merentis aut ſatisfaciẽtis in tale præmium vel offenſam. Quia ergo Chriſti ſatisfactio, pro vt conuentum & conſtitutum fuerat inter ipſum & Patrem, taliter erat diſpoſita & ordinata, vt fieret per operationes.33.annorum morte cõpletas, ideò niſi mors intercederet, neutiquam diceretur perfectè ſatisfeciſſe.

V. *An Pater teneretur acceptare ſatiſfactionẽ Chriſti.*

AD quintũ dicimus, Nequaquã teneri Patrẽ ęternũ B acceptare Chriſti ſatisfactionẽ, quantunuis eſſet perfecta: eò quòd iuſtitia, quæ inuenitur in Chriſti ſatisfactione, non erat perſonæ ad perſonam, ſed rei ad rem, id eſt, ſolutionis vel oblationis ad offenſam. Ac proinde licèt eſſet omnimoda ęqualitas, imò exceſſus ſolutionis ſupra offenſam, non tamen ſupra ipſam perſonam offenſam, quæ incapax erat obligationis. Et ideò Pater acceptare Chriſti ſatisfactionem minimè tenebatur. Rurſus dicimus, id vt radicitùs aperiamus, aliud eſſe rem valere tantum, & aliud acceptari ad dandum aliquid pro ea. Stat enim quòd Petrus mihi offerat pretium æquiualens & C ſuperabundans pro domo mea, & tamen ego nolim acceptare, quia nolo illi vendere: nec per hoc vllam illi iniuriam irrogo. Similiter in propoſito poterat Deus non acceptare Chriſti ſatisfactionem pro hominibus, quantũuis eſſet infinita, quia poterat iure eam ſatisfactionem ab ipſis offenſoribus exigere. Tertiò dicimus, in actibus voluntatis tàm diuinæ quàm humanæ, duplex neceſsitas reperitur: altera abſoluta, altera ex ſuppoſitione prioris actus voluntatis. &c. ſic ergo Deus, ſuppoſito quòd voluit redimere genus humanum per ſatisfactionẽ Verbi,

1. Explic. *2. Explic.* *3. Explic.*

neceſſariò tenebatur ſatisfactionem eius acceptare: hæc A
tamen neceſsitas ex ſuppoſitione, non infert in Deo imperfectionem. Sicut ſuppoſito quòd prędeſtinauit Petrũ, non poteſt non ſaluare illum & neceſsitatur ſaluare illũ &c. Imò non oritur hæc neceſsitas ex aliquo creato, ſed
4 Expſic. ex priori actu diuinæ voluntatis. Quartò dicimus, ex alia etiam ſuppoſitione non inconuenit Patrem æternum neceſsitari ad acceptandam illam ſatisfactionẽ, ideſt, ſuppoſito quòd filius offerebat. Voluntas enim humana Chriſti non potuit ſic ordinare ſua opera, quin Verbum diuinum taliter ea ordinaret: Verbo autem diuino ea ordinãte efficaciter, implicabat quod Pater æternus ea non B
acceptaret: eſt enim eadem voluntas vtriuſq;.

Suppoſito quod filius offerebat nõ poterat Pater non acceptare.

Replica. Sed arguis, quia offenſus non tenetur acceptare recompenſam oblatam ab alio, quàm ab ipſo offendente.
Solutio. Reſpondetur, quòd licèt inter homines ita ſit, ſcilicet, quòd vnuſquiſque poteſt non acceptare ſatisfactionem ab aliquo tertio oblatam, ſed poteſt eam à delinquente exigere: & rurſus vnuſquiſque poteſt exigere ſatisfactionem lege taxatam, & poteſt non acceptare aliam, licèt ſit ſuperabundans & excedens, ſed tamen hoc non habet locum in Chriſti ſatisfactione, nam offertur à voluntate infiniti valoris, & etiam infinitæ efficaciæ: & ſic non poteſt C
non acceptari. Et quidem de hac quæſtione, hæc tantùm dicta ſint, quanuis non tantùm hæc, ſed innumera alia dici & deberent & poſſent. Verùm vt vltimæ, quæ reliqua ſola mihi eſt, tempus ſuperſit, hanc in tam breue compendium redigere opus fuit. Faxit Deus eam vt aliquando mihi copioſiùs liceat diſputare.

QVAE-

A

QVAESTIO DECIMA POSITIVA.

Nomen Ieſu vndenam deductum ſit.

ISTAM ego quæſtionem paucis perſtrinxi, cũ eã palam cum alijs diſputaui:ſed poſtquàm à me impetrarũt, ſeu potiùs extorſerunt diſcipuli, vt publicas has diſputationes facerẽ, non potui hãc, quæ vltima eſt, & gratiſsimã futuram ſpero, non preſsiùs & vberiùs examinare.

B

SOcrates apud Platonem, in Dialogo de Sapiẽtia, qui & Theagenes appellatur, nõ parùm referre exiſtimat, vt præclari & inſignes viri nomina habeant, quibus inſigniantur, ſuæ virtuti & claritati accommodata. Et refert Ioan. Andr. in. c. cùm ſecundum Apoſtolum. colu. 1. de Præbend. ab vxore Milantia ſe didiciſſe, quòd ſi nomina, vt pleraque alia, in foro venditarentur, pulchra quidẽ parentibus eſſe magno pretio emẽda, vt filijs imponerẽt. Cæterũ vt nomina rectè impoſita & inſtituta eſſe dicantur, opus eſt vt earũ rerũ, quas ſignificãt, naturas quó ad fieri poſsit, exprimant. Ita habet Ariſt. 4. Metaph. tex. 28. Dionyſius de Cœleſti Hierarchia. c. 7. & 8. Euſeb. Cęſari. lib. 11. de Præpa. euang. c. 3. & 4. Non enim citra magnum conſilium Moyſes, dixit, Omne quod vocauit Adam, ipſum eſſe nomen eius; nam intenditur illis verbis, ea nomina ſingularum rerum naturas ſignificare & exprimere.

I. *Nomenclaturam rectã & præclarã habere, præclarum eſt.*

C

Gen. 2.

Gene.2. Quò ſpectat illud Pſalm. Qui numerat multitudinē ſtel A
Pſalm.146. larum, & omnibus eis nomina vocat. Quaſi dicat, Qui
Nominaut naturas ſtellarum nouit. Quod per paraphraſin eluci-
rectè impo- dauit Sedulius in Paſchali opere:
nantur quid
requiritur.

Qui ſtellas numeras, quarum tu nomina ſolus,
Signa, poteſtates, curſus, loca, tempora noſti.

In cuius explicatione diutiùs immorarer, niſi M.F.Lud. Legion. ab hoc me labore iam diu leuaſſet in lib. de Nominibus Chriſti, initio. Profectò ante peccatum, Omne quod vocauit Adam ipſum eſt nomē eius: quia ante peccatum rerum naturas probè callebat. At poſtquam celſo illo ac felici innocentiæ ſtatu ruerunt Parentes noſtri, & B
ignorantiæ tenebris offuſi ſunt, vide quā preposterè nomina imponebant. Nam cum primò ſeſe illis obtulit nominis imponendi occaſio, non recta ac naturis rerum cōſona, ſed prorſus diſſentanea & deuia impoſuere nomi-
Nota de no- na. Videlicet primis filijs, quorum primū vocarūt Caim,
mine Caim idest, hominem acquiſitum per Deum, vt habet textus
& Abel. Gene.4. & alterum Abel, ideſt, vanitatem. Cum tamen
Gene. 4. aliter ſeſe res habere deberet, nam primus qui perditiſſimus, ac omnino inanis futurus erat, rectius diceretur Abel: alter verò rectius Caim, quòd ſanctus ac plane diuinus futurus erat, & in eum finem datus & acquiſitus per Deum. C

Verum pręterire non poſſum Platonis in Cratylo ſententiam: ſic enim ait: Non ergo vile quid eſt, ô Hermogenes, recta nominis impoſitio, ſed doctiſſimorū ac præſtantiſſimorum virorum. Tum Cratylus, Recte ais, inquit, duce natura, nomina rebus accommodata putans, nec quemuis hoc facere poſſe, ſed illum ſolummodò qui ad naturam rei reſpiciens, poteſt ad eam nomina ac-

como

A commodare. Et poſt multa: Intelligo plurima Græcos à Barbaris ſumpſiſſe, quæ ſi quis quaſi Græca lingua eſſent deducta, interpretari velit, nunquam in rebus poterit adaptare. Ita Plato. Si verò quæratur, cur nomina Barbara cæteris anteponantur? Iamblichus, qui inter Academicos cognomentum diuini conſequutus eſt, rationem reddit, quam refert Cœlius Rhodig. lib. 9. c. 14. videlicèt, quia antiquior, primuſq; extitit hic modus loquendi Barbarorum. habere inſuper nomina Barbara multam emphaſim, conciſſam breuitatem, minimum varietatis multitudiniſq; verborum, & ideò Superis cõgruere maximè. Barbarorum itaq; nomina cæterarum nationum nominibus & proprietate, & claritate, & ſignificatione, & antiquitate, & intranſmutabilitate præſtabant.

Nomina Barbara præſtãtiora quam aliarum nationum.

B

Quid vero per Barbaros Platonici intelligerent, nolo vt ex me quis, ſed ex eruditiſsimo Euſebio diſcat, lib. 10. de Præpa. euang. c. 2. & lib. 11. c. 3. vbi Hebræos, dicit, nomine Barbarorũ ſemper à Græcis ſignificari. Non enim dubium eſt, quin Græci multam Hebraici populi notitiam habuerint, nec ſolùm notitiam, ſed & reuerentiam & honorem Hebræorum nominibus deferebant. Nam

Barbarorum nomine intelliguntur Hebræi apud Græcos.

C & omnem diſciplinam, quin & ipſarum literarum nomina Græci à Barbaris deſumpſerunt, vt ſuperiùs tractaſſe me memini. q. 3. ſchol. & 3. Poſit. nempe Græcum Alpha ab Hebraico Aleph, Bita à Beth, Gamma à Gimal, Delta à Daleth, &c. Hinc Orpheus dicebat neutiquam in opere immutanda Hebræa nomina, quod retulit Franciſ. Georg. Venetus in Problematibus tom. 6. Sectione. 8. nume. 296. Reddit rationem, ſcilicèt, propter virtutem, quam habent, aut quia ipſorum characteres cœlorum figurant imagines, aut quia repræſentant ſedem Dei, & proprietates ſupramundanorum cœlorum., aut. propterea

Hebræa nomina diuina.

quòd rerum naturas explicatiſsimè & ſignificantiſsimè A
referrent, propterq; alias cauſas.

II. QVæ ſi vera ſunt, & certè veriſsima ſunt, non poſſum hic non vehementius obiurgare Michaelem de Medina, pariter & Theologos noſtri temporis. Illum quidē, quia lib. 2. de Recta in Deum fide. c. 7. fol. 62. hunc in modum loquitur: Ego verò nullum maius myſterium in Hebraicis nominibus, quàm in alijs cuiuſcunq; idiomatis reperio: niſi quòd quidam ingentia volumina de nomine Iehouah tetragrammaton ediderunt, quæ, an potiùs ſint Rabbinica inuenta, quàm Theologici laboris fructus, non modò diffinio. Satis tamen ſcio, eam nominum B
Hebraicorum ſcrupuloſam tractationem ad germanum ſenſum ſcripturæ non facere. Et quidem ita ille, Quæ verba (parcat vir alioqui pius) ingenti temeritate non vacāt: nam labefactare communem Doctorum ſenſum videntur, qui non tantùm in verbis, ſed in literis linguæ ſanctę, arcanas, eaſq; veriſsimas ſignificationes obſeruant. Rurſus dico, non poſſe meo iudicio verè dici Theologum, qui in Hebraicis literis non fuerit mediocriter inſtitutus. At dices, Concilium Tridentinum, tranſlationem vulgatam recipit, approbat: Huic ergo fidæ tranſlationi nihil opus eſt alterius linguæ quā Latinę cognitio. Reſpōdeo, neutiquā me in dubiū vertere, an ſacra ſcriptura rectè ſit C
reddita Latinè, ſed an poſsit intelligi ſine aliarum linguarum cognitione. Et quòd non ſatis poſsit affirmo: quia quæcunq; ex alia lingua trāſlata ſunt, tametſi meliùs verti nequeant, tamen radicitùs non intelliguntur, niſi ad primam linguam recurramus. Exempli cauſa, rectè tranſlatum eſt in Pſal. 126. Filij merces fructus ventris. Sed vox filij & vox fructus, qui ſciri poteſt an ſit gignendi, vel nominandi caſus, niſi ex Græco id, aut Hebraico fonte quis hau-

Mich. de Medina acri nota & cenſura dignus.

Contra Theologos qui Hebraicè neſciunt.

Quòd ſcripturarectè intelligi nequit ſine linguarū peritia.

Pſal. 126.

A hauriat? Fuit qui in illo verſu Pſal.16. Cuſtodi me Domi *Pſal.16.*
ne, vt pupillam oculi, putaret vocem, oculi, eſſe nomina
tiui caſus, vt eſſet ſenſus, Tu Domine, cuſtodi me vt ocu
li pupillam cuſtodiunt. Sed deceptus inſigniter eſt prop-
ter ignorantiã linguæ Hebraicæ. Quo circa, quibus non
contingit Hebraicè ſcire, vt mihi fere nondum contingit,
quanuis quãtocyùs, vt ſpero, continget, hoc vnũ ſupereſt
perfugiũ, vt fidos ac literales interpretes ſibi deligant, qui
bus Theſeis ſacram poſsint adire ſcripturã. Hoc ego me
feciſſe in hoc libello ingenuè fateri non dedignabor.

Ergo nomen ſacratiſsimũ Ieſu Hebraicũ eſt, nõ Græ- III.
B cum, vt quidam putarunt credentes à verbo Græco *Nomen Ieſu*
Iaſo, futuro verbi, Iao, quod ſignificat, ſano. Quod putauit *Hebraicũ eſt*
Moſcopulus, quẽ refert & reijcit Ioãnes Druſus, in Com *non Græcũ.*
mẽt. ad voces Heb. c. 4. eſt itaq; nomẽ Hebraicũ. Sũt aũt
qui exiſtimẽt, nomẽ hoc Ieſu iã pridẽ alijs inditum fuiſ-
ſe in veteri teſtamẽto: nã eo nuncupati ſunt multi: nomi-
natim filius Num, & filius Ioſedech, & filius Syrach. Ita *Nomen Ieſu*
credit Nicepho. lib. 1. Hiſt. Eccle. c. 4. Echius ſermo. 4. de *an inditũ fue*
Circuncisſione, Hiero. Lauretus in Indice virorũ, & mu *rit alicui in*
lierũ, qui in ſcriptura cõtinentur, Ioan. Druſus ſuprà. c. 4. *vet. teſt.*
Munſterus, vt in Ianſenio in Cõcordia. c. 7. quibus & ipſe
C Ianſenius annuere videtur. Alij hos in litẽ vocãt, & de-
bellare conantur, affirmãtes longè diuerſum fuiſſe nomẽ
Ieſu, vt Chriſto tribuitur, & vt illis tributũ eſt. Ita habet
Petrus Galat. lib. 3. de arcanis. c. 20. Oſiand. lib. 1. Armoniæ
Euang. Rheuclinus lib. 3. de verbo mirifico. c. 14. Stepha
nus Salazarius in Genealogia Saluatoris, Georgius Vene
tus, & pleriq; alij. Diſcrime aũt in eo maximè cõſtituũt,
quòd nomẽ Ieſu, vt ſignificat Chriſtũ, ſignificat ſalutem
vel Saluatorem: at vt ſignificat tres illos, ſignificat eum
qui ſaluatur. Vnde hoc nomẽ ſecundũ quòd eſt Chriſti,

non habet literam He, vt ſatis patet ex titulo Crucis Chriſti, qui in hanc vſq; diem adſeruatur Romæ, in Templo ſanctæ Crucis in Hieruſalem, in quo ſcribitur Ieſuah, per quatuor has literas Iod, Sin, Vau, Ain. At nomen Ieſu ſecundùm quòd illis tribuitur, preter illas literas habet He; itaq; non dicitur Ieſuah, ſed Iehoſuah. Quæ obſeruatio quantumuis alij reclament, veriſsima eſt, & patet ex eo quòd nomen illorum ſemper in veteri teſtamento ſcribitur cum He, nempe Iehoſuah: at nomen Chriſti ſemper ſcribitur Ieſuah: niſi quando per abbreuiationem ſcribitur Iſu, detracta litera Ain. Sic veteres I S V ſemper ferè ſcripſerunt pro I E S V A H, literam vltimã Ain per apocopen abijcientes. Hùc ſpectant verba Heliæ Leuitę, quem refert Druſus ſuprà, Dici poteſt, quòd litera Ain ardua ſit ac difficilis pronunciatu gentibus, ideò in lingua ſua non dicunt Ieſuah, ſed Ieſu: propter quod Iudęi etiam vocant eum Ieſu, abſq; Ain.

Nomẽ Chriſti Ieſuah, nõ Iehoſuah. A B

Obiectio. 1. quòd.70. uertunt, &c.

Quòd ſi obijcias primò, quòd in Græcis veteris teſtamenti libris, pro Iehoſuah, quod eſt nomen Ioſue & aliorum, ſemper vertitur Ieſus, iiſdem omninò Græcis literis, quibus nomen Chriſti ſcribitur Græcè ab Euangeliſtis, eſt ergo idem nomen Chriſti & aliorum. Reſpondeo nomina ſæpè, quæ apud Hebræos & literis & ſignificatione ſunt diuerſiſsima, apud Græcos tamen & Latinos iiſdem characteribus effingi. Quòd vt exemplo nemini non obuio comprobem, ſanè in Genealogia Chriſti Lucæ.3. ſtatim à principio legimus, Eli, nomen aui Chriſti, & Matth.27. legimus, Eli Eli. Et quamuis Græcè & Latinè iidem ſint characteres, tamen apud Hebræos diuerſiſsimæ dictiones ſunt, quarum vna ſcribitur per Aleph, Lamed, Iod, & ſignificat Deus meus: altera per Ain, Lamed, Iod, & ſignificat ſublimem. Ita in propoſito. Quòd ſi rur-

Solutio. C

Luc.3. Matt.27.

A ſi rurſus opponas,in lib.1.Eſdræ.c.2.ſcribi nomen Ieſu filij Ioſedech ſine He,quemadmodum & nomen Chriſti: non ergo nomen Chriſti eſt omnino diuerſum à nomine illorum aliorum. Reſpondent quidam prauam eã eſſe Chalcographorum orthographiam. Quod inde probant, quia nomen eiuſdem filij Ioſedech,quod ſcriptum habetur apud Aggæum & Zachariam,habet illam litteram He:itaque eſt Iehoſuah,non Ieſuah. Habemus itaq; hactenus ex dictis,nomen Ieſu à verbo Hebraico Iaſah, quod ſignificat ſaluare,deduci:& quidem hæc eſt communis ſententia. Cabaliſtæ,qui communiter hoc Chriſti *Obiectio.2.* *Solutio.* *Nomen Ieſu à Iaſah uerbo Hebraico*

B nomen abbreuiant, ſcribentes & nũciantes,I S V,multa in hoc nomine myſteria reperiunt. Breuiter Fran. Gorg. Venet. Tom.3.Proble.Sectio.5.nume.221.& Galatinus. lib.3.de Arcanis.c.20. & Thomas Beauxamis,Armonię Euang.Tomo.1.fol.95.ex Rabbi Hecados,notabant,Gene.49.vbi legimus,Donec veniat qui mittendus eſt, in Hebræo haberi, Iabo Siloh Veloh, quarum dictionum capita reddunt Iſu. Et Pſalm.71. Ante ſolem permanet nomen eius,& benedicentur in ipſo: habetur, Ianin Semo Vaitbarecu, quarum dictionum capita ſi combinentur more ſapientium Hebræorum,reddunt Iſu. *Cabaliſtarũ myſteria.* *Gene.49.* *Pſalm.71.*

C IAm ad aliam ſtationẽ in qua Andreas Oſiander & Ioãnes Reuclinus,& Ioannes Siliceus Archiepiſcopus Toletanus vehementer laborant,deueniamus. Sanè exiſtimant ſacroſanctum nomen I E S V ipſiſsimũ eſſe atque nomen ineffabile Dei,quod Hebraicè eſt Iehouah, interiecta littera Sin. Porrò ſi perconteris, Quid in mentem Hebræis venerit,aut certè cur Sanctus Spiritus, qui nomen Chriſto impoſuit,nomini ineffabili potiùs interponunt literam Sin,quàm aliquam aliam, ex toto Hebraico alphabeto,vt ſic fieret nomen Chriſti? Reſpondent IIII. *Nomen Ieſu & nomen Dei Iehouah idem.* *Cur interpoſita litera ſin, nomini Iehoua.*

quidam, Sin, eſſe literam clementiæ, eò quòd formam A
1.Cauſa. habet lampadis olearis, ſic, ש, at nomen quod Chriſto *Canti.1.* imponendum erat, deſumi ab oleo debuit, iuxtà illud Cantic.1. Oleum effuſum nomen tuum. Alij, vt Cheradamus, in Libello myſtici alphabeti, dicit, ideò hanc literam. S. interiectā eſſe nomini Iehouah, potiùs quàm *2.Cauſa.* aliam, quia litera illa myſterium denotat Trinitatis, *Sin litera Hebræa typus Trinitatis.* eo quod vt Hebraicè figuratur tres veluti ramos ab eodem principio prouenientes, & in idem punctum coeuntes habet: quibus ſignificatur Trinitas. Non erat autem abs re, vt nomen Chriſti proprium Trinitatem vndequaque præſeferret: nam literæ nominis, Iehouah, vt infrà videbimus, Trinitatem innuūt, & interiecta illa, Sin, B eandem exprimit. Tertia cauſa redditur à Burgen. ſup. Exod. c.3. quam inferiùs referam. Nullus porrò hæc veluti ſomnia reijciat: cum certum ſit in ipſis Hebraicarum literarum figuris & characteribus innumera latere myſteria. Sanè quod adinuenit Ludouicus Legionen. in nomine, Dabar, irrideri iure nequit, in libr. de Nomi. Chriſti: nec & hoc (alterum vt ego exemplum promam) non poteſt non ſapientibus arridere. Lite- *In figuris literarum Hebraicarū pluralatere miſteria.* ra, Lamed, ל, ſola eſt inter elementa Hebraica, quæ ſupernè prominet: cæteræ nanque literæ in ſuperiori C parte prorſus æquales ſunt. Quid hoc habeat myſterij, docti intelligent, ſi animum appulerint vt obſeruent, nomen quod Hebraicè ſignificat Regem, tribus li- *Lamed typus Regis.* teris ſcribi, nempe, Mem, Lamed, Caph, & profertur, Melech. Media itaque litera eſt, Lamed. Sed & ex viginti duabus literis, quibus Hebraicum Alphabetum conſtat, media fermè eſt Lamed. Lamed porrò ſignificat doctrinam, vt ex Hierony. patet. Quia itaque vnus & ſolus Rex eſſe debet, qui cæteris imperitet,

A tet,cuique omnes æquè pareant:iſque medius eſſe debet
vt omnibus iuſtitiam adminiſtret; iſque ſapiens, vt do-
cere reliquos valeat, & in ſcopum ſalutis omnes dirige-
re:ideò ſola eſt vna litera,Lamed,quæ eſt alphabeti me-
dia,& media nominis Regis, & quę ſignificat doctrinā,
quę prę cęteris eminet & caput effert,cæteris literis ęqua
lem ſubmiſsionem præſeferentibus.

AD rem,vt quid veri habeat etymon hoc, quo nomē V.
Ieſu à nomine, Iehouah,deduci credunt,examine- *Digreſsio*
mus: videre oportet,quid nam ſit id quod vulgò docti& *de nomine te*
indocti iactitant de nomine illo ineffabili quadrilitero, *tragrammaton quod eſt*
B Iehouah. Quæ quia pro quotidianis ſtudijs neceſſaria *Iehouah.*
ſunt viro Theologo,non grauabor ex tam multis quæ
hac in parte dici poſſent,quædam paucis perſtringere, &
in compendium redigere,ab ſcopo licèt propoſito tantil
lùm deuiem.

Nomen ſanctum tetragrāmaton, ſeu quadriliterum, *Hoc nomen*
ita dictum, quia quatuor literis conſtat, Iod, He, Vau, *Iudæi nō au*
He,habetur ſæpiſsimè in ſacra ſcriptura. Veruntamē qui *dent profer-*
legunt aut loquuntur,quamuis ſcriptum reperiāt hoc no *re.*
men,& menti illis ac ori occurrat, nunquam illud profe
runt,ſed loco eius proferunt, Adonai; Nitūtur illo loco
C Exod.3. Hoc eſt nomen meum in æternum. Vbi non le- *Exod.3.*
gūt,Leolam,id eſt,in ęternum,ſed lealam, ideſt,vt cæle
tur. Refert Galatin.lib.2.c.10. Eſt verò hoc nomen augu
ſtius & ſanctius cæteris,propterea quòd ipſam Dei natu
ram ſignificantiùs cæteris exprimat:ut paulo inferius vi-
debimus.& ideò licèt reliqua nomina Dei certis caſibus
interdum creaturis communicentur,hoc tamen nunquā
communicatur. Refert Galatin. lib. 3. c. 9. R. Ionathæ
fuiſſe ſententiam,quod præter Deum,tres vocati ſunt no
mine ſancto Iehouah,nempe Meſsias,Hieruſalem, & iu

ſti homines. Sed tamen perfidus iſte vt Meſsiæ diuinitatem deroget, eam arrogat etiam alijs. Quod nec apparenter quidem ipſe probat, vt videre in Galatino licet. Sed nos cœptum perſequamur. A

Solus ſacerdos, & raro id proferebat.

Nulli inquam licebat illud nomen pronunciare, niſi certis temporibus ſummo ſacerdoti, cũ magnis ſolennijs ac cæremonijs, quod tractat Burgenſ. ſuper Exod. cap. 3. Quod ſi irreuerenter ac minùs articulatè pronunciaret, timebatur vniuerſæ machinæ mundialis ſubuerſio ſecundùm Iſaacum Leuitã, in Procemio Grãmaticalis inſtitutionis & R. Moyſen, vt in Galatino lib. 2. c. 10.

Rabbini dicunt, Christũ, & Moyſen, & Salomonem inueniſſe hoc nomen & illud rectè protuliſſe. Pſalm. 17.

Refert Sylu. in Roſa aur. Trac. 3. q. 55. Iacobus de Val. ſuper Pſalm. 117. Porchetus latiſsimè. 1. p. Victoriæ. ca. 11. Galatin. lib. 8. c. 5. ex Rabbinis, Chriſtum Redemptorem noſtrum, inueniſſe hoc nomẽ, ideſt, lapidẽ in quo ſculptum erat illud nomen: ex quo didicit articulatiſsimam & diſtinctiſsimam eius pronũciationẽ, & huius rectę pronũciationis virtute omne miraculum faciebat. Et ideò dici à Dauide in Pſalmo. 17. veniſſe in nomine Domini. Dicunt Rabbini non ſolùm Chriſtum, ſed & Moyſen, & Salomonem reperiſſe hoc nomen in illo lapide: atq; ideò tanti virtute nominis, alterum magna feciſſe portenta, alterum exactè rerum omnium percalluiſſe naturas. Vnde, referente Caiet. in Exod. c. 6. & Geneſ. c. 4. Burgen. ſuper Exod. 3. Lypom. &c. Hebræorum communis vox erat, inuocatione huius nominis nullum miraculum nõ fieri. Quod meritò irrident omnes Catholici: Præ cæteris Author replicarũ contra Burg. Exod c. 3. §. In ſepti. q. B C

Myſterium Trinitatis ſignificatur hoc nomine.

Veruntamen inde noſtri Doctores ad hoc vt cunque credendum moueri poſſunt, quòd eo nomine ſignificentur duo præcipua fidei noſtræ myſteria, Trinitatis, & incarnationis. Nam cum hoc nomen quatuor habeat litte-

ras,

A ras, Iod, He, Vau, He, prima, quæ eſt, Iod, & eſt adiectitia, & nominis proprij conſtitutiua, ſignificat principium per quod ſignificatur prima perſona Trinitatis, id eſt, Pater, Aliæ tres ſunt radicales verbi, Haiah. In lingua enim ſancta omnis dictio ex ſua natura trium eſt literarum. Ergo nominis tetragrammaton ſecunda litera, quæ eſt, He, ſignificat eſſe ſeu viuere, vt notat Galat. lib. 2. c. 10. & 11. quia eſt prima litera verbi, Haiah: quæ proinde ſignificat Filium, eò quòd filius Dei eſt, in quo omnia vita erãt, & in quo conſtant, vt habetur Ioan. 1. & Coloſ. 1. Tertia quæ B eſt, Vau, eſt apud Hebræos coniunctio, qua ſignificatur tertia perſona, id eſt, Spiritus ſanctus, qui nexus eſt aliarum duarum perſonarum. Quarta vero quę eſt eade He, ſignificat iterum filium. Idq; duas ob cauſas. 1. quia cum filius ſit ſolus, qui inter perſonas diuinas duplicem habet reſpectum, nempe producentis & producti, Pater verò tantum ſe habet vt producens, & Spiritus tantum vt productus: ideò ſola litera He, quæ ſignificat filium, debuit in diuino nomine replicari. Et quidem ita Galatin. lib. 2. c. 10. & 11. Aut. 2. dico cum Ianſen. in Concord. &c. quòd quia duæ ſunt in filio eſſentiæ, diuina & humana, & ab C vtraq; habent creaturæ vitam & eſſe, ideò vtrunq; in ſancto illo nomine ſignificari debuit. Hancq; ſecundam literam, He, qua incarnatio verbi exprimitur, communicauit Deus Abrahã, & Sarah, vt ſignificaret, verbum aliquando cõmunicatum iri hominibus. Vnde illo loco Geneſ. 17. apparuit Deus ſub hoc nomine vnãq; huius nominis literam, He, illis impertitus eſt. Geſtabat hoc nomen Sacerdos in capite, in lamina aurea diademati ſuper frontẽ præfixa. Cui rurſus tantum honorem Hebrei deferebant, vt quoties notabilis eius pars in aliam dictionem incideret, niſi myſterium ſubeſſet, ferè ſemper literam aliqua, ne

Omnis dictio Hebræa, tribus literis.

Ioan. 1. Coloſ. 1.

Geneſ. 17.

Hebræi in ſuis nominibus non habent literas nominis Iehouah.

ne nomen Dei loco non neceſſario appareret, ſubtrahe- A
re conſueuerunt. Hinc aliquoties Ioſaphat, pro Iehoſaphat, Iuda pro Iehuda, Ioſue pro Iehoſua (referentibus Oſiandro, & Galatino) legebant, ſubtrahentes literam He. Et ſi quis etiam hodie in ſuo nomine proprio tres aut quatuor huius nominis ſancti literas poſsideat, ne temerè à quoquam nominetur, in quotidianis colloquijs alio nomine eum vocant, ne nomen Dei profanis auribus ingeſtum vileſcat.

VI.

An proferri poſsit, & exprimi nomẽ ineffabile.

IAM quem ſonum reddant illæ quatuor literæ, Iod, He, Vau, He, meritò ſapientes dubitant. Sanè figura & poteſtas harum literarum hæc eſt I H V H. Verumtamen in vnum coactæ quam ſonum reddant, quidve ſignificant, dicunt Hebręi neminem hominum ſcire, & ideò B
appellatur nomen ineffabile, & inſyllabicabile: eò quòd literæ quibus conſtat inſonæ ſunt, & nullam per ſe ipſæ articulatam vocem poſſunt exprimere. Tamen cenſent, Chriſtum Dominum, cum veniret, declaraturum eſſe rectam pronunciationem huius nominis, quia tunc, vt habet Iſai. replebitur terra ſcientia Domini. Ita refert Galat. lib. 2. c. 1. Hoc irrident alij, eò quòd cum certis vocalibus exprimi poteſt, vt notat Galatin. ſuprà, lib. 2. c. 10. imò à Pharaone impuriſsimo homine expreſſum eſt. Quod no- C
tant Lypom. in Catena, Exod. c. 3. & c. 6. & Syxtus Sen. lib. 2. Biblioth. Dicunt ergo dici hoc nomen ineffabile, proptereà quòd ſignificet ipſam Dei eſſentiam, quæ omnino inexplicabilis & ineſſabilis eſt. Ideò inter Hebræos non licebat hoc nomen efferri, ſicut apud Gentiles, Demogorgonis primi falſi Dei nomen non licebat ore proferre: & ſi nominabatur, terra tremebat, quamuis omninò proferri hæc nomina poſsint. Apollo etiam Delphicus, & Mercurius Triſmegiſtus, Dei nomen nec verbo capiendum, &

Iſai. 11.

Si nomen primi Dei apud Gentiles proferebatur, terra tremebat. &c.

Deum

A Deum eſſe innominabilem, in ſuis oraculis monuere. Re
fert Galat. ſuprà in fine cap.

Verùm poſtquam habemus hoc nomen effabile, &
pronunciabile eſſe, videamus quo ſono proferri debeat:
& quid ſignificet. Cõmuniter Hebræi huic nomini qua-
drilitero has apponunt vocales, Seua, Holem, Camez: &
ſic proferunt, Iehouah: Et vulgò iam hoc ſono profertur
hoc nomen. Quamuis hoc non placeat Genebrardo lib.
1. Chronog. qui putat nec Iehouah, eſſe rectam diuini no-
minis pronunciatione. Vnde Theodoretus. q. 15. in Exod.
dicit, apud Samaritanos hoc nomen Dei proferri, Iaue,
apud Iudæos, Iah. Hiero. ſuper Pſal. 8. dicit Iaho proferen
B dum eſſe illud nomen. Clemens Alexandrinus lib. 5. Stro
matum, dicit, Iehouah. Et ita cõmuniter omnes. Iah ve-
rò nomen Dei etiam eſt, ex Hieronymo ad Marcellam,
à quo dicunt deriuari Iehouah, & vtrumq; deduci à ver
bo Haia, quod ſignificat eſſe, ſeu facere eſſe. Quamuis do
ctiores exiſtiment, Iah eſſe abbreuiationem nominis Ie-
houah. Ita Forerius ſuper Iſa. 12. verſu. 2. & ſuper c. 26. vbi
& dicit Iah, eſſe nomẽ Filij Dei, qui eſt abbreuiatio patris
vnde Verbum incarnatum, abbreuiatio dicitur apud Iſa-
iam, præſertim iuxta verſionem ſeptuaginta: & tangitur
C à Paulo ad Coloſ. 1. Sũt qui à nomine Iehouah, putẽt irre
pſiſſe Gentilibus ſuũ Ioua, ſeu Iouẽ. Ita Eug. de Per. Phi.
Geneb. lib. 1. de Tri. & in prol. Pſal. & lib. 1. Chronog. Ga-
lat. lib. 2. c. 10. idẽ refert. & Burg. ſup. Exo. 3. circa primũ.

Quod nomẽ illud pronunciari poteſt punctis poſitis, Iehouah.

Iah, eſt abbreuiatio nominis Iehouah.

Filius Dei abbreuiatio Patris.

Iſai. 10.

Coloſ. 1.

Eſt ſententia communis, hoc nomẽ ſignificare ipſum
eſſe, ſeu eſſentiam: quinimo eum qui res omnes facit eſſe.
Ita Lipomanus in Catena, Exodi c. 3. & 6. & Syxtus. lib.
2. verbo, Inſcriptio. Nam deducitur à radice Haiah, quæ
ſignificat Fuit, & eſſe fecit: quamuis magnus Hebræorũ
doctor R. Moyſes, vt in Galat. lib. 2. cap. 10. dicit neſciri
deriua-

Significatio nominis Iehoua, eſt, eſſe & facere eſſe.

deriuationem huius nominis. De hoc nomine intelligi- A
Exod.6. tur illud Exod.6.Nomen meum,Iehouah,non reuelaui eis.Ideſt,nondum me reuelaui faciendo eſſe eas res, quas promiſi: quod nunc faciam:nam perducam Iſraelem in terram promiſſam Chanaam.Verbum autem vnde cre-
Exod.3. Ehie nomen Dei Fuit Eſt, Erit. ditur hoc nomen deduci,habetur.Exod.3.Ehie,fui,ſum, & ero.Seu,Aſſer Ehie,qui fui,ſum,& ero. Quod dicit & diligenter tractat Galatin.c.14.lib.2. Lypom.ſuprà, quo ſignificatur ſumma ac ſempiterna Dei ſtabilitas,qui ſem per fuit eſt,& erit.Refert Euſebius lib.11. de Præparatione Euangelica,veteres Aegyptios multam hujus habuiſſe notitiam:nam Deum his verbis in templis ſuis deſcri- B bebant:Ego ſum quod fuit,quod eſt, quodq; futurũ eſt: velum meum nemo vnquam reuelauit.Quod ſatis con-
Exod.6. ſonat huic loco Exod.6.nomen meũ Iehouah, non reuelaui eis.Ergo Iehouah dicitur, qui eſt,& facit eſſe, ſeu eſſentia & qui eſſentiat,ſi ſic dicere fas eſt.De quo late Burgen.Galati.& Lypomanus ſuprà.

Refert idem Burgen.hoc nomen ſignificare quidem ad placitum & ex inſtitutione.Cæterum non ex inſtitutione hominum,ſed Dei.Cum enim homines nominare Deum perfectè non poſſint,ſicut nec cognoſcere,neceſſum fuit vt nomen, quod expreſsius Deum ſignificare C
Iehoua an ſit nomẽ ad placitum,an ex inſtitutione ſignificans. deberet,ab ipſomet imponeretur.Hùc ſpectat quod Rabbi Moyſes,in lib.de Directione perplexorum, quem refert Lyran.ſuper Exodum.c.6.& Galat.lib.2. c. 10. dicit, quædam Deum habere nomina,quæ dicuntur per reſpectum ad creaturas,vt Dominus,creator:alia, quæ dicuntur per modum qualitatis circa diuinam eſſentiam, vt ſapiens,bonus &c. ſed nomen Dei tetragrammaton ſignificat diuinam eſſentiam puram & nudam,prout in ſe exiſtit,circũſcripto omni alio:& ideò eſt nomen incommunica-

A nicabile. Referunt vero Porchetus. 2. p. Victoriæ. c. 2. & Galatin. ex R. Eliezer, cum adhuc mundus non eſſet creatus, erat Deus ſanctus & benedictus, & nomen eius tantùm. Ab hoc nomine mundus & creaturæ eſſe cœperunt. Ideò nomen hoc ipſum eſſe, & ipſum principiũ omnis eſſe ſignificat. Addũt Lyra. Lypo. & Syx. ex eo ꝙ hoc nomen ſignificat veritatem diuinæ eſſentiæ, ad veritatem autem pertinet impletio dicti ſui vel promiſsi, ideò dicitur, Exodi. 6. nomen meum Iehouah nõ reuelaui eis, ideſt, nõ impleui promiſſum meum, temporibus eorum perducens eos in terram promiſſam, faciens eſſe quod B promiſi.

A nomine Iehouah omnia habere eſſe.

Exod. 6.

Adhuc plura deliteſcunt ſub hoc nomine. Habet hoc nomen fœmininam terminationem apud Hebręos: quia finitur in He, pręcedente Camez, cum accẽtu in vltima. Hinc ſignificat non ſolum eum qui eſt, verùm & ipſam eſſentiam in abſtracto: abſtracta autem maiorem emphaſin habent, quàm concreta: quod etiam dicit Hiero. ſuper Iob. 24. & Origenes, homil. 1. in Cantica, & Aug. Tracta. 39. in Ioan. Rurſus ſi orthographiam ſpectemus Latinã, conſtat nomen Iehouah quinq; vocalibus tantùm, nam aſpirationum non eſt habenda ratio. Ergo quinq; tantum C habet vocales, I, E, O, V, A, nullam habet conſonantem. Vnde aliqui myſterium colligunt, putà, deitatem, quæ hoc nomine ſignificatur, nullam admittere compoſitionem, ſed eſſe rem ſimpliciſsimam & puriſsimam: ſicut & vocales puriſsimam habent prolationem I, E, O, V, A, nam ſine adminiculo conſonantium proferuntur, conſonantes verò proferri non poſſunt, niſi adiunctis vocalibus. Ita Burgen. notabat ſuprà. q. 6.

Iehouah, fœminini generis, ipſa eſſentia.

Iehouah ſolum quinque uocalibus cõſtat.

VII.

Quo pacto nomen Iebo

IAM qui dicunt, nomen Ieſu deduci à nomine hoc quadrilitero, cenſent, nomen hoc Iehouah, quod ſine

 pun-

uah ueniatin nomen Ieſu.

punctis ſeu vocalibus ſic ſcribitur, I H V H, ſi in medio A
recipiat literam Sin, conuerti in nomen, I, H, S, V, H, ſeu Ieſuah. Proinde vnum & idem eſſe nomen Dei, & Chriſti habereq́; nomen Chriſti quatuor literas nominis tetragrammaton, quæ ſunt ille, I, H, V, H, quæ Hebraicè dicũtur, Iod, He, Vau, He, quibus cõficitur nomen Iehouah.

Litera S, fecit pronũciabile, & effabile nomen Iehouah.

Quod quàmlibet fuiſſet olim impronunciabile, & inſyllabicabile, ac ſimpliciſsimum, aſſumpta tamen litera, S, factum eſt pronunciabile & compoſitum: eo quòd Verbũ diuinum ineffabile alioqui & ſimpliciſsimum, aſſumpta humanitate compoſitum & conuerſabile prodiuit ex vtero Virginis. Sanè vt Oſiander dicebat, & dicit Porchetus. 1. p. Victorię. c. 11. nomen Iehouah aliquando tandem B
effabile & pronunciabile futurum, ſuſpicabantur Iudæi:

Pſal. 21.

& quòd Meſsias erat pronunciaturus illud in vulgus, iuxtà illud Pſal. 21. Narrabo nomẽ tuum fratribus meis. Hac ratione dicebat Georgius Venetus, in Proble. tom. 3. ſect. 5. nu. 221. nomen tetragrammum veniſſe in Ieſum, quia ceſiſſe videtur, non virtute, ſed inuocatione: cum non amplius iam inuocetur nomen Dei tetragrammum, ſed nomen Ieſu.

Cur nomen Ieſu ſcribitur ſine HH.

Quod verò vulgò Hebræi ſcribunt & proferunt nomẽ Ieſu, ſine illis literis, HH, nam non ſcribunt, I, H, S, V, H, C
ſed I S V, cenſent hoc per abbreuiationẽ facere: nam litera He demi poteſt facilè, eò quòd in pronũciatione adeò leniter ſpirat, vt cum omittitur non deſideretur, cum exprimitur non ſentiatur, niſi à purgatiſsimis auribus. Et hinc colligunt nomen Chriſti non eſſe Ieſuah, cum Ain in fine, nam litera Ain cum rigidiſsimæ ſit pronunciationis, non ita facilè tolli poteſt. Cum itaq; abbreuiantes ſcribunt, I, S, V, dicunt non à Ieſuah, ſed è Ihſuh abbreuiationem fieri: ac proinde nomen Chriſti non eſſe Ieſuah, ſed

Ihſuh

A Ihſuh à nomine I H V H, vel Iehouah. VIII.

ET quidem pluribus medijs effici probabiliſsimũ poteſt, quòd nomen Chriſti ſit ipſum Iehouah, interiecta litera Sin. Primò ex illo, Iſai. 7. Ecce Virgo concipiet, &c. & vocabitur nomen eius Emmanuel, ſeu (vt habet Hebraica veritas quod obſeruauit Galat. lib. 3. c. 18. & Vatab. ibi, & Forerius & alij) vocabit ipſa nomen eius Emmanuel, non enim Patrem in terris, qui ei nomen imponeret (vt moris erat Hebræis, vt patres nomina filijs inderẽt) habiturus erat Meſsias: ſed tantum matrem: & ideò habet, vocabit ipſa nomen eius Emmanuel. Quod certè myſteriũ eſt longè diuiniſsimum. Nomen itaq; Meſsiæ

Rationes & fundamenta huius etymi, quod Ieſu ſit Iehouah.

Iſai. 7.

B futurum erat Emmanuel, ideſt, Nobiſcum Deus. At certè vt hoc vaticinium cõpleatur, non ſat fuerit vt Ieſuah appellaretur, appellatur ergo I H S V H. Secundo ceu rem nouam & admiratione dignam dixit Iſai. c. 52. Et vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit. Quod Georgius Venetus, ſupra nu. 220. his verbis explicabat. Quomodò vocatus Chriſtus fuit nomine nouo? Quia vocatus eſt nomine continente virtutem magni nominis, in quo fiebant remiſsiones. Tertiò, ex Paulo Philippen. 2. Dedit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen,

2. Ratio.

Iſai. 52.

Chriſti nomen nouum.

3. Ratio.

Philipp. 2.

C vt in nomine Ieſu, &c. vbi auguſtius aliquid inſinuatur quàm ſignificetur per Ieſuah. Certè nomen, quod eſt ſuper omne nomen, nullum eſt aliud, niſi Iehouah, quod aſſumptione vnius literæ factum eſt effabile, & videtur Paul. alluſiſſe ad illud, Viuit Iehouah, quia flectetur omne genu mihi, ideſt, nomini Ieſu, vel Iehouah, quod idem eſt. Quartò, ex Hieremiæ. 22. Suſcitabo Dauidi germen iuſtum, & hoc eſt nomen quod vocabunt eum, Iehouah iuſtus noſter. Quem locum à calumnijs ſophiſticiſsimorum Rabbinorum vindicant Iacobus de Valẽ

4. Ratio.

Hier. 22.

Adrian.Finus,Porch.ſed præſertim Galat.lib.3.c. 8.10. & A
11.vbi nomen tetragrāmaton ſecundū ſe totū conuenire
Meſsiæ luculentiſsimè oſtendit,& Porch.2.p.Victor.c.1.
Neceſſum ergo eſt,vt hoc nomen habuerit,factum effa-
5.Ratio. bile per literam,Sin.Quintò,ex Lucæ.1.Vocabis nomen
Luc.1. eius,Ieſu.Hic erit magnus,& filius altiſsimi vocabitur,&
regnabit in domo Iacob in æternum.Sanè ſi filius altiſsi-
mi vocabitur,ergo Iehouah: ſi regnabit in ęternum,ergo
Pſal.21. Iehouah:iuxta illud Pſal.21.Quoniam Iehouah eſt reg-
Iſai.33. num:& illud præclariſsimum Iſai.33. Iehouah iudex no-
ſter,Iehouah præceptor noſter,Iehouah Rex noſter, ip-
ſe veniet & ſaluabit nos. Planè Lucæ.1. ad hæc loca al- B
luſit Angelus,vbi dicitur Meſsias futurus Rex, Præcep-
tor,Saluator,&c.Sextò ad Ioſephum dixit Angelus, Vo
6.Ratio. cabis nomen eius Ieſum,ipſe enim ſaluum faciet populū
Matt.1. ſuum.Relatiuum,ſuum, emphaſin habet: nam populus
ſaluandus nullius alterius Domini populus vnquam di-
ctus eſt,quàm ipſius Iehouah. Cum autem Angelus ibi
rationem reddiderit nominis Ieſu,apparet quòd nomen
Dei intellexerit, cuius ſolius & non alterius eſt inſigne,
7.Ratio. quòd ſaluet populum à peccatis ſuis.Septimo ex illo Apo
Apoc.19. calyp.c.19. Et vocabatur nomen eius, Fidelis, & Verax,
idelt,qui perſtat in ſententia,& promiſſa complet veraci C
ter.Iam autem ex Galati.Burgen.Lyrano, Lypomano,
Fidelis, Verax, Ieſus, Iehouah idē. Rabbi Moyſe,Syxto,& alijs,vidimus,hanc eſſe ſignifica
tionem nominis Iehouah, ſcilicèt, qui eſt & facit eſſe &
ſeruat promiſſa,&c.Ac proinde nomen hoc eſt quo Chri
8.Ratio. ſtus inſignitus eſt,Iehouah,niſi quòd aſſumptione literæ
Meſsias erat propalaturus nomē Iehouah. Sin,factum eſt effabile.Octauò,ex eo quòd Meſsias ſem
per creditus eſt apud Hebræos,allaturus eſſe hoc nomē,
& illud propalaturus vulgo:iuxta illud,Narrabo nomen
Pſal.21. tuū,&c.quod cōmodiùs alter defendi nō poteſt, quàm
dicen-

A dicendo prædicto Dei nomine nuncupandum fore Meſſiam. Vnde & illud Prouer.30. Quod eſt nomen eius, & nomen filij eius, ſi noſti? inſinuat, nomen Chriſti innotũ fore, ac proinde eſſe ineffabile illud Iehouah: alia enim ab illo nota & peruia omnibus ſunt. Nonò, Meſsiam eſſe ipſummet nomen tetragrammaton, habent multi, Iacobus de Valentia Prologi in Pſalterium, Trac.3.c.1.& ſuper Pſalm.8.&.143. Burgen. Exod.3. Ianſenius, in Concordia.c.4. Galatin. latiſsimè lib.3. c.8. &. 10. &. 11. Vnde Gloſſa in illud, Iſai.30. Ecce Nomen Domini venit de lõginquo, per nomen Domini intelligit Filium, qui eſt B nomen Patris. Cuius ratio eſt, quia iuxtà D. Thomam, in.1.ſent.d. 22.q.1.art. 1. Deus, qui ſeipſum comprehendit, ipſe ſolus ſeipſum nominat perfectè, Verbum coæquale ſibi generando. Conuenientiſsimum ergo fuit, vt nomenclatura qua Chriſtus fulgere debebat, eſſet, Iehouah, factum effabile, aſſumptione literæ. S. ideſt, Sin.

Prou.30. *9. Ratio. Meſsias eſt ipſummet nomen Iehouah.* *Iſai.30.* *Not.*

Quod ſi ſcire percupias, cur litera aſſumpta fuit magis. S. quam alia? Præter duas alias cauſas ſuperiùs adductas, aliam attulit Burgen. Exod.3. in Addit.q. 12. quòd in nomine Iſus, quod etiam habet quatuor literas, prima & tertia, quæ ſunt I, & V, ſunt etiam prima & tertia nomi- C nis ineffabilis: ſecunda verò & quarta nominis Iſus, ſcilicèt, S S, poſitæ ſunt loco, H H, quæ ſunt ſecunda & quarta nominis ineffabilis. Cauſa verò ob quam facta fuit hęc transmutatio. H H, in S S, adducitur à Burgen. quia nec aſpirationes illę, nec literę gutturales Hebræorum proferuntur apud Latinos. Et ideò ſuppoſito quòd loco illarũ aſpirationum debuerũt ſubſtitui aliquæ literæ apud Latinos, cõueniens fuit, vt quoniam illæ aſpirationes cum alijs duabus literis, Iod & Vau, ſignificant eſſe ſeu eſſentiam, apud Hebræos: ita apud Latinos ſubſtituerentur lo

Cur litera S, præ alijs interiecta eſt nomini Iehouah.

co illarum aſpirationum, H, H, duæ aliæ literæ, nempe, S S, quæ quoniam ſunt literæ mediæ verbi, eſſendi & eſſentiæ, exprimere videretur eandem ſignificationem, eſſendi, & ſic in eandem ſententiam recidat. Addit Burge. additam etiam fuiſſe nomini Ieſu, literam, Ain, quæ quoniam eſt maximè gutturalis non profertur à Latinis: cũ qua litera nomen Ieſu ſignificat ſaluationem. Quibus verbis conciliare nititur Burgen. diſsidium Doctorum, quorum quidam deducunt nomẽ Ieſu à verbo Iaſah, cũ Ain, quod ſignificat ſaluare & alij à nomine Iehouah, à radice Haiah, quæ ſignificat eſſe, ſeu facere eſſe: Et ſic iuxta Burg. vtrinq; deriuari potuit nomen Ieſus, ſcilicèt à Iehouah, & à Iaſah.

A

Quod ſimul à Iaſah per Ain, quod eſt ſaluare, & à Iehouah, deducatur Ieſus.

B

I X. Veruntamen hęc omnia quantumuis firmiter conſtituta ſint, vtrùm vera ſint, nec ſatis ſcio, nec ſi ſciam, auſim dicere. Liberum proinde, relinquo lectoribus, vt adductas à me rationes adamuſsim expendant & an efficiãt quod intendunt, iudicent. Certè neque Galatinus ipſe. li. 3. c. 20. qui alioqui nihil diuinum non Chriſto tribuit, hoc ſibi perſuadere potuit. Sed & qui id mordicùs & ſibi & alijs perſuadere nixi ſunt, Ioannes Rheuclinus lib. 3. de verbo mirifico, Andreas Oſiander lib. 1. Annot. in Armoniam Euang. Fran. Georg. Venetus, Tomo. 3. Problematum, nunc per nouiſsimum Inquiſitorum, librorum prohibitorum Elenchum, prohibiti ſunt. Non quidem quòd id aſſererent. Cum periculum nullum ſubſit in talis rei aſſeueratione. Nam id adhuc tenent & docent Iacobus de Valent. Prologi in Pſalt. trac. 3. c. 1. Burgenſ. ſuper Exod. 3. Siliceus Toletanus Antiſtes, in libello de nomine Ieſu, Et alia etiam Valentinus ille, ſuper Pſal. 117. in fine.

Quò hæc omnia alijs non placent, ſed inania uidentur.

C

Igitur ego commemorabo breuiſsimè quatuor rationes,

nes,

A nes, quibus alij nixi irrident doctrinam à nobis adductã. Prima eſt quia ipſemet Angelus Matth. 1. etymon nominis Ieſus nobis explicauit, dicens: Vocabis nomen eius Ieſu, ipſe enim ſaluum faciet &c. Ex quo euidenter colligi videtur, dici Ieſum à verbo ſaluandi, Iaſah, cum Ain, quã literam nomen Iehouah, omninò non recipit. Secundò probari hoc poteſt, ex eo quòd ab initio Eccleſiæ omnes ſemper intellexerunt, nomen Ieſu dici à ſalute: & ſic ſcribi per Ain: ac proindè longe diuerſum eſſe à nomine Iehouah. Tertio, ex titulo crucis Chriſti, quẽ Pagninus, in lib. de interpretatione nominum Hebraicorum, vidiſ- B ſe ſe dicit, in quo nomen Chriſti ſcribitur Ieſuah cum Ain, & ſic aliud eſt à nomine Iehouah. Tamen qui fidem Burgenſi inter Hebræos doctiſsimo & inter Chriſtianos pientiſsimo adhibere voluerit, hanc litem ſublatam eſſe credet, ſi ſimul à nomine Iehouah, & à nomine Ieſuah, deductum nomen Ieſu credere voluerit. Hæc me omnia ex eruditiſsimis ſcriptoribus compilaſſe & explicaſſe cõtentus, ſuperſedeo, optionem lectoribus faciens vt quam malierint deriuationem nominis Ieſu probẽt, dum in eius gloriam cuncta cedant. Et quidem id ego quantum potui in toto hoc, quidquid libelli eſt, vehemẽ C ter curaui: præſertim in prima Quæſtione Scholaſtica, quæ prima omnium fuit, & in hac decima Poſitiua, quæ omnium vltima eſt, vt verè dicere Virgilianum illud, pauculis permutatis poſsim:

Quod nomen Ieſu nullo modo ſit Iehouah, ſed Ieſuah. Matth. 1. Titulus crucis Chriſti habet Ieſuah.

A te principium, tibi deſinit: accipe votis
Cœpta tuis ſtudia: atque hunc Ieſu Chriſte libellum,
Te duce, ad optatum per tot diſcrimina portum,
Perductum, fac pro meritas tibi dicere laudes.

Tu

Tu nobis Elice, nobis Cynoſura fuiſti A
Dum fragilem immenſo cymbā commiſimus alto,
Tu tibi fac labor hic (nam grates pendere dignas
Non opis eſt noſtræ) in multum vertatur honorem.

Quæſtionum Quodlibeticarum
optatus finis.

SALMANTICAE,
Apud Michaelem Serranum de Vargas.

M. D. LXXXVIII.

A FRATRIS ALPHONSI MENDOZAE, AD LIcentiaturæ in Sacra Theologia lauream,

RELECTIO DE VNIVERſali Chriſti dominio ac regno, quod rerum B habet & quà Deus, & quà homo eſt.

HABITA IN CLARISSIMO Theologorum gymnaſio, 19. Decembris die, anno 1586.

Thema relectionis, Dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum. Pſalm. 71.

C IN HODIERNAE diſputationis exordio veſtrã, grauiſsimi auditores, beneuolentiam & attentionem conciliare non erit operoſum: nam veſtrum omnium id eſt ingenium, vt dicenti de rebus ſerijs aures admoueatis attẽtas. Id ego ante paucos dies compendiò expertus ſum, nam me die vna in quæſtionibus

quodlibeticis proponendis multas moras trahentem, & inſuauiter dicentem auſcultaſtis beneuoli & attenti, quoniam materiarum grauitas id expoſtulare videbatur. Adeſt nunc grauiſsima diſceptatio, quæ & plurimum habet iocunditatis admiſtum, videlicet, vt ſperem, qua me attentione tranſactis diebus dicentem proſequebamini, eadem nunc proſequuturos: nec fallit animus. A

I. *Pſalm.71. Deus iudicium tuũ regi da, excutitur.* IAm primùm omnium ſatis conſtat, totum illum Pſal. 71. de Chriſto Domino cantatũ fuiſſe literaliter à Dauide. Verũ veluti dicẽdorũ antecurſor præmittendus mihi eſt duplicis quæſtionis tractatus perquam neceſſarius. Prima quæſtio ea erit, an ſolùm de Chriſto, an verò etiã de Salomone intelligendus veniat Pſalm. ille, ſecundùm ſenſum litteralem. Cuius controuerſiæ ſtatum omnes vt peruideant, reuocare in memoriã debẽt, vnum & eundẽ ſcripturæ locũ duplicẽ, imò & multiplicẽ admittere ſenſum literalem: quam doctrinam primus in ſcholas inuexit D.P.N. Aug. lib. 3. de Doctrina Chriſtiana. c. 27. & li. 12. Confeſsionum. c. 29. vſq; ad c. 36. & lib. 1. ſuper Gen. ad literam. c. 19. & 20. quẽ ſequuti ſunt cæteri Theologi, D. Tho. Lyra. Abul. &c. vno excepto Adamo, in Prologo ſuper Iſai. Iam ergo in dubiũ vocari iure poteſt, an præſens noſter verſus Pſal. 71. & ſimiliter totus ipſe Pſalmus, duplicem habeat ſenſum literalem, alterum quidẽ de Chriſto, atque alterum de Salomone. B C

Vnus locus ſcripturæ habet plures ſenſus literales.

Rabbini hunc Pſalm. de Salomone intelligunt. Rabbini totũ Pſalmum (vt ab hac ſe difficultate expediant) de Salomone interpretatur: Hos ſequuntur Doctores quidam iudaizantes, nomine tenùs Chriſtiani: de quo Finus Adrianus, lib. 2. Flagelli, quod aduerſus Iudæos cõfecit. c. 12. Si verò quiſpiam eis obijciat, plurima in hoc Pſalm. dici, quæ Salomoni adaptari nequaquam poſſunt, vt puta quartus ille verſus, permanebit cum Sole & ante

A te Lunam, & ille, Dominabitur à mari vſq; ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum: item ille, Coram illo procident AEthiopes, id eſt, habitantes ſolitudines, quos Cabaliſtæ aereos ſpiritus eſſe diffinierunt: & ille, Adorabunt eum omnes reges terræ: & demùm ille, Sit nomen eius benedictum in ſæcula, ante ſolem permanet nomen eius: & benedicentur in ipſo omnes tribus terræ. Vim huius argumenti iudaizantes iſti hac via conãtur effugere, dicẽtes, hęc omnia tã illuſtria pręconia non dici à Dauide in illo Pſalmo per modũ aſſertionis & prophetię, ſed per modum optandi & bene precãdi: ac proin B de non oportere vt in Salomone cõpleta ſint, licèt de illo ad literã dicta fuerint &c. Vnde cõmuniter ex Hebręo ſic vertũt, non per modũ enunciantis & aſſerentis prophetice, ſed per modũ imperãtis & bene precãtis, ſic: Permaneat cũ Sole & ante Lunã, Dominetur à mari vſq; ad mare, & adorent eũ omnes Reges terrę. Quo etiã modo vertũt Vatab. & Cãpenſis. Et quidẽ quòd de Salomone ſit ſermo in toto hoc Pſalmo ſit ſimillimum veri, ex titulo eiuſdem Pſalmi, qui ſic habet, Pſalmus in Salomonem. *His Pſalmus titulo Salomonis inſcribitur.*

II. *Quòd de ſolo Chriſto ſit totus ille Pſalm. 71.*

VNica tamen in Relectionis exordio à me aſtruitur propoſitio, quæ in hunc habet modum: Pſalmus ille C de ſolo Chriſto tàm ſecundùm literã quàm ſecundũ ſpiritũ, & nullo modo de Salomone conſcriptus eſt à Dauide, & à nobis interpretandus. Hæc eſt Patrũ concors ſentẽtia, quorum cum multa poſſent depromi teſtimonia, ego pauca proferam, ſed quæ luculenter noſtram probent ſententiã, quòd, ſcilicèt, de Chriſto ſolùm Pſalmus ille intelligatur. D. Hiero. ad Rufinum, de Iudicio Salomonis, ſic ait: Nulla dubitatio eſt, quòd Pſalm. 71. qui titulo Salomonis inſcribitur, non Salomoni mortuo, ſed Chriſti conueniat maieſtati. Et ſuper Daniel. c. 11. in *Patres referuntur pro hac parte.*

 illa

illa verba, Et ſtabat in loco eius deſpectus, ſic ait: In Pſalmo.71. quæ dicuntur, Salomoni non valent conuenire: nec enim permanſit ille cum Sole & ante Lunam, nec dominatus eſt à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terrarum, neq; ante ſolem permanet nomen eius, nec benedictæ ſunt in illo omnes tribus terræ. D. Aug. lib. 17. de Ciuit. c. 8. Pſalmus inquit. 71. titulo Salomonis conſcriptus eſt, in quo tam multa dicuntur, quæ omninò ei conuenire non poſſunt: Domino autem noſtro Ieſu Chriſto apertiſsima perſpicuitate cõueniũt. Et de Vnitate Eccleſ. c. 8. De nullo alio, inquit, quàm de Rege ſempiterno Domino Chriſto dici poteſt Pſalmus illo. Euſebius, lib. 7. demonſtrationis euang. c. 3. demonſtratione. 7. Verba, inquit, huius Pſalmi non conueniunt niſi Chriſto: huius enim regale ſolium permanet cũ Sole, hic ante Lunam & ante mundi conſtitutionem erat. Tertull. lib. 5. aduerſus Martionem. c. 18. Cuius nomen æternum niſi Chriſti &c. Et demum Iuſtinus aduerſus Tryphonem, & D. Ambro. in Apologia Dauid, & Sancti cõmuniter ita ſentiunt. Sed ab his, quoniam certiſsima ſunt, temperare me debeo, vt incertis examinandis tẽpus ſuperſit. A B

III. *Reſpondetur Rabbinis.*

Dvo nunc præſidia, quibus Iudæi peruerſam ſuam intelligẽtiã muniebant, diruẽda nobis ſunt. Primò nihil impedio verti poſſe per verba imperandi & bene precandi Pſalmum illum, ſic, Dominetur à mari vſque ad mare, coram illo procedant &c. Viuat, & detur ei de auro Arabiæ: nam ex catholicis verſionibus multæ ſic habent: Nego tamen inde ſequi, quòd non ſit prophetia & aſſeueratio eius rei, quæ futura erat: nam familiariſsimũ eſt ſacris ſcriptoribus, per verba imperandi & optandi exprimere prophetias, & annunciare quid futurũ ſit. Quod nota- C

Per uerba imperãdi & optandi ſæpe exprimũtur prophetiæ.

A notabat Driedo, lib. 3. de Dogmatibus, Tract. 3. c. 2. Syxtus Sen. lib. 8. Bibliothecæ, & Genebrard. ſuper Pſalm. 6. ſic per verba imperandi, & optandi enunciatur calamitas ſuperuentura peccatori: Conſtitue, inquit, ſuper eum peccatorem, & oratio eius fiat in peccato. Fiant filij eius orphani, &c. tantundem ſignificatur, quantum ſi diceretur, Conſtitues, Fiet, &c. Et Pſal. 68. Deleantur de libro viuentium, ideſt, Delebuntur. Et Iſai. 6. Excæca cor populi huius, ideſt, excęcabitur. Et Lucæ. 23. Quod facis, fac citius, ideſt, facies. Hæc ſanè omnia non optantis & imperantis affectu, (abſit enim à ſanctis viris vt mala optent & precentur in proximis ſuis) ſed præuidentis intuitu prę nunciantur. Quamuis itaq; verſus illos noſtri pſalmi rectè per imperandi verba admittamus expreſſos eſſe, nō ideò tollitur enunciatio prophetica & aſſertio eius felicitatis, quæ futura erat. Quia ergo huiuſmodi felicitas minimè erat in Salomone complenda, dicendum eſt, non pro ipſo, ſed pro altero Salomone, ſcilicèt, Chriſto confectum eſſe ad literam pſalmum illum. Imò (vt verbis vtar D. Auguſtini, ſuper Pſalm. 88. vbi eruditione mirabili excutit præſentem difficultatem) deſtruxit illam felicitatem Deus in Salomone, vt expectaremus alterum, in quo illa adimplerentur, quæ adimpleri neceſſum erat. Quare mirari ſatis nequeo virorum catholicorum, quid ſibi in mētem venerit, vt etiam in hoc pſalmo cantari felicitatem Salomonis exiſtiment. Nam Vatablus ſtatim in initio huius pſalmi, dicit, quòd populus fidelis in illo pſalmo, fauſtiſſima quæq; Regi ſuo Salomoni imprecatur. Titelmanus quoq; in Annotatione, & Ianſenius in argumēto pſalmi, dicunt, præter quàm quòd Dauid in hoc pſalmo, dę regno Chriſti prophetat, ſimul etiam aliquot verſibus prædicit & orat æquitatem & felicitatem re-

Pſal. 108.

Pſal. 68.
Iſai. 6.
Luc. 23.

B

C

Aduerſus quoſdam Catholicos, qui etiam de Salomone hunc pſalm. intelligunt.

 gni

gni Salomonis. Ad idem eſt Flaminius in argumento & A
toto diſcurſo pſalmi. Iſidorus Clarius fauet, quanuis plus Chriſto deferat, quàm illi. Ego verò ſequutus ſanctos Patres aliter exiſtimo videlicèt, de Chriſto ſolo, & non de Salomone hîc mentionem fieri. Nam, obſecro, vt quid dicemus, nunc de Salomone, & ſtatim de Chriſto loqui, & rurſus ad Salomonem reuerti, & iterum ad Chriſtum tam perturbatè & variè tranſire prophetam? Præſtat vt in eundem omnes ſententias ſcopum, in idem argumentum dirigat, & in vno perſiſtat Chriſto Domino, Salomonem penitus derelinquens: quãuis ab eius nomine, regno, ac perſona occaſionem ad prophetandum de Chriſto B
ſumpſerit. Licèt enim vt author eſt D. Hiero. ſuper Iſai. c. 16. & D. Gregor. hom. 7. in Ezechielem, & Euthymius, ſuper Pſal. 107. & communiter Patres, vſitatum ſit apud prophetas, ex hoc in illud, & ex vno in aliud paſſim & ſubitò ferri, iam ſeſe in ſuprema tollentes, iam demittentes ad infima: tamen in noſtro hoc pſalmo præſtantius dicitur, vt vates ſacer omnia in vnum Chriſtum coniecerit.

Quòd totus Pſalmus de Chriſto eſt.

Quòd nullus verſus huius pſal. Salomoni conuenit.

His adde nullum ferè verſum in toto hoc carmine cõtineri, qui niſi coactè ad Salomonem trahi poſſit. Quidã verò ſunt, qui nec coactè, nec modo aliquo peruerti poſ- C
ſunt ad ipſum. Nam illum verſum, Permanebit cum Sole & ante Lunam: item illum, Ante Solem permanet nomen eius, qua ratione ſiue aſſerendo, ſiue optando, ſanctus Dauid pro Salomone filio ſuo dicere potuit? Verùm opponunt Iudæi illas verſiones non eſſe expreſſas ex Hebræo ad verbum, nam pro illo verſu, Permanebit cum Sole & ante Lunam, ex Hebræo vertunt, Timebunt te cum Sole & coram Luna. Quæ verba non ad Chriſtum, nec ad Salomonem, ſed ad Deum ipſum per apoſtrophé

Fuga & euaſio Rabbinorum.

dici

A dici putant. Pro altero verò, Ante Solem permanet nomen eius, vertunt, Coram Sole filiabitur nomen eius, id eſt, filiabitur Salomon, quandiù Sol durauerit: ideſt, longam filiorum ſeriem recenſebit. Sic Rabbi Ymmanuel, & Rabbi Dauid, vt in Pagni. in Theſauro linguæ ſanctæ, Verbo, Nun. Hæc tamen omnia præter quàm quòd ſint impietate & perfidia plena, ſunt certè falſiſsima: licèt enim optimè, & ex Hebræo verſiones illæ, poſsint exprimi, nam eas habent Flamin. Vatabl. Campen. Iſidor. Pagni. &c. ſed certè de Meſsia intelliguntur ad literam,

Refelluntur Rabbini.

B vt non ſolum noſtri, verùm & ex Rabbinis multi tradūt referente Adriano Fino, lib. 3. Flagelli. c. 4. vbi examinat illam verſionem, Ante Solem filiabitur, &c. & lib. 2. c. 12. & etiam Titelm. ſuper hunc pſalmum, in Annota. ex Hebræo, Verſu. 16.

IIII.

SED quid eſt quòd præſens pſalmus hoc titulo eſt inſignitus, Pſalmus in Salomonem? D. Chryſoſtomus, Præfatione. 2. in Pſalmos, attulit quandam doctrinam, quæ ſi vera eſt, ad multorum reſolutionem viam ſternit. Dicit, titulos Pſalmorum eſſe tranſpoſitos, & confuſo hiſtoriæ ordine permutatos: eò quòd poſt captiuitatem Ba-

Quid ſit quod iſte pſal. titulum habet Salomonis.

C bylonicam, Eſdras Pſalmos hinc inde diſperſos in vnum collegit volumen, prætermiſſo ſitu & ordine titulorum. D. Hieron. authoritate Magiſtri ſui, exiſtimat Salomonem eſſe authorem huius pſalmi, non Dauidem, propterea quòd in titulo dicitur, Pſalmus Salomonis vel Salomoni, ſic enim vertit Hieron. ex Hebræo, ſicut in alijs, Pſalmus Dauidis vel Dauidi. Vatab. in ſcholijs huius pſalmi, dicit, authorem eius eſſe incertum, quanuis Dauid eſſe videatur. Nos tamen certo certius exiſtimantes hunc pſalmum compoſitum eſſe à Dauide, tum quia omnes Patres id docent; tum, quia paucula illa verba,

Tituli pſalmorum permutati.

Author huius pſalmi, quis.

Com-

Complexæ ſunt orationes Dauid, quæ ad finem illius A
pſalmi habentur, videamus quid myſterij habeat, quòd
hoc titulò ſit inſignitus Pſalmus in Salomonem? Nam
ex hoc fieri videtur de Salomone in præſenti pſalmo ha
beri ſermonem.

Ioannes Driedon lib. 3. de dogmatibus ſacræ ſcripturę,
Tractatu 3. c. 2. duplicem rem hanc enodandi modum
attulit, quem ego non poſſum non vehementer probare.
Dicit: Quotieſcunq; in titulo vel verſiculo alicuius pſal-
mi explicantur ea, quæ videntur temporaliter geſta, vel
in Abraham, vel in Iacob, vel in Dauid, vel in Salomo-
ne: ſed quæ ſequuntur in alijs eiuſdem pſalmi verſiculis
excedunt modum, qualitatem & conditionem rei geſtę, B
tum intelligendus eſt propheta, vel tranſire de litera ad
ſpiritum, vel ſub voce tranſlatè accepta ſignificare rem
myſticam. Hæc ille. Igitur aut primò dicamus, Dauidē
hic de Salomone in Chriſtum feciſſe tranſitum: aut ſecū
dò (quod mihi magis probatur) per vocem Salomonis
in titulo poſitam ſignificari Chriſtum tranſlatitiè, & nul
lo modo Salomonem. Primum hunc dicendi modum
mittamus; non tanquam falſum aut inanem; nam ſolidus
eſt & ſatis probabilis, quòd ſcilicet, Dauid cœperit in ti-
tulo, & in primo aut ſecundo verſu huius pſalmi, tractare C
ad literam de filio ſuo Salomone, & deinde eo penitùs
derelicto, ad Chriſtum tranſierit, vt tradit Euſebius lib. 7.
de Demonſtra. Euang. c. 3. Demonſt. 7. Ergo hunc, ceu
non tam plauſibilem prætereuntes, ad alterius modi ex-
plicationem deueniamus.

Dauid hic fecit tranſitū de Salomone ad Chriſtū.

Ergo dici poteſt & debet, quòd in præfato pſalmo nul
lus ſit tranſitus, ſed à titulo vſq; in finem ſemper de Chri
ſto, & nunquam de Salomone, ſit ſermo: & tunc vox Sa
lomon in titulo poſita, non propriè pro ipſo Salomone
filio

Melius eſt quod non fecerit tranſitū, ſed ſemper de Chriſto, &c.

A filio Dauidis, ſed pro Chriſto Domino poſita ſit. Idque vno ex tribus modis, ſcilicèt, primo, ſumpta voce non propriè, ſed appellatiuè pro dilecto vel pacifico, quæ eſt ſignificatio nominis Salomonis: eſt autem Chriſti nomẽ in ſcriptura Pacificus vel Dilectus, id oſtendente Fratre Ludouico Legion. in lib. de Nominibus Chriſti. Aut ſecundo, voce Salomonis ſumpta metaphoricè, eo loquẽdi tropo, quo ipſum Chriſtum appellamus Leonem, Agnum, Petram, Abelem, Dauidem, Iſaacum &c. Aut tertio, patronimice ſumpta voce Salomonis, pro Salomonide vel Salomonio, id eſt, pro Chriſto filio Salomonis. Sa

Vox Salomon hic ſignificat Chriſtum ad literam.

B nè nomen Dauidis his modis plerunque non verum Dauidem filium Iſai, ſed Chriſtum Dominum ſignificat. Quod notabat D. Aug. tomo. 4. lib. de octo Dulcicij quæſtionibus. q. 5. & vltima Galatin. de Arcanis, lib. 3. c. 25. Ianſenius, in Epiſtola, quam præfixit Pſalmis, Driedo, vbi ſuprà. Et eſt elegans locus Hieremiæ. 30. Seruient Dauidi regi ſuo, quem ſuſcitabo eis, id eſt, Chriſto: nam Dauid exuſcitandus nequaquam erat. Et Ezechiel. 34. Suſcitabo ſuper oues paſtorem, ſeruum meum Dauidem; ego autem ero eis in Deum, & ſeruus meus Dauid princeps in medio eorum. Et Oſeę. 3. Conuertentur filij Iſrael, &

Vox Dauid interdũ non Dauidẽ, ſed Chriſtum literaliter ſignificat.

Hiere. 30.

Ezech. 34.

Oſe. 3.

C quærent Dauid Regem ſuum, id eſt, Chriſtum Regem ſuum. Quidam adducunt & illud Hierem. 23. Suſcitabo Dauid germẽ iuſtum. Cæterùm is vltimus locus vanus, & fallax eſt, nam Dauid ibi non Chriſtum, ſed populum Dauidicũ ſignificat. Vnde eſt datiui caſus, ſic: Suſcitabo Dauidi germen iuſtum, id eſt, Chriſtum.

Hier. 23.

Sed & ſunt loca, vbi de nomine Salomonis hoc ipſum dicere cogimur: quòd notabat Galatinus, lib. 3. c. 26. & Adrianus ille bis Finus, lib. 2. Flagelli. cap. 12. ex illo loco, Canti. 3. Egredimini filiæ Sion, & videte Regem Salomonem.

Locus Cant. 3. ubi uox Salomon nõ ſignificat Salomonem, ſed Chriſtum.

nem. Dicit verò Galatin. in Midras Sir Aſſyrim, id eſt, in Expoſitione Cantici Canticorum, per Regem Salomonem intelligi Regem perfectiuum, qui creauit omnes creaturas. Et dicit R. Moyſes, eſſe reum mortis, qui ex Cantico Canticorum delet nomen Salomonis, tanquã delens nomen diuinum. Itaque vox Salomon ibi in Canticis, non Salomonem, ſed Chriſtum verum Deum ſignificat. Refert Porchetus in Victoria contra Iudæos. p. 1. c. 13. Gloſſam R. Aninæ, in illo loco Canticorum. 3. Videte Regem Salomonem, in diademate quo coronauit eũ mater ſua, hanc eſſe: Diſcurrimus per vniuerſas ſcripturas & non reperimus quòd Berſabee fecerit coronam filio ſuo Salomoni. Meritò Caiet. in titulo præſentis Pſalmi, exiſtimat, vocem Salomonis in hoc titulo poſitam, eſſe epitheton Meſsiæ: & Geneb. eſſe patronymicum nomen, Meſsiam ſignificans. Et hactenùs de hac quæſtione præambula.

A B C

V.

Qua ratione regnum & dominiũ de quo in hoc Pſalm. cõueniat Chriſto.

ALtera iam, quæ nos propiùs ſpectat, occurrit quæſtio, qua via & ratione Chriſto Domino regnum illud temporale ac dominium vniuerſale feliciſsimum, quod in hoc Pſalmo edicitur, valeat adaptari. Doctores Hebræi contendentes Meſsiam futurum eſſe Regem tẽporalem, & apparatu magnifico regnaturum, purpuratũ & ſericatum, & famulorum cuneis ſtipatum: & ex alia parte videntes in ſcriptura haberi, quòd Meſsias futurus erat pauper & miſer, & miſere plectendus & occidẽdus, in eam venerunt ſententiam, vt aſſererent, duos futuros Meſsias: alterum glorioſum, miſerum alterum. Hoc referunt ex Catholicis doctoribus multi, præſertim quinque, illi quidem pij iuxtà & docti, & in euoluẽdis Rabbinorũ ſcrinijs diligentiſsimi, Petrus Galatinus, lib. 4. de Arcanis catholicæ veritatis. c. 2. & c. 21. Adrianus Finus, lib. 5. Flagel-

Rabbini duos Meſsias cõfinxerunt: unum glorioſum, alterũ miſerum.

A gelli.c.15. Porchetus in lib. qui dicitur, Victoria contra Iudæos, ex recognitione Auguſtini Iuſtiniani Epiſcopi Nebienſis. p.1.c.10. Petrus Coſto, in lib. quem attitulauit, Typus Meſsiæ, non longè à principio, & noſter Iacobus de Valentia, ſuper Pſalm.20. Iudæi itaque, quò ſuis technis & machinationibus exequẽdis ampliorẽ viã pararent, & vim veritatis ſubterfugerent, nec capi à Chriſtianis poſſent, duos cõfinxere Meſsias in lege promiſſos: quorum vnum vocarũt Ben Ioſeph, de Tribu Ephraim, & alium BenDauid de tribu Iuda. Et affirmabant futurum, vt horum alter miſerè plecteretur & occideretur cum tota gẽ

B te ſua: alter verò nunquam moreretur, ſed per totam eſſet æternitatem regnaturus: quin & erat exuſcitaturus alterum Meſsiam turpiter interfectum. Atq; adeò glorioſus iſte Meſsias & rerum geſtarum magnitudine, & imperij gloria debebat efflorecere, vt Romanum excindere deberet imperium, & Iudaicum populum ex toto terrarum orbe conquiſitũ, ab omnibus Tyrãnis aſſerturus eſſet, & eum ad terram promiſsionis, vetus & ſanctum Iuſtorum patrimonium, reducturus. Quinimò non ſolùm viuis Meſsias ille futurus erat beneficus, ſed etiam mortuis: nam & omnes Iudæos vita functos erat exuſcitatu-

C rus, vt oculos explerent illa pace & felicitate Iudæorum.

Meſsias glorioſus.

Nitebantur autem Iudęi hoc vt aſſererent, quibuſdã ſcripturæ teſtimonijs, non ſolùm inter ſe diuerſis ſed & aduerſis, & pugnantibus, vt ipſi credebant: adeò vt vni Chriſto & eidem crederent non poſſe conuenire. Michæ.5. videbant ſcriptum eſſe. Ex te exiet dux, qui regat populum meum Iſrael, & egreſſus, ſeu egreſsiones eius ab initio, à diebus æternitatis. Et Pſal.109. totũ de glorioſo illo ac beato Meſsia interpretabantur, cui dixit Deus, Sede à dextris meis. Quibus verbis non Abraham, vt qui-

Nituntur ſcripturæ qui duos fingũt Meſsias.

Mich.5.
Pſalm.109.

dam Rabbini putarunt, non Dauidis, vt alij, non Saulis, non Ezechiæ, non Zorobabelis, vt quidam alij ſomniarunt, ſed veri Meſsiæ futura proſperitas ſuis coloribus depingebatur: Meſsiæ inquàm glorioſi, quem Deus ſedere faceret à dextris ſuis, cuiq; in die bellorum populus ſuus adeſſe debebat voluntarius ad oppugnandos inimicos, vt habet prior pars verſus quarti, ſecundùm alias verſiones, qui ex vtero auroræ gignendus erat. &c. Sic de amplitudine ac perpetuitate regni eius explicabant Pſalmũ. 44.71.88.86.&c. Quando verò contrà videbant apud Iſaiam.c.53.& apud Zachariam.c.9.&.12.& Pſalm.21.68. & aliàs ſæpe ſcriptas eſſe calamitates, & aduerſas fortunas Meſsiæ, omnia hæc ad alterum Meſsiam afflictum & inglorium traducebant. A B

Pſalm.109.

Quòd uni & eidem Meſſiæ cõueniũt diuerſiſsima uaticinia ſcripturæ.

Veruntamen excęcauit Iudæos ſua malitia: facilè enim peruidere, & ſic conciliare illam locorum diuerſitatem poterant, & vni & eidem Chriſto hæc omnia, licèt alioqui diuerſa, accommodare: ſi dicerent, teſtimonia illa ad vnum & eundem Chriſtum diuerſimodè conſideratũ, eſſe referenda. Idque vno ex.5.modis, quos totidem verbis referam. Primo, ſi diuerſis temporibus Chriſtum conſiderarent: Diſtinguere nanque oportet tempora, vt ſic concordentur iura, vt habet Iuriſprudentium regula. C

1. Explicatio

Nam primo quidem tempore futurus erat Meſsias pauper & miſer, naſciturus in ſtabulo, eiulaturus pueriliter, paſſurus probra & contumelias, ſubiturus mortem turpẽ & ignominioſam: Deinde verò à reſurrectione, diues, potens, victor, glorioſus & triumphator erat futurus. Aut

2. Explicat.

ſecundò, cum Adriano, in illo.c.15. de gemino aduentu Chriſti, dicerent, illa tã diuerſa loca intelligi, nam tàm vẽturus eſt in ſecundo aduentu, glorioſus & ſplendens, quã

3. Explicat.

venit in primo abiectus & miſer. Aut tertiò dicere poterant,

A rant, vno & eodem tempore hæc omnia conuenire Meſſiæ, ſecundum tamen diuerſas naturas: atq; adeò ſecundùm humanam erat futurus inglorius, mortalis & mortuus: ſecundùm vero diuinã glorioſus, immortalis. Quartò, etiam inquantùm homo, ſimul illas tam diuerſas fortunas habiturus erat: proſperam, ſecundùm partem animæ ſupremam: aduerſam, ſecundum infimam. Quintò id explicarent de duplici regno & poteſtate Chriſti, nam ſi de temporali ſit ſermo, pauper futurus erat & lugubris, ſi de ſpirituali, diues, potens, &c. Ex his verò iam ſenſim delabimur ad centrum quæſtionis.

4. Explic.

5. Explic.

VI.

Hinc præcipua queſtio.

An Chriſtus ſit Rex, & dominus rerũ, &c.

B HIS ergo cùm ad propoſiti thematis intelligentiam, tùm ad quæſtionis præcipuæ deciſionem neceſſariò præiactis, nam diutius in hoc pulcherrimo ac latiſsimo ſcripturarũ campo expatiari non licet per tempus: Quæſtio in forma ſcholaſtica à me diſputanda ea eſt. Vtrùm Ieſus Chriſtus Dominus ac Saluator noſter, fuerit verè ac propriè dominus & rex totius orbis, atq; omnium rerum creatarum, ſecundùm quod homo eſt, non tantùm ſpiritualis rex ac dominus, ſed & verus ac abſolutus & proprius, atq; adeo temporalis: tam verè & propriè quàm Philippus. II. nunc temporis rex eſt Hiſpaniarũ, & vnuſquiſq; hominum dominus eſt ſuarum rerum, eò quòd il C lis in omnem vſum poteſt citra alicuius iniuriam vti. Mixtim autem de regno & dominio (nam in Chriſto par eſt vtriuſq; ratio, vt dicam infrà) argumenta procedent.

Argumenta à parte negatiua.

A parte negatiua ſtant primò authoritates, ſecundò rationes. Authoritates verò in multiplici ſunt differentia nã quædam ex ipſo corpore bibliorum, quædam ex ſanctorum Patrum voluminibus decerptæ ſunt: quibus accedent quædam aliæ Doctorum Theologorum, ac Iuri-

 ſtarum

ſtarũ, qui ſcholaſticè diſputātes huic parti ſuffragati ſint. A

1. arg. ex locis ſcripturæ. Primum ergo argumentum, quod ſacris literis innititur & potiſsimùm probat Chriſtum non fuiſſe regem propriè & abſolutè (nam quòd nec fuerit rerum dominus mox probabitur) duplicem locum multiplici vi corroboratum comprehendit: Alter habetur apud Hierem. c.22. alter apud Ioan. c.18. In priori itaq; loco enunciatur apertiſsimè, poſt regem Iechoniam nullum iam ampliùs regem, videlicèt, qui temporaliter & abſolutè regnet, de ſemine Dauid futurum. Hæc dicit Dominus: ſcribe virũ iſtum (ideſt, Iechoniam) ſterilem virum, qui in diebus ſuis non proſperabitur: nec enim erit de ſemine eius vir, qui ſedeat ſuper ſolium Dauid, & poteſtatem habeat vltra in Iuda, vel, & regnet poſthac in Iuda, vt habet Vatab. Vim huius loci, ſimiliter & ſequentis ex ſanctis patribus oſtendemus ſtatim. Alter locus eſt, Ioan. 18. dixit Chriſtus, Regnum meum non eſt de hoc mundo, ſi ex hoc mundo eſſet regnum meum miniſtri mei vtique decertarent, vt non traderer Iudæis: nunc autem regnum meum non eſt hinc. Vbi non ſolùm viſus eſt Chriſtus dicere, non habere ſe vſum & exercitium regni, nam hoc certò conſtabat tunc temporis Chriſtum non habere, neque id Pilatus rogitaret: Rogauit ergo, an haberet ius regni, vt Cæſari poſſet contradicere. Et huic percontationi reſpondit, Regem ſe minimè eſſe.

Hierem. 22. quod de ſemine Iechoniæ nullus iã rex &c. B

Ioa. 18. Chriſtus ipſe dixit ſe non eſſe regem. C

Nomen Regis cum datur Chriſto coarctatur ad ſpiritualis. Deinde, Quoties de Chriſti regno aut dominio ſiue principatu, ſit mentio in ſcriptura, ſemper apponitur aliquid ratione cuius appoſiti alienatur nomen regni aut regis à ſignificatione regni temporalis, & transfertur ad ſpirituale. Pſalm. 2. Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo, &c. additur, Prædicans præceptum eius. Et Matth. 28. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra. Et ſub-

Pſ. l. 2.
Matth. 28.

A ſubdit quod ad ſpiritualia pertinet, Euntes ergo prædicate euangelium baptizantes, &c. Particula illa, ergo, conſequutionẽ denotat explicatiuã qualitatis regni & poteſtatis Chriſti. Luc. 19. Benedictus qui venit Rex. Et O Sana, idest, salua nos. Et Iſai. 9. Super ſoliũ Dauid, & ſuper regnũ eius ſedebit in æternum. Sequitur, Vt confirmet illud ac corroboret in iudicio & iuſtitia, à modò vſq; in ſempiternum. Hierem. 23. Regnabit rex, & ſapiens erit, &c. Et ſequitur, In illa die ſaluabitur Iuda, &c. Et adhuc, Ioan. 18. Tu dicis, quia rex ſum ego. Et pergit explicare modum regni, Ego ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati. Et Pſalmo. 44. Intende proſperè, procede, & regna. Et adiecit, Propter veritatem & manſuetudinem & iuſtitiam. Et Zacha. 9. Ecce Rex tuus venit tibi. Sed qualis rex? Iuſtus & Saluator, ipſe pauper & aſcendẽs ſuper aſinam. Hic non ſolum regnum, ſed & dominium & proprietatem rerum à Chriſto longè abeſſe, docet ſcriptura. Quibus appono illud Pauli de Chriſto. 2. Corin. 8. Qui cum diues eſſet, pauper pro nobis factus eſt. Et Matt. Vulpes foueas habent, & volucres cœli nedos, filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet.

Luc. 19. Iſai. 9. Hier. 23. Ioan. 18. Pſal. 44. Zach. 9.

B

Non ſolum regnũ, ſed et dominium rerum, penitus à ſe Chriſtus abdicauit.

VII. His accedit ſecundo loco Diuorũ Patrum omnium vna vox, vnus animus atq; conſenſus explicantiũ loca prædicta de regno Chriſti ſpirituali & ſupramũdano. Habemus autem decretum ſacri Concilij Triden. Seſ. 4. in Decreto de editione & vſu ſanctorum librorum, quòd præter cõmunẽ ſanctorum Patrum conſenſum, nullus ſcripturam audeat proprio marte referare, & intelligere. Quod idẽ præcipiũt antiqua Eccleſiæ concilia & Patres vt vidimus. q. 2. Poſitiua. Quod autem hæc ſit Patrum ſententia, exploratiſſimum eſt ijs, qui eorum libros volutant. Sed in gratiam eorum, quibus eos euoluere

C

Patrum ſententiæ, quòd ſpiritualeſit regnũ Chriſti, & dominium.

non

non vacat:ecce loca quædam.Initium verò dicendi à qua A
tuor Eccleſiæ Latinæ Doctoribus, lætis auibus, faciam.
Primùm,D.Auguſt.lib.17.de Ciuit.c.7.Populi,inquit,Iſ-
Pſal.2. rael perſonam figuratè gerebat homo ille, ſcilicèt, Saul:
qui populus regnum fuerat amiſſurus Chriſto Ieſu Do-
mino noſtro, per nouum teſtamentum non carnaliter,
ſed ſpiritualiter regnaturo.Et Tractatu. 115. ſuper Ioan.
ſic ait:Dicit quidam in prophetia de Deo Patre,Ego au-
tem conſtitutus ſum rex ab eo,ſuper Sion montem ſan-
ctum eius:ſed Sion ille & mons ille non ſunt de hoc mũ-
Pſal.2. do.Quod eſt eius regnum,niſi credentes in eum? Et ſu-
per ipſum Pſalm.2. ſic ait: Dabo tibi gentes hęreditatem
tuam,quas poſsideas ad earum ſalutem, & quæ tibi fructi B
ficent ſpiritualia.

D.Ambroſ.lib.3.ſuper Lucæ.c.penultimo,ſic ait, poſt
multa:Iam ipſum regem ſecundùm honorem ſeculi nõ
accipimus Chriſtum.Quomodò ergo dictum eſt,Ex fru
Pſal.131. ctu ventris tui ponam ſuper ſedem?Quo modò & Ange
Luc.1. lus de eo dicit,Quia dabit illi Dominus Deus ſedem Da
uid patris ſui,& regnabit in domo Iacob? Quomodo re-
gnare repromittitur,nec oſtenditur? Aut quomodò ex
Hiere.22. locus explicatur. ſemine Iechoniæ nullus regnaturus dicitur per prophe-
tam?Si enim Chriſtus regnauit, ex ſemine autem Iecho C
niæ Chriſtus natus eſt, propheta mentitus eſt, mentita
Quomodò ſemine Iechoniæ nullus iã ultra regnauit. ſunt & oracula. Et mox: Non ſeculari honore regnauit
Chriſtus,nec in Iechonię ſedibus,&c.Et apertiùs ſtatim,
explicans de Chriſti regno dictum eſſe illud, Et thronus
eius ſicut dies cœli,ait:Nõ vtiq; hunc thronum Salomõ
Pſal.88. ſedit,non Roboam,non Iechonias.Sanè D. Ambroſius
longo diſcurſu difficultatem hanc proſequutus, docet,
regnum Chriſti alterius eſſe rationis,qua nec Roboam re
gnauit,nec quiſquam alius.Et mordicùs, & aſſeuerãtiùs,
eodem

A eodem lib.3.c.5.ſic ait, In abruptum diſputationis venimus, hæremus in vado, & in quodam naufragio veritatis fluctuamus: excitemus ergo Chriſtum, ipſum interrogemus, ipſe reſpondeat. Interrogemus ſcripturas, inuenimus quia regnum eius non eſt de hoc mundo. Qui dicit non eſſe de hoc mundo regnum ſuum, oſtendit eſſe ſupra mundum: ita & regnum eius erat, non erat in ſæculo, ſed ſuper ſæculum erat. Hæc Ambroſius. *Ioan.18.*

D.Hiero.lib.4.Comment.ſuper Hierem.c.22.explicans illud, Scribe virum iſtum ſterilem.&c. ſic ait: Oritur quæſtio, quomodo poſsit ſtare prophetia, nullum de B ſtirpe Iechoniæ eſſe generatum, qui ſederit ſuper thronū Dauid? cum Dominus noſter de huius natus ſit ſemine, & dederit ei Dominus ſedem Dauid.&c. Et mox, Poteſt ſolui, non ſedebit quidem ſuper thronum Dauid vir & homo, ſed ſedebit Deus, regnumq; eius, non terrenum, ſcilicèt, & breue, ſed perpetuum & cœleſte. D. Gregorius (quo quatuor Eccleſiæ Latinæ Doctores in vnū colligamus) homi.8.ſuper Euang.apertè id docet: quinimò non ſolùm regnum mundi, ſed & dominium rerum habuiſſe Chriſtum, negat ſecundùm humanam naturam. Chriſtus, inquit, non in parentum domo, ſed in via naſci C tur, vt profectò oſtenderet, quia per humanitatem quam aſſumpſerat, quaſi in alieno naſcebatur: alienum, videlicèt, non ſecundùm poteſtatem dico, ſed ſecundùm noſtram naturam. Nam de poteſtate eius ſcriptum eſt, In propria venit. In natura etenim ſua ante tempora natus eſt, per naturam noſtram venit ex tempore, qui æternus permanens temporaliter apparuit: alienum eſt vbi deſcedit. Hæc ille.

Explicatur idem locus Hier. 22. ex D.Hieron.

Ex D. Greg. quòd Chriſtus non habuit dominiū &c.

Ioan.1.

His alios Eccleſiæ Græcę doctores præcipuos annu-

Patres Eccleſiæ Græcæ ad idem.

mieremus. Magnus Athanaſius ſuorũ operũ Tomo. 3. in Oratione de Sãctiſsima Deipara, propè finẽ, Rimãtur, inquit, Hæretici ſeſe inuicem adhortantes, & fallacioſe quęrunt, an acceperit thronum Dauidis patris ſui, & regnauerit in domo Iacob in æternum. Et poſt pauca, Ergo capiens Chriſtus thronum Dauidis tranſtulit illum, & dedit ſanctis Chriſtianorum Regibus, vt conuerteret eos ad domum Iacob: qua tradita in opprobrium & direptionem, regnabit in Chriſtianis in æternum, & regni eius nõ erit finis. Et mox ſiquidem genitus ex Virgine, & conſummatis omnibus, quæ ad negotium mortis & crucis pertinebant, poſt reſurrectionem ad ſuos dicebat, Data eſt mihi omnis poteſtas. &c. Et quandoquidem ipſe Rex eſt, qui natus eſt ex virgine, idemq; ac dominus & Deus, ea propter & Mater, quæ eum genuit & Regina, & domina, & Deipara proprie & verè cenſetur. Hæc Athan. Quibus, eũdem modum regni & dominatus Chriſto & eius matri deſignans, ſpiritualem eſſe & alterius rationis à noſtro ſatis luculenter oſtendit. D. Chryſoſto. expreſsiùs & floridiùs, vt ſolet, homil. 6. ſuper. c. 2. Matthei, Quonã pacto, inquit, Magi ex ſtella illa Iudæorum, regem illum eſſe didicerunt? cum certè non iſtius regni iſte ſit Rex, nihil quippe tale monſtrauit, quale mundi huius reges habere conſpicimus. Neque enim haſtas, neque clypeatas oſtendit militum cateruas: non equos regalibus phaleris inſignes, nõ currus auro, oſtroq; fulgentes: non enim iſtum, neque alium quempiam circa ſe habuit ornatũ, ſed vilem hanc prorſus vitam egit ac pauperem, duodecim tantummodo homines, eoſque deſpicabiles ſecũ circunducendo. Hæc ille. Quibus quid clarius? quid eloquẽtius? ſed nunquid Magnus Baſilius hanc rem prætërijt? ipſe ſanè, vt eum refert. S. Tho. in Catena, Lucæ. 1. explicans

Matth. 28.

Verba elegantiſsima Chry.

A B C

cans

A cans illa verba, Regnabit in domo Iacob. &c. ſic ait: Non in materiali ſede Dauid Dominus ſedebit tranſlato Iudaico regno ad Herodem, ſed ſedem appellat Dauid, in qua reſidet Dominus, indiſſolubile regnum. Hæc D. Baſil.

Sed & mixtim & citra delectum, vt tumultuariò ſeſe nobis offerunt, alios proferamus. Tertullianus antiquior omnibus præcitatis, & doctrina ac grauitate non impar, lib. Aduer. Iudæ. §. Probatio natiuitatis Chriſti, explicans normam, qua Chriſtus dominari ac regere mundum debebat, in explicatione illorum verſuum, Pſalm. 44. Diffuſa eſt gratia in labijs tuis. &c. Accingere gladio tuo &c. *Aliorum Patrum teſtimonia.* *Pſalm. 44.*

B Specie tua & pulchritudine tua &c. Propter veritatem & manſuetudinem &c. ſic diuinè loquitur: Valde abſurdum eſt, ſi quem ad bellum enſe cingebat, ei de ſpecie decoris & labiorum gratia blandiebatur. Quis enim enſe accingetur, & non contraria manſuetudini aſſumat? Et paulò ante: Scilicet ad arma vagitu conuocaturus erat puer: & ſignum belli non tuba, ſed crepitacillo daturus: & non de muro, ſed de nutricis & gerulæ ſuæ gremio hoſtem deſignaturus. Hæc ille. Quibus explanat, Chriſtum alium modum regni ac dominij habiturum, videlicèt, ſpirituale. &c. Theophil. ſuper Luc. c. 1. ſicut Dauid ſen- *Verba Tertull. omni animaduerſione digna.* *Arma, tuba, muri militiæ Chriſti.*

C ſibile regnum ſuſcepit, ita Chriſtus ſpirituale. Bernar. ſuper. Miſſus eſt. homil. 4. Quero, quomodo dederit ei Dominus ſedem Dauid patris ſui? cum ipſe in Hieruſalē nō regnauerit? Et mox, Deniq; quid magnum promittitur ei, qui ſedet ſuper Cherubim, ſedere in ſede Dauid patris ſui? Et ſtatim, Dabit ergo Dominus ſedem Dauid patris ſui, non typicam, ſed veram: non temporalem, ſed æternam: non terrenam, ſed cœleſtem. Beda ſuper eundē locum Lucæ. Accepit, inquit, ſedem Dauid, vt nimirùm gētem, cui Dauid quondam temporalis regni gubernacula *Luc. 1.*

præbuit,ipſe perpetuum vocaret ad regnum,quod eis pa A
ratum eſt ab origine mundi. &c, Et mox: Super ſolium
Iſai.9. Dauid,& ſuper regnum eius ſedebit, vt confirmet illud in iudicio & iuſtitia.Nō dixit,in acquiſitione gloriç & gazarum terreſtrium,non in victoriam gentium plurimarum,vrbiumque ſuperbarum, ſed in iudicio & iuſtitia. Hæc ille.Sed ne in re non dubia vtar teſtibus non neceſſarijs,ad eandem ſententiam propugnandam omnes ſancti Patres quaſi coniuratis animis concurrunt: & inſuper omnes ferè illi, qui Lucam Commentarijs illuſtrarunt, in illis verbis,Dabit ei Dominus ſedem Dauid patris ſui. Et qui Ioannem,ibi.c.18. Regnum meum nō eſt de hoc B
mundo:& qui Matthæum, ibi,Ecce rex tuus venit tibi &c.capi.21.

VIII. *3. Argum.ex hiſtorijs, quòd Chriſtus non fuerit rex temporalis.*

TErtio loco hiſtoriarum accedat authoritas. Euſebius Cæſari.lib.3.hiſt.Eccleſ.c.20.refert, Reuocatum quendam nomine,detuliſſe quoſdam conſanguineos Chriſti ad Domitianum Imperatorem, qui à Domitiano rogati (verba ſunt Euſebij) de Chriſto,quale eſſet regnum eius, vel quis ipſe,aut vnde,aut quando venturus? Reſponderunt,quòd non huius mundi regnum,neque huius terræ ei deſignetur imperium, ſed quia cæleſte ei regnum per Angelorum miniſteria in conſummatione ſæculi præpa C
retur:quando,ſcilicèt,aduētans in gloria de viuis & mortuis iudicabit.Hactenus Euſebius.Prçſtantiùs & confidentiùs iſti reſponderunt,quàm Apoſtoli interrogauerūt, Act.1.à Chriſto,Si in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael?& improbis clamoribus extorquere primas ſedes in regno Chriſti,contenderunt, quod fecerunt filij Zebedæi Matth.18.cum regnum ac dominium Chriſti non tēporale,ſed ſpirituale eſſet futurum. Hæretici noſtri temporis adſcribunt Beatiſsimæ Virgini eandem ignorantiam:

Act.1. Hæretici adſcribunt B. Virgini ꝙ putant regnum Chriſti fore temporale.

A tiam: nam explicantes illud Lucæ.2. Et ipſi non intellexerunt verbum quod locutus eſt ad eos, dicunt, quòd parentes Chriſti expectabant in Ieſu, non Doctorem ac magiſtrum ſcripturæ, ſed potentem & pompaticum Regem Iſrael, qui ſplendore imperij, opum affluentia, militum copijs, armorum præſidijs, aulicorum ſtrepitu, & magnifico apparatu regnare deberet. Ita Loſsius, & Pellicanus inſignes hęretici, apud Petrum Caniſium lib.4. de Maria Deipara.c.19.

Luc. 2.

IX.

4. arg. ex authoritate Doctorum recētiorum, ad idem.

QVarto loco, adijciamus neotericos ſcriptores. Hermas Letmatius lib.7. de Inſtauranda relig.c.9. V valden.lib.2. Doctrinalis.ar.3.c.76.77.&c. Drie. de Dogmati B bus ſacræ ſcri.lib.3. Tract. 1. c.4. Ianſen. in Concordia.c.3. &.141. Soto.lib.4. de Iuſtitia.q.4.ar.1. & in.4. Sent. d.25. q.2. artic. 1. Victoria Relectione.1. de Indis, num.25.& in Relectione de Poteſt. Eccle. quæſt.5. num.15.16.17.&.18. Adrianus Finus lib.5. Flagelli.c.5.&.6. Rurſus Abulenſ. ſuper lib. Num.c.24.q.11.& ſuper Matth.20.q.63.& ſuper cap.21.q.30. Caſtro lib.3. ver. Beatitudo. hæreſi.3. Syxtus Senen.lib.7. Bibliothecæ, hæreſi. 8. ſuper Epiſtolam ad Hebræos, Franciſcus de Chriſto in.3.d.4. de Regno Chri C ſti.q.6.& quotquot ferè ſuper Lucam.c.1. & Ioan. 18. & Matth.21. in illis verbis, Dabit eis Dominus, &c. &, Regnum meum non eſt de hoc mundo: &, Ecce Rex tuus venit tibi. Et Iacobus Naclantus Tractatione.4. Theologica, in Titulo de Auguſtiſsimo regno Chriſti, Horum authorum quidam quidem expreſſè, quidam verò tacitè ac latenter id tradunt.

X.

5. arg. rationibus, quòd Chriſtus nō fuerit rex, aut dñs.

QVinto loco, rationibus agendum eſt. Principiò, Qui aſſerunt Chriſtum regem fuiſſe temporalem, & rerum Dominum, plurimum fauent perfidis Iudæis, expectantibus Meſsiam, bello & pace potentem, & rerum

temporalium copia abundantem. Refert Adrianus Finus lib.5.c.1.&.6. Rabbinorum eſſe delirium & errorē, Meſſiam in maxima paupertate natum, cum obtinere regnū non poſſet, abijſſe vagum per vniuerſum mundum (vt de Lycurgo Lacedęmoniorum legiſlatore refert Plutarchus, in Vita eius) ſtipemq; emendicando, diuitias adhuc comparare, quibus conflare magnum poſsit exercitum, quo ſibi regnum comparet & recuperet. A

2. ratio, quia ad fines intētos à Chriſto, nil referebat regnū &c.

Secunda ratio, quia ad eos fines, quos per incarnationis myſterium Chriſtus intendebat, nihil penitùs conducebat dominium rerum temporalium: ad redemptionem mundi, ad ſuperandum diabolum, ad placādum Patrem æternum, ad inſtructionem populi: imò ad vltimum horum magnoperè conducebat vt regnum à ſe & dominiā temporale Chriſtus abdicaret: vt, ſcilicèt, deſpiciendi caduca hæc bona exemplum omnibus traderet. Porrò dicere aliquis, ad hos fines comparādos ſatis erat quòd vſum dominij à ſe Chriſtus abijceret, non proprietatem. Contra hoc tamen eſt altera ratio. B

3. ratio, quod non ſolum uſum, ſed & iui regni nō habuit.

2. Cor. 8.
Matt. 21. & 8.

Tertia ergo ratio eſt, quia perfecta paupertas non ſolū in abdicando vſu rerum conſiſtit, ſed potiùs in abdicando & repellendo à ſe dominio, quod faciunt religioſi. Ergo cum Chriſtus Dominus pauper ſæpenumerò in ſcripturis appelletur 2. Corint. 8. Qui cum diues eſſet, pauper pro nobis factus eſt, & Matth. 21. Ecce rex tuus venit tibi pauper. Et c. 8. Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, Filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet, &c. fit neutiquam dici nūc poſſe quod tunc fuerit rerum omnium Dominus. Cōfirmatur, quia hæc, quę mihi aliquando ſubibat cogitatio, Chriſtum eatenùs fuiſſe paupere, quatenùs virtutem paupertatis habebat, quā in medijs diuitijs habere quis poteſt, vt eam habuit Abraham, C

A braham, Dauid, &c. planè non ſatis ſaluat dicta ſcripturæ, & Patrum, vbi Chriſtus abſolutè egenus & pauper nuncupatur. Certè nec Dauid, nec Abraham, neque quiſquam alius, qui rebus temporalibus abundauerit, quàmlibet aliàs ſit ſanctus & iuſtus, & virtutem habeat paupertatis eſt verè pauper dicendus; nec illum vnquam ita appellant ſcripturæ. Cum ergo abſolutè Chriſtum appellent pauperem, dicendum eſt, eum non ſolam virtutem, ſed etiam veram paupertatem, ideſt, opum penuriam & inopiam habuiſſe. Confirmatur adhuc, quia Chriſtus Dominus in gradu heroíco habuit perfectionem euangelicam: de cuius ratione eſt deſerere vſum ac dominium

Quòd Chriſtus fuit verè pauper, non ſolù per uirtutē paupertatis, ſed per rerum inopiam.

B rerum omnium, vt patet Matth. 19. Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, &c. Profectò poſſet adoleſcens ille, cui talia dicebantur, meritò à Chriſti conſilijs reſilire, & ei ſic obijcere: Tu perfectus es, qui tamen rerum omnium dominium penes te habes: quare ergo alium perfectionis modum mihi præfigis? *Matt. 19.*

Quarta ratio eſt, quia poteſtas & facultas, quæ ad actū nunquam reducitur vana eſt & otioſa & proinde nec à Deo, nec à natura vnquam facta: Chriſtus autem quandiu vixit, hanc ciuilem & temporalem poteſtatem nunquam exercuit: non ergo eſt veriſimile quòd eam habuerit. Minor probatur quia aſsignari non poteſt locus, aut tempus, vbi & quando eam Chriſtus exercuerit. Quinimò multa aſsignantur, in quibus, cum eam exercendi occaſio ſeſe offerret, apertè docuit, ſe eam non habere, vt Lucæ. 10. petenti cuidam à Chriſto, vt iudicaret ciuiliter inter ſe & fratrem ſuum, reſpondit; O homo, quis me conſtituit iudicem inter vos? Quod tractat Viguer. in Inſt. c. 17. §. 1. ver. 18. de quo infrà.

4. ratio, quia Chriſtus nunquam uſus eſt regni iure, aut dominio. &c.

C

Luc. 10.

Profe-

Profecto huius ſciſcitationis nunquàm ſufficiens redditur A ratio: Si Chriſtus rex erat & Dominus in temporalibus & ciuilibus, cur non id muneris exercuit, cum magnoperè neceſsitas id exercendi vrgebat? Erant etenim tempore Chriſti inſolentiſsimæ tyrannides, & enormia flagitia regum & principum, fas nefasq; commiſcentium: & mũdus totus, præſertim Vrbs Hieroſolymitana facinoroſis ac nefarijs abundabat hominibus. Quibus omnibus iure ipſo naturæ occurrere Chriſtus, ſi verè erat in temporalibus rex & dominus, omninò tenebatur. Et licèt orbis gubernationem Cæſari Romano, alijſq; principibus demandaſſet, in caſu tamen, quo tam immania ſcelera vulgò perpetrabantur, cum graui innocentium damno, & B Rerumpub. perturbatione, & religionis iactura, non dubiũ eſt quin, ſi Chriſtus ius regni penes ſe habebat, vſum etiam aſſumere & exercere teneretur, vt tantis malis mederetur. Pleraq; ſunt alia huius argumenta ſententię, quorum quædam miſſa facimus, ne in immenſum præſens abeat diſputatio: alia verò adhuc inferiùs adducenda, & expendenda ſunt.

Quòd ſi Chriſtus erat verè Rex, tenebatur iuſtitiam adminiſtrare, &c.

XII. *Aliud eſt eſſe regẽ, aliud eſſe Dñm.*

IN huius quæſtionis gratiam opportuniſsimè Iacobus Almainus, lib. de Poteſt. Eccleſ. c. 8. tres diſtinctiones præmittit omni obſeruatione digniſsimas. Prima eſt, aliud C eſſe quærere, an Chriſtus habuerit iuriſdictionem, aliud an habuerit proprietatem. Hoc eſt, aliud eſt quærere, an Chriſtus fuerit rex, aliud an fuerit Dominus: nam poteſtas regendi nihil aliud eſt, quàm iuriſdictio temporalis, cuius actus ſunt iuſta præcipere, mala prohibere, &c. dominium autem eſt ius vtendi re aliqua in omnem vſum. Ex quo fit, poſſe aliquem eſſe regem rerum, quarum nõ ſit dominus: & ſimiliter dominum quarum non ſit rex. Rectè Ariſtot. 1. Politic. c. 3. ius regium, inquit, non eſt domina-

A minatiuum, quidquid Conradus, Tract. 1. de Contract. in oppoſitum dicat. Certè ſi rex fieri velit dominus eorũ, quorum eſt rex, eſt tyrannus: qualis nunc temporis apud Turcas ſe res habet, quorum rex, Turca, ſcilicèt, Magnus rerum omnium dominium ſibi arrogat: quod licitum eſſe putauit Hoſtienſis, in Summa titul. de Præſcriptionibus. §. Quæ autem. Quanuis autem hæc ita ſe habeant, tamen in Chriſto Domino opus minimè fuit, vt duplicē hanc diſtingueremus poteſtatē, ſed ſimul inquireremus, an Chriſtus eſſet dominus abſolutus & proprietarius, ſimul & rex verus & temporalis rerum omniũ: eò quod B in ordine ad vniuerſam totius orbis Rempublicā, dominium vniuerſale & abſolutum habere Chriſtus non poteſt, niſi etiam regnum habeat. Enimuerò ius dominatiuum & herile eſſe nequit ſine poteſtate regendi, & plena iuriſdictione ſuper ſeruos. Idcircò ſi Chriſtum eſſe totius orbis dominum verum & abſolutum, oſtēderimus, patebit vniuerſalem etiam eſſe mundi regem.

In Chriſto idem eſt quærere an ſit rex, & an ſit Dominus totius orbis.

Deinde ſecũdò, aliud eſt quærere de Chriſto vt Deus eſt, aliud vt homo: & quidem de primo minimè dubitamus. Rurſus tertiò, aliud eſt quærere de Chriſto hîc apud nos diuerſante & vitam mortalem agente, aliud de Chriſto C poſt reſurrectionē, & vt nunc perfectè beatus ad dexteram Patris reſidet in excelſis. Quanuis huius vltimæ diſtinctionis nullam ferè video apud Doctores, qui præſentem controuerſiam agitent, fieri mentionem, cùm tamen oculatiſſimè eam obſeruare deberent: vt mox licebit videre. Et quidem quantumuis multa ſint, quorũ ſingula ſingulis concluſionibus eſſent dirimenda: prolubiũ tamen ſubit, vnica omnia hæc concluſione conuoluere, vt ſic diuagandi occaſionem præreptam mihi eſſe putans, compendioſiùs propoſitam diſputationē abſoluā.

Aliud eſt quærere de Chriſto cum erat in hac vita, aliud nunc.

XIII. SI T itaq; concluſio: Chriſtus quatenus homo, etiam A cum adhuc mortalem vitam agebat, perfectum, proprium & abſolutum rerum omniū dominium, & totius orbis perfectum, & vniuerſale regnum habuit. Vt verò pila pilis minentur, oppoſitæ opinioni opponamus eiuſdem generis argumenta, ſed longè fortiora, quibus noſtra concluſio inclinata recumbit. Primò, tantus nobis ſcripturarum cumulus obuius eſt, vt aditum ad alia conquirenda precludere nobis videatur. Sed ſuccinctè & curſim, nullo diuinorum librorum ordine ſeruato prout memoriæ ſuccurrunt, quæ ſequūtur profero. Matth. 28. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Ioan. 11. & 13. Sciens quia omnia dedit ei pater in manus. Luc. 10. Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo. Pſal. 2. Poſtula à me, & dabo B tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ: Reges eos, &c. Et Pſal. 71. qui eſt præcipuus præſentis diſputationis locus, Dominabitur à mari vſq; ad mare, & à flumine vſq; ad terminos orbis terrarū. Zacha. 9. Ecce rex tuus venit tibi, & dominium eius à mari vſq; ad mare. Et ad Heb. 1. Quem conſtituit hæredem vniuerſorum. Et Apoc. 1. Princeps Regum terræ. & c. 19. Habebat ſcriptum in femore, Rex regum, & Dn̄s dominantium. Nec verò in dubiū vertere quis iure poteſt, an hæc C loca intelligantur de Chriſto Domino in natura aſſumpta: ſecundum enim quòd homo erat fuit à Patre conſtitutus hæres vniuerſorum, princeps regum terræ, Dominus dominantium, poſſeſſor terminorū terræ à mari vſq; ad mare, & omnia in manibus habuit, ideſt, in ſua poteſtate (phraſi ſcripturæ) quæ omnia indubitatam faciunt noſtram concluſionem.

Reſolutio quæſtionis, quòd Chriſtus fuerit Rex & Dominus omnium creaturarum, &c.

Loca ſcripturæ pro hac ſenten. Matt. 28. Ioan. 11. & 13. Luc. 10. Pſal. 2. & 71. Zach. 9. Hebr. 1. Apoc. 1. & 19.

Dicunt aduerſarij Chriſtū dici Regē & dominū ſolū in ſpiritualibus

Authores aduerſæ ſententiæ hanc doctrinam tam expreſsis ſcripturæ teſtimonijs innitentem eludunt, dicentes,

A tes, ea non de regno & poteſtate temporali, ſed de ſpirituali tantùm vera eſſe. Contra quos ego ſtringere gladiũ & fortiſsimè dimicare contendo: ipſo (in cuius gratiã vtinã ego nõ ſine gloria militē) ipſo inquam Chriſto duce, atq; auſpice Chriſto. Id tamē initio proteſtari minimè præter mittã, nõ adeò obtuſum pectus & animũ me geſtare, vt exiſtimem meis frigidis conatibus, ideſt, meis argumētis ſolũ illã niti veritatē: nã ego licèt eã munire & propugnare neſciam, conſtitutiſsimis ipſa alioqui & firmiſsimis pręſidijs circumquaq; munita eſt. Adnitar nihilominus eam ego vtcunq; ab inimicis aſſerere, & vindicare.

B Principiò, qui inficiantur Chriſtum eſſe abſolutè & verè Regem mundi, quemadmodum Philippus. II. nũc eſt Hiſpaniarum rex, & Dauid & Salomon fuere reges Iudęæ, eadem ratione dicent non eſſe Chriſtum propriè regem, niſi tantùm impropriè, æquiuoce, tranſlatitiè & abuſiuè, ſicut & dicitur eſſe Sponſus, Pater, Paſtor, &c. hoc verò dicere apertam abſurditatem præſefert. Enim verò hunc à Sanctis Patribus canonem præfixum habemus, ea tantùm nomina metaphoricè & trãſlatitiè eſſe in ſcriptura capienda, quæ ſi propriè accipiantur, abſurdum *Refutantur aduerſarij multipliciter.*

C & falſum ſenſum reddunt. Sic per metaphoram accipimus quòd Chriſtus ſit ſponſus noſter, ſit Pater, ſit caput, ſit fundamentum &c. propter incommoda quæ ſequerētur, ſi Chriſtus propriè aliquid horum eſſet. Nunc agè, quæ ſequuntur abſurda ex eo quod propriè, verè, & vt ſonat, accipiatur hoc nomen Regis, cum Chriſto in ſcripturis tribuitur?

Regis nomē Chriſto tribuitur, non impropriè, ſed verè proprìè, abſolutè, &c.

Mirabile profectò eſt, quòd nomen regis, in toto bibliorũ corpore, ſemper ſignificet proprium & verũ regē, & ab hac nunquam ſignificatione diſtrahatur: & tamen tunc ſolùm cum Chriſto tribuitur, trãſlatè & impropriè

accipiendum ſit? Sed dicunt nonnulli, aliquando in ſcriptura reperitur nomen hoc tranſlatitiè acceptum, vt Apocaly.9. Habebat ſuper ſe regem, Angelum abyſſi, & Iob. 41. Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Sed his locis minimè effugiunt iſti vim noſtri argumenti: nam quòd nos contendimus, eſt, quòd à primo Geneſeos capite vſq; ad vltimum Apocalypſeos, nunquam in tota ſcriptura apropriatur nomen Regis alicui homini, qui propriè & temporaliter rex non fuerit. In ſolo ergo Chriſto, cum tam aperto ſuæ dignitatis præiudicio, nomen regis impropriè accipi affirmabimus? Sanè in præcitatis duobus locis, vbi Angelo & Diabolo tribuitur nomen regis, perſpicuum erat tribui eis per metaphoram, propter manifeſtā abſurditatem, quę ſequeretur, ex eo quòd diceremus, aut Angelum aut Diabolum eſſe propriè regem temporaneum. At quod Chriſtus vt homo fuerit proprius, verus & abſolutus totius orbis rex, quid obſecro infert incommodi & abſurdi? Imò plurimùm abſurditatis ex oppoſito ſequitur. Prætereà firmatur hoc ipſum, quia quod ſemel aut rarò nomen regis tranſlatè ponatur ad ſignificandum aliquid, bene habet: ſed quòd cum tam ſæpè ſcripturæ hoc nomen inculcent, & illud Chriſto tribuant, impropriè ſemper & tranſlatiè Chriſto tribuāt, ferre quis poterit?

Apoc.9. *Iob.41.*

Tractatur, & oſtēditur latiſsimè, an & ubi nomē regis in ſcriptura ſumatur impropriè.

A B C

Neq; obſtat, quòd interdum interpretes ſcripturæ nomen regis in ſcriptura repertum, transferant ad ſignificandum moraliter hominem iuſtum, quod facit Beda lib.3. in Luc. cap.43. eò quòd quos vocat Matthæus. c.13. iuſtos, vocat Luc. c.10. reges. &. Hiero. ſup. Iſai. 49. ibi, Et erunt reges nutritij tui, per reges intelligit Apoſtolos. Et Chryſo. ſup. Pſal.2. ibi, Aſtiterūt reges terræ, intelligit Dæmones, &c. hoc inquā nihil penitus obſtat: nam in noſtro propoſito,

Nomē regis aliquando ſignificat iuſtos, uel Dæmones uel Apoſtolos.

Matt.13. Luc.10. Pſal.2. Iſai.49.

A propoſito, cõtextus ipſe ſacer eorum locorum, in quibus Chriſtus appellatur Rex, & Dominus, & omnia potens, & omniũ hæres, magno omnibus argumento eſſe debet, propriè ipſum eſſe regẽ, propriè Dominũ, propriè cuncti potentem, & propriè omniũ bonorum Patris hęredem: nam dicitur ſucceſſurus Dauidi, & Salomoni, quorũ regnum erat proprium & abſolutum: dicitur hæres vniuerſorum, & omnia penitùs in ſuis manibus habens: dicitur dominari à mari vſq; ad mare: dicitur Rex regum, & dominus dominãtiũ, &c. Non tantum Propheta, ſacerdos, Pontifex, quorum eſt ad ſpiritualia dirigere, ſed Rex iterum
B rum atque iterum, & omnium hæres & dominus. Vale ergo longum dicamus his qui oppoſitum docent.

Verùm rationibus iam agamus vt has eaſdem ſcripturas dilucidiùs explicemus. Huic enim functioni illuſtrandarum, ſcilicèt, & explicandarum ſcripturarum, rationes omnes deſeruire debent. Ergo ſunt qui, vt Chriſtũ Regem fuiſſe perſuadeant, contendant, ipſum iure hæreditario regnum obtinuiſſe, eò quòd deducit genus à Dauide per Salomonẽ & B. Virgo, per Nathan. Qua ratione vtitur Burgen. ſuper Matth. c. 1. Addit. 2. Concluſione. 3. & Armachanus lib. 4. de Quæſtionibus Armeno-
C rum: c. 15. & 16. & Ioannes Bacchonis, vt in Thoma V valdenſi, lib. 2. Doctrin. ar. 3. c. 76. Sed, vt locum veris rationibus demus, hanc priùs refellamus, dicentes, iure hæreditario minimè Chriſtum fuiſſe verum regem. Tùm quidem, quia regnum Dauidis & Salomonis, progenitorum Chriſti, iam prorſus fuerat interciſum & abolitum in Iechonia, & in perpetuum reſtituendum non erat. 4. Reg. 24. & Hiere. 22. Non erit de ſemine eius qui ſedeat, ſcilicet, hæreditariò iure, vel tanquam hæres. Tùm ſecundò, quia licèt certum ſit, Chriſtum filium fuiſſe Dauidis, in-

XIIII. Rationibus iam probatur noſtra ſent.

1. Ratio.

Refutatur hæc ratio. quód Chriſtus eſſet rex iure hæreditario, quia à Dauid. &c. Hiere. 22. 4. Reg. 24.

certum tamen eſt, an eſſent alij magis legitimi ſucceſſo- A
res tanquam cognati propinquiores ſtirpis regiæ: imò per
lineam maſculina & non tantū per fœminina ſicut Chri
ſtus deſcendebat. Tū tertiò, quia licèt gratis demus, Chri
ſtum ius habuiſſe in regnū Dauidis, tanquā eius hæredē,
nō inde ſequitur quod in vniuerſos homines circūquaq;
per orbē diffuſos, illud habuiſſet, ſed in regnum tantùm
Iudæorum, quorū tantùm Dauid & eius ſucceſſores fue
rant reges. Nos verò vniuerſale Chriſti regnum ſtatuere
ſatagimus, non ad certa Iudæorum regna cōtractum. Le
ge V valden. ſuprà, & Franciſcum de Chriſto in tertio. d.
4. de regno Chriſti. q. 5. con. 4. & in ſolut. ad argum. B

2. Ratio, quod ideò Chriſtus fuerit Rex quia Iudæi in Meſſiam conſenſerāt, & eū elegerant. 1. Mac. 14

Alij alio titulo Chriſti regnum ab aduerſarijs vendi-
cant: nam dicunt, ex conſenſu, & quaſi electione populi
Iudaici, Chriſtum, fuiſſe illius gentis regem: nam cum ar
dentiſsimè Meſsiam expectarent & tenaciſsimè credē-
rent regem ipſum futurum temporalem, ideò publico
totius gentis decreto in ipſum ſua vota coniecerāt, & in
regem elegerant. 1. Mac. 14. vbi dicitur populus detuliſ-
ſe regnum Machabæis, donec Propheta fidelis ſurgeret,
id eſt, Chriſtus. Hæc tamen ratio multis infringi poteſt

Refutatur hæc ratio. Primò.

medijs. 1. quidem quia ex ignorantia in eum conſenſe-
rant, putantes, Meſsiam eorum bella & temporalia nego C
tia acturum, & eos à Tyrannorū iniurijs indemnes ſer-
uaturum: error autem & ignorantia auferunt voluntariū,

Secundò.

& faciunt contractum eſſe nullum. Secundò, quia regnū
non ſemper valet populus tradere cui vult, niſi cum qui
buſdam conditionibus, quæ ibi forſitan minime con-

Tertiò.

currebant. Tertiò, quia fortaſsis reuocauerunt conſenſus
ſuos, ac noluerūt Chriſtū eſſe regem, cū eū humili loco
natū, & rerū indigū, & ad belligerandū ineptū viderunt.

Quartò.

Demū, licet ratio hæc alicuius eſſet ponderis, nō proba-
ret

A ret Chriſtũ totius orbis eſſe regẽ, quod nos tã anxie inueſtigamus: ſed ſolùm Iudaici populi. Et ideò hanc præter mittentes rationem, licet eam attulerit Albertus Pyghius, lib. 5. de Eccleſiaſti. hierar. c. 3. ad aliam transſeamus.

Alij itaq; , de quorum numero eſt Galatinus, lib. 4. de Arcanis cathol. verit. c. 27. eatenùs probant Chriſtum rerum omnium regem ac dominũ fuiſſe, quatenùs Imperator, inquiunt, eſt temporalis rerũ omniũ rex, & dominus. 7. q. 1. c. In apibus, &. l. deprecatus. ff. ad. l. Rhodiam: Papa autem in ſpiritualibus eſt totius orbis dominus, ergo Chriſtus in vtriſque, videlicet, in tẽporalibus & ſpiritualibus: nam vt habetur in Authentic. Quomodo oportet. in principio, à Chriſto, vt homo eſt, ambę poteſtates tã quàm ab vno fonte manarunt. Quod tractat Turrecremata in. c. Duo ſunt. 96. d. ad. 3. in ſolutione ad. 2. rationẽ. *3. Ratio ex eo quod Imperator eſt dominus in temporalibus. & Papa in ſpiritualib.*

B

Hęc ratio apud doctiores parùm valet: quoniam, licet Papa ſit ſpiritualium Dominus, non ita Imperator eſt temporalium. Vnde ſano modò accipienda eſt illa ſimilitudo de duobus luminaribus, quæ Deus initio fecit: alterum, vt præeſſet diei: alterum nocti, quibus ſignificari dicunt Imperatorem & Papam: quorum iſte diei, id eſt, negotijs ſpiritualibus; ille verò nocti, id eſt, temporalibus præeſt: quà ſimilitudine vtitur Innocentius. 3. c. ſolitæ. de Maiorit. & obed. & D. Anton. 3. p. titulo. 3. c. 1. initio, Turrecrem. lib. 2. ſummæ. c. 113. Sylueſt. verbo, Papa. §. 2. Hæc itaque comparatio minime procedit in eo quod cõſtituit Imperatorem eſſe rerum temporalium Dominũ. De quo Sot. 4. de Iuſti. *Refutatur. Duo luminaria cœli, ſunt Papa & Imperator. Gene. 1.*

C

XV.

IAm itaque rationibus, quę rem hanc preſsiùs vrgeant, diſputemus. Supponendum tamen nobis vnum eſt tã quàm baſis dicendorum, poteſtatem ſpiritualem & tẽporalem non eſſe interſeſe incompoſsibiles, imò ſunt per ſe coniun- *Bonæ ac firmæ rationes pro noſtra ſent.*

coniũctæ. Primum horum inde patet, quòd in lege naturæ Melchiſedech Gen.14. fuit Rex & ſacerdos: & primo genitiiure legitimo vtranque habebant dignitatem, vt tradit Turrecremata lib.2. Summæ.c.116.ad.3. Sed & in Moyſe vtraque poteſtas reſedit. Et quia de tẽporali perſpicuum eſt, de ſpirituali probatur, ex eo quòd ſacerdos etiam fuit, vt liquet ex Pſalmo.98. Moyſes & Aaron in ſacerdotibus eius. Vbi Geneb. multos accumulat Patres, aſſerentes, ſacerdotem fuiſſe Moyſen. Quinimò inficias ire nemo poteſt, quòd Machabæi fuerint ſimul Pontifices & duces Iſrael. Verum eſt quòd per accidens ab Eccleſia iſtæ poteſtates ſunt diuiſæ. c.cum ad verum. 96. d. vbi dicit Nicolaus Papa: Iam vltra ſibi nec Imperator iura pontificatus arripiat, nec Pontifex nomen Imperatoris vſurpet. Et. c. ſi Imperator. eadem. d. ſi Imperator catholicus eſt, filius eſt, non præſul Eccleſiæ. At certum eſt quòd filius patrem non corrigit, ſed è contra, vt in Authẽtic. de Nuptijs. §. ſi verò.

Gene.14. *Poteſtas tẽporalis & ſpiritualis non ſunt incompoſsibiles.* *Moyſes fuit ſacerdos.* *Machabæi ſacerdotes.*

Quod verò duæ iſtæ poteſtates per ſe ſint coniũctæ, probandum mihi eſt, ſupponendo ex Turrecremata. ca. Duo ſunt. 96. d. ad.3. & lib.1. Summæ. c.90. & lib. 2. c.114. & Aluaro Pelagio, lib.1. de Planctu Eccleſiæ ar.36. in fine & ar.40. in principio, quòd quemadmodùm homini duplex finis propoſitus eſt, ſcilicèt, naturalis & ſupernaturalis: & naturalis, qui nihil aliud eſt quàm viuere ſecundũ virtutem moralem, per ſe dirigitur & eſt neceſſarius ad ſupernaturalem: nam qui virtutibus moralibus non eſt preditus, id eſt, qui prauè viuit non eſt idoneus ad beatitudinem. Ita duplicem poteſtatem debuit Deus conſtituere ſuper hominem, ſcilicèt, temporalem & ſupernaturalem: & quemadmodum finis naturalis non habet ſimpliciter rationem finis, ſed in tali genere, id eſt, in gene-

Poteſtas tẽporalis, & ſpirit. ſunt per ſe coniũctæ.

A nere naturali, tunc autem perficitur quando ſupponitur alteri fini: ita poteſtas tẽporalis, cuius intereſt ſubiectos inducere ad virtutes morales, & ad finem naturalem, nõ habet perfectam rationem poteſtatis, niſi ſubordinetur alteri poteſtati, id eſt, ſpirituali. Et rurſus, quemadmodũ in artibus & facultatibus inuicem ſubordinatis, ſuperior non ſolùm continet in ſe vim & rationem inferiorũ, ſed & præſcribit illis modum agendi: & inter ipſos artifices eſt vnus, qui appellatur Architectonicus, qui continet, dirigitque eos in finẽ: ita debuit conſtitui vna ſuprema poteſtas, & vnus Architectonicus, cui per ſe omnino ſubij- *Ars ſuperior. continet inferiorem.*

B ciantur poteſtates inferiores. Hinc Bonifacius, in Extrauaganti, Vnam Sanctam ſic ait: Oportet gladium eſſe ſub gladio, & temporalem authoritatem ſpirituali ſubijci poteſtati. Vnde Paulus, ad Rom. 13: Non eſt poteſtas niſi à Deo. Et mox, Quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt: non eſſent autem ordinata, niſi gladius eſſet ſub gladio, dicẽte Dionyſio, lex diuinitatis eſt infima per media in ſuprema reduci, ergo Chriſtus, qui poteſtatem habet ſupremam ſpiritualem, & cuius intereſt nos in finem beatitudinis referre, debuit etiam ſibi hanc ſecundam, ſecularem, ſcilicet, poteſtatem adſumere. *Poteſtas plena, & perfecta ſpiritualis ſubijcit ſibi temporalem.* *Rom. 13.*

C At obijcies, Ex dictis ſolũ haberi quòd quatenus temporalia ordinantur ad ſupernaturalia, ſubſint Chriſti dominio, non verò abſolutè: hoc autem modo habere poteſtatem temporalem non eſt eam habere ſimpliciter, nã ſimiliter Papa rerum omnium temporalium fungitur poteſtate, pro vt ſunt neceſſariæ ad ſupernaturalia, ratione cuius poteſt regna temporalia ab his regibus auferre, & alijs conferre; quod fecit Zacharias Papa cũ rege Franciæ, referente Gelaſio Papa, in c. alius 15. q. 6. & idem fecit Innocentius 4. cum rege Luſitaniæ, & habetur c. grã- *Obiectio: quòd ex dictis ſolum ſequitur quod Chriſtus ſit Rex ſpiritualis.*

dide. Supplenda neglig. Prælin.6. & tamen per hoc Papa non dicitur verè Rex, nec rerum dominus: ergo pari ratione Christus verè rex & dominus minimè dicetur, licèt in ordine ad ſupernaturalia omnia ſint illi ſubiecta. Vim habet argumentum. A

Reſpondetur, & explicatur, quomodo Christus ſit rex in temporalibus.

Reſpondetur tamen, ita eſſe, quòd Christus ſolùm eſt bonorum temporalium dominus, pro vt ordinantur in finem ſupernaturalem: cæterùm abſolutè & per ſe ordinatur in illum. Quod adeò verum eſt, vt ſi temporalis poteſtas hanc ordinationem ſubterfugiat, non ſit ſimpliciter poteſtas: quinimò nec res ipſæ temporales ſunt apta dominij & poteſtatis materia, niſi pro vt illis Rex ac dominus earum vti debet in finem ipſum poteſtatis ſpiritualis. Ex hoc itaque perſpicuè deducimus, Christo, Domino, ex eo quòd tanquàm ſupremus artifex Architectonicus omnia regit, gubernat, & dirigit in finem ſupernaturalem electorum (nam nec res ipſæ temporales futuræ eſſent niſi pariter dirigendæ in finem electorum eſſent) hinc inquàm liquet omnes res temporales, totas & totaliter, & omnibus modis, ſubeſſe Christo domino, neque ratione aliqua eius poſſe ditionem ſubterfugere. B

Quò præclara illa D. Tho. verba 22. q. 40. ar. 2. pertinere videntur, Omnis perſona, vel ars, vel virtus, ad quam pertinet finis, habet diſponere de his quæ ſunt ad finem. &c. Ponderandum eſt verbum illud D. Tho. Omnis perſona, vel ars, vel virtus. Cùm enim Christus vt homo ſit perſona, ad quam pertinet finis, eſt enim vt homo conſtitutus à Deo primus rerum omnium Dux, Iudex, Pontifex, Rex. &c. in q; ipſo ſit ars & virtus architectonica, id eſt, poteſtas pleniſſima ad dirigendum omnes perſonas, omneſque earum virtutes & artes in finē illum, qui ſimpliciter eſt finis, ſequitur apertè penes ipſum Christum C

A niſsimam & perfectiſsimam eſſe rerum omnium poteſtatem: ita vt nulla ex parte conſiderari creaturæ poſsint, ſecundùm quam effugere ordinem vniuerſaliſsimæ huius poteſtatis valeant. Rectè quantum ad hoc Aluarus Pelag. lib. 1. art. 59.

Altera obiectio, quia iā Papa eadem ratione eſſet Rex, & dominus mūdi.

At vis huius rationis vt luculentiùs appareat, libet eam ampliùs premere hac obiectione, quæ paulò ante tacta eſt. Sanè ad ſummū etiam Pontificem ſpectat, vniuerſos Chriſti fideles in ſpiritualem finem euehere & perducere: ſi ergo ea ratione Chriſtus eſt rerum omnium rex & dominus, quia ſua intereſt in hunc finē omnes trāſmittere,

Reſponſio.

B re, eadem ratione rerū dominus erit Papa. Reſponſio tamen in promptu eſt. Negamus Papam eſſe regē, ac Dominum rerum. Imò, vt bene Gerſon, quē refert Almain. de Pot. Ecc. c. 7. oppoſita opinio fuit adulatorum Papæ, quam præ alijs tenet, & fuſiſsimè, ſed prorſus inaniter tractat Aluarus Pelag. lib. 1. de Planct. Eccl. c. 37. 40. 44. ſed præſertim. 56. 58. & 59. &c. Sanè Monachus Frāciſcanus poteſt ad ſummum Eccleſiæ pontificatum aſſumi, & tamen non ideò eſſe verū rei alicuius dominū, quantò minus totius orbis, tractat Alm. c. 6. ſuprà; De quo Soto, Victoria, Nauarro, Corduba, lib. 1. Quæſt. q. 57. vbi innumeros Doctores vtrinq; pugnantes, producit in aciē. Nega-

C mus itaq; Papā eſſe regē ac Dominū rerū, quia ad ipſum non ita ſpectat queadmodū ad Chriſtū omnes in finē dirigere. Nam cū Pontifex finitæ & limitatæ ſit capacitatis, & multoties ipſum lateat ordo & proportio rerū tēporaliū in finē ſpirituale, ideò ad ipſum nequaquā ſpectat omnibus modis rerū dominari: ſed ſolū iuxta taxatū & præfinitū canonē, quo ſecundū humanę intelligētiæ modum ipſe Papa diſpicere valet, qua via temporalia ſpiritualibus deſeruiant. At in Chriſto ſecùs euenit, cū enim eius

Cur Papa nō ſit Rex [illegible] omnia ad ſu[illegible] pernatura- lia &c.

intelligentia nullis finiatur limitibus, nihil eſt in rebus A
temporalibus conſiderabile, quod pro vt ab ipſo dirigitur & ordinatur, non deſeruiat in finem ſupernaturalem. & ideò nihil penitùs eſt temporale, quod Christi domini auguſtiſsimum imperium, poteſtatem, ac dominium aliquaratione ſubterfugiat, aut prætereat.

Hinc vos deprehendere rationem poteſtis, ob quam Papa nuſquam vnquam appellatus eſt rex terræ, neque dictus vnquam eſt habere vniuerſale rerum dominium, aut eſſe heres vniuerſorum: ſed quoties de eius poteſtate fit mentio, ſemper ijs nominibus deſcribitur, quæ ad ſpiritualia pertinent: nam dicitur Sacerdos, Pontifex, Epiſcopus, Papa, Paſtor, Pater &c. Chriſtus verò nō ſolum his, B
ſed & illis auguſtiſsimis nomenclaturis feliciſsimè gaudet, Heredis vniuerſorum, Regis, Principis, Imperatoris. &c. Et quidē hinc ampliores vires deſumit argumentū: nam ſi poteſtas ſpiritualis ſatis eſſet ad hoc vt Chriſtus diceretur Rex, & dominus, & heres vniuerſorū &c. iā Papa, qui vniuerſali fungitur poteſtate ſpirituali, dici etiam poſſet Rex, dominus &c. Sed nuſquam ſic appellatur, nō ergo illa poteſtas ſufficit, & proinde præter hanc, alia in ipſo conſtituenda eſt temporalis, ratione cuius Rex, dominus, & hæres rerum dici poſſit.

Nota maximè hanc rationē ex dictis collectā.

XV. Altera ratio, quæ multiplicia nobis arma miniſtrat ad C
expugnādos aduerſarios, innititur preclariſsimo teſtimonio D. Bernardi, lib. 3, de Conſideratione, ad Eugeniū Papam, cui ita dicit: Diſpenſatio tibi credita eſt, non data poſſeſsio: non tu ille, de quo Propheta, Et erit omnis terra poſſeſsio eius. Chriſtus hic eſt, qui poſſeſsionē ſibi vēdicat, & iure creationis, & merito redemptionis, & dono Patris. Coniunxit Beatiſsimus Bernardus tres dominij ampliſsimi, quod rerū omnium habet Chriſtus, titulos.

Altera ratio fundata in præclaro teſtimonio D. Bern. Iſai.

Pri-

A Primus eſt creationis, de quo, quia extra litē poſitus eſt, conticeſcimus: alter eſt titulus redemptionis, quem Abulen. ſuper Matth. 25. q. 327. opportunè adducit, & corrobo rat firmiſsimo præſidio, deſumpto ex Paulo, Rom. 14. Mortuus eſt, & reſurrexit, vt viuorum & mortuorum dominetur. Vt dominetur, inquit, eò quòd morte & reſurrectionē ſua & mortuos & viuos redemit. Adijciamus & illud, Empti enim eſtis pretio magno. Et rurſus illud. 1. Petri. 1. Non corruptibilibus auro & argento, ſed pretioſo ſanguine agni immaculati, &c. Profectò qui acquirit legitimo titulo aliquem ſeruum, habet in illum perfectum

Titulo redēptionis eſt Chriſtus omnium hominum rex, & dominus.
Rom. 14.
1. Cor. 6.
1. Pet. 1.

B dominium, & in omnia eius bona, & peculia: &, Quidquid ſeruus acquirit, domino ſuo acquirit, vt habent iura, l. placet. ff. de Acquirenda hæreditate. &. l. Etiam inuitis. de Acquirendo rerum dominio. & Inſtitut. Per quas perſ. nob. acquir. Sed Chriſtus nos legitimo iure habet in ſeruos, quoniam emit & redemit nos ſanguine ſuo (quod tractat D. Baſil. in Pſal. 48.) vt tàm quo ad animam quàm quo ad corpus liberi eſſemus à morte æterna, & à poteſtate Diaboli, cuius ditioni iure eramus obnoxij. Ergo habet perfectum ius dominatiuū quo ad animas, & quo ad corpora: ac proinde quo ad omnia bona noſtra, & con

Regnum, & dominiū differunt.

C ſequenter eſt rerum omnium dominus abſolutus. Illa nanq; ratio, ex Bern. adducta, non tantum probat quòd Chriſtus ſit rex, ſed quod ſit Dominus. Nam, vt tractat Almain. de Poteſt. Eccle. c. 6. ex Ariſt. Rex eſt qui dominatur aliquibus tanquam liberis, ſed diſpotes eſt ille, qui dominatur tanquam ſeruis. Chriſtus autem illo redemptionis & emptionis titulo, in ſeruos nos acquiſiuit. Et quidem hæc ratio ineluctabiliter conuincit, quòd Chriſtus ſaltem poſt reſurrectionem ſit verè ac propriè rerum dominus. Nec, vt ego arbitror, hoc in dubium vertet qui do

Titulus redēptionis ſolū probat q Chriſtus poſt reſurrectionē ſit rex & dominus.

ctoris Theologi nomine gaudet. Quamuis tam reſolutè A
& affirmanter, & (vt verius dicam) tam inconſideratè, tā indiſtinctè & indiſcretè nonnulli noſtri temporis Docto res Chriſto regnum ac dominium rerum detrahunt, vt meritò ego malè illis metuere poſsim, quòd intelligant etiam de Chriſto poſt reſurrectionem, & vt nunc perfectè beatus ſedet ad dexterā maieſtatis in excelſis. In hos ego vehementer irruerem, & inueherer, niſi nonnulla etiam mihi reliqua eſſet ſpes, quòd non intelligant de Chriſto vt nunc eſt à dextris patris, ſed ſolùm de illo, pro vt mortalem hîc apud nos agebat vitam. Quandiù ergo inter ſpem, metumq; dubius hæreo, eos laceſſere, & in li B
tem vocare prætermittam.

XVII. *Hinc tracta tur, quòd etiā in hac ui ta uiuēs Chriſtus erat rex & dñs, &c.*

De Chriſto ergo hîc apud nos mortalem vitam agente, à me ſermo ſuſcipitur. Et probo, quòd illi negant, ipſum, ſcilicèt, etiam quando hîc erat, fuiſſe verum regē ac dominū: idq; probo ex altero titulo, quem D. Bernardus perſtrinxit, in illo verbo, Et dono Patris. Profectò D. Tho. in Opuſculo. 20. lib. 3. de Regimine Principū. c. 12. & 13. expreſſè habet, Chriſtum à ſua natiuitate temporalem & veram rerum habuiſſe poteſtatem, in cuius rei ſignum (ait ipſe) tempore ſuæ natiuitatis, deſcriptus fuit vniuerſus orbis per Cęſarem, qui ex commiſsione Chriſti & C
vice Chriſti (ait S. Tho.) mundi adminiſtrabat Imperiū. Quæ verba non raptim à vobis, & per trāſennam (quòd aiunt) ſed oculatiſsimè & moroſè obſeruāda ſunt. Sanè ſi vice Chriſti & ex commiſsione Chriſti adminiſtrationē temporalem imperij habebat Cæſar, Chriſtus erat proprietarius, verus, proprius, perfectus & abſolutus mundi dominus, rex, Imperator, &c. Hinc, vt obſeruauit Alm. c. 8. Magi, Reges Orientales, ipſum in præſepi iacentem ac vagientem, adorarunt, debitam ei, ceu vero eorum regi &

Quod Cæſar vice, & loco Chriſti adminiſtrabat imperiū mūdi.

A gi & domino, præſtantes obedientiam. Et, referente eodẽ D. Thom. ibidem, & Paulo Oroſio lib. 6. c. 18. & Abulen. in Chronicis, & Baptiſta Mantuano, lib. 3. Parthenices, & Aluaro Pelagio lib. 1. de Planctu Eccleſiæ, art. 40. in fine, exinde iam Auguſtus Cæſar prohibuit, ne quiſquam ipſum appellaret Dominum. Cum enim paulò antè ſe tanquàm Deum à populo adorari vellet, Sibylla Tiburtina ſiue Albunea Romam venit, oſtenditq; illi mirabilem viſionem Virginis, in ſinu puerum ſplendidiſsimum gerentis, quem ſolùm eſſe Dominum, ac regem orbis oſtendit. Indignum planè eſt viris Catholicis, quem Gentiles, ſcilicèt, Sibylla, & Romanus Imperator verum B rerum Dominum confitentur, ipſos negare. Nunquid enim debuit Chriſtus aulicorum ſtrepitu ſtipatus incedere, & equis mulisque phaleratis inſidere, auro, byſſo, & ſerico ſplendeſcere, gemma bibere, & Sarranò oſtro dormire, vt vel ſic perſuaderet hos noſtri temporis Theologos, ſe eſſe verum regem, & proprietarium rerũ dominum?

Sibyllæ Tiburtinæ oraculum.

Prætereà, qui nunc temporis in æternitate Regem & dominum Chriſtum fatentur, omninò tenentur eadem perſpicuitate credere, etiam quatenùs hîc mortalem vi- C tam agebat, eandem poteſtatem habuiſſe. Nam certiſsimũ eſt in doctrina D. Tho. quidquid Chriſtus nunc habet à dextris Dei ſedens, id penitùs ab inſtanti ſuæ cõceptionis in honeſtiſsimo Virginis vtero deliteſcentem habuiſſe: exceptis his, quę cũ ſtatu viatoris non ſe cõpatiebãtur. Itaq; tantundẽ in vtero mãtris exiſtens habuit Chriſtus gratiæ, gloriæ, ſcientię, potẽtiæ, quantũ nunc in cœlis exiſtens habet. Rurſus, iiſdem officijs, prærogatiuis, dignitatibus, Doctoris, Iudicis, Capitis, Redemptoris, Paſtoris, Aduocati, Sacerdotis, Prophetæ, &c. quibus nũc tẽpo

Efficax ratio quòd Chriſtus hîc erat rex & Dominus.

ris

ris in æternitate fungitur & cõdecoratur, ijs omnibus pręditus & ornatus in vtero Virginis fuit. Solę ne ergo Regis ac Domini dignitates, quibus nunc in cœlis fulget, defuere Christo in vtero Virginis exiſtenti? Nunquid ibidem degens, illas alias dignitates adminiſtrabat & exercebat? Nequaquam. Et tamen quantùm ad ius & in habitu (vt ſic dicam) eas ibi habuit. Quare ergo eadem prorſus ratione regiam ac dominatiuam ei in vtero exiſtenti denegabimus? Sola gloria corporis, & ſcientia quædam, quam vocant experimentalem., & vſus prædictarum dignitatũ exterior, & externa quædam alia, Christo tunc temporis deerant: quoniam iſta eius erant naturæ, vt cum infantili illa viatoris ætate & conditione paſsibili, quam 33. annorũ interuallo, in hac vita præſeferebat, ſtare non poſſent. At ius & proprietas regni ac dominij ſtare quàm optimè poterat, & ſibi ineſſe, quandiu hìc cum hominibus conuerſabatur, ſicut & illi inerant reliquæ dignitates Sacerdotis, Magiſtri, &c. Ergo aut omnino dicendum eſt, quòd in æternum Chriſtus, in quantum homo, regia hac & dominatiua erat poteſtate cariturus (quod ſtudioſi glorię Christi non dicent:) aut verò quòd eam in ſtatu etiam viatoris habuerit, (quod veri Theologi neutiquam inficiabuntur.)

Omnes dignitates quas Chriſtus nũc habet in cœlo, habuit in vtero matris exiſtens.

Nemini ſanè dubium eſt, quin vſus & dominium rei multis titulis differant: nam ſtat aliquem vſum habere rei, cuius non eſt Dominus: & contrà, habere dominium rei, cuius adhuc vſum non exercet. Hinc Paulus, ad Gal. 4. Quanto tempore hæres paruulus eſt, nihil differt à ſeruo, cum ſit dominus omnium. Quod & habentiura: l. cũ hæres. ff. de Diuer. & tempora. præſcrip. Et Inſtitut. de Hæred. qualit. & diff. §. finali. de quo Victoria Relectione de Indis. 1. num. 21. Chriſtus autem conſideratur à ſecretio-

Vſus & dominium rei differunt.

Galat. 4.

Pueri habẽt ius, dominiũ proprietatẽ licèt non uſum.

A creatoribus Theologis, pro vt in hac vita exhibebat, tanquam infans & paruulus: quapropter à ſeruo nihil differre videbatur, cum tamen eſſet Dominus omnium. Sicut itaque quòd quis habeat ius, ac veram poteſtatem & proprietatem non exigit quòd vſum & exercitium ſemper habeat: ita in Chriſto pariter aſſerendum eſt. Ex quo fit, id quod Chriſtus, Matth. 28. poſt reſurrectionem dixit, Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra, nequaquam eum ſenſum habere, quòd tunc primò ius, & dominium cœli & terrę acquiſierit, ſed quòd ex inde cœperit innoteſcere ac manifeſtari mundo poteſtas illa:

Chriſtus tota hac uita paruulus.

Matth. 28.

B quodque exinde regni vſum exercere, & Imperij habenas regere cœperit. Nam quo ad poteſtatem & ius regni, iam ante dixerat, Omnia ſibi tradita fuiſſe à Patre ſuo: & rurſus, omnia in manibus habere. &c. Et quidem præter pleroſque alios Doctores, qui meæ patrocinantur ſententiæ, quos debito ſtatim ordine perceſebo, ſunt qui in particulari de Chriſto, vt hic in terris agebat diſputantes, illum dicunt prædictam poteſtatem, quo ad ſpiritualia, & quo ad temporalia habuiſſe. Nauarrus doctiſsimus ſuper. c. Nouit. de Iudicijs. notab. 3. num. 9. Turrecremata, lib. 2. Summæ. c. 96. Almain. de Poteſtate Eccleſiæ. c. 8. &

Luc. 10. Ioan. 13. & 11.

C alij, vt Hoſtienſis, & Anton. quos ibi Nauarrus refert. & facit. l. qui in vtero. ff. de ſtatu hominum. Illuc de proximo ſpectat quod ſtatim atque in Pſalm. 2. introducitur Chriſtus Dominus ſecundùm humanam naturam dicens. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te (nam quod de Chriſto vt homo eſt, hic locus accipi debeat, teſtatur D. Athanaſius, quod & tetigit D. Augu. ibi Pſalmo 2.) illa inquam, per dialogiſmum introducitur Pater dicens, Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Re

Rurſus quòd in utero matris fuit omniū rex, & dominus, etiā temporaliū. &c.

ges eos &c. Poſtulationem autem hanc Chriſtum feciſ- A
ſe in vtero matris, & ibidem exauditum à Patre pro ſua reuerentia fuiſſe, atque adeo ibi hæredem gentium fuiſſe conſtitutum, & terminorum terræ poſſeſsionem, id eſt, perfectum rerum etiam temporalium ius & dominium à Patre ſuſcepiſſe, ſatis conforme eſt veræ Theologiæ, quæ in donis, in meritiſq; & dignitatibus nihil Chriſtum profeciſſe docet, per totum ſuæ vitæ progreſſum. Ac proinde prædictas dignitates à conceptionis inſtanti à Patre ſibi collatas perfectiſsimè habuit.

XVIII. *Altera ratio quia ad dignitatem Chriſti pertinebat &c.* *Chriſtus homo omnipotens in hac uita.* *Iudex rerũ omniũ erat in hac uita.*

ADhuc aliter noſtra ſententia comprobatur: nã, quoniam ad dignitatem Chriſti pertinebat, vt haberet B
omnipotentiam reſpectu rerum omnium: ita vt poſſet non minùs orbes cæleſtes mouere, quàm poſsit Angelus, non minùs calefacere quam ignis: ideò quatenùs homo & vt erat viator, hanc illi Pater contulit dignitatem, vt habet D. Tho. 3. p. q. 13. art. 2. Rurſus, eadem ratione iudex rerum omniũ erat, ideſt, habebat ius ſtatuendi & iudicandi de omnibus, quod tractat idem D. Tho. 3. q. 59. ar. 4. Et patet ex illo, Poteſtatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis eſt. Vbi de ſe in hac vita exiſtente, & ſecundum quòd homo erat, perſpicuè intelligit, dum loquitur per verbum præteriti, dedit: & dicit, Quia filius C

Ioan. 17. hominis eſt. At quòd eſſet rerum omnium Dominus, quòdq; tàm corporum quàm animorũ eſſet rex, ad eius dignitatem pertinebat: imò, vt in illo arti. 4. ad. 1. dicit D. Tho poteſtas iudicis ſequuta eſt in Chriſto regiam dignitatem: &, vt notabat Abulen. ſuper Matth. 25. q. 327. iudicium aliquod dominium in iudicante requirit, ad Ro-

Rom. 14. 14. Tu quis es? qui iudicas alienum ſeruum. &c. Cum ergo Chriſtus in natura aſſumpta ſit omnium iudex, omnium etiam eſſe rex & dominus debuit, licèt neque regis

neque

A neque iudicis voluerit in temporalibus, cum hic degebat, adminiſtrare poteſtatem. Accuratè Didacus Stunica, ſuper Zachariam. c. 9. ibi, Ecce Rex tuus, Chriſtum, inquit, quatenùs hominem tanto amore proſequutus Pater eſt, tantaque eſt erga eum magnificentia vſus, vt, ſicut ipſe è corpore atq; ſpiritu compoſitus erat, ita eum & Regem ſpirituum & corporum etiam fecerit: vt tam latè eius regnum & imperium pateret, quàm ipſius Dei: ita vt nihil Deo ſubditum ſit quod non Chriſto ſubijciatur.

Paulus certè Apoſtolus, qui pro Chriſti gloria ſingulariter dimicauit, Omnia dicit, ſubieciſſe Patrem ſub pedibus Chriſti. 1. Cor. 15. Quia autē tam illimitatè, tam exaggeratè, & reſolutè dixerat, Omnia ſubiecta eſſe Chriſto, nequis inde anſam arriperet exiſtimandi etiam Patrem æternum ſub Chriſti regno, & dominatione comprehendi, neceſſum ſibi eſſe iudicauit Paulus, Patrem nominatim excipere. Vnde ſubdidit, Cum autem dicat, Omnia ſubiecta ſunt ei, ſine dubio præter eum, qui ſubiecit ei omnia. Porrò ſi, vt habet Iuriſprudentium regula, Exceptio facta firmat regulam in contrariū, iam ex eo quòd Paulus excepit Deum tantùm à ſubiectione Chriſti, viſus eſt reliqua omnia, nullo prorſus excepto, ſub Chriſti regno, ac ditione poſuiſſe. Et rurſus, Quem conſtituit hæredem vniuerſorum. Vniuerſorum, inquit, vt neque terrena & temporalia eius effugiant poteſtatem: Et, Hæredem, ait, vt abſolutus, & proprietarius Dominus eſſe ſignificetur. Quod ad Philippen. 2. diſtinctiùs adhuc exprimit, dicens: In nomine Ieſu omne genu flectatur, Cœleſtium, Terreſtrium & Infernorum. Nimirùm quia terreſtria, cæleſtia, & inferna Ieſum, vt verum Dominum agnoſcunt & confitentur. Plane his verbis non tantum ſpiritua-

Paulus ſæpe tradit hanc Chriſti uniuerſalem poteſtatem.

1. Cor. 15.

Hebr. 1.
Phili. 2.

(B and C margin letters as printed beside the text.)

ritualis,ſed abſoluta,totalis,& vſquequaq; perfecta pote A
ſtas Chriſto aſsignatur. Quòd verò de Chriſto, vt homi-
ne,in his locis ſit ſermo,nullus qui Theologiam vel à li
Eph.1. mine ſalutauit,in dubium vocat. Vnde Gloſſ. ad Ephe.1.
illa verba, Omnia ſubiecit ſub pedibus eius, ſic elucidat
id eſt,ſub humanitate eius. Non enim ſine cauſa excelles
illud epitheton, Rex regum & Dominus dominantium,
Apoc.19. in femore ſcriptum geſtabat Chriſtus. Nam ſignificatur
Gene.24.25 per femur humanitas Chriſti, vt habet D. Augu. 16. de
47.51. Ciuit.c.33. Hiero.ad Principiam & ex neotericis Albertus
Pyghius,lib.5.de Eccle. Hier.c.3. vbi de his fuſe diſſerit.
Vnde antiquitùs in femore iurabant Patriarchæ Gene. B
24,47.51.id eſt,per Meſsiam,qui vi facultatis generatiuę,
circa femora vigentis, generandus erat verus homo. Inficias igitur ire nemo iure poteſt,quòd ad exactam, plenamque Chriſti perfectionē omnino pertinebat, vt cui aliæ inerant diuinæ dignitates hæc minime deeſſet, ſed ineſſet potiùs perfectiſsimè.

XIX. *Cur negātali qui Chriſtū eſſe Regem, & Dominū.*

TAndem inquirere libitū eſt ab aduerſarijs, præſertim ſi gloriæ Chriſti ſtudioſos ſe eſſe preſeferūt,cur Chriſtus hic viuens non habuit vtranq; poteſtatē, temporalē & ſpiritualem? Nunquid quia non poſſunt coniungi in vna perſona? Minimè ſanè, vt probauimus. Nunquid, C
quia non decuit Chriſtum? At certe maximè decuit, licet eam non debuerit hic exercere ſicut neque exercuit Iudicis officium, & tamen habuit ipſum. Nunquid quia Chriſtus erat hoc gladio temporalis poteſtatis ſicut furioſus abuſurus? hoc certè eſt impium & blaſphemum. Nunquid quia hæc poteſtas ac rerum proprietas impedimento futura erat Apoſtolicæ, euāgelicæ, ac prorſus diuinæ perfectioni, quam ipſe profitebatur? Neque hoc ſane. Nam licet nos per rerum proprietatem & dominium, mul-

A multùm retardemur à perfectione: (nemo enim militans Deo, implicat ſe negotijs ſecularibus, ait Paul.) hoc tamē prouenit ex imbecillitate noſtra. Quamobrem monachis prohibita eſt rerum poſſeſsio & adminiſtratio: quia ipſos impediret à perfectione: quę tamen poſſeſsio conceſſa eſt Epiſcopis (licet monachi ſint) eò quòd eorum prudentia maior, & captus capacior, & virtus ſolidior & conſtantior eſſe præſumitur. Sunt namq; Epiſcopi in eminentiori ac perfectiori ſtatu conſtituti, quàm ſint religioſi: & idcircò bonorum etiam temporalium potuit & debuit ipſis cura B demandari, vt per horum bonorum vſum, multam ſibi & Eccleſiæ, ſalutem ſpiritualem comparent. Illis itaque melius eſt vtrorumq; bonorum adminiſtrationem gerere, quod tamen priuatis monachis minimè congruit. Etenim diſcipuli facilè remoueri ſolent à diſciplina, non ita doctores à doctrina. Adhuc ſimile eſt in naturalibus. Nobis quidem melius eſt non intelligere res ſingulares & infimas: quoniam, cum noſter intellectus finitus ſit, & ad tot & tanta non ſit habilis, cum dat operā hiſce minutis & vilibus rebus intelligendis, auocatur à cognitione diuinorum & ſupernaturaliū. Deus autem longè ſe aliter C habet: cum enim eius intellectus ſit virtutis infinitæ, & illimitatę capacitatis, & ratione vnius non impediatur à cognitione alterius, ideò magna eſt illi perfectio, etiam vilia & minutiſsima quæq; cognoſcere. Hoc itaq; idē in Chriſto Domino affirmandum nobis eſt, nimirum, nequaquā ipſum à perfectiſsimo & editiſsimo totius virtutis & ſanctitatis culmine vel latum vnguem remoueri, per hoc quòd rerum omnium dominium ac proprietatem ſibi aſſumpſerit. Nulla ergo ratio aſsignari (quæ vel vmbram habeat probabilitatis) poteſt, ob quam deneganda Chriſto ſit prædicta poteſtas. Verùm quantum coniecturis aſ-

2. Tim. 2.

Not. cur monachis interdictus eſt vſus rerum temporal. nō verò Epiſcopis.

Chriſtus per hoc quod tēporaliū dominium & vſum haberet, non impeditur à perfectione.

ſequi poſſum, ratio ob quã in oppoſitam venere ſenten- A
Ratio ob quã negant Chriſto prædictam poteſtatem. tiam aduerſarij ea eſt, quia plurimùm eorum delicatiſsimis auribus diſſonat illa vox, nimirùm, Temporalis. Statim enim illatum putãt, quòd more cæterorum regũ incedere Chriſtus debuiſſet: quod quia ille non fecit, illi reſiliunt & auerſantur noſtram ſentẽtiam. Sed quàm immeritò, qui non videt, accuſet tarditatem ac cæcitatem ſuam. De quo adhuc in ſolut. ad. 2. argum. Iam hęc omnia ſi vera ſunt, patentem nobis ianuam veluti digito commonſtrant, quam ingreſsi facile retundere propoſita argumẽta poterimus. In quibus enodandis multa adhuc dicã, quæ noſtram ſententiam firmiùs ſtabiliant & confirmet. B

XX. *Referuntur autores pro noſtra ſent.*

PRius tamen in eiuſdem ſententiæ patrocinium recenſebo nonnullos doctores, qui eam tuentur. Ij ſunt D. Antoninus. 3. p. titul. 22. c. 5. §. 8. & titulo. 3. c. 2. initio. Paulus Burg. Matth. 1. Additio. 2. Conclu. 3. Abul. Matt. 25. q. 327. Galati. lib. 4. c. 26. 27. & . 28. Viguerius. c. 17. de Statibus Eccle. §. 1. Verſu. 18. Aluarus Pelagius, lib. 1. de Planctu Eccl. ar. 37. & . 40. & . 59. Almai. de Poteſtate Eccle. c. 8. & . 15. Armachanus lib. 4. de Quæſtionibus Armenorum. c. 16. & Theologorum princeps & coryphęus D. Tho. 3. p. q. 59. ar. *Iuriſtæ & Theologi mixtim hanc tenent ſent.* 4. ad. 1. & expreſsiùs, Opuſcul. 20. lib. 3. de Regimine Principum. c. 12. & . 13. Ioa. Arboreus lib. 3. ſuæ Theoſophias. c. C 5. & demùm plures alij Theologi, vt Roffen. contra Luther. pro vt refertur à Cordub. lib. 1. q. 57. & Mag. Cano, in lectura ſuper. 22. q. 62. art. 1. vbi de Dominio diſputauit. Et quidem de Theologis hos commemoraſſe contentus, cateruam Iuriſtarum illis adiungere poſſem, vt iſti illis conglomerati irrefragabilem ac prorſus ineluctabilem vim faciant aduerſarijs. Breuiter ſciatis, communem hãc eſſe ſententiã Iuriſprudentiũ, nominatim (vt nonnullos referam) Nauarri ſuper c. Nouit. de Iudic. loco citato, Al-

uari

A uari Pelag. vbi allegatus eſt, Turrecre. ſup. c. Duo ſunt. 96. d. ar. 3. in ſolut. ad. 2. rationem. & c. cum ad verum. eadem. d. ar. 4. & lib. 2. Summæ. c. 116. ad. 1. obiectionem. & Ioan. Fabri. l. Cunctos populos. C. de ſumma Trin. Hoſtienſis c. Quod ſuper his. de Voto, &c. Et quidem iſti apertè id tradunt. Quod de authoribus, quos pro altera parte allegabamus, verè dici nõ poteſt: nam, vt duos aut tres eorũ prætercam, tã omnes alij quã ſancti etiam allegati in eo quod contendunt, nobis minimè aduerſantur. Siquidem ſolum aſſeuerant, Chriſtum non fuiſſe regem, more eorũ qui apud homines regnant: in quam nos ſententiam manibus, pedibuſq; venimus: vt in argumentorum ſolutio-
B nibus explicare iam pergimus. Voti vtinam compotes feliciter euadamus.

XXI.

Ad argu. initio poſita. ad. 1. explicatur locus Hier. 22.

AD primum itaq; argumentum fatemur, iã à temporibus Iechoniæ nuſquam vnquam de ſemine Dauid ſucceſsiſſe aliquem, vſq; ad Chriſtum, qui tẽporali regni Iudæorum poteſtate fulgeret. Et quidem hoc conuincit ille locus, quòd iure hæreditario nullus vnquã illius regni gubernacula eſſet habiturus. Porrò Chriſtus non iure hæreditario, vt ſatis ſuperq; probauimus, & tractat Alma. ſuprà. c. 8. & V vald. doctiſsimè, lib. 2. Doctrinal. ar. 3. c. 76.
C ſed ex dono Patris & titulo redemptionis auguſtiſsimũ orbis regimen & dominiũ habuit. Aliud verò D. Ioan. teſtimoniu. c. 18. Alua. Pel. lib. 1. ar. 37. ex Gloſſa, tradit, hunc habere intellectũ, quòd, ſcilicet, vt doceret nos mundi põpã ſpernere, ideò regni huius mũdi cõtẽptorẽ ſe Chriſtus ſemper exhibuit. Sic Ioã. 6. cũ cognouiſſet, quia vẽturi erãt vt raperẽt, & facerẽt eũ regẽ, fugit in mõtẽ. Dici etiã poteſt ideo Chriſtũ dixiſſe, Regnũ ſuũ nõ eſſe de hoc mũdo, quia in hoc mũdo regnũ adminiſtrare noluit. Sed vrges, Pilatus nõ de adminiſtratione, ſed de iure ſciſcitabatur,

Explicatur locus, regnũ meũ non eſt de hoc mũdo. Ioan. 6.

Replica.

tur, an illud haberet? & huic Christus apertè reſpondit, ſe A regnum neutiquam poſsidere. Veruntamen ſi meditatiùs obſeruemus reſponſum Chriſti, inueniemus ipſum non negare ſe eſſe regem & habere ius regni, ſed regnum ſuum non eſſe quale eſt Regnum mundi, imbecille, ſcilicet & caducum: vt pote quod à miniſtris robur accipiat, & temporum viciſsitudinibus exoleſcat. Vnde dixit, Regnum meum non eſt de hoc mundo. Et adhuc expreſſiùs, Nunc autem regnum meum non eſt hinc. Vbi, vt obſeruat Theophy. non ait, Regnum meum non eſt hîc, ſed non eſt hinc. Quod ſtatim dilucidius aperit, Si ex hoc mundo eſſet regnum meum, miniſtri mei vtiq; decertarent, vt non traderer Iudæis: nunc autem regnum meum B non eſt hinc. Hic itaque eſt regnum eius, nam regnat in mundo, & iuxta votum cuncta diſponit: non autem eſt ab infimis conſtitutum, ſed cœlitus & ante ſecula. Et Chryſoſto. ſic: Cum dicit, Regnum meum non eſt hinc, non priuat mundum à ſua prouidentia, & prælatione, ſed oſtendit regnum ſuum non eſſe humanum, nec corruptibile. Et Auguſt. Non dicit, non eſt hîc: hîc eſt enim regnum eius vſq; ad finem ſeculi, habens inter ſe commixta zizania vſq; ad meſſem: ſed tamen non eſt hinc, quia peregrinatur in mundo. Certè ſi in noſtra Patres verba C iuraſſent, aſſeuerantiùs non poſſent nobis ſuffragari: nam apertè dicunt, Chriſtum, quanuis non hinc, hic tamen in mundo viuentem ius regni habere & regem eſſe. Vnde idem Theophylactus rurſus in illo loco, ſic dicit: Hic quidem imperat & regit, alioqui quomodo intelligeretur, In propria venit, ſi mundus hic non eſſet eius proprius. Et adhuc infra, O Pilate, ſi quidem veritatis filius eam deſideras, audies vocem meam, credeſque me Regem, non tamen quales ſunt mundani, nec acquiſitum habentem

Solutio.

Non dixit Chriſtus, regnum meum non eſt hic, ſed non eſt hinc.

Ioan. 1.

A tem regnum, ſed naturale & à natiuitate ipſa à Deo & Rege illud ſuſcipientem. Quibus expreſsius quidquam dicere ego minimè poſſem, qui hanc ſententiam ex propoſito firmare contendo.

In primo adhuc argumento retundenda reſtat quædã doctrina, qua aduerſarij triumphare ſibi videntur. Semper, inquiunt, in locis ſcripturæ, vbi de Chriſti regno eſt ſermo, apponitur aliquid ad ſpiritualia pertinens. At hoc nequaquam infirmat, imò firmat meam ſententiam: nã contendo, vnà Chriſtum vtranq; habuiſſe poteſtatem, temporalem & ſpiritualem: & illam in hanc ſemper de-
B ſtinaſſe & direxiſſe. Poteſtas namq; regalis (vt verbis vtar Alexandri Alen. 3. p. quæſt. 48. memb. 1. ar. 2.) cum ordinata eſt, nunquam diſsidet à poteſtate ſacerdotali, ſed ipſi congruit & concordat, ſicut vita terrena ſubminiſtrat vitæ ſpirituali, & vita ſpiritualis collaborat terrenæ. Quibus Alex. verbis ſatis oſtenditur, per hoc quòd Chriſtus terrenarum poteſtatem rerum ordinauerit in ſpiritualia, nihil prorſus detrahi perfectæ & abſolutæ poteſtati, & dominio rerum, imò multùm ei perfectionis accreſcere. Quod ſatis explicatum arbitror in ſuperioribus. §. 15. eò lector recurrat: nam ego earundem rerum repetitione no-
C lo tempus expẽdere, & vt veriùs dicam, prodigere, quod reliquis argumentis enucleandis perquamneceſſariũ eſt.

Cur quoties de regno Chriſti eſt ſermo, apponitur aliquid quod ad ſpiritualia pertinet.

XX.

AD ſecundũ, quod Patrum teſtimonijs innititur, reſpõdeo, ex dictis liquere, ſenſum Patrum eſſe, quòd Chriſtus non inſtar Regũ mundi, & Principũ terrenorum fuerit rex. Equidem exiſtimo offendiculum me ac ceſpitem iam reperiſſe in quo miſerè ruunt nõnulli Theologi. Statim nanq; atq; audiunt Chriſtum eſſe Regem ac Dominum temporalem, reſiliunt & auerſantur hanc ſententiã. Quod tamen ex praua rei intelligentia ortum habet: putant

Ad 2. In quo ſenſu Patres dicũt Chriſtum nõ eſſe regem temporalẽ.

putant nanq;,quod cum nos Chriſtum aſſerimus regem temporalem,ipſum facimus regem à loco & tempore de pendentem,& à miniſtris robur accipientem,in quo ſua eos plurimum decipit imaginatio:nam imaginantur non potuiſſe Chriſtum eſſe regem temporalem, niſi ſplendore imperij,opum affluentia,militum copijs,armorũ præſidijs,aulicorum ſtrepitu,&magnifico apparatu ſublimis incederet.Et quidem hoc modo regem eſſeChriſtum negant Patres, negat ſcriptura,negat ipſemet Chriſtus, cũ ait:Si de hoc mũdo eſſet regnũ meũ, miniſtri mei vtiq; decertarent,vt nõ traderer Iudæis: nunc aũt regnũ meũ nõ eſt hinc.At verò eſſe regẽ per verũ ius,& poteſtatem ſupra omnia bona mundi,& ſupra omnes creaturas, non ſolũ non negant,imò conſtanter affirmant Patres, & ſcripturæ,& ipſemet Chriſtus,locis commemoratis.§.13.Nõ itaq; diſcipulis ſcandalo ſit,quod audiunt, Chriſtum eſſe Regẽ temporalẽ,nã vox,Temporalẽ, nõ denotat Chriſti regnũ temporũ iniurijs,ac viciſsitudinibus obnoxium eſſe,ſed potiùs eſſe verũ,propriũ,abſolutũ,cũ vero & perfecto iure ad ferendas leges,condẽda ſtatuta, iudicandas cauſas,plectendos ſontes,&demum reddendum vnicuique ſuum ius,tam in ciuilibus quam in criminalibus,tam in ſacris quam in prophanis,in corporalibus & ſpiritualibus,in temporalibus & æternis:tam verè & propriè,imò longè verius & propriùs quam reges temporales in ſuis regnis,ac poſſeſsionibus.Quod verò cõtra nituntur alij, Chriſti poteſtatem ſolùm eſſe per ordinem ad ſpiritualia & rurſus nunquam ipſum exercuiſſe illam temporalem poteſtatem(his enim duabus calumnijs importuni argumentatores,infeſtos ſe nobis exhibebant)iam quem hoc ſenſum habeat,oſtendimus. §. 15. latiſsimè & accuratiſſimè,quo ad primam calumniam:&.§.17.quo ad ſecundam.

Ioan.18.

Vox, temporalis quid denotet, cum dicimus, Chriſtum eſſe regem temporalem.

Duplex aduerſariorũ calumnia, eliſa.

A B C

A dam. De quo adhuc iterum ſermo redibit.

AD tertium pariter, & ad. 4. argumentum, prorſus eædem ſunt ſolutiones afferendæ. Nam quod in. 3. dicitur, conſanguineos Chriſti dixiſſe ad Domitianum, Regnum Chriſti non eſſe huius mundi, non eſſe temporarium, ſed cæleſte, &c. veriſsimum eſſe oſtendebamus nunc in ſolut. ad. 2. teſtimonium. 1. argum. vbi & modũ quo id intelligendum veniat, aſsignauimus. Quòd verò in. 4. argum. tam multi producuntur propugnatores alterius ſententiæ, nulla ex parte minuit aut eneruat vim veritatis. Nam eorum plures non ſunt contra nos, ſi eorum loca quis diſpicere voluerit: ac proinde eandem prorſus habere poſſunt explicationem, quam locis ſcripturæ, & Patrum aſsignabamus. Alij verò, qui perrari ſunt, licèt apertè negant noſtram ſententiam, minimè nos à munitiſsima veritatis arce remouere, & in ſuam falſam ſententiam præcipites dare poterunt. Nam neque authoritate neque ratione, quæ alicuius ſit ponderis, innituntur. XXIII. *Ad 3. & 4. arg. reſpond.* *Ad 4. argu.*

B

AD quintum argumentũ, à quo rationibus nos laceſſere incipiunt aduerſarij, reſpondemus, tam procul nos à perfidis & obſtinatis Iudæis deuiare, ſeu (vt proprius loquamur) ipſos à nobis, vt contendentibus ipſis, Chriſtum viſibili pompa & regio apparatu regnaturum, nos cõtrà exiſtimemus, abiectam ipſum & deſpicabilem vitam agere debuiſſe. Poteſtatem itaq; ac dominationẽ Chriſtũ, nõ quantum ad vſum & exercitium, quod Iudæi ſperabant, ſed ſolum quantum ad ius & proprietatem regni, & (vt ſic dicam) quantum ad habitum, in hac vita habuiſſe contendimus. XXIIII. *Ad 5. argu. quod conſtabat rationibus.* *Ad 1.*

C

Ad ſecundam rationem negamus, nihilo deſeruijſſe in Chriſto prædictam poteſtatẽ ac dominiũ: nam ſaltem ad *Ad 2. rationem.*

ornatum ſuæ ſacratiſsimæ humanitatis plurimùm deſer- A
uijt. Hac enim de cauſa pleraq; alia in Chriſto conſtituũt dona Theologi, quibus ſacratiſsima eius humanitas exornata prodiret ex vtero Virginis: ne illi quidquam dignitatis deeſſet, quod à principio mundi in aliquo vnquam homine fuiſſe ſciamus: ijs exceptis, quæ imperfectionem illi aliquam inferrent, aut cum ſtatu viatoris ſtare non poſſent. Et quidem quando cùm authoritates, tùm rationes aliæ nos deſererent, vel hæc ſola ratio, quam in hac ſolutione perſtringimus, obſtruere aduerſariorum ora validiſsimè poſſet. Nam quis eſt tam ingratus qui diſsimulet, tam impius qui neget, tam ignarus qui neſciat eas omnes B
virtutes & prærogatiuas Chriſtum ab vtero Virginis habuiſſe, quæ nec imperfectionem aliquam inuoluebant, nec cum viatoris conditione pugnabant? Quòd ſi dixeris, vſum & executionem regni & dominij pugnaſſe in Chriſto cum ſtatu viatoris: bene habet. At ius regni & proprietas rerum quam pugnam cum ſtatu viatoris, aut quã imperfectionem Chriſti perſonæ repugnantem importabat? Planè nullã, vt ſatis ſuperq; oſtendebamus ſuperiùs.

Notetur hæc ratio aduerſus alios.

Chriſtus exẽplum nobis paupertatis.

Deſpiciendi autem caduca hæc bona, ſatis efficax nobis Chriſtus exemplum dedit, dum ipſe pauperem & abiectam vitam duxit. Quinimò exiſtimo longè efficacius & C
perfectius nobis exemplum Chriſtum dediſſe, cum ius regni & rerum proprietatem penes ſe habẽs, vſum tamẽ & exercitium tantæ poteſtatis à ſe penitùs abdicauit.

Ad 3. Quòd Chriſti perfectioni non obſtabat totius mundi regnũ, &c.

Ad tertiam rationem, ex dictis paulò ſuperiùs elicitur reſponſio. Nobis quidẽ, quibus bona temporalia poſsidere & adminiſtrare magno impedimento eſt ad culmen perfectionis anhelantibus, vtiliſsimũ fuit, vt abdicatis omnibus, verè pauperes efficeremur, non ſolũ ius, ſed & proprietatẽ reijcientes: quoniã ſi ius & proprietatẽ retinuiſſemus,

A mus, magnopere auocaremur à ſuperiorũ ſtudio, & ex iure & proprietate rerũ ſenſim dilaberemur in earũ vſum, cũ magno propriæ perfectionis detrimẽto. Et ideò & ius & vſum à ſe penitus abijcere religioſi debuere. Quod in Chriſto Domino locũ minimè habuit, vt oſtenſum eſt ſuprà, tribus adhibitis exemplis huius rei illuſtrandæ gratià. §. 19. Rurſus, cum petitur, An Chriſtus verè pauper fuerit, Reſpondemus, pauperem & pauperrimum fuiſſe per veram humilitatem cordis, & perfectam virtutẽ paupertatis, quæ, ſcilicèt, ſola eſt vera paupertas, quam in medijs diuitijs habere quis poteſt, quanuis alij à Chriſto lon-

Pauper uerus poteſt quis eſſe, licèt abundet diuitijs.

B ge difficillime. Nec verò hoc quidquam detrahit perfectioni Euangelicæ, quam in gradu heroico habuit Chriſtus: nam, vt vidimus, & tradit S. Tho. 22. q. 184. ar. 7. Epiſcoporum ſtatus longe perfectior eſt quàm ſit religioſorum: & tamẽ Epiſcopos ius & proprietatẽ, imò & vſum & adminiſtrationem rerum temporalium habere, certũ eſt. Et quidẽ hac in parte vehementer ego demiror Thomiſtas, qui vel nõ legerunt, aut non intellexerunt, aut penitùs neglexerunt ipſum, in cuius verba iurarunt, S. Thomam; Ipſe enim in illa. q. ar. 7. ad. 1. aperte tradit, poſſe aliquem eſſe in ſtatu perfectionis cõſtitutum, ſine eo quod

Not. contra Thomiſtas noſtri temporis.

C abrenunciet rerum proprietatem: dummodo ſit paratus, cum opus fuerit, eas erogare. Quod quidem vſu venit Epiſcopis. Quare ergo iſti vt Chriſtum in apice perfectionis collocent, omnem ei rerum proprietatem detrahũt? quaſi perfectio Euangelica cum pleniſſima poteſtate tẽporali, cum vera proprietate, cum abſoluto & perfecto dominio rerum omnium ſtare non poſſit, oppoſitum dicente S. Thoma expreſiſſime. Quare opponere nõ poſſet ille adoleſcens Chriſto, quod dicitur in argumento: nam ipſe miſellus (quę ſua erat imbecillitas) vt perfectus

 eſſet,

eſſet, opus habebat cunctis ſe opibus expoliare, & ſic conari ad perfectionem. Secùs Chriſtus, quem dominatus à mari vſque ad mare, & poſſeſsio terminorum terræ, & poteſtas in cœlo & in terra nihil à perfectione retardaret. A

XXV.

An Chriſtus & eius parentes fuerint mèdici.

SEd opportunè hic, ne dicã neceſſariò examinandũ reſtabat, An Chriſtus vere fuerit mēdicus in hac vita exiſtes, & verus pauper. Lutherus, nãq; & Bullingerus, & alij inſani fabulatores B. Virgini infenſi, ſic loquuntur, apud Petrũ Caniſiũ: Mariã pauperculam nullius æſtimationis puellulam, credi poteſt adeò obſcuram fuiſſe apud Nazareth. Parentes eius obſcurorũ nataliũ, & vilis conditionis erant. nec verũ eſt id quod affirmãt quidã, opibus eos abundaſſe, atq; in tres partes diuiſiſſe bona ſua: vnam dedicaſſe templo, alterã egenis, tertiã Mariæ reliquiſſe. Merũ cōmentum eſt. Hæc quidē impudentiſsimè mentiuntur hæretici. B

Quòd B. Virgo nequaquã fuit pauper, & mendicãs

Nos verò, breuiter & ſi non negamus, Mariç & Chriſti Domini vitã aliquãdo cũ paupertate fuiſſe coniunctam, tamen eam penuriam volũtariam magis quã coactam fuiſſe arbitramur. Vnde Euſeb. Emiſſ. homil. in Euang. de Natiuit. Mariæ, dicit, Parentes Mariam filiã hæredē inſtituiſſe, quæ in bonis vnicè ſucceſsit, ſuã que poſſedit hæreditatem. Nicephorus lib. 1. c. 13. dicit, Ioſephum & Mariam in Nazareth non domicilium modo, ſed & ſubſtantiam & poſſeſsionem propriam habuiſſe. Epipha. lib. 1. hęreſi. 29. dicit aduerſus Nazarços, Ioſeph Mariæ ſponſo ſuam fuiſſe domum. &c. C

Chriſtus non mendicauerit.

Hinc quòd Chriſtus non mendicauerit, tenet Caiet. ſuper Matth. c. 5. ibi, Beati pauperes, & Almainus, de Poteſtate Eccleſiæ. c. 8. vbi male ſonare dicit, quòd Chriſtus fuerit mendicus. Idem tenet Viguerius. c. 17. §. 1. verſic. 18. Et probari poteſt eò quòd ille dicitur verè medicus, qui ſolo titulo indigentiæ petit aliquid: at Chriſtus ius peten

di

A di ea quæ ſibi erant neceſſaria habuit, quia ſeminabat & docebat, ſicut Rex adminiſtrans iuſtitiam ſubditis non eſt mendicus, licèt ab illis exigat cenſum, quia non titulo indigentiæ, ſed adminiſtrationis petit. Quinimo Ioannes.22.in Extrauagāti, Cum inter nonnullos. de Verbo. ſign. habita matura & diligenti deliberatione diffiniuit, hæreticam eſſe eorum aſſertionem, qui dicunt, Chriſtum & eius Apoſtolos nihil proprium habuiſſe, aut in communi, aut in particulari. Lege Turrecrem. lib.2. ſummæ. c.112. ad.10. Valden. lib.4. Doctrinal. Caſtro de hęreſibus lib.10. verbo, Mendicitas, Sixtum Senen. lib.6. Bi- *Chriſtus & Apoſtoli propriū habebant.*

B blio. Annot.18. &, 147. &.317. & Catherinum lib.2. Annot. contra Caiet. Quidquid ſit de hoc, id nobis certū eſſe debet, quòd perfectionis apicem habere quis optimè poteſt, quantumuis ius & proprietatē, imo & vſum & exercitium regni ac dominij penes ſe habeat. Vnde Chriſtus, licèt vt Caiet. ibi Matth.5. animaduertit, non fuerit ſecundùm veritatem mendicus, ſed potiùs ipſe eleemoſynam egenis daret, vt habetur Ioann.13. & miſerit diſcipulos in ciuitatem, non vt mendicarent, ſed vt cibos emerent: & Iudas pecunias in loculis pro Chriſti ſubſtētatione geſtaret, imò quamuis rerum omnium eſſet legitimus hęres, & *Ioan.13.* *Ioan.4.*

C verus Dominus, adhuc tamē in excelſo perfectionis culmine conſtitutus erat.

Ad quartam rationem negari poſſet, quòd Chriſtus nūquam exercuerit hanc poteſtatem: nam cum miſit duos ex diſcipulis ad ſoluendum aſinam & pullum, dicens: Si quis aliquid vobis dixerit, dicite, quia Dominus his opus habet, ſatis oſtendit, poteſtatem ſe ac dominium temporale habuiſſe. Verùm nihil noſtra retulerit, loca reperire, in quibus Chriſtus prędictam poteſtatem exercuerit: quādoquidem viſum iam à nobis eſt, minime decuiſſe quòd *Ad.4.an Chriſtus poteſtatem regis & domini exercuit hic.* *Matth.21.*

eius

eius vſum Chriſtus in hac vita haberet:quam ob cauſam A
Luc.12. litigantibus illis & Chriſti ſententiam expectantibus, dixit Chriſtus, ſe non eſſe iudicem conſtitutum in ſimili cauſa:non quia vere non eſſet iudex, ſed quia vſum iudicij hic habere noluit. Quod verò adhuc inquiritur, Cur Chriſtus prædicta officia non exercuit Regis & Domini,cum tàm corruptè & deprauatè homines viuerent, cum tot ſtrages, tyrannides, rapinæ &c. vnà in miſeras Reſp.irruerēt:cur itaque Chriſtus exercere poteſtatem ſuam noluit, vt coerceret tam licentioſum viuendi modum,& tantis incommodis mederetur? Reſpondetur eodem prorſus modo ſe Christum habere, ſicut & ſe habet B Deus Optim.Max.qui cum ex æthere ſummo tot tamque atrocia facinora homines perpetrare in mundo videat,& cunctis facili negocio mederi poſsit, nihilominùs tamen permittit & patitur impunè nūc temporis eos delinquere,propter eos mirabiles & arcanos fines, quos ex tali permiſsione cōparari videt. Et quidem idem prorſus dici debet de Chriſto domino,quo auſpice cœptus, quo duce ac comite liber hic noſter ad optatum finem perductus eſt.

Cur Chriſtus non hic exercuit &c.

C

Relectionis & totius Libri finis.

INDEX

397.025

INDEX LOCORUM SACRAE SCRIPTVRAE,

quæ in præſenti opere allegantur & explicantur.

Ex Geneſi. Cap. 1.

IN principio creauit Deus cœlum & terram. 246.a. 422.c
Alterũ ut præeſſet diei, alterum nocti. 673.b.
Creſcite & multiplic. 384.c
Stellæ in ſigna & tempora. 33.a
2. Nõ eſt bonũ hominẽ eſſe ſolũ. 386.b
Omne quod uocauit Adam ipſum eſt nomen eius. 621.c
3. Aperti ſunt oculi eorũ & cog. 41.b
Ipſa conteret caput tuum. 177.b
4. De nomine Cain & Abel. 612.b
Cœptum eſt inuocari nomen Domini. 515.b. 554.a
Vox ſanguinis fratris tui Abel &c. 362.a
5. Aetates quibus generabant homines. 362.c. 364.b
6. Eruntq; dies hominis. 120. anni. 84.c
Videntes filij Dei filias homi. 589.a
Gigantes autem erant. &c. 589.b
7. De diluuio, an aliqui illorum ſalui ſint. 66.b
11 Thare & Abraham de Vr Chaldæorum. 552.b
14 Melchiſedech Rex & ſacerdos. 674.a
15 Faciam te in gentem magnã. 427.a
De Vr Chaldæorum. 552.b
Semen tuum ſicut arenam. 25.c
17 Mutatur nomen Abraham & Sarræ. 631.c
Dabo tibi terram Chana, poſſeſ. æternam. 89.a
18 Deſierant Sarræ fieri muliebria. 425.a
19 De Sodomis & Gomor. 66.b. 67.a
Vxor Loth in ſtatuam Salis. 395.c 401.b
20. Sarra Amalechi oculis placuit. 425.a
21 Fecit Abraham conuiuium in die ablactationis. 576.b
Iſmael ludit cum Iſaac. 574.a
24 Iurauit in femore. 686.a
26 Vidit per feneſtram Iſaac ludentem. 574.a
28 Tulit de lapidibus. 469.c
30 De ouibus Iacob. 610.b
Da mihi filios. 374.b

Abſtulit Deus opprobriũ meũ.ibid.
32 Si contra Deum uictor fuiſti.445.c
41 Pharao uidet ſpicas. 412.c
48 Ingredior uiam uniuerſæ carnis. 418.b
49 Iſachar habitans inter terminos. 187.c
Catulus leonis Iuda. 191.c
In uertice Nazaræi. 449.a.468.a
49 Donec ueniat qui mittendus eſt. 627.b
47 Iurauit in femore. 686.a.b

De Exodo.

1 Aedificauit eis domos.177.b.378.c
2 Moyſes interfecit Aegyptiũ. 410.b
3 Hoc eſt nomen meum in æternum. 629.c
6 Nomen autem meum non reuelaui eis. 515.a.634.b.635.a
7 Moyſes conuertit fluuios in ſanguinem. 407.b
Magi Pharaonis faciunt miracula. 402.a.396.c
14 Mare rubrum inuoluit Aegyptios. 66.b.
15 Mulieres cum tympanis. 178.a
Robuſtos Moab obtinuit tremor. 191.a
21 Diliges amicum tuum. 377.a
23 Non erit infœcunda nec ſterilis. 373.c.375.c
28 In medio eius erit capitiũ. 452.a
32 Iſ ſunt Dij tui Iſrael. 422.c
Surrexerunt ludere.573.b.577.b. 600.c
33 Non uidebit me homo & uiuet. 376.c.
34 Ne accipias uxorem de filijs eorũ. 525.a
38 Mulieres excubabant in oſtio tabernaculi. 179.c

Leuitici.

10 Sacerdotes non bibant uinum cum. 471.c
17 Non immolabunt ultra Dæmonijs. 450.a
19 Nõ attõdebitis in rotundum.461.b 453.459.a
23 Canebãt poſt collectas uuas. 277.a

Numerorum.

2 Vnaquæq; tribus ſua inſignia habebat. 191.c
6 Nouacula non aſcendet ſuper cap. Nazaræi. 453.
Capilli Nazaræi cremandi. 459.c
Offert hoſtiam pro peccato Nazaræus. 462.b
11 Obſecro ut non cogar uidere malum. 508.c
23 Aſina Balaam loquuta.400.c.421.a

Deuteronomij.

5 Ego Deus faciens miſericordiam in mille. 102.c
7 Non erit in te ſterilis. 373.c.375.c
18 Non ſit inter uos qui diuinos conſulat. 395.c
21 Non permanebit cadauer in ligno. 511.b
Maledictus omnis qui pendet in ligno. 511.

22 Non utetur mulier ueſte uirili. 598.b
32 Aſcende in montē & morere 329.b 409.b
33 De captiuitate nudati. Ini.capitis. 450.b
Et inimici noſtri ſint iudices. 512.a
Deum qui te genuit dereliquiſti. 519.b
* Nazaræus Ioſeph. 449.a.468.a
34 Mortuus eſt Moyſes iubente Deo 407.a. Non cognouit homo ſepulchrum eius. 407.c.409.c. Sepeliuitq; eum Dominus. 408.a

Ioſue.

1 Mortuus eſt Moyſes. 408.a
10 Nullus contra Iſrael mutire auſus eſt. 190.c
24 Seruierunt dijs alienis. 551.b.560.b

Iudicum.

11 Iepte occidit filiam. 180.a.382.b
Plorabat virginitatem. 374.b
Circuibat montes per duos menſes. 382.a
13 Nazaræus uocabitur. 467.b
Morte moriemur, quia uid.do. 376.
16 Ferrum non aſcendit ſuper caput meum. 471.b
17 Nomen Dei datur idolis. 556.b

Ex.1.Regum libro.

1 Nouacula non aſcendet. 471.b
2 Filij Heli dormiebant cum mulieribus. 180.b
16 Dauid carmine & cithara pellebat dæmonem. 257.a
18 Egreſſæ ſunt mulieres cantantes. 178.b
15 Diſſipa Amalech, & omnem memoriam eius. 513.b
23 Ceilitani traderent Dauide. 522.c in 524.c
28 Samuelis apparitio. 41 .& infra.
Cras mecum eris. 418.b
Deos uidi aſcendentes. 421 c
ult. Interfice me. 419.c

Ex lib.2.

2 Surgāt pueri & ludāt. 574.a.577.a
6 Ludam & uilior fiam. 606.c
7 Hæc eſt lex Adam Domine Deus. 377.c
17 Redemiſti gentem & Deum eius. 427.a
23 Dauid egregius pſaltes in Iſrael. 271.c

Ex libro tertio.

1 Dauid adoratur. 418.a
5 Malleus & omne ferramentum non ſunt audita. 25.c
7 Leunculos poſuit Salomon in templo. 191.c
18 Helias claudit & aperit cœlum. 407.b

Ex.4.Regum.

2 Aſcendit Helias per turbinem in cælum. 405.c
3 Adducite pſaltem quo canēte. 256.c
19 Victoria Ezechiæ contra Senacherib. 175.a
24 Regnum in Iechonia defecit. 671.c

25 *Ioſias interfectus.* 515.c

Ex lib. Paralip.

25 *Aſaph & alij prophetabant in citharis.* 256.c
7 *Carmina quæ fecit* Dauid Rex. 271.c
9 *Leunculos poſuit Salomon.* 191.c
19 *Ammonitas Dauid decaluat.* 451.a

Ex libris Eſdræ.

3 *Hymnos per manus Dauid regis.* 271.c
9 *Tu domine qui de igne Chaldeorũ.* 552.b.556.c
13 *Obiurgaui eos & decaluaui.* 451.a
8 *Hoc ſeculum fecit altiſsimus propter multos.* 94.a

Ex lib. Tobiæ.

3 *Nunquam ludentibus me admiſcui.* 690.b
Rogabat ut ab iſto improperio liberaret. 374.b
5 *Quale gaudium mibi, qui lumen cœli, &c.* 497.b

Iudith.

5 *Populus iſte noluerunt ſequi Deos patrum ſuorum.* 552.b.556.c
16 *Dabit uermem & ignem in carnes eorum.* 494.c

Iob.

2 *Tonſo capite corruit in terrã.* 450.c
3 *Nunc autem dormiens ſilerem.* 418.b
7 *Quid faciam tibi ô cuſtos hominum.* 465.b
10 *Vmbra mortis & ſempiternus horror.* 497.c
22 *Circa cardines cœli perambulat.* 299.c
24 *Ab aquis niuium tranſeat ad calores.* 489.a.494.a.498.
31 *Qui dat carmina in nocte.* 261.c
32 *Et condemnabunt Iob.* 508.c
41 *Deridebit uibrantem haſtam.* 257.b
Ecce Behemot. 422.c
Ipſe eſt rex ſuper filios ſuperb. 630.a

Ex libro Pſalmorum.

2 *Aſtiterunt reges terræ.* 670.c
Dabo tibi gentes hære. 668.b.658.a
Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo. 656.c
3 *Titulus in die quo liberauit.* 298.a
4 *Titulus, In finem.* 274.b.
5 *Titulus pro octaua.* 275.c
6 *Non eſt in morte qui memor ſit tui.* 87.b
8 *Titulus pro torcularibus.* 276.b
10 *Sulphur & ſpiritus procellarum.* 498.b.493.b
11 *Saluum me fac Deus quoniam diminutæ.* 99.c
In circuitu impij ambulant. 100.a
14 *Non eſt qui faciat bonum.* 99.c
16 *Domine à paucis & de abſconditis tuis.* 93.a.b
Cuſtodi me dñe ut pupillam. 625.a
18 *Cœli enarrant.* 266.b.271.a
In omnẽ terrã exiuit ſonus. 266.b
22 *Dominus regit me.* 295.a

21 Titulus de cerua matutina. 276.a
21 Narrabo nomen tuũ fratribus meis. 636.b.638.c
Quoniam Domini eſt regnũ. 638.a
28 Afferte Domino, Vox Dñi. 281.c
Vox domini intercidentis flãmam ignis. 497.c
40 Beatus qui intelligit ſuper egenũ. 511.c.
44 Intende proſpere. 657.b
Propter ueritatem. 661.a
48 Laborabit in æternum. 87.c
34 Oratio mea in ſinu meo reuertetur. 479.c
61 Interficitis uniuerſi uos. 88.c
Tu reddis unicuique iuxta opera ſua. 116.a
64 Quoniam ita eſt præparatio eius. 377.b
66 Terra dabit fructum ſuum. 32.b
67 Dominus dabit uerbum. Rex uirtutum dilecti. Si dor.167. In medio iuuencularum tympa. 178.b
54 Quis dabit mihi pœnas. &c. Die ac nocte circundabit eam. &c. 98.
Miſericordia eius præueniet me. 154.a
68 Deleantur de libro uiuentiũ. 647.a
71 Deus iudicium totus. 644.
Ante ſolem permanet nomen eius. 627.b
Dominabitur à mari. 668.b
73 Superbia eorũ qui te oderũt. 480 a
75 Notus in Iudæa Deus. 95.b
77 Contribulaſti capita draco. 190.c.
Sanctũ Iſrael exacerbauerũt. 520.a
Immiſsiones per Angelos mal. 401.a
80 Et erit tẽpus eorũ in ſecula. 489.a
88 Et thronus eius ſicut ſol. 658.c
95 Dominus regnauit à ligno. 518.b
97 Flumina plaudent manu. 27.c
98 Moyſes & Aaron in ſacerd. 674.a
102 Qui coronat te in miſericor. 110.b
103 Deficiãt peccatores à terra. 64.c
104 Non reliquit hominem nocere eis. 191.a
105 Confiteantur Domino miſericordiæ. 282.c
106 Omnem eſcam abominata eſt anima eorum. 491.a
108 Conſtitue ſuper eum pecca. 647.a
109 Tecum principium. 654.a
Emittet dñs ex Sion. 357.c.315.c.
Ante luciferum genui te. 33.a
De torrente in uia. 141.c
113 Domus Iacob de pop. barb. 379.a
117 Benedictus qui uenit in nomine domini. 630.b
126 Niſi dominus ædificauerit domũ. 378.a
Ecce hæreditas Domini. 378
Filij merces fructus uentris. 624.c
Inimicis ſuis in porta. 487.c
127 Vxor tua ſicut uitis abundans. 378.a
128 Sæpè expugnauerunt me. 313.c
131 De fructu uentris tui. 658.b
Super ipſum autẽ efflorebit. 467.c
132 Barbam barbam Aarõ. 181.b.452.a
136 Exinanite exinanite. 281.b
144 Fidelis Deus. 280.b
146 Qui numerat multit. ſtell. 621.a
147 Non auertas faciem tuam à me. 41.a

Ex lib. Prouerb.

7 Mulier garrula & uaga. 592.c
8 Delitiæ meæ eſſe cum filijs hominū. 446.c
Ab æterno ordinata ſum. 31.a
Qui mane uigilauerint ad me. 154.
22 Ne tranſgrediaris terminos. 174.a
26 Qui proijcit lapidem in aceruum Mercurij. 185.a.c
30 Quod eſt nomen filij eius ſi noſti. 639.a
31 Nobilis in portis uir eius. 487.c

Ex Eccleſiaſte.

11 Vbi ceciderit lignum. 479.a. 490.b
Dulce lumen & delectabile. 497.b

Ex Canticis.

1 Oleum effuſum nomen tuum. 628.a
Vbi paſcas in meridie. 317.b
3 In lectulo meo per noctem. 261.b
Videte Regem Salomonem. 651.c
5 Quia decolorauit me Sol. 456.a

Ex lib. Sapientiæ.

2 Sol iuſtitiæ non eſt ortus nobis. 456.a
5 Candeſcēt in eos æquæ maris. 498.a
1 Et hoc quod continet omnia. 271.b
4 Raptus eſt ne malitia. 524.c
5 Armabit creaturam ad ultionem. 498.b
6 In foribus aſsidentem inueniet. 154
9 Incertæ prouidentiæ noſtræ. 534.c
11 Per quæ quis peccat per hæc. &c. 498.b
14 Creaturæ in odium factæ. 598.a
Odio ſunt Deo impius & impietas 41.b
16 Omne delectamentum ſaporis. 490.c

Ex Eccleſiaſtico.

3 Qui amat periculum peribit in illo. 598.c
Stultorum infinitus eſt numerus. 99.c
7 Purgate cum paucis. 93.c
Vermis & ignis. 495.a
9 Cum ſaltatrice ne ſis. 593.a
24 Primogenita ante omnem creaturam. 31.b
26 Sicut ſol oriens ita mulier. 183.a
44 In pueritia ſua exquirentes modos muſicos. 272.a
46 Poſt hæc dormiuit Samuel. 416.c
47 Stare fecit cantores. 272.a

Ex Iſaia.

1 Si audieritis me bona terræ comedetis. 377.b
Et derelinquetur filia Sion. 357.b
Laboraui ſuſtinens. 517.c
2 De Sion exibit lex. 315.c. 357.c
3 Ecce nomen Domini uenit. 555.a
4 Erit germen Domini. 465.a. 32.b
5 Apprehendent ſeptem mulieres. 374.b
6 Vidi Dn̄m ſedentem. 324.b
Excæca cor populi. 525.a. 647.a
8 Voca nomen eius ſpolia. 465.b
7 In illa die radet. 451.a
9 Super ſolium Dauid. 647.a. 661.a
Multiplicabitur eius imperiū 284.b

Nomen eius admirabile. 445.b
Paruulus datus eſt nobis. 516.b
7 *Vocabitur nomen eius Emmanuel.* 637.a
10 *Verbum abbreuiatum.* 633.b
11 *Spiritus timoris Domini.* 438.b
Replebitur terra ſcientia. 632.b
Et flos de radice eius. 464.b.468.c
Et erit ſepulchrum eius glorioſ. 412.b
13 *Germen Domini.* 465.a
Piloſus ad piloſum. 450.a
14 *Tu autem proiectus es.* 63.c.
In lateribus Aquilonis. 479.a
15 *Vrbem fortem in ruinam.* 324.a
21 *Ad me clamat ex ſeir.* 513.a
22 *Vocauit uos ad caluitium.* 450
24 *Quomodo ſi paucæ oliuæ.* 100.b
26 *Perdidiſti omnem memoriam eorum.* 513.a
Incuruabit habitantes in excelſo. 324.b
28 *Expecta reexpecta.* 102.c
29 *De cadaueribus eorum aſcendet fetor.* 497.a
30 *Ecce nomen Domini.* 639.a
Ab heri Tophet. 493.b
31 *Caminus eius in Sion.* 95.b
33 *Dominus legiſer noſter.* 638.a
34 *Piloſus ad piloſum.* 450.a
37 *Victoria Ezechiæ de Aſſyrijs.* 175.a
Angelus qui percuſit caſtra Aſſyriorum. 402.a
38 *Mors Ezechiæ & eius canticum.* 379.c
Ecce in pace amaritudo mea. 318.c
40 *Suſcepit de manu Domini duplicia.* 67.b
Conſolamini conſolamini. 181.b.
43 *Seruire me feciſti in peccatis tuis.* 517.c
45 *Germinet Saluatorem.* 32.b
49 *Erunt reges nutritij tui.* 670.c.
52 *Vocabitur tibi nomen nouum.* 633.b
53 *Quaſi uirgultum de terra ſitienti.* 465.a
Percuſum Deum. 510.c.520.c
54 *Doctos à Domino.* 469.c
57 *Hæc dicit Dominus eunuchis.* 371.b
64 *Vtinam dirumperes cœlos.* 555.a
64 *Iratus eſt & nos peccauimus.* 41.a
66 *Vermis eorum.* 88.a.494.c
Et erunt uſque ad ſatietatem. 88.c

Ex Hieremia.

1 *Prophetam in gentibus dedi te.* 426.b
6 *State ſuper uias bonas.* 174.a
7 *Tophet uallis &c.* 493.b
15 *Si ſteterit Samuel, & Moyſes.* 422.a
17 *Duplici contritione.* 67.b
22 *Sepultura aſini ſepel.* 408.c
Voca uirum ſterilem non erit de ſemine eius. 656.a.658.b.671.c
23 *Suſcitabo Dauid germen.* 32.b.516.b.637.c.651.b.
Regnabit rex. 657.a
25 *A facie columbæ.* 192.a
30 *Seruient Dauid regi ſuo.* 651.b
46 & 50. *A gladio columbæ.* 192.a

Ex

Ex Threnis.

Candidiores Nazaræi eius niue. 186.a.449.b
Spiritus oris noſtri Chriſtus dominus. 515.b

Ex Baruch.

6 Sacerdotes habent capita & barbã raſam. 458.c

Ex Ezechiele.

3 Non ad populum profundi ſermonis. 525.a
12 Viſio quam hic uidet in dies multos. 102 c
23 Suſcitabo ſuper oues Dauid. 651.b
24 Corona tua circumligata. 450.c
29 Ad te draco magne. 190.c
44 Sacerdotes caput non radant. 471.c.
Non attondebitis caput in rotundum. 453.a

Ex Daniele.

3 Pueri illæſi in igne. 498.a
9 Vngatur ſanctus ſanctorum. 466.c
12 Multi ex his qui dormient. 88.b

Ex Oſea.

3 Quærent Dauid Regem ſuum. 65.b
9 Omnis gloria eorum à partu. 381.b
11 Auolabunt quaſi auis & quaſi columba. 189.c
12 Fleuit & rogauit eum. 445.b

Ioel.

2 Aſcendet fœtor & putredo eius. 497.a

Micheæ.

1 Decaluare & tondere. 450.c
5 Egreſſus eius ab initio. 653.c
4 De Sion exibit lex. 315.c.357.c
7 Væ mihi quia factus ſum. 100.b

Naum.

1 Non conſurget duplex tribulatio. 66.b
Quaſi ſpinæ ſe inuicem. 105.a

Abacuc.

2 Iuſtus ex fide uiuit. 205.a
3 In medio annorum. 28.b
Deus ab auſtro ueniet. 317.b
Deducet me uictor in pſal. 274.c

Sopho.

3 Væ ciuitas columba. 192.c

Zachariæ.

1 Conuertimini ad me. 153.a
3 Seruum meum Orientem. 465.a
6 Ecce uir Oriens. 465.a
9 Tu autem in ſanguine teſtamenti. 494.a
Ecce rex tuus uenit. 657.b.668.b.
12 Plangent ſuper eo. 514.b
Aſpicient ad me quem confixerunt. 513.c.654.a

Malach.

1 Exſuflaſtis illud. 509.a

Ex lib. 1. Machabæorum.

14 Donec Propheta fidelis ſurgeret. 672.b
lib.2.c.3. Sed & uirgines quæ cōcluſæ erant. 179.c
14 Razias ſe occidit. 420.a
Coronati hedera Baccum celebrabant. 461.b

Matthæi.

1 Ipſe enim ſaluum facit. 641.a.b.38.b
2 Quoniam Nazaræus uocabitur. 466.c
Et ueniens habitauit Nazareth. 464.b 463.c.
4 Ductus eſt Ieſus. 417.b
5 Qui uiderit mulierem. &c. 588.a
Diligite inimicos. 376.a
7 Arcta eſt uia. 94.a
Ne forte conculcent. 526.c
8 Multi ab Oriente. 101.c
Vulpes foueas habent. 657.b.664.c
10 Nemo nouit Patrem niſi filius. 221.a
11 Væ tibi Corazaim. 524.a
13 Multi Prophetæ, & iuſti. 670.c
15 Non coinquinat hominem. 471.a
16 Tu es Petrus, &c. 295.b
Portæ inferi. 476.c
Quia caro & ſanguis. 221.b
17 Facta ſunt alba ſicut nix. 185.a
Ecce Moyſes & Helias. 404.
18 Angeli eorum ſemper uident. 433.b
19 Qui ſe caſtrauerunt. 372.a.373.a
Conſilium uirginitatis. 386.c
Si uis perfectus eſſe. 665.b
20 Pauci uero electi. 93.c.106.a
Redde operarijs mercedem. 116.a
21 Ecce rex tuus uenit tibi. 664.c
22 Fletus & ſtridor dentium. 495.c
Intrauit autem rex. 105.a
25 Vermis eorum. 88.a
Quinq; autem ex eis erāt fatuæ. 106.b
26 Videntes diſcipuli indignati ſunt. 469.b
An putas quia non poſſum. 525.a
27 Eli Eli. 626.c
Multa corpora ſanctorum. 423.
Initio facto ab Hieroſolymis. 315.c
28 In ueſtibus albis. 185.a
Data eſt mihi omnis poteſtas. 656.c. 660.b.668.b.683.a.692.a

Marci.

9 Vermis eorum. 495.a
14 Et Hymno dicto. 261.b
16 Diſcipulis eius & Petro. 298.a

Ex Luca.

1 Vinum & ſiceram nō bibet. 470.b
Vocabis nomen eius Ieſu. 638.a
Ne timeas Zacharia. 384.
Ex te naſcetur ſanctum. 464.c
Dabit ei Dominus. 658.b.661.c
2 Et ipſi nihil horum intellexerunt. 663.a

Salutare tuum. 380.a

Circunciſus & præſentatus Chriſtus. 470.a

13 Contenti eſtote ſtipendijs. 596.a

Qui fuit Eli. 626.c

7 Filius uiduæ ſuſcitatus. 424.b

Dimiſſa ſunt ei peccata multa. 153.b. 88.b

Tetigit loculum. 471.a

Vorator & potator. 471.a

10 Neminem per uiam ſalutaueritis. 25.c

Puluerem excutite. 357.b

Omnia mihi tradita ſunt à Patre. 668.b 683.b

Multi Reges cupierunt. 670.c

12 Quis me conſtituit iudicem ſuper uos. 665.c.698.a

13 Vt quid enim terram occupat. 32.c

16 Magnum chaos inter nos & uos. 418.c

Mitte Lazarum ut intingat. 494.a

Crucior in hac flamma. 503.b

Si Moyſen & prophetas. 525.a

19 Benedictus qui uenit rex. 657.a

23 Quod facis facitius. 647.a

Et factus eſt ſudor eius. 26.b

Similiter & latrones. 469.b

24 Oportuit pati Chriſtum. 141.c

Ex Ioanne.

1 In ipſo uita erat. 631.a

In propria uenit. 659.c

3 Non enim ad menſuram. 205.c

4 Vt cibos emerent. 697.b

6 Vt raperēt & facerēt eū regē. 689.c

11 Lazari ſuſcitatio. 474.b

13 Omnia dedit ei pater in manus. 668.b.683.b

Iudas loculos habebat. 697.b

14 Si quis diligit me. 153.b

15 Forſitan & Patrem meum. 526.c

In ignem mittent & ardent. 503.b

16 Scriptum eſt in prophetis. 469.c

Pater meus diliget eum. 153.b

17 Niſi granum frumenti. 54.b

18 Regnum meum non eſt de hoc mūdo. 656.b.659.a

19 Miſerunt ſortem ſuper. 186.c

Videbunt in quem trāſfixerunt. 514.b

21 Paſce oues meas. 294.b

Poteſtatem dedit ei iudicium facere. 684.b

Ex Actis.

1 In ueſtibus albis. 185.a

Initio facto ab Hieroſolymis. 315.c

9 Apparuit Chriſtus Paulo. 439.a

13 Conuertimur ad gentes. 357.a

16 Paulus & Sila nocte canunt. 261.b

18 Priſcilla & Aquila tondent ſe. 453.b

21 Paulus & alij radunt ſe. 453.b

Ex Epiſt. ad Rom.

1 Non ſolum qui agunt ſed qui conſentiunt digni ſunt morte. 601.a

2 Iuſtus ex fide uiuit. 205.a

2 Quicunque ſine lege peccauerunt. 65.b

5 Per fidem in ſanguine ipſius. 54.c

Peccatores conſtituti ſunt multi. 88.b
6 Gratia Dei uita æterna. 110.b
Sicut exhibuiſtis mēbra ueſtra. 607.c
Argentum & aurum electi. 93.c
8 Si tamen compatimur. 138.c
Expectatio creaturæ. 270.a
Quos præſciuit, & prædeſtinauit. 8.39.c.55.a
Quod ſi filij & heredes. 138.b.110.a. 111 b
9 Quod ſi Deus ſuſtinuit. 28.c
11 Nunquid Iudæi ſic offenderunt ut caderent. 29.a.b
Cæcitas ex parte Iſrael. ib 1.
13 Non eſt poteſtas niſi à Deo. 675.b
14 Tu quis es qui iudicas. 684.c
Mortuus eſt ut uiuorum & mortuorū dominetur. 679.a

Ex. 1. ad Corint.

2 Quæ ſunt Dei nemo nouit. 62.b
3 Omnia ueſtra ſunt ſiue, &c. 24.c. 47.c.
4 Vnuſquiſque propriam mercedem. 116.a
6 Omnes quidem currunt. 101 b
Empti enim eſtis pretio magno. 679 a
7 Virginitatis conſilium. 386.c
Capita mulierum propter Angelos. 189.b
10 Siue comedatis, ſiue bibatis. 133.c
11 Vir ſi comam nutriat. 457.b
11 Oportet hæreſes eſſe. 29.a
12 Siue in corpore, ſiue extra corpus. 226.a
13 Videmus nunc per ſpeculū. 205.a
15 Primitiæ dormiētiū Chriſtus. 424.b
Nouiſſimè uiſus eſt mihi. 439.b
Præter eū qui ſubiecit ei omnia. 685.b

Ex. 2. ad Corint.

5 Per fidem ambulamus. 205.a
8 Qui cum diues eſſet. 657.b.664.c
11 Sathan transfigurat ſe in Angelum lucis. 392.b.413.c.438.a

Ad Galat.

1 Si Angelus de cœlo euang. 170.b
4 Quando uenit plenitudo temporis. 28.b
Quòd ſi filius, & heres per Deum. 110.a
Quanto tempore heres paruulus eſt. 682.c
Is qui ſecundum carnem natus erat perſequebatur Iſaac. 573.b.575.c

Ad Epheſ.

1 Elegit nos in ipſo. 155.a.25.a.26.b
Omnia operatur ſecundum conſilium uoluntatis ſuæ. 47.c
In partem ſortis ſanctorum. 94.c
Omnia ſubiecit ſub pedibus. 686.a
4 Aſcendens in altum. 269 c
6 Non eſt nobis colluctatio. 203 c

Ad Philippen.

1 Cupio diſſolui, & eſſe. 71.b
2 Propter quod & Deus exalt. 14.c
In nomine Ieſu. 637.b.685.c

Ad Coloſ.

1 Sorte uocati eſtis. 94.c

In quo ſunt theſauri ſapientiæ. 205.c
Omnia in ipſo conſtant. 631.a
Qui eſt imago Dei inuiſibilis primogenitus creatu. 30.c
Pacificans per ſanguinem crucis. 54.b
2 Quæ ſunt umbra futurorum. 33.a
In quo plenitudo diuinitatis corporaliter inhabitat. 33.c

Ad Timothe. 1.

1 Deus uult omnes homines ſaluos fieri, & ad Ag. 51.c
6 Quæſtiones inutiles de uita. 253.c

2. Ad Timoth.

2 Nemo militans Deo impl. 687.a

Ad Hebr.

1 Heredē uniuerſorum. 668.b.685.c
2 Videmus Ieſum per paſsionē. 205.a
10 Vmbram habens futurorum. 33.a
11 Iuxta fidem defuncti ſunt. 205.a

Ex Canonicis.

1.Pet.1. Non corruptibilibus auro & argento. 679.a
3 In quo & his qui in carcere erant ſpiritualibus ueniens prædicauit. &c. 68.
4 Mortuis euangelizatum eſt. 83.a
5 Eccleſia quæ eſt in Babylone. 326.c
Aduerſarius ueſter Diabolus. 103.c
Iacobi.5. Poteſtatē habent ſuper aquas. 407.b
1.Ioan.4. Omnis ſpiritus qui non credit. 71.a
Nō quod nos prius dilexerimus. 154.a
ult. Eſt peccatum ad mortem. 479.a
Iudæ. Altercatio Diaboli de corpore Moyſi. 410.a

Apocalyp.

1 Primogenitus mortuorum. 424.b
Princeps regum terræ. 668.b
Et qui eum pupugerunt. 514.b
Ego Alpha & O mega. 34.a
4 Vidi turbam magnam quam, &c. 104.b.101.c.
7 Inueſtibus albis. 185.a
Vicit Leo de tribu Iuda. 192.a
9 Habebat ſuper ſe regem Angelum abyſsi. 670.a
11 Dabo duobus teſtibus meis. 409.b 407.b.426.b
13 Agnus occiſus ab origine. 54.b
14 Cauda traxit tertiam partem ſtellarum. 101.c
Fumus tormentorum aſcendit. 497.b
Cruciabitur igne & ſulphure. 479.b
16 Sedet ſuper ſeptem montes. 326.c
Aeſtuauerunt homines ab æſtu magno. 496.b.503.b
17 Meretrix purpurata Babylon. 326.a
18 In una die uenient tibi omnes plagæ. 490.c
Væ uæ ciuitas illa magna. 490.a
Fletus in inferno. 495.c
19 Vocabatur nomen eius fidelis & uerax. 638.b
Rex regum & Dñs dom. 668.b.686.a
Sulphure, & igne. 493.a

INDEX RERVM in hoc opere contentarum.

A.

ABEL nomen non recte impoſitum.622.b. Fuit uirgo martyr & ſacerdos.362.a. quo anno mundi & uitæ fuit occiſus.ibi.
Abraham an unquam fuerit idolatra. 555. In ignem fuit proiectus.557.b eius opus fuit Mecha Mahome. 560.a. eius nomen mutatum à Deo. 631.c. eius pater idolorum uenditor 552.a
Abſtractiua notitia Vid. Notitia.
Achaz.10. annorum generat. 363.b
Achilles cithara ſeipſum concitabat. 263.a. primam barbam obtulit Dijs. 460.a
Acroſtichi pſalmi aliqui. 280
Acceptus ad gloriam quando eſt homo. 137.c
Actiones ſunt ſuppoſitorū.248.c.251.c
Actio quomodo ſit prior termino.166.a non eſt cauſa efficiens rei.165.c
Actio naturalis ſine motu cœli nequit. 503.c. Nulla in inferno niſi intentionalis. 501.b.505.c
Actiones naturales an poſſint eſſe meritoriæ. 133.b.c
Actio ſupernaturalis requirit concurſum ſupernaturalem. 220.a
Actus intenſus ab habitu remiſſo quomodo poſſit elici. 143.b.144.a
Actus ut ſit meritorius quid. 115.b
Actus primus fidei meritorius. 116.c
Actus uirtutum infuſarum meritorij licet non referantur à charitate. 134.c
Actus in inſtanti iuſtificationis poteſt eſſe meritorius. 119.c
Actuum diuinorum unus prior alio, quomodo.1.2.&.3. unus propter aliū quomodo.4. quo ordine ſint in Deo. 7.&.8.
Adam quot filios habuit.388. filias & earum nomina. ibid. quòd præter Euam habuit aliam uxorem, ex qua genuit Dæmones, dicunt Hebræi.389.b
Adam habuit præceptum multiplicandi.385.c. multiplicaret in paradyſo, a. creatus in ætate quaſi ſexaginta annorum.364.b. per quindecim annos à ſui creatione non genuit.364. b.c. ab ipſo uſque ad iudicium continuatur mundus.7. hominibus.405.b
Adorare in ſcriptura quid. 418.b

Adoratur Samuel à Saule. 418. Dauid à Nathan. &c.
Aedificare domos in ſcriptura quid. 378.c
Aegidius Romanus quis, & quod fuerit defenſor D. Thomæ. 213.c
Aegyptij Draconem colebant. 190.b. & etiam Ibim. 190.a & aquam. 558.b Quod ſalui facti fuerint, tenet Hiero. 66.b
Aeris ingredientis feneſtram exemplum expenditur. 165.
Aere cruciantur damnati. 498.b
Aetas hominum in initio mundi ad generandum. 363.a. 365.a
Aeternum in ſcriptura non ſemper ſignificat perpetuitatem. 89
Aeternitas inferni oſtenditur. 87.92.
Aeternitati omnia coexiſtere, difficulter intelligitur. 535.c
Aeterna tormenta inferni eſſe oſtenditur. 87.92. quomodo ſint æterna. 489.
Aeibus porta inferni. 485.b
Agens eſt propter ſuam operationem. 49.a. Agens unum non poteſt ſimul rem producere & augere. 126.c
Albus color quid ſignificet. 184. Dijs ſacer apud authores ſacros & prophanes. 185.a
Alexander Magnus equos & mulos & ſe & omnes totondit in ſignum triſtitiæ. 450.c. muſica plurimum commouebatur. 262.c
Aleas qui uendunt non peccant. 595.a
A ligno in pſal. 95. quid. 518.b
Allegoriæ non habent uim ad probandas res fidei in ſcriptura. 168.b
Alphabetici Hebræi ordo peruertitur. 280. Alphabetarij pſalmi. 179.
Amor & aliæ paſsiones animæ augentur & minuuntur cantu & muſica. 259.a.b. 263.a
Angelorum plures ſalui. 101.c. 104.c. ultima diſpoſitio ad gratiam in eis non fuit à gratia. 150.a. habuerunt euidentiam myſteriorum in atteſtante. 232.c. Per angelos bonos interdum punit Deus. 401.c. Mali ecciderе de cœlo ob fœminas. 589. uide Diabolus.
Anadipleſes in pſalmis. 281.b
Anaphora & epanaphora. 281.c
Anima hominis ex muſica & numeris conſtat. 259.b. Multum commouetur cantu. 260.261.
Animæ ſeparatæ trahuntur interdum cum Dæmonibus per aerem. 400.a. Non poßunt mouere corpora niſi proportionata. 435.a. Non cupiunt apparere uiuis.c. Moueri poßunt localiter. 433.c. qua menſura menſuretur talis motus. 434.b
Animæ defunctorum apparent ex omnibus receptaculis. 436.c. etiam de inferno.c. Ipſæmet per ſe nō ſemper per angelos. 430.c. Vide Mortui. & Apparitio.
Animæ purgatorij cur dicuntur torqueri ſulphure, inferno, tartaro, &c. 485.c. An Chriſto deſcendente in triduo fuerint liberatæ. 481. an orẽt pro nobis. 482.

Anni

Anni ſemper.12.menſium. 365.b
Annus Maximus.36000.
Antonio apparet Diabolus. 438.& etiam Chriſtus. 444.b
Anticipatio in ſcriptura quid. 424.
Anticipationis exempla. 425.
Apices Hebraicarum literarũ non ſunt de eſſentia ſcripturæ. 512.c.520.b
Apoſiopeſes in pſalmis. 283.b
Apoſtolorum omnium ſedes & Eccleſiæ præter Petri perierunt. 313.a
Apoſtrophes in pſalmis. 283.c
Apparitiones mortuorum irridentur ab Hæreticis.391.Poſſunt fieri uirtute Dei.392.Id credidere etiam Gẽtiles.393.imaginariæ illuſiones interdũ ſunt.c.multæ referũtur.428.
Apparuit Chriſtus poſt aſcenſionem in propria perſona.437.Paulo.439.a. ſuæ matri. 440. D. Petro.306. 441.329.& alijs.442.
Apparuit uerbum diuinum in ueteri teſtamento Patribus. 445.71.b
Aqua Deus Aegyptiorum uicit ignem Deum Chaldæorum. 558.b
Aquæ propriæ in inferno an ſint. 494 a
Aquilones partes ſunt ſedes Diaboli & quare. 479.a
Aran cõbuſtus in igne Chaldæo.557.b
Arma infidelibus qui uendit an peccet. 596.a
Articulorum euidentia in atteſtante haberi poteſt. 432.b
Articuli fidei non ſunt demonſtrabiles etiam ſuppoſita fide. 294.b
Arianorum in uirgines odium. 373.b
Ariſt.de Trinit.ſentent. 197.c
Aſini cultum imponebant Gentiles Chriſtianis. 190.b.383.a
Aſina Balam ut loquuta eſt. 400.c. 421.a.
Aſini ſepultura quid in ſcriptura. 408.c
Aſſyrijs columba ſacra. 188.b
Aſſyria idem quod Siria.189.c.multas habet prouincias. 189 a
Athenienſibus noctua ſacra. 188.c
Attributa Dei non habent infinitatem ut præſcindunt ab eſſentia.223.a.omnia uidentur à beatis. 544.a
Attritio non poteſt haberi uiribus naturæ.131,poteſt eſſe meritoria gloriæ. 131 132.116.135.
Augeri & produci poteſt ſimul forma, tam ſupernaturalis quam naturalis. 126.a
Augmentum gloriæ non meremur per primam contritionem. 118.a.144. 145.
Auguſtinus cur dubitando tractat quæſtiones ſcripturæ.451.b.In Tragœdijs flebat.584.& poſt in Hymnis & canticis Eccleſiæ. 259.b
Auxilium ſupernaturale principium contritionis & cum habitu remiſſo elicit actum intenſum.

B.

Barbam radere in malam partem. 450.nutrire in bonam.451 Indifferenter.455.c.primas barbas, immolabant Dijs gentes. 459.c
Barbarorum nomina præſtantiora ceteris

teris.623. Per barbaros Hebræi ſignificantur ibi.
Beata uirgo fidem hic nunquam exuit. 235.b. non fuit mendica. 696.b. ei apparet Chriſtus poſt mortem ſæpe. 440. & ipſa poſt mortem apparuit multis. 428.
Beatifica notitia quæ ſit. 218.219.
Beati non uident omnia quæ ſunt in uerbo 543.c. pro ipſis orare blaſphemū eſt. 488.a. ſi beatus in igne poneretur non læderetur. 504. cur. 505.a
Beroſi Chaldæi de peccatis hominum tempore diluuij ſententia. 66.b. Cōfictus ab Annio. 325.a
Bona ſenſus retardant nos. 102.103.b
Bona Monaſteriorum communia. 562.c à quibus adminiſtranda. 563
Brigittæ apparitiones. 443.
Bruta non coeunt cum parentibus. 388.a. carmine & cithara leniuntur. 260.b

C.

CAbaliſtarum myſteria de nomine Ieſu. 627.b
Cœli inſtrumenta muſicæ. 269.b. uerum ſonum, & muſicam edunt. 265. cur non eam audimus. 269. b. 270. b. ſingulis cœlis, ſingulæ Syrenes inſunt. 268.
Cœli motu ceſſante nullus naturalis motus erit, bene tamen intentionalis. 503.506.
Cæſaris cura circa tonſuram & barbam. 457. b. uice Chriſti erat rex. 680.c
Caietani tres ordines rerum explicati. 51.c.52.a. tenet quod Chriſtus prædicauit damnatis fructuoſe. 69.c
Caim quo anno mundi & uitæ occidit Abel. 362.b. nomen ei non recte impoſitum. 622.b
Calor & frigus ſimul agunt in damnatos. 491. non contrariantur ibi & cur. 501.
Calua Venus cur colebatur. 455.a
Camelli decepti ut cum matre coirent ira & rabies. 388.b
Canes loquuti. 396.c. quomodo. 400.
Cantu & carmine utitur Eccleſia militans & etiam triumphans. 258.a. his bruta etiam mulcentur. 260. exhilarantur triſtes cantu. c. & minuitur labor opificibus uiatoribus. 261. a. b. diſponebant ſe prophetæ ad prophetandum. 256.c
Capilli ornati occaſio mali. 454. Hiſpani laudati. c. mulierum ad ornamenta bellica. 455.a. Capillos nutrire in bonam & in malam partem. 456. eos immolabant gentes Dijs. 459. c
Carmen quoddam eſt totus mundus ex Aug. 263.c. 264.a. Carmine Deus laudari mauult quam proſa. 256. Carmina Hebræorum non ſunt ut noſtra. 287.290.
Caput radere quale ſit. 450.b
Carcer dicitur corpus in ſcriptura. 71.a
Car uel corpus hominis dicitur carcer in ſcriptura. 71.a
Carpo apparet Chriſtus. 442.a
Carthas pictas uendere an liceat. 595.a

Catechumeni cur priuati ſuffragijs Ecclesiæ. 483.b
Catherinæ Senenſi apparet Chriſtus. 444.b
Cato.80.annorum genuit. 366.a
Cauſæ obiectiuæ uicem ſupplere Deus non poteſt. 224.b.227.c
Cauſa finalis præcipuè habet locum in Deo.21.b.60.b
Cedrus in bonam & in malam partem capitur in ſcriptura. 456.
Ceilitani traderent Dauidem. 524.
Ceruæ matutina in titulo pſalmi 21. quid ſit. 276.a
Chaldæi colunt ignem.557.558.Chaldæorum Vr quid nam ſit.ibi.
Chryſoſtomi odium in comœdias & ludos ſcenicos. 586.607.
Chriſtus ſatis fecit de toto rigore iuſtitiæ.615.a.alteri.b.& ſibi.c.ex proprijs.626.a.per quamlibet operationem.618.c.an Pater teneretur acceptare. 619
Chriſtus luctatus cum Iacob non Angelus.445.a pparuit in propria perſona in ueteri teſtamento.82.446. Prædicauit temporibus Noe.70.82. Prædicauit animabus purgatorij.84.b.& damnatis inſinuauit di[illegible]cunt aliqui.70.b.78.c. Verè & ſubſtantialiter deſcendit ad inferos contra Durandum.433.c
Chriſtus apparuit Petro fugienti Romæ.306.c.441.c.& beatæ Virgini & Conſtantino.442.c.& beatæ Brigittæ.443.& Catherinæ Senenſi.444.& alijs uerè de cœlo deſcendens.437.
Chriſtus & Petrus ſunt petra & fundamentũ Eccleſiæ.297.c.& caput ambo. 299.c
Chriſti imaginẽ aſſumit Diabolus.438.
Chriſtus ſub aſcendente Virginis natus.361.a.Tonſura utebatur non raſura.472.b.Bibebat uinũ.471.a.nõ fuit Nazaræus legalis.462.470.nõ fuit Nazaræus per Zain.ſed per Zadic. 464.
Chriſtus eſt nomen patris,cur.639.a dicitur Nomen Dei.555.a.inuenit nomen Iehouah.630.dicitur abbreuiatio Patris.633.b.dicitur Salomon in ſcriptura.651.c.& Dauid.a
Chriſti mors & paſſio.an & quomodo profuerit damnatis.69.b.& fuerit cauſa noſtræ prædeſtinationis.54.eius incarnatio prius promiſſa quam caro hominum. 16.37.44.
Chriſtus prædeſtinatus prior omnibus.54.c.uiſus ſcientia uiſionis prior omnibus creaturis.60.dicitur germen.32.b.& primus fœtus creaturarum.37.a.ſi non eſſet futurus nihil eſſet in mundo.33.b.prædeſtinatus ante peccatum non ueniret ſi nõ eſſet peccatum.15.48.paſſibilis uel impaſſibilis. 57.
Chriſtus prædeſtinatus ante oẽs creaturas.19.30.32.37.60 creaturæ oẽs propter Chriſtum.Chriſtus Alpha & O mega.34.dicitur corpus in ſcriptura.33.c.& primogenitus quare.51.de crucelprædicat.519.c
Chriſtus cur non meruit gratiam uel

 gloriam

gloriam uel unionem. 111. c. 140. c. non duplici titulo ſed unico habuit gloriam corporis ex meritis. 141. c

Chriſtus. 40. diebus poſt reſurrectionẽ fuit in paradiſo. 423. c. aſcendit in cœlum aliter quam Elias. 405. c

Chriſtus habuit euidentiam in atteſtante myſteriorum fidei. 233. 235. per ſcientiam inditam quomodo cognouerit Trinitatem.

Chriſtus fuit uerus & proprius rex omnium creaturarum. 668. aliter quam reges mundi. 661. cur id non exercuit in hac uita. 698. a. non fuit rex iure hereditario. 671. nec quia electus ab Hebræis. 672. ſed titulo redemptionis. 679. & dono Patris. 680. etiam in hac uita. 681. & in utero matris. 683. c. cur negauit ſe eſſe regem. 689. eius perfectioni nihil obſtabat regnum. 694.

Chriſtus uerè pauper non per rerum inopiam. 695. non mendicus. 696. habuit proprium. 697. paruulus dũ erat in hac uita. 682.

Chriſtianis imponebant Gentiles quod aſinum colerent. 190. b. nunc in Hieruſalem diſſecti. 357. Vide Fideles.

Circus. 582. quid & quale. ibi.

Circũciſus Chriſtus & præſentatus in templo ceu peccator. 470.

Citharæ & muſicæ uis. 258. 262.

Cithariſtæ & lyriſtæ an peccent. & an ſint infames. 606.

Claues tres ſibi Deus reſeruauit, pluuiæ, uuluæ, uitæ. 378. b

Cleros in pſalmo. 67. eſſe uaſa coquinæ. 184. a. uel ſortes. 186. b. uel terminos ſeu confinia regnorum. 187. a uel ordines ſeu acies belli. 188. a

Codices Hebræi non ſunt uitiati ſed integri & puri. 508. 509.

Cæcitas Iudæorum propter electos. 29. a

Coexiſtentia rerum in æternitate difficulter intelligitur. 525. c

Cognoſcit Deus futura conting. antea quam decernat ea eſſe. Vide Futura cognoſci abſtractiuè quidditatiue non poteſt Deus. 215. Vide Notitia, Scientia, Futura.

Columba ſacra Aſſyrijs. 188. b. Dea illorum. 190. a. in uexillis eam gerebant. 191. a. b ſignificat iram & gladium. 192.

Comœdiæ Tragœdiæ nomen. 580. in quo differant. 181. b. in bonos uſus olim. 583. in quo loco agebantur. 582. a. quod ſunt licitæ cum certis conditionibus. 594. uſque 600.

Comæ capitis, uide Capillos.

Comici an peccent. 597. & qui eos ſpectant. 598. ſunt infames. 599. c. 602. c. an poſſint eſſe teſtes. 603. b. cur admittantur ad communionem ibi, an ſint in republica neceſſarij. 605.

Communio an neganda comicis & ſcenicis. 603. 604.

Con-

Concreta ſingularia duo in diuinis. 247.
Conditionalis propoſitio uera an ſit neceſſaria. 323.c.549.a
Concluſio de fide non ſequitur ex una naturali. 351.
Conſuetudo patriæ ſeruanda. 458.
Conſcientia peccatorum eſt uermis. 495.
Contingentia futura habent determinatam ueritatem. 529. an repræſententur in Deo naturaliter. 542.c
Contingentia conditionata certo & determinatè cognoſcit Deus. 536.
Contritio & dilectio cur magis ſunt ultimæ diſpoſitiones quàm alij actus 120. non procedunt ab habitu gratiæ ſed ab auxilio. 149. 150. non præſupponunt remiſſa peccata. 159. 160.
Contritio quomodo effectiuè pellit peccatum. 159.a.160.a.120.c
Copula carnis eſſet in paradiſo ſi durarct ſtatus. 385.a
Copula inter diabolos & mulieres quomodo ſit. 399.
Corona procoma capitis. 450.c
Corpus Moyſi. 409. Vide Moyſes.
Corpora ſanctorum cum Chriſto ſurgentia an & quomodo ſurrexerūt. 423.
Corpora damnatorum ut non corrumpantur. 506.a. Vide damnati.
Corpus ideſt ueritas in ſcriptura. 33.c. & ipſe dicitur Chriſtus corpus.
Corruptum per naturam idem non poteſt reparari. 359.a
Corrupti ſeculi mores. 97.b.c
Corrupti non ſunt ſacri codices. 508.
Creatio non eſt cauſa efficiens creaturæ. 165. non eſt prior ſuo termino procedit à tribus diuinis perſonis. 251. b. eliciti uè non eſt à prouidentia ſed à prædeſtinatione. 38.45.46.
Creare non poteſt Deus ſi ſubſiſtentias relatiuas præſcindas. 248.
Creaturæ referuntur naturaliter ad totam Trinitatem. 243.c.249.c
Creaturæ rationales omnes ſaluantur iuxta Origenem. 63.a
Creaturæ dicuntur umbræ. 33. omnes ſunt propter prædeſtinatos. 25. & propter Chriſtum. 36.c. cur dicuntur à Paulo ingemiſcere. 27.
Creaturæ omnes cruciaturæ ſunt damnatos. 496.a.
Cruces ligneæ in triuijs unde cœperunt poni. 185.a. de cruce Bomilcar prædicat aliter quam Chriſtus. 519.
Crucifixi eadem die ſepeliendi. 512.b. uiri crucifigebantur uerſi ad populum: fœminæ ad lignum. 518.c
Cybelis matris Deorum ſacerdotis caſti. 567.c
Cypriani eloquentia. 579.b

D.

DAEmon, uide Diabolus.
Damnati aliquando ſaluandi ait Orige-

Origenes.63.a.ſed uere in æternum ſunt puniendi.88.89.non iuuantur ſuffragiis uiuorum.478.a.48 uel nec minuitur eis pœna.484.non tranſeunt de uno tormento in aliud 489.c.ſimul torquentur frigore & calore.491.b.500.a

Damnati non recipiunt etiam in corporibus calorem & frigus ſed ſpeciē intentionalem.501.b.505.c.an ſit in eis fletus fœtor ſulphur aquæ, &c. 491.& infra.ut poſsint in æternum pati ab igne 89.c.501.

Dauid carmine pellebat Diabolum de Saul.257.a.uere fecit pſalmos carmine.271.c.diuinus poeta.272.b. 292.laudatus ibi.284.c.contra Hæreticos. 254.b

Dauid nomen ſæpe ponitur pro Chriſto in ſcriptura. 651.b

Defunctus: Vide Mortui & Apparitio.

Demonſtrari res fidei non poſſunt etiā ſuppoſita fide. 204.b

Demogorgonis primi Dei nomen ineffabile inter gentiles. 632.

Deus cognoſcit futura conting. multipliciter.533.prædeterminat phyſicè omnes effectus liberos, ſecundum aliquos.544.moraliter tantum ſecundum alios.546.

Deus ſolus miracula facit.397.b.non punit bis in idipſum.66.67.ſimul producit.& auget gratiam.121.128. non poteſt ſupplere omnem cauſam 224.nihil dubitando dicit ſed certo 326.b.ſpecialem curam habet ſedis Romanæ. 355.b.358.c

Deus in hac, Deus creat quomodo ſtet pro perſonis, & in hac Deus generat. 250.b c

Deitatis indiuiduum duplex. 247.

Deus nullam habet ſubſiſtentiam abſolutam ſed tres relatiuas. 246.

Dei mors & paſsio in optimis locis uet.teſt.510.& infra.

Dei nomen nec ore enunciandum.632. c.Vid. Iehouah. Deus uera noſtra in plurali. 518.a

Diabolus creatus & conſeruatus propter electos.28.b.odit muſicam.257. ſaluandus in fine mundi ait Origenes.63.a.adoratus à Saule. 413.b

Diabolus non poteſt miracula facere. 397.b.non poteſt generare.399.quomodo poteſt coire cum fœminis.ardet amore fœminarum. 589.

Diabolus non facit animas apparere. 391.ſimulat ſe eſſe animam ibid.395. non poteſt detinere corpora cœleſtia.402.poteſt imprimere nobis ſpecies.403.transfigurat ſe in Angelum lucis.392.b.413.etiam in formam Chriſti.438.ei immolabantur barbæ, & capilli apud gentiles. 459.Quo ad motum localem omnia ei obediunt.400.a

Dilectio & electio Dei quomodo differant inter ſe & à prædeſtinatione. 6.

Dilectio Dei ſuper omnia antecedit contritionem.160.b.eſt diſpoſitio ultima ad gratiam potius quam alij actus.120.non procedit ab ha-

bita ubertatis.353. eſt remiſſiua peccati.161.

Diluuij tempore quæ erant peccata hominum.66.c. illos homines ſaluos fuiſſe ex Hieron. 66.c

Diſpenſare in iure diuino quomodo poſſit Papa.331. in humano iure poteſt ſine cauſa. 339.b

Diſpoſitio ad gratiam. uide Contritio. & uide Vltima diſpoſitio.

Diſpoſitiones ultimæ ad formam non ſunt à forma. 156.157.

Diſponere materiam ad formam qua ratione poſſit diabolus. 398.c

Diuitiarum nocumenta.93. cur Deus eas pollicebatur Hebræis. 377.b

Dominus orbis et mundi Chriſtus ut homo.668.676. quo titulo. 679. 681.

Dominium & regnum differunt.666. c.679.c. dominiũ & uſus differunt. 682. c. dominium à mari uſque ad mare quomodo in Chriſto. 652.b

Domos ædificare id eſt generare filios in ſcriptura. 308.c

Durandi error circa deſcenſum Chriſti ad inferos. 433.c

E.

ECcleſia paſtorem habet perpetuum hic.299. in Occidente habet caput non in meridie.317. quot perſecutiones paſſa.313.318. nunquam interrupta ab Abel.559.b. uide Romana & Papa.

Efficiens cauſa non poteſt ſimul producere & augere formam.326.b

Effectus omnes habent reſpectum naturalem ad Trinitatem. 243.

Ehie nomẽ Dei quid ſignificet.634.a.c

Electi pauci.92.c.93.94.95. cur tam pauci.96.101.102. nomine paucorũ gemmarum & auri ſignificantur. 93.a

Electio quid.6. differt à dilectione & prædeſtinatione. ibi.

Eli nomen aui Chriſti & quod dixit in cruce Eli Eli non idem. 626.c

Elementis omnibus cruciandi damnati in inferno. 498.a

Elephas deceptus ut cum matre coiret ſe præcipitauit. 388.a

Empedoclis mors qualis. 486 a

Enos quomodo cœperit inuocare nomẽ Domini. 554.

Epiphonemata in ſcriptura. 283.

Epiſcopi totius orbis ſemper recognouerunt Romanum.302. ſunt in ſtatu perfectiori quam religioſi. 687. & tamen non ſunt pauperes. 695.

Epiſtrophes in Pſalmis. 282.b

Epizeuxes. 281.b.282.b

Equus deceptus ut cum matre coiret ſe præcipitauit. 388.a

Eraſmus non uult Petrum uel Papam eſſe petram ſed ſolum Chriſtum. 296.

Error Origenis de ſaluandis omnibus damnatis.62. alter de ſaluandis omnibus fidelibus.64. qui tribuitur Hieronymo ſimul cum alio.66. alter ſimile.68. &c.

Eſſentia diuina non poteſt abſtractiuè

cognoſci. 214. 215. omnia quiddit. repræſentat etiã antecedenter ad uoluntatem. 537. c. eſt ratio propria & diſtincta ſingulorum. 538. c
Et, particula declaratiua. 41. b. & cau ſalis. ibid.
Euangelizãtibus in pſalmo. 67. eſt uox fœminini generis. 176. b
Eucharistia, ideſt, facta conſecratione an maneant eædem notitiæ ſenſitiuæ. 229. 230.
Euidentia in atteſtante myſteriorum haberi poteſt. 232. b. impugnatur. 236. defenditur 238. 239. non excludit fidem. ibi.
Eunuchi qui laudati. 371. c. qui uituperati. 372. b. c
Euſebius Cæſa. quis & quam doctus præſertim Hebraicè. 288. c
Exemplum de aere ingrediente feneſtram expenditur. 165. c
Exempla de ui & potentia muſicæ. 262. & infra plura.
Exiſtentia in Deo non eſt idem quod ſubſiſtentia. 246. c
Ezechias cur tam miſerè deplorabat mortem ſuam expenditur. 339.

F.

FEbruarius unde dictus. 393. a
Femore iurabant Hebræi. 686.
Fidelis nomen Chriſti in ſcriptura. 638. c
Fideles omnes ſaluantur ex Hieronymo 64. refutatur is error. 90. 92.
Fidelium minor pars ſaluatur. 96. 97.
Fidei actus primus eſt meritorius. 116. c. fidem uiatores nunquam exeunt. 205. a. fidei myſteria non naturaliter cognoſcuntur. 204. b
Figuræ & characteres Hebraicarum literarum. 628.
Filij Adam & filiæ quot & quæ earum nomina. 388. cum ſuis ſororibus con traxerunt. 387.
Filiorum copiam cur Deus Hebræis pollicebatur. 377. a. & ipſi tantopere deſiderabant. ibi.
Filij parentibus diſſimiles unde generantur. 611.
Finis beatitudinis ſuperat captum noſtrum. 102. a
Finis uel cauſa finalis locum habet in Deo potius quam alia cauſa. 21.
Finis ultimus & finis effectus. 48. c
Finis quem Deus habuit in rerum creatione Chriſtus. 34. 35. finis Chriſti quomodo ſit ſalus hominũ. 48. c
Fletus an propriè in damnatis. 495. b
Fœminæ Hebræorum canebant uirorum uictorias. 178. a. erant conuentus ueluti monialium in templo in uet. teſt. 179. b
Fœmina ſpecies domus cur. 183. a
Fœminas cum diabolo coire. 399. Vide Diabolus, an debent tonderi uel radi. 455. a
Fœminarum minyſterio an licitè fiant comœdiæ. 500.
Fœtor an proprie in dãnatis. 496. c.
Forte in ſcriptura non tollit certitudinem. 526. idem quod certe.
Fortis Deus debilitatus. 519. c.
Fortunæ ſimulachrum lapideum. 396. c. qua arte & modo loquutũ. 400. b. c

Formã

Formâ prius inhæret quam operetur. 154.c. poteſt ſimul produci & intendi. 126.a. non eſt cauſa ultimæ diſpoſitionis. 156.157.
Frigus uerum in inferno. 494.b. ſimul cum calore cruciat corpora damnatorum. 491.
Fundamentum Eccleſiæ Diuus Petrus. 297.
Futura contingentia habent determinatam ueritatem. 529.a. dupliciter cognoſcuntur à Deo. 535.c. & infra. quod futura conditionata certo etiam cognoſcit. 524.

G.

GEnerales ordinum in duplici differentia. 348.a
Generare in initio mundi non incipiebant niſi centenarij. 362.365.
Gentium nomine appellantur Iudæi. 427.
Gentiles plectebant cœlibes. 375.a. cur. 387.a. ut nouerunt Trinitatem. 202. 203. ab Hebræis didicerunt omnes literas. 203.a. 273.c. 623. immolabant capillos & barbas Dijs. 459.c
Gigantes Gene.6. qui ſint. 589.
Gloriam primam promeremur per ultimam diſpoſitionem ad gratiam. 114.b. gloriam & eius augmentum poteſt quis ſimul mereri. 121.b. non tamen per ultimam diſpoſitionem. 118.a. gloriam ſine proprio merito habent multi. b.c.
Gloriam corporis meruit Chriſtus nō animæ. 140.c.141.
Græci ab Hebræis omnem literaturam didicerunt. 203.273.623.
Græci Papatum Eccleſiæ ſibi uſurpabant. 313.317.
Gratia & bona gratuita prius uolita quam naturalia. 42.43. & etiam prius uiſa ſcientia uiſionis. 59.
Gratia & gloria ſoli Deo ſunt naturales. 7.b
Gratia poteſt ſimul produci & augeri. 121.128. ſemper producitur in aliqua intenſione. 122. non efficit contritionem. 155.a. extra ſacramentum non dat ius ad gloriam donec homo operetur. 137. c. 138. quomodo ſit acceptatio ad gloriam. 136. eius augmentum non cadit ſub merito ultimæ diſpoſitionis. 144. 145.
Gratis & ex iuſtitia non poteſt aliquid dari. 125.c.140.
Gratia quomodo præſupponit naturam. 42.43.
Gregorij Nazianzeni amor & ſtudiū in uirginitatem. 390.
Gregorius Papa cur noluit appellari paſtor uniuerſalis. 303.

H.

H communicata Abrahæ & Saræ. 631.c. ſignificat filium Dei in nomine Iehouah. ibi. cur. 633.b.
HH duæ literæ nominis Iehouah cur in nomine Ieſu cōmutatæ in SS. 640.a
Habitus remiſſus quomodo poſſit elicere actum intenſum. 143.144.

Harmonia diapaſonica perfecta conſtat mundus. 266.c
Hæreticorum libros legere an. 174.c. eorum conuitia in Eccleſiam Romanam. 315. in ſanctas uirgines odium. 663. irrident apparitiones mortuorum. 391.b. uolunt caput eccleſiæ nõ eſſe Romam. 357. tolerantur à Deo propter electos. 28.29.
Hebræi Rabbini non ſemper delirant. 172.c
Hebræa nomina diuina recte impoſita. 623. literarum Hebraicarum figuræ myſteria. 628. præ cæteris uocabulis. 628.
Hebræi magiſtri fuerunt Græcorum & Gentilium 203. 273. 623. eorum literæ & carmina antiquiora omnibus. 273.
Hebræi codices nunquam corrupti. 254.a.508.
Hebræi cur tantopere deſiderabant filios. 580.
Hebræi nomine Gentis in ſcriptura ſignificati. 427. Hebræi Afri conuerſi ad Chriſtum ex lectione Iſa. 53. 511.
Hedera ſymbolum libidinis. 366.c
Heli filij interfecti à Deo. 1. Reg. 2. cur 180.b
Helias non aſcendit in cœlum ſed uelut in cœlum. 403. cõndum eſt mortuus. ibid. apparuit Chriſto uere. 404. Victurus uſque ad iudicium. 406.b
Hieronymi error tribuens quod omnes fideles ſaluantur. 64. excuſatur. 71. ſæpe loquitur de mente aliorũ. 90.c apparuit poſt mortem. 428.a. quam doctus fuerit Hebraice & Chaldaice. 288.b
Hieroglyfica mulieris. 592.
Hieroſolymam uolunt Hæretici eſſe caput Eccleſiæ non Romam. 315. 316. refutantur. 357.
Hircus ſymbolum libidinis prohibitus ſacerdotibus. 366.
Hiſpanorum capilli laudati. 454.c
Hiſtriones Romæ non habebantur pro ciuibus. 588.c. an ſint infames. 599.c 601.
Homines in bruta an magiæ. 394.
Hyperboles in ſacra ſcriptura. 25.c

I.

Iacob luctatus eſt cum uerbo diuino non cum Angelo. 445.
Iah abbreuiatio Iehouah. 633.b
Idea etiam antecedenter ad uoluntatem repræſentat. 537.c. non eſt perfecta niſi rei futuræ. 541.a
Idem numero reparari non poteſt per naturam. 399.
Idolum nihil & inanitas. 553.c
Idola uiuente Adam cœperunt. 554.c
Idoloqui uendit infidelibus an peccet. 596.c
Iechonias ultimus rex Iudæorum. 656.a. 658.
Iehouah nominis Dei proprietates. 629.b. cur non profertur à Iudæis. 632. quid ſignificet. 633. an ad placitum. 634.c. Chriſtus & Moyſes & Salomon illud inuenerunt. 635. recepit

cepit literam. S. & ſic uenit in nomen Ieſus. 628.636.639.
Iehouah à radice Houa quod ſignificat triſtem. 514.c. nomen proprium Dei 516.a. non communicatur creaturis. b. eſt nomen proprium Meſsiæ. c. an ſit idem quod Ieſus. 627.c
Iephthe non occidit ſuam filiam, ſed recluſit eam, ait Lyra. 180.a. 381.a. eius filia ut fleuerit ſuam uirginitatem. 381.b. ut circuierit montes id eſt ſacerdotes. 382.
Ieſus nomen, Vide, Nomen.
Ignis uerus in inferno. 492. eiuſdem ſpeciei cum noſtro. 493.a. quæ ſit eius materia ibi quomodo duret & conſeruetur. c. urit & non lucet. 497. non calefacit corpora damnatorum. 501.b.c. quare. 505.
Ignis ſimul cum frigore agit in damnatos. 491.b
Ignis inferni perpetuus. 88.89.
Ignis Deus Chaldæorum. 558.a. Victus & extinctus ab Aqua Dea Aegyptiorum. ibi.
Igne ſolus homo utitur non bruta. 558.a
Ilia & Mars parentes, & authores Romanorum. 379.
Illuſiones Diaboli. 393.402.
Imagines appellantur nomina rerum quarum ſunt imagines. 412.c
Illephonſo apparet B. Virgo. 429.
Imag[illegible] to facit c[illegible] ſum 5[illegible] 5.a. uis imaginationis. 6[illegible] 1.b. præſ[illegible]tum tempore conceptus. [illegible]11.
Immutatio intentionalis ſuffi[illegible]it ad cor quendum grauiſsimè. 501. b 505 c
Imperator non eſt Dominus mundi. 673.b
Imperatores Græci quantum perſequuti ſint Eccleſiam Romanã. 313.b 328.b.
Incubi & ſuccubi Dæmones. 399.a
Incarnatio. Vide, Chriſtus.
Indiuiduum Deitatis in Deo quale. 247.
Infamia iuris non tantum incurritur propter peccatum. 646.c. eam incurrunt Comici, Mimi, Hiſtriones. 599.c. 602.c
Inferni pœnas finiendas ait Origenes. 63.a. refutatur. 88. probatur ex ſcripturis. 87.c
Infernus irridetur à Poetis. 486.b. an habeat aliquas portas & quæ ſint. 485.c. ex inferno etiam apparent animæ. 437.a
In finem in pſalmorum titulis quid ſit multipliciter explicatur. 274.b. 283.a
Inſepultum relinqui pœna eſt. 408.b
Inſtrumentum muſicæ eſt cœlum. 269.b
In inſtanti iuſtificationis homo meretur gloriam per multos actus. 119 c
Intercalares uerſus in Pſalmis. 283.a
Intuitiua notitia & abſtractiua non deferunt ſecundum ſubſtantiam. 218. quid ſint. 208.a. vide Notitia.
Iod prima litera nominis ineffabilis.
Ioſephus quam doctus Hebraicè. 288.a
Ioſue nomen an ſit idem quod Ieſus. 625.b

625.b.cur profertur Ioſue, & non Iehoſue.
Iſaac & Iſmaelis ludus fuſiſſime & multipliciter exponitur. 574.
Iſmael ludebat cum Iſaac.ibi.
Ius ad gloriam extra ſacr.
Iudæ tribus leones in uexillis geſtabat 191.
Iudas Iſchariotes an fuerit laqueo ſuſpenſus in nocte mortis Chriſti. 425.b
Iudei,uide Hebræi & Rabbini.
Iudex omnium Chriſtus in temporalibus. 684.b
Iulius Cæſar barbam colebat. 457.b
Ius ad gloriam extra Sacramentum nullus habet à gratia ſed ab opere meritorio. 138.a.b
Ius diuinum quæ præcepta continet. 327.c.an ſit diſpenſabile. 331.341.
Ius humanum ſine cauſa eſt ab hominibus diſpenſabile. 339.b
Iuſtitiæ titulus & gratiæ pugnant. 125. 140.

L.

LAchrymæ in inferno an ſint ueræ. 495.b
Lamed litera Hebraica typus regis. 628.c
Lapides loquuti arte Diaboli.396.c. 401 c.lapis in bonam partem. 455. c.in malam. 456.a
Latro bonus meruit gloriam quam habet contra quoſdam. 115.c.117.b
Laus uocalis propriè in cœlo. 258.a
Leo de tribu Iuda quid. 192. a. tribus Iudas leones in uexillis geſtabat. 191.
Lex euangelica quæ præcepta continet. 327.c
Liberi effectus futuri conditionati quo modo cognoſcantur à Deo certo. 522.an repræſententur libere.l. neceſſario in Deo. 542.c
Libri antiqui euoluendi. 210.a
Licentiam debet habere religioſus ut expendat,retineat. 568.569. duplex licentia.
Lilis altera uxor Adam. 389.a
Literæ & ſcientiæ omnes ab Hebræis. 273.
Literalis ſenſus in ſcholis præferendus cæteris. 168.171.b
Literalis ſenſus pſalmorū non ſemper eſt de Chriſto. 171.a
Literarum Hebraicarum figura & ſignificatio myſterijs plena. 624.628.
Locali motu multa poteſt Angelus. 400.a
Loqui canes & lapides. 396.c.400.b
Loth uxor in ſalem. 396.c.401.
Lucta Iacob cum uerbo diuino non cum Angelo. 445.b.c.
Ludere in ſcriptura ſignificat idolatrare,occidere,coire,illudere. 534
Ludus Iſmaelis cum Iſaac. 573.
Ludi ſcenici quid & ad quid.583.an ſint neceſſarij.605.b. uide Comœdia.
Lunæ tacentis ſilentia. 267.b
Lunam cœlo deduci creditum ab antiquis.396.c.397.a. quomodo id fiat. 402.c.

Magi

M.

MAgi Pharaonis quomodo fecerint miracula. 396.c.402.a.b

Magiæ ui apparere mortui an poſsint & alia miracula fieri. 393.397.402.

Mahoma tradit ſuæ Mechæ templum eſſe opus Abrahæ. 560.a

Mali cur tot in mundo. 101.102.

Maledictos ſteriles creditum. 374.a

Manna cur dicitur in ſcriptura omnis eſca. 491.a

Maria, uide B. Virgo.

Martino apparet Sathan in figura Chriſti. 438.a. mox uere Chriſtus. 442. & eidem Agnes, & Tecla. 428.

Maſiniſſa. 90. annorum genuit. 366.a

Materiam diſponere diabolus non poteſt. 398.c

Matrimonium neceſſarium in initio mundi. 386.

Mayumæ, ideſt, las mayas quid. 601.b

Medium phraſi Hebraica quid. 98.b

Mem litera Heb. clauſa quid. 284.b

Memoria euidens diuinæ eſſentiæ haberi non poteſt niſi quo ad an eſt. 225.

Meritum debet à gratia & charitate proficiſci. 108.c. 109.a. non tamen ab habitu gratiæ, & charitatis. 162.a 130.c. 135.c. fundatur meritũ in acceptione & pacto Dei. 141.b. quid requiritur ad meritũ. 115.130.

Meritum non eſt reſpectu primæ gloriæ tenẽt quidam. 108.a. refutatur.

In inſtanti iuſtificationis meretur homo gloriam. 119.c

Meritum & præmium poſſunt in eodem inſtanti. 112.142.

Meritum Chriſti infinitum, & de toto rigore iuſtitiæ. & an obligarit. Deum. Vide, Chriſtus.

Merlinus ex incubo & ſuccubo genitus. 399.a

Meſsias inuocari quando cœpit. 555.a

Meſsias duos ponũt Rabbini. 652. unũ glorioſum. 653. alterũ miſerũ 654.

Michaelis & Diaboli pugna. 410.a

Michael de Medina reprehenditur. 624.

Mimus, Mimici. 581.a. an infames. 599. c. 602.c.

Mineruæ de capite Iouis nata. 369.c

Miracula in commendationem Virginitatis inter gentiles facta. 370.b. nõ poſſunt arte Diaboli fieri. 397.b. 402.a.b

Myſtici ſenſus in ſcriptura ad quid pro ſint. 168.b

Monachis interdictus uſus & proprietas. 687.a. non Epiſcopis. Vide Religioſus.

Monaſteria fœminarũ apud Hebræos. 179.b.

Monaſteriorum bona. Vide Bona.

Moniales apud Hebræos. 179.b

Mortui non ſunt conſulendi. 389.a b

Mortuis quomodo euangelizatũ. 8. b

Mortiferum ſignum, Theta. 185 a

Mortuus & moriturus Deus dicitur in libris Hebraicis uet. teſt. 510 b

Mortem ſibi inferre. Vide, Occidere.

Mortuorum primogenitus & primitiæ, qua ratione dicitur Chriſtus. 424.b

Mortuorum & uiuorum nullum commercium. 435.

Mortui apparere poſſunt. 392. non ui Diaboli 395. ſæpe apparuere. 403. c. per ſe ipſos. 430. 432.

Motus, Mouere, Vide Localis.

Mouere turrim poteſt Diabolus. 396. b. non tamen corpora cœleſtia. 402. c. nec animas.

Motu cœli ceſſante omnis motus naturalis ceſſat. 503.c. 506.b

Moyſes & Paulus recordabantur ſe uidiſſe diuinam eſſentiam. 225. a. c. etiam diſtincte. 226.a. per quod medium. 240.c

Moyſes inuenit nomen Dei Tetragrammaton. 630.b. uere apparuit in trãſfiguratione Chriſti. 404.b. quod ſimul cum Samuele fuerit ſuſcitatus à Pythoniſſa, dicunt quidam. 421.c. & quod non fuerit uere mortuus. 406.c. refutantur. 408. quid de eius corpore. 410. quod eius anima non deſcendit in infernum, nec in purgatorium. 408.

Mulieres perfectæ quæ ſint. 370.c

Mulieres ſaltare an bonum. 584.c. cœperunt introduci in comœdias. 585. b. damna ex earum repræſentationibus 586. etiam Angelis fuere occaſio ruinæ. 589. tacitæ & quietæ eſſe debent. 592.b. ueſte uirili utentes an peccent. 598. Vid. Fœminæ.

Multiplicandi præceptum habuere parentes noſtri. 385. poſt peccatum & etiam ante. 385.c

Mundus totus. 7. hominibus continuatur ab Adam uſq; ad Antichriſtum. 406.b. conſtat ſex millibus annorum iuxta aliquos. 553.a

Mundus totus eſt carmẽ quoddam. 263. conſtat muſica. 264.c. eum imitatur Lyra. ibi. eius pulchritudo deſcribitur. 265. dictus à munditie & ornatu. 266.a

Mundus dicitur templum Dei. 270.c

Muſicæ uis. 258. exempla miranda. 262. non dedecet uiros graues, ibi.

Muſicam reddunt cœli ſuis motibus. 267.a. & beati in patria. 258.a

Myſteria fidei non naturaliter demonſtrantur etiam ſuppoſita fide. 204.

Macharius pro Gentilibus orando. 474.

N.

NAtiuitas Chriſti ſub aſcendente Signo Virginis contigit. 361.

Natura medium ad gratiam. 22.25. 36. 47. propter gratiam. 42. 43. omnibus modis propter gratiam. 24. poſterius uolita quam gratia. 41. 42. etiam uiſa ſcientia uiſionis. 39.

Naturæ uiribus non habetur attritio. 131. 132. contra aliquos.

Naturales actiones quomodo poſſunt eſſe meritoriæ. 133.b

Naturale fuit non miraculoſum quod oues Iacob uarios fœtus ediderint.

rint. 615.
Nazaræorum initium. 448. c. ritus. 449. cur radebantur poſt Nazaræatum. 458. b. non bibebant uinum nec nouaculæ nec gladium nec forceps ſuper caput eorum. 471. ſanctiores ſacerdotibus. c.
Nazaræus uocabitur, unde ſumptum. 465. c.
Nazaræus Chriſtus tripliciter. 462. a. non legalis. ibi. 470.
Nero obtulit barbam Dijs. 459.
Nigror pro triſtitia & miſeria capitur. 184. b
Niues non ſunt propriè in inferno. 494. c
Noctua ſacra Athenienſibus. 188. c
Noe prædicabat tempore diluuij. 82.
Nomen Dei El Saddai. 555. a. & nomē Iehouah, uide Iehouah.
Nomen bonum habere expedit. 621. ut rectum ſit quid requiratur. c. & 622.
Nomina Hebræa cæteris præſtant cur. 623.
Nomen Ieſu non Græcum. 625. an ſit idem quod Ioſue. ibid. c. dicitur Ieſuah. 626. à Iaſah, Hebraico uerbo. 627. an ſit idem quod Iehouah interiecta, S. 637. 639. alij negant. 641.
Nomen Ieſu nouum. 637. ſuper omne nomen.
Nomina filiarum Adam. 388. b. c
Nominare ſucceſſorem poteſt Papa. 337.
Notitia abſtractiua & intuitiua. 208. a quidditatiua Dei abſtractiua non poteſt dari. 214. c. neque quidditatiua quin ſit beata, 217.
Notitia abſtractiua & intuitiua intrinſece & ſubſtantialiter non differunt, poſſunt continuari. 228. 218 intuitiua panis poſt conſecrationem an maneat. 230.
Nouacula ſuper caput Nazaræi. 449.
Noua doctrina in quo ſenſu non eſt admittenda in Eccleſia. 174. a. 173.
Noui teſtamenti ſcriptores non ſemper citant uetus in ſenſu literali. 171.
Nox in ſcriptura quid ſignificet. 261.
Numerus pluralis pro ſingulari apud Hebræos ſæpe. 422. 469.
Nuptiæ inter fratres an iure diuino prohibitæ. 331. b. 385. c. aliquando fuere licitæ. 385. c. inter parentes & filios nunquam, ibid. niſi inter barbaros. ibid. non inter bruta. 386. a

O.

Occaſiones peccandi quando ſunt tollendæ. 596. a. quas dat ars, uel officium. 595. a
Occidens ſeipſum peccauit Saul, contra Lyram, & Galatinum. 419. c. 420. a
Occupatio figura in ſcriptura. 424. 425.
Operationes Chriſti quomodo infinitæ. 616.
Orationes uiuorum quibus defunctis pro

proſint. 483. non beatis. 488. nec damnatis. 478.

Orationes Stephani effectus prædeſtinationis Pauli. 50.c.

Ordo diuinorum actuum circa prædeſtinationem. 4.7.8.10.

Ordines tres rerum Caietani. 51.52.

Orientales ſibi arrogabant Papatum. 317.

Origenis error quod omnes creaturæ intellectuales tandē ſunt ſaluādæ. 63.refutatur.85. b. excuſatur. 86.

Origeni multa impoſuere æmuli. 86.

Ornatus mulierum an ſit licitus.596.b

Orpheus cur dictus trahere ſaxa cantu.263.b.detulit Hebraicis uocabulis honorem. 623.

Otho Imperator ſibi barbam radebat. 477.c

Oues Iacob naturaliter.&c. 610.

P.

PApa ſuperiorem in terris non habet. 333. b. licet ſit Simoniacus ſcandaloſus eſt obediendus. c.modo non ſit hæreticus.344.tanta pollet poteſtate quanta Petrus. 300. 336. eſt maior concilio, Angelis,ſanctis 334. poteſt abrogare decreta conciliorum. 334. c. 335. ut poſsit. 345.b

Papa non eſt Dominus & rex in temporalibus.677.ſed ſolum in ſpiritualibus 673.poteſt nominare ſucceſſorem.337.poteſt Papatum alio transferre,per ſe loquendo.332. tamen per accidens non poteſt. 343. 346.

Papa non eſt uicarius Petri,ſed Chriſti 300.uniuerſalis paſtor & Epiſcopus cur non ſit dicendus. 303.b

Papatum eſſe Romæ non eſt de iure diuino. 327. multi hoc tenent. 342. alij oppoſitum. 322.305.

Parentibus filij diſsimiles,unde. 611.

Paraſiti nomen non erat olim infame, 601.a.modo eſt. 602.c.599.

In Paradiſo fuit Chriſtus cum ſanctis. 40.dies poſt reſurrectionem. 423.

Paſcere & regere idem. 294.b.295.

Paſtorem perpetuum habent oues Chriſti. 299.

Paſsio Dei in ueteri teſtamento. 510.

Paſsio damnatorum nō erit per ueram ſuſceptionem realem caloris in corporibus,ſed tantum intentionalem, 501.505.

Paſsibilis uel impaſsibilis an uiſus Chriſtus ante uiſum peccatum. 59.

Paſsione & morte Chriſti,an ſint homines præpeſtinati. 59.

Pater æternus non tenetur acceptare ſatisfactionem Chriſti niſi modo quodam. 619.b

Patientia læſa in furorem uertitur. 82.c.

Paucorum nomine ſignificantur electi. 93. a.

Pauci ſaluantur & quare. 83 85.

Paulus cum alijs cæſariem ſibi radit. 453.b.ei in propria perſona apparet Chriſtus uere.439. a. recordabatur ſe uidiſſe diuinam eſſentiam 225.etiam diſtinctè. 226. Per quod medium. 240.de Chriſti regno diui=

diuinè loquutus. 685.

Paupertas præſtat diuitijs.377.b. non eſt neceſſaria perfectis.687.695.a. uera paupertas poteſt eſſe in diuitijs. . 695.

Pauper Chriſtus an & quomodo fuerit. 695.

Peccatores omnes propter electos per mittuntur & tolerantur. 29.30.

Peccata innumera in mundo. 97.98.

Periculo peccandi qui ſe ponit. 599.a

Perſecutio Iſmaelis in Iſaac, uide Iſaac.

Perſonæ diuinæ tribus ſubſiſtentijs relatiuis, nulla; abſoluta ſubſiſtunt. 247.

Perſonis præciſis an Deus poſsit aſſumere uel agere. 250.c.251.a

Petrus eſt petra ſuper quam, &c.295. præfectus cæteris.294. uolens fugere Roma uidit Chriſtum. 306. 329.441. quod uixit & obijt Romæ.310.c. primum nullibi ſedit, dein de Antiochiæ, mox Romæ.330.a. de cruce prædicat. 519.a

Philoſophi ut norint Trinit.202.203.

Pilos in corde habuere uiri fortiſsimi. 452.b

Piloſi in ſcriptura in malã partẽ.449.

Plato de uirgine natus creditur.369. erutus de inferno per Chriſtũ creditur.68.c. eius de Trinitate ſententia. 198.a

Plenitudo temporis dicitur tempus incarnationis. 28.b

Plinius flãmis Veſeui cõbuſtus. 486.

Pluralis numerus pro ſingulari Hebræi ſæpè. 422.c.469.

Poeticũ genus ſcribẽdi.255.a. laudatur.

Poetæ gentiles negant infernum. 488.

Portæ inferni quæ. 485.487.

Portæ in ſcriptura quid. 487.c

Poteſtas temporalis & ſpiritualis per ſe coniunctæ.674. per accidens diuiſæ.b. utraque in Chriſto pleniſsime. uide Dominium.

Prædeſtinatio fons & principium omnium rerum.20.37.45. differt à dilectione & electione. 6. prior omnium decretorum Dei.37.46. ſi non eſſet futura prædeſtinatio nihil foret. 19.20.37.

Prædeſtinatio non præſupponit ſubiectum quod prædeſtinatur. 43. nõ eſt ſpecie diſtincta à prouidentia, ſed eius ſpecies. 45.a. dicitur ſors in ſcriptura, & quare. 91.

Prædeſtinati omnes propter Chriſtũ. 25. ſunt priores creaturis.26. ſunt electi ante mortem Chriſti, non tamen ante Chriſtum. 54. ſunt pauci præ numero præſcitorum. 92.

Prædeterminatio Dei reſpectu omniũ effectuum qui futuri ſunt.544. & qui eſſent. 545.

Prædeterminationẽ Dei quidã negant phyſicã.546 ſed non moralem.

Prædicante Chriſto Tyrij conuerterẽtur ſine dubio, eo quod Chriſtus id dixit. 546.

Prædicauit Chriſtus dãnatis, dicũt multi.69. prædicauit tẽporib. Noe.82.b

Prælati conuentuum non ſunt domini, nec poſſunt expendere. 563.

Præmiũ iuſtorũ differtur.102.c. poteſt ſimul

ſimul eſſe cum merito. 112.142.
Præſcientia futurorum an ſit prior prædeſtinatione. 39. quomodo ſupponitur prædeſtinationi. 40.49.59.
Præſciti, uide Reprobi.
Præſentatio B. Mariæ in templo quid. 180.a
Præſtigiæ Sathanæ, & illuſiones. 394.
Prima gratia non cadit ſub merito. 139.c. eſt prima gratia tota illa quæ correſpondet primæ contritioni. 119.123.124.
Prima gloria, uide Gloria.
Primitiæ dormientium, & primogenitus mortuorum dicitur Chriſtus. 424.
Primogenitus creaturarum Chriſtus. 31.
Primus actus fidei eſt meritorius. 116.c
Prius diligimus Deum, quam Deus det nobis primam gratiam. 153.154.165.
Procuratores conuentus nihil penitus poſſunt expendere ſine licentia prælati. 562.563.
Prolepſis in ſcripturis quid & quando 424.425.
Pro[illegible] in titulis Pſalmorum. 275.
Pro[illegible]arum tria genera Oſiandri. 467.
P[illegible] quantum ad an eſt cognoſcere b[illegible] [illegible] myſteria fidei. 232.b.
Prophetæ uerbo optandi & imperandi exprimunt prophetias. 646.
Prophetæ unde Matthæus ſumpſit, Nazaræus uocabitur. 467.b
Propoſitio de fide differt ab ea quæ eſt de iure diuino. 350 non ſequitur ex aliqua naturaliter cognita. 349.
Propoſitio de futuro contingenti determinatè uera. 529. nec Ariſtot. uult oppoſitum. 532.a
Proprietas rerum non pugnat cum perfectione euangelica. 687.
Proſopopœiæ in pſalmis. 283.c
Prouidentia nulla in Deo quæ non ſit predeſtinatio. 19.45.53.
Pſalmus. 71. totus de Chriſto. 645.
Pſalmi. 67. argumentum & materia. 175.
Pſalmos à modernis Iudæis compoſitos dicunt Heretici. 254. ſunt uera carmina. 271.287.c. quod genus carminis. 285. quidá ſcripti ordine alphabetico. 279. habent omnes phraſes poeticas. 281. cur non carmine redditi. 289.
Pſalmorum tituli confuſi & permutati ex Chryſoſtomo. 649. notant inſtrumenta muſica ad quæ canendus erat Pſalmus. 274.
Pſalmorum lectio & ſtudium maxime commendatur. 291.c.292.a
Puer cum in altari apparet non eſt Chriſtus. 443.
P[illegible]er. 10. annorum genuit ex Hieronymo. 363.b & alter. 9. annorum ex Gregorio. 36[illegible].a
Pueri habent ius & proprietatem licet non

non uſum. 682.
Pueri de limbo nunquam exeunt. 437.
Pulchra Sarra uſque ad nonageſimum annum. 425.a
Pulchritudo uniuerſi deſcripta. 263.
Puncta & uocales dictionum Hebraicarum non ſunt ſacra ſcriptura. 512.c.520.
Pythagoræ de Trinitate ſententia. 198.
Pythoniſa ui magiæ an potuerit ſuſcitare Samuelem. 412.uſq; ad. 421.

Q.

Qualitas ſimul producitur & augetur. 126.a.128.b.ſemper producitur in aliqua intenſione. 127.
Quantitas notabilis quæ dicatur quam religioſus non poteſt ſine licentia expendere. 571.
Quæſtiones inutiles uitandæ.

R.

Rabbini Hebræorum non ſemper delirant. 172.b.refutantur circa expoſitionem pſalmi. 71. 644. & quia ponunt duos Meſſias. 652. delirant in multis. 664.421.c
Ranas ueras non fecerunt Magi. 402.
Raſura male audit in ſcriptura. 450. aliquando eſt indifferens in bonum & malum. 457.c
Rationes æternæ in quibus Deus omnia uidet. 558.
Raymundus Lulli quis fuerit. 200.
Recordatio eſt duplicis obiecti ex Scoto. 211. abſtract. quidditatiua diuinæ eſſentiæ eſſe non poteſt. 225. ſed fuit in Paulo quantum ad an eſt. 226. per quod medium. 240.
Relatio ad Trinitatem eſt in qualibet creatura. 243.c.& pertinet ad ordinem naturæ. 252.& tamen non cognoſcitur ab Angelo, ibid.
Religioſus ſine licentia prælati nihil poteſt expendere, retinere, &c. 564. b. nec deputata ad tales uſus poteſt in alios. 565.c. Si quid occultat prælato peccat. 566.c. recipere ab alijs ut poteſt. 567. non poteſt ei dare prælatus licentiam ut expendat in uſus prophanos. 568.
Religioſi non ſunt in ſtatu tam perfecto quam Epiſcopi. 687.a.b.695.a.b.
Repetitio eiuſdem uocis emphaſim habet in ſcriptura. 181.b
Repræſentatiuum Dei non poteſt dari. 215.a.b
Repræſentantur omnia in Deo. 538. an libere uel neceſſario. 542.c
Remiſsio peccati effectus gratiæ. 159. b. & etiam contritionis. 160.a
Reprobatio in Deo nulla nec prouidentia quæ non ſit prædeſtinatio formaliter. 45.53.
Reprobi plures electis. 92.cur. 101.
Reſurrectio per naturam non fit. 399.
Reſurgentium primus ut Chriſtus. 424. qui cum eo ſurrexerunt an iterum mortui. 423.
Reuiuiſcentia gratiæ & meritorum. 128.
Rex uel regis nomen ſemper ſignificat regem temporalem niſi. 669. c. aliud eſt rex, aliud Dominus. 666.
Rex mundi Chriſtus propriè & in temporalibus non iure hæreditario. 671.c

Rex per Lamed Hebraicum ſignificatus & quare. 628.
Roma Hebraicè quid.223.c.eius mentio in vet. teſtamento.324.b.Roma & Valentia idem,ibi,ſuper ſeptem montes. 327. Romæ nomen olim non licebat effari. 327. perpetuitas eius. 325.
Romæ uixit & obijt Petrus contra hæreticos. 310. eius urbis curam præ alijs Deus habet.355.b. 358.c. ibi eſſe caput Eccleſiæ non inſtituit Conſtantinus. 356. c. nec Chriſtus aut Deus.327.342.ſed Petrus. 330.
Romana Eccleſia uexata ab hæreticis. 310.313.317.eius firmitas præ alijs. 319 320.id non habet ut Romana, ſed ut uniuerſalis. 347.
Romanus Pontifex,uide Papa.

S.

SAcerdos eſt quiuis homo in hoc templo mundano ex Macrob. 271.a
Sacerdotibus inter Gentiles prohibitus uſus ſalis.368.a.& eſus Capræ. 366.b.& tactus hederæ.c.caſtiſsimi. 367.
Sacerdotes Hebræi non radant ſed tondeant. &c. 453. bibunt uinum. 471.
Sacra ſcriptura non eſt explicanda contra ſenſum Patrum. 170. 172. nec ſemper ad literam de Chriſto. 171.non eſt in Hebraicis originalibus unquam corrupta. 508.licet cū nouo modo explicare.173.unius loci multi poſſunt eſſe ſenſus literales 644.non rectè intelligitur ſine linguarum peritia. 624.
Salis uſus prohibitus ſacerdotibus cur. 368.a
Salomon inuenit nomen Iehouah. 630. habens.10.annos genuit filium.163. eius imagines & inſignia erant Leones. 191.c
Salomonis uox pro Chriſto non pro uero Salomone aliquando.651.ei non cōuenit pſalmus.71.contra Hebræos.645.
Saltationes in comœdijs.584.fœminarum,ibi.&.593.
Saluandi omnes ex Origene.63.a. ſaltē fideles ex Hieronymo.64.pauci.92 quare.94.
Samuel an uere apparuit Sauli. 411. uſque.422.cur permiſit ſe adorari à Saule.418.cur dixit ei, Cras mecum eris.ibi.&c.
Sancti interdum apparent ſuis deuotis. 428.ipſi in propria perſona. 430. 432.
Sancti qui cū Chriſto ſurrexerūt.423.
Sanguis Chriſti quòd profuerit damnatis,uidetur dicere Hiero. 69.b
Sapor ſine actione phyſica non. 507.
Sarræ nomen mutatum quomodo & quare.631.c. eiecit Iſmaelem. 575. nonagenaria erat pulchra. 425.
Satisfactio Chriſti de rigore iuſtitiæ. 615.alteri, ibi. ſibi.616.ex proprijs ibi.per quālibet operationem.618. an pater teneretur acceptare. 619.

Saul adorat Samuelem mortuum. 418.
quod non peccauerit ſe interficiens, ait Lyra. & Galati. 419.c. *laudatur à Ioſepho.* a. *ſaluum fuiſſe dicit Lyra.* 418.c. *cur ſolum occidit maſculos Amalech.* 513.b
Scena, & ſcenici, Vide Comœdia.
Scenophegia feſtum Hebræorum. 580.
Scibile non eſt niſi ens. 422. 448.
Scientia infuſa Chriſtus nouit euidenter Trinitatem quoad an eſt multis modis. 236.
Scientia licet ſit à poſteriori excludit fidem rei ſic ſcitæ. 237.
Scientia Dei reſpectu futurorum conditionatorum. 522 *uſq;.* 548 *reſpectu futurorum contingentiũ.* 540. *quod ſit immutabilis unde prouenit.* 537. *omnia ſcit ante actũ uolũtatis.* 541. c. *ſcientia uiſionis prius uidet gratiam quam naturam.* 59.
Scipionis tonſura mediocris. 456.
Scotus ponit Chriſtum primum omniũ decretorũ Dei. 12. 13. *Cathedræ Scoti author perfectus.* 221.b
Scriptura, Vide, Sacra Scriptura.
Selah in pſalmis quid. 277.b
Semiramis in columbam &c. 189.a
Senecæ uerba de corruptis ſeculi moribus. 98. *de pulchritudine uniuerſi.* 265.
Senſus literalis multa habẽda ratio in ſ[y]bolis. 168. *multiplex in uno & eodem loco* 644. *myſticus parum prodeſt ad probandas res fidei.* 168.
Senſus, uel ſenſatio an exigat actionem phyſicã, an ſufficiat intẽtionalis. 507
Senes in comœdijs infenſi Chryſo. 629.
Septem hominibus cõtinuatur tota uita ab Adam uſque ad finẽ mundi. 406.
Septem montibus Roma ſedet. 326.
Sepultura carere grauis pœna. 408.
Serpens in paradiſo ut loquutus. 400.c
Sexcenta millia hominũ perierũt in deſerto. 101 b. *& duo ſoli ſaluati ſunt.*
Signa prædeſtinationis quæ. 96.
Signa ſeu inſtantia Scoti, 13.a
Silentia tacentis Lunæ. 267 b
Sin, uel Schim, litera Hebraica typus clemẽtiæ. 628.a. *& Trinitatis. Cur interiecta nomini Iehouah.* 630. *fecit illud pronũciabile in Ieſu.* 636.a
Singularis pro plurali Heb. 422. 469.
Sodomitæ ſalui ex Hiero. 66.
Sol in bonã & malam partem. 456.
Somniantes non recipiunt nouas ſpecies, ſed præexiſtentes diſponuntur. 403.
Sonus uerus cœlorum & proprius. 267. *uide Cantus. Cœlum, Muſica.*
Sors in ſcriptura eſt prædeſtin. 94. 95.
Spadones, Vide, Eunuchi.
Species caloris & frigoris torquet dãnatos. 501. *ſpecies ſine materia poſſunt imprimere omnia obiecta ſenſuum.* 507.
Species rerum contrariarum non ſunt cõtrariæ in ſenſu, uel in medio. 502.
Species domus cur mulier. 283.
Species Dei dari non poteſt. 215.
Spectacula, Vide Comœdia.
Spiritus ſanctus neceſſario procedit à pluribus. 243. 251. *non creatio.*
Statua ſalis uxor Loth, uiſa à Ioſe. 402.

Steriles maledictos eſſe creditum. 374. falſò. 376. inuiſi Hebræis. 374. cur deſiderabant filios. 380.
Stridor dentiū in inferno propriè. 496
Subſiſtentia, & exiſtentia in Deo differunt. 246. nulla ſubſiſtentia abſoluta in Deo. 246.
Suffragia uiuorum an proſint catechumenis. 483. b. damnatis. c. & 476. beatis. 477. a. 478. b
Sulphura in inferno an propriè. 493.
Supernaturalia bona finis naturæ. 42. 43. 20. 21. 26. 37.
Sibyllæ afflatæ à Deo. 203. oraculum de Chriſti regno & dominio. 681.
Syrenes ſingulæ ſingulis cœlis inſunt. Vide Cœli. 268. c.

T.

Tacitæ & quietæ mulieres. 592.
Tacitæ ſilentia lunæ. 267. b
Tænarus porta inferni. 485.
Templum Dei eſt mundus iſte. 270. c
Temporale regnum Chriſti quomodo. 692.
Tenebræ in inferno non ſunt omnimodæ. 497.
Teſtes an poſsint eſſe Hiſtriones. 603 b
Teſtes duo de quibus Apoc. 11. qui. 407. 409.
Teſtudo Symbolum mulieris. 592.
Thare pater Abraham idolorum uenditor & fictor. 552.
Theatrum & Theatrici. 582.
Theologi ignari Hebraicæ linguæ taxantur. 624.
Theologia facultas auctior & fuſior nunc quã olim, & indies creſcit. 521.
Theſeus primam barbam obtulit Dijs. 460.
Theta Græcum ſignum mortis. 184.
Thomas Villonouanus laudatus. 235.
Thomiſtæ quantum debent Aegidio Rom. 213.
Titulo iuſtitiæ, & gratiæ nihil ſimul dari poteſt. 125. c. 140. b
Tituli pſalmorum quid. 274. notant pſalmos eſſe carmina. 275. ſunt permutati ſecundũ Chryſoſt. 649.
Titulus pſal. 71. pro Salomone. 649.
Tonſuræ Eccleſiaſticæ uſus. 453.
Tonſura ex ſe nec bonum nec malum. 455.
Tophet quid apud Iſai. 495.
Torcularia in titulo pſalmi. 8. 276.
Tormentorum tranſmutatio non eſt in inferno. 489. 499. quæ tormenta ſint propriè, ibi. quæ metaphoricè. 492.
Traditionibus conſtat fides, contra Hæreticos. 312. tria traditionum genera. 352. diuinarum. 353. a. Apoſtolicarum. b. Eccleſiaſticarum. 354. c. quæ ſint diſpenſabiles à Papa. ibi.
Tragœdia, uide Comœdia.
Traianus ſaluus ex Gregor. & Dam. 69.
Tranſitus datur in ſacra ſcriptura. 648.
Tranſitus tormentorum in inferno. 489.
Tranſlatio uulgata recta ſed non ideo ſuperfluit linguarum peritia. 624.
Tres claues Deus reſeruauit ſibi, uitæ, pluuiæ, & uuluæ. 378.

Tria

Tria peccatorum genera, ex Caietan. 51.b
Trinitas naturaliter poteſt cognoſci, dicunt aliqui. 197. falluntur. 200.b. quomodo Gentiles eius nonnullam habuerint notitiam. 202. 203.
Trinitas non poteſt abſtractiuè quidditatiuè cognoſci. 215. reſpectus ad eã eſt in omnibus creaturis. 243. typus eius in litera Hebraica, Sin. 628. a & in nomine Iehouah. 630.
Triplex rerum ordo Caiet. 51.c
Tyrios conuertendos, ſi Chriſtus eis prædicaret, certó & determinate cognoſcebat Chriſtus. 546.

V.

Valentia Hiſpaniæ, & Roma idẽ. 325.
Vau litera Hebraica ſignificat ſpiritum ſanctum in nomine Iehouah. 631.
Venenum qui uendit non peccat. 595.
Veneris ſacerdotes caſti. 367.
Venus calua colebatur. 455.
Verbum diuinum in uet. teſt. apparuit patribus in forma humana. 71. b. 445. Vid. Chriſtus.
Vermes non propriè in inferno. 494.
Verſus intercalares in pſalmis. 282.
Veſtales uirgines in pretio habitæ. 367. pœna earum ſi laberentur. b.
Veſtalis uirgo tulit aquam in cribro perforato. 370. b. 396. c. qua arte. 401. b
Veſuuius mons porta inferni. 485. c
Vinum ubi non eſt, an poſſit conſecrari. 331. Vinum & uuas non bibat Nazaræus. 449.
Vir non nutriat comam. 453. 454.
Virgilius ut nouit Trinitatem. 199. & tormẽta quæ ſunt in inferno. 498. c
Virginitas propria Chriſtianorum uirtus. 387. eam etiam coluere Gentiles. 366. non erat licita in initio mũdi. 385. præſtat matrimonio. 386.
Virgines in uet. teſt. 361. magno odio habitæ ab Arrianis. 373. quædam ſe interfecerunt, ne ſtuprarentur. 420. Virginibus plurimos natos, creditum ab antiquis. 369.
Virgo unum ex ſignis cœli. 369. ſub cuius aſcendente natus eſt Chriſtus. 361.
Virgo gentilis fecit miraculum. 370.
Virtus permixta amaritudine. 103.
Viſiones hominum imaginariæ. 393.
Vita inſigne matronarum Rom. 367.
Viuorum & mortuorum nullum commercium. 435.
Vltima diſpoſitio ad gratiam non eſt meritoria primæ gloriæ ſecundũ aliquos. 108. ſed augmenti, ſecundum alios. 113 refutantur. 114. 118. 144. non procedit à gratia. 149. eſt eiuſdem ſpeciei cum ea quæ deinde procedit à gratia. 130. c. 161. b
Vltima diſpoſitio nunquam eſt à forma 156. & in naturalibus non eſt ſimul cum forma. 158 a
Vniuerſi pulchritudo. 265. conſtat muſica. 263. uide, Mundus.
Vniuerſalis paſtor quomodo non eſt

 Papa.

Papa. 303.
Vocalis uera laus in cœlo. 158.
Vocales Hebræorum non ſunt de eſſentia ſacræ ſcripturæ. 512 520.
Voluntas diuina cum cauſet res iam intellectus eas cognoſcit. 539.
Voluntas conſtituitur in actu primo ad actum ſupernaturalem. 165.
Vota ut diſpenſet Papa. 331.
Vr Chaldæorum ignis, an locus. 558.
Vulgata editio quatenus eſt à nobis amplectenda. 177. non poteſt ſine linguarum peritia ſatis intelligi. 624.
Vxor Loth in ſtatuam ſalis. 396. qua arte. 401. Ioſephus dicit ſe uidiſſe illam. 402.

Z.

Zacharias in templo obmutuit, quia uidit aſinum, dicunt quidam. 382. in templo non petebat liberos, ſed Meſsiam. 384.
Zain, uel Zade in nomine Nazaræi. Vide Nazaræus.

FINIS.

Laus Deo.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

SALMANTICAE,

Ex Typographia Michaelis Serrani de Vargas.

M. D. LXXXVIII.